Bundel van de Commissie Ruimte 2018-2022 van 6 oktober 2021

Agenda bijlagen

Agenda_Commissie_Ruimte_6_oktober_2021

1 Opening, beëdiging nieuw commissielid en vaststellen agenda

1.a Opening

1.b Beëdiging de heer Micha van Aken als commissielid (GroenLinks)

1.c Vaststellen agenda

2 Inspraak

Gelegenheid voor inwoners om zich tot de commissie te richten over geagendeerde en niet-geagendeerde onderwerpen die tot de competentie van de commissie behoren.

Er heeft zich 1 inspreker gemeld:
\- de heer B\. Sweeren inzake J\.P\. Coenstraat \(nadere aanvullende informatie n\.a\.v\. beraadslagingen in de commissie Ruimte van 22 september jl\.\)

Inspraakreactie Sweeren cie. Ruimte 6 okt. 2021 garageboxen JP Coenstraat

3 Vaststellen besluitenlijst vorige vergadering

De commissie wordt gevraagd de besluitenlijst van de vergadering van 15/22 september jl. vast te stellen.

Concept besluitenlijst_Commissie_Ruimte_15_september_2021

4 Vaststellen planningslijst en lijst toezeggingen en moties

De commissie wordt gevraagd de planningslijst en lijst toezeggingen en moties vast te stellen. De moties en toezeggingen kunt u raadplegen in het RIS (Raadsinformatiesysteem) in iBabs.

210908 Planningslijst raad Zevenaar 2021 - oktober 2021

5 Z/21/397825 2e Voortgangsrapportage (2e VGR 2021)

De raad wordt voorgesteld om:
1\. de 2e Voortgangsrapportage 2021 vast te stellen;
2\. in te stemmen met de rubrieken “voorstel raad” zoals bij de activiteiten met een oranje en rode status is aangegeven;
3\. het voordelige saldo van deze rapportage \(€ 3\.032\.000\) ten gunste te brengen van het begrotingsresultaat 2021\.

Portefeuillehouder: Nanne van Dellen

Behandelschema voor de commissies is bijgevoegd. 2e Voortgangsrapportage is voor alle commissies geagendeerd.

Nb. In de 2e Voortgangsrapportage zit per abuis nog het kredietoverzicht van vorig jaar. Het aangepaste kredietoverzicht is als aparte bijlage bijgevoegd. Dit overzicht komt in de plaats van het kredietoverzicht dat op pagina 131 van de 2e voortgangsrapportage staat.

Dossier 2605 voorblad

Behandelschema 2e VGR 2021

1048608 Raadsvoorstel en raadsbesluit 2e Voortgangsrapportage 2021

1049833 Bijlage: 2e voortgangsrapportage 2021

2e Voortgangsrapportage 2021 - Kredietoverzicht (aangepast)

21-576 211006 Beantwoording TV 211005 D66 Voortgangsrapportage - FOZ

21-574 211003 beantwoording TV LB vragen 2e VGR 2021

6 Z/21/389851 Verstedelijkingsstrategie Groene Metropool ANF 2040

De raad wordt voorgesteld om:
1\. Het Verstedelijkingsconcept \(deel 1\) vast te stellen als basis voor de verdere samenwerking met de partners \(rijk\, regio’s en provincies\) op het gebied van verstedelijking\, economie\, bereikbaarheid\, groen en leefbaarheid;
2\. In te stemmen met de werkwijze en het principe van nadere gebiedsuitwerkingen \(deel 2\);
3\. De ontwerpprincipes van dit concept door te vertalen naar het eigen lokale omgevingsbeleid\.

Portefeuillehouder: Hans Winters

Dossier 2596 voorblad

1039650 Raadsvoorstel en raadsbesluit Verstedelijkingsstrategie regio Arnhem Nijmegen en Foodvallei

1039677 Bijlage 1 Verstedelijkingsstrategie ANF totaal

1039680 Bijlage 1a Verstedelijkingsstrategie ANF verstedelijkingsconcept (deel 1)

1039682 Bijlage 1b Verstedelijkingsstrategie ANF werkwijze en gebiedsuitwerking (deel 2)

1039683 Bijlage 2 Onderzoek Kieskompas verstedelijkingsstrategie ANF

1048894 Bijlage 3 Zienswijze Zevenaar op Verstedelijkingsstrategie

21-573 211006 Beantwoording TV 211004 PvdA Verstedelijkingsstrategie Groene Metropool - treinstations

7 Zienswijzen (3x) projectomgevingsvergunning Zonnepark Carvium Novum Lobith

De zienswijzen zijn geagendeerd op verzoek van de fractie van de VVD (lijst ingekomen stukken raadsvergadering 29 september 2021). Naar aanleiding van de inspraak in de commissie Ruimte van 15 september jl. en de daarbij behorende petitie en zienswijze wil de fractie het onderwerp inhoudelijk bespreken.

210915 Zienswijze aan college ontwerp projectomgevingsvergunning Zonnepark Eltenseweg Lobith

210916 Zienswijze ontwerp omgevingsvergunning zonnepark Carvium Novum

210917 Zienswijze 210914 projectomgevingsvergunning zonnepark Lobith

8 Stand van zaken project rijkswegen A15 / A12

Vanwege de importantie en impact van dit ruimtelijke project staat dit onderwerp als terugkerend onderdeel op de agenda. De portefeuillehouders informeren de commissie op hoofdlijn over de ontwikkelingen, voor de commissie is er gelegenheid tot het stellen van vragen en het voeren van onderling overleg.

9 Stand van zaken duurzaamheid

Vanwege de importantie en impact van dit project staat dit onderwerp als terugkerend onderdeel op de agenda. De portefeuillehouders informeren de commissie op hoofdlijn over de ontwikkelingen, voor de commissie is er gelegenheid tot het stellen van vragen en het voeren van onderling overleg.

10 Punten van orde commissie

De leden van de commissie kunnen agendaverzoeken aan de commissie voorleggen.

11 Mededelingen portefeuillehouders

Gelegenheid voor de portefeuillehouders om korte actuele en urgente mededelingen te doen.

12 Rondvraag

De leden van de commissie kunnen vragen stellen aan de portefeuillehouders. Door de fractie van de VVD zijn vragen aangekondigd over de petitie "Anti Zonnepark Carvium Novum te Lobith". De vragen zijn bijgevoegd.

21-572 SVMBC VVD Petitie Anti Zonnepark Carvium Novum te Lobith

13 Sluiting

Zevenaar,
Namens de Agendacommissie,
Ellen Hondelink-Rinsma, commissiegriffier

Agenda Commissie Ruimte 6 oktober 2021

Tijd	19:30 uur
Locatie	Raadzaal
Voorzitter	M.B.M. Jansen

1	**Opening, beëdiging nieuw commissielid en vaststellen agenda** a. Opening b. Beëdiging de heer Micha van Aken als commissielid (GroenLinks) c. Vaststellen agenda
2	**Inspraak** Gelegenheid voor inwoners om zich tot de commissie te richten over geagendeerde en niet-geagendeerde onderwerpen die tot de competentie van de commissie behoren.
3	**Vaststellen besluitenlijst vorige vergadering** De commissie wordt gevraagd de besluitenlijst van de vergadering van 15/22 september jl. vast te stellen.
4	**Vaststellen planningslijst en lijst toezeggingen en moties** De commissie wordt gevraagd de planningslijst en lijst toezeggingen en moties vast te stellen. De moties en toezeggingen kunt u raadplegen in het RIS (Raadsinformatiesysteem) in iBabs.
5	**Z/21/397825 2e Voortgangsrapportage (2e VGR 2021)** De raad wordt voorgesteld om: 1. de 2e Voortgangsrapportage 2021 vast te stellen; 2. in te stemmen met de rubrieken "voorstel raad" zoals bij de activiteiten met een oranje en rode status is aangegeven; 3. het voordelige saldo van deze rapportage (€ 3.032.000) ten gunste te brengen van het begrotingsresultaat 2021. Portefeuillehouder: Nanne van Dellen

6	**Z/21/389851 Verstedelijkingsstrategie Groene Metropool ANF 2040** De raad wordt voorgesteld om: 1. Het Verstedelijkingsconcept (deel 1) vast te stellen als basis voor de verdere samenwerking met de partners (rijk, regio's en provincies) op het gebied van verstedelijking, economie, bereikbaarheid, groen en leefbaarheid; 2. In te stemmen met de werkwijze en het principe van nadere gebiedsuitwerkingen (deel 2); 3. De ontwerpprincipes van dit concept door te vertalen naar het eigen lokale omgevingsbeleid. Portefeuillehouder: Hans Winters
7	**Zienswijzen (3x) projectomgevingsvergunning Zonnepark Carvium Novum Lobith** De zienswijzen zijn geagendeerd op verzoek van de fractie van de VVD (lijst ingekomen stukken raadsvergadering 29 september 2021). Naar aanleiding van de inspraak in de commissie Ruimte van 15 september jl. en de daarbij behorende petitie en zienswijze wil de fractie het onderwerp inhoudelijk bespreken.
8	**Stand van zaken project rijkswegen A15 / A12** Vanwege de importantie en impact van dit ruimtelijke project staat dit onderwerp als terugkerend onderdeel op de agenda. De portefeuillehouders informeren de commissie op hoofdlijn over de ontwikkelingen, voor de commissie is er gelegenheid tot het stellen van vragen en het voeren van onderling overleg.
9	**Stand van zaken duurzaamheid** Vanwege de importantie en impact van dit project staat dit onderwerp als terugkerend onderdeel op de agenda. De portefeuillehouders informeren de commissie op hoofdlijn over de ontwikkelingen, voor de commissie is er gelegenheid tot het stellen van vragen en het voeren van onderling overleg.
10	**Punten van orde commissie** De leden van de commissie kunnen agendaverzoeken aan de commissie voorleggen.

11	**Mededelingen portefeuillehouders** Gelegenheid voor de portefeuillehouders om korte actuele en urgente mededelingen te doen.
12	**Rondvraag** De leden van de commissie kunnen vragen stellen aan de portefeuillehouders. Door de fractie van de VVD zijn vragen aangekondigd over de petitie "Anti Zonnepark Carvium Novum te Lobith
13	**Sluiting**

Zevenaar, 14 september 2021.
Namens de Agendacommissie,
Ellen Hondelink-Rinsma, commissiegriffier

Geachte leden van de commissie Ruimte, geachte voorzitter,

Mijn naam is Ben Sweeren en ik wil graag nog 'n keer inspreken over de opknap van de pleintjes voor de garageboxen aan de JP Coenstraat.

In de commissievergadering van 22 september zijn uitspraken gedaan door de wethouder die een verkeerd beeld kunnen geven van de geldende regels en van de verantwoordelijkheid van de gemeente voor het onderhoud van deze pleintjes.

In het begin van de jaren 70 zijn op tal van plaatsen in de nieuwe wijk Zonnemaat garageboxen rond pleintjes gebouwd.

Die pleintjes zijn net als de garageboxen nu ongeveer 45-50 jaar oud en bijna allemaal toe aan een flinke opknapbeurt.

Het zijn openbare pleintjes, waar de gemeentelijke riolering en nuts voorzieningen onderdoor loopt, die worden gebruikt als wandelpad, als speelterrein en als openbare parkeerplaats.

De gemeente heeft bij de bouw van de wijk Zonnemaat ook verkeersbesluiten genomen voor die pleintjes.

Zo zijn bij de toegang tot de pleintjes aan de JP Coenstraat verkeersborden geplaatst. Die borden verbieden het om met voertuigen zwaarder dan 2000 kilo op die pleintjes te rijden. Dit is gedaan om de gemeentelijke riolering te beschermen.
Dit staat ook in de kadastrale aktes vermeld.
Onlangs heb ik bij het linker pleintje het verkeersbord terug laten plaatsen omdat het zonder verkeersbesluit door de gemeente was weggehaald dit heeft zich ook voorgedaan op het rechter pleintje, ook daar heb ik enige jaren geleden de gemeente gemaand om het terug te plaatsen.
Het feit dat er verkeersbesluiten worden genomen met betrekking tot prive terrein, zegt al iets over de openbaarheid.
Te tweede, het argument van de wethouder dat er wel nieuw bestraat is omdat het transformator huisje bereikbaar moet zijn, raakt kant noch wal.

- De eigenaar van het op een apart afgesloten perceeltje gelegen transformatorhuisje heeft geen recht van overpad dit is bij het

kadaster terug te vinden. Het transformatorhuisje is via het achterpad te bereiken, daar zit ook een poortje.

Het argument van de wethouder dat de eigenaren de plicht hebben om onderhoud te plegen om verpaupering tegen te gaan raakt eveneens kant noch wal.

In de brochure van de vereniging Nederlandse gemeente staat dit ook duidelijk omschreven.

- Onderhoud
  Frapant is wel dat de gemeente zevenaar de putten op het pleintje netjes reinigt terwijl bij het voorbeeld van de heer Lap betreffende Westeinde /Michiel de ruijterstraat de gemeente zegt dit is eigen terrein dat moet jezelf doen, dit klopt niet want in de kadastrale aktes staat dat dit van de gemeente is.
- Het volgende punt wat ik aan wil halen is het gelijkheidsbeginsel. Met een beroep op het gelijkheidsbeginsel, waar de Raad van State in een vergelijkbare zaak al uitspraak heeft gedaan zou gemeente zevenaar het niet kunnen verkopen om het linker pleintje niet op te knappen.

  Tot slot wil ik een compliment maken aan de servicebalie medewerkster die actief bezig is geweest om het verkeersbesluit uit 1972 voor de dag te toveren, dit is helaas niet op tijd gelukt ondanks dat toch mijn complimenten voor de service balie medewerkster.
  Daarnaast wil ik toch even kwijt dat ik het zeer onsportief vind en on-collegiaal hoe commissielid Visser de heer Freriks afviel in zijn vragen naar de wethouder.
  Als meneer Visser iets tegen mij heeft hoeft hij dit niet af te reageren op de heer Freriks. ik dank u allen als u nog vragen heeft laat het maar horen.

Besluitenlijst Commissie Ruimte 15 september 2021

Tijd	15 september: 19:30 – 21:35 uur 22 september: 19:30 – 20:45 uur
Locatie	Digitaal
Voorzitter	Maaike Jansen
Aanwezigen	Lokaal Belang: Edwin Buil (alleen 15 september), André Bulten (alleen 15 september), Roy van Essen en Dorien Riswick-Keultjes; CDA: Jan de Nooij , Frank Evers (alleen 15 september), Boudewijn van de Kroon (alleen 15 september) en Henk Visser (alleen 22 september) ; Sociaal Zevenaar: Paul Freriks; GroenLinks: Bart Kagei; PvdA: Marcel Lap; SP: Lotte van der Velden (alleen 15 september); D66: Erik Verkampen en VVD: Wim Snelders (alleen 15 september) en Twan Vreman (alleen 22 september)
Afwezig	Tonny Meijer (CDA) op beide dagen; Marga Dunnink (SP) op beide dagen; Frank Evers (CDA) alleen op 22 september; Edwin Buil (Lokaal Belang) alleen op 22 september; André Bulten (Lokaal Belang) alleen op 22 september; Boudewijn van der Kroon (CDA) alleen op 22 september en Twan Vreman (VVD) alleen op 15 september

1	**Opening en vaststellen agenda** De vergadering wordt door de voorzitter om 19.35 uur geopend. Agendapunt 6 wordt in overleg met de commissie naar voren gehaald in verband met de inspraak.
2	**Inspraak** Gelegenheid voor inwoners om zich tot de commissie te richten over geagendeerde en niet-geagendeerde onderwerpen die tot de competentie van de commissie behoren. De volgende insprekers hebben zich gemeld: 1. de heer B.J.J. Sweeren inzake voorterrein bij een aantal garageboxen in de J.P. Coenstraat 2. de heer E. (Emiel) Stuyt inzake Zonnepark Carvium Novum

	3. de heer H. van der Molen namens de heer D. Wezendonk over agendapunt 6: Bestemmingsplan Hoogeweg 23c Pannerden De inspreekteksten – indien aangeleverd - zijn in iBabs toegevoegd aan dit agendapunt. Ad 1. Aan de heer Sweeren worden nog enkele vragen gesteld over de functie van het voorterrein voor de buurt, een eventuele afsluiting van het terrein, de verpaupering van het terrein, het eigenaarschap van zowel het terrein als de garageboxen en het onderhoud van het terrein en bij wie de aansprakelijkheid daarvoor ligt. Ad 2. Aan de heer Stuyt worden nog enkele vragen gesteld over de aanwezigheid van inspreker bij de presentatie van de plannen door het college, de ontzanding en of er teveel land is afgegraven, het contact tussen inspreker en de Stichting van Carvium Novum en het proces zelf en de stappen die daarin genomen zijn. Ad 3. Aan de heer Van der Molen worden nog vragen gesteld over het recreatief gebruik van het perceel.
6	**Z/21/381935 Bestemmingsplan Hoogeweg 23c Pannerden** De raad wordt voorgesteld: 1. De zienswijzennota bestemmingsplan "Herziening Hoogeweg 23c Pannerden" vast te stellen; 2. Het bestemmingsplan "Herziening Hoogeweg 23c Pannerden" gewijzigd vast te stellen, zowel in papieren vorm als digitaal, overeenkomstig de daartoe behorende verbeelding, regels en toelichting; 3. Geen exploitatieplan als bedoeld in artikel 6.12 van de Wet ruimtelijke ordening vast te stellen. *Commissie* In het debat gaan de commissieleden in op het proces dat doorlopen is en de relatie met de gerechtelijke procedure en of in die zin de behandeling van het voorstel uitgesteld kan worden. *College* Volgens het college gaat het hier om een privaatrechtelijke en bestuursrechtelijke procedure. Gelet op de jurisprudentie is er geen connectie tussen de

	procedures. Het college wenst de behandeling van dit voorstel niet uit te stellen, maar het mag geen gevolgen hebben voor de bestuursrechtelijke procedure. Toezegging: Toegezegd wordt om vóór de raadsvergadering met een memo/notitie te komen met daarin opgenomen een juridisch advies (second opinion), een uitleg ten aanzien van het bestemmingsplan (met de 2 percelen en bestemming agrarisch of recreatief) en hoe het proces en de communicatie gegaan is. Ook zal nagegaan worden op welk bestemmingsplan de ingediende zienswijze van de heer Van der Molen (inspreker) betrekking heeft. Conclusie Omdat er nog veel vragen leven en er vóór de raadsvergadering nog een aanvullende notitie van het college komt, wordt het voorstel als BESPREEKSTUK doorgeleid naar de raadsvergadering.
3	**Vaststellen besluitenlijst vorige vergadering** De commissie wordt gevraagd de concept-besluitenlijst van de vergadering van 23 juni jl. vast te stellen. De besluitenlijst wordt akkoord bevonden.
4	**Vaststellen planningslijst en lijst toezeggingen en moties** De commissie stelt de planningslijst en lijst toezeggingen en moties vast.
5	**Z/21/379675 Wijk van de Toekomst Angerlo: Wijktransitieplan** De raad wordt voorgesteld het Wijktransitieplan Angerlo vast te stellen. *Commissie* De commissieleden stellen vragen en maken opmerkingen over een evaluatie, het ambitieniveau en de onzekerheden (de einddatum, betaalbaarheid, realisme, draagvlak, de onderzoeken warmte-/koude opslag etc., het nog binnen te halen subsidie, de risico's voor de inwoners, het deelname-percentage aan de corporatie en wat te doen met de mensen die niet mee willen doen) en een zo gunstig mogelijke prijs door collectieve inkoop. *College* Het college laat weten dat het een wijk in transitie is en dat het een blauwdruk is voor de toekomst: van, voor en door de inwoners. De gemeente kijkt mee en doet mee voor de subsidies. Ook zijn de woningbouwcorporaties hierbij betrokken. Een evaluatie is niet nodig want die zit in de warmtetransitie-plannen. Er is een TEO (Thermische Energie uit Oppervlaktewater)-onderzoek gedaan, waarbij de techniek goed is bekeken en het blijkt dat deze gaat

	helpen bij de realisatie van de doelstellingen. College is van oordeel dat het voor iedereen betaalbaar moet blijven. Gas zal wel duurder worden. Wat de betaalbaarheid betreft dient nu wel het nulpunt gezet te worden. Inwoners kunnen ontzorgd worden door maatschappelijke ESCO's (Energy Service Company). De coöporatie zorgt voor fondswerving. Op dit moment is de deelname aan de coöperatie 85%. Het college is ervan overtuigd dat meer mensen zullen gaan meedoen, maar men zal niet gedwongen worden. Het college weet nog niet of de subsidie nog komt, maar anders zal het college kijken naar andere subsidiemogelijkheden. De ambitie ligt inderdaad op 2040, maar na alle waarschijnlijk zal uit de GCC (Global Climate Control) naar voren gekomen dat de opwarming van de aarde veel te snel gaat. Er komt in Glasgow een wereldwijde conferentie en de termijn wordt dan wereldwijd naar voren gehaald. Met een collectieve oplossing wordt het voor iedereen betaalbaar. <u>Conclusie</u> Omdat er nog enige twijfels zijn over het ambitieniveau en de onzekerheden, wordt het voorstel als BESPREEKSTUK doorgeleid naar de raadsvergadering.
7	**Z/19/342350 Koersdocument Omgevingsvisie** De raad wordt voorgesteld het Koersdocument Omgevingsvisie Zevenaar met de daarin opgenomen uitgangspunten vast te stellen. *Commissie* In het debat gaan de commissieleden in op de rol en de regie van de raad en wanneer deze aan de orde komt, de concreetheid van de uitgangspunten, het voor kennisgeving aannemen van het koersdocument, het tijdschema en het procesverloop (informatieve bijeenkomst later dan de raadsvergadering), het ambitieniveau en de risico's, de wens voor een meer gedetailleerde visie voor de raad, de participatie van alle belangengroepen die een essentieel onderdeel moet zijn en het inzichtelijker en duidelijker maken van wetten en regel-geving. *College* Het college laat weten dat dit koersdocument gericht is op de omgevingsvisie zodat de organisatie verder kan. Het geeft richtlijnen voor de inhoud van de omgevingsvisie. De intentie is niet de rol van de raad, maar de uitgangspunten voor de omgevingsvisie waarbij de landelijke thematieken gebruikt worden. Het updaten van de omgevingsvisie is altijd vanuit maatschappelijke behoeftes en ontwikkelingen. Het college wil graag dat het koersdocument vastgesteld wordt. In de informatieve raadsbijeenkomst van 19 oktober a.s.

	komt de rol van de raad, de planning en de participatie aan de orde. Mocht participatie tot vertraging leiden, dan gaat kwaliteit boven snelheid. De einddatum is geen strakke ambitie. Het college loopt al mee met bestaande ontwikkelingen (voorbeeld landbouwvisie van het LTO). De fractie van de SP laat weten in de raadsvergadering met een amendement te komen om het koersdocument voor kennisgeving aan te nemen. <u>Conclusie</u> Vanwege het aangekondigde amendement wordt het voorstel als BESPREEKSTUK doorgeleid naar de raadsvergadering.
	De vergadering wordt op 15 september om 20:35 uur geschorst en voortgezet op donderdag 22 september 2021. <u>Vaststellen agenda 22 september:</u> De fractie van Lokaal Belang heeft laten weten dat de door hen geagendeerde raadsinformatiebrief 2021-053 "stand van zaken verplaatsing metaalhandel Van Os" van de agenda afgehaald kan worden. Volgens de fractie is agendering overbodig omdat de verplaatsing inmiddels in gang is gezet. De commissie gaat akkoord met het van de agenda afhalen van dit agendapunt.
8	**Burgerbrief van 12 mei 2021 verzoek tot antwoorden zienswijze en inspraakreacties Plan herontwikkeling locatie Vincent van Goghstraat 4** Deze brief is geagendeerd op verzoek van de fractie van het CDA (lijst ingekomen stukken raadsvergadering 2 juni 2021) *Commissie* Het CDA stelt naar aanleiding van de agendering de ontevredenheid van inwoners aan de orde. Het CDA kan leven met de antwoorden op de vragen en er is tussendoor een gesprek geweest. Het CDA stelt voor om op termijn te praten over de communicatie zodat frustratie bij inwoners weggenomen wordt. In de beraadslagingen over participatie en communicatie gaan de commissieleden in op het aan de voorkant scheppen van helderheid over termijnen en verwachtingen met tussentijds een update als termijnen niet gehaald worden, het "not in my backyard"-effect, de procedures en het voorbarig reageren van inwoners op nog vage plannen. *College* Het college merkt op dat er door het college continu gezocht wordt naar verbetering, maar dat het ene project niet het andere is. Er zijn ook zaken die qua communicatie goed verlopen, maar daar hoor en zie je niets over. De

	discussie dient gevoerd te worden vanuit het oogpunt dat het bij sommige projecten niet goed loopt. Er is geen blauwdruk of checklist. Een realistische planning is een verbeterpunt en het college is het erover eens dat tussentijdse bijstelling ook moet plaatsvinden. Ook dient aan de voorkant aangegeven te worden wat de rol van het college en de rol van de raad is. Bij bestemmings-plannen is de rol van de raad controlerend. Dit zal het college meenemen in de a.s. informatiebijeenkomst over participatie. Het college is van oordeel dat bij participatie de kwaliteit en niet de tijd leidend moet zijn. Inwoners kunnen altijd een afspraak maken met een ambtenaar of collegelid.
9	**VERVALLEN Raadsinformatiebrief 2021-053 Stand van zaken verplaatsing metaalhandel Van Os** Deze brief was geagendeerd op verzoek van de fractie van Lokaal Belang (lijst ingekomen stukken raadsvergadering 7 juli 2021). Op verzoek van Lokaal Belang is de agendering komen te vervallen.
10	**Aangenomen motie gemeenteraad Vaals april 2021 inzake confetti en serpentine** Deze brief is geagendeerd op verzoek van de fractie van GroenLinks (lijst ingekomen stukken raadsvergadering 7 juli 2021). De fractie wil graag in de commissie deze motie bespreken in relatie tot het onderwerp zwerfvuil door festiviteiten. *Commissie* De fractie van GroenLinks laat weten dat bij bijvoorbeeld een festiviteit als carnaval de straat wel wordt geveegd, maar dat na een paar dagen nog steeds de resten en troep op straat zichtbaar zijn. De fractie wil graag de troep en vervuiling door festiviteiten verminderen. Bijvoorbeeld door het gebruik van statiegeldbekers in plaats van wegwerkbekers (bijv. in overleg met de horeca). De suggestie wordt gedaan om voor dit onderwerp met een punt van orde voor deze commissie te komen. De fractie kan hiermee instemmen en zal een punt van orde maken om een inhoudelijke discussie in deze commissie te laten plaatsvinden. De fractie van de PvdA stelt voor dit breder te trekken door ook de NME, de carnavalsverenigingen en de horeca erbij te betrekken. GroenLinks nodigt de PvdA uit om gezamenlijk de problematiek zwerfvuil (breed) op te pakken. <u>Conclusie</u> Het onderwerp zwerfvuil komt als punt van orde terug in deze commissie.

11	**Stand van zaken project rijkswegen A15 / A12** Vanwege de importantie en impact van dit ruimtelijke project staat dit onderwerp als terugkerend onderdeel op de agenda. De portefeuillehouder informeert de commissie op hoofdlijn over de ontwikkelingen, voor de commissie is er gelegenheid tot het stellen van vragen en het voeren van onderling overleg. De volgende mededelingen worden gedaan: - Het Ministerie heeft de toevoegingen en aanpassingen toegestuurd naar de Raad van State. Eind oktober is de sluitingsdatum van de zienswijzen. Er is door het college gevraagd naar mogelijke consequenties van de Helhoek voor de grondwaterstand. Er zijn geen consequenties voor de grondwaterstand. - Er rijden 2 scanauto's door de binnenstad van Zevenaar die onderzoek doen naar de parkeerdruk en of er een significant verschil is op de woensdagen en donderdagen in verband met het gratis parkeren. Er wordt nog een vraag gesteld over hoe de raadsinformatiebrief over de Edisonstraat zich verhoudt tot de aangenomen motie van Lokaal Belang inzake planning Edisonstraat. Het college laat weten dat er een plan B is, maar dat er wordt uitgegaan van een plan A dat de ViA15 (ontsluiting 7Poort) gewoon doorgaat. Als de uitspraak nog langer duurt, wordt het aanbiedstation verplaatst en wordt direct gekeken naar de Edisonstraat om hiervan een parallelweg te maken. Echter kan de aansluiting van de Edison-straat op de Doesburgseweg niet gemaakt worden vóórdat de Griethse Poort gesloten is.
12	**Stand van zaken duurzaamheid** Vanwege de importantie en impact van dit project staat dit onderwerp als terugkerend onderdeel op de agenda. De portefeuillehouder informeert de commissie op hoofdlijn over de ontwikkelingen, voor de commissie is er gelegenheid tot het stellen van vragen en het voeren van onderling overleg. In het eerste deel van deze commissievergadering op 15 september jl. was bij agendapunt 5 "Wijk van de Toekomst" de vraag gesteld hoeveel mensen zich hebben aangemeld voor de coöperatie. Het college laat weten dat zich 141 huishoudens hebben aangemeld en 1 bedrijf. Er wordt een vraag gesteld over de netten. Hoe meer er duurzaam opgewekt wordt, hoe meer problemen er met de netten ontstaan. Dit is ook aan de orde in de Liemers. Het college laat weten dat Zevenaar wel aan het maximum zit, maar dat Alliander bij alle 4 projecten betrokken wordt. Alliander heeft een forse uitdaging om de Liemers verder te voorzien van stroom. Het station

	moet flink worden uitgebreid. Alliander is op de hoogte van dit knelpunt en gaat ermee aan de slag.
13	**Punten van orde commissie** De leden van de commissie kunnen agendaverzoeken aan de commissie voorleggen. Er zijn geen punten van orde aangedragen.
14	**Mededelingen portefeuillehouders** Gelegenheid voor de portefeuillehouders om korte actuele en urgente mededelingen te doen. Er zijn geen mededelingen gedaan.
15	**Rondvraag** De leden van de commissie kunnen vragen stellen aan de portefeuillehouders. Er zijn vragen door het CDA aangekondigd over de woonplicht. Het CDA licht de ingediende vragen toe en stelt de vraag of het invoeren van een woonplicht zinvol is en wil graag met het college hierover van gedachten wisselen. Met name over de wachttijden, sociale woningbouw, de verdeling van de schaarste, het toewijzen van huizen aan statushouders en de bestemming van gronden. *College* Het college is bekend met het instrument en kijkt hiernaar. De woonplicht schaadt ook andere goede initiatieven. Er zijn ook andere instrumenten vanuit de VNG en wellicht wordt de verhuurdersheffing afgeschaft. De vraag is of Zevenaar wel lokaal de goede instrumenten pakt. Wat woningbouw betreft zijn er dit eerste halfjaar 140 woningen geproduceerd. Er wordt door het college verwezen naar de regionale woningmarktmonitor waarin te lezen is hoe de woningbouw verloopt in de regio en ook hoe deze specifiek voor Zevenaar gaat. Toegezegd wordt dat de link naar deze woningmarktmonitor aan de raad verstrekt zal worden. Wat de bouwproductie van Groot Holthuizen betreft merkt het college op dat, op het moment er in dat gebied aan de slag wordt gegaan, we in een doorlooptijd van 1,5 tot 3 jaar zitten. Ook zijn er prestatieafspraken wat de sociale huur betreft. In de discussie wordt er nog ingegaan op de regulering van het middenhuursegment, prefab-woningen en de marktverkenning wat flexwonen betreft. <u>Toezegging:</u> Het college komt nog met informatie terug naar de raad betreffende de woonplicht (eventueel via agendacommissie om hier een keer in oktober/november gezamenlijk over te spreken).

	Door Lokaal Belang zijn vragen gesteld inzake de verkeerssituatie Rivierenweg Giesbeek en Lathum. Het college laat weten dat de werkzaamheden niet gelijktijdig, maar na elkaar zijn gepland. De hulpdiensten zijn vanaf het begin betrokken bij de wegbeheerdersoverleggen en zij hebben ingestemd. Er wordt een vraag gesteld over het plan van aanpak verduurzaming vastgoed. Het college laat weten dat het plan van aanpak in de maak is en dat deze een doorkijk geeft naar de komende jaren. Het zal dit kwartaal nog in een informatieavond worden besproken. Er staat een voorzet in de begroting om er wat reële projecten uit te halen en uit te voeren. De CO_2 prestatieladder kon het college door bezuinigingen niet toetsen, maar volgend jaar wel weer. Ook worden er vragen gesteld over het opknappen van de parkeerplaatsen aan de J.P. Coenstraat (n.a.v. de inspraak). De ene kant is wel opgeknapt en de andere niet. De vragen zijn of het na 30 jaar vervalt naar de publieke ruimte, wat de mening van het college over de verpaupering is en of het pleintje afgesloten mag worden. Het college laat weten dat ze het niet hadden hoeven op te knappen, maar er staat een transformatorhuisje. De grond is niet het eigendom van de gemeente en dat blijft ook zo. De gemeente heeft geen verplichting om het op te knappen. De eigenaar heeft de verplichting om het te onderhouden en het na 30 jaar toe te laten vallen naar de gemeente is geen argument om het niet te doen. Naar aanleiding hiervan wordt er nog een vraag gesteld of het Noordeinde een openbare weg is. Het college verzoekt om deze vraag schriftelijk te stellen. Toilet Breuly: vanuit de commissie wordt de opmerking gemaakt dat het toilet niet voldoen aan de verwachtingen. De vraag wordt gesteld of er nog een evaluatie komt en of er wordt gekeken naar oplossingen zodat het toilet wel aan de verwachtingen voldoet. <u>Toezegging: er wordt een evaluatie ten aanzien van het toilet op de Breuly in gang gezet en deze komt terug naar de raad</u>
16	**Sluiting om 20.45 uur op 22/09** De voorzitter sluit onder dankzegging op 22 september de vergadering om 20.45 uur.

PLANNING RAAD Afdeling

Planning RAAD 2021	Onderwerp	Commissie	Type stuk	Portefeuille-houder	Status / intern	Afdeling
Raad	**20 oktober 2021**					
20 oktober 2021	2e Voortgangsrapportage (VGR)	alle commissies	Rv	Van Dellen		FIN
20 oktober 2021	Zienswijze begrotingswijziging 2021 ODRA	Middelen	Rv	Koers		VTH
20 oktober 2021	wijziging interne klachtenregeling	Middelen	Rv	Van Riswijk		BV
20 oktober 2021	Verstedelijkingsstrategie Arnhem-Nijmegen-FoodValley	Ruimte	Rv	Winters		RO
20 oktober 2021	Verordening inburgering	Samenleving	Rv	Elfrink	Planning is Q3.	MO
Raad	**3 november 2021 (begrotingsraad)**					
3 november 2021	Begroting 2022-2025	Middelen	Rv	college		FIN
3 november 2021	Begroting 2022-2025	Ruimte	Rv	college		
3 november 2021	Begroting 2022-2025	Samenleving	Rv	college		
Raad	**24 november 2021**					
24 november 2021	Wijziging APV	Middelen	Rv	Van Riswijk		BV
24 november 2021	Deelname aan regionale opgaven Groene Metropoolregio	Middelen	Rv	van Riswijk		Staf
24 november 2021	Verstrekken geldlening aan Alliander	Middelen	Rv	Van Dellen		Fin/Staf
24 november 2021	Beleidsplan Integraal Beheer Openbare Ruimte	Ruimte	Rv	Koers	Dit plan komt in de plaats van de sectorale beleidsplannen voor technisch beheer van groen, wegen en openbare verlichting. Voor het opstellen van het IBORplan trekken we samen op met Duiven. Eerste planning die we daarbij hebben gemaakt is oktober/november 2021. Tegelijkertijd worden sectoraal beheerpannen voor wegen, groen, ov opgesteld.	BOR
24 november 2021	Verordening fysieke leefomgeving	Ruimte	Rv	Winters	onderwerp vanuit de Omgevingswet	RO
24 november 2021	Geluidbeleid	Ruimte	Rv	Winters	verplicht onderwerp vanuit de Omgevingswet	RO
24 november 2021	Beleidsplan Sport Gemeente Zevenaar 2021	Samenleving	Rv	Van Dellen	Na de zomer zijn de eerste uitkomsten van het onderzoek naar Sportpark Heng	MO
24 november 2021	Verordening Individuele studietoeslag	Samenleving	Rv	Erlfrink		MO
24 november 2021	Contractmanagement leerroutes inburgering MGR Sociaal Domein	Samenleving	Rv	Van Dellen/Elfrink		MO
24 november 2011	Beschikbaar stellen middelen huisvestingsprogramma 2022	Samenleving	Rv	Van Dellen		MO
Raad	**22 december 2021**					
22 december 2021	belastingverordeningen 2022	Middelen	Rv	Van Dellen		IB
22 december 2021	Opties uitvoeringsprogramma's Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie	Ruimte	Rv	Koers		BOR
22 december 2021	Evaluatie betaald parkeren	Ruimte	Rv	Koers	Bij nader inzien te complex om alles in een keer aan de orde te stellen. De evaluatie van het betaald parkeren staat gepland in oktober 2021 waarbij de raad en andere stakeholders in het onderzoek worden meegenomen.	BOR
22 december 2021	Vaststellen nieuw Watertakenplan 2022-2026	Ruimte	Rv	Koers		BOR
22 december 2021	Vaststellen gemeentelijke verordeningen inzake Waterbeleid	Ruimte	Rv	Koers		BOR
22 december 2021	Vaststellen bestemmmingsplan De Holtkamp (boerenerf)	Ruimte	Rv	Winters		RO
22 december 2021	Vaststellen bestemmingsplan Rhederlaag	Ruimte	Rv	Winters		RO
22 december 2021	Vaststellen bestemmingsplan Bijland	Ruimte	Rv	Winters		RO
22 december 2021	Besluitvorming decentralisatie Beschermd Wonen (Beschermd Thuis)	Samenleving	RIB	Winters	Afhankelijk van datum doordecentralisatie beschermd wonen	MO
22 december 2021	Subsidieaanvraag SV Gelders Eiland	Samenleving	Rv	Van Dellen		
21 dedcember 2021	Verordening Wmo 2022	Samenleving	Rv	Winters	we willen in één keer een totaalpakket aan wijzigingen aan u voorleggen	MO
21 december 2021	Verordening Jeugdwet 2022	Samenleving	Rv	Winters	we willen in één keer een totaalpakket aan wijzigingen aan u voorleggen	MO
22 december 2021	Vangnetuitkering 2021	Samenleving	Rv	Elfrink	Onder voorbehoud, indien de uitgaven participatiewet dit noodzakelijk maken.	MO
22 decemver 2021	Aanwijzingsbesluit SW (uitvoering sociale werkvoorziening	Samenleving	Rv	Elfrink		MO
	Onderstaande onderwerpen zijn nog niet bij een bepaalde maand gezet					
Q4	Participatie	Ruimte	Rv	Riswijk/Winters	eerst informatieve raadsbijeenkomst op 23 september	RO

Q3	Herontwikkeling 6 vastgoedlocaties	Ruimte	Rv	Winters		RO
Q4	Vaststellen bestemmingsplan Groenestraat 62 te Pannerden	Ruimte	Rv	Winters		RO
Q1 2022	Vaststelling bestemmingsplan Waayakkers	Ruimte	Rv	Winters		RO
Q4	Vrijgeven ontvangen subsisie voor gebiedsaanpak Babberich	Ruimte	Rv	Koers	gepland voor Q4 2021	RO
Q4	wijziging Modulaire Gemeenschappelijke Regeling Sociaal Domein Gelderl	Samenleving	Rv	Winters		MO
n.t.b.	Kredietaanvraag Podium Musiater	Samenleving	Rv	Koers		MO
Q2 2022	Notitie uitgangspunten huurprijsbeleid	Middelen	consultatie in cie Samenleving	Van Dellen	Het college wenst eerst de consequenties van keuzes in het huurprijsbeleid voor huurders (verenigingen/instellingen) beter inzichtelijk te hebben alvorens voorstel aan de commissie/raad voor te leggen. Uitgangspunten worden eerst met het veld uitgewisseld voordat een voorstel aan de raad wordt voorgelegd..	BOR

Commissie Ruimte 2018-2022

Dossiernummer	2605
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	6 oktober 2021
Agendapunt	5
Omschrijving	Z/21/397825 2e Voortgangsrapportage (2e VGR 2021)

Geagendeerd	Vergaderdatum
Commissie Ruimte 2018-2022	**6 oktober 2021**
Commissie Ruimte 2018-2022	6 oktober 2021

Toelichting

T.b.v. de raadsvergadering van 20 oktober 2021.

Behandelschema 2e VGR 2021

Commissie Samenleving 5 oktober 2021

Programma's

4. Onderwijs
5. Sport, cultuur en recreatie
alleen de alinea's die betrekking hebben op sport en cultuur komen in deze commissiebehandeling aan de orde*
6. Sociaal Domein
7. Volksgezondheid en duurzaamheid
alleen de alinea's die betrekking hebben op volksgezondheid komen in deze commissiebehandeling aan de orde*

Commissie Ruimte 6 oktober 2021

Programma's

2. Verkeer, vervoer en waterstaat
3. Economie
5. Sport, cultuur en recreatie
alleen de alinea's die betrekking hebben op recreatie komen in deze commissiebehandeling aan de orde*
7. Volksgezondheid en Duurzaamheid
alleen de alinea's die betrekking hebben op duurzaamheid komen in deze commissiebehandeling aan de orde*
8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing

Commissie Middelen 7 oktober 2021

Programma's

0. Bestuur en ondersteuning
1. Veiligheid

Financiën

Algemeen
Overzicht financiële effecten 2e
Voortgangsrapportage
Financieel meerjarenbeleid
Overzicht van baten en lasten
Monitoring bezuinigingen

Raadsvoorstel

Onderwerp	2e Voortgangsrapportage 2021
Zaaknummer	Z/21/397825
Documentnummer	INT/21/1048608
Portefeuillehouder	Nanne van Dellen
Portefeuille	Financiën
Behandelend ambtenaar/afdeling	Marlou Schurink (Financiën)
Telefoon	06 13 88 34 92
E-mail	m.schurink@zevenaar.nl

1. Samenvatting

Het college evalueert de voortgang van de uitvoering van het beleid en brengt de daaruit voortkomende substantiële financiële afwijkingen onder andere in beeld in de 2e voortgangsrapportage. In deze rapportage vindt u ook een monitoring van de voortgang van de bezuinigingsmaatregelen uit 2019. Daarnaast zijn de gevolgen van de coronacrisis voor 2021 geactualiseerd in deze rapportage.
De mutaties die volgen uit deze 2e voortgangsrapportage resulteren in 2021 in een voordeel van € 3.032.000 en een bijgesteld saldo van de begroting van € 2.100.000 negatief. De resultaten van deze 2e voortgangsrapportage worden verwerkt in het begrotingsresultaat.
De positieve bijstellingen in de 2e voortgangsrapportage wordt deels veroorzaakt door de meicirculaire 2021 en de compensatie in de algemene uitkering voor de tekorten jeugdzorg.

2. Raadsvoorstel

Wij stellen u voor om:

1. de 2e Voortgangsrapportage 2021 vast te stellen;
2. in te stemmen met de rubrieken "voorstel raad" zoals bij de activiteiten met een oranje en rode status is aangegeven;
3. het voordelige saldo van deze rapportage (€ 3.032.000) ten gunste te brengen van het begrotingsresultaat 2021.

3. Waarom naar de raad

Op grond van artikel 189 van de Gemeentewet heeft de raad het budgetrecht. Tevens is in onze financiële verordening opgenomen dat het college tussentijds aan de raad rapporteert over de realisatie van de begroting van de gemeente over het lopende boekjaar. De voortgangsrapportage bevat een uiteenzetting over de uitvoering en het bijstellen van het beleid en geeft een overzicht van de bijgestelde financiële raming van de baten en de lasten. In het kader van de begrotingsrechtmatigheid is het van belang dat de raad alle in deze rapportage voorgestelde mutaties vaststelt.

4. Doelstelling en beoogd resultaat

Met deze rapportage willen we u inzicht geven in de beleidsmatige stand van zaken (activiteiten en bezuinigingen), bijbehorende tijdsplanning en de verwachte financiële afwijkingen ten opzichte van de begroting 2021-2024.

5. Argumenten en alternatieven

Argumenten

1.1.Focus op de voortgang van het beleid d.m.v. toelichting op activiteiten

We richten ons bij de 2e voortgangsrapportage op de voortgang van het beleid en de mate waarin wij de doelstellingen uit de begroting realiseren door de uitvoering van activiteiten. In de monitoring van de bezuinigingen laten wij de voortgang van de realisatie van de verschillende maatregelen zien. Net als voorgaande jaren brengen wij met het kleurenmodel in beeld wat de stand van zaken is. Op basis van deze methodiek kunt u in één oogopslag zien wat de stand van zaken is van het betreffende onderdeel.

De betekenis van de kleuren is als volgt:

Lichtgrijs	de activiteit is nog niet gestart, dit past binnen de vastgestelde planning.
Groen	de activiteit loopt op schema binnen de gestelde kaders (beleidsdoel/resultaat, tijdsplanning en financieel). De groene activiteiten worden niet toegelicht met een stand van zaken.
Oranje	de activiteit dreigt óf qua beleidsdoel/resultaat óf qua tijdsplanning óf financieel uit de pas te gaan lopen, bijsturing is noodzakelijk.
Rood	de activiteit loopt uit de pas, dit geldt voor 1 of meer indicatoren (beleidsdoel/resultaat, tijdsplanning en financieel). Corrigerende maatregelen zijn noodzakelijk.
Donkergrijs	de activiteit is afgerond en wij stellen voor deze af te sluiten.

1.2 De voortgangsrapportage voldoet aan de eisen van de Financiële Verordening gemeente Zevenaar

Wij hebben de voortgangsrapportage binnen de kaders van de financiële verordening opgesteld. De voortgangsrapportage is een document in onze planning & control cyclus. Afwijkingen op de ramingen van de baten en lasten groter dan € 25.000 lichten wij toe bij de betreffende programma's. De voortgangsrapportage is opgesteld met de kennis en inzichten per (peildatum) 1 augustus 2021.

1.3.*De corona-effecten zijn in deze voortgangsrapportage geactualiseerd*

In deze voortgangrapportage zijn de corona-effecten geactualiseerd ten opzichte van de 1e voortgangsrapportage 2021 en de meerjarenbegroting 2021-2024.

2.1 Activiteiten met een oranje en rode status vragen om uw bijsturing of corrigerende maatregelen

In de rapportage is per programma bij het onderdeel "wat doen we" bij elke activiteit de status aangegeven. De activiteiten die op oranje staan lopen niet zoals met u is afgesproken en vragen daarom om bijsturing. In voorkomende gevallen informeren wij ook over de huidige status en om kennis te nemen van maatregelen die al getroffen zijn, dan wel worden. Als activiteiten op rood staan, vragen deze om corrigerende maatregelen. In de 2e voortgangsrapportage komen deze echter niet voor. Bij de oranje activiteiten is in de rapportage "voorstel raad" opgenomen, zodat duidelijk wordt waar u mee in stemt of wat de vervolgstap wordt.

3.1 Het voordelige saldo 2021 ten gunste brengen aan het begrotingsresultaat 2021
In 2021 komt het verwachte begrotingsresultaat uit op € 2.100.000 nadelig. Het voordelige saldo van deze rapportage bedraagt € 3.032.000 en brengen wij ten gunste van het begrotingsresultaat. De reservepositie is voldoende om het incidentele tekort van € 2.100.000 af te kunnen dekken. Het definitieve saldo 2021 maken wij op bij de jaarrekening 2021.

Alternatieven
N.v.t.

6. Hoe gaan we dat bereiken en is evaluatie nodig?
De actuele begroting 2021-2024 wordt aangepast naar aanleiding van de financiële en beleidsmatige bijstellingen die zijn opgenomen in deze rapportage. De 2e voortgangsrapportage is een standaard onderdeel van de P&C-cyclus en kan aanleiding zijn om de gemaakte keuzes bij te stellen of te herzien. In onze cyclus van plannen, bijsturen en verantwoorden is dit het laatste document voor de jaarrekening.

7. Klimaat en duurzaamheid
N.v.t.

8. Communicatie
De 2e voortgangsrapportage 2021 wordt digitaal ter beschikking gesteld via de portal / website. Onze tool voor de planning & control documenten is webbased. Dit heeft als beperking dat in de PDF-versie teksten bij herhaling voor kunnen komen.

9. Kosten, baten en dekking
Hieronder brengen wij het bijgestelde begrotingsresultaat 2021 in beeld. Het verloop van het saldo is als volgt:

Exploitatie (bedragen x € 1.000)	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Primitieve begroting 2021-2024	-4.379	-1.901	-926	169
2e Voortgangsrapportage 2020	-504	-139	304	218
1e Voortgangsrapportage 2021	-251	265	254	246
Kadernota 2022	0	-2.284	-2.983	-1.254
Wijzigingen tot de 2e VGR 2021	1	2	2	2
Stand tot de 2e VGR	**-5.133**	**-4.056**	**-3.349**	**-618**
1. Autonome ontwikkelingen	2.864	3.346	1.463	828
2. Actualisatie bestaand beleid	193	178	1.468	11
4. Administratieve wijzigingen	0	0	0	0
5. Coronaeffecten	-24	560	260	0
Totaal mutaties 2e VGR	**3.032**	**4.085**	**3.190**	**839**
Saldo 2e Voortgangsrapportage 2021	**-2.100**	**28**	**-158**	**221**

De mutaties die volgen uit deze 2e voortgangsrapportage resulteren in 2021 in een voordeel van € 3.032.000 en een bijgesteld saldo van de begroting van € 2.100.000 negatief. De resultaten van deze 2e voortgangsrapportage worden verwerkt in het begrotingsresultaat.
De positieve bijstellingen in de 2e voortgangsrapportage wordt in 2021 deels veroorzaakt door de meicirculaire en in verdere jaren door de compensatie in de algemene uitkering voor de tekorten

jeugdzorg. Na het verschijnen van de meicirculaire heeft het rijk besloten om in 2022 € 1,3 miljard aan de gemeenten beschikbaar te stellen voor de tekorten in de jeugdzorg. Dit bedrag komt bovenop de eerder al toegekende € 300 miljoen. Voor de gemeente Zevenaar betekent dit voorlopig een extra bedrag van € 3.331.000 in 2022. Het definitieve bedrag wordt in de septembercirculaire bekend gemaakt. In juli zijn vervolgens de bedragen voor de jaren 2023 tot en met 2025 bekend gemaakt. Daarbij is met de toezichthouders afgesproken dat gemeenten 75% van de compensatie in de meerjarenbegroting als structurele dekking mogen opnemen. Dit om te voorkomen dat gemeenten gedwongen worden tot onomkeerbare bezuinigingen. De provincie raadt af om de middelen in te zetten voor nieuw beleid.

In het hoofdstuk 'Financiële hoofdlijnen' in de 2e Voortgangsrapportage geven wij op hoofdlijnen inzicht in het verloop van de begroting en de actuele financiële ontwikkelingen.

10. Bijlagen
De volgende bijlagen horen bij dit voorstel:

Volgorde	Documentnummer	Naam
1.	INT/21/1049833	2e Voortgangsrapportage 2021

Burgemeester en wethouders van Zevenaar

De secretaris	De burgemeester
Danielle Jansen	Lucien van Riswijk

Raadsbesluit

Onderwerp	2e Voortgangsrapportage 2021
Zaaknummer	Z/21/397825
Documentnummer	INT/21/1048608

De raad van de gemeente Zevenaar;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van Zevenaar:

Gelet op artikel 189 van de Gemeentewet

besluit:

1. de 2e Voortgangsrapportage 2021 vast te stellen;
2. in te stemmen met de rubrieken "voorstel raad" zoals bij de activiteiten met een oranje en rode status is aangegeven;
3. het voordelige saldo van deze rapportage (€ 3.032.000) ten gunste te brengen van het begrotingsresultaat 2021.

Aldus besloten in de openbare vergadering van de raad van de gemeente Zevenaar,
gehouden op 20 oktober 2021.

De griffier	De burgemeester
W. van der Vlies	L.J.E.M. van Riswijk

2e Voortgangsrapportage 2021

Raadsversie; 09-09-2021

GEMEENTE ZEVENAAR

INHOUDSOPGAVE

Inhoudsopgave **2**

Algemeen **3**
Voorwoord 3
Hoofdlijnen 4
Leeswijzer 10

Programma's **11**
0. Bestuur en ondersteuning 11
1. Veiligheid 25
2. Verkeer, vervoer en waterstaat 29
3. Economie 37
4. Onderwijs 45
5. Sport, cultuur en recreatie 52
6. Sociaal domein 62
7. Volksgezondheid en duurzaamheid 79
8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing 89

Financiën **96**
Algemeen 96
Overzicht financiële effecten 2e Voortgangsrapportage 97
Financieel meerjarenbeeld 108
Overzicht van baten en lasten 112
Monitoring bezuinigingen 114

Bijlagen **129**
Overzicht activiteiten collegeprogramma 129
Kredietoverzicht 131
Overzicht begrotingswijzigingen tot de 2e Voortgangsrapportage 132

ALGEMEEN

VOORWOORD

Inleiding
Hierbij bieden wij u de 2e voortgangsrapportage 2021 aan. Met deze voortgangsrapportage informeren wij u over de stand van zaken betreffende de realisatie en uitvoering van de begroting 2021-2024. Het gaat over het beleid, de planning, de uit te voeren activiteiten en de daarvoor beschikbaar gestelde middelen. Deze rapportage biedt u de mogelijkheid om bij te sturen in activiteiten, prioriteiten en middelen.

Wij hebben de voortgangsrapportage binnen de kaders van de financiële verordening opgesteld. Als wij u via andere kanalen over ontwikkelingen en voortgang (denk bijvoorbeeld aan de rapportages over de grondexploitatie) hebben geïnformeerd, doen wij dat in deze rapportage niet nogmaals. Over dergelijke zaken informeren wij u als er nieuwe ontwikkelingen zijn.

De peildatum van de rapportage is 1 augustus 2021.

Opbouw
De opbouw van deze voortgangsrapportage is gebaseerd op de begroting 2021-2024. De bezuinigingen maken integraal onderdeel uit van de begroting. In deze voortgangsrapportage vindt u daarom ook een monitoring van bezuinigingsmaatregelen.
Deze nota is zoals gebruikelijk ingericht op basis van de zogenaamde 3 W-vragen (Wat willen we? Wat doen we? Wat kost het?). De tussentijdse verantwoording over het collegeprogramma maakt integraal onderdeel uit van deze rapportage. In de bijlage vindt u een totaaloverzicht van de activiteiten uit het collegeprogramma. Zo krijgt u in één oogopslag een compleet beeld van de stand van zaken.

HOOFDLIJNEN

BESTUURLIJKE HOOFDLIJNEN

Met deze rapportage leggen wij verantwoording af over de voortgang van de begroting 2021 en geven wij u een prognose van het resultaat over 2021. De rapportage dient eveneens als mogelijkheid voor uw raad tot (bij)sturing.

Ook het jaar 2021 staat evenals het voorafgaande jaar grotendeels in het teken van de corona pandemie. De effecten zijn onverminderd groot, al lijkt de economie enorm veerkrachtig en zien we al tekenen van een goed herstel. Dat geldt overigens lang niet voor alle sectoren van de economie. De vermaak- en toeristische industrie zijn zwaar getroffen door de beperkende corona maatregelen en tonen nog weinig teken van herstel. De effecten van de pandemie op de financiële huishouding van de gemeente zijn inmiddels afgezwakt, ook door de inzet van een ruimhartige compensatie van het Rijk.

Vorig jaar is ter ondersteuning van economie en samenleving een corona herstelplan vastgesteld. Uw raad heeft daarvoor een bedrag van € 3 mln. beschikbaar gesteld. De uitvoering van het herstelplan loopt goed op schema.

De corona pandemie heeft een groot effect (gehad) op verschillende participatietrajecten. Veel daarvan zijn digitaal uitgevoerd en namen daardoor niet alleen veel meer tijd in beslag, maar waren door die opzet ook niet altijd het meest effectief. De corona pandemie heeft natuurlijk ook zijn sporen gezet in de interne gemeentelijke bedrijfsvoering. Toch zijn we erin geslaagd ervoor te zorgen dat de uitvoering van het collegeprogramma grotendeels op koers ligt. Eerder rapporteerden wij al hierover met een evaluatieverslag. Wij hopen dat we met succes de nog resterende acties uit het programma voor het einde van deze bestuursperiode kunnen afronden. Zo hopen we ook voor het einde van 2021 de sterk bestuur projecten af te ronden. Dit zijn projecten, waarvoor de provincie een subsidie van € 3 miljoen heeft verstrekt, vooral met het oog op een goede start van de nieuwe gemeente en het uitgroeien naar een krachtige en robuuste gemeente. Met deze middelen zijn we erin geslaagd tot een afronding van de Turmac Cultuurfabriek te komen, hebben we de toeristische infrastructuur verbeterd, ronden we onderzoek af naar een betere ontsluiting van het Gelders Eiland via Witte Kruis naar de A12 en pakken we de eerste fase van het dorpshart van Lobith aan. Het project verbeteren openbaar vervoer/vervoer opmaat vraagt nog wel onze aandacht. Met de provincie zijn we in goed gesprek om de subsidie voor dit projectonderdeel veilig te stellen.

Het in 2019 vastgestelde bezuinigingsprogramma moet ervoor zorgen dat onze begroting weer in evenwicht geraakt en reëel sluitend is. Over de uitvoering van het bezuinigingsprogramma rapporteren wij ook in deze voortgangsrapportage. In zijn algemeenheid ligt de uitvoering van dit programma goed op schema, maar onderdelen zoals de bezuiniging op maatschappelijk vastgoed en de kostenbesparing op de zorgkosten in het sociaal domein vragen onverminderd veel aandacht en inzet.

FINANCIËLE HOOFDLIJNEN

Inleiding

In dit hoofdstuk geven wij u op hoofdlijnen inzicht in het verloop van de begroting en de actuele financiële ontwikkelingen. In het hoofdstuk Financiën vindt u een uitgebreide specificatie van de financiële effecten van deze 2e voortgangsrapportage. Bij de 2e voortgangsrapportage zijn alle effecten boven de € 25.000 in beeld gebracht.

Exploitatie (bedragen x € 1.000)	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Primitieve begroting 2021-2024	-4.379	-1.901	-926	169
2e Voortgangsrapportage 2020	-504	-139	304	218
1e Voortgangsrapportage 2021	-251	265	254	246
Kadernota 2022	0	-2.284	-2.983	-1.254
Wijzigingen tot de 2e VGR 2021	1	2	2	2
Stand tot de 2e VGR	**-5.133**	**-4.056**	**-3.349**	**-618**
1. Autonome ontwikkelingen	2.864	3.346	1.463	828
2. Actualisatie bestaand beleid	193	178	1.468	11
4. Administratieve wijzigingen	0	0	0	0
5. Coronaeffecten	-24	560	260	0
Totaal mutaties 2e VGR	**3.032**	**4.085**	**3.190**	**839**
Saldo 2e Voortgangsrapportage 2021	**-2.100**	**28**	**-158**	**221**

Toelichting financieel meerjarenbeeld op hoofdlijnen

Het saldo in de primitieve begroting 2021 was € 4.379.000 negatief. Na de begroting 2021-2024 zijn ook de 2e Voortgangsrapportage 2020 en 1e Voortgangsrapportage 2021 vastgesteld met een verder negatief effect van respectievelijk € 504.000 en € 251.000. De mutaties die volgen uit de 2e voortgangsrapportage komen in 2021 uit op een voordeel van € 3.032.000, voor een deel als gevolg van de meicirculaire (algemene uitkering Rijk). Dit leidt tot een nieuw negatief begrotingssaldo voor 2021 van € 2.100.000. De jaren daarna wordt het negatieve saldo omgebogen tot een positief saldo.
In het meerjarensaldo in deze 2e Voortgangsrapportage zitten zowel incidentele en structurele baten en lasten. Het structurele begrotingssaldo presenteren we in de meerjarenbegroting 2022-2025, die u later ontvangt. Als we daar de uitsplitsing maken tussen de incidentele- en structurele baten en lasten, leidt dat in deze meerjarenbegroting tot een positief effect op het (structurele) meerjarensaldo.
De monitoring van de bezuinigingsmaatregelen is opgenomen in deze voortgangsrapportage. Ten opzichte van de laatste rapportage eerder dit jaar zien wij geen grote wijzigingen.

Overzicht van de mutaties boven de € 100.000

Hieronder vindt u een overzicht van de mutaties met een budgettair effect op de begroting van meer dan € 100.000.

Bedragen x € 1.000

Mutatie omschrijving	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Overzicht van de mutaties >= € 100.000				
1. Autonome ontwikkelingen	2.925	3.416	1.543	899
Aanpassing rente ramingen Zevenaar Oost Wonen	-163 N	0 V	0 V	0 V
Actualiseren budgetten uitkeringslasten/-baten (BUIG)	300 V	0 V	0 V	0 V
Bijstelling afschrijvingen en rente activa	789 V	0 V	0 V	0 V
Compensatie tekorten jeugdzorg	0 V	3.331 V	2.013 V	1.843 V

Compensatie wijziging woonplaatsbeginsel	0 V	-420 N	-420 N	-420 N
Eigen bijdrage Wmo (CAK)	200 V	0 V	0 V	0 V
Explosievenonderzoek - suppletie-uitkering	-123 N	0 V	0 V	0 V
Meicirculaire 2021	2.065 V	505 V	-50 N	-414 N
Volumestijging 2021 Wmo	-142 N	0 V	0 V	0 V
Wet Open Overheid - raming ontvangen middelen	0 V	0 V	0 V	-110 N
2. Actualisatie bestaand beleid	146	403	1.476	20
Aanbesteding Wmo-hulpmiddelen 2021	0 V	0 V	0 V	43 V
Aanpassing dekking investering Vestersbos	0 V	0 V	1.500 V	0 V
Actualisatie bezuinigingen vastgoed	-430 N	427 V	0 V	0 V
Toekennen indexatie 2021	226 V	-24 N	-24 N	-24 N
Vrijval stelpost groei 2021	350 V	0 V	0 V	0 V
5. Coronaeffecten	0	560	260	0
Bijstelling corona-effecten jeugd en Wmo	0 V	560 V	260 V	0 V
Totaal mutaties >= € 100.000	**3.071**	**4.379**	**3.279**	**1.472**

(V = Voordeel; N = Nadeel)

Toelichting bij de mutaties met een financieel effect van € 100.000 of meer:

Aanpassing rente ramingen Zevenaar Oost Wonen 163.000 N

De ramingen van de grondexploitatie Zevenaar Oost Wonen zijn aangepast o.b.v. de herziene grex per 01-01-2021 zoals vastgesteld in de raadsvergadering van 08-07-2021, aangevuld met actuele ontwikkelingen. Door een gunstiger verloop van de boekwaarde en een lager rentepercentage wordt minder rente toegerekend aan deze grex. Binnen het onderdeel rente en afschrijving ontstaan hierdoor echter voordelen.

Actualiseren budgetten uitkeringslasten/-baten (BUIG) 300.000 V

Op basis van de prognose (t/m ultimo juni 2021) van de Regionale Sociale Dienst (RSD) en de verwachting dat het definitieve BUIG budget (specifieke uitkering) wordt bijgesteld, actualiseren wij zowel de inkomsten als de uitgaven. Per saldo verwachten wij een voordeel in 2021 van € 300.000.

Bijstelling afschrijvingen en rente activa 789.000 V

De actualisatie van de kapitaallasten is onder andere gebaseerd op de jaarstukken 2020. Per saldo ontstaat een eenmalig voordeel van € 789.000. Per programma zijn de afwijkingen zowel bij de lasten als de baten te lezen. De voornaamste oorzaak is de vertraging van de investeringen waardoor de eerste afschrijving, conform het afschrijvingsbeleid, een jaar later plaats vindt.

Compensatie tekorten jeugdzorg financieel voordeel vanaf 2022

Na het verschijnen van de meicirculaire heeft het rijk besloten om in 2022 € 1,3 miljard aan de gemeenten beschikbaar te stellen voor de tekorten in de jeugdzorg. Dit bedrag komt bovenop de eerder al toegekende € 300 miljoen. Voor de gemeente Zevenaar betekent dit voorlopig een extra bedrag van € 3.331.000. Het definitieve bedrag wordt in de septembercirculaire bekend gemaakt.

In juli zijn daarna de bedragen voor de jaren 2023 tot en met 2025 bekend gemaakt. Daarbij is met de toezichthouders afgesproken dat gemeenten 75% van de compensatie in de meerjarenbegroting als structurele dekking mogen opnemen. Dit om te voorkomen dat gemeenten gedwongen worden tot onomkeerbare bezuinigingen. De provincie raadt af om de middelen in te zetten voor nieuw beleid.

Compensatie wijziging woonplaatsbeginsel financieel nadeel vanaf 2022
Met de invoering van het nieuwe woonplaatsbeginsel verschuift landelijk de verantwoordelijkheid voor de zorg van ongeveer 20.000 kinderen naar een andere gemeente. Het Rijk compenseert onze gemeente bij de meicirculaire voor de gevolgen van deze wijziging vanaf 2022 met € 420.000. Wat de (financiële) gevolgen exact zijn is nog niet bekend. Wij stellen voor om de gerelateerde budgetten te verhogen met de te ontvangen compensatie.

Eigen bijdrage Wmo (CAK) 200.000 V
Het blijkt dat de inkomsten via het CAK in 2021 een grote afwijking laten zien t.o.v. 2020. Door achterstanden in 2020 is een aanzienlijk deel van de eigen bijdragen pas in 2021 ontvangen van het CAK. Dit betekent een eenmalig voordeel van afgerond € 200.000.

Explosievenonderzoek - suppletie-uitkering 123.000 N
Op het terrein aan de Kerkstraat heeft een explosievenonderzoek plaatsgevonden. Wij hebben een verzoek gedaan aan het Ministerie voor een suppletie-uitkering uit het Gemeentefonds in het kader van de "Bommenregeling". Het ontvangen bedrag is doorbetaald aan het bouwbedrijf. Dit is per saldo een budgettaire neutrale wijziging.

Meicirculaire 2021 2.065.000 V
In de 1e voortgangsrapportage 2021 hadden wij de Algemene uitkering uit het gemeentefonds op basis van de maartbrief 2021 geraamd op € 73.517.000. Op basis van de meicirculaire mochten we een uitkering van € 75.582.000 verwachten. Dat is een positief verschil van € 2.065.000. Deze toename wordt voor een bedrag van € 1.826.000 toegevoegd aan de algemene middelen.

Volumestijging 2021 Wmo 142.000 N
In de begroting 2022-2025 is rekening gehouden met een jaarlijkse stijging van het aantal aanvragen bij de Wmo vanaf 2022. Een stijging die grotendeels veroorzaakt wordt door vergrijzing van de bevolking. Met deze wijziging passen wij de volumestijging ook voor 2021 toe.

Wet Open Overheid - raming ontvangen middelen financieel nadeel in 2024
Op 26 januari 2021 is de Wet open overheid (Woo) aangenomen, de opvolger van de Wet openbaarheid van bestuur (Wob). Gemeenten worden verplicht om meer categorieën documenten actief openbaar te maken en de informatiehuishouding op orde te hebben. Binnen de algemene uitkering zijn middelen ontvangen, waardoor deze ontwikkeling budgettair neutraal verloopt in het meerjarenbeeld. Een deel van de ontvangen middelen heeft betrekking op de uitbreiding van de formatie bij Juridische Zaken, welke reeds bij de Kadernota is geraamd. De concrete besteding voor Zevenaar in structurele zin wordt nader uitgewerkt.

Aanbesteding Wmo-hulpmiddelen 2021 financieel voordeel in 2024
De Wmo-hulpmiddelen zijn in regionaal verband opnieuw aanbesteed. De uitkomst heeft er toe geleid dat we vanaf oktober 2021 niet meer zelf de hulpmiddelen kopen, maar deze gaan huren. Omdat de huidige hulpmiddelen worden overgedragen (verkocht) aan de nieuwe leverancier, moet de huidige boekwaarde worden afgeboekt. De verkoopopbrengst is € 500.000 lager dan de verkoopwaarde. Wij verwachten dit nadeel binnen zeven jaar terug te verdienen vanaf 2024. In 2024 bedraag het voordeel € 43.000, daarna structureel € 139.000.

Aanpassing dekking investering Vesterbos financieel voordeel in 2023

Bij de Kadernota 2022 is besloten tot instellen van een bestemmingsreserve afschrijvingslasten voor de locatie Vestersbos. De eenmalige kosten (met name afboeking boekwaarde) zijn niet opgenomen als onttrekking uit deze bestemmingsreserve. Met deze begrotingswijziging wordt dit aangepast. Omdat deze wijziging van invloed is op de kapitaallasten ziet u een meerjarig effect.

Actualisatie bezuinigingen vastgoed 430.000 N

Ontwikkelingen op de locaties Kerkstraat 16 en Meentsestraat 5a hebben invloed op het verkoopproces en leiden tot vertraging op de verkoop waardoor opbrengsten vermoedelijk pas in 2022 haalbaar zijn. Per saldo resulteert dit in 2021 in een nadeel van € 430.000 en in 2022 in een voordeel van € 430.000.

Toekennen indexatie 2021 226.000 V

Bij de begroting 2021-2024 is een stelpost opgenomen voor indexatie. Met deze begrotingswijziging wordt de indexatie toegekend. De stelpost is vanaf 2021 overschreden voor een bedrag van afgerond € 24.000. Alleen in 2021 ontstaat toch een voordeel van € 226.000 omdat in dat jaar een hogere stelpost was opgenomen.

Vrijval stelpost groei 2021 350.000 V

Bij de kaderbrief 2021 is een stelpost groei opgenomen voor een bedrag van € 350.000. Voor 2021 hebben wij hiervoor geen concrete invulling. Voor 2022 verwachten wij invulling van deze stelpost aan u voor te kunnen leggen die is gebaseerd op kosten die te maken hebben met stijging van aantallen inwoners en woningen. Wij stellen u voor om deze post vrij te laten vallen in het resultaat van 2021.

Bijstelling corona effecten jeugd en Wmo financieel voordeel vanaf 2022

Bij de eerdere inschattingen werd een "boeggolf" verwacht op de zorgkosten. Problematiek die is ontstaan door niet kunnen volgen van onderwijs en problemen achter de voordeuren zouden na het openen van de maatschappij naar boven komen. Bij de 1e voortgangsrapportage en de kadernota zaten we nog in een lockdown en hebben we aangenomen dat deze aanname op een later moment zou gaan plaatsvinden.
Nu de maatschappij is geopend zijn de signalen (in de media en intern) dat de veronderstelde problematiek minder is dan eerder verwacht. We zien echter wel een toename in de inspanningen in de 0-de lijn. Hangjongeren die overlast bezorgen bijvoorbeeld. Regie voeren en casusanalyse door de consulenten zal vanuit deze analyse wel meer energie vragen. Per saldo verlagen wij de corona effecten voor 2022 en 2023 met respectievelijk € 560.000 en € 260.000.

Corona-effecten

Hieronder presenteren wij een tabel met de corona-effecten per programma en taakveld na de actualisatie in deze 2e voortgangsrapportage. In de kolommen 'Begroot 2021 (was)', 'Begroot 2022 (was)' en 'Begroot 2023 (was)' staan de ramingen zoals deze waren. In de kolommen 'Begroot 2021 (nieuw)', 'Begroot 2022 (nieuw)' en 'Begroot 2023 (nieuw)' staan de ramingen zoals deze nu zijn na bijstelling in de 2e voortgangsrapportage.

Bedragen x € 1.000

Prg	Taak veld	Taakveld omschrijving	Begroot 2021 (was)	Begroot 2021 (nieuw)	Begroot 2022 (was)	Begroot 2022 (nieuw)	Begroot 2023 (was)	Begroot 2023 (nieuw)
0	0.2	Burgerzaken	143	143				
0	0.3	Beheer overige gebouwen	0	78				
0	0.4	Overhead	293	243				
0	0.61	OZB woningen	-10	-10				
0	0.62	OZB -niet-woningen	210	210				

0	0.63	Parkeerbelasting	325	280				
0	0.64	Belastingen overig	-10	-10				
0	0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	-1.952	-1.975				
1	1.2	Openbare orde en veiligheid	50	78				
3	3.4	Economische promotie	223	223				
4	4.3	Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	-80	-80				
5	5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	165	165				
6	6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	-30	-30	0	0		
6	6.2	Wijkteams	120	120	120	150	60	100
6	6.3	Inkomensregelingen	1.512	1.425	675	675	340	340
6	6.5	Paticipatiebudget re-integratie	270	270				
6	6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-30	-30				
6	6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	650	650	460	230	230	115
6	6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	890	890	650	325	330	165
6	6.82	Geëscaleerde zorg 18-	100	100	70	35	40	20
7	7.2	Riolering	-40	-40				
7	7.3	Afval	-40	-40				
	Eindtotaal		**2.759**	**2.660**	**1.975**	**1.415**	**1.000**	**740**

Voor een onderbouwing van de bijstellingen verwijzen wij naar de betreffende financiële mutaties (onder het kopje '5. corona-effecten') bij de overeenkomstige programma's.

<u>Aansluiting corona-effecten 2021</u>

De corona-effecten 2021 zijn in deze voortgangsrapportage € 99.000 naar beneden bijgesteld (van € 2.759.000 naar € 2.660.000). In de tabel met mutaties van de 2e VGR bevat post 1. autonome ontwikkelingen bij de algemene uitkering en de BUIG ook een corona-effect van € 23.000 respectievelijk € 100.000. Daarmee bedraagt ook daar het corona-effect € 99.000 (€ -24.000 + € 23.000+ € 100.000).

LEESWIJZER

Inleiding

Wij hebben deze voortgangsrapportage opgebouwd volgens de inrichting van de kadernota en begroting 2021-2024.

Algemeen

Na het voorwoord krijgt u inzicht in de bestuurlijke en financiële hoofdlijnen. Hier staan de belangrijkste bestuurlijke, beleidsmatige en financiële ontwikkelingen.

Thema's (alleen in de webversie zichtbaar)
In ons collegeprogramma hebben wij de belangrijkste onderwerpen vastgelegd. Deze thema's en de activiteiten die wij over deze onderwerpen uitvoeren, monitoren wij gedurende onze collegeperiode. Wij hebben ze daarom een plaats gegeven in de reguliere planning & control-instrumenten. Het gaat om de volgende thema's:

1. Participatie
2. Sociaal domein en leefbaarheid
3. Economie en vrijetijdseconomie
4. Duurzaamheid
5. Mobiliteit en bereikbaarheid
6. Verbeteren bestuurscultuur

Bij de programma's zijn alle activiteiten opgenomen. In het fysieke boekwerk hebben wij de thema's niet opgenomen. In onze digitale voortgangsrapportage presenteren wij de thema's en de activiteiten.

Programma's
Bij de programma's komen de 3 W-vragen terug: Wat willen we? Wat doen we? en Wat kost het?
Op programmaniveau hebben wij ook de vastgestelde beleidskaders opgenomen. U kunt deze via de digitale voortgangsrapportage direct openen. Daarmee hebt u per programma het meest relevante vastgestelde beleid direct beschikbaar.

Het onderdeel 'Wat doen we?' beginnen we met een totaaloverzicht van de activiteiten binnen dit programma. Achter de activiteit presenteren wij de stand van zaken met een kleur. Op basis hiervan kunt u in één oogopslag zien wat de stand van zaken is van de betreffende activiteit. De kleuren betekenen het volgende:

Lichtgrijs	de activiteit is nog niet gestart, dit past binnen de vastgestelde planning.
Groen	de activiteit loopt op schema binnen de gestelde kaders (beleidsdoel/resultaat, tijdsplanning en financieel).
Oranje	de activiteit dreigt óf qua beleidsdoel/resultaat óf qua tijdsplanning óf financieel uit de pas te gaan lopen, bijsturing is noodzakelijk.
Rood	de activiteit loopt uit de pas, dit geldt voor 1 of meer indicatoren (beleidsdoel/resultaat, tijdsplanning en financieel). Corrigerende maatregelen zijn noodzakelijk.
Donkergrijs	de activiteit is afgerond en wij stellen voor deze af te sluiten.

Financiële tabellen
Vanwege afronding op € 1.000 kunnen afrondingsverschillen ontstaan in de (sub)totalen.

PROGRAMMA'S

0. BESTUUR EN ONDERSTEUNING

ALGEMEEN

Omschrijving
Dit programma gaat over de beleidsvelden bestuur, gemeentelijke organisatie, dienstverlening en belastingen.

Wat willen we?
We willen een faciliterende netwerkgemeente zijn. Hierbij staan we open voor initiatieven van onze inwoners, organisaties en bedrijven. We richten ons op digitale dienstverlening en persoonlijke contacten. Onze inwoners ervaren onze dienstverlening als goed en betrouwbaar. Onze gemeenteraad en college richten zich op integer, democratisch bestuur, waarbij het ons doel is transparant en een open bestuur te zijn.

Ontwikkelingen
Invoering Wet Open Overheid
De nieuwe Wet heeft als doel overheden transparanter te maken. Zo streven we openbaarheid van publieke informatie voor de democratische rechtstaat, de burger en het bestuur na. Inmiddels is bekend welke compensatie gemeenten incidenteel en structureel krijgen voor de extra kosten die gemaakt worden als de wet wordt ingevoerd. Dit is verwerkt in deze meerjarenbegroting. Behandeling van het wetsvoorstel in de Eerste Kamer is naar verwachting eind september 2021. Dan is ook zicht op de invoeringsdatum. Op een systematische manier gaan wij dan over tot het actief openbaar maken van diverse categorieën stukken zoals plannen, verslagen en bestuursstukken.

Organisatieontwikkeling
De inrichting van onze organisatie stamt uit 2018, opgezet na de herindeling. In de tussentijd zien we meerdere ontwikkelingen, zowel intern als extern. Nu we bijna 4 jaar verder zijn, is het tijd om de inrichting en organisatie (op onderdelen) met elkaar te evalueren. We willen duidelijkheid krijgen hoe we sturing, governance en control willen organiseren. Denk daarbij aan verbetering van de overheids- en inwonerparticipatie, sterker inzetten op regionale samenwerking, doorontwikkeling controlfunctie en risicomanagement, digitalisering en datasturing, integraal en procesgericht werken en strategische personeelsplanning. Ook op het gebied van procesmatig werken gaan we onszelf verder ontwikkelen. Gezien de komst van de rechtmatigheidsverantwoording en de wil om als organisatie continu te verbeteren, gaan wij dit projectmatig een impuls geven.

Beleidskaders
- Besturingsfilosofie
- Dienstverleningsvisie
- Inkoop- en aanbestedingsbeleid 2017 Liemerse gemeenten en SDL
- Coalitieakkoord 2018-2022 (2018)
- Collegeprogramma 2018-2022 (2018)
- Financiële verordening Zevenaar 2018 (2018)
- Nota Verbonden partijen
- Nota reserves en voorzieningen 2018
- Nota activerings- en afschrijvingsbeleid 2019

WAT WILLEN WE?

0.1 Goed bestuur

Inwoners, maatschappelijke organisaties en ondernemers voelen zich optimaal betrokken bij de totstandkoming van ons beleid en zijn tevreden over de kwaliteit van ons bestuur.
We willen dat voor inwoners, maatschappelijke organisaties en ondernemers inzichtelijk is wat we als bestuur

doen en waar we het gemeenschapsgeld voor inzetten. Betrokkenheid en betrouwbaarheid zijn kenmerkend voor onze gemeenteraad en college.

0.2 Dienstverlening en gemeentelijke organisatie

We willen een optimale dienstverlening realiseren door ons te richten op de drie focuspunten 'Service op Maat, Verbindend en Gastvrij' uit onze dienstverleningsvisie 'Samen Sterker'. We maken dit concreet door meetbare doelstellingen te bepalen en willen onze dienstverlening aan de hand hiervan meten en verbeteren. Het is ons doel onze dienstverlening de komende jaren verder vorm te geven en te versterken. Wij willen onze gemeentelijke organisatie op orde hebben, moderniseren en vernieuwen.

0.3 Financieel beleid

We willen een gezonde en solide financiële positie en huishouding. Dit betekent een begroting die structureel en reëel sluitend is en waarbij risico's zijn afgedekt.

WAT DOEN WE?

Naam activiteit	Jaar realisatie	Status 2020	Status 1e VGR	Status 2e VGR
0.1.1 Verbeteren bestuurscultuur	2022			
0.1.2 Groeien naar een verbindende gemeente	2022			
0.1.3 Invullen bestuurlijke rol als samenwerkingspartner	2022			
0.1.4 Corona herstelplan	2023			
0.2.1 Afronden lopende projecten voor start nieuwe projecten	2022			
0.2.2 Data gedreven sturen als vernieuwende sturingspraktijk	2023			
0.2.4 Ontwikkelen naar een moderne en professionele organisatie	2023			
0.2.5 Verbeteren dienstverlening aan inwoners en ondernemers	2022			
0.2.7 Invoeren Wet Open Overheid	2022			
0.3.1 Uitvoeren Planning & Control cyclus	2022			
0.3.2 Rechtmatigheidsverantwoording	2023			

0.1 Goed bestuur

0.1.1 Verbeteren bestuurscultuur — Jaar realisatie 2022

We verbeteren de bestuurscultuur en samenwerking om er zo optimaal mogelijk te kunnen zijn voor onze inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties. Daarbij streven we naar een meer open en transparante samenwerking tussen raad, college en ambtelijke organisatie. We werken als eenheid met duidelijkheid over eigen rollen.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Bijsturing raad	Bijsturing raad	Niet volgens plan

Kijkend naar de bestuurscultuur is er een cultuurkant en een instrumentele kant. De cultuurkant gaat over het elkaar ontmoeten binnen en buiten de vergaderingen, de instrumentele kant zijn bijvoorbeeld verordeningen die zijn vernieuwd.
De cultuurkant komt mede door het digitale vergaderen nog niet goed uit de verf. Het blijkt heel lastig om stappen te maken in verbetering van de cultuurkant zonder elkaar fysiek te ontmoeten. Het hele jaar vergaderen de raadscommissies en de gemeenteraad al digitaal. Hoewel iedereen inmiddels wel gewend raakt aan het middel van digitaal vergaderen, ervaren de meeste deelnemers het als een gemis dat we elkaar

niet ontmoeten. "Hard op de zaak en zacht op de mens" is niet mogelijk als je na afloop van de vergadering de computer afsluit. Doordat we elkaar niet fysiek ontmoeten, ontstaan er soms irritaties die niet direct ná de vergadering uitgesproken worden.
Het begin van het zomerreces is gevierd met een fietstocht voor de raad en het college richting Rhederlaag. Onderweg was er ruimte voor enige uitleg over de omgeving en konden er bij verschillende horeca gelegenheden een hapje en een drankje worden genuttigd. Deze bijeenkomst werd zeer op prijs gesteld, niet in de laatste plaats omdat veel raadsleden elkaar weer voor het eerst sinds lange tijd fysiek ontmoeten. De hoop is er op gevestigd dat in het laatste kwartaal van 2021 het weer mogelijk zal worden om fysiek te vergaderen en andere bijeenkomsten te beleggen.
Aan de instrumentele kant hebben we wel stappen kunnen zetten. De gemeenteraad heeft in juni de 'gedragscode voor de gemeenteraad' inclusief een protocol 'wat te doen bij vermoedens van integriteitsschending' vastgesteld. In een kleine werkgroep bestaande uit een raadslid, de burgemeester, de griffier en een externe deskundige, is een 'werkwijze voor geheimhouding' opgesteld die ook in juni door de raad is vastgesteld. In het najaar zullen er workshops gehouden worden over integriteit en geheimhouding.
In de aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen in 2022 heeft de gemeenteraad besloten zelfstandig een aantal bijeenkomsten te organiseren over het raadswerk met als doel om geïnteresseerde inwoners te informeren. De vijf bijeenkomsten, genaamd Raad & Daad, worden tot nu toe digitaal gehouden. Iedere bijeenkomst wordt voorbereid door 2 raadsleden met assistentie van de griffie.
Het Presidium heeft opdracht gegeven om een werkgroepje te vormen dat zich gaat buigen over de manier waarop de inspraak in de commissies is geregeld en of daar verbeteringen mogelijk zijn. Waar mogelijk zal daar in het najaar mee geëxperimenteerd worden.

Alles afwegend zien we genoeg lichtpunten om de knop op oranje te zetten.

Voorstel raad
Voorstellen voor verbetering komen via het Presidium naar de raad toe. De raad is zelf mede verantwoordelijk voor een goede en open sfeer in alle raadsbijeenkomsten. Raadsleden kunnen en mogen elkaar daarbij, indien nodig, op aanspreken.

0.1.2 Groeien naar een verbindende gemeente — Jaar realisatie 2022

We staan voor een gemeente die weet wat er leeft in de samenleving en in de verschillende kernen van de gemeente. We zetten in op nabijheid. Dit betekent korte lijnen met onze inwoners, verenigingen, dorps- en wijkraden, ondernemers en maatschappelijke organisaties. We ontwikkelen nieuwe vormen van participatie waarbij initiatief vanuit inwoners centraal staat. Vanuit het programma 'Zevenaar Verbindt' zetten wij in op het verder versterken van de verbinding met de inwoner, de verbinding tussen bestuur en organisatie en de verbinding binnen de organisatie.

We werken vanuit de focuspunten: gastvrij, verbindend en service op maat. Daarbij hebben we een ja, mits....houding.

- Nieuw beleid ontwikkelen we samen met inwoners. We betrekken hen in een vroeg stadium.
- Bij nieuwe (ruimtelijke) ontwikkelingen worden initiatiefnemers verantwoordelijk om in een vroeg stadium met de omgeving te overleggen. We faciliteren waar nodig.
- We delen goede voorbeelden van participatie met elkaar en met onze samenleving.

Stand van zaken	**Rek. 2020**	**1e VGR**	**2e VGR**
	Volgens plan	Volgens plan	Volgens plan

Doeduiten
In deze coronatijd wordt minder gebruikgemaakt van de Doeduiten.

Contacten met dorpen en wijken
Eind maart zijn 14 Coronabomen in alle kernen (en Tuindorp en Ooij) geplant. Deze (walnoot)bomen herinneren aan deze bijzondere tijd. De locaties zijn in overleg met de dorpsraden bepaald. Ook is er een fietstocht langs alle bomen gerealiseerd.

Inwonerspanel Zevenaar verbindt
Met het inwonerspanel vragen wij inwoners om 2 tot 4 keer per jaar hun mening te geven over diverse onderwerpen. Dit doen zij door zich via internet aan te melden. Er zijn ruim 500 inwoners aangesloten bij het inwonerspanel. In maart 2021 hebben we het inwonerspanel ingezet voor vragen over afvalinzameling.

Nieuwe vormen van participatie
De coronatijd vraagt om nieuwe, niet altijd meest effectieve, vormen van inwonersparticipatie. Het is belangrijk om bewoners te blijven betrekken bij nieuwe ontwikkelingen. Om die reden zijn informatieavonden digitaal georganiseerd, zoals bijvoorbeeld voor de ontwikkeling van Waayakkers, Vestersbos en de vastgoedlocaties. Omwonenden worden persoonlijk uitgenodigd, kunnen informatie vinden op de projectpagina en kunnen ook via een digitaal formulier op de website hun reactie achterlaten. Door middel van filmpjes en afbeeldingen wordt zo goed mogelijk in beeld gebracht wat de plannen zijn en waarover de mensen kunnen meepraten. Daarnaast wordt een pilot uitgevoerd bij de revitalisering van Angerlo, via een digitaal platform kunnen inwoners op een kaart hun opmerkingen meegeven.

Kinderburgemeester
Ondanks Corona was onze kinderburgemeester Jasmijn actief. Zo heeft ze meegeholpen bij Worldcleanupday, de opening van de nationale voorleesweken en de lancering van de nieuwe geschiedenisapp Bakens. Daarnaast heeft Jasmijn in maart kinderen en jongeren opgeroepen om gedichten te schrijven over hun gevoelens over Corona. Dit heeft 5 mooie gedichten opgeleverd die in poster, in abri's en in de krant worden gedeeld. Eind april heeft Jasmijn samen met de burgemeester jeugdlintjes uitgereikt aan kinderen of jongeren die zich de afgelopen tijd op een bijzondere manier hebben ingezet. Het eerste jaar van Jasmijn zit er inmiddels op. Er is een nieuwe wervingscampagne gevoerd en Jasmijn kan het stokje in september overdragen aan haar opvolger Loid.

18 jarigen
Als je 18 wordt verandert er veel. Je mag stemmen, je kunt je inschrijven voor een huurwoning maar je moet ook een zorgverzekering afsluiten. Je bent nu echt 'volwassen' 😊. Voor het programma Zevenaar Verbindt willen we onze jonge inwoners in het zonnetje zetten en hen feliciteren met de mijlpaal van 18 jaar. Inwoners die bijna 18 jaar worden krijgen een kaart van de gemeente (per post). Naast de felicitatie wordt er op de kaart verwezen naar www.zevenaar.nl/18jaar. Op deze speciale pagina vinden de bijna 18 jarigen allerlei informatie. Daarnaast is er een feestelijke video zichtbaar van burgemeester Lucien van Riswijk.

0.1.3 Invullen bestuurlijke rol als samenwerkingspartner — Jaar realisatie 2022

Voor de uitvoering van een aantal taken werken we samen in verbonden partijen. Meer dan voorheen gaan wij ons als samenwerkingspartner inzetten om binnen de samenwerkingsverbanden de gezamenlijk bepaalde doelstellingen te halen. Dat kan door posities in te vullen binnen het dagelijks bestuur of door een trekkersrol binnen een portefeuilleoverleg of bestuurscommissie te vervullen. Dit vraagt de inzet van meer ambtelijke en bestuurlijke capaciteit. De nota Verbonden partijen, vastgesteld in 2019, is een afwegingskader voor over het aangaan van samenwerkingsverbanden. Ook geven we aan hoe we de positie van de gemeenteraad ten aanzien van die verbonden partijen kunnen versterken.

Stand van zaken	**Rek. 2020**	**1e VGR**	**2e VGR**
	Volgens plan	Volgens plan	Volgens plan

Vorig jaar heeft de raad ingestemd met deelname aan het nieuwe samenwerkingsverband in de regio: de Groene Metropoolregio Arnhem Nijmegen. Dit jaar vindt de besluitvorming plaats over de regionale opgaven. In de meerjarenbegroting 2022-2025 worden daarvoor de financiële middelen vrij gemaakt.
In februari 2021 is de raad akkoord gegaan met een wijziging van governance van het gemeentelijk sportbedrijf Ataro BV. De wijziging is doorgevoerd naar aanleiding van een aanbeveling van de Rekenkamercommissie en is gericht op een beter samenspel tussen gemeente en sportbedrijf en op een betere sturing op de resultaten. De subsidierelatie wordt omgebouwd naar opdrachtgeverschap op basis van een dienstverleningsovereenkomst.
De voorbereiding van de wijziging van de gemeenschappelijke regeling Samenwerking de Liemers nadert zijn afronding. Ook deze wijziging is gericht op verbetering van de governance. De besluitvorming is voorzien in

het tweede deel van 2021.

0.1.4 Corona herstelplan — Jaar realisatie 2023

Als gemeente hebben wij middelen (€ 3.000.000) beschikbaar gesteld voor het stimuleren van de regionale en lokale economie en voor herstelmaatregelen op sociaal-cultureel gebied.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
			Volgens plan

De raad heeft op 4 november 2020 het herstelplan vastgesteld met een aantal amendementen. Een aantal maatregelen is opgestart conform de planning en andere maatregelen worden nog opgestart omdat het herstelplan ziet op de periode 2020-2022. Voor een aanzienlijk deel van het totale gereserveerde bedrag was nog afstemming vereist met de raad, te weten de invulling van amendement 9 dat ziet op een bedrag van € 1,24 miljoen. Met de invulling van dit bedrag heeft de raad op 7 juli 2021 ingestemd. Alle uit te voeren maatregelen zijn nu duidelijk beschreven en opgenomen in een planning voor de komende periode. De uitvoering is geborgd binnen de organisatie en de raad wordt periodiek geïnformeerd via de P&C cyclus en op andere wijze indien hiertoe aanleiding is.

0.2 Dienstverlening en gemeentelijke organisatie

0.2.1 Afronden lopende projecten voor start nieuwe projecten — Jaar realisatie 2022

We willen de basis op orde hebben. Dit betekent dat we lopende projecten afronden, voordat we met nieuwe projecten beginnen. We willen 'in control' zijn. Deze gedachte past binnen de professionalisering van het planmatig werken, dat een onderdeel is van het programma organisatieontwikkeling. Binnen dit programma worden de komende jaren vele activiteiten en projecten opgezet en uitgevoerd. Eén daarvan is de genoemde professionalisering. Dit traject draagt bij aan de verbetering en groei van onze kernwaarden: Resultaatgericht, Klantgericht en Samenwerkingsgericht.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Volgens plan 	Volgens plan 	Volgens plan

Door de corona crisis is in 2021 beperkt invulling gegeven aan het zgn. Planmatig werken. Opleiding en training was helaas niet mogelijk. Wel vindt individuele advisering en ondersteuning plaats aan medewerkers.

0.2.2 Data gedreven sturen als vernieuwende sturingspraktijk — Jaar realisatie 2023

Datagedreven sturing is het vermogen om op basis van het verzamelen en analyseren van data tot sturing op de gemeentelijke thema's te komen. Wij gaan systematisch deze nieuwe werkwijze in het primaire proces opnemen. Dit brengt met zich mee dat we een aantal organisatorische en technische condities planmatig verbeteren. Te denken valt aan competentieontwikkeling, het werken met een datastrategie en de ontwikkeling van open data. Daarbij hebben we nadrukkelijk oog voor de risico's en ethische vraagstukken die deze ontwikkeling met zich meebrengt.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Volgens plan 	Volgens plan 	Volgens plan

0.2.4 Ontwikkelen naar een moderne en professionele organisatie — Jaar realisatie 2023

We zijn een aantrekkelijke, professionele en duurzame werkgever en mensen werken graag bij ons in Zevenaar. Medewerkers zijn toegerust om in steeds veranderende contexten hun werk te doen. Ze zijn goed opgeleid, flexibel in hun gedrag en communicatie. We zijn in staat het werk af te stemmen op de uitdagingen

in de samenleving. We nemen medewerkers mee in veranderingen en toekomstige ontwikkelingen. Zij zijn zelf actief in hun eigen loopbaanontwikkeling. We volgen de resultaten van ons HR-beleid. Er is een veilig werkklimaat waarin we transparant en open zijn. Onze processen en werkafspraken ondersteunen dit.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Niet volgens plan	Niet volgens plan	Volgens plan

De uitvoering en uitwerking van de verschillende doelstellingen om te groeien naar een moderne en professionele organisatie liep aanvankelijk achter op de planning. Door Covid-19 werden we gedwongen de focus te verleggen en kwamen we voor uitdagingen te staan in de wijze van uitvoering waar we een oplossing voor moesten vinden. Covid-19 duurt langer dan we hadden verwacht, waardoor de achterstand op de onderwerpen uit de kadernota HR en de doorontwikkeling van de Zevenaar Academie opliep. We hebben deze achterstanden kunnen inlopen door extra capaciteit in te zetten met de beschikbaar gestelde gelden uit de 1e Voortgangsrapportage 2021 voor het taakveld P&O.

0.2.5 Verbeteren dienstverlening aan inwoners en ondernemers — Jaar realisatie 2022

We onderzoeken manieren om onze inwoners en ondernemers beter van dienst te zijn en hiervoor passende middelen te ontwikkelen. De drie focuspunten uit de Dienstverleningsvisie 2018-2022 'Samen Sterker' – 1. service op maat, 2. verbindend en 3. gastvrij - zijn hiervoor de basis. Met de Monitor Dienstverlening meten we onze dienstverlening en brengen we ambities, doelstellingen en resultaten in beeld, waardoor we onze dienstverlening gericht kunnen verbeteren.

1. Service op maat
We zorgen voor een optimale bereikbaarheid door extra capaciteit in te zetten op piekmomenten aan de telefoon en aan onze balies. In 2022 willen we dat 80% van de telefonische oproepen in het klantcontact centrum opgenomen wordt binnen 20 seconden en dat 80% van de contactverzoeken binnen 2 werkdagen worden afgehandeld.

We werken digitaal waar het kan en persoonlijk waar het nodig is. We verhogen onze digitale volwassenheid door aan te sluiten op landelijke voorzieningen en door steeds meer formulieren digitaal en met DigiD beschikbaar te maken. Door uitvoering te geven aan plan 'Doorontwikkeling Digitale Dienstverlening' kunnen we in 2021 op het landelijk gemiddelde van digitale volwassenheid zitten.

2. Verbindend
We vragen inwoners hun ervaring met ons te delen in de (spreekwoordelijke) reis die ze maken tijdens de oriëntatie, aanschaf en het gebruik van een product of dienst bij de gemeente. Dit noemen we een klantreis. Verbeteracties die hieruit voortkomen, pakken we direct op. Zo onderzoeken we hoe we de tevredenheid van inwoners verder kunnen verbeteren. In 2022 voeren we de inwonerpeiling van waarstaatjegemeente.nl opnieuw uit en willen we dat onze inwoners onze dienstverlening met minimaal een 7 beoordelen.

3. Gastvrij
We willen dat er aandacht is en blijft voor het verbeteren van de vaardigheid om klantgericht en gastvrij te werken. Hiervoor bieden we onze medewerkers trainingen aan in de Zevenaar Academie.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Volgens plan	Volgens plan	Volgens plan

De maatregelen rondom het coronavirus hebben invloed gehad op onze gemeentelijke dienstverlening. In 2021 wordt steeds meer mogelijk. We gaan mee in de versoepelingen en vanaf september zijn we ook in de avonduren weer open voor afspraken. Vanzelfsprekend met oog voor de veiligheid van zowel onze bezoekers als onze medewerkers.

In 2021 willen we dat 80% van de inkomende telefoongesprekken binnen 20 seconden wordt opgenomen. In de periode januari tot en met juli 2021 werd 72% van de inkomende telefoongesprekken in het Klant Contact Centrum binnen 20 seconden opgenomen. Dit is een verbetering van 7% ten opzichte van 2020. We bereikten dit door ons rooster verder te optimaliseren en meer proactieve communicatie op andere kanalen in te zetten om het aantal inkomende gesprekken te verminderen. Het KCC Zorg schommelt rond de 50%. Dit komt doordat zij met een kleiner team werken en complexe vragen beantwoorden. Deze gesprekken duren daardoor langer. KCC Zorg is met een verbeteringsslag bezig.

In 2021 werden minder contactverzoeken binnen de afgesproken twee werkdagen afgehandeld dan in 2020. 68% van de contactverzoeken werd in de eerste helft van 2021 binnen 2 werkdagen afgehandeld. In 2020 lag dit niet boven de 80%. In de tweede helft van 2021 gaan we aan de slag om dit te verbeteren met een interne bewustwordingscampagne.
We gingen actiever aan de slag met feedback van inwoners. Sinds juli 2020 kunnen inwoners feedback achterlaten wanneer hun melding over de openbare ruimte is afgehandeld. We onderzochten deze signalen en zetten actief uit om de tevredenheid waar nodig te verhogen. Ook vroegen we inwoners en ondernemers mee te denken over de doorontwikkeling van onze website in ons Webpanel.

In 2021 zijn wederom meer producten en diensten digitaal beschikbaar. Dit betekent echter niet dat men alleen digitaal bij ons terecht kon. De keuze van onze inwoner bleef hierin leidend.

0.2.7 Invoeren Wet Open Overheid — Jaar realisatie 2022

De Wet Open Overheid wordt naar verwachting in 2021 vastgesteld. Om de digitale informatiehuishouding voor onze inwoners, bedrijven en instellingen conform de filosofie van de Wet tijdig klaar te hebben, zetten wij in op drie onderdelen, te weten:
(1) in Liemers verband (met 1Stroom en de RID) gaan wij na of mogelijke vernieuwing van architectuur voor informatie- en archiefbeheer noodzakelijk is; hierover adviseren wij u te zijner tijd afzonderlijk;
(2) wij maken eind 2020 een plan om de informatiehuishouding op orde te brengen om de vindbaarheid en ontsluiting te verbeteren;
(3) wij zorgen dat de huidige archieven digitaal op orde en duurzaam toegankelijk zijn.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Volgens plan	Niet volgens plan	Niet volgens plan

De nieuwe Wet heeft als doel overheden transparanter te maken om zo het belang van openbaarheid van publieke informatie voor de democratische rechtsstaat, de burger, het bestuur en economische ontwikkeling beter te dienen. Inmiddels is bekend welke compensatie gemeenten incidenteel en structureel krijgen voor de extra kosten die gemaakt gaan worden als de Wet wordt ingevoerd. Behandeling van het wetsvoorstel in de Eerste Kamer zal naar verwachting eind september 2021 zijn. Dan is ook zicht op de invoeringsdatum.

Voorstel raad

Status staat op oranje in verband met uitstel van de invoering van de Wet. Zodra de definitieve versie van de Wet bekend is, maken wij een plan van aanpak waarin we aangeven op welke onderdelen van de Wet we concrete verbeteracties gaan uitvoeren en starten hiermee.

0.3 Financieel beleid

0.3.1 Uitvoeren Planning & Control cyclus — Jaar realisatie 2022

Wij geven uitvoering aan de planning- en controlcyclus door het opstellen van een kadernota, begroting, voortgangsrapportages en jaarstukken. Beschikbare middelen zijn integraal afgewogen bij de kadernota en de begroting. In 2021 blijven wij investeren in de doorontwikkeling van de P&C-cyclus.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Volgens plan	Volgens plan	Volgens plan

De planning- en control cyclus voor 2021 bestaat uit de Kadernota, meerjarenbegroting, 2 voortgangsrapportages en de jaarrekening. Na overleg met de auditcommissie bieden wij deze 2e voortgangsrapportage (weer) in oktober aan. In de beide Voortgangsrapportages monitoren wij de voortgang van de bezuinigingsmaatregelen, de opstart van het Herstelplan en geven wij een actualisatie van de corona-effecten.

0.3.2 Rechtmatigheidsverantwoording	Jaar realisatie	2023

Vanaf 1-1-2021 is de gemeente verantwoordelijk voor het opstellen en opnemen van een rechtmatigheidsverantwoording in de jaarstukken. Doelstelling van de wetswijziging is het versterken van de interne beheersing en een nadrukkelijke rol van het college in de verantwoording omtrent het rechtmatig handelen. De rol van de accountant verschuift van het controleren van de rechtmatigheid naar het controleren in hoeverre de verantwoording door het college getrouw is. De verantwoording bestaat uit een interne analyse over het rechtmatig handelen, met een onafhankelijke verbijzonderde interne controle en de vorming van een integraal beeld over de beheersmaatregelen in de verschillende (materiële) processen.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
			Volgens plan

De Invoering van de rechtmatigheidsverantwoording voor gemeenten is met één jaar uitgesteld. De aanvankelijke invoering vanaf het verslagjaar 2021 is uitgesteld naar het verslagjaar 2022. De wijzigingen in de regelgeving (Besluit begroting en verantwoording (BBV) en het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (BADO)) zijn nog niet doorgevoerd en daarnaast vindt de minister dat door de corona pandemie de verantwoording en controle voor 2021 al complex genoeg is. Daarom is dit niet het juiste moment om deze wijziging in de rechtmatigheidsverantwoording door te voeren. Overigens is in Zevenaar in overleg met de auditcommissie besloten in 2021 wel door te werken aan de voorbereidingen en ook al "proef te draaien" met de wijziging in de rechtmatigheidsverantwoording. We zijn onder andere gestart met de controleapplicatie en er zijn verbeteringen doorgevoerd in de controlfunctie.

WAT KOST HET?

Exploitatie (bedragen x € 1.000)	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Baten				
Meerjarenbegroting 2021-2024	92.961	91.618	90.807	91.345
Mutaties 2e Voortgangsrapportage 2020	-278	-147	285	199
Tot de 1e Voortgangsrapportage 2021	311	361	361	361
Mutaties 1e Voortgangsrapportage 2021	960	11	11	199
Kadernota 2022	0	1.185	1.185	1.185
Tot de 2e Voortgangsrapportage 2021	1	2	2	2
Baten tot de 2e Voortgangsrapportage	93.954	93.030	92.651	93.103
Mutaties 2e Voortgangsrapportage				
1. Autonome ontwikkelingen	1.993	3.836	1.963	1.429
Bijstelling afschrijvingen en rente activa	-47	0	0	0
Compensatie tekorten jeugdzorg	0	3.331	2.013	1.843
Meicirculaire 2021	2.065	505	-50	-414
Precario op kabels en leidingen	-25	0	0	0
2. Actualisatie bestaand beleid	-220	585	0	0
Actualisatie bezuinigingen vastgoed	-120	635	0	0
Uitwerking 'amendement 9' herstelplan.	-100	-50	0	0
4. Administratieve wijzigingen	150	0	0	0

Vacatureruimte naar budget voor inhuur derden	150	0	0	0
5. Coronaeffecten	-33	0	0	0
Lagere huuropbrengsten Turmac Cultuurfabriek	-78	0	0	0
Parkeerbelasting	45	0	0	0
Totaal mutaties baten 2e Voortgangsrapportage	**1.890**	**4.421**	**1.963**	**1.429**
Totaal baten t/m de 2e Voortgangsrapportage	**95.845**	**97.451**	**94.614**	**94.532**
Lasten				
Meerjarenbegroting 2021-2024	23.610	22.654	21.760	22.018
Mutaties 2e Voortgangsrapportage 2020	151	-29	-29	-29
Tot de 1e Voortgangsrapportage 2021	445	180	150	150
Mutaties 1e Voortgangsrapportage 2021	625	168	168	168
Kadernota 2022	0	1.092	941	674
Tot de 2e Voortgangsrapportage 2021	-713	-1.019	-807	-807
Lasten tot de 2e Voortgangsrapportage	**24.119**	**23.046**	**22.184**	**22.174**
Mutaties 2e Voortgangsrapportage				
1. Autonome ontwikkelingen	-505	0	0	110
Aanpassing rente grondexploitatie Middag Oost & Zwanenwaay	27	0	0	0
Aanpassing rente grondexploitatie Zevenaar Oost Bedrijven	65	0	0	0
Aanpassing rente ramingen Zevenaar Oost Wonen	163	0	0	0
Bijstelling afschrijvingen en rente activa	-760	0	0	0
Wet Open Overheid - raming ontvangen middelen	0	0	0	110
2. Actualisatie bestaand beleid	-702	170	-112	-113
Aanbesteding Wmo-hulpmiddelen 2021	5	7	6	6
Aanpassing ontsluiting parkeerterrein	-20	0	0	0
Actualisatie bezuinigingen vastgoed	0	208	0	0
Bezwaar en beroep WOZ	28	0	0	0
Bouwaanvragen: extra legesinkomsten en extra capaciteit	50	0	0	0
Metropool Regio Arnhem Nijmegen / financiële dekking uit eigen organisatie	-50	50	0	0
Onderzoekskosten afstoten vastgoed	-10	10	0	0
Toekennen indexatie 2021	-355	-105	-105	-105
Uitwerking 'amendement 9' herstelplan.	0	0	-13	-13
Vervanging software centrumafsluiting	0	0	0	0
Vrijval stelpost groei 2021	-350	0	0	0
4. Administratieve wijzigingen	222	0	0	0
Print- en kopieerkosten	0	0	0	0
Vacatureruimte naar budget voor inhuur derden	222	0	0	0
5. Coronaeffecten	-50	0	0	0
Zevenaar Academie - opleidingsbudget	-50	0	0	0
Totaal lasten 2e Voortgangsrapportage	**-1.034**	**170**	**-112**	**-3**
Totaal lasten t/m de 2e Voortgangsrapportage	**23.085**	**23.216**	**22.072**	**22.172**
Saldo voor bestemming	**72.760**	**74.234**	**72.542**	**72.361**
Onttrekkingen				
Meerjarenbegroting 2021-2024	689	729	111	111
Mutaties 2e Voortgangsrapportage 2020	0	0	0	0
Tot de 1e Voortgangsrapportage 2021	1.234	30	0	0
Mutaties 1e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0

Kadernota 2022	0	0	0	0
Tot de 2e Voortgangsrapportage 2021	5.350	0	0	0
Totaal onttrekkingen reserves tot 2e VGR	**7.273**	**759**	**111**	**111**
Toevoegingen				
Meerjarenbegroting 2021-2024	-1.606	-358	-358	-358
Mutaties 2e Voortgangsrapportage 2020	0	0	0	0
Tot de 1e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Mutaties 1e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Kadernota 2022	0	0	0	0
Tot de 2e Voortgangsrapportage 2021	-5.350	0	0	0
Totaal onttrekkingen reserves tot de 2e VGR	**-6.957**	**-358**	**-358**	**-358**
Totaal mutaties reserves	**408**	**400**	**-247**	**-247**
Saldo na bestemming	**73.167**	**74.634**	**72.295**	**72.114**

Toelichting financiële ontwikkelingen

1. Autonome ontwikkelingen

Aanpassing rente grondexploitatie Middag Oost & Zwanenwaay

De rente van de grondexploitatie Middag Oost & Zwanenwaay is aangepast o.b.v. de herziene grex per 01-01-2021 zoals vastgesteld in de raadsvergadering van 08-07-2021, aangevuld met actuele ontwikkelingen. Door een gunstiger verloop van de boekwaarde en een lager rentepercentage wordt minder rente toegerekend aan deze grex wat een nadeel betekent voor het begrotingssaldo. Binnen het onderdeel rente en afschrijving is echter ook sprake van voordelen.

Aanpassing rente grondexploitatie Zevenaar Oost Bedrijven

De ramingen van de grondexploitatie Zevenaar Oost Wonen zijn aangepast o.b.v. de herziene grex per 01-01-2021 zoals vastgesteld in de raadsvergadering van 08-07-2021, aangevuld met actuele ontwikkelingen. Door een gunstiger verloop van de boekwaarde en een lager rentepercentage wordt minder rente toegerekend aan deze grex wat een nadeel betekent voor het begrotingssaldo. Binnen het onderdeel rente en afschrijving is echter ook sprake van voordelen.

Aanpassing rente ramingen Zevenaar Oost Wonen

De ramingen van de grondexploitatie Zevenaar Oost Wonen zijn aangepast o.b.v. de herziene grex per 01-01-2021 zoals vastgesteld in de raadsvergadering van 08-07-2021, aangevuld met actuele ontwikkelingen. Door een gunstiger verloop van de boekwaarde en een lager rentepercentage wordt minder rente toegerekend aan deze grex wat een nadeel betekent voor het begrotingssaldo. Binnen het onderdeel rente en afschrijving is echter ook sprake van voordelen. Dit is te zien bij het onderdeel "bijstelling afschrijvingen en rente activa".

Bijstelling afschrijvingen en rente activa

De actualisatie van de kapitaallasten is onder andere gebaseerd op de jaarstukken 2020. Per saldo ontstaat een éénmalig voordeel van € 789.000 en bestaat voornamelijk uit:
Programma 0 t/m 8 Lasten Bijstelling afschrijving/rente € 771.000 Voordeel
In dit voordeel zijn de mutaties inzake afval en riolering geëlimineerd door dotaties aan de reserve en voorziening.
Mutaties reserves kapitaallasten programma 0 t/m 8 - € 79.000 Nadeel
Mutatie rente aan de verliesvoorziening |GREX € 101.000 Voordeel
Per programma zijn de afwijkingen zowel bij de lasten en baten te lezen. De voornaamste oorzaak is de vertraging van de investeringen waardoor de eerste afschrijving, conform het afschrijvingsbeleid, een jaar later plaats vindt.

Compensatie tekorten jeugdzorg

Na het verschijnen van de meicirculaire heeft het rijk besloten om in 2022 € 1,3 miljard aan de gemeenten beschikbaar te stellen voor de tekorten in de jeugdzorg. Dit bedrag komt bovenop de eerder al toegekende €

300 miljoen. Voor de gemeente Zevenaar betekent dit een extra bedrag van € 3.331.000. Dit bedrag is nog voorlopig. Het definitieve bedrag wordt in de septembercirculaire bekend gemaakt.
In juli zijn daarna de bedragen voor de jaren 2023 tot en met 2025 bekend gemaakt. Daarbij is met de toezichthouders afgesproken dat gemeenten 75% van de compensatie in de meerjarenbegroting als structurele dekking mogen opnemen. Dit om te voorkomen dat gemeenten gedwongen worden tot onomkeerbare bezuinigingen. De provincie raadt af om de middelen in te zetten voor nieuw beleid.
De bedragen die kunnen worden opgenomen zijn: € 2.763.000 in 2023, € 2.593.000 in 2024 en € 2.390.000 in 2025. Van deze bedragen moet de eerder opgenomen stelpost van € 750.000 nog worden afgetrokken.

Meicirculaire 2021
2021
Voor het huidige jaar 2021 bedraagt de Algemene uitkering uit het gemeentefonds aan onze gemeente op basis van de gegevens uit de meicirculaire € 75.582.000. Dat is € 2.065.000 miljoen meer dan in de 1e Voortgangsrapportage 2021, op basis van de maartbrief 2021, was vermeld. Deze toename wordt voor een bedrag van € 1.826.000 toegevoegd aan de algemene middelen. Het betreft:
€ 529.000 vanwege mutaties in de aantallen van diverse maatstaven en vrijvallende middelen van het BTW-compensatiefonds
€ 1.108.000 compensatie tekorten jeugdzorg
€ 180.000 bijdrage Participatie (sociale werkvoorziening. Hiervan zijn de uitgaven al eerder bijgeraamd.

Een bedrag van € 239.000 is toegekend voor taakmutaties waarvoor een gelijk bedrag aan budget moet worden toegevoegd. Het betreft:
Rijksvaccinatieprogramma meningokokken € 11.000
Versterking gemeentelijke antidiscriminatievoorziening € 18.000
Suppletie-uitkering Bommenregeling € 123.000
Maatschappelijke begeleiding statushouders € 28.000
Voogdij/18+ € 36.000
Heroriëntatie zelfstandigen (corona) € 13.000
Jeugd aan Zet (corona) € 10.000

2022-2025
Het effect van de meicirculaire 2021 op de begroting 2022 - 2025 bedraagt achtereenvolgens € 1.690.000 (2022), € 1.135.000 (2023), € 771.000 (2024) en € 1.420.000 (2025). Na aftrek van het bedrag voor inflatiecorrectie dat al in de 1e voortgangsrapportage is verwerkt, resteert € 505.000 in 2022, -/- 50.000 in 2023, -/- 414.000 in 2024 en € 235.000 in 2025.

Ook in deze begrotingsjaren worden bedragen toegekend voor taakmutatie waarvoor een gelijk bedrag aan budget moet worden toegevoegd. Het betreft:

Voogdij/18+ (woonplaatsbeginsel) € 420.000
Rijksvaccinatieprogramma meningokokken € 9.000
Versterking gemeentelijke antidiscriminatievoorziening € 18.000
Prenataal huisbezoek door jeugdgezondheidszorg € 12.000
Wet Open Overheid van € 122.000 in 2022 tot € 166.000 in 2025
Inburgering van € € 27.000 in 2022 tot 10.000 in 2024
Participatie (= sociale werkvoorziening) van € 30.000 in 2022 tot € 70.000 in 2025

Per saldo resteert in de algemene uitkering een daling aan algemene middelen van:
€ -11.000 in 2022
€ -682.000 in 2023
€ -1.051.000 in 2024
€ -460.000 in 2025

De daling van de algemene uitkering wordt veroorzaakt door een daling van het accres (groei) ten opzichte van eerdere circulaires.

Precario op kabels en leidingen
We verwachten ± € 25.000 minder inkomsten te ontvangen van precariobelasting kabels en leidingen 2021, vanwege minder strekkende meters in openbare gemeentegrond. Overigens is 2021 het laatste jaar dat gemeenten precariobelasting mogen heffen.

Wet Open Overheid - raming ontvangen middelen
Op 26 januari 2021 is de Wet open overheid (Woo) aangenomen, de opvolger van de Wet openbaarheid van bestuur (Wob). Gemeenten worden verplicht om meer categorieën documenten actief openbaar te maken en de informatiehuishouding op orde te hebben. Binnen de algemene uitkering zijn middelen ontvangen, waardoor deze ontwikkeling budgettair neutraal verloopt in het meerjarenbeeld. Een deel van de ontvangen middelen heeft betrekking op de uitbreiding van de formatie bij Juridische Zaken, welke reeds bij de Kadernota is geraamd. De concrete besteding voor Zevenaar in structurele zin wordt nader uitgewerkt.

2. Actualisatie bestaand beleid
Aanbesteding Wmo-hulpmiddelen 2021
De Wmo-hulpmiddelen zijn opnieuw aanbesteed. Dit is regionaal gebeurt, samen met de gemeenten Westervoort en Duiven. De uitkomst heeft er toe geleid dat we van oktober 2021 niet meer zelf de hulpmiddelen (scootmobielen en rolstoelen) kopen, maar deze gaan huren (leasen).
Omdat de huidige hulpmiddelen worden overgedragen (verkocht) aan de nieuwe leverancier, moet de huidige boekwaarde worden afgeboekt. De verkoopopbrengst is lager dan de verkoopwaarde. Wij vragen u om het verschil van € 500.000 te dekken uit de algemene reserve. Structureel levert het nieuwe contract, naast praktische, ook financiële voordelen op. Wij verwachten de afboeking binnen zeven jaar terug te verdienen. Het terugverdienen gaat in vanaf 2024 met € 43.000 en vanaf 2025 stijgt dit naar € 139.000.

Aanpassing ontsluiting parkeerterrein
Door enkele incidenten en calamiteiten rond het parkeerterrein moeten wij een alternatieve ontsluiting realiseren en de veiligheidssituatie ter plekke verbeteren. De maatregelen zijn met spoed getroffen. Met deze begrotingswijziging geven wij aan dat wij de geraamde kosten van € 20.000 dekken uit de post 'onvoorzien'.

Actualisatie bezuinigingen vastgoed
Ontwikkelingen op de locaties Kerkstraat 16 en Meentsestraat 5a hebben invloed op het verkoopproces en leiden tot vertraging op de verkoop waardoor opbrengsten vermoedelijk pas in 2022 haalbaar zijn.

Deze wijziging raakt meerdere programma's. Per saldo resulteert dit in 2021 in een nadeel van € 430.000 en in 2022 in een voordeel van € 430.000.

Bezwaar en beroep WOZ
De aard, complexiteit en het aantal bezwaren WOZ (Wet Waardering Onroerende Zaken) is ten opzichte van 2020 toegenomen. Dit is een landelijke tendens. We zien opvallend veel bezwaren van NoCureNoPay bedrijven.

Bouwaanvragen: extra legesinkomsten en extra capaciteit
Uitgaande van de ingekomen bouw- en conceptaanvragen in het eerste halfjaar van 2021, verwachten wij voor 2021 een beperkte stijging van de legesinkomsten. Het gaat om een voordeel van € 130.000 en komt terug in programma's 0 en 8. Dit bedrag dient deels (€ 100.000) ingezet te worden voor de afhandeling van deze aanvragen. De resterende € 30.000 komt ten gunste van het resultaat.

Metropool Regio Arnhem Nijmegen / financiële dekking uit eigen organisatie
Rondom de besluitvorming over de Groene Metropool heeft het college aangegeven € 50.000 vanuit de ambtelijke formatie van de Staf in 2021 in te willen zetten voor de dekking van het nieuwe beleid in 2022 van de Metropool Regio Arnhem Nijmegen.

Onderzoekskosten afstoten vastgoed
In 2020 is budget beschikbaar gesteld ten behoeve van bodemonderzoeken en juridische kosten voor het afstoten van vastgoed in het kader van de bezuinigingsopgave. Doordat het afstoten van vastgoed langer in beslag neemt wordt voorgesteld om een deel van de middelen (€ 10.000) uit 2021 door te schuiven naar 2022.

Toekennen indexatie 2021
Bij de begroting 2021-2024 is een stelpost opgenomen voor indexatie. Met deze begrotingswijziging wordt de indexatie toegekend. De stelpost is vanaf 2021 overschreden voor een bedrag van afgerond € 24.000. Alleen in 2021 ontstaat toch een voordeel van € 226.000 omdat in dat jaar een hogere stelpost was opgenomen.

Uitwerking 'amendement 9' herstelplan.
Op 7 juli heeft uw raad een besluit genomen over 'herstelplan - amendement 9'. Met deze begrotingswijziging wordt het besluit financieel verwerkt. Voor het herstelplan is een bestemmingsreserve gecreëerd. De uitgaven worden gedekt uit deze reserve. Deze wijziging wordt hier gepresenteerd omdat u nu ook formeel besluit tot het instellen van twee nieuwe bestemmingsreserves voor kapitaallasten. Eén voor herinrichting Muldershof en één voor herinrichting Markt Zevenaar.

Vervanging software centrumafsluiting
Het afgelopen jaar zijn er met grote regelmaat storingen geconstateerd in de software van de centrumafsluiting. Dit heeft regelmatig klachten veroorzaakt, maar belangrijker nog, het heeft onwenselijke en onveilige situaties tot gevolg gehad. Begin 2019 is er noodrevisie uitgevoerd op de hardware van de centrumafsluiting. Met deze transitie is er een deel van de installatie vervangen. Door de recente storingen is er opnieuw onderzoek gedaan naar de installaties. De leverancier heeft geconstateerd dat de software na 12 jaar nu echt aan vervanging toe is.
Deze vervanging van de software van de centrumafsluiting kost € 59.000. In afwijking van de afschrijvingstermijn van 5 jaar in nota activerings- en afschrijvingsbeleid 2019 willen wij de software in 7 jaar afschrijven, zodat bij de geplande vervanging van de gehele centrumafsluiting in 2028 opnieuw structureel budget voor de software beschikbaar is. De jaarlijkse kosten voor rente en afschrijving bedragen vanaf 2022 afgerond € 8.800.

Vrijval stelpost groei 2021
Bij de kaderbrief 2021 is een stelpost groei opgenomen voor een bedrag van € 350.000. Voor 2021 hebben wij hiervoor geen concrete invulling. Voor 2022 verwachten wij invulling van deze stelpost aan u voor te kunnen leggen die is gebaseerd op kosten die te maken hebben met stijging van aantallen inwoners en woningen. Wij stellen u voor om deze post vrij te laten vallen in het resultaat van 2021.

4. Administratieve wijzigingen
Print- en kopieerkosten
Begin 2021 is de nieuwe raamovereenkomst met de leverancier voor de printers ingegaan. Deze levert een besparing op, mede als gevolg van minder afdrukken en printopdrachten. Het voordeel brengen wij in als onderdeel van de bezuinigingsopdracht op de bedrijfsvoering.

Vacatureruimte naar budget voor inhuur derden
Per afdeling wordt de vacatureruimte omgezet naar budget voor de noodzakelijke inhuur van derden. Het gaat om een budgettair neutrale wijziging.

5. Coronaeffecten
Lagere huuropbrengsten Turmac Cultuurfabriek
Vanwege de coronacrisis zijn er minder activiteiten in de Turmac Cultuurfabriek (geweest). Dit leidt onder meer tot lagere huurinkomsten en servicebijdragen. Ook heeft dit gevolgen voor de exploitatie van de horeca. De afdrachten aan de gemeente zijn mede afhankelijk van de inkomsten. De totale schade door de coronacrisis wordt voor 2021 ingeschat op € 78.000.

Parkeerbelasting
In 2021 verwachten wij minder parkeergelden binnen te krijgen als gevolg van de corona-crisis. In de 1e voortgangsrapportage 2021 werd de coronaschade geraamd op € 325.000. Inmiddels kan de raming van de coronaschade op basis van de cijfers tot en met juni 2021 € 45.000 naar beneden worden bijgesteld tot € 280.000. Ten opzichte van eerdere ramingen is dit dus een voordeel.

Zevenaar Academie - opleidingsbudget
De activiteiten en programma's die gepland waren voor de Zevenaar Academie en doorontwikkeling van onze

medewerkers worden in 2021 minder intensief uitgevoerd. Dit heeft met name te maken met de Corona-maatregelen, het noodgedwongen thuiswerken en het verleggen van prioriteiten. We melden een incidenteel voordeel van € 50.000.

Toelichting mutaties reserves

1. Autonome ontwikkelingen

Bijstelling afschrijvingen en rente activa

De actualisatie van de kapitaallasten is onder andere gebaseerd op de jaarstukken 2020. Per saldo ontstaat een éénmalig voordeel van € 789.000 en bestaat voornamelijk uit:

Programma 0 t/m 8 Lasten Bijstelling afschrijving/rente € 771.000 Voordeel

In dit voordeel zijn de mutaties inzake afval en riolering geëlimineerd door dotaties aan de reserve en voorziening.

Mutaties reserves kapitaallasten programma 0 t/m 8 - € 79.000 Nadeel

Mutatie rente aan de verliesvoorziening |GREX € 101.000 Voordeel

Per programma zijn de afwijkingen zowel bij de lasten en baten te lezen. De voornaamste oorzaak is de vertraging van de investeringen waardoor de eerste afschrijving, conform het afschrijvingsbeleid, een jaar later plaats vindt.

2. Actualisatie bestaand beleid

Uitwerking 'amendement 9' herstelplan.

Op 7 juli heeft uw raad een besluit genomen over 'herstelplan - amendement 9'. Met deze begrotingswijziging wordt het besluit financieel verwerkt. Voor het herstelplan is een bestemmingsreserve gecreëerd. De uitgaven worden gedekt uit deze reserve. Deze wijziging wordt hier gepresenteerd omdat u nu ook formeel besluit tot het instellen van twee nieuwe bestemmingsreserves voor kapitaallasten. Eén voor herinrichting Muldershof en één voor herinrichting Markt Zevenaar.

1. VEILIGHEID

ALGEMEEN

Omschrijving
Dit programma gaat over brandweerzorg, crisisbeheersing en integrale veiligheid.

Wat willen we?
Een gemeente waarin inwoners, ondernemers en organisaties zich veilig voelen in hun eigen woon- en werkomgeving.

Ontwikkelingen
Coronacrisis
De coronacrisis heeft nog steeds een grote impact op het programma Veiligheid. Er is en wordt veel werk verzet om deze crisis te bestrijden. Zo zijn we in Zevenaar geconfronteerd met mogelijke avondklokrellen, een anti-coronademonstratie en de organisatie van de Zevenaarse kermis. Hiervoor moest er in korte tijd snel en adequaat gehandeld worden. Samen met de veiligheidsregio en andere partners doen we alles wat nodig is om corona te bestrijden. In Zevenaar is er een vaccinatielocatie en een testlocatie gerealiseerd. De vaccinatielocatie sluit per eind augustus in Zevenaar.
Binnen de gemeente zijn we het aanspreekpunt voor vragen van inwoners en ondernemers omtrent corona en de geldende maatregelen. Via vaste overlegstructuren ambtelijk en bestuurlijk informeren we de interne organisatie omtrent alle ontwikkelingen.

Ondermijning
Ondanks alle corona-werkzaamheden hebben we op het gebied van ondermijning stappen kunnen maken. Zo zijn de overlegstructuren doorontwikkeld en hebben we een kernteam ondermijning opgestart. Dit team met interne en externe partners kan snel en kleinschalig controles uitoefenen in de openbare ruimte, ten minste een keer in de zes weken. Het RIEC (Regionale Informatie- en Expertise Centra) heeft voor onze gemeente de weerbaarheidsscan uitgevoerd. Hierin staan aanbevelingen om de aanpak van ondermijning nog steviger neer te zetten in de organisatie.

Beleidskaders
- Integraal Veiligheidsplan gemeente Zevenaar 2019-2022 (2018)
- Jaarplan Integrale Veiligheid 2020 (2020)
- Plan van aanpak Ondermijning (2018)
- Handhavingsnota 'Een zaak van afwegen' Zevenaar
- Toezicht en handhavingsbeleid 2018-2022

WAT WILLEN WE?

1.1 Beperken en bestrijden van branden, rampen en zware ongevallen

Het voorkomen en op een goede manier bestrijden van branden, rampen en zware ongevallen.

1.2 Bewaken van de openbare orde en veiligheid

Onze inwoners, ondernemers, maatschappelijke organisaties en bezoekers zijn en voelen zich veilig in onze gemeente.

WAT DOEN WE?

Naam activiteit	Jaar realisatie	Status 2020	Status 1e VGR	Status 2e VGR
1.1.1 Verbeteren eerste hulpverlening in alle kernen	2022			
1.2.1 Bestrijden ondermijning	2022			

1.2.2 Vergroten veiligheid in de gemeente 2022

1.1 Beperken en bestrijden van branden, rampen en zware ongevallen

1.1.1 Verbeteren eerste hulpverlening in alle kernen **Jaar realisatie 2022**

Wij stimuleren inwonerinitiatieven die ontstaan om het Zevenaarse AED-netwerk te vergroten.

Stand van zaken	**Rek. 2020**	**1e VGR**	**2e VGR**
	Niet volgens plan	Niet volgens plan	Volgens plan

In overleg met de VGGM starten wij een promotiecampagne op met als doel burgerhulpverlening beter op de kaart te zetten.

1.2 Bewaken van de openbare orde en veiligheid

1.2.1 Bestrijden ondermijning **Jaar realisatie 2022**

We nemen preventieve en repressieve maatregelen om vermenging van de onderwereld met de bovenwereld tegen te gaan. Het ondermijningsbeeld voor Zevenaar hebben wij in 2018 opgeleverd. Naar aanleiding van dit beeld stellen we een plan van aanpak op en voeren we de eerste acties uit. Verder verwachten wij een toename van de inzet van burgemeestersbevoegdheden voor het bestrijden van ondermijning.

Stand van zaken	**Rek. 2020**	**1e VGR**	**2e VGR**
	Volgens plan	Volgens plan	Volgens plan

De aanpak van ondermijning staat. We voeren preventieve en repressieve acties uit. De weerbaarheidsscan vanuit het RIEC geeft ons aanbevelingen waar we kunnen verbeteren. Dan gaat het om onder andere bewustwording creëren bij collega's en het opstellen van een communicatiestrategie. Repressief loopt het kernteam ondermijning. Deze vaste kern met interne en externe partners voert op een kleinschalige manier controles uit, ten minste een keer in de zes weken.

1.2.2 Vergroten veiligheid in de gemeente **Jaar realisatie 2022**

We zetten in op en ondersteunen initiatieven van inwoners zoals buurtpreventie in de vorm van Buurtpreventie WhatsApp-groepen. We willen in het kader van buurtpreventie de WhatsAppgroepen verder professionaliseren. Hierbij brengen we beheerders uit verschillende groepen met elkaar in contact, waardoor een groter netwerk ontstaat, waarin beheerders van elkaar kunnen leren. De groepen op het Gelders Eiland moeten hiervoor nog een inhaalslag maken. We ondersteunen, bestendigen en faciliteren minimaal 6 nieuwe inwonersinitiatieven op het gebied van sociale veiligheid.
Vanuit de gebiedsteams zorgen we voor een zorgvuldige en adequate hulpverlening bij huiselijk geweld en overlast gevende personen. De verbinding tussen zorg en veiligheid is hierin van cruciaal belang.

Stand van zaken	**Rek. 2020**	**1e VGR**	**2e VGR**
	Volgens plan	Volgens plan	Volgens plan

Het organiseren van Buurtwhatsapp-bijeenkomsten is de afgelopen periode niet mogelijk geweest. Samen met de politie bedenken we alternatieven om de inwoners betrokken te houden voor een veilige en prettige woonomgeving.
Vanuit de gebiedsteams zorgen we voor een zorgvuldige en adequate hulpverlening bij huiselijk geweld en overlast gevende personen. De verbinding tussen zorg en veiligheid is gemaakt, maar verdient nog aandacht. De werkwijze Aanpak Voorkoming Escalatie is geïmplementeerd, maar door de ontwikkelingen in het sociaal domein moet dit beter geborgd worden. Extra aandacht is er voor de aanpak personen met verward gedrag. Daartoe is een nieuw samenwerkingsconvenant opgesteld met de politie en waarmee we de onderlinge samenwerking verbeteren. Samen met de politie en het gebiedsteam monitoren we de meldingen en sturen

we adequate oplossingen.

WAT KOST HET?

Exploitatie (bedragen x € 1.000)	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Baten				
Meerjarenbegroting 2021-2024	68	68	68	68
Mutaties 2e Voortgangsrapportage 2020	0	0	0	0
Tot de 1e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Mutaties 1e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Kadernota 2022	0	0	0	0
Tot de 2e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Baten tot de 2e Voortgangsrapportage	**68**	**68**	**68**	**68**
Mutaties 2e Voortgangsrapportage				
5. Coronaeffecten	-28	0	0	0
APV leges	-28	0	0	0
Totaal mutaties baten 2e Voortgangsrapportage	**-28**	**0**	**0**	**0**
Totaal baten t/m de 2e Voortgangsrapportage	**39**	**68**	**68**	**68**
Lasten				
Meerjarenbegroting 2021-2024	3.368	3.350	3.352	3.351
Mutaties 2e Voortgangsrapportage 2020	0	0	0	0
Tot de 1e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Mutaties 1e Voortgangsrapportage 2021	50	0	0	0
Kadernota 2022	0	160	160	160
Tot de 2e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Lasten tot de 2e Voortgangsrapportage	**3.418**	**3.510**	**3.512**	**3.511**
Mutaties 2e Voortgangsrapportage				
1. Autonome ontwikkelingen	42	0	0	0
Bijstelling afschrijvingen en rente activa	1	0	0	0
Explosievenonderzoek - suppletie-uitkering	123	0	0	0
Verdeling resultaat VGGM 2020	-82	0	0	0
2. Actualisatie bestaand beleid	0	0	0	0
Toekennen indexatie 2021	0	0	0	0
Totaal lasten 2e Voortgangsrapportage	**43**	**0**	**0**	**0**
Totaal lasten t/m de 2e Voortgangsrapportage	**3.460**	**3.510**	**3.512**	**3.511**
Saldo voor bestemming	**-3.421**	**-3.443**	**-3.445**	**-3.444**
Onttrekkingen				
Meerjarenbegroting 2021-2024	0	0	0	0
Mutaties 2e Voortgangsrapportage 2020	0	0	0	0
Tot de 1e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Mutaties 1e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Kadernota 2022	0			
Tot de 2e Voortgangsrapportage 2021				
Totaal onttrekkingen reserves tot 2e VGR	**0**	**0**	**0**	**0**
Toevoegingen				
Meerjarenbegroting 2021-2024				
Mutaties 2e Voortgangsrapportage 2020				

Tot de 1e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Mutaties 1e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Kadernota 2022	0	0	0	0
Tot de 2e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Totaal onttrekkingen reserves tot de 2e VGR	**0**	**0**	**0**	**0**
Totaal mutaties reserves	**0**	**0**	**0**	**0**
Saldo na bestemming	**-3.421**	**-3.443**	**-3.445**	**-3.444**

Toelichting financiële ontwikkelingen

1. Autonome ontwikkelingen

Bijstelling afschrijvingen en rente activa

De actualisatie van de kapitaallasten is onder andere gebaseerd op de jaarstukken 2020. Per saldo ontstaat een éénmalig voordeel van € 789.000 en bestaat voornamelijk uit:
Programma 0 t/m 8 Lasten Bijstelling afschrijving/rente € 771.000 Voordeel
In dit voordeel zijn de mutaties inzake afval en riolering geëlimineerd door dotaties aan de reserve en voorziening.
Mutaties reserves kapitaallasten programma 0 t/m 8 - € 79.000 Nadeel
Mutatie rente aan de verliesvoorziening |GREX € 101.000 Voordeel
Per programma zijn de afwijkingen zowel bij de lasten en baten te lezen. De voornaamste oorzaak is de vertraging van de investeringen waardoor de eerste afschrijving, conform het afschrijvingsbeleid, een jaar later plaats vindt.

Explosievenonderzoek - suppletie-uitkering

Op het terrein aan de Kerkstraat heeft een explosievenonderzoek plaatsgevonden. Wij hebben een verzoek gedaan aan het Ministerie voor een suppletie-uitkering uit het Gemeentefonds in het kader van de "Bommenregeling". Het ontvangen bedrag is doorbetaald aan het bouwbedrijf. Per saldo heeft deze wijziging geen financieel effect.

Verdeling resultaat VGGM 2020

De regionale brandweer heeft over 2020 een positief resultaat van € 3 mln, met name door het opschorten van opleidingen & oefeningen in combinatie met een lagere vergoeding aan vrijwilligers. Daarnaast minder brandstofgebruik en lagere onderhoudskosten. De verdeling van het positieve resultaat is besloten in het Algemeen Bestuur van 23 juni 2021. Voor Zevenaar betekent dit een eenmalig voordeel van € 82.000.

2. Actualisatie bestaand beleid

Toekennen indexatie 2021

Bij de begroting 2021-2024 is een stelpost opgenomen voor indexatie. Met deze begrotingswijziging wordt de indexatie toegekend. De stelpost is vanaf 2021 overschreden voor een bedrag van afgerond € 24.000. Alleen in 2021 ontstaat toch een voordeel van € 226.000 omdat in dat jaar een hogere stelpost was opgenomen.

5. Coronaeffecten

APV leges

Vanwege de coronacrisis hebben er in onze gemeente minder evenementen plaatsgevonden en zijn er minder vergunningen op grond van de Algemene Plaatselijke Verordening (APV) verleend. Zo is bijvoorbeeld Dreamfields niet doorgegaan. Hierdoor ontvangen wij minder legesopbrengsten. In 2021 verwachten wij een nadeel van ruim € 28.000 aan legesopbrengsten voor APV-vergunningen.

Toelichting mutaties reserves

2. VERKEER, VERVOER EN WATERSTAAT

ALGEMEEN

Omschrijving
Dit programma gaat over verkeer en vervoer (wegen, openbare verlichting e.d.), parkeren en openbaar vervoer.

Wat willen we?
Wij willen een goede en veilige bereikbaarheid van de kernen en buitengebied voor alle verkeersdeelnemers. Het is ons doel een verkeersveilige gemeente te zijn met een goede bereikbaarheid en doorstroming van zowel het personen- als vrachtverkeer. Een optimale bereikbaarheid over de weg is een voorwaarde voor een gezonde economische structuur, onze aantrekkelijkheid voor de transportsector en daarmee voor het versterken van het logistieke profiel van Zevenaar. Ook de bereikbaarheid over water (onder andere laad- en losplaats) is hier onderdeel van. Deze optimale bereikbaarheid willen wij voor onze gemeente realiseren. De nieuwe ontsluiting van de gemeente op het rijkswegennet (A12 en A15) en de aanpassing van het onderliggende wegennet hierop, waaronder het mogelijk doortrekken van het Witte Kruis, zijn hiervoor van cruciaal belang. Als afgeleide van de infrastructuur voor het gemotoriseerde verkeer willen we een fietsvriendelijke en -veilige gemeente zijn. We beoordelen daarvoor de bestaande fietsvoorzieningen en maken inzichtelijk waar schakels niet voldoen, niet veilig zijn of ontbreken.

Ontwikkelingen
Witte Kruis
De studie naar de Gebiedsaanpak Babberich (o.a. MER doortrekking Witte Kruis) is eind 2021 gereed. Als provinciale en gemeentelijke bestuurders instemmen met een plan om de (verkeers)problematiek in en rondom Babberich op te lossen/te verminderen dan is een gemeentelijke investering onontkoombaar. Dit plan kan variëren van kleine aanvullende maatregelen tot het aanleggen van een nieuwe weg. Onderdeel van het voorstel aan de bestuurders is een financiële raming én bijdragen door beide partijen.

Krimp provinciale bijdrage buurtbus
De buurtbusvereniging heeft aangegeven dat door veranderingen in de ondersteuning vanuit de provincie de verwachting is dat het budget zal krimpen. Welke veranderingen hieraan onderhevig zijn, is opgevraagd bij de vereniging en deze worden z.s.m. kenbaar gemaakt.

Beleidskaders
- Structuurvisie Zevenaar 2012-2030 (2013)
- Gemeentelijk Verkeers- en Vervoersplan 2020
- Tracébesluit A15/A12
- Beleidsplan openbare verlichting 2016 - 2025 Zevenaar
- Beleidsplan Openbare verlichting 2015 - 2023 Rijnwaarden
- Omgevingsvisie Gelders Eiland 2030 (2017)

WAT WILLEN WE?

2.1 Verkeer en vervoer

In het kader van een goede bereikbaarheid streven wij naar goede ontsluitingen van onze kernen. Wij willen een goede verbinding naar de verbrede A12 en de doorgetrokken A15 realiseren en het onderliggende wegennet hier goed op aansluiten. Wij streven naar een directe verbinding van het Gelders Eiland op de hoofdwegenstructuur (A12), waarbij er aandacht is voor de leefbaarheid in de kernen. Om het fietsgebruik te stimuleren en de fietsveiligheid te waarborgen, zorgen wij voor een goed netwerk van fietsvoorzieningen en -fietspaden. In de stad Zevenaar, tussen de kernen onderling en naar de omliggende gemeenten.

2.2 Parkeren

Wij willen de parkeerdruk in het centrum van de stad Zevenaar door middel van betaald parkeren blijven reguleren.

WAT DOEN WE?

Naam activiteit	Jaar realisatie	Status 2020	Status 1e VGR	Status 2e VGR
2.1.1 Aanleggen 2e viaduct 7Poort	2022			
2.1.2 Brengen en houden lokale wegennet op goed onderhoudsniveau	2020			
2.1.3 Infrastructuur voorbereiding en uitvoering	2027			
2.2.1 Verbeteren parkeervoorzieningen	2022			

2.1 Verkeer en vervoer

2.1.1 Aanleggen 2e viaduct 7Poort — Jaar realisatie 2022

Bereikbaarheid van onze gemeente en de bedrijventerreinen in Zevenaar is belangrijk. Wij stimuleren de uitgifte van de kavels op 7Poort volop (zie programma 3). Een belangrijke bijdrage hieraan levert het aanleggen van een 2e viaduct.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Volgens plan	Volgens plan	Volgens plan

De aanbesteding van het 2e viaduct 7Poort bevindt zich in de afrondende fase. Na de zomer 2021 start de realisatie en net voor de zomer 2022 kan naar verwachting het 2e viaduct 7Poort in gebruik worden genomen.

2.1.2 Brengen en houden lokale wegennet op goed onderhoudsniveau — Jaar realisatie 2020

Uitvoeren noodzakelijk achterstallig onderhoud
U heeft het gewenste onderhoudsniveau op beeldkwaliteit van de openbare ruimte vastgesteld. Het is noodzakelijk dat wij op diverse wegen achterstallig onderhoud uitvoeren. Deze wegen zijn nu verkeersonveilig en uitstel van onderhoud is niet langer te verantwoorden. Wanneer wij geen maatregelen nemen, vallen de wegen onder de norm van wettelijke aansprakelijkheid en kunnen we schadeclaims verwachten.

Vervangen brug Eltenseweg
Op basis van uitgevoerde constructiemetingen en de daaruit blijkende slechte conditie van de brug mogen zware vrachtvoertuigen (> 40 t) geen gebruik meer maken van deze brug. Deze tijdelijke maatregel kan tot claims leiden van diverse transportbedrijven, doordat ze ongeveer 10 km moeten omrijden. Het overige vrachtverkeer hebben we moeten beperken door eenrichtingsverkeer in te stellen. We kunnen de brug nu met een noodmaatregel (een extra pijler aanbrengen) weer toegankelijk maken voor al het vrachtverkeer. De begrote kosten hiervan bedragen ongeveer € 50.000. Deze kosten dekken wij uit het krediet (€ 650.000) van de 'vervanging brug Eltenseweg' dat aangevraagd is in de Kadernota 2018-2022. Door deze tijdelijke maatregel kan het restant krediet (€ 600.000) doorschuiven van 2019 naar 2022. Dit uitstel geeft mogelijkheden om samen met Kreis Kleve (D) een integraal plan te maken om het gebied verder in te richten, waardoor we mogelijk kosten kunnen besparen en een meer passende oplossing mogelijk wordt.

Reconstructie Halve Maan Lobith
Het projectgebied 'reconstructie Halve Maan ' omvat het gebied tussen de rotonde Batavenweg en Herwensedijk. In dit projectgebied realiseren wij een fietsverbinding, vervangen wij ook alle verhardingen en renoveren we het grootste gedeelte van het openbare groen. Verder parkeren automobilisten op de Halve Maan op de rijbaan. Na de herinrichting kunnen zij alleen nog parkeren in de parkeervakken.

Herinrichting Kop van Tolkamer
De aanleiding voor de projecten is de achterstand in onderhoud openbare ruimte (verpaupering). De Kop van Tolkamer onderscheidt zich van de omgeving. Door de kwaliteitsimpuls en het opknappen van de openbare ruimte ontstaat in de Kop van Tolkamer een toeristische meerwaarde, waarmee de Kop van Tolkamer op de

kaart wordt gezet.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Volgens plan	Volgens plan	Volgens plan
			

Uitvoeren noodzakelijk achterstallig onderhoud
Op diverse wegen hebben wij slijtlagen aangebracht om de wegen weer veilig te maken. In 2019 hebben we alle asfalteringswerkzaamheden afgerond. Dit vraagt continue aandacht.

Vervangen brug Eltenseweg
Het onderzoek naar tijdelijke maatregelen om de brug Eltenseweg weer open te stellen voor vrachtverkeer hebben wij afgerond met een positieve conclusie. Dit houdt in dat wij inmiddels met behulp van tijdelijke maatregelen de brug weer voor minimaal 3 jaar toegankelijk hebben gemaakt voor al het verkeer inclusief het zware vrachtverkeer. Er spelen diverse ontwikkelingen en plannen bij onze oosterburen Kreis Kleve. Voor dit gebied stellen wij dan ook samen met Kreis Kleve een integraal plan op. Dit biedt Europese subsidiemogelijkheden. De uiteindelijke vervanging voorzien wij nu in 2023 in verband met de aanleg van de Betuweroute op Duits grondgebied. De exacte locatie van de Betuweroute is nog niet bekend. Deze route kan invloed hebben op de locatie van de brug. Wij monitoren 3 keer per jaar op de veiligheid van de constructie van de brug. Op dit moment is de brug nog in prima technische staat met de uitgevoerde tijdelijke maatregelen.

Reconstructie Halve maan Lobith
In juni 2020 zijn wij gestart met de uitvoering van de werkzaamheden. Dit werk is afgerond.

Herinrichting Kop van Tolkamer
In november 2018 heeft u een voorbereidingskrediet beschikbaar gesteld. Daar hebben wij diverse onderzoeken voor uitgevoerd. Oorspronkelijk hadden we het voornemen om in 2020 te starten met de herinrichting. Uit inspecties van de riolering bleek dat een groot deel van de riolering vervangen moest worden. Dit heeft tot aanzienlijke vertraging geleid en een heroverweging van de aanpak. We maken nu een integraal plan voor de herinrichting van heel Tolkamer inclusief Tuindorp gecombineerd met de vervanging van de riolering. Middelen voor vervanging van de riolering komen pas beschikbaar via het Watertakenplan in 2021. Dit betekent dat wij in 2022 starten.

Wegenlegger
Een ontwerp-wegenlegger is gezonden naar GS van de provincie Gelderland ter vaststelling. Inmiddels heeft GS de Wegenleger vastgesteld.

2.1.3 Infrastructuur voorbereiding en uitvoering — Jaar realisatie 2027

In de huidige coalitieperiode (en verder) gaan we bestaande wegen herinrichten en voeren we planstudies uit naar nieuwe wegen. In een aantal gevallen heeft u al een krediet beschikbaar gesteld voor capaciteit, onderzoek en uitvoering.
De investeringen hebben betrekking op de volgende projecten:

- Coördinatie en regie infrastructurele projecten in de uitvoering
- Project A15/A12
- Aanpassing Arnhemseweg en weg Hengelder (waaronder Herinrichting parkeerplaatsen sportvelden Hengelder, Oversteek Douwe Dekkerstraat en onvoorziene werken; nagenoeg gereed)
- Planvorming herinrichting Edisonstraat
- Planvorming herinrichting Mercurion
- Planvorming herinrichting Doesburgseweg
- Spoorverdubbeling Zevenaar-Didam (gereed)
- Herinrichting Babberichseweg
- Planstudie doortrekking Witte Kruis/MER
- Monitoring geluid, fijnstof en trillingen

- Onderzoeken akoestische maatregelen onderliggend wegennet
- Effecten realisatie vliegveld Lelystad voor Zevenaar

Stand van zaken	**Rek. 2020**	**1e VGR**	**2e VGR**
	Volgens plan	Volgens plan	Volgens plan

Advies en planvorming A15 en A12.
Het is wachten op de uitspraak van de Raad van State (RvS). Daar waar mogelijk zijn voorbereidende werkzaamheden uitgevoerd. Daarnaast zijn inrichtingsplannen verder uitgewerkt en afgestemd met aangrenzende ontwikkelingen. Wij blijven intensief afstemmen met de buurgemeenten en andere belangrijke stakeholders en partners. Zodra er een positieve uitspraak van de RvS is, worden de werkzaamheden intensiever opgepakt.

Advies/planvorming spoorverdubbeling Zevenaar-Didam.
Het project is nagenoeg afgerond. Er zijn nog enkele openstaande punten die in afronding zijn. Deze gaan met name over grondoverdracht en inrichting terreinen. Naar verwachting wordt het project in het 4e kwartaal van 2021 afgerond.

Onderzoek PlanMER Witte Kruis (verbinding Gelders Eiland met A12).
De eerste fase is afgerond en heeft geresulteerd in een rapport met een integraal probleemanalyse. Samen met de provincie zijn wij gestart met de tweede fase: het in beeld brengen van de verschillende oplossingen. In juni hebben de bestuurders van de provincie en gemeente ingestemd om een drietal varianten verder uit te werken met een kostenindicatie. Eind 2021 vindt hierover bestuurlijke besluitvorming plaats.

Voorbereiding reconstructie weg Hengelder.
Dit project is afgerond.

Voorbereiding reconstructie Arnhemseweg.
Dit project is afgerond.

Uitvoering reconstructie Hengelder.
Het project is afgerond

Uitvoering reconstructie Arnhemseweg.
Het project is afgerond.

Oversteek Douwes Dekkerstraat.
Het project is afgerond.

Planvorming Herinrichting Doesburgseweg.
Dit wordt opgepakt nadat de uitspraak van de Raad van State over het project ViA15 bekend is én voordat de afsluiting van de Griethse Poort plaatsvindt.

Planvorming Herinrichting Edisonstraat.
Wij onderzoeken welke maatregelen (tijdelijk) genomen kunnen worden om het toekomstig verkeer via de Edisonstraat te begeleiden totdat de aanpassingen aan de Griethse Poort en Doesburgseweg klaar zijn.

Planvorming Herinrichting Mercurion.
Dit pakken wij op nadat de Griethse Poort afgesloten is.

Monitoring geluid/fijnstof/trillingen A12/A15.
Er vindt onderzoek plaats naar de effecten van de nieuwe infrastructuur voor de omgeving in Zevenaar. Er is gestart met een nulmeting. Vervolgens is er een meting gedaan nadat de Arnhemseweg en weg Hengelder gereed zijn gekomen. De volgende meting vindt plaats na voltooiing van het project A15/A12.

Coördinatie en regie infrastructurele projecten in uitvoering.
Betreft de afstemming tussen en uitvoering van de diverse infrastructurele projecten die in voorbereiding of uitvoering zijn zowel intern als extern en regionaal (buurgemeenten en andere stakeholders). Afstemming vindt, in goed overleg, plaats en heeft zijn nut bewezen. De komende jaren moet dit voorgezet worden, waarbij de intensiteit afhankelijk is van de planning van de diverse projecten.

Herinrichting Babberichseweg als fietsstraat.
Er is gestart met de voorbereidende onderzoeken en verkeerskundige ontwerpen als basis voor het ontwerp met de bijbehorende begroting. Hieruit blijkt dat aanvullende subsidie nodig is voor de haalbaarheid. Dit wordt voorgelegd aan de provincie.

2.2 Parkeren

2.2.1 Verbeteren parkeervoorzieningen	Jaar realisatie	2022

Parkeerautomaten
Wij hebben de nieuwe parkeerautomaten in 2019 vervangen. Na evaluatie en ontwikkelingen zoals belparkeren en invoeren kraskaarten voor bezoekers in gebied A, lijkt de huidige situatie qua aantal parkeerautomaten te volstaan.

Digitaliseren van de parkeervergunningen
*I*n het kader van de digitalisering en om eventuele veranderingen in het parkeer/uitgiftebeleid aan te brengen willen wij een parkeeronderzoek laten uitvoeren. Dit onderzoek is essentieel om de parkeersituatie en parkeerdruk in het centrum en de schil goed in kaart te brengen en daardoor veranderingen te kunnen doorvoeren. Dit is een van de basisonderdelen voor de digitalisering en veranderingen in het beleid.

Parkeerbeleid
Wij streven er naar het parkeerbeleid in samenspraak met bewoners, ondernemers en bezoekers in 2021/2022 te actualiseren.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Volgens plan	Volgens plan	Volgens plan

Digitaliseren van de parkeervergunningen
In het kader van de digitalisering en om eventuele veranderingen in het parkeer-/uitgiftebeleid aan te brengen willen wij een parkeeronderzoek laten uitvoeren. Dit staat in september 2021 gepland. Dit onderzoek is essentieel om de parkeersituatie en parkeerdruk in het centrum en de schil daaromheen goed in kaart te brengen en daardoor veranderingen te kunnen doorvoeren. Door de situatie rondom corona kon dit onderzoek niet eerder worden gehouden. Dit is een van de basisonderdelen voor de digitalisering en veranderingen in het beleid.
Tegelijkertijd zal er een nieuwe applicatie moeten worden aangeschaft, aangezien de huidige leverancier de applicatie niet meer ondersteunt vanaf 1-1-2022. De aanbesteding voor dit nieuwe systeem zal in het 4e kwartaal 2021 plaatsvinden. De verwachting is dat de implementatie van dit systeem in combinatie met de digitalisering van de parkeervergunningen in de loop van 2022 wordt doorgevoerd.

Parkeerbeleid
Wij streven er naar het parkeerbeleid in samenspraak met bewoners, ondernemers en bezoekers in 2022 te actualiseren.

WAT KOST HET?

Exploitatie (bedragen x € 1.000)	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Baten				
Meerjarenbegroting 2021-2024	197	197	197	197

Mutaties 2e Voortgangsrapportage 2020	0	0	0	0
Tot de 1e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Mutaties 1e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Kadernota 2022	0	0	0	0
Tot de 2e Voortgangsrapportage 2021	431	0	0	0
Baten tot de 2e Voortgangsrapportage	**628**	**197**	**197**	**197**
Mutaties 2e Voortgangsrapportage				
4. Administratieve wijzigingen	0	150	150	150
Dotatie voorziening wegen	0	150	150	150
Totaal mutaties baten 2e Voortgangsrapportage	**0**	**150**	**150**	**150**
Totaal baten t/m de 2e Voortgangsrapportage	**628**	**347**	**347**	**347**
Lasten				
Meerjarenbegroting 2021-2024	5.291	5.401	5.519	5.705
Mutaties 2e Voortgangsrapportage 2020	0	0	0	0
Tot de 1e Voortgangsrapportage 2021	32	0	0	0
Mutaties 1e Voortgangsrapportage 2021	69	2	2	2
Kadernota 2022	0	107	18	18
Tot de 2e Voortgangsrapportage 2021	363	0	0	0
Lasten tot de 2e Voortgangsrapportage	**5.754**	**5.510**	**5.538**	**5.724**
Mutaties 2e Voortgangsrapportage				
1. Autonome ontwikkelingen	-123	0	0	0
Bijstelling afschrijvingen en rente activa	-123	0	0	0
2. Actualisatie bestaand beleid	43	37	11	11
Aanpassing ontsluiting parkeerterrein	20	0	0	0
Aanschaf meetpunt en GPS strooiers	20	26	0	0
Toekennen indexatie 2021	3	3	3	3
Vervanging software centrumafsluiting	0	9	9	9
4. Administratieve wijzigingen	1.000	150	150	150
Dotatie voorziening wegen	0	150	150	150
Overboeken reserve wegen naar voorziening wegen	1.000	0	0	0
Totaal lasten 2e Voortgangsrapportage	**920**	**187**	**161**	**161**
Totaal lasten t/m de 2e Voortgangsrapportage	**6.674**	**5.697**	**5.700**	**5.885**
Saldo voor bestemming	**-6.046**	**-5.350**	**-5.352**	**-5.538**
Onttrekkingen				
Meerjarenbegroting 2021-2024	68	39	19	39
Mutaties 2e Voortgangsrapportage 2020	-20	-20	-20	-20
Tot de 1e Voortgangsrapportage 2021	32	0	0	0
Mutaties 1e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Kadernota 2022	0	0	0	0
Tot de 2e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Totaal onttrekkingen reserves tot 2e VGR	**80**	**19**	**19**	**19**
Toevoegingen				
Meerjarenbegroting 2021-2024				
Mutaties 2e Voortgangsrapportage 2020				
Tot de 1e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Mutaties 1e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Kadernota 2022	0	0	0	0
Tot de 2e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Totaal onttrekkingen reserves tot de 2e VGR	**0**	**0**	**0**	**0**

Totaal mutaties reserves	1.035	19	19	19
Saldo na bestemming	-5.011	-5.331	-5.333	-5.519

Toelichting financiële ontwikkelingen

1. Autonome ontwikkelingen

Bijstelling afschrijvingen en rente activa

De actualisatie van de kapitaallasten is onder andere gebaseerd op de jaarstukken 2020. Per saldo ontstaat een éénmalig voordeel van € 789.000 en bestaat voornamelijk uit:
Programma 0 t/m 8 Lasten Bijstelling afschrijving/rente € 771.000 Voordeel
In dit voordeel zijn de mutaties inzake afval en riolering geëlimineerd door dotaties aan de reserve en voorziening.
Mutaties reserves kapitaallasten programma 0 t/m 8 - € 79.000 Nadeel
Mutatie rente aan de verliesvoorziening |GREX € 101.000 Voordeel
Per programma zijn de afwijkingen zowel bij de lasten en baten te lezen. De voornaamste oorzaak is de vertraging van de investeringen waardoor de eerste afschrijving, conform het afschrijvingsbeleid, een jaar later plaats vindt.

2. Actualisatie bestaand beleid

Aanpassing ontsluiting parkeerterrein

Door enkele incidenten en calamiteiten rond het parkeerterrein moeten wij een alternatieve ontsluiting realiseren en de veiligheidssituatie ter plekke verbeteren. De maatregelen zijn met spoed getroffen. Met deze begrotingswijziging geven wij aan dat wij de geraamde kosten van € 20.000 dekken uit de post 'onvoorzien'.

Aanschaf meetpunt en GPS strooiers

De gemeente wenst de gladheidsbestrijding nog doelmatiger uit te voeren en risico's in de uitvoering verder te beperken. Daarvoor wensen wij twee investeringen te doen:

a. het inbouwen van GPS op alle strooiers
Met deze investering kunnen we altijd aantonen waar, wanneer, hoeveel en hoe laat de gladheidsbestrijding heeft plaatsgevonden. Deze informatie is cruciaal bij eventuele aansprakelijkheidsstellingen. Met een navigatiesysteem zijn we ook flexibeler in de inzet van personeel. Zij zitten niet meer vast aan een bepaalde route. Dit is met name bij inhuur van personeel een groot voordeel. Tot slot wordt de bestrijding meer betrouwbaarder doordat steeds dezelfde route wordt gereden.

b. het aanschaffen van een eigen Gladheid Meet Station (GMS)
Met de aanschaf van deze meetapparatuur kunnen we aflezen hoeveel zout er nog op de weg ligt. Samen met de informatie van een meteoroloog kunnen we beter inschatten of er wel of niet gestrooid moet worden. De verwachting is dat dit leidt tot verantwoord minder strooien. Dit levert diverse voordelen op. Minder zout betekent minder schade aan het milieu. Ook de wegen worden minder aangetast hetgeen leidt tot lagere onderhoudskosten. De gemeente Duiven heeft al een dergelijk meetpunt en de ervaringen zijn positief.

Toekennen indexatie 2021

Bij de begroting 2021-2024 is een stelpost opgenomen voor indexatie. Met deze begrotingswijziging wordt de indexatie toegekend. De stelpost is vanaf 2021 overschreden voor een bedrag van afgerond € 24.000. Alleen in 2021 ontstaat toch een voordeel van € 226.000 omdat in dat jaar een hogere stelpost was opgenomen.

Vervanging software centrumafsluiting

Het afgelopen jaar zijn er met grote regelmaat storingen geconstateerd in de software van de centrumafsluiting. Dit heeft regelmatig klachten veroorzaakt, maar belangrijker nog, het heeft onwenselijke en onveilige situaties tot gevolg gehad. Begin 2019 is er noodrevisie uitgevoerd op de hardware van de centrumafsluiting. Met deze transitie is er een deel van de installatie vervangen. Door de recente storingen is er opnieuw onderzoek gedaan naar de installaties. De leverancier heeft geconstateerd dat de software na 12 jaar nu echt aan vervanging toe is.
Deze vervanging van de software van de centrumafsluiting kost € 59.000. In afwijking van de

afschrijvingstermijn van 5 jaar in nota activerings- en afschrijvingsbeleid 2019 willen wij de software in 7 jaar afschrijven, zodat bij de geplande vervanging van de gehele centrumafsluiting in 2028 opnieuw structureel budget voor de software beschikbaar is. De jaarlijkse kosten voor rente en afschrijving bedragen vanaf 2022 afgerond € 8.800.

4. Administratieve wijzigingen
Dotatie voorziening wegen
Nutsbedrijven leveren een bijdrage voor de verhardingen. Deze ontvangsten doteren we aan de voorziening wegen.

Overboeken reserve wegen naar voorziening wegen
Dit is een overboeking van gelden uit de reserve wegen, voortkomend uit de opgeheven voorziening wegen uit de oude gemeente Rijnwaarden, ter dekking van de gemaakte groot onderhoudskosten die in de voorziening wegen zijn geboekt.

Toelichting mutaties reserves

1. Autonome ontwikkelingen
Bijstelling afschrijvingen en rente activa
De actualisatie van de kapitaallasten is onder andere gebaseerd op de jaarstukken 2020. Per saldo ontstaat een éénmalig voordeel van € 789.000 en bestaat voornamelijk uit:
Programma 0 t/m 8 Lasten Bijstelling afschrijving/rente € 771.000 Voordeel
In dit voordeel zijn de mutaties inzake afval en riolering geëlimineerd door dotaties aan de reserve en voorziening.
Mutaties reserves kapitaallasten programma 0 t/m 8 - € 79.000 Nadeel
Mutatie rente aan de verliesvoorziening |GREX € 101.000 Voordeel
Per programma zijn de afwijkingen zowel bij de lasten en baten te lezen. De voornaamste oorzaak is de vertraging van de investeringen waardoor de eerste afschrijving, conform het afschrijvingsbeleid, een jaar later plaats vindt.

4. Administratieve wijzigingen
Overboeken reserve wegen naar voorziening wegen
Dit is een overboeking van gelden uit de reserve wegen, voortkomend uit de opgeheven voorziening wegen uit de oude gemeente Rijnwaarden, ter dekking van de gemaakte groot onderhoudskosten die in de voorziening wegen zijn geboekt.

3. ECONOMIE

ALGEMEEN

Omschrijving
Dit programma gaat over economische ontwikkeling, werklocaties, regelingen voor ondernemers en promotie van de gemeente.

Wat willen we?
Het behouden en versterken van de bestaande economische structuur. Vraag en aanbod op de arbeidsmarkt en het onderwijs zijn op elkaar afgestemd. We behouden de lokale en regionale werkgelegenheid en het voorzieningenniveau.

Ontwikkelingen
Coronacrisis
We zitten inmiddels in de herstelfase na de coronacrisis. Ondernemers kunnen weer ondernemen, maar wel met enige beperkingen, zoals schaarste in arbeiders en grondstoffen. Vanuit het Herstelplan blijven we de meest getroffen ondernemers steunen, onder andere door het nog niet heffen van precario op de terrassen, tijdelijk gratis parkeren op de woensdag en donderdag en aanbieden van voorzieningen langs toeristische routestructuren.

Beleidskaders
- Herstelplan sociaaleconomische injectie Zevenaar (2020)
- Omgevingsvisie Gelders eiland 2030 (2017)
- Structuurvisie gemeente Zevenaar 2030 (2012)
- Centrumvisie Zevenaar 2015 - 2025 (2015)
- Liemers Economische Visie (2019)
- Beleidskader Vrijetijdseconomie (2019)

WAT WILLEN WE?

3.1 Versterken economische ontwikkeling

Het versterken van de economische structuur, waarbij de focus ligt op logistiek, de maakindustrie, riviergebonden bedrijvigheid en vrijetijdseconomie.

3.2 Ruimte bieden voor ondernemen

Het bieden van voldoende en kwalitatief goede werklocaties, waarin ruimte is voor nieuwvestiging en uitbreiding van bestaande bedrijven.

3.3 Dienstverlening aan ondernemers

Een goede waardering van onze dienstverlening door ondernemers.

3.4 Gebiedsmarketing

Wij willen de naamsbekendheid van onze gemeente vergroten en economische groei realiseren. Economische groei zorgt voor behoud van het bovenlokale voorzieningenniveau. Het is ons doel de toeristische en recreatieve kwaliteiten van onze prachtige gemeente te promoten en bezoekersaantallen te verhogen. We willen ondernemers aantrekken door hen bekend te maken met het positieve vestigingsklimaat voor bedrijven in onze gemeente.

WAT DOEN WE?

Naam activiteit	Jaar realisatie	Status 2020	Status 1e VGR	Status 2e VGR
3.1.2 Ondersteunen aanleg snelle en betrouwbare internetvoorziening in buitengebied	2020			

3.1.3 Opstellen economische visies Liemers en Zevenaar	2021	
3.1.4 Uitvoeren en monitoren Regionaal Programma Werklocaties (RPW)	2024	
3.1.5 Uitvoeren Liemerse economische visie	2023	
3.2.2 Bruisend maken centrum Zevenaar - activiteiten	2021	
3.2.3 Bruisend maken centrum Zevenaar - Herinrichten Raadhuisplein	2022	
3.2.5 Herstructureren bedrijventerreinen	2022	
3.2.6 Invullen gebouw Raadhuisplein 1	2022	
3.2.7 Ontwikkelen bedrijventerrein BusinessPark 7Poort	2024	
3.2.8 Ontwikkelen van de Fashion Outlet Zevenaar (FOZ) op BusinessPark 7Poort	2021	
3.3.2 Stimuleren start-ups	2022	

3.1 Versterken economische ontwikkeling

3.1.2 Ondersteunen aanleg snelle en betrouwbare internetvoorziening in buitengebied — **Jaar realisatie 2020**

Het buitengebied van de Zevenaar is nog niet voorzien van snel en betrouwbaar internet. In oktober 2018 hebben de gemeenten uit de regio Arnhem-Nijmegen de samenwerking afgerond, omdat de mogelijkheden om glasvezel in het buitengebied aan te laten leggen inzichtelijk waren gemaakt. Twee marktpartijen hebben onafhankelijk van elkaar interesse getoond in de aanleg van glasvezel in het buitengebied.

Stand van zaken	**Rek. 2020**	**1e VGR**	**2e VGR**
	Volgens plan	Volgens plan	Volgens plan

Er zijn momenteel twee glasvezelbedrijven bezig met de aanleg van glasvezel in het buitengebied van onze gemeente. Gedeelten van het buitengebied zijn inmiddels van glasvezel voorzien. Voor alle deelgebieden geldt dat de basisinfrastructuur nagenoeg volledig gereed is. Voor de glasvezelcentrales in Herwen, Tolkamer en Spijk was het glasvezelbedrijf nog in afwachting van een vergunning van het waterschap. Deze is inmiddels verleend. Ondertussen is het glasvezelbedrijf volop bezig met het realiseren van de overige huisaansluitingen. Hiervoor worden afspraken gemaakt met de betreffende bewoners. Hier is het glasvezelbedrijf nog wel een aantal maanden mee bezig om dit af te ronden. In het najaar zijn de aansluitingen in het Zevenaars en Angerlo 's Broek aan de beurt.

3.1.3 Opstellen economische visies Liemers en Zevenaar — **Jaar realisatie 2021**

In 2018 wordt een Economische visie Liemers opgesteld. Aansluitend hierop werken we een visie met uitvoeringsplan uit voor de gewenste economische ontwikkeling in onze gemeente.

Stand van zaken	**Rek. 2020**	**1e VGR**	**2e VGR**
	Volgens plan	Volgens plan	Gerealiseerd

In de eerste helft van dit jaar hebben we het opstellen van de Zevenaarse Economische Agenda samen met de ondernemersverenigingen afgerond. We zijn gestart met de uitvoering hiervan. Het opstellen van de economische visies Liemers en Zevenaar is hiermee afgerond.

3.1.4 Uitvoeren en monitoren Regionaal Programma Werklocaties (RPW) — Jaar realisatie 2024

Om vraag en aanbod naar werklocaties (bedrijventerreinen, kantoorlocaties en perifere detailhandel) in de regio voor 2021 in balans te brengen, is het RPW opgesteld en door de provincie vastgesteld en juridisch verankerd in de provinciale omgevingsverordening. Dit RPW moet nu worden uitgevoerd. Hiervoor is een werkplan, met een werkorganisatie, opgesteld, dat de komende jaren wordt uitgevoerd. De kosten hiervoor zijn begroot op € 95.000 op jaarbasis. Dit is geaccordeerd in het regionaal portefeuillehoudersoverleg EZ en de kosten worden door de regio doorberekend aan de deelnemende gemeenten. Deze bijdrage is afhankelijk van het aantal inwoners.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Volgens plan	Volgens plan	Volgens plan

De provincie heeft het RPW 2021-2024 vastgesteld en verankert dit beleid in de provinciale omgevingsverordening. De Groene Metropoolregio heeft de gemeente Zevenaar 11,7 ha ontwikkelruimte voor de uitbreiding van 7Poort toegekend. Voor deze uitbreiding wordt een plan van aanpak opgesteld.

3.1.5 Uitvoeren Liemerse economische visie — Jaar realisatie 2023

De ambitie van de Liemers economische visie is het beter benutten van ontwikkelkansen en economische potentie van de Liemers door het regionaal inzetten en leveren van extra inspanningen op de speerpunten logistiek, maakindustrie en vrijetijdseconomie (inclusief retail).
De volgende doelstellingen willen we bereiken:
- Groei werkgelegenheid met 5% per jaar;
- Groei werkgelegenheid voor hoogopgeleide arbeidskrachten met 2% per jaar;
- Opstellen regionale ontwikkelagenda die als basis dient voor nieuwe werklocaties;
- Gezamenlijke branding op logistiek en vrijetijdseconomie;
- Kennisdeling, innovatie en samenwerking in de maakindustrie.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Volgens plan	Volgens plan	Volgens plan

De Liemerse Economische Visie (LEV) wordt over een periode van drie jaar (2020, 2021 en 2022) uitgevoerd door de Liemerse Ambassade in opdracht van de vijf Liemerse gemeenten Westervoort, Duiven, Zevenaar, Montferland en Doesburg. Voor het speerpunt maakindustrie loopt een verkenningsonderzoek naar de kansrijkheid van een Fieldlab voor de Smart Industry in de Liemers. Dit onderzoek wordt eind 2021 opgeleverd. Op het gebied van logistiek en de branding hiervan is de samenwerking gevonden met Logistics Valley. Over de voortgang m.b.t. vrijetijdseconomie leest u in 5.4.6. Naast de projecten vanuit de LEV heeft de Liemerse Ambassade opdracht verleend voor het opstellen van een Landbouwvisie.

3.2 Ruimte bieden voor ondernemen

3.2.2 Bruisend maken centrum Zevenaar - activiteiten — Jaar realisatie 2021

In 2017 is het Inspiratiedocument opwaardering openbare ruimte centrum Zevenaar opgesteld. Op basis hiervan wordt een aantal maatregelen voorgesteld om het centrum toekomstbestendig te maken. Hieraan wordt gefaseerd uitvoering gegeven. In 2019 richten we ons op het planten van beeldbepalende bomen bij de entrees van het centrum, het verder opwaarderen van de stegen en het structureren van het fietsparkeren.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Volgens plan	Volgens plan	Volgens plan

De fietsenbeugels, banken en prullenbakken zijn geplaatst. De boombanken zijn ingekocht. We voorzien de plaatsing van de boombanken eind 2021.

3.2.3 Bruisend maken centrum Zevenaar - Herinrichten Raadhuisplein — Jaar realisatie 2022

In 2019 wordt het voormalig gemeentehuis aan het Raadhuisplein herontwikkeld door de eigenaar. In aansluiting hierop richten wij het plein opnieuw in, waarbij wij de uitgangspunten van het Inspiratiedocument opwaardering openbare ruimte centrum Zevenaar toepassen. De voorbereiding van het ontwerpproces voor de inrichting het Raadhuisplein is gestart in 2018, waarbij wij ook de discussie voeren over het wel of niet realiseren van een semi-permanente overkapping over het plein.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Niet volgens plan	Volgens plan	Volgens plan

In juli heeft u op basis van het definitieve ontwerp en de kostenraming uitvoeringsbudget beschikbaar gesteld. De technische detailuitwerking is gereed en op korte termijn start de aanbesteding. Uitvoering voorzien we vanaf begin 2022.

3.2.5 Herstructureren bedrijventerreinen — Jaar realisatie 2022

Om de economische waarde van bedrijventerreinen te behouden, knappen we verouderde bedrijventerreinen op. Dit gebeurt op logische momenten. De bedrijventerreinen die we als eerste herstructureren zijn Tatelaar in Zevenaar en Halve Maan in Lobith. We kunnen nog niet aangeven wanneer we hiermee starten, omdat we eerst belangrijke verkeerskundige maatregelen moeten nemen. In de economische visie en het uitvoeringsprogramma die we opstellen is herstructurering van bedrijventerreinen een thema.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Volgens plan	Volgens plan	Volgens plan

We zijn gestart met het voeren van gesprekken met ondernemers en andere partijen in de markt om gezamenlijk te bepalen hoe het toekomstbestendig bedrijventerrein Tatelaar/Hengelder er uit moet zien en hoe dit gezamenlijk georganiseerd kan worden. Als er zicht is op een structurele vorm van samenwerking op het terrein, bijvoorbeeld in de vorm van een ondernemerscollectief, én er zijn kansrijke projecten uit de verkenning naar voren gekomen, doen we een subsidieverzoek bij de provincie om een uitvoeringsplan op te stellen. In dit uitvoeringsplan staat beschreven hoe de samenwerking vorm krijgt en welke maatregelen we uitvoeren om Tatelaar/Hengelder toekomstbestendig te maken. Het opstellen van dit uitvoeringsplan is dan de volgende fase van het project. Overige bedrijventerreinen, waaronder Halve Maan in Lobith, volgen later.

3.2.6 Invullen gebouw Raadhuisplein 1 — Jaar realisatie 2022

Wij gaan diverse activiteiten uitvoeren in en om het gebouw Raadhuisplein 1. De warmte/koude-opslag wordt afgedicht en het voormalige gemeentehuis zal deels worden gehuurd voor de functies: openbaar toilet, fietsenstalling en kantoorruimte voor de marktmeester en evenementen.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Volgens plan	Volgens plan	Volgens plan

Momenteel vindt de bouw nog plaats. De eerste gesprekken met interne stakeholders hebben plaatsgevonden. Vervolgens wordt er een voorlopig ontwerp gemaakt. Wanneer deze definitief is, vragen wij offertes aan conform de aanbestedingsregels.

3.2.7 Ontwikkelen bedrijventerrein BusinessPark 7Poort — Jaar realisatie 2024

We gaan tot en met 2021 de nog circa 40 hectare beschikbare gronden op BusinessPark 7Poort uitgeven. Hiervoor zijn versnellingsmaatregelen in gang gezet. Dit zijn onder andere de herinrichting van de Wal Masqué, het aanleggen van de Weg 7Poort en het (inter)nationaal op de kaart zetten van 7Poort door actieve marketing, acquisitie en de aanleg van een 2e viaduct (zie activiteit 2.1.1).
De kosten en opbrengsten zijn verwerkt in de GREX Zevenaar Oost.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Volgens plan	Volgens plan	Niet volgens plan

Op BusinessPark 7Poort zijn de laatste periode wederom 3 kavels verkocht met een gezamenlijke oppervlakte van ca. 3,9 hectare. Voor het grootste deel van de resterende beschikbare kavels zijn we op dit moment in gesprek met verschillende kandidaten. Het merendeel van deze kandidaten stelt definitieve aankoop echter uit afhankelijk van duidelijkheid omtrent de nieuwe aansluiting Zevenaar-Oost als onderdeel van het Tracébesluit A15/A12. Door de onduidelijkheid rond het Tracébesluit A15/A12 zijn ook een tweetal leveringen voor dit jaar mogelijk niet haalbaar. Voor de resterende beschikbare kavels (allen op plandeel Landeweer en met een totale oppervlakte van ca. 1,7 hectare) hebben zich nog geen concrete kandidaten gemeld.
Eind van dit jaar starten we met de afronding van de waterstructuur en richten we de Wal Masqué definitief in. Medio 2022 starten we met de definitieve inrichting van de infrastructuur, zoals het inrichten van kruispunten, de realisatie van de fiets- en voetpaden en het inrichten van de bermen. Deze werkzaamheden voeren we gefaseerd uit tot medio 2024.

Voorstel raad

Kennis nemen van een mogelijke vertraging in de uitgifte.

3.2.8 Ontwikkelen van de Fashion Outlet Zevenaar (FOZ) op BusinessPark 7Poort — Jaar realisatie 2021

Het ontwikkelen van de FOZ op BusinessPark 7Poort is in de 'voorbereidingsfase'. Dat betekent dat we werken aan de planuitwerking, de omgevingsvergunning en de voortgang van het Actieplan (convenant).

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Niet volgens plan	Niet volgens plan	Niet volgens plan

Vanwege de nog steeds uitblijvende, definitieve duidelijkheid omtrent de aansluiting Zevenaar-Oost als onderdeel van het project Doortrekking A15 / Verbreding A12, is de levering van de kavel verder uitgesteld. De gronduitgifte ten behoeve van de Fashion Outlet Zevenaar is nu voorzien eind 2021 / begin 2022. Realisatie start direct na levering van de kavel. Opening van de FOZ staat nu gepland voor medio 2023.
Het voorziene moment van gronduitgifte is niet in strijd met de afspraken hieromtrent in de koop- en realisatieovereenkomst van de Fashion Outlet Zevenaar.

Voorstel raad

Wij stellen u voor om kennis te nemen van de hierboven omschreven aanpassing van de planning.

3.3 Dienstverlening aan ondernemers

3.3.2 Stimuleren start-ups — Jaar realisatie 2022

We stimuleren startende bedrijven om de werkgelegenheid in onze gemeente te verhogen. Wat de beste manier is om dit te doen zal blijken uit de nog op te stellen economische visie Zevenaar. In de economische visie Zevenaar gaan we bepalen welk resultaat we nastreven met deze maatregel.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Niet gestart	Niet gestart	Volgens plan

Vanuit de ambitie 'Meer ruimte voor ondernemerschap' organiseren de Zevenaarse ondernemersverenigingen in het vierde kwartaal een themabijeenkomst voor startende en jonge ondernemers.

WAT KOST HET?

Exploitatie (bedragen x € 1.000)	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Baten				
Meerjarenbegroting 2021-2024	18.508	10.244	5.592	702
Mutaties 2e Voortgangsrapportage 2020	0	0	0	0
Tot de 1e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Mutaties 1e Voortgangsrapportage 2021	-223	0	0	0
Kadernota 2022	0	0	0	0
Tot de 2e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Baten tot de 2e Voortgangsrapportage	**18.285**	**10.244**	**5.592**	**702**
Mutaties 2e Voortgangsrapportage				
1. Autonome ontwikkelingen	-14.665	14.035	-1.380	-179
Aanpassing ramingen grex Zevenaar Oost Bedrijven	-14.665	14.035	-1.380	-179
Totaal mutaties baten 2e Voortgangsrapportage	**-14.665**	**14.035**	**-1.380**	**-179**
Totaal baten t/m de 2e Voortgangsrapportage	**3.620**	**24.279**	**4.212**	**522**
Lasten				
Meerjarenbegroting 2021-2024	19.370	10.792	5.960	1.067
Mutaties 2e Voortgangsrapportage 2020	0	0	0	0
Tot de 1e Voortgangsrapportage 2021	181	-17	0	0
Mutaties 1e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Kadernota 2022	0	22	0	0
Tot de 2e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Lasten tot de 2e Voortgangsrapportage	**19.551**	**10.798**	**5.960**	**1.067**
Mutaties 2e Voortgangsrapportage				
1. Autonome ontwikkelingen	-14.716	14.035	-1.380	-179
Aanpassing ramingen grex Zevenaar Oost Bedrijven	-14.665	14.035	-1.380	-179
Bijstelling afschrijvingen en rente activa	-51	0	0	0
2. Actualisatie bestaand beleid	-217	3	44	44
Toekennen indexatie 2021	3	3	3	3
Uitwerking 'amendement 9' herstelplan.	-270	0	41	41
Werkzaamheden vestiging WVG op 7PoortII	50	0	0	0
Totaal lasten 2e Voortgangsrapportage	**-14.933**	**14.038**	**-1.336**	**-135**
Totaal lasten t/m de 2e Voortgangsrapportage	**4.618**	**24.835**	**4.624**	**932**
Saldo voor bestemming	**-998**	**-556**	**-412**	**-409**
Onttrekkingen				
Meerjarenbegroting 2021-2024	487	137	17	-3
Mutaties 2e Voortgangsrapportage 2020	20	20	20	20
Tot de 1e Voortgangsrapportage 2021	190	-17	0	0
Mutaties 1e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Kadernota 2022	0	0	0	0
Tot de 2e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Totaal onttrekkingen reserves tot 2e VGR	**697**	**140**	**17**	**17**

Toevoegingen				
Meerjarenbegroting 2021-2024				
Mutaties 2e Voortgangsrapportage 2020				
Tot de 1e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Mutaties 1e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Kadernota 2022	0	0	0	0
Tot de 2e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Totaal onttrekkingen reserves tot de 2e VGR	**0**	**0**	**0**	**0**
Totaal mutaties reserves	**410**	**190**	**45**	**45**
Saldo na bestemming	**-588**	**-366**	**-367**	**-364**

Toelichting financiële ontwikkelingen

1. Autonome ontwikkelingen

Aanpassing ramingen grex Zevenaar Oost Bedrijven

De ramingen van de grondexploitatie Zevenaar Oost Bedrijven zijn aangepast o.b.v. de herziene grex per 01-01-2021 zoals vastgesteld in de raadsvergadering van 08-07-2021, aangevuld met actuele ontwikkelingen. Een belangrijke ontwikkeling betreft de mogelijke vertraging in de uitgifte van de gronden voor de Outletontwikkeling. Aan de batenzijde is te zien dat de uitgifte voor ondermeer dit onderdeel is doorgeschoven naar 2022. Omdat dit tevens leidt tot een mutatie in het onderhanden werk (grondvoorraad) is aan de lastenkant eveneens een verschuiving te zien waardoor e.e.a. een budgettair neutrale handeling is.

Bijstelling afschrijvingen en rente activa

De actualisatie van de kapitaallasten is onder andere gebaseerd op de jaarstukken 2020. Per saldo ontstaat een éénmalig voordeel van € 789.000 en bestaat voornamelijk uit:
Programma 0 t/m 8 Lasten Bijstelling afschrijving/rente € 771.000 Voordeel
In dit voordeel zijn de mutaties inzake afval en riolering geëlimineerd door dotaties aan de reserve en voorziening.
Mutaties reserves kapitaallasten programma 0 t/m 8 - € 79.000 Nadeel
Mutatie rente aan de verliesvoorziening |GREX € 101.000 Voordeel
Per programma zijn de afwijkingen zowel bij de lasten en baten te lezen. De voornaamste oorzaak is de vertraging van de investeringen waardoor de eerste afschrijving, conform het afschrijvingsbeleid, een jaar later plaats vindt.

2. Actualisatie bestaand beleid

Toekennen indexatie 2021

Bij de begroting 2021-2024 is een stelpost opgenomen voor indexatie. Met deze begrotingswijziging wordt de indexatie toegekend. De stelpost is vanaf 2021 overschreden voor een bedrag van afgerond € 24.000. Alleen in 2021 ontstaat toch een voordeel van € 226.000 omdat in dat jaar een hogere stelpost was opgenomen.

Uitwerking 'amendement 9' herstelplan.

Op 7 juli heeft uw raad een besluit genomen over 'herstelplan - amendement 9'. Met deze begrotingswijziging wordt het besluit financieel verwerkt. Voor het herstelplan is een bestemmingsreserve gecreëerd. De uitgaven worden gedekt uit deze reserve. Deze wijziging wordt hier gepresenteerd omdat u nu ook formeel besluit tot het instellen van twee nieuwe bestemmingsreserves voor kapitaallasten. Eén voor herinrichting Muldershof en één voor herinrichting Markt Zevenaar.

Werkzaamheden vestiging WVG op 7PoortII

Op 8 juli 2021 heeft de raad besloten om percelen, gelegen in het gebied Businesspark 7PoortII aan te wijzen als gronden waarop de Wet Voorkeursrecht Gemeenten (WVG) van toepassing is.
Ter voorbereiding van het genoemde besluit zijn kosten gemaakt. Tevens verwachten we aanvullende juridische kosten en kosten van projectleiding e.d.. ten behoeve van de voorbereiding van 7PoortII.
Mocht dit leiden tot een door de raad vastgestelde grondexploitatie dan kunnen voornoemde kosten hierbinnen worden opgenomen. Tot die tijd wordt een incidenteel budget gevraagd te grootte van € 50.000,-.

Toelichting mutaties reserves

1. Autonome ontwikkelingen

Bijstelling afschrijvingen en rente activa

De actualisatie van de kapitaallasten is onder andere gebaseerd op de jaarstukken 2020. Per saldo ontstaat een éénmalig voordeel van € 789.000 en bestaat voornamelijk uit:

Programma 0 t/m 8 Lasten Bijstelling afschrijving/rente € 771.000 Voordeel

In dit voordeel zijn de mutaties inzake afval en riolering geëlimineerd door dotaties aan de reserve en voorziening.

Mutaties reserves kapitaallasten programma 0 t/m 8 - € 79.000 Nadeel

Mutatie rente aan de verliesvoorziening |GREX € 101.000 Voordeel

Per programma zijn de afwijkingen zowel bij de lasten en baten te lezen. De voornaamste oorzaak is de vertraging van de investeringen waardoor de eerste afschrijving, conform het afschrijvingsbeleid, een jaar later plaats vindt.

2. Actualisatie bestaand beleid

Uitwerking 'amendement 9' herstelplan.

Op 7 juli heeft uw raad een besluit genomen over 'herstelplan - amendement 9'. Met deze begrotingswijziging wordt het besluit financieel verwerkt. Voor het herstelplan is een bestemmingsreserve gecreëerd. De uitgaven worden gedekt uit deze reserve. Deze wijziging wordt hier gepresenteerd omdat u nu ook formeel besluit tot het instellen van twee nieuwe bestemmingsreserves voor kapitaallasten. Eén voor herinrichting Muldershof en één voor herinrichting Markt Zevenaar.

4. ONDERWIJS

ALGEMEEN

Omschrijving
Dit programma gaat over alle onderwijszaken, zoals het openbaar onderwijs, huisvesting van scholen en leerlingzaken (leerlingenvervoer, kinderopvang, volwasseneneducatie, onderwijsachterstandenbeleid).

Wat willen we?
We willen dat alle kinderen en jongeren opgroeien in een kansrijke omgeving met kwalitatief goed onderwijs.

Ontwikkelingen
Onderwijshuisvesting
Voor onderwijshuisvesting bestaan de activiteiten uit het realiseren van verbouwing Carrousel/de Maatjes (Kard. de Jongstraat) en de verbouwing van de Guido Gezellestraat voor de Sterrenschool en Lotus, volgens het vastgestelde programma 2020. De haalbaarheidsonderzoeken voor vervangende nieuwbouw voor basisscholen Wissel/Tamboerijn in combinatie met een locatie voor het voortgezet onderwijs en sport (gymaccommodatie) in de stad Zevenaar zijn afgerond. We bereiden besluitvorming over krediet voor. RO procedures, zoals bestemmingsplanherziening, worden daarna opgestart.
De actualisatie van de Gemeenschappelijke Regeling Huisvesting Voortgezet Onderwijs in de Liemers (GRHVOL) met de gemeenten Duiven en Montferland ronden wij naar verwachting af in 2022/2023.

Onderwijskansenbeleid
Voor de uitwerking van het onderwijskansenbeleid 2020-2023 hebben we in samenwerking met betrokken partners een uitvoeringsagenda opgesteld. In 2021 geven we in samenwerking met betrokken partners uitvoering aan initiatieven die bijdragen aan de doelstellingen. We leggen focus op een viertal doelstellingen, waaronder het verhogen van de deelname van doelgroepkinderen aan VVE.

Beleidskaders
- Beleidsplan onderwijskansen gemeente Zevenaar 2020-2023
- Convenant Schoolveiligheid, 14-06-2018 (Liemers College, Politie Basiseenheid Rivierenland-Oost, Gemeente Zevenaar)
- Beleidsregels uitvoering gemeentelijke taken Wet Kinderopvang Zevenaar 2019
- Beleidsregels peutervoorziening en voorschoolse educatie 2021
- Integraal Huisvestingsplan 2020-2036 (vastgesteld in 2019)
- Visiedocument 'De verbinding van onderwijs en jeugd in de Liemers' (2015) (vastgesteld in 2015)
- Beleidsnota Harmonisatie Kinderopvang Peuterspeelzalen gemeente Zevenaar 2018 e.v. (vastgesteld in 2018)
- Beleidsplan Jeugdwet, Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo) en Participatiewet 2020-2023 (2020)
- Verordening materiële financiële gelijkstelling onderwijs Zevenaar 2020 (vastgesteld in 2019)
- Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs Zevenaar 2020 (vastgesteld in 2019)
- Gemeentelijk Accommodatieplan 2020-2040 (2020)
- Beleidsregel bekostiging lokalen bewegingsonderwijs Zevenaar 2019
- Beleidsregels leerlingenvervoer Zevenaar 2018

WAT WILLEN WE?

4.1 Onderwijs

Het is ons doel dat onze kinderen en jonge inwoners minimaal een startkwalificatie behalen om hun kansen op een goede toekomst, participatie aan de samenleving en hun economische onafhankelijkheid te vergroten. We willen daarom een goede toegankelijke (pedagogische) infrastructuur voor scholen in het basisonderwijs en voortgezet onderwijs met een doorgaande lijn voor 0- tot 23-jarigen in onze gemeente. Hierbij zoeken wij voortdurend samen met het onderwijs naar nieuwe verbindingen, in zowel de lokale gemeenschap als in het bedrijfsleven.

4.2 Kinderopvang

Peuters, vanaf 2 jaar, krijgen toegang tot een kwalitatieve peutervoorziening binnen de kinderopvang. Een betekenisvolle speelleeromgeving stimuleert de ontwikkeling van peuters. Daarmee leggen we voor alle peuters een sterke basis voor een goede start in het onderwijs.

4.3 Natuur- en Milieueducatie (NME)

Wij willen dat inwoners, waaronder kinderen, in staat zijn om bewuste keuzes te maken ten aanzien van een duurzame en leefbare samenleving.

WAT DOEN WE?

Naam activiteit	Jaar realisatie	Status 2020	Status 1e VGR	Status 2e VGR
4.1.2 Bouwen kwalitatief goede schoolgebouwen	2022			
4.1.3 Beleid maken huisvesting voortgezet onderwijs	2021			
4.1.5 Bevorderen van lezen en tegengaan van taalachterstand	2025			
4.1.7 Bevorderen van een veilig en zorgzaam schoolklimaat	2022			
4.1.8 Bevorderen deelname educatieaanbod van beperkt geletterden	2023			
4.2.1 Toegang bieden tot kinderopvang	2022			
4.3.1 Voorlichten over voeding, beweging en gezondheid in relatie met natuur en milieu	2021			

4.1 Onderwijs

4.1.2 Bouwen kwalitatief goede schoolgebouwen — Jaar realisatie 2022

We bouwen kwalitatief goede schoolgebouwen en waar mogelijk een Kindcentrum. De schoolgebouwen worden gebouwd op basis van het nog op te stellen IHP. We reserveren middelen voor de onderwijshuisvesting. Het gaat hierbij om investeringen voor basisscholen en voor aanpassingen van de locaties van het Voortgezet Onderwijs. Bij het beoordelen van de ingediende aanvragen voor schoolgebouwen nemen we duurzaamheidsaspecten in overweging.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Niet volgens plan	Niet volgens plan	Niet volgens plan

Op het vastgestelde programma voor 2020 staan:
De Bem/Sterrenschool - huisvesting 7 groepen (€ 3.660.000) - bouw is afgerond en wordt in het nieuwe schooljaar in gebruik genomen.
Carrousel/de Maatjes - € 1.880.261 - voorbereidingen worden getroffen om in september 2021 te starten met de verbouw. Met als gevolg dat het krediet dient te worden geïndexeerd in deze 2e voortgangsrapportage volgens de wettelijke indexeringsnormen voor 2021.

Van het programma 2019 nog afronden: ds. Jonkersschool - € 25.000 - gesprekken met het dorp zijn in volle gang. De school sloot haar deuren in augustus 2021.

In 2021 zijn de haalbaarheidsonderzoeken vervangende nieuwbouw Wissel/Tamboerijn en VO en/of Sport afgerond. Een locatiestudie voor een gymzaal is gestart. Besluitvorming over krediet volgt later dit jaar. RO procedures, zoals bestemmingsplanherziening, worden daarna opgestart.

Voorstel raad

In te stemmen met een voorstel voor de indexering van het krediet voor de Carrousel/de Maatjes.

4.1.3 Beleid maken huisvesting voortgezet onderwijs — Jaar realisatie 2021

We gaan de huisvesting van het voortgezet onderwijs herzien. Dit is nodig vanwege de daling van leerlingenaantallen en wijziging van het onderwijsconcept. In overleg met het schoolbestuur van het Liemers college en de gemeenten Duiven en Montferland bepalen wij samen welke voorzieningen wanneer gerealiseerd moeten zijn. Wij dragen voor ongeveer 40% bij in de totale kosten van de investeringen. Om in 2020/2021 aanpassingen te kunnen realiseren, hebben wij in 2019 een investering in de begroting opgenomen.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Volgens plan	Volgens plan	Volgens plan

Samen met de gemeenten Duiven en Montferland wordt de Gemeenschappelijke Regeling geactualiseerd vanwege de gewijzigde Wet Gemeenschappelijke Regelingen (2015). Dit proces verwachten wij in 2022/2023 af te ronden.

Een haalbaarheidsonderzoek van de Gemeenschappelijke Regeling (GRHVOL) naar mogelijke toekomstige huisvesting op locatie Vestersbos is afgerond in 2021. In de kadernota 2022-2025 is rekening gehouden met extra (kapitaal)lasten van de benodigde aanvullende investeringen. In het laatste kwartaal 2021 volgt het voorstel waarbij de raad gevraagd wordt de benodigde kredieten beschikbaar te stellen.

4.1.5 Bevorderen van lezen en tegengaan van taalachterstand — Jaar realisatie 2025

Wij rollen de komende jaren het rijksbeleid 'Tel mee met Taal' lokaal verder uit om taalachterstand van jongs af aan te bestrijden en leesbevorderingsactiviteiten te stimuleren. Daarnaast gaan we succesvolle pilots binnen de specifieke regeling Volwasseneneducatie borgen binnen het structurele aanbod van het Taalhuis. Het Taalhuis helpt mensen die moeite hebben met taal en digitaal (lezen, schrijven, rekenen, computervaardigheden) om beter te leren lezen en schrijven.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Volgens plan	Volgens plan	Volgens plan

Het onderwijs heeft als kerntaak kinderen te leren lezen, zowel technisch als begrijpend lezen. Hier werken zij hard aan. Om het buitenschools lezen te stimuleren werken zij samen met de bibliotheek in het project de Bibliotheek Op School. De gemeente betaalt voor de scholen die nog niet deelnemen vanaf 2022 een deel van de kosten van de inzet van de bibliotheek op school. Daarnaast gaan we inzetten op activiteiten voor (groot)ouders van jonge kinderen die moeite hebben met de taal. Beoogd resultaat is dat laaggeletterdheid wordt aangepakt en meer (groot)ouders hun kind kunnen helpen. Het gaat bijvoorbeeld om ondersteuning van de ouders thuis bij het (voor-) lezen en taal. De hiervoor genoemde activiteiten passen binnen de uitvoeringsagenda van het onderwijskansenbeleid. De kosten kunnen uit het rijksbudget voor onderwijsachterstandenbeleid betaald worden.

4.1.7 Bevorderen van een veilig en zorgzaam schoolklimaat — Jaar realisatie 2022

Wij streven naar een (sociaal) veilig klimaat op en rondom de scholen voor voortgezet onderwijs in de gemeente Zevenaar. Omdat een veilige omgeving voorwaarde is voor leren en ontwikkelen, werken wij met de netwerkpartners aan een eenduidig en sluitend stelsel van afspraken ten behoeve van het voorkomen en bestrijden van overlast, vandalisme en ander (crimineel) gedrag.
Scholen staan midden in de samenleving. Met de integrale beleidsafstemming tussen de programma's Onderwijs, Veiligheid en Sociaal Domein versterken we, door de netwerksamenwerking, een (sociaal) veilig klimaat op en rondom de scholen voor het voortgezet onderwijs in Zevenaar. Lokale (en regionale) organisaties bundelen hun krachten om de samenwerkingsagenda: veilige en zorgzame schoolomgeving vorm te geven. De inzet voor een (sociaal) veilige schoolomgeving betreft een co-financiering. Binnen programma 6 Sociaal Domein – Jeugdgezondheidszorg is een bestaand (integraal) gemeentelijk budget

hiervoor geoormerkt.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Volgens plan	Volgens plan	Volgens plan
			

Om de netwerksamenwerking te versterken en sociale veiligheidsproblemen op school eenvoudiger op te lossen, hebben de gemeente Zevenaar, het Liemers College en de politie basisteam Rivierenland-Oost in juni 2018 het Convenant Schoolveiligheid getekend. In de onderliggende samenwerkingsagenda 2020-2021 zijn afspraken gemaakt over de thema's mediawijsheid, cyclisch veiligheidsbeleid en genotsmiddelen en het Jongerenwerk op School en het Schoolmaatschappelijk Werk.

Het Halt-spreekuur op locatie Landeweer van het Liemers College is in 2021 voortgezet. Halt voert één spreekuur per maand uit in de maanden maart t/m juni en september t/m november.

Vanaf begrotingsjaar 2022 komt de gemeentelijke cofinanciering in de samenwerkingsagenda Schoolveiligheid te vervallen (conform bezuinigingsvoorstel 18). De activiteiten van het Jongerenwerk op School en het Schoolmaatschappelijk Werk worden in 2022 en 2023 voortgezet en gefinancierd vanuit de gemeentelijke middelen voor het Nationaal Programma Onderwijs.

4.1.8 Bevorderen deelname educatieaanbod van beperkt geletterden — Jaar realisatie 2023

We streven ernaar dat meer inwoners in de gemeente Zevenaar de reken- en taalbasisvaardigheden beheersen zodat zij mee kunnen doen in onze samenleving. Het draagt bij aan inclusie, aan een betere gezondheid, een betere financiële positie en meer kansen op de arbeidsmarkt. Ook draagt het bij aan de ontwikkeling van hun kinderen. Naast de doorontwikkeling van de netwerksamenwerking binnen het Taalhuis blijft het gemeentelijk (preventieve) beleid t.b.v. lees- en taalstimulering, een aanjager voor het bewustwordingsproces dat Lezen Loont!

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Volgens plan	Volgens plan	Volgens plan
			

Het Regionaal programma volwasseneneducatie 2021 is vastgesteld door het regionaal Portefeuillehoudersoverleg Onderwijszaken. De focus ligt op het bereiken van meer laaggeletterde inwoners met Nederlands als moedertaal (NT1). Met daarin specifieke aandacht voor ouders van jonge kinderen. We werken nauw samen met de onderwijspartners en kinderopvangorganisaties om taalachterstand bij kinderen én ouders te signaleren en aan te pakken. Hiermee werken we samen aan de doelstelling uit het onderwijskansenbeleid om laaggeletterdheid In Zevenaar met minimaal 1% te verlagen.

Het Taalhuis de Liemers vormt een steeds sterker samenwerkingsnetwerk tussen aanbieders van volwasseneneducatie. Doel is om taaleducatie in samenhang met elkaar te organiseren, om deelname voor onze inwoners zo laagdrempelig mogelijk te maken. De versterking van de samenwerking tussen de RSD en het Taalhuis heeft er toe geleid dat meer inwoners in educatieaanbod zijn ingestroomd.

4.2 Kinderopvang

4.2.1 Toegang bieden tot kinderopvang — Jaar realisatie 2022

Wij zetten in op een kwalitatieve voorschoolse voorziening voor alle jonge kinderen. Dit geldt voor het aanbod voor peuters van ouders die recht hebben op Kinderopvangtoeslag en ouders die gebruik maken van een gesubsidieerde peuterplek. De uitvoering van de wettelijke taken gericht op Toezicht (Inspectie en Handhaving) registreren wij in het Landelijk Register Kinderopvang, waardoor we de uitvoering ook kunnen toetsen volgens de wettelijke kaders.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Volgens plan	Volgens plan	Volgens plan

De harmonisatie peuterspeelzaalwerk/kinderopvang is doorgevoerd en de kosten kunnen binnen de budgetten peuterspeelzaalwerk en onderwijsachterstandenbeleid worden opgevangen. Dit is conform uw eerdere besluit.

4.3 Natuur- en Milieueducatie (NME)

4.3.1 Voorlichten over voeding, beweging en gezondheid in relatie met natuur en milieu	Jaar realisatie	2021

De NME geeft mede invulling aan thema's voeding, beweging en gezondheid. Binnen de NME worden inwoners, waaronder kinderen, voorzien van kennis, inzicht en vaardigheden op het gebied van natuur en milieu. Gecombineerd met een goed ontwikkeld waardebesef wordt er een basis gelegd om bewuste keuzen te maken ten aanzien van een duurzame en leefbare samenleving.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Volgens plan	Volgens plan	Niet volgens plan

Door corona zijn er geen lesactiviteiten en excursies georganiseerd, geen dieren uitgeleend en geen gastlessen gegeven. Wel is de uitleen van leskisten en materialen (deels) doorgegaan.

Voorstel raad

Na de zomervakantie verwachten we de werkzaamheden voor het grootste deel weer op te kunnen pakken.

WAT KOST HET?

Exploitatie (bedragen x € 1.000)	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Baten				
Meerjarenbegroting 2021-2024	954	910	910	910
Mutaties 2e Voortgangsrapportage 2020	0	0	0	0
Tot de 1e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Mutaties 1e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Kadernota 2022	0	0	0	0
Tot de 2e Voortgangsrapportage 2021	79	67	67	67
Baten tot de 2e Voortgangsrapportage	**1.033**	**977**	**977**	**977**
Mutaties 2e Voortgangsrapportage				
5. Coronaeffecten	141	338	197	0
Nationaal Programma Onderwijs Corona	141	338	197	0
Totaal mutaties baten 2e Voortgangsrapportage	**141**	**338**	**197**	**0**
Totaal baten t/m de 2e Voortgangsrapportage	**1.174**	**1.315**	**1.174**	**977**
Lasten				
Meerjarenbegroting 2021-2024	5.330	5.207	5.433	5.346
Mutaties 2e Voortgangsrapportage 2020	0	0	0	0
Tot de 1e Voortgangsrapportage 2021	-12	-20	-20	-20
Mutaties 1e Voortgangsrapportage 2021	-51	-42	-6	0
Kadernota 2022	0	262	1.660	333
Tot de 2e Voortgangsrapportage 2021	79	67	67	67
Lasten tot de 2e Voortgangsrapportage	**5.346**	**5.474**	**7.133**	**5.726**

Mutaties 2e Voortgangsrapportage

1. Autonome ontwikkelingen	-13	0	4	4
Aanvullend krediet aanpassing basisschool de Carrousel in combinatie met gebouw 'De Maatjes'	0	0	4	4
Bijstelling afschrijvingen en rente activa	-13	0	0	0
2. Actualisatie bestaand beleid	5	5	5	-6
Aanpassing dekking investering Vestersbos	0	0	0	-11
Toekennen indexatie 2021	5	5	5	5
4. Administratieve wijzigingen	0	0	0	0
Herverdeling budgetten Kinderopvang/Peuteropvang	0	0	0	0
5. Coronaeffecten	141	338	197	0
Nationaal Programma Onderwijs Corona	141	338	197	0
Totaal lasten 2e Voortgangsrapportage	**133**	**344**	**207**	**-2**
Totaal lasten t/m de 2e Voortgangsrapportage	**5.479**	**5.817**	**7.340**	**5.724**
Saldo voor bestemming	**-4.305**	**-4.502**	**-6.166**	**-4.747**
Onttrekkingen				
Meerjarenbegroting 2021-2024	73	68	68	68
Mutaties 2e Voortgangsrapportage 2020	0	0	0	0
Tot de 1e Voortgangsrapportage 2021	8	0	0	0
Mutaties 1e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Kadernota 2022	0	6.500	0	136
Tot de 2e Voortgangsrapportage 2021	24	0	0	0
Totaal onttrekkingen reserves tot 2e VGR	**105**	**6.568**	**68**	**204**
Toevoegingen				
Meerjarenbegroting 2021-2024	0	0	0	0
Mutaties 2e Voortgangsrapportage 2020	0	0	0	0
Tot de 1e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Mutaties 1e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Kadernota 2022	0	-6.500	0	0
Tot de 2e Voortgangsrapportage 2021	-24	0	0	0
Totaal onttrekkingen reserves tot de 2e VGR	**-24**	**-6.500**	**0**	**0**
Totaal mutaties reserves	**83**	**68**	**1.568**	**193**
Saldo na bestemming	**-4.222**	**-4.434**	**-4.598**	**-4.554**

Toelichting financiële ontwikkelingen

1. Autonome ontwikkelingen

Aanvullend krediet aanpassing basisschool de Carrousel in combinatie met gebouw 'De Maatjes'

In december 2019 is besloten een krediet beschikbaar te stellen voor de huisvesting van basisschool de Carrousel i.c.m. aanpassingen van een gedeelte van het gebouw van 'De Maatjes' waarbij rekening is gehouden met normbedragen voor 2020. De procedure heeft extra tijd in beslag genomen waardoor het krediet verhoogd moet worden met de wettelijke indexering voor 2021. In het financieel overzicht ziet u de effecten die de kapitaallasten hebben op de exploitatie.

Bijstelling afschrijvingen en rente activa

De actualisatie van de kapitaallasten is onder andere gebaseerd op de jaarstukken 2020. Per saldo ontstaat een éénmalig voordeel van € 789.000 en bestaat voornamelijk uit:

Programma 0 t/m 8 Lasten Bijstelling afschrijving/rente € 771.000 Voordeel

In dit voordeel zijn de mutaties inzake afval en riolering geëlimineerd door dotaties aan de reserve en voorziening.

Mutaties reserves kapitaallasten programma 0 t/m 8 - € 79.000 Nadeel

Mutatie rente aan de verliesvoorziening |GREX € 101.000 Voordeel
Per programma zijn de afwijkingen zowel bij de lasten en baten te lezen. De voornaamste oorzaak is de vertraging van de investeringen waardoor de eerste afschrijving, conform het afschrijvingsbeleid, een jaar later plaats vindt.

2. Actualisatie bestaand beleid
Aanpassing dekking investering Vestersbos
Bij de Kadernota 2022 is besloten tot instellen van een bestemmingsreserve afschrijvingslasten voor de locatie Vestersbos. De eenmalige kosten (met name afboeking boekwaarde) zijn niet opgenomen als onttrekking uit deze bestemmingsreserve. Met deze begrotingswijziging wordt dit aangepast. Omdat deze wijziging van invloed is op de kapitaallasten ziet u een meerjarig effect.

Toekennen indexatie 2021
Bij de begroting 2021-2024 is een stelpost opgenomen voor indexatie. Met deze begrotingswijziging wordt de indexatie toegekend. De stelpost is vanaf 2021 overschreden voor een bedrag van afgerond € 24.000. Alleen in 2021 ontstaat toch een voordeel van € 226.000 omdat in dat jaar een hogere stelpost was opgenomen.

4. Administratieve wijzigingen
Herverdeling budgetten Kinderopvang/Peuteropvang
Betreft de herverdeling van kosten voor belastingen en verzekeringen geraamd onder de budgetten kinderopvang en peuteropvang. Deze mutaties hebben geen effect op het resultaat.

5. Coronaeffecten
Nationaal Programma Onderwijs Corona
Het Rijk heeft voor de periode 1 augustus 2021 tot en met 31 juli 2023 middelen beschikbaar gesteld om in overleg met peuteropvangorganisaties en onderwijs, achterstanden en problemen door corona aan te pakken. We willen de middelen gaan inzetten voor laagdrempelige opvoedingsondersteuning, contactpersoon gebiedsteams en onderwijs en opvang, schoolmaatschappelijk werk, jongerencoach en programma's voor gezonde leefstijl. Een deel van de uitkering zetten we in voor ambtelijke capaciteit.

Toelichting mutaties reserves

1. Autonome ontwikkelingen
Bijstelling afschrijvingen en rente activa
De actualisatie van de kapitaallasten is onder andere gebaseerd op de jaarstukken 2020. Per saldo ontstaat een éénmalig voordeel van € 789.000 en bestaat voornamelijk uit:
Programma 0 t/m 8 Lasten Bijstelling afschrijving/rente € 771.000 Voordeel
In dit voordeel zijn de mutaties inzake afval en riolering geëlimineerd door dotaties aan de reserve en voorziening.
Mutaties reserves kapitaallasten programma 0 t/m 8 - € 79.000 Nadeel
Mutatie rente aan de verliesvoorziening |GREX € 101.000 Voordeel
Per programma zijn de afwijkingen zowel bij de lasten en baten te lezen. De voornaamste oorzaak is de vertraging van de investeringen waardoor de eerste afschrijving, conform het afschrijvingsbeleid, een jaar later plaats vindt.

2. Actualisatie bestaand beleid
Aanpassing dekking investering Vestersbos
Bij de Kadernota 2022 is besloten tot instellen van een bestemmingsreserve afschrijvingslasten voor de locatie Vestersbos. De eenmalige kosten (met name afboeking boekwaarde) zijn niet opgenomen als onttrekking uit deze bestemmingsreserve. Met deze begrotingswijziging wordt dit aangepast. Omdat deze wijziging van invloed is op de kapitaallasten ziet u een meerjarig effect.

5. SPORT, CULTUUR EN RECREATIE

ALGEMEEN

Omschrijving
Dit programma gaat over de beleidsvelden sport, kunst en cultuur, erfgoed, media (bibliotheek), openbaar groen en vrijetijdseconomie.

Wat willen we?
We willen een gemeente zijn waar inwoners prettig wonen en waar voldoende mogelijkheden zijn om te sporten, culturele activiteiten te ontplooien of hieraan deel te nemen en te recreëren.

Ontwikkelingen
Het sportbeleid loopt tot en met 2020 en is aan herijking toe
Mede op basis van onderzoek, de inbreng van sportverenigingen en andere betrokken partijen in Zevenaar wordt een nieuwe visie op sport en bewegen in Zevenaar ontwikkeld. Deze zullen wij in het najaar 2021 aanbieden aan de gemeenteraad.
In deze visie wordt nadrukkelijk ingezet op de positieve effecten van een actieve en sportieve leefstijl voor gezondheid, participatie en welzijn.

Media
De lokale omroep RTV Favoriet onderzoekt nauwere samenwerking met de omroepen van Arnhem, Rheden en Lingewaard. Zij hebben hiertoe gezamenlijk een intentieovereenkomst getekend.

Cultuur - Kunstwerk!
Samen met Kunstwerk! herijken we voor 2021 en verder de prestatieafspraken, zodat deze beter aansluiten op onze doelstellingen in het sociaal domein.

Archeologisch beleid
Het archeologisch beleid is meer dan 10 jaar oud. Wij actualiseren nu de archeologische kaarten, waarbij we ook archeologie uit de Tweede Wereldoorlog toevoegen. In 2021 leggen wij op basis van de geactualiseerde kaarten het nieuwe archeologische beleid ter vaststelling aan u voor.

Kerkenvisie
In 2021 zal een groot deel van de katholieke kerken onttrokken worden aan de eredienst, waardoor deze leeg komen te staan. Dit monumentaal erfgoed moet andere bestemmingen krijgen. Ook bij andere kerkgenootschappen speelt leegloop en functieverandering. Wij hebben samen met de colleges van Duiven en Doesburg bij het Rijk de 'decentralisatie-uitkering integrale lokale kerkenvisies' aangevraagd en ontvangen. Het proces om samen met betrokken partijen, zoals eigenaren, burgers en erfgoedorganisaties, te komen tot een toekomstperspectief voor alle kerkgebouwen in de regio, is gestart. Een procesmanager begeleidt ons bij dit proces.

Aanpassing groen i.v.m. verzakkingen
In maart 2020 is het rapport "Verkennend onderzoek naar de schade aan woningen ten gevolge van de zetting van de kleibodem en de rol van het gemeentelijke groen hierbij" opgesteld door Wageningen Environmental Research en Deltares. Hoewel er niet direct een causaal verband is aangetoond tussen de bomen en verzakkingen van woning, wordt wel aanbevolen het groenbeleid aan te passen. Wij gaan hiervoor verder onderzoek doen en komen bij u terug met de bevindingen en een plan van aanpak.

Beleidskaders
- Beleidsnota Sport 2013-2020
- Cultuur en erfgoedpact de Liemers 2017-2020 (2017)
- Notitie kunstbezit
- Camperplaatsenbeleid Rijnwaarden (2014)
- Rijnwaarden: 't Gelders Eiland, Visie vrijetijdseconomie en impactstudie overnachtingshaven (2013)
- Beleidsnota Horeca als nevenfunctie in het buitengebied (2014)

- Omgevingsvisie Gelders eiland 2030 (2017)
- Beleidsnotitie Jeugd en Maatschappelijke ondersteuning 2018 e.v. (2018)
- Beleidsplan IBOR (integraal beheer openbare ruimte) Zevenaar (2018)
- Bomenbeleidsplan Zevenaar 2016-2026 (2016)
- Groenbeleidsplan Rijnwaarden 2016-2026 (2016)
- Structuurvisie gemeente Zevenaar 2030
- Cultuurhistorische waardenkaart 2013
- Een visie op het erfgoed 2015-2019 (Zevenaar)
- Beleidsplan Stedelijk Groen 2006-2016
- Beleidskader Vrijetijdseconomie 2030 (2019)

WAT WILLEN WE?

5.1 Sport

Het is ons doel is dat alle inwoners in een leefbare en gezonde samenleving elkaar in de eigen omgeving kunnen ontmoeten en (gezamenlijk) kunnen sporten en bewegen, mede gericht op een gezonde levensstijl.

5.2 Kunst en cultuur

Wij willen een divers cultureel en educatief aanbod, dat kwalitatief sterk is en voor inwoners gemakkelijk toegankelijk en dat bijdraagt aan welbevinden, creatief denken en plezier. Daarbij is cultuur belangrijk om de aantrekkingskracht van onze gemeente verhogen. Ons doel is dat cultuur bijdraagt aan het versterken van leefbaarheid, zelfredzaamheid, ontmoeting en verbinding.

5.3 Cultuurhistorisch erfgoed

We willen ons erfgoed behouden voor toekomstige generaties. Ook willen we het draagvlak voor behoud van ons erfgoed onder onze inwoners vergroten, door het meer te promoten en te vermarkten. Onze monumenten en cultuurhistorisch landschap dragen bij aan het versterken van de vrijetijdseconomie.

5.4 Vrijetijdseconomie

Vrijetijdsbesteding van Nederlandse en buitenlandse gasten draagt bij aan de Zevenaarse economie en daarmee ook aan de werkgelegenheid in de regio. Daarnaast heeft vrijetijdseconomie een positief effect op de leefbaarheid in onze gemeente. Wij streven naar een toename van het aantal banen in de sector recreatie-toerisme ten opzichte van het totaal aantal banen in onze gemeente stijgt van 6,6% in 2016 naar 6,8% in 2022.

WAT DOEN WE?

Naam activiteit	Jaar realisatie	Status 2020	Status 1e VGR	Status 2e VGR
5.1.1 Harmoniseren subsidiebeleid	2023			
5.1.2 Ondersteunen samengaan sportverenigingen	2022			
5.2.3 Ondersteunen culturele activiteiten	2022			
5.2.5 Ondersteunen organisatie Kunstwerk!	2022			
5.2.6 Ontwikkelen Turmac Cultuurfabriek	2022			
5.2.7 Organiseren '75 Jaar bevrijding 2020'	2020			
5.3.1 Zorgdragen voor historisch erfgoed	2022			
5.4.6 Uitvoeren beleidsplan vrijetijdseconomie	2030			

5.1 Sport

5.1.1 Harmoniseren subsidiebeleid — Jaar realisatie 2023

Op grond van nieuw beleid zetten wij de komende jaren het subsidiemiddel steeds meer in om onze

beleidsdoelstellingen te helpen realiseren. Indien er met nieuw beleid aanleiding ontstaat om subsidies aan te passen, betrekken wij verenigingen en organisaties op voorhand. Deze ontwikkeling heeft vanaf 2023 mogelijk financiële consequenties als wij de subsidies aan verenigingen en dorpshuizen op het bestaande niveau willen houden.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Volgens plan	Volgens plan	Volgens plan

Wij hebben voor 2021 en 2022 een brede subsidieregeling vastgesteld. Op basis daarvan hebben vrijwel alle verenigingen en dorpshuizen die daarvoor in aanmerking komen subsidie ontvangen.

Met de organisatie werken wij aan een verbeterslag m.b.t. de rechtmatigheid van onze subsidies.

5.1.2 Ondersteunen samengaan sportverenigingen — Jaar realisatie 2022

Verenigingen zijn belangrijk voor de sociale contacten en leefbaarheid binnen een stad, wijk, dorp of gemeenschap. We zien echter dat verenigingen steeds meer onder druk komen te staan. We sporten steeds meer, maar minder in verenigingsverband. Initiatieven van sportverenigingen om samen te gaan dienen nadrukkelijk vanuit de verenigingen zelf te komen. We ondersteunen en begeleiden hierin om de plannen ook daadwerkelijk uit te kunnen laten voeren. We stellen vrijwilligers bij verenigingen in staat om met vernieuwing aan de slag te gaan.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Volgens plan	Volgens plan	Volgens plan

Verenigingen worden gestimuleerd hun maatschappelijk verantwoordelijkheid te nemen en om samen te werken en kennis te delen. Dit om ook op de langere termijn een gevarieerd sport- en beweegaanbod te behouden. Centraal staat het verbeteren, vernieuwen en verbinden van verenigingen. Inmiddels heeft een aantal initiatiefnemers in samenwerking met ons plannen ontwikkeld voor vergaande samenwerking met verenigingen. Een bureau voert op dit moment een haalbaarheidsonderzoek uit gericht op het gewenste en toekomstbestendige sport- en beweegaanbod en de daarbij passende sportaccommodaties in Zevenaar, met de focus op sportpark Hengelder. Hiervoor wordt een enquête uitgezet naar sportverenigingen en worden verbindingen gemaakt met onderwijs, kinderopvang en zorg- en welzijnsorganisaties.

5.2 Kunst en cultuur

5.2.3 Ondersteunen culturele activiteiten — Jaar realisatie 2022

Wij zetten in op een divers en kwalitatief sterk cultureel aanbod en het behoud van een breed en hecht verenigingsleven. Dit verhoogt de aantrekkingskracht van onze gemeente. We stimuleren het maken, delen en ontmoeten door culturele festivals te ondersteunen. Hiermee dragen we ook bij aan de profilering van onze gemeente en de kernen in het bijzonder. Samen met de gemeenten Duiven en Westervoort en de provincie investeren we met het Cultuur- en Erfgoedpact 2017-2020 in de Liemers in kunst, cultuur en erfgoed (bestaand beleid). Inwoners, verenigingen en organisaties voeren samen de activiteiten en projecten uit. Dit draagt bij aan een sterke, trotse en leefbare regio.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Volgens plan	Niet volgens plan	Niet volgens plan

In 2021 zijn maar weinig culturele activiteiten mogelijk geweest, door de lockdown en beperkende maatregelen. Wij blijven met (culturele) organisaties in gesprek over wat nodig is om ook na de corona periode culturele activiteiten in Zevenaar te kunnen blijven organiseren en gaan ook in 2021 coulant om met de prestatieafspraken.

Voorstel raad
Kennis te nemen van de stand van zaken.

5.2.5 Ondersteunen organisatie Kunstwerk! Jaar realisatie 2022

Cultuur is de smaakmaker van onze gemeente en een gezonde culturele infrastructuur vormt de basis van een bloeiend cultureel leven. Kunstwerk!, de fusie van de vier Liemerse professionele culturele organisaties het Musiater, Bibliotheek de Liemers, het Liemers museum en de Volksuniversiteit voor Zevenaar e.o., vormt hier een belangrijk onderdeel van.
Wij subsidiëren het op elkaar afgestemde productaanbod op het gebied van kunst en cultuur, erfgoed, muziekonderwijs, lezen en literatuur, debat en educatie dat Kunstwerk! biedt. Middels prestatieafspraken zorgen wij er voor dat de producten van Kunstwerk! bijdragen aan identiteitsvorming, ontmoeting en ontplooiing. We zorgen dat Kunstwerk! actief de samenwerking met verenigingen zoekt.
De wettelijke educatie-taken van Bibliotheek de Liemers zijn volop in ontwikkeling. Wij zorgen er voor dat deze (het volgen van) goed onderwijs, het vinden van een baan of het aangaan van sociale contacten ondersteunen. Het betreft onder meer lees- en taalbevorderingsactiviteiten, doorlopende leerlijnen en burgerschapsvorming.
Omdat de culturele infrastructuur in de Liemers over de gemeentegrenzen heen ligt, stemmen we in deze af met de gemeenten Duiven, Westervoort en Montferland.

Stand van zaken	**Rek. 2020**	**1e VGR**	**2e VGR**
	Volgens plan	Niet volgens plan	Niet volgens plan

Kunstwerk! ondervindt nog steeds de gevolgen van corona en de lockdowns. De programmering van het theater was in 2021 minimaal. Het is nog maar de vraag of deze in 2022 weer volwaardig wordt. De makers (die het aanbod verzorgen) zijn immers ook hard geraakt. Voor (cultuur)educatie past Kunstwerk! een mix van fysiek en digitaal toe. Het museum heeft haar opening mede door corona uit moeten stellen. Ook voor 2021 betekent dit alles fors lagere inkomsten voor Kunstwerk! Wij benutten daarom de compensatie die wij van het rijk voor de culturele sector ontvangen om Kunstwerk! financieel te ondersteunen voor de geleden schade. Waar mogelijk uit de compensatiemiddelen ontvangen van andere overheden.
Voorstel raad
Kennis te nemen van de stand van zaken.

5.2.6 Ontwikkelen Turmac Cultuurfabriek Jaar realisatie 2022

De Turmac Cultuurfabriek is een podium voor samenwerking en biedt onze inwoners producten en diensten op het gebied van werk- en inkomen, welzijn, cultuur, cinema, media, educatie en erfgoed. Samen met de partners werken we aan een collectief programma, waarbij ontmoeten, ervaren en beleven centraal staan en we verbindingen leggen met onze ambities en doelstellingen in het sociaal domein. We zetten de komende jaren in op het versterken van de exploitatie.

Stand van zaken	**Rek. 2020**	**1e VGR**	**2e VGR**
	Niet volgens plan	Niet volgens plan	Niet volgens plan

Het niet volwaardig kunnen gebruiken van de Turmac Cultuurfabriek t.g.v. corona heeft in 2021 gevolgen voor de exploitatie. Vanaf 2021 houden we in onze begroting rekening met de volledige lasten van gebouw en beheer, dus inclusief afschrijvingen. De inkomsten blijven in 2021 echter achter, omdat vrije verhuur maar beperkt mogelijk is en ook de horeca afdracht (concessie) lager uitvalt.
Samen met de partners werken we aan een collectief programma, waarbij we verbindingen leggen met onze ambities en doelstellingen in het sociaal domein. Wij stellen voor het tekort op de exploitatie ten laste van het resultaat te brengen. Waar mogelijk compenseren we dit uit de compensatiemiddelen ontvangen van andere overheden.
Voorstel raad
Kennis te nemen van de stand van zaken.

5.2.7 Organiseren '75 Jaar bevrijding 2020' — Jaar realisatie 2020

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Niet volgens plan	Niet volgens plan	Volgens plan

De provincie heeft uitstel verleend om geplande projecten tot 1 juli 2022 uit te kunnen voeren.

5.3 Cultuurhistorisch erfgoed

5.3.1 Zorgdragen voor historisch erfgoed — Jaar realisatie 2022

We ontwikkelen beleid om de verduurzaming van monumenten te bevorderen.
Het archeologisch beleid is inmiddels ruim 10 jaar oud. We gaan dit herzien. Hierbij brengen we WOII archeologie in kaart. De archeologische kaarten van de voormalige gemeenten Rijnwaarden en Zevenaar stemmen we op elkaar af. De archeologische restanten van de Romeinse Limes worden mogelijk Unesco Werelderfgoed. We gaan het in ieder geval beschermen door het aan te wijzen als monument. De Limes wordt meegenomen in het VTE-beleid.
Nieuw erfgoedbeleid wordt ontwikkeld in het kader van de harmonisatie.
In het kader van harmonisatie brengen we het niveau van bescherming van monumentale objecten in de voormalige gemeente Rijnwaarden op het niveau van de oude gemeente Zevenaar, door inventariseren, onderzoeken en mogelijk aanwijzen als gemeentelijk monument.
Steeds meer monumentale kerken komen leeg te staan. Samen met de kerken en samenleving ontwikkelen we beleid om te kijken hoe we de kerken toekomstbestendig maken.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Volgens plan	Volgens plan	Volgens plan

Kerkenvisie.
De ontwikkeling van de Kerkenvisie loopt. Inmiddels is er voor elke kerk een kerkenpaspoort ontwikkeld en heeft in september een fietsroute plaatsgevonden langs de kerken, die zich hierbij hebben kunnen presenteren. Het resultaat van de kerkenvisie wordt meegenomen in de Omgevingsvisie/plan.

Actualisering archeologische kaarten en beleid.
De definitieve conceptkaart met voorgesteld beleid is in september ter consultatie voorgelegd aan bewoners en ondernemers in de gemeente Zevenaar. Eind 2021 wordt de definitieve conceptkaart met beleid ter vaststelling aan de raad voorgelegd, waarna een Bestemmingsplan Archeologie ontwikkeld, vastgesteld en meegenomen wordt in het Omgevingsplan.

Limes.
De Neder-Germaanse Limes is 27 juli 2021 door het Unesco Werelderfgoed comité op de Werelderfgoedlijst geplaatst. Hiermee is de gemeente Zevenaar - met een kernzone bij Herwen - een Werelderfgoed gemeente geworden. De kernzone heeft bescherming als archeologisch rijksmonument. De Limes wordt meegenomen in het VTE-beleid.

Nieuw erfgoedbeleid.
In het vierde kwartaal wordt het ontwikkelen van nieuw erfgoedbeleid opgepakt.

5.4 Vrijetijdseconomie

5.4.6 Uitvoeren beleidsplan vrijetijdseconomie — Jaar realisatie 2030

Door in te zetten op vrijetijdseconomie wilt u een bijdrage leveren aan de volgende ambities:
- een aantrekkelijker woon- en vestigingslocatie;
- meer werkgelegenheid.

Om deze ambities te bereiken, heeft u de volgende doelstellingen geformuleerd:
1. meer tevreden inwoners over de mogelijkheden voor vrijetijd;
2. een toename van bestedingen door toeristen en recreanten;
3. meer tevreden toeristisch-recreatieve ondernemers over het ondernemersklimaat;
4. toename van het aantal dagtoeristen;
5. groei van het aantal overnachtingen.

Dit gaan wij realiseren door werkzaamheden uit te voeren binnen de volgende taakvelden:
a. toeristische infrastructuur (paden, routes, bewegwijzering);
b. ontwikkeling van aanbod voor dag- en verblijfsrecreatie;
c. samenwerking en kwalitatief & innovatief ondernemerschap;
d. marketing, informeren & inspireren;
e. doeltreffend beleid.

Stand van zaken	**Rek. 2020**	**1e VGR**	**2e VGR**
	Volgens plan	Volgens plan	Volgens plan

a. Toeristische infrastructuur (paden, routes, bewegwijzering):
Op het gebied van wandelinfrastructuur hebben wij de klompenpaden Angerlo (Bevermeersepad) en Babberich (Babborgapad) gerealiseerd en opgeleverd. We zijn gestart met de klompenpaden Pannerdensche Waard, Giesbeek en het kinderklompenpad in Giesbeek. Het wandelnetwerk wordt in samenwerking met Toerisme Veluwe Arnhem Nijmegen (TVAN) en andere gemeenten september 2021 opgeleverd. Het fietsnetwerk kreeg afgelopen zomer een upgrade. Er zijn knooppunten toegevoegd aan het netwerk en de informatiepanelen worden vervangen in een nieuwe lay-out. De toeristische bewegwijzering wordt in het kader van het herstelplan in het 4e kwartaal 2021 vernieuwd en in het derde kwartaal worden de ondernemers benaderd voor eventuele deelname. Verouderde bewegwijzering wordt verwijderd.

b. Ontwikkeling van aanbod voor dag- en verblijfsrecreatie:
Wij hebben positief geadviseerd en ondersteund bij aanvragen van ondernemers voor verblijfsrecreatie. De Redoute Revensweert wordt dit najaar geopend. Wij zijn verder gegaan met het project om de Romeinse Limes zichtbaar en/of beleefbaar te maken en hebben aandacht gegenereerd voor de bekendmaking van de Neder-Germaanse Limes als Unesco Werelderfgoed. Door corona is het rapport Belevingsgebieden in de IJsselvallei vertraagd en wordt nog niet opgeleverd. Door corona ligt het evenementenbeleid stil. Het onderzoek naar Toeristische potenties linieverhalen de Liemers is afgerond. Het vervolg welke potenties we op welke manier willen uitwerken volgt in 2022. We zijn begonnen met een door Rijkswaterstaat gefinancierd project Kijkers langs het Pannerdensch Kanaal. Wij hebben het Liemers Museum geadviseerd en gesubsidieerd om een project uit te voeren rondom Waterverdrag 1771 (fietsfestival en digitale waterkaart). Wij hebben aandacht gevraagd voor publieksbereik rondom de opgravingen in Spijk (m.n. Tachtigjarige Oorlog en steenfabriek).

c. Samenwerking en kwalitatief & innovatief ondernemerschap:
In samenhang met het in 2020 ontwikkelde merkconcept en in 2021 in voorbereiding zijnde marketingactieplan "Kijk verder in de Liemers" hebben wij bekeken en gaan we daarmee verder hoe wij het beste een platform voor de vrijetijdseconomie in de Liemers kunnen vormgeven.

d. Marketing, informeren & inspireren:
In navolging van het in 2020 ontwikkelde merkconcept "Kijk verder in de Liemers" zijn wij gestart met het opstellen van het toeristisch marketingactieplan voor de Liemers. Ook zijn wij - op regionaal en subregionaal niveau - verder gegaan met het voeren van gesprekken met TVAN over herziening van onze opdracht aan deze partij. Wij zijn gestart met deelname aan de regionale werkgroep om te komen tot een toeristisch profiel op basis van belevingsgebieden.

e. Doeltreffend beleid:
Vanwege de coronacrisis hebben wij de in 2020 geplande ondernemerspeiling onder toeristisch-recreatieve ondernemers in Zevenaar nog niet uitgezet. Op regionaal gebied hebben wij met de Liemers een bijdrage

geleverd aan de opgave Ontspannen regio van de Groene Metropoolregio (Versterking regionale samenwerking regio Arnhem-Nijmegen).

WAT KOST HET?

Exploitatie (bedragen x € 1.000)	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Baten				
Meerjarenbegroting 2021-2024	795	777	777	777
Mutaties 2e Voortgangsrapportage 2020	0	0	0	0
Tot de 1e Voortgangsrapportage 2021	79	0	0	0
Mutaties 1e Voortgangsrapportage 2021	651	0	0	0
Kadernota 2022	0	0	0	0
Tot de 2e Voortgangsrapportage 2021	151	0	0	0
Baten tot de 2e Voortgangsrapportage	1.675	777	777	777
Mutaties 2e Voortgangsrapportage				
1. Autonome ontwikkelingen	307	0	0	0
Rijksbijdrage 'Regeling specifieke uitkering stimulering sport'	307	0	0	0
2. Actualisatie bestaand beleid	-455	0	0	0
Actualisatie bezuinigingen vastgoed	-515	0	0	0
Actualiseren budgetten sport	60	0	0	0
5. Coronaeffecten	31	0	0	0
Compensatie gederfde huurinkomsten sportaccommodaties	31	0	0	0
Totaal mutaties baten 2e Voortgangsrapportage	-117	0	0	0
Totaal baten t/m de 2e Voortgangsrapportage	1.558	777	777	777
Lasten				
Meerjarenbegroting 2021-2024	8.408	8.274	8.093	8.023
Mutaties 2e Voortgangsrapportage 2020	0	0	0	0
Tot de 1e Voortgangsrapportage 2021	161	0	0	0
Mutaties 1e Voortgangsrapportage 2021	665	0	0	0
Kadernota 2022	0	305	182	182
Tot de 2e Voortgangsrapportage 2021	151	0	0	0
Lasten tot de 2e Voortgangsrapportage	9.385	8.579	8.274	8.205
Mutaties 2e Voortgangsrapportage				
1. Autonome ontwikkelingen	271	-25	2	2
Actualiseren bijdrage voor de Boskuul	1	2	2	2
Bijdrage GR Streekarchief	-27	-27	0	0
Bijstelling afschrijvingen en rente activa	-10	0	0	0
Rijksbijdrage 'Regeling specifieke uitkering stimulering sport'	307	0	0	0
2. Actualisatie bestaand beleid	78	143	58	58
Actualisatie bezuinigingen vastgoed	-205	0	0	0
Actualiseren budgetten sport	60	0	0	0
Toekennen indexatie 2021	58	58	58	58
Uitvoering beleidsplan vrijetijdseconomie	-85	85	0	0
Uitwerking 'amendement 9' herstelplan.	250	0	0	0
5. Coronaeffecten	31	0	0	0

Compensatie gederfde huurinkomsten sportaccommodaties	31	0	0	0
Totaal lasten 2e Voortgangsrapportage	**380**	**118**	**60**	**60**
Totaal lasten t/m de 2e Voortgangsrapportage	**9.765**	**8.698**	**8.334**	**8.265**
Saldo voor bestemming	**-8.207**	**-7.921**	**-7.557**	**-7.488**
Onttrekkingen				
Meerjarenbegroting 2021-2024	227	198	150	105
Mutaties 2e Voortgangsrapportage 2020	0	0	0	0
Tot de 1e Voortgangsrapportage 2021	73	0	0	0
Mutaties 1e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Kadernota 2022	0	0	0	0
Tot de 2e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Totaal onttrekkingen reserves tot 2e VGR	**300**	**198**	**150**	**105**
Toevoegingen				
Meerjarenbegroting 2021-2024				
Mutaties 2e Voortgangsrapportage 2020				
Tot de 1e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Mutaties 1e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Kadernota 2022	0	0	0	0
Tot de 2e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Totaal onttrekkingen reserves tot de 2e VGR	**0**	**0**	**0**	**0**
Totaal mutaties reserves	**535**	**198**	**150**	**105**
Saldo na bestemming	**-7.672**	**-7.722**	**-7.408**	**-7.384**

Toelichting financiële ontwikkelingen

1. Autonome ontwikkelingen

Actualiseren bijdrage voor de Boskuul

Het subsidie wordt jaarlijks geïndexeerd conform het in de overeenkomst -tussen de eigenaar (NLG Rijnwaarden) en de gemeente- vastgestelde indexcijfer. Deze wijkt af van de jaarlijkse indexering voor subsidies zoals die is vastgesteld in de Kadernota/meerjarenbegroting. Om de raming weer op het juiste niveau te brengen is een structurele aanpassing nodig.

Bijdrage GR Streekarchief

Volgens de begroting van het SALD gaat de gemeente Zevenaar € 136.786 betalen en daarbij sluiten we aan in onze raming. Voor 2021 en 2022 hebben we een bijdrage voor het E-depot geraamd. Deze ontwikkeling blijft qua kosten onzeker en heeft zich financieel tot op heden nog niet voorgedaan. Wij laten het bedrag daarom nu vrijvallen. Mocht er later een verhoging voor het E-depot nodig zijn, dan volgt er een nieuwe (incidentele) budgetaanvraag.

Bijstelling afschrijvingen en rente activa

De actualisatie van de kapitaallasten is onder andere gebaseerd op de jaarstukken 2020. Per saldo ontstaat een éénmalig voordeel van € 789.000 en bestaat voornamelijk uit:
Programma 0 t/m 8 Lasten Bijstelling afschrijving/rente € 771.000 Voordeel
In dit voordeel zijn de mutaties inzake afval en riolering geëlimineerd door dotaties aan de reserve en voorziening.
Mutaties reserves kapitaallasten programma 0 t/m 8 - € 79.000 Nadeel
Mutatie rente aan de verliesvoorziening |GREX € 101.000 Voordeel
Per programma zijn de afwijkingen zowel bij de lasten en baten te lezen. De voornaamste oorzaak is de vertraging van de investeringen waardoor de eerste afschrijving, conform het afschrijvingsbeleid, een jaar later plaats vindt.

Rijksbijdrage 'Regeling specifieke uitkering stimulering sport'
Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport heeft op grond van de ingediende aanvraag 'Regeling specifieke uitkering stimulering sport 2021' een bijdrage verleend van maximaal € 307.102. Deze bijdrage zetten we budgettair neutraal in voor dekking van de kostenverhogende Btw van de eigen exploitatie en die van het sportbedrijf.

2. Actualisatie bestaand beleid
Actualisatie bezuinigingen vastgoed
Ontwikkelingen op de locaties Kerkstraat 16 en Meentsestraat 5a hebben invloed op het verkoopproces en leiden tot vertraging op de verkoop waardoor opbrengsten vermoedelijk pas in 2022 haalbaar zijn.

Deze wijziging raakt meerdere programma's. Per saldo resulteert dit in 2021 in een nadeel van € 430.000 en in 2022 in een voordeel van € 430.000.

Actualiseren budgetten sport
Het rijk heeft middelen beschikbaar gesteld (specifieke uitkering) aan gemeenten voor de uitvoering van het 'Lokaal Sportakkoord'. In november 2020 is in overleg met deelnemende partijen hiervoor een intentieverklaring ondertekend en is de aanvraag voor deelname in 2021 ingediend. In verband met corona is het oorspronkelijke budget verhoogd naar € 60.000. De middelen worden ingezet ten behoeve van de uitvoering.

Toekennen indexatie 2021
Bij de begroting 2021-2024 is een stelpost opgenomen voor indexatie. Met deze begrotingswijziging wordt de indexatie toegekend. De stelpost is vanaf 2021 overschreden voor een bedrag van afgerond € 24.000. Alleen in 2021 ontstaat toch een voordeel van € 226.000 omdat in dat jaar een hogere stelpost was opgenomen.

Uitvoering beleidsplan vrijetijdseconomie
Voor de uitvoering van het beleidskader vrijetijdseconomie heeft uw raad een totaalbedrag van € 100.000 beschikbaar gesteld voor de jaren 2020-2023. Voor 2021 is nog € 95.000 beschikbaar. Wij verwachten dit jaar € 10.000 uit te geven. Wij stellen u voor om het restant (€ 85.000) door te schuiven naar 2022.

Uitwerking 'amendement 9' herstelplan.
Op 7 juli heeft uw raad een besluit genomen over 'herstelplan - amendement 9'. Met deze begrotingswijziging wordt het besluit financieel verwerkt. Voor het herstelplan is een bestemmingsreserve gecreëerd. De uitgaven worden gedekt uit deze reserve. Deze wijziging wordt hier gepresenteerd omdat u nu ook formeel besluit tot het instellen van twee nieuwe bestemmingsreserves voor kapitaallasten. Eén voor herinrichting Muldershof en één voor herinrichting Markt Zevenaar.

5. Coronaeffecten
Compensatie gederfde huurinkomsten sportaccommodaties
Als gevolg van de coronacrisis hebben we een aanvraag 'Verlening tegemoetkoming verhuurders sportaccommodaties' ingediend bij het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport voor compensatie van de sportverenigingen i.v.m. sluiting van de sportaccommodaties in het 4e kwartaal 2020. De aanvraag is gehonoreerd en de ontvangen bijdrage is volledig ingezet voor compensatie van geleden schade door de verenigingen.

Toelichting mutaties reserves

1. Autonome ontwikkelingen
Bijstelling afschrijvingen en rente activa
De actualisatie van de kapitaallasten is onder andere gebaseerd op de jaarstukken 2020. Per saldo ontstaat een éénmalig voordeel van € 789.000 en bestaat voornamelijk uit:
Programma 0 t/m 8 Lasten Bijstelling afschrijving/rente € 771.000 Voordeel
In dit voordeel zijn de mutaties inzake afval en riolering geëlimineerd door dotaties aan de reserve en voorziening.

Mutaties reserves kapitaallasten programma 0 t/m 8 - € 79.000 Nadeel
Mutatie rente aan de verliesvoorziening |GREX € 101.000 Voordeel
Per programma zijn de afwijkingen zowel bij de lasten en baten te lezen. De voornaamste oorzaak is de vertraging van de investeringen waardoor de eerste afschrijving, conform het afschrijvingsbeleid, een jaar later plaats vindt.

2. Actualisatie bestaand beleid

Uitwerking 'amendement 9' herstelplan.

Op 7 juli heeft uw raad een besluit genomen over 'herstelplan - amendement 9'. Met deze begrotingswijziging wordt het besluit financieel verwerkt. Voor het herstelplan is een bestemmingsreserve gecreëerd. De uitgaven worden gedekt uit deze reserve. Deze wijziging wordt hier gepresenteerd omdat u nu ook formeel besluit tot het instellen van twee nieuwe bestemmingsreserves voor kapitaallasten. Eén voor herinrichting Muldershof en één voor herinrichting Markt Zevenaar.

6. SOCIAAL DOMEIN

ALGEMEEN

Omschrijving
Dit programma gaat over de beleidsvelden maatschappelijke ontwikkeling, jeugd, arbeidsparticipatie, leefbaarheid en wijkgericht werken, vrijwilligers- en mantelzorgbeleid. Samen vormen deze beleidsvelden het Sociaal Domein. Hier rekenen we ook natuur- en milieueducatie toe. Voor het realiseren van de opgaven in het Sociaal Domein nemen we ook onderdelen uit de beleidsvelden sport, cultuur, veiligheid, ruimtelijke ordening en volkshuisvesting, gezondheid en onderwijs mee die bij andere programma's zijn ondergebracht. Begin 2020 is de Beleidsvisie Sociaal Domein 2020-2023 vastgesteld. Dit is een visie op hoofdlijnen voor het brede Sociaal Domein. We werken aan een samenhangend en integraal beleid. Hierbij sluiten we aan op de belevingswereld van de Zevenaarse inwoners en op de sociale structuren in onze gemeente. De visie draagt bij aan het realiseren van de ambities en doelstellingen binnen het sociaal domein.
Hierbij gelden de volgende randvoorwaarden: financiële beheersbaarheid, goed opdrachtgever-opdrachtnemerschap en datagestuurd werken.
De ambities voor het sociaal domein zijn: we doen (alleen) wat nodig is; eer inwoners in Zevenaar leven in een (sociaal) veilige omgeving; meer inwoners doen zo zelfstandig mogelijk mee aan de maatschappij.

We houden bij de beleidsontwikkeling en uitvoering de volgende principes in acht:

- Rechtszekerheid – we doen wat nodig is
- Primaire levensbehoefte – eigen verantwoordelijkheid
- Positieve gezondheid – samen verantwoordelijk
- Integrale benadering – de mens staat centraal
- Van en voor inwoners – inclusieve samenleving
- Participatie – netwerk samenleving
- Regionale samenwerking – slim volgen in de basis en voorop lopen waar nodig

Wat willen we?
Wij willen de kansen en mogelijkheden van (kwetsbare) inwoners vergroten.

Ontwikkelingen
Tijdelijke ondersteuning noodzakelijke kosten (TONK)
De regeling TONK (tijdelijke ondersteuning noodzakelijke kosten) is bedoeld voor huishoudens die door de Coronacrisis te maken hebben met een onvoorzienbare inkomensdaling, en die daardoor noodzakelijke woonkosten niet meer kunnen voldoen. Vanuit het rijk ontvangt de gemeente een budget voor de uitvoering en voor de regeling. De TONK is verlengd en loopt van 1 januari 2021 tot 1 oktober 2021.

Kinderopvang toeslagenaffaire
De belastingdienst is bezig met het bekijken welke inwoners er gedupeerd zijn. De belastingdienst heeft zelf inwoners aangemerkt als mogelijk gedupeerd en inwoners hebben zichzelf kunnen aanmerken bij de belastingdienst als mogelijk gedupeerd. De aantallen kunnen hierdoor nog oplopen. Er is door de belastingdienst bij 59 inwoners vastgesteld dat ze daadwerkelijk worden aangemerkt als gedupeerd in de gemeente Zevenaar, maar dit is nog geen definitieve lijst. Om deze inwoners ondersteuning te bieden vanuit de gemeente zijn we druk bezig met telefonisch contact opnemen en brieven versturen. Daarnaast hebben we geanticipeerd op de toekomstige Verzamelwet hersteloperatie toeslagen. Gemeenten zijn door het Rijk gevraagd om met spoed openstaande vorderingen kwijt te schelden en dit doet onze gemeente. Het kwijtschelden van publieke schulden, waaronder schulden bij de gemeente, biedt gedupeerde ouders rust, zekerheid en zicht op een nieuwe schuldenvrije start.

Nieuwe Wet Inburgering
Op 1 januari 2022 treedt de nieuwe Wet inburgering in werking. De gemeente krijgt hierin de regierol en wordt onder andere weer verantwoordelijk voor het inburgeringsonderwijs. Samen met de Regionale Sociale Dienst de Liemers en andere partners bereiden wij ons voor op deze nieuwe taak.

Aanwijzingsbesluit uitvoering Wsw (Wet sociale werkvoorziening) door Scalabor B.V.
De gemeente Zevenaar heeft - voor de duur van 5 jaren - Scalabor B.V. aangewezen als uitvoerder voor de Wet sociale werkvoorziening. De gemeente zal in het 4e kwartaal 2021 (december) een nieuw aanwijzingsbesluit nemen over de uitvoering van de sociale werkvoorziening na 31 december 2022.

De Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo)
De Tozo is een van de maatregelen van het kabinet om ondernemers te ondersteunen tijdens de corona crisis. De regeling is voor zelfstandig ondernemers, waaronder zzp'ers. Het voorziet in een aanvullende uitkering voor levensonderhoud als het inkomen door de corona crisis tot onder het sociaal minimum daalt en/of in een lening voor bedrijfskapitaal om liquiditeitsproblemen als gevolg van de corona crisis op te vangen.
Ondanks positieve vooruitzichten op economisch herstel na corona zijn er nog veel onzekerheden. Daarom is de Tozo verlengd tot en met 30 september 2021.
Bij deze Tozo 5 ligt de nadruk op het ondersteunen, activeren en stimuleren van zelfstandige ondernemers zodat zij zo snel mogelijk weer op eigen benen kunnen staan.

Duiding beleidsdoelstellingen programma 6 Sociaal Domein
De beleidsdoelstellingen Jeugd en Wmo, zoals in 2e VGR (en in de overige P&C-documenten) zijn opgenomen zijn tot stand gekomen op basis van de leidende principes en ambities uit de Beleidsvisie Sociaal Domein. De doelstellingen zijn elk gekoppeld aan een ambitie en komen voort uit het door de raad vastgestelde Beleidsplan Jeugd, Wmo en Participatiewet 2020-2023. De insteek van deze doelstellingen is om meetbaar te maken in hoeverre we in staat zijn om de ambities uit de beleidsvisie Sociaal Domein te realiseren. Een aantal doelstellingen is gerelateerd aan de data van www.waarstaatjegemeente.nl. De data op deze site worden halfjaarlijks geactualiseerd, waardoor niet bij elk P&C-moment actuele informatie beschikbaar is. Dit geldt ook voor doelstellingen waarvoor we eigen datasets in ontwikkeling hebben. Voorts maken we vergelijkingen met het gemiddelde in Gelderland bij een aantal doelstellingen. Deze vergelijking maakt het mogelijk om te duiden of de kostenontwikkelingen binnen onze uitvoering gelijk loopt met ontwikkelingen bij andere gemeenten en of de trends die bij ons zichtbaar worden zich ook regionaal voordoen

Beleidskaders
- Visie 'Frisse wind in de wijk' (2013)
- Visie op een krachtige en samenhangende aanpak op het sociale domein in de regio Arnhem (2013)
- Visiedocument 'Verbinding Jeugd en Passend Onderwijs in de Liemers' (2015)
- Convenant Schoolveiligheid (Financiële en inhoudelijke onderlegger: Samenwerkingsagenda Veilig en Zorgzaam Schoolklimaat)
- Beleidsplan onderwijs en jeugd 2015-2019
- Visie Vrijwillige inzet en Mantelzorg 2016-2020 Zevenaar (2016)
- Radar-rapport behorende bij raadsvoorstel 'Toekomst uitvoering participatiewet' (vastgesteld: raad Rijnwaarden 27-6-2017 en raad Zevenaar 6-7-2017)
- Agenda werk en economie (april 2018)
- Businesscase RSD (mei 2018)
- Beleidsplan Jeugdwet, Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo) en Participatiewet 2020-2023 (2020)
- Regiovisie huiselijk geweld en kindermishandeling 2015-2019 (2015)
- Beleidsnota Armoede en Schuldhulpverlening (2019)

WAT WILLEN WE?

6.1 Structuurversterking (overkoepelend) incl. toegang

Het versterken van de sociale structuur én de 'basis op orde' in onze gemeente. Het gaat hier om het geheel van inwoners, organisaties, diensten en voorzieningen. De essentie is de samenhang tussen de mensen te versterken, de leefbaarheid te vergroten en de participatie in de stad, dorpen en wijken te bevorderen. Wij versterken deze structuur onder andere door inwoners en organisaties te faciliteren bij initiatieven, hen daarbij te ondersteunen en te positioneren. Daarbij investeren we in ontmoeting dichtbij onze inwoners en maatschappelijke partners. Als regisseur stellen wij ons actief op om verbindingen te initiëren en te

stimuleren. Het gaat tot slot ook om grip op de kosten en flexibiliteit ten aanzien van inkoop en verantwoording binnen het sociaal domein te versterken.

6.2 Jeugd en maatschappelijke ondersteuning

We gaan op het gebied van jeugd en maatschappelijke ondersteuning uit van de kracht van de samenleving en sluiten aan bij de leefwereld van inwoners en gezinnen. Onze activiteiten zijn erop gericht de inwoners in hun kracht te zetten en de samenleving actiever te maken. Hierbij houden we oog voor kwetsbaarheid, vergrijzing en voor jeugd en gezin. Daarbij zijn we gericht op het verminderen van de kosten van jeugdhulp en maatschappelijke ondersteuning.

6.3 (Arbeids)Participatie

Wij willen de zelfredzaamheid van onze inwoners, de sociale cohesie en de lokale economie bevorderen. Daarom streven wij naar een inclusieve arbeidsmarkt. Een arbeidsmarkt waaraan alle inwoners zo zelfstandig mogelijk kunnen deelnemen, ongeacht leeftijd, achtergrond of arbeidshandicap. Inwoners die minder zelfredzaam zijn, ondersteunen wij door middel van verschillende voorzieningen.

WAT DOEN WE?

Naam activiteit	Jaar realisatie	Status 2020	Status 1e VGR	Status 2e VGR
6.1.1 Stimuleren en faciliteren initiatieven in de samenleving	2022			
6.1.2 Versterken samenwerking met en tussen maatschappelijke partners (zoals Caleidoz)	2022			
6.1.3 Vergroten toegankelijkheid informatie, advies, ondersteuning en zorg	2022			
6.1.4 Vergroten grip op kosten	2022			
6.1.5 Versterken tellen, luisteren en vertellen om ontwikkelingen in het sociaal domein te volgen	2022			
6.2.1 Inkoop zorg en ondersteuning Jeugd en Wmo	2022			
6.2.3 Versterken samenwerking tussen zorg en veiligheid	2020			
6.2.4 Ondersteunen mantelzorgers	2021			
6.2.5 Ondersteunen vrijwilligers	2022			
6.2.6 Uitvoeringsagenda Wmo en Jeugd	2023			
6.3.1 Begeleiden mensen naar werk	2024			
6.3.3 Inburgeringsbeleid	2022			
6.3.6 Stimuleren dat meer inwoners die op het bestaansminimum leven aan het werk gaan (Armoedebeleid)	2023			
6.3.7 Verminderen van sociale uitsluiting door armoede	2023			
6.3.8 Sneller signaleren van schulden	2023			
6.3.9 Verhogen financiële zelfredzaamheid van inwoners met schulden	2023			

6.1 Structuurversterking (overkoepelend) incl. toegang

6.1.1 Stimuleren en faciliteren initiatieven in de samenleving — Jaar realisatie 2022

Wij dagen onze inwoners, ondernemers en maatschappelijk middenveld uit om zelf met goede ideeën te komen en te participeren bij beleidsvorming. Wij organiseren hiervoor rondetafelgesprekken.
Wij gaan het zelf organiserend vermogen en de denkkracht in de stad, wijken en dorpen optimaliseren. Uitgangspunten die we hierbij hanteren zijn: bewoners als eerste aan zet, gelijkwaardige partners, alleen op verzoek, 'ja en' cultuur, benut wat er is, olievlek en gewoon doen. Deze uitgangspunten passen we toe in Het Krachtlokaal: hét Zevenaarse platform voor inwonerinitiatieven. Het burgerbudget maakt het mogelijk om

samen met de inwoners projecten op te pakken en te realiseren. Deze activiteit is verbonden met activiteiten in het kader van burgerparticipatie en leefbaarheid in programma 0.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Volgens plan	Volgens plan	Volgens plan

In 2020 is vanuit een bestemmingsreserve een bedrag van 150.000 euro, te besteden in 3 jaar, beschikbaar gesteld voor DoeDuiten. Met deze subsidieregeling is het mogelijk om inwonersinitiatieven een duwtje in de rug te geven.

6.1.2 Versterken samenwerking met en tussen maatschappelijke partners (zoals Caleidoz)

Jaar realisatie 2022

Voor het realiseren van de structuurversterking in het Sociaal Domein is een goede samenwerking met maatschappelijke partners relevant. Caleidoz is als lokale welzijnsorganisatie een belangrijke partner. Met Caleidoz komen we tot een opzet voor de toekomst van het welzijnswerk in onze gemeente.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Volgens plan	Volgens plan	Volgens plan

We hebben regelmatig overleg met Caleidoz over de uitvoering van welzijnsactiviteiten, passend bij de actuele (landelijke) ontwikkelingen en vraagstukken. De in 2020 nieuw geformuleerde ambities, doelen en resultaten leiden tot veranderingen in producten en activiteiten, die verwerkt worden in de prestatieafspraken bij de subsidieverlening. De door u vastgestelde beleidsvisie sociaal domein 2020-2023 en het Beleidsplan Jeugdwet, Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo) en Participatiewet 2020-2023 vormen daarbij twee belangrijke documenten.

Caleidoz en andere maatschappelijke partners, zoals MEE, Santé Partners en Kunstwerk! werken samen aan activiteiten, zoals het Financieel Trefpunt. Hierbij helpen zij preventief inwoners met vragen en knelpunten op financieel gebied. Ook zijn er netwerken met partners (professioneel en vrijwillig) die rondom thema's zoals eenzaamheid en dementie samenwerken.

Zie voor meer informatie over de aanpak van jeugdgezondheid bij programma 7, Volksgezondheid en duurzaamheid. Zie voor meer informatie over de aanpak binnen het onderwijs programma 4, Onderwijs.

6.1.3 Vergroten toegankelijkheid informatie, advies, ondersteuning en zorg

Jaar realisatie 2022

Het voeren van eigen regie door inwoners staat of valt met de toegankelijkheid van informatie, advies, ondersteuning en zorg. Wij stellen daarom alles in het werk om ervoor te zorgen dat iemand die iets nodig heeft de kortste en snelste weg weet te vinden. Of iemand nu het adres van de lokale voetbalclub zoekt of acuut intensieve zorg nodig heeft, de weg naar het antwoord moet snel gevonden worden, zonder omwegen of onnodig oponthoud. Dit vraagt om een slimme inrichting van het hele veld en om adequate informatie hierover voor iedereen die dit aangaat.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Volgens plan	Volgens plan	Volgens plan

De ontsluiting van de sociale kaart App Wegwijs in Zevenaar is gereed. Per september zal hier ook communicatietraject voor worden gestart. Daarnaast is er een WegWijs in Zevenaar in coronatijd webpagina op de gemeentelijke website ontsloten waar actuele informatie is opgenomen over activiteiten in coronatijd.

6.1.4 Vergroten grip op kosten — Jaar realisatie 2022

Meer grip op financiën is essentieel om goed in te (kunnen) spelen op (toenemende) ondersteunings- en zorgvragen. Tegelijkertijd is er de wens om in de aanpak meer flexibiliteit in te bouwen om bijvoorbeeld (tijdelijke) initiatieven te honoreren en om budget te reserveren voor de inzet van subsidies en innovatie. Ook is het wenselijk om de verschuiving te realiseren van individuele maatwerkvoorzieningen naar algemene voorzieningen, waarbij we meer preventief en domeinoverstijgend te werk gaan: jeugd, maatschappelijke ontwikkeling, participatie en onderwijs.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Volgens plan	Volgens plan	Volgens plan

We kunnen de kostenstijgingen en ontwikkelingen voorspellen en hierop anticiperen. Dit betekent niet dat we niet geconfronteerd kunnen worden met stijgingen in kosten, we kunnen deze sneller signaleren en voorstellen voor bijstelling kunnen doen. Zo zien we een structurele toename van aanvragen Wmo, met name op het gebied van huishoudelijke hulp (op basis van de demografische ontwikkelingen van onze gemeente) veroorzaakt door toenemende vergrijzing. Voor 2021 ligt een taakstelling van 1.350.000 euro voor de beleidsvelden Jeugd en Wmo. Deze loopt op schema.
We hebben voor verwachte uitgestelde ondersteuningsvragen Jeugd en Wmo gerelateerd aan Corona ruim geraamd. We voorspelden op basis van toen bekende informatie een boeggolf van uitgestelde zorg- en ondersteuningsvragen. Deze boeggolf verwachten we niet meer in dezelfde omvang voor 2022 en 2023. We ramen de reserveringen corona-effecten voor de zorgkosten derhalve af. In de uitvoeringskosten zien we dat er meer capaciteit nodig blijft, ondersteuningsvragen worden complexer (met name voor de ondersteuningsvragen Jeugd). We zien ook dat inzet op preventieve activiteiten en voorliggende voorzieningen harder nodig is in deze tijd van omschakeling van het corona-regime naar normaal. Daar waar we met beleidsontwikkeling en beleidsuitvoering een integrale benadering kunnen realiseren doen we dit door slimme verbindingen te maken tussen beleidsgebieden Jeugd, Wmo, Sport, Cultuur, Onderwijs en Welzijn.

6.1.5 Versterken tellen, luisteren en vertellen om ontwikkelingen in het sociaal domein te volgen — Jaar realisatie 2022

Om de ontwikkelingen in het sociaal domein te volgen, bij te sturen en te delen is het belangrijk instrumentarium te ontwikkelen om te monitoren. Het gaat hierbij onder andere om verhalen van inwoners, cliëntervaringen en kwantitatieve informatie.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Volgens plan	Volgens plan	Volgens plan

We ontwikkelen op projectmatige basis dashboards voor het sociaal domein. Voor het borgen van datagedreven werken zijn verschillende basisvereisten nodig voor een toekomstbestendige inrichting. Hier werken we aan. Dit gaat om privacywaarborgen, datakwaliteit, verhogen van datageletterdheid bij eindgebruikers, juiste toepassing van techniek en optimalisatie van processen. De verdere doorontwikkeling van de dashboards heeft enige vertraging opgelopen. Deze vertraging halen we in het laatste kwartaal van 2021 in. Hiermee blijven we binnen de oorspronkelijke planning.

6.2 Jeugd en maatschappelijke ondersteuning

6.2.1 Inkoop zorg en ondersteuning Jeugd en Wmo — Jaar realisatie 2022

Jeugdhulp en WMO zorg- en ondersteuningstrajecten (maatwerkvoorzieningen) zijn via de modulaire gemeenschappelijke regeling, module inkoop (MGR) en inkoop op bovenregionale- en landelijk schaal ingekocht. We zoeken hierbij continu naar mogelijkheden om de kosten te beheersen. Ook voor de komende periode is dit gezien de grote omvang in relatie tot de gemeentebegroting een belangrijk speerpunt.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Volgens plan	Volgens plan	Volgens plan

De organisatie voert een aantal activiteiten uit om de instroom in jeugdzorg te verminderen. Namelijk het uitvoeren van de POH jeugd GGZ bij bijna alle huisartsen van Zevenaar, het subsidiëren van het Omgangshuis en Buurtgezinnen. Daarnaast investeren we ook in de samenwerking tussen onze consulenten en de partners in het jeugdzorgveld. We krijgen hierdoor meer inzicht in de verwijzingen die gedaan worden naar jeugdzorg, en daarmee meer handvatten om gerichter te kunnen sturen op vermindering van instroom. De contractmanager en de beleidsmedewerker jeugdzorg sluiten aan bij de regionale contractgesprekken met de aanbieders die veel zorg leveren in onze gemeente en agenderen onze goede- en verbeterpunten vanuit de samenwerking en contractmanagement. Wanneer het nodig is organiseren we een lokaal gesprek met een aanbieder.

Voor de Wmo geldt dat er proactief toezicht op de contracten en signaalgestuurd toezicht is ingericht. Toezicht kwaliteit Jeugd is landelijk georganiseerd en wordt uitgevoerd door het IGJ. Het toezicht op het gebied van rechtmatigheid voor Wmo en Jeugd wordt in 2021 ingericht op basis van de regionale afspraken. Dit moet leiden tot kwalitatief goede zorg en het geld dat contractueel is afgesproken.

6.2.3 Versterken samenwerking tussen zorg en veiligheid — Jaar realisatie 2020

Zorg en veiligheid liggen in de aanpak vaak in elkaars verlengde. Om goede ondersteuning en zorg tot stand te brengen èn te handelen in het belang van de veiligheid en leefbaarheid, moeten (zorg)professionals goed samenwerken met hun veiligheidspartners. Ook is de ontwikkeling van een preventieve aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling in samenwerking met de lokale toegang en zorg- en maatschappelijke partners belangrijk.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Volgens plan	Volgens plan	Volgens plan

We geven uitvoering aan de Gelderse Verbeteragenda Jeugdbescherming. We zijn inmiddels binnen de toegang gestart met een team van specialisten die zich richten op multiproblem-casussen. Dit team werkt volgens de systematiek van de Aanpak Voorkomen Escalatie (AVE). Ondersteuning van casussen waar sprake is van samenloop tussen Zorg en Veiligheid worden door dit team opgepakt, zij voeren regie op de casussen gericht op de-escalatie en het bieden van de zorg die in die situaties nodig is.

6.2.4 Ondersteunen mantelzorgers — Jaar realisatie 2021

Wij zetten in op waardering en ondersteuning van mantelzorgers door het aanbieden van voorzieningen die de zorg van mantelzorgers moeten verlichten. Voor 2021 gaan we hiertoe activiteiten doorontwikkelen met betrokken organisaties. Het project met het expertisecentrum Mantelzorg stopt aan het einde van 2020. We zetten nu in om meer maatwerk te leveren aan de inwoners en te voldoen aan de bezuinigingsopdracht die de raad in 2019 heeft gegeven.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Volgens plan	Volgens plan	Volgens plan

Het expertisecentrum Mantelzorg Zevenaar is door een taakstellende bezuiniging gestopt per 1 januari 2021. Er wordt via meer praktische vormen invulling gegeven aan de ondersteuning van mantelzorgers, in bestaande structuren, activiteiten en met ketenpartners. Belangrijke elementen zijn respijtzorg, informatie en ondersteuning, collectieve activiteiten. Dit is gerelateerd aan de aanbevelingen uit het rapport 'Samen sterk voor mantelzorgers'. In de raadsinformatiebrief 2021-001 is uitleg gegeven over de invulling van de ondersteuning van mantelzorgers in 2021.

6.2.5 Ondersteunen vrijwilligers — Jaar realisatie 2022

Wij ondersteunen vrijwilligers. Wij doen dit door maatregelen ter ondersteuning aan te bieden, in het bijzonder voor de vrijwilligersorganisaties die actief zijn en activiteiten organiseren die bijdragen aan de uitvoering van Wmo-taken. Daarnaast onderzoeken wij de mogelijkheid de inzet van de lokale vrijwilligers te erkennen en een blijk van waardering te geven. Dit kan bijvoorbeeld door een vrijwilligersonderscheiding toe te kennen.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Volgens plan	Volgens plan	Gerealiseerd

Sinds 2019 is een werkgroep van sleutelpersonen binnen Zevenaar actief die jaarlijks een vrijwilliger voordraagt voor de Zevenaarse vrijwilligersprijs.

6.2.6 Uitvoeringsagenda Wmo en Jeugd — Jaar realisatie 2023

Voor het realiseren van de doelstellingen uit het Beleidsplan Jeugdwet, Wmo en Participatiewet 2020-2023 is een totaalpakket aan activiteiten en resultaten noodzakelijk. Deze activiteiten en resultaten voor Jeugd en Wmo zijn ondergebracht in een uitvoeringsagenda. De uitvoeringsagenda bevat resultaten (getoetst aan de leidende principes en randvoorwaarden uit de beleidsvisie) die bijdragen aan het realiseren van de doelstellingen uit het beleidsplan. De uitvoeringsagenda is een dynamisch geheel van resultaten en activiteiten. Hierbij is ook aandacht voor preventieve activiteiten. Bij het opstellen van de meerjarenbegroting zijn de onderstaande resultaten voor 2021 in beeld. Gedurende het begrotingsjaar rapporteren we over de realisatie, voortgang en samenstelling van de uitvoeringsagenda.

Jeugd en Wmo:

- Doorontwikkeling toezicht en handhaving zorg Jeugd en Wmo
- Actualisatie beleid Sociaal Medische Indicatie
- Doorlopende voorlichting over beschikbaarheid clientondersteuning
- Voorkomen eenzaamheid
- Inzetten op E-health bij zorgaanbod

Wmo:

- Er is een cliëntervaringsonderzoek Wmo 2020 uitgevoerd
- Implementatie decentralisatie beschermd wonen
- Lokale aanbestedingen Wmo (huishoudelijke ondersteuning zonder regie en hulpmiddelen)
- Activiteiten gericht op ouderenbeleid (focus op voorkomen eenzaamheid, zelfredzaamheid 75+ en ouderenmishandeling)
- Inrichting samenwerkingsketen Dementie
- Borgen van bemoeizorgtrajecten (ggz)

Jeugd:

- Er is een cliëntervaringsonderzoek Wmo 2020 uitgevoerd
- Implementatie van activiteiten Gelderse Verbeteragenda Jeugdbescherming
- Uitvoeren regionaal Transformatieplan Jeugd (o.a. thema's complexe scheidingen, versterken lokale toegang en jeugdhulp met verblijf)

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Volgens plan	Volgens plan	Volgens plan

Ook in 2021 hebben we in de uitvoering van beleid binnen het sociaal domein te maken gehad met de beperkende factoren van Corona en ook de taken die we in het kader van In het kader van de onderwerpen die op de uitvoeringsagenda Jeugd en Wmo zijn opgenomen is te melden dat wij nog volgens planning lopen. Op dit moment is de stand van zaken als volgt: We hebben een cliëntervaringsonderzoek over 2020 uitgevoerd. De analyse hiervan wordt nog afgerond en de bevindingen gaan we nog met u delen. De doorontwikkeling toezicht en handhaving Jeugd en Wmo is onder handen en is voor 2021 projectmatig opgepakt in combinatie met de kwaliteitsslag die we binnen de toegang aan het implementeren zijn. Implementatie vindt in het

vierde kwartaal plaats. De aanbesteding hulpmiddelen WMO bevindt zich ook in de implementatiefase. Zie hiervoor actualisatie bestaand beleid voor de effecten hiervan. We hebben het onderwerp voorkomen eenzaamheid in het afgelopen jaar veelal gekoppeld aan de activiteiten in verband met Corona. Ten aanzien van de activiteiten in het kader van de Gelderse Verbeteragenda Jeugdbescherming en het regionaal Transformatieplan Jeugd zijn onder handen, wel melden we ook dat hierbij ook in afwachting zijn van de landelijke discussie ten aanzien van de landelijke ontwikkelingen rondom de toekomst van het jeugdzorgstelsel.

6.3 (Arbeids)Participatie

6.3.1 Begeleiden mensen naar werk — **Jaar realisatie 2024**

Het beleid is er op gericht om zoveel mogelijk werkzoekenden aan een baan te helpen. Wij richten ons hierbij op de doelgroep: mensen met een korte afstand tot de arbeidsmarkt én op het werk fit maken van mensen met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt. Extra aandacht wordt hierbij gegeven aan mensen met een migratieachtergrond, mensen met een arbeidsbeperking, jongeren tot 27 jaar en zorgklanten.
De Regionale Sociale Dienst (RSD) is de netwerkorganisatie voor Werk en Inkomen in de regio die in nauwe samenwerking met ondernemers, onderwijs en andere overheden (3 O's) invulling geeft aan ons beleid dat gericht is op een inclusieve arbeidsmarkt.

Stand van zaken	**Rek. 2020**	**1e VGR**	**2e VGR**
	Volgens plan	Volgens plan	Volgens plan

Evaluatie Businesscase RSD 2019-2020/Bestuurlijke opdracht RSD 2021-2023
In de raadsvergadering van 2 juni 2021 heeft behandeling van dit onderwerp plaatsgevonden. De raad heeft hierbij kennis genomen van de Evaluatie Businesscase RSD 2019-2020 en de RSD voor het tijdvak 2021-2023 de volgende opdracht meegegeven:
- Blijf de focus leggen op mensen met perspectief op werk.
- Geef extra aandacht aan mensen met een migratieachtergrond, mensen met een arbeidsbeperking en aan jongeren tot 27 jaar.
- Geef de begeleiding van zorgklanten (trede 1 en 2a) een structureel karakter.
- Focus bij de besteding van de extra middelen van Rijk en provincie op de uitvoering en de resultaten voor de Liemerse inwoners. Investeer hiervoor in de samenwerking
  binnen de Arbeidsmarktregio Midden- Gelderland.
- Benut de verkregen positie als netwerkorganisatie voor de realisering van de bestuurlijke opdracht.
- Blijf binnen de financiële kaders.

6.3.3 Inburgeringsbeleid — **Jaar realisatie 2022**

We zetten ons er voor in dat statushouders zo snel mogelijk kunnen beginnen met integreren en participeren. We doen dat samen met inwoners en maatschappelijke organisaties in onze gemeente. Integratie en participatie starten direct bij de huisvesting van de statushouder in onze gemeente.

Stand van zaken	**Rek. 2020**	**1e VGR**	**2e VGR**
	Volgens plan	Niet volgens plan	Niet volgens plan

De voorbereiding en implementatie van de nieuwe Wet Inburgering vanaf 2022 is volop gaande. Aanpassingen van het inburgeringsstelsel moeten ervoor zorgen dat gemeenten betere mogelijkheden krijgen om zoveel mogelijk nieuwkomers zo snel mogelijk aan het werk en op het vereiste taalniveau te krijgen. De gemeente krijgt hierin de regierol en wordt onder andere weer verantwoordelijk voor het inburgeringsonderwijs.

Vanwege de verhoogde taakstelling voor huisvesting van statushouders in 2021 is de kans groot dat we de taakstelling dit jaar niet kunnen realiseren. Samen met de woningcorporaties blijven wij ons sterk maken voor passende en tijdige huisvesting voor de statushouders die aan onze gemeente gekoppeld worden. Naar

aanleiding van uw aangenomen motie hebben wij bij het rijk aandacht gevraagd voor de problematiek van voldoende sociale huurwoningen voor het huisvesten van statushouders. Daarnaast neemt de gemeente deel aan de tijdelijke regeling 'Financiële impuls versnelde huisvesting grote gezinnen vergunninghouders'. Wij hopen hiermee een groot gezin van tien personen dat gekoppeld is aan onze gemeente te kunnen huisvesten en begeleiden.

Voorstel raad

Bijsturing is niet nodig. Kennis nemen van de stand van zaken.

6.3.6 Stimuleren dat meer inwoners die op het bestaansminimum leven aan het werk gaan (Armoedebeleid) — Jaar realisatie 2023

Voor inwoners geeft werk de grootste kans om (langdurige) armoede te doorbreken. Werk zorgt niet alleen voor meer inkomen maar draagt bij aan het eigen maatschappelijk welbevinden. Het accepteren van een baan vergroot de kans om door te groeien en in de toekomst meer te gaan verdienen. De RSD voert de opdracht uit om mensen in een uitkering te begeleiden naar werk.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Volgens plan	Volgens plan	Volgens plan

RSD de Liemers zet zich vanuit de nieuwe Bestuurlijke Opdracht 2021-2023 in om meer mensen met een bijstandsuitkering te begeleiden naar betaald werk.

6.3.7 Verminderen van sociale uitsluiting door armoede — Jaar realisatie 2023

Een deel van de inwoners die leeft in armoede wordt nog niet bereikt. Niet iedereen is op de hoogte van het bestaan van minimaregelingen. Wij geven meer bekendheid aan de minimaregelingen. Dit zodat huishoudens die meer gebruik maken van minimaregelingen (lokaal en landelijk) per maand meer geld overhouden om vrij te besteden. Naast de verbetering van het bereik kijken wij ook naar een efficiëntere regeling voor het meedoen in de samenleving op het gebied van sport en cultuur.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Volgens plan	Volgens plan	Volgens plan

In het najaar wordt er bekendheid gegeven aan de gemeentelijke collectieve zorgverzekering voor inwoners met een laag inkomen en hoge zorgkosten. Daarnaast monitoren we het gebruik van de vernieuwde Gelrepas.

6.3.8 Sneller signaleren van schulden — Jaar realisatie 2023

We gaan inwoners met (beginnende) schulden vroegtijdig en actief benaderen om samen met hen te kijken wat nodig is. Dit om te voorkomen dat schulden van inwoners verder oplopen.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Volgens plan	Volgens plan	Volgens plan

We zijn aan de slag gegaan met aanpak vroegsignalering schulden. Eerst vanuit de pilot Schuldenvrij en sinds 1 januari 2021 vanuit vroegsignalering als nieuwe wettelijke taak. Vroegsignalering binnen de schuldhulpverlening is het in een zo vroeg mogelijk stadium in beeld brengen van mensen met financiële problemen om vroegtijdige hulpverlening mogelijk te maken. De wijzigingen houden concreet in dat de gemeente door signaalpartners op de hoogte wordt gesteld van beginnende betalingsachterstanden. Het gaat om betalingsachterstanden van vaste lasten, huur, zorgpremie, energie en drinkwater. De signaalpartners zijn verplicht de betalingsachterstanden te melden als de gemeente daar om vraagt. In de tweede helft van dit jaar zien we dat de kinderziektes, waaronder ICT systemen, waar we in de eerste helft van dit jaar mee te maken hadden, grotendeels zijn opgelost. Nu komt de aandacht onder andere te liggen op het

doen van huisbezoeken en het verbeteren van de werkwijze met wettelijke partners.

6.3.9 Verhogen financiële zelfredzaamheid van inwoners met schulden — Jaar realisatie 2023

Het is niet voor iedereen eenvoudig om uit te komen met het inkomen. Als je financiële vaardigheden mist, is de kans op financiële problemen groter. Wij werken daarom aan verbetering van financiële vaardigheden van inwoners. Waar mogelijk kan een minder zwaar alternatief dan bewindvoering, zoals budgetbeheer, de inwoner verder helpen.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Volgens plan	Volgens plan	Volgens plan

We werken aan een plan om meer regie te voeren op de instroom van schuldenbewind door meer samen te werken met bewindvoerders. Doel is voor inwoners een passend traject en het tijdig op- en afschalen van de ondersteuning. Financiële zelfredzaamheid van inwoners stimuleren we waar mogelijk.

6.1 Structuurversterking (overkoepelend) incl. toegang

Doelstelling

- Vanaf 2023 geven we voor de toegang per inwoner jaarlijks niet meer uit dan gemiddeld in Gelderland.

  In 2020 zijn de kosten die Zevenaar maakt voor de toegang per inwoner gedaald van € 75 naar € 73 per inwoner. De realisatiecijfers over 2020 van de Gelderse gemeenten zijn nog niet beschikbaar. Wij kunnen dus nog geen conclusie trekken dat wij dichter bij het Gelders gemiddelde zijn uitgekomen.

- In het cliëntervaringsonderzoek over 2021 scoort minimaal 88%, van de ouders van en jongeren met een individuele voorziening voor jeugdhulp op de vraag: "Bent u goed geholpen bij vragen en problemen?" minimaal een voldoende.

  Het cliëntervaringsonderzoek wordt eens per jaar uitgevoerd. Het onderzoek over 2020 is afgerond. De ruwe data zijn verzameld en conform de verplichting vanuit het Rijk aangeleverd bij waarstaatjegemeente.nl (WMO) en het ministerie VWS (Jeugd). Het rapport met daarin de analyse van de data wordt nog nader geduid en de uitkomsten met de participatieraad besproken.

- Vanaf 2020 geven we voor de Wmo (op de taakvelden 6.6 en 6.71) per inwoner jaarlijks niet meer uit dan gemiddeld in Gelderland

  In Zevenaar hebben 74,3% van de huishoudens geen vorm van ondersteuning of zorg tegenover 78,1% in Gelderland. Voor hulp bij het huishouden en Hulpmiddelen en diensten is het percentage hoger ten opzichte van het Gelderse gemiddelde. Voor hulp bij het huishouden verstrekken wij 40 voorzieningen per 1000 inwoners tegenover 30 als Gelders gemiddelde. Voor hulpmiddelen en diensten zijn dit 56 voorzieningen per 1000 inwoners tegenover 38 als Gelders gemiddelde.

- In 2023 zijn de bezuinigingsmaatregelen van in totaal twee miljoen euro binnen het sociaal domein gehaald zoals deze in de begroting 2020-2023 zijn vastgesteld.

  De bezuinigingsmaatregelen zijn netto verwerkt in de huidige begroting. We voeren de verbetervoorstellen uit en blijven naar verwachting binnen de beschikbare budgetten.

- In de jaren 2020 t/m 2023 woont minimaal 945 van de 1000 inwoners van 75 jaar en ouder zelfstandig.

  In Zevenaar wonen 964 inwoners zelfstandig tegenover het Gelderse gemiddelde van 949 zelfstandig wonende inwoners. De realisatie van deze doelstelling loopt hiermee op schema. Er is onderzoek gedaan naar de woningmarkt in Zevenaar. Op dit moment wordt naar aanleiding van dit onderzoek onderzocht wat dit precies betekent en welke

acties nodig zijn om het woningaanbod aan te sluiten op de vraag.

6.2 Jeugd en maatschappelijke ondersteuning

Doelstelling

- Vanaf 2023 geven we, per duizend jeugdigen, niet meer uit aan maatwerkdienstverlening 18- (taakveld 6.72) en geëscaleerde zorg (taakveld 6.82) dan gemiddeld in Gelderland.

  Op basis van de Gelderse begrotingen over 2020 en 2021 zien we dat wij afgerond 25% meer begroten dan het Gelderse gemiddelde. Of ditzelfde percentage ook geldt voor de realisatiecijfers over 2020 is nog niet bekend. Deze vergelijkingscijfers zijn nog niet gepubliceerd. Echter Zevenaar begroot realistisch en het vermoeden is sterk dat veel andere gemeenten de stijgen de kosten nog niet volledig doorvoeren in de begroting.

- Vanaf 2023 is het aantal jeugdigen met jeugdhulp met verblijf niet meer dan 0,1% hoger dan het gemiddelde in Gelderland.

  Het Gelders gemiddelde over het tweede half jaar van 2020 is 1,3%, ten opzichte van 1,4% voor Zevenaar. Hiermee zitten we op schema met deze doelstelling. We blijven de ontwikkelingen monitoren en blijven inzetten op voorkomen van verblijf waar dat kan. Landelijk en regionaal zijn er veel ontwikkelingen rondom jeugdzorg met verblijf. Plekken binnen residentiële instellingen worden afgebouwd of instellingen worden zelfs gesloten. De ambitie is jongeren in de eigen regio of in de eigen gemeente de juiste hulp te kunnen bieden. Daarom zijn we in regionaal verband bezig kleinschalig aanbod te ontwikkelen voor onze jeugd, maar ook het organiseren van extra pleegzorg plekken. Eind 2021 wordt er gestart met een lokaal onderzoek om te kijken hoe we als Zevenaar zelf ook kunnen bijdragen aan deze ambitie.

- Vanaf 2023 is het aantal jongeren met een gedwongen maatregel niet meer dan 0,1% hoger dan het gemiddelde in Gelderland.

  Gedwongen maatregelen treffen we op www.waarstaatjegemeente.nl onder de rubrieken Jeugdbescherming en Jeugdreclassering. De laatst beschikbare data betreffen de cijfers uit 2020. In Zevenaar heeft 1,4 % van de jongeren tot 18 jaar een Jeugdbeschermingsmaatregel en 0,4 % van de jongeren van 12 tot 23 jaar is in aanraking geweest met de Jeugdreclassering. Voor Gelderland zijn deze cijfers respectievelijk 1,3 % en 0,3 %. Hiermee blijven we binnen de bandbreedte van deze doelstelling en constateren we dat we tussentijds op koers zitten.

- Van alle casussen waar het gebiedsteam bij betrokken is neemt het aantal casussen dat als onveilig wordt gedefinieerd en waar een acute interventie nodig is jaarlijks met 5% af.

  Deze doelstelling is gebaseerd op een verbetervoorstel naar aanleiding van de bevindingen van de Taskforce Zevenaar Sociaal Domein en de beleidsvisie uit begin 2020 om een specialistenteam te vormen, dat specifiek regie voert op zorg- en veiligheidscasussen. Implementatie van dit verbetervoorstel heeft vertraging opgelopen in 2020, maar vanaf mei 2021 is dit specialistenteam gestart. De onderliggende werkprocessen en de verwerking hiervan in de systemen zijn onder handen. Hierbij is ons doel te registeren hoeveel casussen via dit team worden afgedaan en welke zwaarte deze casussen worden ingeschaald volgens de AVE-methode. Deze data is nog niet beschikbaar.

- In het cliëntervaringsonderzoek over 2022 scoort minimaal 77% van de ouders en jeugdigen met een individuele voorziening op de vraag "Door de hulp gaat het beter met de jongere op school, werk of dagbesteding" dat het beter gaat met de jongere.

  Het cliëntervaringsonderzoek wordt eens per jaar uitgevoerd. Het onderzoek over 2020 is afgerond. De ruwe data zijn verzameld en conform de verplichting vanuit het Rijk aangeleverd bij waarstaatjegemeente.nl (WMO) en het ministerie VWS (Jeugd). Het rapport met analyse van de data wordt nog nader geduid en de uitkomsten met de participatieraad besproken.

- In het cliëntervaringsonderzoek over 2022 scoort minimaal 60%, van de inwoners met een Wmo maatwerkvoorziening op de vraag "mensen uit mijn omgeving om hulp vragen is voor mij ... (0 = Heel erg moeilijk, 10 = Heel erg makkelijk)" minimaal een 7.

  Het cliëntervaringsonderzoek wordt eens per jaar uitgevoerd. Het onderzoek over 2020 is afgerond. De ruwe data zijn verzameld en conform de verplichting vanuit het Rijk aangeleverd bij waarstaatjegemeente.nl (WMO) en het ministerie VWS (Jeugd). Het rapport met analyse van de data wordt nog nader geduid en de uitkomsten met de participatieraad besproken.

- In het cliëntervaringsonderzoek over 2022 geeft minimaal 75% van het aantal Wmo cliënten met één of meerdere van de volgende maatwerkvoorzieningen; begeleiding, dagbesteding, vervoer, rolstoel aan dat hij/zij beter kan meedoen aan de samenleving.

  Het cliëntervaringsonderzoek wordt eens per jaar uitgevoerd. Het onderzoek over 2020 is afgerond. De ruwe data zijn verzameld en conform de verplichting vanuit het Rijk aangeleverd bij waarstaatjegemeente.nl (WMO) en het ministerie VWS (Jeugd). Het rapport met analyse van de data wordt nog nader geduid en de uitkomsten met de participatieraad besproken.

6.3 (Arbeids)Participatie

Doelstelling

- Het aantal cliënten dat vanuit de toegang instroomt in Zevenaar Schuldenvrij neemt vanaf 2020 jaarlijks toe met 5%.

  We zijn begin 2021 gestart met het uitvoeren van de wettelijke taak 'vroegsignalering schulden'. Dit betekent dat we signalen van betalingsachterstanden ontvangen van de wettelijke signaalpartners waaronder zorgverzekeraars en woningbouwcorporaties. Op deze manier komen inwoners met financiële problemen eerder bij ons in beeld, zodat wij problematische schulden door effectieve inzet van vroegsignalering kunnen voorkomen. We verwachten dat door de Coronacrisis meer mensen in schulden komen, al is dit nog niet goed zichtbaar.

- Het aantal Zevenaarse inwoners dat in trede 1/2a bij RSD "de Liemers" zit en bekend is en een plan heeft bij de toegang van de gemeente Zevenaar neemt jaarlijks toe met 3%" ten opzichte van 2019.

  In de raadsvergadering van 2 juni heeft de raad de RSD een nieuwe opdracht voor het tijdvak 2021 - 2023 meegegeven. In deze nieuwe opdracht heeft de begeleiding van zorgklanten (trede 1 en 2a) een structureel karakter gekregen. Gemeente en RSD werken hierbij nauw samen dit met als doel om deze mensen weer nieuw perspectief te bieden.

WAT KOST HET?

Exploitatie (bedragen x € 1.000)	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Baten				
Meerjarenbegroting 2021-2024	12.757	11.941	11.157	10.757
Mutaties 2e Voortgangsrapportage 2020	0	0	0	0
Tot de 1e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Mutaties 1e Voortgangsrapportage 2021	1.500	0	0	0
Kadernota 2022	0	0	0	0
Tot de 2e Voortgangsrapportage 2021	44	0	0	0
Baten tot de 2e Voortgangsrapportage	**14.301**	**11.941**	**11.157**	**10.757**
Mutaties 2e Voortgangsrapportage				

1. Autonome ontwikkelingen	-800	0	0	0
Actualiseren budgetten uitkeringslasten/-baten (BUIG)	-1.000	0	0	0
Eigen bijdrage Wmo (CAK)	200	0	0	0
2. Actualisatie bestaand beleid	1.307	0	0	0
Aanbesteding Wmo-hulpmiddelen 2021	1.275	0	0	0
Regeling 'financiële impuls versnelde huisvesting grote gezinnen vergunninghouders'	33	0	0	0
4. Administratieve wijzigingen	-15	0	0	0
Definitieve afrekening 'Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandige ondernemers 2020' (Tozo)	-15	0	0	0
5. Coronaeffecten	211	0	0	0
Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandige ondernemers (Tozo)	211	0	0	0
Totaal mutaties baten 2e Voortgangsrapportage	**704**	**0**	**0**	**0**
Totaal baten t/m de 2e Voortgangsrapportage	**15.004**	**11.941**	**11.157**	**10.757**
Lasten				
Meerjarenbegroting 2021-2024	61.940	59.600	57.416	56.126
Mutaties 2e Voortgangsrapportage 2020	0	0	0	0
Tot de 1e Voortgangsrapportage 2021	258	210	210	210
Mutaties 1e Voortgangsrapportage 2021	1.801	-362	-387	-385
Kadernota 2022	0	937	1.160	1.160
Tot de 2e Voortgangsrapportage 2021	825	1.019	807	807
Lasten tot de 2e Voortgangsrapportage	**64.823**	**61.404**	**59.206**	**57.918**
Mutaties 2e Voortgangsrapportage				
1. Autonome ontwikkelingen	-1.116	494	474	464
Actualiseren budget voor de uitvoering van de 'Participatiewet'	0	30	22	17
Actualiseren budgetten uitkeringslasten/-baten (BUIG)	-1.300	0	0	0
Actualiseren integratie-uitkering inburgering	1	26	14	8
Afrekening subsidie mantelzorgondersteuning	-27	0	0	0
Bijstelling afschrijvingen en rente activa	0	0	0	0
Compensatie wijziging woonplaatsbeginsel	0	420	420	420
Kwijtschelding gemeentelijke belastingen	20	0	0	0
Maatschappelijke begeleiding statushouders	28	0	0	0
Versterking gemeentelijke antidiscriminatievoorziening	18	18	18	18
Volumestijging 2021 Wmo	142	0	0	0
2. Actualisatie bestaand beleid	1.936	52	52	9
Aanbesteding Wmo-hulpmiddelen 2021	1.770	-7	-6	-49
Budgetaanpassing rolstoelen 2021	75	0	0	0
Regeling 'financiële impuls versnelde huisvesting grote gezinnen vergunninghouders'	33	0	0	0
Toekennen indexatie 2021	58	58	58	58
4. Administratieve wijzigingen	-22	50	50	0
Aanwending bestemmingsreserve DoeDuiten	50	50	50	0
Herverdeling budgetten Kinderopvang/Peuteropvang	0	0	0	0
Vacatureruimte naar budget voor inhuur derden	-72	0	0	0
5. Coronaeffecten	224	-560	-260	0

Bijstelling corona-effecten jeugd en Wmo	0	-560	-260	0
Decentralisatie-uitkering (corona): Heroriëntatie zelfstandigen	13	0	0	0
Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandige ondernemers (Tozo)	211	0	0	0
Totaal lasten 2e Voortgangsrapportage	**1.022**	**36**	**316**	**473**
Totaal lasten t/m de 2e Voortgangsrapportage	**65.845**	**61.440**	**59.522**	**58.391**
Saldo voor bestemming	**-50.841**	**-49.499**	**-48.365**	**-47.635**
Onttrekkingen				
Meerjarenbegroting 2021-2024	171	192	93	26
Mutaties 2e Voortgangsrapportage 2020	0	0	0	0
Tot de 1e Voortgangsrapportage 2021	47	0	0	0
Mutaties 1e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Kadernota 2022	0	0	0	0
Tot de 2e Voortgangsrapportage 2021	217	0	0	0
Totaal onttrekkingen reserves tot 2e VGR	**436**	**192**	**93**	**26**
Toevoegingen				
Meerjarenbegroting 2021-2024	0	0	0	0
Mutaties 2e Voortgangsrapportage 2020	0	0	0	0
Tot de 1e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Mutaties 1e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Kadernota 2022	0	0	0	0
Tot de 2e Voortgangsrapportage 2021	-217	0	0	0
Totaal onttrekkingen reserves tot de 2e VGR	**-217**	**0**	**0**	**0**
Totaal mutaties reserves	**787**	**242**	**143**	**26**
Saldo na bestemming	**-50.054**	**-49.258**	**-48.222**	**-47.608**

Toelichting financiële ontwikkelingen

1. Autonome ontwikkelingen

Actualiseren budget voor de uitvoering van de 'Participatiewet'

De ramingen van de budgetten die de gemeente ontvangt via de algemene uitkering voor de uitvoering van de Participatiewet zijn aangepast aan de bedragen uit de meicirculaire 2021. Daarnaast is in de ramingen voor 2022 en 2023 rekening gehouden met de mutaties van de nieuwe bestuurlijke opdracht voor de RSD.

Actualiseren budgetten uitkeringslasten/-baten (BUIG)

Op basis van de prognose (t/m ultimo juni 2021) van de Regionale Sociale Dienst (RSD) van de te verwachten uitkeringslasten voor 2021 en de verwachting dat het definitieve BUIG budget (specifieke uitkering) wordt bijgesteld actualiseren wij zowel de inkomsten als de uitgaven. Per saldo verwachten wij een voordeel in 2021 € 300.000.

Actualiseren integratie-uitkering inburgering

Als gevolg van het uitstel van de nieuwe inburgeringswet met een half jaar wordt aan gemeenten een aanvullend bedrag ter beschikking gesteld over de jaren 2021-2026. Dit bedrag is bedoeld voor volgende onderdelen: extra invoeringskosten voor de nieuwe wet, middelen voor de groep die niet onder de nieuwe wet valt en middelen om in 2021 al in de 'geest' van de nieuwe wet te werken.
De verdeling van deze toevoeging vindt plaats naar rato van het aantal inwoners en is toegevoegd aan de algemene uitkering (meicirculaire 2021).

Afrekening subsidie mantelzorgondersteuning

In 2021 is de subsidie, verleend over 2020, aan stichting MEE verantwoord en vastgesteld. Op basis van de ontvangen verantwoording is gebleken dat er onderproductie is voor (inzet/aantal uur) onafhankelijke

cliëntondersteuning en trajectbegeleiding integrale vroeghulp. De teveel betaalde subsidie (voorschot) is in 2021 afgerekend.

Bijstelling afschrijvingen en rente activa
De actualisatie van de kapitaallasten is onder andere gebaseerd op de jaarstukken 2020. Per saldo ontstaat een éénmalig voordeel van € 789.000 en bestaat voornamelijk uit:
Programma 0 t/m 8 Lasten Bijstelling afschrijving/rente € 771.000 Voordeel
In dit voordeel zijn de mutaties inzake afval en riolering geëlimineerd door dotaties aan de reserve en voorziening.
Mutaties reserves kapitaallasten programma 0 t/m 8 - € 79.000 Nadeel
Mutatie rente aan de verliesvoorziening |GREX € 101.000 Voordeel
Per programma zijn de afwijkingen zowel bij de lasten en baten te lezen. De voornaamste oorzaak is de vertraging van de investeringen waardoor de eerste afschrijving, conform het afschrijvingsbeleid, een jaar later plaats vindt.

Compensatie wijziging woonplaatsbeginsel
Met de invoering van het nieuwe woonplaatsbeginsel verschuift de verantwoordelijkheid voor de zorg van ongeveer 20.000 kinderen naar een andere gemeente. Het Rijk compenseert onze gemeente bij de meicirculaire voor de gevolgen van deze wijziging met € 420.000. Wat de (financiële) gevolgen exact zijn is nog niet bekend. Wij stellen voor om de gerelateerde budgetten te verhogen met de te ontvangen compensatie.

Eigen bijdrage Wmo (CAK)
Het blijkt dat de inkomsten via het CAK in 2021 een grote afwijking laten zien t.o.v. 2020. Door achterstanden in 2020 is een aanzienlijk deel van de eigen bijdragen pas in 2021 ontvangen van het CAK. Dit betekent een eenmalig voordeel van afgerond € 200.000.

Kwijtschelding gemeentelijke belastingen
Het kabinet heeft alle overheden opgeroepen om alle publieke schulden van gedupeerden van de kindertoeslagaffaire kwijt te schelden. Daaronder vallen ook de gemeentelijke belastingen. Een eerste inschatting op basis van het nu bekende aantal gedupeerden komt uit op € 20.000. Hiervoor ontvangen de gemeenten een compensatie van het Rijk in de algemene uitkering.

Maatschappelijke begeleiding statushouders
Op basis van de Wet inburgering voorziet het college van burgemeesters en wethouders in de maatschappelijke begeleiding van inburgeringsplichtige asielmigranten en hun gezinsleden. Zevenaar ontvangt hiervoor, op basis van het aantal inburgeringplichtigen, in 2021 in totaal (afgerond) € 28.000.

Versterking gemeentelijke antidiscriminatievoorziening
Vanaf 2021 is structureel door het Rijk ruim € 6,9 miljoen extra beschikbaar gesteld ten behoeve van de uitvoering van de Wet gemeentelijke antidiscriminatievoorzieningen (ADV). Voor Zevenaar betekent dit een inkomst (via de algemene uitkering) van € 18.000. Hiermee kan Stichting Vizier, de activiteitenvoorziening in onze regio, meer activiteiten ontplooien, om zodoende een betere beschikbaarheid en bereikbaarheid voor melders mogelijk te maken.

Volumestijging 2021 Wmo
In de begroting 2022-2025 wordt rekening gehouden met een jaarlijkse stijging van het aantal aanvragen bij de Wmo vanaf 2022. Een stijging die grotendeels veroorzaakt wordt door vergrijzing van de bevolking. Met deze wijziging passen wij de volumestijging ook voor 2021 toe.

2. Actualisatie bestaand beleid
Aanbesteding Wmo-hulpmiddelen 2021
De Wmo-hulpmiddelen zijn opnieuw aanbesteed. Dit is regionaal gebeurt, samen met de gemeenten Westervoort en Duiven. De uitkomst heeft er toe geleid dat we van oktober 2021 niet meer zelf de hulpmiddelen (scootmobielen en rolstoelen) kopen, maar deze gaan huren (leasen).
Omdat de huidige hulpmiddelen worden overgedragen (verkocht) aan de nieuwe leverancier, moet de huidige

boekwaarde worden afgeboekt. De verkoopopbrengst is lager dan de verkoopwaarde. Wij vragen u om het verschil van € 500.000 te dekken uit de algemene reserve. Structureel levert het nieuwe contract, naast praktische, ook financiële voordelen op. Wij verwachten de afboeking binnen zeven jaar terug te verdienen. Het terugverdienen gaat in vanaf 2024 met € 43.000 en vanaf 2025 stijgt dit naar € 139.000.

Budgetaanpassing rolstoelen 2021
In 2021 blijkt een duidelijke stijging van het aantal verstrekte rolstoelen en hulpmiddelen. Wij verwachten een budgetoverschrijding van € 75.000.

Regeling 'financiële impuls versnelde huisvesting grote gezinnen vergunninghouders'
Op basis van deze regeling ontvangen wij in 2021 eenmalig een specifieke uitkering. De eenmalige middelen moeten uitsluitend worden ingezet voor het realiseren van oplossingen voor de huisvestingsproblematiek van grote gezinnen die bij het COA verblijven en die op de peildatum van 25 mei 2021 gekoppeld zijn aan de gemeente, met als doel het stimuleren van (versnelde) huisvesting, met inbegrip van begeleiding, van deze grote gezinnen vanuit de opvang bij het COA naar huisvesting in de gemeente.

Toekennen indexatie 2021
Bij de begroting 2021-2024 is een stelpost opgenomen voor indexatie. Met deze begrotingswijziging wordt de indexatie toegekend. De stelpost is vanaf 2021 overschreden voor een bedrag van afgerond € 24.000. Alleen in 2021 ontstaat toch een voordeel van € 226.000 omdat in dat jaar een hogere stelpost was opgenomen.

4. Administratieve wijzigingen
Aanwending bestemmingsreserve DoeDuiten
Vanwege het voortduren van de corona crisis, is de periode waarin de bestemmingsreserve ingezet moet worden verlengd tot en met 2023.
De bestemmingsreserve wordt ingezet voor dekking van de jaarlijkse kosten in de periode 2021 t/m 2023. De verwachte jaarlijkse onttrekking bedraagt € 50.000.

Definitieve afrekening 'Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandige ondernemers 2020' (Tozo)
In mei 2021 is de Tozo 2020 definitief vastgesteld door het rijk (ministerie van SZW) en afgerekend. Op basis van deze afrekening is de verdeling tussen het bedrag toegevoegd aan de bestemmingsreserve uitvoeringskosten Tozo en de vordering van het terug te betalen voorschot (verstrekte uitkeringen) aangepast. Het bedrag van de reserve wordt hiermee gecorrigeerd.

Herverdeling budgetten Kinderopvang/Peuteropvang
Betreft de herverdeling van kosten voor belastingen en verzekeringen geraamd onder de budgetten kinderopvang en peuteropvang. Deze mutaties hebben geen effect op het resultaat.

Vacatureruimte naar budget voor inhuur derden
Per afdeling wordt de vacatureruimte omgezet naar budget voor de noodzakelijke inhuur van derden. Het gaat om een budgettair neutrale wijziging.

5. Coronaeffecten
Bijstelling corona-effecten jeugd en Wmo
Bij de eerdere inschattingen werd een "boeggolf" verwacht op de zorgkosten. Problematiek die is ontstaan door niet kunnen volgen van onderwijs en problemen achter de voordeuren zouden na het openen van de maatschappij naar boven komen. Bij de 1e VGR en de kadernota zaten we nog in een lockdown en hebben we aangenomen dat deze aanname op een later moment zou gaan plaatsvinden.

Nu de maatschappij is geopend zijn de signalen (in de media en intern) dat de veronderstelde problematiek minder is dan eerder verwacht. We zien echter wel een toename in de inspanningen in de 0-de lijn. Hangjongeren die overlast bezorgen bijvoorbeeld. Regie voeren en casusanalyse door de consulenten zal vanuit deze analyse wel meer energie vragen, daarom de toename van taakveld 6.2. De doorverwijzing naar zorgpartijen zal minder zijn dan verwacht, daarom daling van de verwachte zorgkosten in verband met Corona op de taakvelden 6.71 t/m 6.82.

Decentralisatie-uitkering (corona): Heroriëntatie zelfstandigen
Bij de aankondiging van het tweede steun- en herstelpakket is aangegeven dat gemeenten vanaf 1 januari 2021 ondersteuning bieden aan zelfstandig ondernemers die zich willen heroriënteren. Voor het aanvullend maatwerk voor zelfstandig ondernemers is in 2021 incidenteel een bedrag van € 6,39 miljoen aan het gemeentefonds toegevoegd. Het bedrag wordt over alle gemeenten verdeelt naar rato van het aantal zelfstandig ondernemers in de gemeente. Voor Zevenaar is dit een bedrag van € 12.858 (incidenteel voor 2021). Deze vorm van ondersteuning aan zelfstandig ondernemers (heroriëntatie) voert de RSD voor Zevenaar uit.

Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandige ondernemers (Tozo)
Het rijk heeft i.v.m. de verlenging van de Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandige ondernemers aanvullende voorschotten beschikbaar gesteld. De incidentele middelen (ontvangen middels een specifieke uitkering) worden ingezet om de kosten te dekken.

Toelichting mutaties reserves

1. Autonome ontwikkelingen
Bijstelling afschrijvingen en rente activa
De actualisatie van de kapitaallasten is onder andere gebaseerd op de jaarstukken 2020. Per saldo ontstaat een éénmalig voordeel van € 789.000 en bestaat voornamelijk uit:
Programma 0 t/m 8 Lasten Bijstelling afschrijving/rente € 771.000 Voordeel
In dit voordeel zijn de mutaties inzake afval en riolering geëlimineerd door dotaties aan de reserve en voorziening.
Mutaties reserves kapitaallasten programma 0 t/m 8 - € 79.000 Nadeel
Mutatie rente aan de verliesvoorziening JGREX € 101.000 Voordeel
Per programma zijn de afwijkingen zowel bij de lasten en baten te lezen. De voornaamste oorzaak is de vertraging van de investeringen waardoor de eerste afschrijving, conform het afschrijvingsbeleid, een jaar later plaats vindt.

2. Actualisatie bestaand beleid
Aanbesteding Wmo-hulpmiddelen 2021
De Wmo-hulpmiddelen zijn opnieuw aanbesteed. Dit is regionaal gebeurt, samen met de gemeenten Westervoort en Duiven. De uitkomst heeft er toe geleid dat we van oktober 2021 niet meer zelf de hulpmiddelen (scootmobielen en rolstoelen) kopen, maar deze gaan huren (leasen).
Omdat de huidige hulpmiddelen worden overgedragen (verkocht) aan de nieuwe leverancier, moet de huidige boekwaarde worden afgeboekt. De verkoopopbrengst is lager dan de verkoopwaarde. Wij vragen u om het verschil van € 500.000 te dekken uit de algemene reserve. Structureel levert het nieuwe contract, naast praktische, ook financiële voordelen op. Wij verwachten de afboeking binnen zeven jaar terug te verdienen. Het terugverdienen gaat in vanaf 2024 met € 43.000 en vanaf 2025 stijgt dit naar € 139.000.

4. Administratieve wijzigingen
Aanwending bestemmingsreserve DoeDuiten
Vanwege het voortduren van de corona crisis, is de periode waarin de bestemmingsreserve ingezet moet worden verlengd tot en met 2023.
De bestemmingsreserve wordt ingezet voor dekking van de jaarlijkse kosten in de periode 2021 t/m 2023. De verwachte jaarlijkse onttrekking bedraagt € 50.000.

Definitieve afrekening 'Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandige ondernemers 2020' (Tozo)
In mei 2021 is de Tozo 2020 definitief vastgesteld door het rijk (ministerie van SZW) en afgerekend. Op basis van deze afrekening is de verdeling tussen het bedrag toegevoegd aan de bestemmingsreserve uitvoeringskosten Tozo en de vordering van het terug te betalen voorschot (verstrekte uitkeringen) aangepast. Het bedrag van de reserve wordt hiermee gecorrigeerd.

7. VOLKSGEZONDHEID EN DUURZAAMHEID

ALGEMEEN

Omschrijving
Dit programma gaat over de beleidsvelden volksgezondheid, milieu en duurzaamheid. Volksgezondheid richt zich op een gezonde leefomgeving en leefstijl. Duurzaamheid en milieu richten zich op energietransitie, CO_2 reductie, water (riolering), geluid, lucht, bodem en grond- en afvalstoffen. Ook gaat dit programma over de toezichthoudende en handhavende taken binnen deze beleidsvelden.

Wat willen we?
Behouden en bevorderen van een duurzame en gezonde leefomgeving voor nu en de volgende generaties.

Ontwikkelingen
Ten aanzien van de duurzaamheidsopgave (de CO_2 reductie) is in het kader van de bezuinigingsopgave gekozen om te temporiseren, waarbij het einddoel (100 % duurzame opwek) het uitgangspunt blijft. Voor het behalen van dit einddoel is (op termijn) extra inzet nodig.

Beleidskaders

- Routekaart ...op weg naar een energieneutraal Zevenaar 2016-2020
- Regio visie publieke gezondheid Gelderland-Midden 2017-2020
- Milieubeleidsplan 2013-2030 Zevenaar
- Beleidsvisie Externe Veiligheid 2012 Zevenaar
- Nota Bodembeheer 2011 Zevenaar
- Geluidbeleid 2008 Zevenaar
- Geluidbeleid Rijnwaarden
- Watertakenplan De Liemers 2017-2021
- Beleidskader Jeugd en Maatschappelijke ondersteuning 2018 en verder (2018)

WAT WILLEN WE?

7.1 Gezondheidszorg

We willen dat iedereen in onze gemeente gezond kan leven en opgroeien. Het accent ligt daarbij op jeugd en ouderen.

7.2 Duurzaamheid (energietransitie en CO_2 reductie)

In 2025 is minimaal 49% van de benodigde energie voor onze hele gemeente duurzaam opgewekt. In 2040 is dit (bijna) 100%. In 2025 is de eigen organisatie energie- en CO^2-neutraal.

7.3 Duurzaam inzamelen en verwerken afval

In 2020 voldoen wij aan de doelstelling uit het programma Van Afval Naar Grondstof (VANG) van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG). Die doelstelling is maximaal 100 kg restafval per inwoner per jaar in 2020.

7.4 Afvalwater en waterhuishouding

Wij willen de duurzaamheid in de buitenruimte bevorderen. Daarnaast hebben wij de wettelijke zorgplicht om het stedelijk afvalwater in te zamelen en te transporteren, de afvoer van het regenwater in de openbare ruimte en de grondwaterstand. Deze gemeentelijke taken zijn vastgelegd in het Watertakenplan De Liemers (WTP) 2017-2021.

7.5 Milieu

Wij willen een duurzame en gezonde omgeving om in te leven. Samen met de Omgevingsdienst Regio Arnhem zetten we ons daarom in voor een doelmatige uitvoering en handhaving van milieuwetgeving.

WAT DOEN WE?

Naam activiteit	Jaar realisatie	Status 2020	Status 1e VGR	Status 2e VGR
7.1.3 Reguliere taken	2022			
7.1.4 Uitvoeren programma Korte Voorzieningketens vervolg	2022			
7.2.1 Invoeren van circulaire economie in Zevenaar	2023			
7.2.2 Energie neutraal maken eigen organisatie	2025			
7.2.4 Onderzoeken mogelijkheden deelname campagne fairtrade gemeente	2023			
7.2.5 Op weg naar aardgasvrij Zevenaar	2040			
7.2.6 Uitvoeren 'Gelders Energieakkoord in uitvoering' (2018-2023)	2023			
7.2.7 Uitvoeren van de Routekaart ...op weg naar een energie neutraal Zevenaar (2016-2020)	2040			
7.2.8 Uitvoeren van het uitvoeringsprogramma Routekaart energietransitie Regio Arnhem Nijmegen (2018-2023)	2023			
7.3.1 Verminderen restafval per inwoner (max. 100 kg)	2020			
7.4.1 Uitvoeren duurzaamheidsmaatregelen Watertakenplan	2021			

7.1 Gezondheidszorg

7.1.3 Reguliere taken — Jaar realisatie 2022

Voor de periode 2017-2020 hebben de gemeenten in Gelderland-Midden een regiovisie publieke gezondheid vastgesteld. Het accent ligt daarbij op jeugd en ouderen met de nadruk op veerkracht, eigen regie en het welbevinden van de inwoners.
De publieke gezondheid is direct verbonden met ontwikkelingen in bijvoorbeeld het sociaal domein en de Omgevingswet. Verschillende beleidsterreinen oefenen invloed uit op het stimuleren van een gezonde leefomgeving en leefstijl. Zo is het bevorderen van een gezonde leefstijl van inwoners één van de ontwikkellijnen in het beleidsplan Jeugd en Wmo. Dit beleidsplan werken wij verder uit in een uitvoeringsagenda voor de komende jaren.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Volgens plan	Volgens plan	Volgens plan

Kansrijke Start.
In voorjaar 2021 is er een bijeenkomst georganiseerd voor betrokken organisaties over een kansrijke start voor kinderen in hun eerste 1000 dagen. Niet alle kinderen hebben automatisch een kansrijke start. De gemeente en betrokken partijen helpen kwetsbare ouders in deze tijd. Voorstellen uit de bijeenkomst komen in een plan voor de Kansrijke Start in Zevenaar. Het plan voor de Kansrijke Start in Zevenaar wordt in najaar 2021 gepresenteerd.

Herijking regiovisie gezondheid.
De regiovisie wordt in 2021 herijkt: een vertaling van de landelijke nota gezondheidsbeleid naar een geactualiseerde visie van gemeenten in Gelderland-Midden. Deze implementeren we vervolgens in lokaal beleid. Medio 2021 ronden we de herijking af.

7.1.4 Uitvoeren programma Korte Voorzieningketens vervolg — Jaar realisatie 2022

Het POP3 project Korte Ketens in het Liemers Landschap 1 heeft een vervolg gekregen. Ook dit nieuwe project Korte Ketens in het Liemers Landschap 2 willen we faciliteren. Hiermee bevorderen we

voedselbewustwording en gezond eetgedrag onder onze inwoners. Korte voedselketens zijn duurzaam door vermindering van transport.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Niet volgens plan	Volgens plan	Volgens plan

Eind juli 2021 heeft de eind manifestatie plaatsgevonden en is het project succesvol opgeleverd. Zo is er meer samenwerking tussen agrariërs en een kennistoename met betrekking tot distributie, een grotere en professionelere voedselorganisatie en een grotere bewustwording bij consumenten. Het project is geborgd bij Liemers Trots.

7.2 Duurzaamheid (energietransitie en CO_2 reductie)

7.2.1 Invoeren van circulaire economie in Zevenaar — Jaar realisatie 2023

Voor het slagen van de energietransitie is een ander economisch model nodig: de Circulaire Economie. Hiermee optimaliseren we hergebruik én minimaliseren we waardevernietiging. Het Rijk heeft hier het Rijksbrede programma Circulaire Economie 'Nederland circulair in 2050' voor opgesteld. Wij vertalen dit concreet naar een:

- andere wijze van ontwerpen (planvorming, openbare ruimte e.d.)
- andere wijze van opdrachtverlening (aanpassen inkoop- en aanbestedingsbeleid e.d.)
- andere financiële afwegingen (zoals Total Cost of Ownership, het 'ontschotten' van potjes e.d.)
- een andere werkwijze van afval naar grondstof (in samenwerking met bedrijven, waterschap en gemeenten).

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Volgens plan	Volgens plan	Volgens plan

Eigen organisatie
Om uitvoering te kunnen geven aan de opgave uit het Collegeprogramma 2018-2022, 'Invoeren van de circulaire economie in Zevenaar' (jaar van realisatie 2023), dient een 'Routekaart Circulaire Economie' te worden opgesteld om gefaseerd en gestructureerd de circulaire economie binnen onze organisatie in te voeren.

Regionaal
De opdracht en daarmee de regionale werkgroep 'Circulair Opdrachtgeverschap en Circulair Inkopen in de GWW-sector' is onlangs ondergebracht binnen de Groene Metropoolregio Arnhem Nijmegen, opgave 'Circulaire regio'. Het doel van deze kopgroep is uitvoering geven aan de opdracht vanuit het PFO Duurzaamheid, het opstellen van een regionaal kennisplatform (waar onder een regiotraining), regionaal circulair inkopen (bijvoorbeeld rioolbuizen, asfalt en/of straatstenen) en het opzetten van een regionale materialenbank voor hergebruik van vrijgekomen regionale producten en materialen.

7.2.2 Energie neutraal maken eigen organisatie — Jaar realisatie 2025

Wij streven in 2025 naar een energieneutrale eigen organisatie. Hiervoor voeren we projecten uit op het gebied van gebouwen en vastgoed, bedrijfsvoering en mobiliteit.
In één van de projecten voeren we een onderzoek uit naar de manier waarop we ons eigen wagenpark verduurzamen.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Niet volgens plan	Niet volgens plan	Niet volgens plan

Eind 2019 is de monitoringstool de CO_2-Prestatieladder ingevoerd waarmee de CO_2- en energieprestaties van de eigen organisatie gemeten kan worden. Op basis van de CO_2 prestatieladder is een uitvoeringsprogramma opgesteld. Voor het ondersteunen van de uitvoering en voor de monitoring om bij te kunnen sturen zijn extra middelen nodig. Deze middelen zijn door u in de Kadernota 2022 beschikbaar gesteld vanaf 2022.
Voor het jaar 2021 is geen monitoring mogelijk.

Voorstel raad

Kennisnemen: de middelen voor deze monitoringstool zijn vanaf 2022 opgenomen in de meerjarenbegroting 2022-2025.

7.2.4 Onderzoeken mogelijkheden deelname campagne fairtrade gemeente — Jaar realisatie 2023

'Fairtrade gemeente' is een predicaat dat vanuit 3 samenwerkende fairtrade organisaties kan worden toegekend als een gemeente op 6 criteria inzet toont voor fairtrade. Het gaat dan om gemeente in de zin van 'lokale gemeenschap', niet enkel 'gemeentelijke overheid'. Wij onderzoeken of er in de lokale samenleving animo is voor een werkgroep die fairtrade (en het behalen van het predicaat) wil oppakken.
Fairtrade nemen wij op in ons gemeentelijke inkoopbeleid, mogelijk onder het bredere vaandel van 'maatschappelijk verantwoord ondernemen'. Het facet fairtrade brengen wij periodiek onder de aandacht van inkopende budgethouders en betrokken in de periodieke peiling rond het inkoopbeleid.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Volgens plan	Niet volgens plan	Volgens plan

Er blijkt voldoende behoefte om verder in te zetten op het behalen van de titel 'Fairtrade Gemeente'. Met de werkgroep Fairtrade gemeente Zevenaar is daarom ingezet op een vervolgtraject met als doel om medio 2022 het predicaat Fairtrade Gemeente Zevenaar in ontvangst te nemen. De middelen die nodig zijn om het vervolgtraject te laten slagen zijn door u in de Kadernota 2022 beschikbaar gesteld.

7.2.5 Op weg naar aardgasvrij Zevenaar — Jaar realisatie 2040

In 2019 is duidelijk hoe we onze gemeente aardgasvrij maken (warmtevisie en uitvoeringsprogramma). In twee wijken gaan we als 'proeftuin' aan de slag. Deze ervaringen en de regionale ontwikkelingen zoals de 'Wijk van de Toekomst' (Gelders Energieakkoord) gebruiken en volgen we. Bijvoorbeeld voor het opstellen van de warmtevisie en het uitvoeringsplan. In 2040 is Zevenaar van het aardgas af.
Het uitfaseren van aardgas is naast een technisch vraagstuk ook een sociaal en financieel vraagstuk dat de nodige inzet vergt.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Volgens plan	Volgens plan	Volgens plan

Aardgasvrij Zevenaar
De oorspronkelijke planning om het proces in de wijken en dorpen van Zevenaar te starten om aardgas vrij te worden is bij de afwegingen omtrent de Kadernota 2020-2023 gewijzigd. Het jaar van realisatie blijft 2040 alleen de snelheid van uitvoering is aangepast.
Angerlo als Wijk van de Toekomst wordt afgerond. En voor de periode 2019-2020 zijn middelen gereserveerd voor een wijk/dorp die het graag zelf wil organiseren. De keuze om te temporiseren in het kader van de bezuinigingsopgave heeft consequenties op het behalen van de tussendoelen (20% duurzame opwek in 2020). Het einddoel (100% in 2040) blijft het uitgangspunt.
Wijk van de Toekomst Angerlo loopt volgens planning. De Regiegroep Angerlo heeft een Wijktransitieplan opgesteld dat in september 2021 ter besluitvorming naar de raad is gegaan. Dit transitieplan is het uitgangspunt voor de volgende fase, om te komen tot een wijkuitvoeringsplan.

Warmtenet stad Zevenaar
In 2020 is samen met de woningbouwcorporatie en de provincie het plan van aanpak (fase 3A) opgesteld om tot een intentieovereenkomst te komen (fase 3B). Fase 3B is in maart 2021 van start gegaan. Wij verwachten de intentieovereenkomst eind 2021. U wordt hier separaat over geïnformeerd.

7.2.6 Uitvoeren 'Gelders Energieakkoord in uitvoering' (2018-2023) — Jaar realisatie 2023

Wij zetten extra in op het uitvoeren van het Gelders Energieakkoord.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Volgens plan	Volgens plan	Volgens plan
			

Er zijn met betrekking tot deze activiteit geen bijzondere ontwikkelingen te melden.

7.2.7 Uitvoeren van de Routekaart …op weg naar een energie neutraal Zevenaar (2016-2020) — Jaar realisatie 2040

De Routekaart is een uitvoeringsagenda met verschillende projecten die bijdragen aan de CO_2-reductie en om energieneutraal te worden. Wij streven er naar om al in 2040 energieneutraal te zijn. Dit doen we onder andere door het professionaliseren van het Liemers Energieloket om nog beter de inwoner te bereiken, maar ook door een duurzaamheidsfonds waar initiatieven van derden gebruik van kunnen maken.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Volgens plan	Volgens plan	Volgens plan
			

Algemeen
De keuze om te temporiseren in het kader van de bezuinigingsopgave heeft consequenties op het behalen van de tussendoelen (20% duurzame opwek in 2020). Het einddoel blijft het uitgangspunt.

Regeling Reductie Energie
De Regeling Reductie Energie is in afrondende fase. De regeling betreft een specifieke uitkering van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties om huiseigenaren te helpen met energiebesparing in hun woning. Nagenoeg het complete budget is besteed aan energiebesparende maatregelen in de woningvoorraad. Van de ruim 11.000 particuliere woningeigenaren zijn meer dan 7.500 woningeigenaren met een actie voor energiebesparende maatregelen bereikt. Meer informatie over de resultaten van de actie zijn terug te lezen in de raadsinformatiebrief van september 2021
Voor besteding van het restantbudget (overgebleven uit de projectreserve) vindt een verkenning plaats om een specifieke actie op te zetten, in het kader van energiebesparing, voor particuliere monumenteneigenaren in de gemeente Zevenaar.

Regeling Reductie Energiegebruik Woningen (RREW)
De Regeling Reductie Energiegebruik Woningen (RREW) is een specifieke uitkering van het ministerie van Binnenlandse Zaken om naast huiseigenaren ook huurders te helpen met energiebesparing in hun woning. De regeling bevat acties als informatieavonden/webinars, -flyers en –brochures, een grootschalige inkoopactie voor energiemaatregelen (isolatie en zonnepanelen) en huiseigenaren en huurders ontvangen een waardebon waarmee zij bij de lokale bouwmarkt of webshop energiebesparende producten kunnen kopen. De regeling loopt tot juli 2022.

Energieloket en energiecoaches
Vanwege het terugtrekken van de gemeenten Duiven en Westervoort is het Liemers Energieloket in 2020 opgeheven. Na een oriëntatiefase is de gemeente Zevenaar een samenwerking aangegaan met het Regionaal Energieloket. Het energieloket is sinds april 2021 live. In samenwerking met het Regionaal Energieloket is de gemeente Zevenaar dit jaar een traject met energiecoaches gestart. Tien coaches worden opgeleid om inwoners van zowel koop- als huurwoningen te voorzien van adviesgesprekken over woningverduurzaming. In

juli is het opleidingstraject gestart. In Q3 vinden de eerste coachgesprekken aan huis plaats.

Laadpalen infra
De 'Concessie laadpalen' is tot eind dit jaar verlengd. Provincie Gelderland en Overijssel zijn bezig om een nieuwe concessie op de markt te zetten, waar de gemeente Zevenaar weer aan mee kan doen.
Op basis van de Nationale Agenda Laadinfrastructuur (uitwerking ambitie uit het Nationaal Klimaatakkoord) hebben de gemeenten de opgave om een integrale visie op laadinfrastructuur en bijpassend plaatsingsbeleid vast te stellen. De planning is dat deze visie eind 2021/ begin 2022 ter besluitvorming aan u wordt aangeboden.

7.2.8 Uitvoeren van het uitvoeringsprogramma Routekaart energietransitie Regio Arnhem Nijmegen (2018-2023) — **Jaar realisatie 2023**

Ook de Regio Arnhem Nijmegen staat voor een opgave (in 2050 energieneutraal). Dit is een opgave voor alle vier de bestaande Portefeuillehoudersoverleggen (Duurzaamheid, Mobiliteit, Wonen en Economie). De coördinatie is vanuit het portefeuillehoudersoverleg Duurzaamheid en wordt voorbereid via de regionale Icoongroep Slimme Duurzaamheid. Voor het halen van de opgave is het uitvoeringsprogramma opgesteld waarbij de focus van de regionale samenwerking ligt bij:

- Regionale Energiestrategie (RES)
- Energietransitie gebouwde omgeving
- Duurzame bedrijventerreinen
- Duurzaam en circulair inkopen en aanbesteden

Stand van zaken	**Rek. 2020**	**1e VGR**	**2e VGR**
	Volgens plan	Volgens plan	Volgens plan

Het uitvoeringsprogramma Routekaart energietransitie Regio Arnhem Nijmegen is ondergebracht in de Groene Metropool Regio Arnhem Nijmegen, bij de opgave Circulaire regio. De Groene Metropoolregio Arnhem Nijmegen inclusief uitgewerkte thema's zijn in april in college en raad besproken. Eind 2021 wordt duidelijk voor welke opgaven de gemeente gaat intekenen.

Een onderdeel van de Routekaart is de Regionale Energiestrategie (RES). In alle deelnemende gemeenten van onze regio is het RES bod 1.0 vastgesteld. Het traject RES 2.0 zal door de Groene Metropoolregio Arnhem Nijmegen opgepakt worden.

Vanuit het onderdeel Circulaire Economie is het project duurzaamheid en circulariteit in de grond-, weg- en waterbouw (GWW) Regio Arnhem Nijmegen ontstaan waar Zevenaar aan mee doet (zie ook 7.2.1).

7.3 Duurzaam inzamelen en verwerken afval

7.3.1 Verminderen restafval per inwoner (max. 100 kg) — **Jaar realisatie 2020**

Om deze doelstelling te realiseren willen wij de hoeveelheid gescheiden ingezameld GFT- en groenafval verhogen. Om dat te bereiken voeren wij een aparte GFT-container in die wij de inwoners gratis aanbieden. Ook kunnen inwoners groenafval op het aanbiedstation gratis aanbieden. Het aanbieden van restafval gaan wij ontmoedigen door dit minder vaak op te halen.
De aanvullende lasten dekken wij binnen de afvalbegroting en verrekenen we via de afvalstoffenheffing.

Stand van zaken	**Rek. 2020**	**1e VGR**	**2e VGR**
	Volgens plan	Volgens plan	Volgens plan

Op basis van de eerste vijf maanden is de prognose dat er in 2021 101 kg restafval per inwoner wordt ingezameld in Zevenaar. In de eerste maanden was er door bovengemiddeld thuiswerken mogelijk nog sprake van enige corona-effecten, zodat de hoeveelheid per inwoner op jaarbasis nog zou kunnen zakken. De totale hoeveelheid restafval (inclusief aanbiedstation) lijkt in 2021 te dalen, omdat de hoeveelheid op de

aanbiedstations met een derde is teruggelopen van 39 naar 26 kg per inwoner. Dit is gedeeltelijk een corona-effect, gedeeltelijk een gevolg van meer scheidingsmogelijkheden (matrassen, luiers) en gedeeltelijk een prijseffect (hogere tarieven voor restafval).

7.4 Afvalwater en waterhuishouding

7.4.1 Uitvoeren duurzaamheidsmaatregelen Watertakenplan	Jaar realisatie	2021

Zoals in het Watertakenplan de Liemers 2017-2021 is opgenomen, focussen we serieus op duurzaamheid en klimaatverandering. Bij het ontwerpen en inrichten van zowel (afval)waterketen, watersysteem als openbare ruimte wordt hiermee rekening gehouden. Hierbij zoeken wij nadrukkelijk naar een integrale benadering bij grootonderhoud, reconstructie en nieuwbouw.

De volgende uitgangspunten hanteren wij bij alle plannen met betrekking tot afvalwaterketen, watersysteem en openbare ruimte:

1. Klimaatbestendig inrichten betreffende water, hitte en droogte;
2. Vasthouden, bergen en afvoeren;
3. Beperken wateroverlast in stedelijk gebied;
4. Scheiden bij de bron van hemelwater en vuilwater;
5. Vuilwater wordt via de riolering afgevoerd naar de zuivering;
6. Hemelwater voert bij voorkeur zichtbaar bovengronds af naar oppervlaktewater of bodem;
7. Anticiperen op klimaatverandering door rekening te houden met de verwachte effecten bij het ontwerp en inrichting van (afval)waterketen, watersysteem en openbare ruimte;
8. Milieutechnisch functioneren en oppervlaktewaterkwaliteit mag niet verslechteren ten opzichte van de huidige situatie;
9. Particulieren stimuleren voor meer groen in de tuin, voor hitte en water. Bewoners moeten zich zo veel mogelijk zelf verantwoordelijk voelen voor het verwerken van hemelwater op eigen terrein.

Wij gaan samen met andere Liemerse gemeenten en het waterschap dit jaar starten met het project 'Klimaatadaptatie De Liemers', zoals recent vanuit het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie is voorgeschreven. Hiervoor voeren we een stresstest uit om knelpunten en risico's op onder andere wateroverlast in kaart te brengen.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Volgens plan	Volgens plan	Volgens plan

De Stresstest en risicodialogen hebben wij afgerond. De volgende fase betreft het opstellen van concept uitvoeringsprogramma klimaatadaptatie. Het doel hiervan is het voorleggen van voorgestelde beleidsambities aan de gemeenteraden om de politieke wensen en ambitie voor het lokale traject op te halen. Hierdoor worden politieke voorkeuren in het definitief programma meegenomen.

WAT KOST HET?

Exploitatie (bedragen x € 1.000)	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Baten				
Meerjarenbegroting 2021-2024	9.030	8.914	8.914	8.914
Mutaties 2e Voortgangsrapportage 2020	0	0	0	0
Tot de 1e Voortgangsrapportage 2021	44	0	0	0
Mutaties 1e Voortgangsrapportage 2021	345	0	0	0
Kadernota 2022	0	0	0	0
Tot de 2e Voortgangsrapportage 2021	10	21	50	50
Baten tot de 2e Voortgangsrapportage	9.429	8.935	8.963	8.963

Mutaties 2e Voortgangsrapportage				
2. Actualisatie bestaand beleid	207	0	0	0
Mutaties afvalstoffenheffing 2021	207	0	0	0
Totaal mutaties baten 2e Voortgangsrapportage	**207**	**0**	**0**	**0**
Totaal baten t/m de 2e Voortgangsrapportage	**9.636**	**8.935**	**8.963**	**8.963**
Lasten				
Meerjarenbegroting 2021-2024	10.723	10.353	10.437	10.379
Mutaties 2e Voortgangsrapportage 2020	21	21	10	10
Tot de 1e Voortgangsrapportage 2021	264	0	0	0
Mutaties 1e Voortgangsrapportage 2021	345	0	0	0
Kadernota 2022	0	548	48	48
Tot de 2e Voortgangsrapportage 2021	10	21	50	50
Lasten tot de 2e Voortgangsrapportage	**11.363**	**10.943**	**10.545**	**10.487**
Mutaties 2e Voortgangsrapportage				
1. Autonome ontwikkelingen	63	21	21	21
Actualiseren bijdrage gemeenschappelijke regeling VGGM	11	9	9	9
Bijstelling afschrijvingen en rente activa	52	0	0	0
Uitvoering 'Prenataal huisbezoek door de jeugdgezondheidszorg'	0	12	12	12
2. Actualisatie bestaand beleid	-49	46	1	1
Mutaties afvalstoffenheffing 2021	-5	0	0	0
Subsidie woningbouwverzakkingen	-45	45	0	0
Toekennen indexatie 2021	1	1	1	1
Totaal lasten 2e Voortgangsrapportage	**14**	**67**	**22**	**22**
Totaal lasten t/m de 2e Voortgangsrapportage	**11.377**	**11.010**	**10.567**	**10.509**
Saldo voor bestemming	**-1.741**	**-2.074**	**-1.603**	**-1.546**
Onttrekkingen				
Meerjarenbegroting 2021-2024	327	80	0	80
Mutaties 2e Voortgangsrapportage 2020	-80	-80	-80	-80
Tot de 1e Voortgangsrapportage 2021	166	0	0	0
Mutaties 1e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Kadernota 2022	0	0	0	0
Tot de 2e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Totaal onttrekkingen reserves tot 2e VGR	**413**	**0**	**0**	**0**
Toevoegingen				
Meerjarenbegroting 2021-2024	-80	-80	-80	-80
Mutaties 2e Voortgangsrapportage 2020	80	80	80	80
Tot de 1e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Mutaties 1e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Kadernota 2022	0	0	0	0
Tot de 2e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Totaal onttrekkingen reserves tot de 2e VGR	**0**	**0**	**0**	**0**
Totaal mutaties reserves	**201**	**0**	**0**	**0**
Saldo na bestemming	**-1.540**	**-2.074**	**-1.603**	**-1.546**

Toelichting financiële ontwikkelingen

1. Autonome ontwikkelingen

Actualiseren bijdrage gemeenschappelijke regeling VGGM

Voor de wettelijke uitbreiding van het Rijksvaccinatieprogramma (RVP) met vaccinatie 14-jarigen tegen meningokokken zijn m.i.v. 2021 structurele middelen toegevoegd aan de algemene uitkering (meicirculaire 2021). Daarnaast is incidenteel een bedrag voor 2021 beschikbaar gesteld voor de zogenaamde 'informed consent procedure RVP'. Deze procedure richt zich op het inbouwen van de toestemmingsverklaring in de registratie van het RVP (delen van vaccinatiegegevens met het RIVM). De beschikbare middelen worden beschikbaar gesteld aan de GR-VGGM die belast is met de uitvoering van het RVP.

Bijstelling afschrijvingen en rente activa

De actualisatie van de kapitaallasten is onder andere gebaseerd op de jaarstukken 2020. Per saldo ontstaat een éénmalig voordeel van € 789.000 en bestaat voornamelijk uit:
Programma o t/m 8 Lasten Bijstelling afschrijving/rente € 771.000 Voordeel
In dit voordeel zijn de mutaties inzake afval en riolering geëlimineerd door dotaties aan de reserve en voorziening.
Mutaties reserves kapitaallasten programma o t/m 8 - € 79.000 Nadeel
Mutatie rente aan de verliesvoorziening |GREX € 101.000 Voordeel
Per programma zijn de afwijkingen zowel bij de lasten en baten te lezen. De voornaamste oorzaak is de vertraging van de investeringen waardoor de eerste afschrijving, conform het afschrijvingsbeleid, een jaar later plaats vindt.

Uitvoering 'Prenataal huisbezoek door de jeugdgezondheidszorg'

M.i.v. 2022 zijn middelen aan de algemene uitkering toegevoegd voor de uitvoering van het Wetsvoorstel 'Prenataal huisbezoek door de jeugdgezondheidszorg'. Op grond van deze wet worden de middelen beschikbaar gesteld aan de organisatie die belast is met de uitvoering van de JGZ (gemeenschappelijke regeling VGGM).

2. Actualisatie bestaand beleid

Mutaties afvalstoffenheffing 2021

De belangrijkste ontwikkeling in 2021 is de stijging van de marktprijs voor oud papier. De prognose voor 2021 is gebaseerd op de gemiddelde vergoeding in de eerste vier maanden van 2021. Dit leidt tot een voordeel van € 155.000.
Doordat de ondergrondse restafvalcontainers nog niet geplaatst zijn vallen de beheerkosten in 2021 eenmalig weg. Dit levert een voordeel van € 35.000 op.
Verder valt de vergoeding voor de inzameling PMD hoger uit. Dit komt vooral door een eenmalige nabetaling over 2019 van € 32.000. Tenslotte valt de aanschaf van containers duurder uit doordat het aantal nieuwe woningen groter is dan geraamd en meer oude (restafval) containers vervangen zijn.

Per saldo verwachten wij een voordeel op de kosten van afvalverwerking van € 212.000,-. Dit storten wij in de bestemmingsreserve afval.

Subsidie woningbouwverzakkingen

Van het subsidiebedrag van € 125.000 dat in 2019 door de raad beschikbaar is gesteld voor onderzoek naar woningverzakkingen en bijdrage aan de gedupeerden van woningverzakking a.g.v. droogte in 2018 zal naar verwachting eind dit jaar een bedrag van ca. € 45.000 overblijven. We stellen voor om het resterende bedrag van € 45.000 in 2022 beschikbaar te houden voor dit doel.

Toekennen indexatie 2021

Bij de begroting 2021-2024 is een stelpost opgenomen voor indexatie. Met deze begrotingswijziging wordt de indexatie toegekend. De stelpost is vanaf 2021 overschreden voor een bedrag van afgerond € 24.000. Alleen in 2021 ontstaat toch een voordeel van € 226.000 omdat in dat jaar een hogere stelpost was opgenomen.

Toelichting mutaties reserves

1. Autonome ontwikkelingen

Bijstelling afschrijvingen en rente activa

De actualisatie van de kapitaallasten is onder andere gebaseerd op de jaarstukken 2020. Per saldo ontstaat een éénmalig voordeel van € 789.000 en bestaat voornamelijk uit:

Programma 0 t/m 8 Lasten Bijstelling afschrijving/rente € 771.000 Voordeel

In dit voordeel zijn de mutaties inzake afval en riolering geëlimineerd door dotaties aan de reserve en voorziening.

Mutaties reserves kapitaallasten programma 0 t/m 8 - € 79.000 Nadeel

Mutatie rente aan de verliesvoorziening |GREX € 101.000 Voordeel

Per programma zijn de afwijkingen zowel bij de lasten en baten te lezen. De voornaamste oorzaak is de vertraging van de investeringen waardoor de eerste afschrijving, conform het afschrijvingsbeleid, een jaar later plaats vindt.

2. Actualisatie bestaand beleid

Mutaties afvalstoffenheffing 2021

De belangrijkste ontwikkeling in 2021 is de stijging van de marktprijs voor oud papier. De prognose voor 2021 is gebaseerd op de gemiddelde vergoeding in de eerste vier maanden van 2021. Dit leidt tot een voordeel van € 155.000.

Doordat de ondergrondse restafvalcontainers nog niet geplaatst zijn vallen de beheerkosten in 2021 eenmalig weg. Dit levert een voordeel van € 35.000 op.

Verder valt de vergoeding voor de inzameling PMD hoger uit. Dit komt vooral door een eenmalige nabetaling over 2019 van € 32.000. Tenslotte valt de aanschaf van containers duurder uit doordat het aantal nieuwe woningen groter is dan geraamd en meer oude (restafval) containers vervangen zijn.

Per saldo verwachten wij een voordeel op de kosten van afvalverwerking van € 212.000,-. Dit storten wij in de bestemmingsreserve afval.

8. VOLKSHUISVESTING, RUIMTELIJKE ORDENING EN STEDELIJKE VERNIEUWING

ALGEMEEN

Omschrijving
Dit programma gaat over de beleidsvelden ruimtelijke ordening, grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen) en wonen.

Wat willen we?
Wij willen een gemeente zijn waar het aantrekkelijk wonen, werken en leven is.

Ontwikkelingen
Woningmarkt
Wat betreft de woningmarkt het is en blijft een roerige en drukke tijd en de druk op de woningmarkt neemt steeds meer toe.
Vanuit de woondeal wordt ingezet om de woningbouw te versnellen en vooral betaalbare woningen toe te voegen aan de voorraad. De afspraken uit de woondeal krijgen steeds meer uitvoering en zo worden de afspraken ook opgepakt en uitgevoerd. Vanuit de subregio de Liemers is door de Woondeal in 2020 de Liemerse woonagenda geactualiseerd. Daarnaast wordt er in de regio een verstedelijkingsstrategie opgesteld voor de lange termijnvisie. Dit om naast het toevoegen van woningen ook het belang van de opgave integraal ruimtelijk op te pakken. Met de visie dat ook het groene landschappelijke karakter van de regio blijft bestaan. Al met al een flinke ruimtelijke opgave.

Ontwikkelingen: Verstedelijkingsstrategie
In en met de regio werken wij aan de Verstedelijkingsstrategie Groene Metropool. De strategie draait om het faciliteren van de groei in de regio én het tegelijkertijd versterken van de leefkwaliteit. Voor de (middel)lange termijn beschrijft de strategie welke voorwaarden en principes er zijn om te komen tot groei van wonen en werken. Tegelijkertijd moet dit bijdragen aan het versterken van mobiliteit, leefbaarheid en landschap om de typische balans tussen stedelijke ontwikkeling en ontspannen leefkwaliteit in de Groene Metropoolregio te versterken. Vandaar ook de titel 'Meer landschap, meer stad'. Deze Verstedelijkingsstrategie heeft een directe link met de nog op te stellen Omgevingsvisie Zevenaar. Door het opnemen van de ontwerpprincipes en opgaven vanuit de regio in de eigen omgevingsvisie en het laten doorwerken hiervan in de bestemmingsplannen/het omgevingsplan worden de regionale uitgangspunten meer in de lokale instrumenten verankerd. De keuzes die Zevenaar maakt binnen deze regionale opgaven en ontwerpprincipes worden uiteindelijk opgenomen in de Omgevingsvisie Zevenaar, die de raad, volgens de huidige planning vaststelt in het najaar van 2023.

Beleidskaders
- Structuurvisie Zevenaar 2012-2030
- Omgevingsvisie Gelders Eiland 2030
- Woonvisie Zevenaar
- Woonvisie Gelders Eiland (2018)
- Nota Vastgoedbeleid
- Nota Grondbeleid Zevenaar 2021

WAT WILLEN WE?

8.1 Ruimtelijke Ordening

Wij streven naar een goede balans tussen de ontwikkeling van de stad Zevenaar met een bovenlokaal en regionaal voorzieningenniveau en leefbare kernen met een eigen lokaal voorzieningenaanbod. We maken gewenste (ruimtelijke) ontwikkelingen mogelijk en bevorderen de ruimtelijke kwaliteit en een veilige en gezonde fysieke leefomgeving. Hierbij respecteren wij het landschap en de daarin aanwezige natuur- en cultuurhistorische waarden.

8.2 Stedelijke vernieuwing

Via stedelijke vernieuwing zetten we in op de vitaliteit in dorpen en wijken. We nemen fysieke maatregelen die nodig zijn om wijken en dorpen toekomstbestendig te maken.

8.3 Wonen en bouwen

Wij hebben een toekomstbestendige woningvoorraad. Voor iedereen is er een geschikte woning en onze inwoners wonen prettig.

8.4 Handhaving

Beschermen van de kwaliteit van de (leef-)omgeving door toezicht en handhaving.

WAT DOEN WE?

Naam activiteit	Jaar realisatie	Status 2020	Status 1e VGR	Status 2e VGR
8.1.1 Invoeren Omgevingswet	2023			
8.2.1 Herinrichten BAT-terrein	2020			
8.3.1 Herontwikkelen Vestersbos Zevenaar	2024			
8.3.2 Regie op woningbouwprogramma	2027			
8.3.3 Verbeteren kwaliteit Dorpsplein Lobith	2020			
8.3.4 Ontwikkelen bouwgrondexploitaties	2025			

8.1 Ruimtelijke Ordening

8.1.1 Invoeren Omgevingswet — Jaar realisatie 2023

Dit betreft een transitieopgave die sinds 2017 is ingezet en doorloopt tot 2021 (invoering Omgevingswet) en de jaren daarna. "De Omgevingswet raakt een groot deel van de organisatie. Uitgangspunt is dat we op1 januari 2021 voldoen aan de eisen die de VNG stelt aan de inwerkingtreding van de Omgevingswet. Wij stellen hiervoor een route vast. Wij passen ons instrumentarium aan de nieuwe wettelijke vereisten aan. Hierbij is digitalisering van gegevens en het eenvoudig kunnen benaderen van die gegevens een belangrijk onderdeel. Ook het vaststellen van een omgevingsvisie en toewerken naar 1 omgevingsplan voor het grondgebied van de gemeente. Wij zetten in op participatie van inwoners, ondernemers en instanties. Intern kijken wij naar de gevolgen voor de organisatie op het gebied van functies, cultuur, competenties en integraliteit. Vraag die daarbij centraal staat is: "Hoe kunnen we samen met onze inwoners plannen zo goed mogelijk realiseren en welke vorm van dienstverlening en participatie vanuit de gemeente hoort daarbij?

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Volgens plan	Volgens plan	Volgens plan

Volgens plan.
Met het steeds uitstellen van de inwerkingtreding van de wet wordt de planning opgeschoven. Volgens de laatste berichten treedt de wet nu in werking op 1 juli 2022. De Omgevingswet heeft invloed op het gehele ruimtelijke domein en heeft de nodige raakvlakken met het sociale domein. De voorbereiding op het omgevingsplan (van rechtswege), het maken van het omgevingsplan, en de verbetertrajecten van de diverse werkprocessen zoals vergunningverlening zijn grote opgaven. Een belangrijk aandachtspunt is de noodzakelijke digitaliseringsslag die wordt gemaakt en de gevolgen voor het ICT-beheer bij (volledig) digitaal werken en werken met het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO).
Periodiek wordt de gemeenteraad op de hoogte gesteld van de stand van zaken, welke stukken ter vaststelling worden voorgelegd met de planning daarbij.
De financiën voor de invoering van de Omgevingswet zijn nog voldoende geborgd in de begroting.

8.2 Stedelijke vernieuwing

8.2.1 Herinrichten BAT-terrein — Jaar realisatie 2020

In 2018 zijn wij gestart met de herinrichting van het BAT-terrein. Het betreft een herstructurering van een bedrijventerrein. Dit biedt een kans om woningbouw te realiseren op een strategische plek bij de binnenstad, het treinstation en aan het landgoed. Met de huidige invulling is het gebied niet toegankelijk en vormt het een barrière in de stad. Door de herontwikkeling wordt het gebied toegankelijk en zo komt er onder meer een verbinding tussen het centrum en het landgoed en de groene wig. Met de eigenaar stemmen wij de stedenbouwkundige opzet van de woonblokken en de openbare ruimte af. Uitgangspunt daarbij is dat het industriële karakter zoveel mogelijk behouden blijft.
Wij hebben begin 2018 het voorterrein aangekocht, een deel van de gronden achter Huis Rijck en rondom Hal 12. Hiermee kunnen wij versneld uitvoering geven aan de inrichting van het voorterrein voor Hal 12 en gemeentehuis. De herinrichting van het voorterrein betekent een kwaliteitsslag voor onze gemeentelijke panden en een upgrade van de Kerkstraat. Het terrein achter Huis Rijck wordt deels ingezet voor de verkoop van Huis Rijck. Het overige deel vullen wij in met (fiets)parkeren en andere voorzieningen ten behoeve van Hal 12 en gemeentehuis. Voor de herinrichting van deze gronden moeten wij bovengronds en ondergronds maatregelen treffen.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Volgens plan	Volgens plan	Volgens plan

In 2020 heeft u een krediet beschikbaar gesteld voor de reconstructie van het voorterrein en aanpassing van de Kerkstraat. De uitvoering van de herinrichting kan niet eerder dan eind 2021 in verband met de bouwwerkzaamheden die aan de noordzijde en oostzijde van de cultuurfabriek plaatsvinden.

8.3 Wonen en bouwen

8.3.1 Herontwikkelen Vestersbos Zevenaar — Jaar realisatie 2024

Herontwikkelen van de locatie van de voormalige schoolgebouwen van het Liemers College aan het Vestersbos in Zevenaar.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Volgens plan	Volgens plan	Volgens plan

De opgave was herontwikkeling van de voormalige schoollocatie Vestersbos 4 in Zevenaar ten behoeve van woningbouw. Wij hebben dit onderzoek voorlopig on hold gezet, omdat we een quickscan laten uitvoeren naar vestiging van maatschappelijke functies, waaronder primair onderwijs (PO) en mogelijk voortgezet onderwijs in combinatie met sportvoorzieningen. Indien al deze functies een plek op deze locatie krijgen, is er geen ruimte meer voor woningbouwontwikkeling.
U heeft op 16 september 2020 besloten krediet beschikbaar te stellen voor een haalbaarheidsstudie naar de huisvesting van het PO.

8.3.2 Regie op woningbouwprogramma — Jaar realisatie 2027

Op basis van de Liemerse Woonagenda voor de periode 2017-2027 stellen wij uitgangspunten vast voor het woningbouwprogramma. Op basis van die uitgangspunten stellen wij een flexibele woningbouwprogrammering vast met maatwerk per kern. Om nieuwe kansrijke initiatieven mogelijk te maken brengen wij de capaciteit van woningbouwlocaties, die niet aansluiten bij de vraag op lange termijn, terug.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Volgens plan	Volgens plan	Volgens plan

De regie op woningbouwprogramma is een continue proces. Wij willen een continue bouwstroom op gang houden.
De lokale overheid speelt bij het aanbieden van voldoende woongelegenheid een belangrijke regierol. Wij gaan samen met marktpartijen en woningcorporaties ervoor zorgen dat binnen de gemeente goede en voor alle doelgroepen de juiste woningen beschikbaar zijn. Om de behoefte in te vullen bieden wij een gedifferentieerd woningbouwprogramma aan en zetten wij in op kwaliteit (bouwen naar behoefte).
Voor een actueel beeld houden wij om de drie jaar een regionaal woningmarktonderzoek. Daarnaast zijn meerdere afspraken (o.a. Woondeal en prestatieafspraken), acties dan wel overeenkomsten opgesteld die het mogelijk maken om een gedifferentieerd woningbouwprogramma te realiseren in de loop der jaren. En wordt de Liemerse woonagenda regelmatig geactualiseerd. Als verdieping op het regionale woningmarktonderzoek hebben wij een onderzoek "ontwikkeling (sociale) woningvoorraad" laten uitvoeren. Met dit onderzoek is verder ingezoomd op de gemeente en op de kernen. Gezien het onderzoek constateren wij dat de gemeente nog een forse opgave heeft maar de uitkomsten in lijn zijn met de vorige onderzoeken en het ingezet beleid (50% betaalbaar waarvan 25% sociaal, sturing op woningbouw/ richtlijnen notitie, afspraken in de woondeal enz.).
Met deze afspraken zetten wij in op 50% betaalbaar bouwen waarvan 25% sociaal (bij zachte projecten van 20 woningen of meer). Bij betaalbaar bouwen zijn in de Liemers vergaande afspraken gemaakt uitgaande van € 250.000, - i.p.v. de NHG-grens. Wel moeten we constateren dat de gemeente te maken heeft met veel harde plannen (met vastgestelde bestemmingsplannen) waarvan de afspraken al vastliggen en die niet geheel aansluiten op de betaalbaarheid afspraken. Bij wijzigingsverzoeken van het bestemmingsplan vormen deze afspraken wel de basis, zoals bij BAT fase II. Wij houden u regelmatig op de hoogte van de ontwikkeling met betrekking tot de woningbouwplannen.

8.3.3 Verbeteren kwaliteit Dorpsplein Lobith — Jaar realisatie 2020

Om te komen tot een herinrichting van het Dorpsplein en een deel van de aangrenzende gebouwen worden voorbereidingskosten gemaakt. Hierbij moet u denken aan het bepalen van de scope van de opgave, de uitwerking van de opgave en mogelijk daarmee samenhangende onderzoeken en overleg met betrokkenen/omgeving. In het kader van de subsidie Sterk Bestuur ontvangen wij in 2018 een bijdrage van € 500.000 voor fysieke investeringen en/of proceskosten.

Stand van zaken	**Rek. 2020**	**1e VGR**	**2e VGR**
	Volgens plan	Volgens plan	Volgens plan

Op 19 mei 2020 heeft het college ingestemd met de gebiedsvisie voor het centrum van Lobith "Lobith Dorpshart". Op basis van de visie, in samenspraak met de gevormde klankbordgroep concretiseren we de plannen verder, zodat de plannen uiterlijk voor 31 december 2021 (we hebben uitstel van de subsidie Sterk Bestuur gekregen) kunnen worden uitgevoerd. Hierbij leggen we de focus in eerste instantie op het realiseren van een kwaliteitsimpuls van de openbare ruimte op het Marktplein (parkeren en muziekkoepel). De werkzaamheden lopen volgens planning.

8.3.4 Ontwikkelen bouwgrondexploitaties — Jaar realisatie 2025

De woningbouwlocatie Groot Holthuizen is volop in ontwikkeling. Door de goede uitgifte de afgelopen jaren heeft de gemeenteraad besloten de grondexploitatie Zevenaar Oost uit te breiden met het nieuwe buurtschap De Holtkamp (circa 120 woningen). De verwachting is dat we in 2022 ook het laatste buurtschap 't Hof zullen toevoegen aan de grondexploitatie. De buurtschappen De Tol en De Bem worden komend jaar afgerond en overgedragen naar de beheersorganisatie.

In het woningbouwplan Middag Oost is momenteel uitsluitend nog een beperkt aantal vrije kavels beschikbaar. Momenteel worden plannen uitgewerkt voor een nieuwe fase waarbij ontwikkelaars worden benaderd die interesse hebben. Dit zal in 2022 naar verwachting leiden tot nieuwe bouwactiviteiten.

Stand van zaken	Rek. 2020	1e VGR	2e VGR
	Volgens plan	Volgens plan	Volgens plan

In totaal waren er in heel Groot Holthuizen begin 2021 (De Tol, De Bem en De Stede) nog circa 40 kavels niet geleverd. Wij hebben de verwachting uitgesproken dat we het merendeel van deze kavels in 2021 daadwerkelijk kunnen leveren.

In de periode januari – juli 2021 zijn er 19 kavels geleverd en 4 kavels verkocht.

De grondexploitatie Zevenaar Oost is inmiddels uitgebreid met het buurtschap de Holtkamp. Daarvoor heeft het bestemmingsplan ter inzage gelegen en we verwachten dit in de tweede helft ter vaststelling aan te kunnen bieden. In de tweede helft van 2021 starten we ook met de verkoop, echter zullen de eerste kavels pas in 2022 geleverd gaan worden.

WAT KOST HET?

Exploitatie (bedragen x € 1.000)	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Baten				
Meerjarenbegroting 2021-2024	5.106	4.984	4.179	1.115
Mutaties 2e Voortgangsrapportage 2020	235	1.179	1.199	1.220
Tot de 1e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Mutaties 1e Voortgangsrapportage 2021	60	0	0	1.220
Kadernota 2022	0	0	0	0
Tot de 2e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Baten tot de 2e Voortgangsrapportage	5.401	6.164	5.379	2.335
Mutaties 2e Voortgangsrapportage				
1. Autonome ontwikkelingen	509	-2.782	16.110	5.153
Aanpassing ramingen grondexploitatie Middag Oost	-334	-337	-8	4.036
Aanpassing ramingen Zevenaar Oost Wonen	843	-2.445	16.117	1.116
2. Actualisatie bestaand beleid	130	0	0	0
Bouwaanvragen: extra legesinkomsten en extra capaciteit	130	0	0	0
Totaal mutaties baten 2e Voortgangsrapportage	639	-2.782	16.110	5.153
Totaal baten t/m de 2e Voortgangsrapportage	6.040	3.382	21.489	7.487
Lasten				
Meerjarenbegroting 2021-2024	7.069	6.929	5.657	2.588
Mutaties 2e Voortgangsrapportage 2020	289	1.179	1.199	1.220
Tot de 1e Voortgangsrapportage 2021	835	0	0	0
Mutaties 1e Voortgangsrapportage 2021	60	0	0	0
Kadernota 2022	0	36	0	0
Tot de 2e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Lasten tot de 2e Voortgangsrapportage	8.253	8.144	6.857	3.808
Mutaties 2e Voortgangsrapportage				
1. Autonome ontwikkelingen	499	-2.782	16.110	5.153
Aanpassing ramingen grondexploitatie Middag Oost	-334	-337	-8	4.036
Aanpassing ramingen Zevenaar Oost Wonen	843	-2.445	16.117	1.116
Bijstelling afschrijvingen en rente activa	-10	0	0	0
2. Actualisatie bestaand beleid	50	0	0	0

Bouwaanvragen: extra legesinkomsten en extra capaciteit	50	0	0	0
Toekennen indexatie 2021	0	0	0	0
Totaal lasten 2e Voortgangsrapportage	**549**	**-2.782**	**16.110**	**5.153**
Totaal lasten t/m de 2e Voortgangsrapportage	**8.801**	**5.362**	**22.967**	**8.961**
Saldo voor bestemming	**-2.761**	**-1.981**	**-1.478**	**-1.474**
Onttrekkingen				
Meerjarenbegroting 2021-2024	-1	2	0	0
Mutaties 2e Voortgangsrapportage 2020	0	0	0	0
Tot de 1e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Mutaties 1e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Kadernota 2022	0	0	0	0
Tot de 2e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Totaal onttrekkingen reserves tot 2e VGR	**-1**	**2**	**0**	**0**
Toevoegingen				
Meerjarenbegroting 2021-2024				
Mutaties 2e Voortgangsrapportage 2020				
Tot de 1e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Mutaties 1e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Kadernota 2022	0	0	0	0
Tot de 2e Voortgangsrapportage 2021	0	0	0	0
Totaal onttrekkingen reserves tot de 2e VGR	**0**	**0**	**0**	**0**
Totaal mutaties reserves	**2**	**2**	**0**	**0**
Saldo na bestemming	**-2.759**	**-1.978**	**-1.478**	**-1.474**

Toelichting financiële ontwikkelingen

1. Autonome ontwikkelingen

Aanpassing ramingen grondexploitatie Middag Oost

De ramingen van de grondexploitatie Middag Oost & Zwanenwaay zijn aangepast o.b.v. de herziene grex per 01-01-2021 zoals vastgesteld in de raadsvergadering van 08-07-2021, aangevuld met actuele ontwikkelingen.

Aanpassing ramingen Zevenaar Oost Wonen

De ramingen van de grondexploitatie Zevenaar Oost Wonen zijn aangepast o.b.v. de herziene grex per 01-01-2021 zoals vastgesteld in de raadsvergadering van 08-07-2021, aangevuld met actuele ontwikkelingen.

Bijstelling afschrijvingen en rente activa

De actualisatie van de kapitaallasten is onder andere gebaseerd op de jaarstukken 2020. Per saldo ontstaat een éénmalig voordeel van € 789.000 en bestaat voornamelijk uit:
Programma 0 t/m 8 Lasten Bijstelling afschrijving/rente € 771.000 Voordeel
In dit voordeel zijn de mutaties inzake afval en riolering geëlimineerd door dotaties aan de reserve en voorziening.
Mutaties reserves kapitaallasten programma 0 t/m 8 - € 79.000 Nadeel
Mutatie rente aan de verliesvoorziening |GREX € 101.000 Voordeel
Per programma zijn de afwijkingen zowel bij de lasten en baten te lezen. De voornaamste oorzaak is de vertraging van de investeringen waardoor de eerste afschrijving, conform het afschrijvingsbeleid, een jaar later plaats vindt.

2. Actualisatie bestaand beleid

Bouwaanvragen: extra legesinkomsten en extra capaciteit

Uitgaande van de ingekomen bouw- en conceptaanvragen in het eerste halfjaar van 2021, verwachten wij voor 2021 een beperkte stijging van de legesinkomsten. Het gaat om een voordeel van € 130.000 en komt terug in programma's 0 en 8. Dit bedrag dient deels (€ 100.000) ingezet te worden voor de afhandeling van

deze aanvragen. De resterende € 30.000 komt ten gunste van het resultaat.

Toekennen indexatie 2021
Bij de begroting 2021-2024 is een stelpost opgenomen voor indexatie. Met deze begrotingswijziging wordt de indexatie toegekend. De stelpost is vanaf 2021 overschreden voor een bedrag van afgerond € 24.000. Alleen in 2021 ontstaat toch een voordeel van € 226.000 omdat in dat jaar een hogere stelpost was opgenomen.

Toelichting mutaties reserves

1. Autonome ontwikkelingen
Bijstelling afschrijvingen en rente activa
De actualisatie van de kapitaallasten is onder andere gebaseerd op de jaarstukken 2020. Per saldo ontstaat een éénmalig voordeel van € 789.000 en bestaat voornamelijk uit:
Programma 0 t/m 8 Lasten Bijstelling afschrijving/rente € 771.000 Voordeel
In dit voordeel zijn de mutaties inzake afval en riolering geëlimineerd door dotaties aan de reserve en voorziening.
Mutaties reserves kapitaallasten programma 0 t/m 8 - € 79.000 Nadeel
Mutatie rente aan de verliesvoorziening |GREX € 101.000 Voordeel
Per programma zijn de afwijkingen zowel bij de lasten en baten te lezen. De voornaamste oorzaak is de vertraging van de investeringen waardoor de eerste afschrijving, conform het afschrijvingsbeleid, een jaar later plaats vindt.

FINANCIËN

ALGEMEEN

Inleiding
In dit onderdeel gaan wij in op de ontwikkelingen in de financiële situatie van onze gemeente. Wij presenteren het overzicht van baten en lasten, de financiële ontwikkelingen uit deze rapportage, het actuele financiële meerjarenbeeld en de monitoring van de bezuinigingen.

Beleidskaders
Betreffende financiën van onze gemeente gelden de volgende beleidskaders:
· Financiële verordening 2018
· Nota activerings- en afschrijvingsbeleid 2019
· Nota reserves en voorzieningen 2018

OVERZICHT FINANCIËLE EFFECTEN 2E VOORTGANGSRAPPORTAGE

Exploitatie (bedragen x € 1.000)	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Baten				
1. Autonome ontwikkelingen	-12.656	15.089	16.693	6.402
Rijksbijdrage 'Regeling specifieke uitkering stimulering sport'	307	0	0	0
Actualiseren budgetten uitkeringslasten/-baten (BUIG)	-1.000	0	0	0
Aanpassing ramingen grex Zevenaar Oost Bedrijven	-14.665	14.035	-1.380	-179
Aanpassing ramingen grondexploitatie Middag Oost	-334	-337	-8	4.036
Bijstelling afschrijvingen en rente activa	-47	0	0	0
Meicirculaire 2021	2.065	505	-50	-414
Aanpassing ramingen Zevenaar Oost Wonen	843	-2.445	16.117	1.116
Compensatie tekorten jeugdzorg	0	3.331	2.013	1.843
Eigen bijdrage Wmo (CAK)	200	0	0	0
Precario op kabels en leidingen	-25	0	0	0
2. Actualisatie bestaand beleid	969	585	0	0
Actualiseren budgetten sport	60	0	0	0
Actualisatie bezuinigingen vastgoed	-635	635	0	0
Regeling 'financiële impuls versnelde huisvesting grote gezinnen vergunninghouders'	33	0	0	0
Mutaties afvalstoffenheffing 2021	207	0	0	0
Bouwaanvragen: extra legesinkomsten en extra capaciteit	130	0	0	0
Uitwerking 'amendement 9' herstelplan.	-100	-50	0	0
Aanbesteding Wmo-hulpmiddelen 2021	1.275	0	0	0
4. Administratieve wijzigingen	135	150	150	150
Definitieve afrekening 'Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandige ondernemers 2020' (Tozo)	-15	0	0	0
Vacatureruimte naar budget voor inhuur derden	150	0	0	0
Dotatie voorziening wegen	0	150	150	150
5. Coronaeffecten	322	338	197	0
Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandige ondernemers (Tozo)	211	0	0	0
APV leges	-28	0	0	0
Compensatie gederfde huurinkomsten sportaccommodaties	31	0	0	0
Parkeerbelasting	45	0	0	0
Nationaal Programma Onderwijs Corona	141	338	197	0
Lagere huuropbrengsten Turmac Cultuurfabriek	-78	0	0	0
Totaal mutaties 2e Voortgangsrapportage - Baten	-11.230	16.162	17.040	6.552
Lasten				
1. Autonome ontwikkelingen	-15.597	11.742	15.230	5.574
Rijksbijdrage 'Regeling specifieke uitkering stimulering sport'	307	0	0	0
Aanvullend krediet aanpassing basisschool de Carrousel in combinatie met gebouw 'De Maatjes'	0	0	4	4
Actualiseren budget voor de uitvoering van de 'Participatiewet'	0	30	22	17

Actualiseren bijdrage gemeenschappelijke regeling VGGM	11	9	9	9
Compensatie wijziging woonplaatsbeginsel	0	420	420	420
Uitvoering 'Prenataal huisbezoek door de jeugdgezondheidszorg'	0	12	12	12
Actualiseren integratie-uitkering inburgering	1	26	14	8
Maatschappelijke begeleiding statushouders	28	0	0	0
Explosievenonderzoek - suppletie-uitkering	123	0	0	0
Volumestijging 2021 Wmo	142	0	0	0
Versterking gemeentelijke antidiscriminatievoorziening	18	18	18	18
Actualiseren budgetten uitkeringslasten/-baten (BUIG)	-1.300	0	0	0
Aanpassing ramingen grex Zevenaar Oost Bedrijven	-14.665	14.035	-1.380	-179
Aanpassing rente ramingen Zevenaar Oost Wonen	163	0	0	0
Aanpassing rente grondexploitatie Middag Oost & Zwanenwaay	27	0	0	0
Aanpassing ramingen grondexploitatie Middag Oost	-334	-337	-8	4.036
Actualiseren bijdrage voor de Boskuul	1	2	2	2
Verdeling resultaat VGGM 2020	-82	0	0	0
Bijstelling afschrijvingen en rente activa	-913	0	0	0
Aanpassing ramingen Zevenaar Oost Wonen	843	-2.445	16.117	1.116
Wet Open Overheid - raming ontvangen middelen	0	0	0	110
Afrekening subsidie mantelzorgondersteuning	-27	0	0	0
Kwijtschelding gemeentelijke belastingen	20	0	0	0
Bijdrage GR Streekarchief	-27	-27	0	0
Aanpassing rente grondexploitatie Zevenaar Oost Bedrijven	65	0	0	0
2. Actualisatie bestaand beleid	**1.144**	**457**	**60**	**6**
Toekennen indexatie 2021	-226	24	24	24
Actualiseren budgetten sport	60	0	0	0
Actualisatie bezuinigingen vastgoed	-205	208	0	0
Uitvoering beleidsplan vrijetijdseconomie	-85	85	0	0
Onderzoekskosten afstoten vastgoed	-10	10	0	0
Regeling 'financiële impuls versnelde huisvesting grote gezinnen vergunninghouders'	33	0	0	0
Mutaties afvalstoffenheffing 2021	-5	0	0	0
Aanschaf meetpunt en GPS strooiers	20	26	0	0
Bouwaanvragen: extra legesinkomsten en extra capaciteit	100	0	0	0
Subsidie woningbouwverzakkingen	-45	45	0	0
Uitwerking 'amendement 9' herstelplan.	-20	0	28	28
Metropool Regio Arnhem Nijmegen / financiële dekking uit eigen organisatie	-50	50	0	0
Vervanging software centrumafsluiting	0	8	8	8
Aanbesteding Wmo-hulpmiddelen 2021	1.775	0	0	-43
Werkzaamheden vestiging WVG op 7PoortII	50	0	0	0
Aanpassing ontsluiting parkeerterrein	0	0	0	0
Bezwaar en beroep WOZ	28	0	0	0
Budgetaanpassing rolstoelen 2021	75	0	0	0
Vrijval stelpost groei 2021	-350	0	0	0
Aanpassing dekking investering Vestersbos	0	0	0	-11

4. Administratieve wijzigingen	**1.200**	**200**	**200**	**150**
Herverdeling budgetten Kinderopvang/Peuteropvang	0	0	0	0
Aanwending bestemmingsreserve DoeDuiten	50	50	50	0
Vacatureruimte naar budget voor inhuur derden	150	0	0	0
Print- en kopieerkosten	0	0	0	0
Overboeken reserve wegen naar voorziening wegen	1.000	0	0	0
Dotatie voorziening wegen	0	150	150	150
5. Coronaeffecten	**346**	**-222**	**-63**	**0**
Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandige ondernemers (Tozo)	211	0	0	0
Decentralisatie-uitkering (corona): Heroriëntatie zelfstandigen	13	0	0	0
Zevenaar Academie - opleidingsbudget	-50	0	0	0
Compensatie gederfde huurinkomsten sportaccommodaties	31	0	0	0
Nationaal Programma Onderwijs Corona	141	338	197	0
Bijstelling corona-effecten jeugd en Wmo	0	-560	-260	0
Totaal 2e Voortgangsrapportage - Lasten	**-12.907**	**12.177**	**15.428**	**5.730**
Totaal mutaties 2e VGR voor bestemming	**1.677**	**3.985**	**1.612**	**822**
Mutaties reserves				
Onttrekkingen	11.833	7.978	2.036	499
Toevoegingen	8.373	6.858	358	358
Totaal mutaties reserves	**3.460**	**1.120**	**1.678**	**141**
Totaal mutaties 2e VGR na bestemming	**-2.100**	**28**	**-158**	**221**

TOELICHTING FINANCIËLE ONTWIKKELINGEN

1. Autonome ontwikkelingen

Rijksbijdrage 'Regeling specifieke uitkering stimulering sport'

Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport heeft op grond van de ingediende aanvraag 'Regeling specifieke uitkering stimulering sport 2021' een bijdrage verleend van maximaal € 307.102. Deze bijdrage zetten we budgettair neutraal in voor dekking van de kostenverhogende Btw van de eigen exploitatie en die van het sportbedrijf.

Aanvullend krediet aanpassing basisschool de Carrousel in combinatie met gebouw 'De Maatjes'

In december 2019 is besloten een krediet beschikbaar te stellen voor de huisvesting van basisschool de Carrousel i.c.m. aanpassingen van een gedeelte van het gebouw van 'De Maatjes' waarbij rekening is gehouden met normbedragen voor 2020. De procedure heeft extra tijd in beslag genomen waardoor het krediet verhoogd moet worden met de wettelijke indexering voor 2021. In het financieel overzicht ziet u de effecten die de kapitaallasten hebben op de exploitatie.

Actualiseren budget voor de uitvoering van de 'Participatiewet'

De ramingen van de budgetten die de gemeente ontvangt via de algemene uitkering voor de uitvoering van de Participatiewet zijn aangepast aan de bedragen uit de meicirculaire 2021. Daarnaast is in de ramingen voor 2022 en 2023 rekening gehouden met de mutaties van de nieuwe bestuurlijke opdracht voor de RSD.

Actualiseren bijdrage gemeenschappelijke regeling VGGM

Voor de wettelijke uitbreiding van het Rijksvaccinatieprogramma (RVP) met vaccinatie 14-jarigen tegen meningokokken zijn m.i.v. 2021 structurele middelen toegevoegd aan de algemene uitkering (meicirculaire 2021). Daarnaast is incidenteel een bedrag voor 2021 beschikbaar gesteld voor de zogenaamde 'informed consent procedure RVP'. Deze procedure richt zich op het inbouwen van de toestemmingsverklaring in de registratie van het RVP (delen van vaccinatiegegevens met het RIVM). De beschikbare middelen worden beschikbaar gesteld aan de GR-VGGM die belast is met de uitvoering van het RVP.

Compensatie wijziging woonplaatsbeginsel
Met de invoering van het nieuwe woonplaatsbeginsel verschuift de verantwoordelijkheid voor de zorg van ongeveer 20.000 kinderen naar een andere gemeente. Het Rijk compenseert onze gemeente bij de meicirculaire voor de gevolgen van deze wijziging met € 420.000. Wat de (financiële) gevolgen exact zijn is nog niet bekend. Wij stellen voor om de gerelateerde budgetten te verhogen met de te ontvangen compensatie.

Uitvoering 'Prenataal huisbezoek door de jeugdgezondheidszorg'
M.i.v. 2022 zijn middelen aan de algemene uitkering toegevoegd voor de uitvoering van het Wetsvoorstel 'Prenataal huisbezoek door de jeugdgezondheidszorg'. Op grond van deze wet worden de middelen beschikbaar gesteld aan de organisatie die belast is met de uitvoering van de JGZ (gemeenschappelijke regeling VGGM).

Actualiseren integratie-uitkering inburgering
Als gevolg van het uitstel van de nieuwe inburgeringswet met een half jaar wordt aan gemeenten een aanvullend bedrag ter beschikking gesteld over de jaren 2021-2026. Dit bedrag is bedoeld voor volgende onderdelen: extra invoeringskosten voor de nieuwe wet, middelen voor de groep die niet onder de nieuwe wet valt en middelen om in 2021 al in de 'geest' van de nieuwe wet te werken.
De verdeling van deze toevoeging vindt plaats naar rato van het aantal inwoners en is toegevoegd aan de algemene uitkering (meicirculaire 2021).

Maatschappelijke begeleiding statushouders
Op basis van de Wet inburgering voorziet het college van burgemeesters en wethouders in de maatschappelijke begeleiding van inburgeringsplichtige asielmigranten en hun gezinsleden. Zevenaar ontvangt hiervoor, op basis van het aantal inburgeringplichtigen, in 2021 in totaal (afgerond) € 28.000.

Explosievenonderzoek - suppletie-uitkering
Op het terrein aan de Kerkstraat heeft een explosievenonderzoek plaatsgevonden. Wij hebben een verzoek gedaan aan het Ministerie voor een suppletie-uitkering uit het Gemeentefonds in het kader van de "Bommenregeling". Het ontvangen bedrag is doorbetaald aan het bouwbedrijf. Per saldo heeft deze wijziging geen financieel effect.

Volumestijging 2021 Wmo
In de begroting 2022-2025 wordt rekening gehouden met een jaarlijkse stijging van het aantal aanvragen bij de Wmo vanaf 2022. Een stijging die grotendeels veroorzaakt wordt door vergrijzing van de bevolking. Met deze wijziging passen wij de volumestijging ook voor 2021 toe.

Versterking gemeentelijke antidiscriminatievoorziening
Vanaf 2021 is structureel door het Rijk ruim € 6,9 miljoen extra beschikbaar gesteld ten behoeve van de uitvoering van de Wet gemeentelijke antidiscriminatievoorzieningen (ADV). Voor Zevenaar betekent dit een inkomst (via de algemene uitkering) van € 18.000. Hiermee kan Stichting Vizier, de activiteitenvoorziening in onze regio, meer activiteiten ontplooien, om zodoende een betere beschikbaarheid en bereikbaarheid voor melders mogelijk te maken.

Actualiseren budgetten uitkeringslasten/-baten (BUIG)
Op basis van de prognose (t/m ultimo juni 2021) van de Regionale Sociale Dienst (RSD) van de te verwachten uitkeringslasten voor 2021 en de verwachting dat het definitieve BUIG budget (specifieke uitkering) wordt bijgesteld actualiseren wij zowel de inkomsten als de uitgaven. Per saldo verwachten wij een voordeel in 2021 € 300.000.

Aanpassing ramingen grex Zevenaar Oost Bedrijven
De ramingen van de grondexploitatie Zevenaar Oost Bedrijven zijn aangepast o.b.v. de herziene grex per 01-01-2021 zoals vastgesteld in de raadsvergadering van 08-07-2021, aangevuld met actuele ontwikkelingen. Een belangrijke ontwikkeling betreft de mogelijke vertraging in de uitgifte van de gronden voor de Outletontwikkeling. Aan de batenzijde is te zien dat de uitgifte voor ondermeer dit onderdeel is

doorgeschoven naar 2022. Omdat dit tevens leidt tot een mutatie in het onderhanden werk (grondvoorraad) is aan de lastenkant eveneens een verschuiving te zien waardoor e.e.a. een budgettair neutrale handeling is.

Aanpassing rente ramingen Zevenaar Oost Wonen
De ramingen van de grondexploitatie Zevenaar Oost Wonen zijn aangepast o.b.v. de herziene grex per 01-01-2021 zoals vastgesteld in de raadsvergadering van 08-07-2021, aangevuld met actuele ontwikkelingen. Door een gunstiger verloop van de boekwaarde en een lager rentepercentage wordt minder rente toegerekend aan deze grex wat een nadeel betekent voor het begrotingssaldo. Binnen het onderdeel rente en afschrijving is echter ook sprake van voordelen. Dit is te zien bij het onderdeel "bijstelling afschrijvingen en rente activa".

Aanpassing rente grondexploitatie Middag Oost & Zwanenwaay
De rente van de grondexploitatie Middag Oost & Zwanenwaay is aangepast o.b.v. de herziene grex per 01-01-2021 zoals vastgesteld in de raadsvergadering van 08-07-2021, aangevuld met actuele ontwikkelingen. Door een gunstiger verloop van de boekwaarde en een lager rentepercentage wordt minder rente toegerekend aan deze grex wat een nadeel betekent voor het begrotingssaldo. Binnen het onderdeel rente en afschrijving is echter ook sprake van voordelen.

Aanpassing ramingen grondexploitatie Middag Oost
De ramingen van de grondexploitatie Middag Oost & Zwanenwaay zijn aangepast o.b.v. de herziene grex per 01-01-2021 zoals vastgesteld in de raadsvergadering van 08-07-2021, aangevuld met actuele ontwikkelingen.

Actualiseren bijdrage voor de Boskuul
Het subsidie wordt jaarlijks geïndexeerd conform het in de overeenkomst -tussen de eigenaar (NLG Rijnwaarden) en de gemeente- vastgestelde indexcijfer. Deze wijkt af van de jaarlijkse indexering voor subsidies zoals die is vastgesteld in de Kadernota/meerjarenbegroting. Om de raming weer op het juiste niveau te brengen is een structurele aanpassing nodig.

Verdeling resultaat VGGM 2020
De regionale brandweer heeft over 2020 een positief resultaat van € 3 mln, met name door het opschorten van opleidingen & oefeningen in combinatie met een lagere vergoeding aan vrijwilligers. Daarnaast minder brandstofgebruik en lagere onderhoudskosten. De verdeling van het positieve resultaat is besloten in het Algemeen Bestuur van 23 juni 2021. Voor Zevenaar betekent dit een eenmalig voordeel van € 82.000.

Bijstelling afschrijvingen en rente activa
De actualisatie van de kapitaallasten is onder andere gebaseerd op de jaarstukken 2020. Per saldo ontstaat een éénmalig voordeel van € 789.000 en bestaat voornamelijk uit:
Programma 0 t/m 8 Lasten Bijstelling afschrijving/rente € 771.000 Voordeel
In dit voordeel zijn de mutaties inzake afval en riolering geëlimineerd door dotaties aan de reserve en voorziening.
Mutaties reserves kapitaallasten programma 0 t/m 8 - € 79.000 Nadeel
Mutatie rente aan de verliesvoorziening |GREX € 101.000 Voordeel
Per programma zijn de afwijkingen zowel bij de lasten en baten te lezen. De voornaamste oorzaak is de vertraging van de investeringen waardoor de eerste afschrijving, conform het afschrijvingsbeleid, een jaar later plaats vindt.

Meicirculaire 2021
2021
Voor het huidige jaar 2021 bedraagt de Algemene uitkering uit het gemeentefonds aan onze gemeente op basis van de gegevens uit de meicirculaire € 75.582.000. Dat is € 2.065.000 miljoen meer dan in de 1e Voortgangsrapportage 2021, op basis van de maartbrief 2021, was vermeld. Deze toename wordt voor een bedrag van € 1.826.000 toegevoegd aan de algemene middelen. Het betreft:
€ 529.000 vanwege mutaties in de aantallen van diverse maatstaven en vrijvallende middelen van het BTW-compensatiefonds
€ 1.108.000 compensatie tekorten jeugdzorg

€ 180.000 bijdrage Participatie (sociale werkvoorziening. Hiervan zijn de uitgaven al eerder bijgeraamd.

Een bedrag van € 239.000 is toegekend voor taakmutaties waarvoor een gelijk bedrag aan budget moet worden toegevoegd. Het betreft:
Rijksvaccinatieprogramma meningokokken € 11.000
Versterking gemeentelijke antidiscriminatievoorziening € 18.000
Suppletie-uitkering Bommenregeling € 123.000
Maatschappelijke begeleiding statushouders € 28.000
Voogdij/18+ € 36.000
Heroriëntatie zelfstandigen (corona) € 13.000
Jeugd aan Zet (corona) € 10.000

2022-2025
Het effect van de meicirculaire 2021 op de begroting 2022 - 2025 bedraagt achtereenvolgens € 1.690.000 (2022), € 1.135.000 (2023), € 771.000 (2024) en € 1.420.000 (2025). Na aftrek van het bedrag voor inflatiecorrectie dat al in de 1e voortgangsrapportage is verwerkt, resteert € 505.000 in 2022, -/- 50.000 in 2023, -/- 414.000 in 2024 en € 235.000 in 2025.

Ook in deze begrotingsjaren worden bedragen toegekend voor taakmutatie waarvoor een gelijk bedrag aan budget moet worden toegevoegd. Het betreft:

Voogdij/18+ (woonplaatsbeginsel) € 420.000
Rijksvaccinatieprogramma meningokokken € 9.000
Versterking gemeentelijke antidiscriminatievoorziening € 18.000
Prenataal huisbezoek door jeugdgezondheidszorg € 12.000
Wet Open Overheid van € 122.000 in 2022 tot € 166.000 in 2025
Inburgering van € € 27.000 in 2022 tot 10.000 in 2024
Participatie (= sociale werkvoorziening) van € 30.000 in 2022 tot € 70.000 in 2025

Per saldo resteert in de algemene uitkering een daling aan algemene middelen van:
€ -11.000 in 2022
€ -682.000 in 2023
€ -1.051.000 in 2024
€ -460.000 in 2025

De daling van de algemene uitkering wordt veroorzaakt door een daling van het accres (groei) ten opzichte van eerdere circulaires.

Aanpassing ramingen Zevenaar Oost Wonen
De ramingen van de grondexploitatie Zevenaar Oost Wonen zijn aangepast o.b.v. de herziene grex per 01-01-2021 zoals vastgesteld in de raadsvergadering van 08-07-2021, aangevuld met actuele ontwikkelingen.

Compensatie tekorten jeugdzorg
Na het verschijnen van de meicirculaire heeft het rijk besloten om in 2022 € 1,3 miljard aan de gemeenten beschikbaar te stellen voor de tekorten in de jeugdzorg. Dit bedrag komt bovenop de eerder al toegekende € 300 miljoen. Voor de gemeente Zevenaar betekent dit een extra bedrag van € 3.331.000. Dit bedrag is nog voorlopig. Het definitieve bedrag wordt in de septembercirculaire bekend gemaakt.
In juli zijn daarna de bedragen voor de jaren 2023 tot en met 2025 bekend gemaakt. Daarbij is met de toezichthouders afgesproken dat gemeenten 75% van de compensatie in de meerjarenbegroting als structurele dekking mogen opnemen. Dit om te voorkomen dat gemeenten gedwongen worden tot onomkeerbare bezuinigingen. De provincie raadt af om de middelen in te zetten voor nieuw beleid.
De bedragen die kunnen worden opgenomen zijn: € 2.763.000 in 2023, € 2.593.000 in 2024 en € 2.390.000 in 2025. Van deze bedragen moet de eerder opgenomen stelpost van € 750.000 nog worden afgetrokken.

Wet Open Overheid - raming ontvangen middelen
Op 26 januari 2021 is de Wet open overheid (Woo) aangenomen, de opvolger van de Wet openbaarheid van

bestuur (Wob). Gemeenten worden verplicht om meer categorieën documenten actief openbaar te maken en de informatiehuishouding op orde te hebben. Binnen de algemene uitkering zijn middelen ontvangen, waardoor deze ontwikkeling budgettair neutraal verloopt in het meerjarenbeeld. Een deel van de ontvangen middelen heeft betrekking op de uitbreiding van de formatie bij Juridische Zaken, welke reeds bij de Kadernota is geraamd. De concrete besteding voor Zevenaar in structurele zin wordt nader uitgewerkt.

Eigen bijdrage Wmo (CAK)
Het blijkt dat de inkomsten via het CAK in 2021 een grote afwijking laten zien t.o.v. 2020. Door achterstanden in 2020 is een aanzienlijk deel van de eigen bijdragen pas in 2021 ontvangen van het CAK. Dit betekent een eenmalig voordeel van afgerond € 200.000.

Afrekening subsidie mantelzorgondersteuning
In 2021 is de subsidie, verleend over 2020, aan stichting MEE verantwoord en vastgesteld. Op basis van de ontvangen verantwoording is gebleken dat er onderproductie is voor (inzet/aantal uur) onafhankelijke cliëntondersteuning en trajectbegeleiding integrale vroeghulp. De teveel betaalde subsidie (voorschot) is in 2021 afgerekend.

Kwijtschelding gemeentelijke belastingen
Het kabinet heeft alle overheden opgeroepen om alle publieke schulden van gedupeerden van de kindertoeslagaffaire kwijt te schelden. Daaronder vallen ook de gemeentelijke belastingen. Een eerste inschatting op basis van het nu bekende aantal gedupeerden komt uit op € 20.000. Hiervoor ontvangen de gemeenten een compensatie van het Rijk in de algemene uitkering.

Precario op kabels en leidingen
We verwachten ± € 25.000 minder inkomsten te ontvangen van precariobelasting kabels en leidingen 2021, vanwege minder strekkende meters in openbare gemeentegrond. Overigens is 2021 het laatste jaar dat gemeenten precariobelasting mogen heffen.

Bijdrage GR Streekarchief
Volgens de begroting van het SALD gaat de gemeente Zevenaar € 136.786 betalen en daarbij sluiten we aan in onze raming. Voor 2021 en 2022 hebben we een bijdrage voor het E-depot geraamd. Deze ontwikkeling blijft qua kosten onzeker en heeft zich financieel tot op heden nog niet voorgedaan. Wij laten het bedrag daarom nu vrijvallen. Mocht er later een verhoging voor het E-depot nodig zijn, dan volgt er een nieuwe (incidentele) budgetaanvraag.

Aanpassing rente grondexploitatie Zevenaar Oost Bedrijven
De ramingen van de grondexploitatie Zevenaar Oost Wonen zijn aangepast o.b.v. de herziene grex per 01-01-2021 zoals vastgesteld in de raadsvergadering van 08-07-2021, aangevuld met actuele ontwikkelingen. Door een gunstiger verloop van de boekwaarde en een lager rentepercentage wordt minder rente toegerekend aan deze grex wat een nadeel betekent voor het begrotingssaldo. Binnen het onderdeel rente en afschrijving is echter ook sprake van voordelen.

<u>2. Actualisatie bestaand beleid</u>
Toekennen indexatie 2021
Bij de begroting 2021-2024 is een stelpost opgenomen voor indexatie. Met deze begrotingswijziging wordt de indexatie toegekend. De stelpost is vanaf 2021 overschreden voor een bedrag van afgerond € 24.000. Alleen in 2021 ontstaat toch een voordeel van € 226.000 omdat in dat jaar een hogere stelpost was opgenomen.

Actualiseren budgetten sport
Het rijk heeft middelen beschikbaar gesteld (specifieke uitkering) aan gemeenten voor de uitvoering van het 'Lokaal Sportakkoord'. In november 2020 is in overleg met deelnemende partijen hiervoor een intentieverklaring ondertekend en is de aanvraag voor deelname in 2021 ingediend. In verband met corona is het oorspronkelijke budget verhoogd naar € 60.000. De middelen worden ingezet ten behoeve van de uitvoering.

Actualisatie bezuinigingen vastgoed
Ontwikkelingen op de locaties Kerkstraat 16 en Meentsestraat 5a hebben invloed op het verkoopproces en leiden tot vertraging op de verkoop waardoor opbrengsten vermoedelijk pas in 2022 haalbaar zijn.

Deze wijziging raakt meerdere programma's. Per saldo resulteert dit in 2021 in een nadeel van € 430.000 en in 2022 in een voordeel van € 430.000.

Uitvoering beleidsplan vrijetijdseconomie
Voor de uitvoering van het beleidskader vrijetijdseconomie heeft uw raad een totaalbedrag van € 100.000 beschikbaar gesteld voor de jaren 2020-2023. Voor 2021 is nog € 95.000 beschikbaar. Wij verwachten dit jaar € 10.000 uit te geven. Wij stellen u voor om het restant (€ 85.000) door te schuiven naar 2022.

Onderzoekskosten afstoten vastgoed
In 2020 is budget beschikbaar gesteld ten behoeve van bodemonderzoeken en juridische kosten voor het afstoten van vastgoed in het kader van de bezuinigingsopgave. Doordat het afstoten van vastgoed langer in beslag neemt wordt voorgesteld om een deel van de middelen (€ 10.000) uit 2021 door te schuiven naar 2022.

Regeling 'financiële impuls versnelde huisvesting grote gezinnen vergunninghouders'
Op basis van deze regeling ontvangen wij in 2021 eenmalig een specifieke uitkering. De eenmalige middelen moeten uitsluitend worden ingezet voor het realiseren van oplossingen voor de huisvestingsproblematiek van grote gezinnen die bij het COA verblijven en die op de peildatum van 25 mei 2021 gekoppeld zijn aan de gemeente, met als doel het stimuleren van (versnelde) huisvesting, met inbegrip van begeleiding, van deze grote gezinnen vanuit de opvang bij het COA naar huisvesting in de gemeente.

Mutaties afvalstoffenheffing 2021
De belangrijkste ontwikkeling in 2021 is de stijging van de marktprijs voor oud papier. De prognose voor 2021 is gebaseerd op de gemiddelde vergoeding in de eerste vier maanden van 2021. Dit leidt tot een voordeel van € 155.000.
Doordat de ondergrondse restafvalcontainers nog niet geplaatst zijn vallen de beheerkosten in 2021 eenmalig weg. Dit levert een voordeel van € 35.000 op.
Verder valt de vergoeding voor de inzameling PMD hoger uit. Dit komt vooral door een eenmalige nabetaling over 2019 van € 32.000. Tenslotte valt de aanschaf van containers duurder uit doordat het aantal nieuwe woningen groter is dan geraamd en meer oude (restafval) containers vervangen zijn.

Per saldo verwachten wij een voordeel op de kosten van afvalverwerking van € 212.000,-. Dit storten wij in de bestemmingsreserve afval.

Aanschaf meetpunt en GPS strooiers
De gemeente wenst de gladheidsbestrijding nog doelmatiger uit te voeren en risico's in de uitvoering verder te beperken. Daarvoor wensen wij twee investeringen te doen:

a. het inbouwen van GPS op alle strooiers
Met deze investering kunnen we altijd aantonen waar, wanneer, hoeveel en hoe laat de gladheidsbestrijding heeft plaatsgevonden. Deze informatie is cruciaal bij eventuele aansprakelijkheidsstellingen. Met een navigatiesysteem zijn we ook flexibeler in de inzet van personeel. Zij zitten niet meer vast aan een bepaalde route. Dit is met name bij inhuur van personeel een groot voordeel. Tot slot wordt de bestrijding meer betrouwbaarder doordat steeds dezelfde route wordt gereden.

b. het aanschaffen van een eigen Gladheid Meet Station (GMS)
Met de aanschaf van deze meetapparatuur kunnen we aflezen hoeveel zout er nog op de weg ligt. Samen met de informatie van een meteoroloog kunnen we beter inschatten of er wel of niet gestrooid moet worden. De verwachting is dat dit leidt tot verantwoord minder strooien. Dit levert diverse voordelen op. Minder zout betekent minder schade aan het milieu. Ook de wegen worden minder aangetast hetgeen leidt tot lagere onderhoudskosten. De gemeente Duiven heeft al een dergelijk meetpunt en de ervaringen zijn positief.

Bouwaanvragen: extra legesinkomsten en extra capaciteit
Uitgaande van de ingekomen bouw- en conceptaanvragen in het eerste halfjaar van 2021, verwachten wij voor 2021 een beperkte stijging van de legesinkomsten. Het gaat om een voordeel van € 130.000 en komt terug in programma's 0 en 8. Dit bedrag dient deels (€ 100.000) ingezet te worden voor de afhandeling van deze aanvragen. De resterende € 30.000 komt ten gunste van het resultaat.

Subsidie woningbouwverzakkingen
Van het subsidiebedrag van € 125.000 dat in 2019 door de raad beschikbaar is gesteld voor onderzoek naar woningverzakkingen en bijdrage aan de gedupeerden van woningverzakking a.g.v. droogte in 2018 zal naar verwachting eind dit jaar een bedrag van ca. € 45.000 overblijven. We stellen voor om het resterende bedrag van € 45.000 in 2022 beschikbaar te houden voor dit doel.

Uitwerking 'amendement 9' herstelplan.
Op 7 juli heeft uw raad een besluit genomen over 'herstelplan - amendement 9'. Met deze begrotingswijziging wordt het besluit financieel verwerkt. Voor het herstelplan is een bestemmingsreserve gecreëerd. De uitgaven worden gedekt uit deze reserve. Deze wijziging wordt hier gepresenteerd omdat u nu ook formeel besluit tot het instellen van twee nieuwe bestemmingsreserves voor kapitaallasten. Eén voor herinrichting Muldershof en één voor herinrichting Markt Zevenaar.

Metropool Regio Arnhem Nijmegen / financiële dekking uit eigen organisatie
Rondom de besluitvorming over de Groene Metropool heeft het college aangegeven € 50.000 vanuit de ambtelijke formatie van de Staf in 2021 in te willen zetten voor de dekking van het nieuwe beleid in 2022 van de Metropool Regio Arnhem Nijmegen.

Vervanging software centrumafsluiting
Het afgelopen jaar zijn er met grote regelmaat storingen geconstateerd in de software van de centrumafsluiting. Dit heeft regelmatig klachten veroorzaakt, maar belangrijker nog, het heeft onwenselijke en onveilige situaties tot gevolg gehad. Begin 2019 is er noodrevisie uitgevoerd op de hardware van de centrumafsluiting. Met deze transitie is er een deel van de installatie vervangen. Door de recente storingen is er opnieuw onderzoek gedaan naar de installaties. De leverancier heeft geconstateerd dat de software na 12 jaar nu echt aan vervanging toe is.
Deze vervanging van de software van de centrumafsluiting kost € 59.000. In afwijking van de afschrijvingstermijn van 5 jaar in nota activerings- en afschrijvingsbeleid 2019 willen wij de software in 7 jaar afschrijven, zodat bij de geplande vervanging van de gehele centrumafsluiting in 2028 opnieuw structureel budget voor de software beschikbaar is. De jaarlijkse kosten voor rente en afschrijving bedragen vanaf 2022 afgerond € 8.800.

Aanbesteding Wmo-hulpmiddelen 2021
De Wmo-hulpmiddelen zijn opnieuw aanbesteed. Dit is regionaal gebeurt, samen met de gemeenten Westervoort en Duiven. De uitkomst heeft er toe geleid dat we van oktober 2021 niet meer zelf de hulpmiddelen (scootmobielen en rolstoelen) kopen, maar deze gaan huren (leasen).
Omdat de huidige hulpmiddelen worden overgedragen (verkocht) aan de nieuwe leverancier, moet de huidige boekwaarde worden afgeboekt. De verkoopopbrengst is lager dan de verkoopwaarde. Wij vragen u om het verschil van € 500.000 te dekken uit de algemene reserve. Structureel levert het nieuwe contract, naast praktische, ook financiële voordelen op. Wij verwachten de afboeking binnen zeven jaar terug te verdienen. Het terugverdienen gaat in vanaf 2024 met € 43.000 en vanaf 2025 stijgt dit naar € 139.000.

Werkzaamheden vestiging WVG op 7PoortII
Op 8 juli 2021 heeft de raad besloten om percelen, gelegen in het gebied Businesspark 7PoortII aan te wijzen als gronden waarop de Wet Voorkeursrecht Gemeenten (WVG) van toepassing is.
Ter voorbereiding van het genoemde besluit zijn kosten gemaakt. Tevens verwachten we aanvullende juridische kosten en kosten van projectleiding e.d.. ten behoeve van de voorbereiding van 7PoortII.
Mocht dit leiden tot een door de raad vastgestelde grondexploitatie dan kunnen voornoemde kosten hierbinnen worden opgenomen. Tot die tijd wordt een incidenteel budget gevraagd te grootte van € 50.000,-.

Aanpassing ontsluiting parkeerterrein
Door enkele incidenten en calamiteiten rond het parkeerterrein moeten wij een alternatieve ontsluiting realiseren en de veiligheidssituatie ter plekke verbeteren. De maatregelen zijn met spoed getroffen. Met deze begrotingswijziging geven wij aan dat wij de geraamde kosten van € 20.000 dekken uit de post 'onvoorzien'.

Bezwaar en beroep WOZ
De aard, complexiteit en het aantal bezwaren WOZ (Wet Waardering Onroerende Zaken) is ten opzichte van 2020 toegenomen. Dit is een landelijke tendens. We zien opvallend veel bezwaren van NoCureNoPay bedrijven.

Budgetaanpassing rolstoelen 2021
In 2021 blijkt een duidelijke stijging van het aantal verstrekte rolstoelen en hulpmiddelen. Wij verwachten een budgetoverschrijding van € 75.000.

Vrijval stelpost groei 2021
Bij de kaderbrief 2021 is een stelpost groei opgenomen voor een bedrag van € 350.000. Voor 2021 hebben wij hiervoor geen concrete invulling. Voor 2022 verwachten wij invulling van deze stelpost aan u voor te kunnen leggen die is gebaseerd op kosten die te maken hebben met stijging van aantallen inwoners en woningen. Wij stellen u voor om deze post vrij te laten vallen in het resultaat van 2021.

Aanpassing dekking investering Vestersbos
Bij de Kadernota 2022 is besloten tot instellen van een bestemmingsreserve afschrijvingslasten voor de locatie Vestersbos. De eenmalige kosten (met name afboeking boekwaarde) zijn niet opgenomen als onttrekking uit deze bestemmingsreserve. Met deze begrotingswijziging wordt dit aangepast. Omdat deze wijziging van invloed is op de kapitaallasten ziet u een meerjarig effect.

4. Administratieve wijzigingen
Herverdeling budgetten Kinderopvang/Peuteropvang
Betreft de herverdeling van kosten voor belastingen en verzekeringen geraamd onder de budgetten kinderopvang en peuteropvang. Deze mutaties hebben geen effect op het resultaat.

Definitieve afrekening 'Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandige ondernemers 2020' (Tozo)
In mei 2021 is de Tozo 2020 definitief vastgesteld door het rijk (ministerie van SZW) en afgerekend. Op basis van deze afrekening is de verdeling tussen het bedrag toegevoegd aan de bestemmingsreserve uitvoeringskosten Tozo en de vordering van het terug te betalen voorschot (verstrekte uitkeringen) aangepast. Het bedrag van de reserve wordt hiermee gecorrigeerd.

Aanwending bestemmingsreserve DoeDuiten
Vanwege het voortduren van de corona crisis, is de periode waarin de bestemmingsreserve ingezet moet worden verlengd tot en met 2023.
De bestemmingsreserve wordt ingezet voor dekking van de jaarlijkse kosten in de periode 2021 t/m 2023. De verwachte jaarlijkse onttrekking bedraagt € 50.000.

Vacatureruimte naar budget voor inhuur derden
Per afdeling wordt de vacatureruimte omgezet naar budget voor de noodzakelijke inhuur van derden. Het gaat om een budgettair neutrale wijziging.

Print- en kopieerkosten
Begin 2021 is de nieuwe raamovereenkomst met de leverancier voor de printers ingegaan. Deze levert een besparing op, mede als gevolg van minder afdrukken en printopdrachten. Het voordeel brengen wij in als onderdeel van de bezuinigingsopdracht op de bedrijfsvoering.

Overboeken reserve wegen naar voorziening wegen
Dit is een overboeking van gelden uit de reserve wegen, voortkomend uit de opgeheven voorziening wegen

uit de oude gemeente Rijnwaarden, ter dekking van de gemaakte groot onderhoudskosten die in de voorziening wegen zijn geboekt.

Dotatie voorziening wegen
Nutsbedrijven leveren een bijdrage voor de verhardingen. Deze ontvangsten doteren we aan de voorziening wegen.

5. Coronaeffecten
Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandige ondernemers (Tozo)
Het rijk heeft i.v.m. de verlenging van de Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandige ondernemers aanvullende voorschotten beschikbaar gesteld. De incidentele middelen (ontvangen middels een specifieke uitkering) worden ingezet om de kosten te dekken.

APV leges
Vanwege de coronacrisis hebben er in onze gemeente minder evenementen plaatsgevonden en zijn er minder vergunningen op grond van de Algemene Plaatselijke Verordening (APV) verleend. Zo is bijvoorbeeld Dreamfields niet doorgegaan. Hierdoor ontvangen wij minder legesopbrengsten. In 2021 verwachten wij een nadeel van ruim € 28.000 aan legesopbrengsten voor APV-vergunningen.

Decentralisatie-uitkering (corona): Heroriëntatie zelfstandigen
Bij de aankondiging van het tweede steun- en herstelpakket is aangegeven dat gemeenten vanaf 1 januari 2021 ondersteuning bieden aan zelfstandig ondernemers die zich willen heroriënteren. Voor het aanvullend maatwerk voor zelfstandig ondernemers is in 2021 incidenteel een bedrag van € 6,39 miljoen aan het gemeentefonds toegevoegd. Het bedrag wordt over alle gemeenten verdeelt naar rato van het aantal zelfstandig ondernemers in de gemeente. Voor Zevenaar is dit een bedrag van € 12.858 (incidenteel voor 2021). Deze vorm van ondersteuning aan zelfstandig ondernemers (heroriëntatie) voert de RSD voor Zevenaar uit.

Zevenaar Academie - opleidingsbudget
De activiteiten en programma's die gepland waren voor de Zevenaar Academie en doorontwikkeling van onze medewerkers worden in 2021 minder intensief uitgevoerd. Dit heeft met name te maken met de Corona-maatregelen, het noodgedwongen thuiswerken en het verleggen van prioriteiten. We melden een incidenteel voordeel van € 50.000.

Compensatie gederfde huurinkomsten sportaccommodaties
Als gevolg van de coronacrisis hebben we een aanvraag 'Verlening tegemoetkoming verhuurders sportaccommodaties' ingediend bij het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport voor compensatie van de sportverenigingen i.v.m. sluiting van de sportaccommodaties in het 4e kwartaal 2020. De aanvraag is gehonoreerd en de ontvangen bijdrage is volledig ingezet voor compensatie van geleden schade door de verenigingen.

Parkeerbelasting
In 2021 verwachten wij minder parkeergelden binnen te krijgen als gevolg van de corona-crisis. In de 1e voortgangsrapportage 2021 werd de coronaschade geraamd op € 325.000. Inmiddels kan de raming van de coronaschade op basis van de cijfers tot en met juni 2021 € 45.000 naar beneden worden bijgesteld tot € 280.000. Ten opzichte van eerdere ramingen is dit dus een voordeel.

Nationaal Programma Onderwijs Corona
Het Rijk heeft voor de periode 1 augustus 2021 tot en met 31 juli 2023 middelen beschikbaar gesteld om in overleg met peuteropvangorganisaties en onderwijs, achterstanden en problemen door corona aan te pakken. We willen de middelen gaan inzetten voor laagdrempelige opvoedingsondersteuning, contactpersoon gebiedsteams en onderwijs en opvang, schoolmaatschappelijk werk, jongerencoach en programma's voor gezonde leefstijl. Een deel van de uitkering zetten we in voor ambtelijke capaciteit.

Bijstelling corona-effecten jeugd en Wmo
Bij de eerdere inschattingen werd een "boeggolf" verwacht op de zorgkosten. Problematiek die is ontstaan door niet kunnen volgen van onderwijs en problemen achter de voordeuren zouden na het openen van de maatschappij naar boven komen. Bij de 1e VGR en de kadernota zaten we nog in een lockdown en hebben we aangenomen dat deze aanname op een later moment zou gaan plaatsvinden.

Nu de maatschappij is geopend zijn de signalen (in de media en intern) dat de veronderstelde problematiek minder is dan eerder verwacht. We zien echter wel een toename in de inspanningen in de 0-de lijn. Hangjongeren die overlast bezorgen bijvoorbeeld. Regie voeren en casusanalyse door de consulenten zal vanuit deze analyse wel meer energie vragen, daarom de toename van taakveld 6.2. De doorverwijzing naar zorgpartijen zal minder zijn dan verwacht, daarom daling van de verwachte zorgkosten in verband met Corona op de taakvelden 6.71 t/m 6.82.

Lagere huuropbrengsten Turmac Cultuurfabriek
Vanwege de coronacrisis zijn er minder activiteiten in de Turmac Cultuurfabriek (geweest). Dit leidt onder meer tot lagere huurinkomsten en servicebijdragen. Ook heeft dit gevolgen voor de exploitatie van de horeca. De afdrachten aan de gemeente zijn mede afhankelijk van de inkomsten. De totale schade door de coronacrisis wordt voor 2021 ingeschat op € 78.000.

FINANCIEEL MEERJARENBEELD

Exploitatie (bedragen x € 1.000)	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Baten				
Primitieve begroting 2021-2024	140.376	129.653	122.601	114.784
2e Voortgangsrapportage 2020	-43	1.032	1.484	1.419
1e Voortgangsrapportage 2021	3.726	372	372	372
Kadernota 2022	0	1.185	1.185	1.185
Wijzigingen tot de 2e VGR 2021	716	90	119	119
Totale baten tot de 2e VGR	**144.774**	**132.332**	**125.760**	**117.878**
Mutaties in deze begroting (baten)				
1. Autonome ontwikkelingen	-12.656	**15.089**	16.693	6.402
Rijksbijdrage 'Regeling specifieke uitkering stimulering sport'	307	0	0	0
Actualiseren budgetten uitkeringslasten/-baten (BUIG)	-1.000	0	0	0
Aanpassing ramingen grex Zevenaar Oost Bedrijven	-14.665	14.035	-1.380	-179
Aanpassing ramingen grondexploitatie Middag Oost	-334	-337	-8	4.036
Bijstelling afschrijvingen en rente activa	-47	0	0	0
Meicirculaire 2021	2.065	505	-50	-414
Aanpassing ramingen Zevenaar Oost Wonen	843	-2.445	16.117	1.116
Compensatie tekorten jeugdzorg	0	3.331	2.013	1.843
Eigen bijdrage Wmo (CAK)	200	0	0	0
Precario op kabels en leidingen	-25	0	0	0
2. Actualisatie bestaand beleid	969	**585**	0	0

Actualiseren budgetten sport	60	0	0	0
Actualisatie bezuinigingen vastgoed	-635	635	0	0
Regeling 'financiële impuls versnelde huisvesting grote gezinnen vergunninghouders'	33	0	0	0
Mutaties afvalstoffenheffing 2021	207	0	0	0
Bouwaanvragen: extra legesinkomsten en extra capaciteit	130	0	0	0
Uitwerking 'amendement 9' herstelplan.	-100	-50	0	0
Aanbesteding Wmo-hulpmiddelen 2021	1.275	0	0	0
4. Administratieve wijzigingen	135	**150**	150	150
Definitieve afrekening 'Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandige ondernemers 2020' (Tozo)	-15	0	0	0
Vacatureruimte naar budget voor inhuur derden	150	0	0	0
Dotatie voorziening wegen	0	150	150	150
5. Coronaeffecten	322	**338**	197	0
Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandige ondernemers (Tozo)	211	0	0	0
APV leges	-28	0	0	0
Compensatie gederfde huurinkomsten sportaccommodaties	31	0	0	0
Parkeerbelasting	45	0	0	0
Nationaal Programma Onderwijs Corona	141	338	197	0
Lagere huuropbrengsten Turmac Cultuurfabriek	-78	0	0	0
Totaal gemuteerde baten	**-11.230**	**16.162**	**17.040**	**6.552**
Totale baten tot en met de 2e VGR	**133.544**	**148.495**	**142.801**	**124.431**

Lasten

Primitieve begroting 2021-2024	145.109	132.560	123.626	114.603
2e Voortgangsrapportage 2020	461	1.172	1.180	1.201
1e Voortgangsrapportage 2021	5.726	120	117	125
Kadernota 2022	0	3.469	4.168	2.575
Mutatie tot de 2e VGR 2021	715	88	116	116
Totale lasten tot de 2e VGR	**152.012**	**137.409**	**129.209**	**118.620**

Mutaties in deze begroting (lasten)

1. Autonome ontwikkelingen	-15.597	**11.742**	15.230	5.574
Rijksbijdrage 'Regeling specifieke uitkering stimulering sport'	307	0	0	0
Aanvullend krediet aanpassing basisschool de Carrousel in combinatie met gebouw 'De Maatjes'	0	0	4	4
Actualiseren budget voor de uitvoering van de 'Participatiewet'	0	30	22	17
Actualiseren bijdrage gemeenschappelijke regeling VGGM	11	9	9	9

Compensatie wijziging woonplaatsbeginsel	0	420	420	420
Uitvoering 'Prenataal huisbezoek door de jeugdgezondheidszorg'	0	12	12	12
Actualiseren integratie-uitkering inburgering	1	26	14	8
Maatschappelijke begeleiding statushouders	28	0	0	0
Explosievenonderzoek - suppletie-uitkering	123	0	0	0
Volumestijging 2021 Wmo	142	0	0	0
Versterking gemeentelijke antidiscriminatievoorziening	18	18	18	18
Actualiseren budgetten uitkeringslasten/-baten (BUIG)	-1.300	0	0	0
Aanpassing ramingen grex Zevenaar Oost Bedrijven	-14.665	14.035	-1.380	-179
Aanpassing rente ramingen Zevenaar Oost Wonen	163	0	0	0
Aanpassing rente grondexploitatie Middag Oost & Zwanenwaay	27	0	0	0
Aanpassing ramingen grondexploitatie Middag Oost	-334	-337	-8	4.036
Actualiseren bijdrage voor de Boskuul	1	2	2	2
Verdeling resultaat VGGM 2020	-82	0	0	0
Bijstelling afschrijvingen en rente activa	-913	0	0	0
Aanpassing ramingen Zevenaar Oost Wonen	843	-2.445	16.117	1.116
Wet Open Overheid - raming ontvangen middelen	0	0	0	110
Afrekening subsidie mantelzorgondersteuning	-27	0	0	0
Kwijtschelding gemeentelijke belastingen	20	0	0	0
Bijdrage GR Streekarchief	-27	-27	0	0
Aanpassing rente grondexploitatie Zevenaar Oost Bedrijven	65	0	0	0
2. Actualisatie bestaand beleid	1.144	**457**	60	6
Toekennen indexatie 2021	-226	24	24	24
Actualiseren budgetten sport	60	0	0	0
Actualisatie bezuinigingen vastgoed	-205	208	0	0
Uitvoering beleidsplan vrijetijdseconomie	-85	85	0	0
Onderzoekskosten afstoten vastgoed	-10	10	0	0
Regeling 'financiële impuls versnelde huisvesting grote gezinnen vergunninghouders'	33	0	0	0
Mutaties afvalstoffenheffing 2021	-5	0	0	0
Aanschaf meetpunt en GPS strooiers	20	26	0	0
Bouwaanvragen: extra legesinkomsten en extra capaciteit	100	0	0	0
Subsidie woningbouwverzakkingen	-45	45	0	0
Uitwerking 'amendement 9' herstelplan.	-20	0	28	28
Metropool Regio Arnhem Nijmegen / financiële dekking uit eigen organisatie	-50	50	0	0
Vervanging software centrumafsluiting	0	8	8	8

Aanbesteding Wmo-hulpmiddelen 2021	1.775	0	0	-43
Werkzaamheden vestiging WVG op 7PoortII	50	0	0	0
Aanpassing ontsluiting parkeerterrein	0	0	0	0
Bezwaar en beroep WOZ	28	0	0	0
Budgetaanpassing rolstoelen 2021	75	0	0	0
Vrijval stelpost groei 2021	-350	0	0	0
Aanpassing dekking investering Vestersbos	0	0	0	-11
4. Administratieve wijzigingen	1.200	**200**	200	150
Herverdeling budgetten Kinderopvang/Peuteropvang	0	0	0	0
Aanwending bestemmingsreserve DoeDuiten	50	50	50	0
Vacatureruimte naar budget voor inhuur derden	150	0	0	0
Print- en kopieerkosten	0	0	0	0
Overboeken reserve wegen naar voorziening wegen	1.000	0	0	0
Dotatie voorziening wegen	0	150	150	150
5. Coronaeffecten	346	**-222**	-63	0
Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandige ondernemers (Tozo)	211	0	0	0
Decentralisatie-uitkering (corona): Heroriëntatie zelfstandigen	13	0	0	0
Zevenaar Academie - opleidingsbudget	-50	0	0	0
Compensatie gederfde huurinkomsten sportaccommodaties	31	0	0	0
Nationaal Programma Onderwijs Corona	141	338	197	0
Bijstelling corona-effecten jeugd en Wmo	0	-560	-260	0
Totaal gemuteerde lasten	**-12.907**	**12.177**	**15.428**	**5.730**
Totale lasten tot en met de 2e VGR	**139.104**	**149.586**	**144.637**	**124.350**
Resultaat voor bestemming	**-5.561**	**-1.091**	**-1.836**	**81**
Onttrekkingen				
Primitieve begroting 2021-2024	2.041	1.444	538	426
2e Voortgangsrapportage 2020	-80	-80	-80	-80
1e Voortgangsrapportage 2021	1.750	13	0	0
Kadernota 2022	0	6.500	0	136
Wijzigingen tot de 2e VGR 2021	5.591	0	0	0
Stand tot de 2e VGR 2021	9.303	7.878	458	482
Mutaties 2e Voortgangsrapportage 2021	2.531	**100**	1.578	17
Totaal onttrekkingen reserves	11.833	**7.978**	2.036	499
Toevoegingen				
Primitieve begroting 2021-2024	1.686	438	438	438

2e Voortgangsrapportage 2020	-80	-80	-80	-80
1e Voortgangsrapportage 2021				
Kadernota 2022	0	6.500	0	0
Wijzigingen tot de 2e VGR 2021	5.591	0	0	0
Stand tot de 2e VGR 2021	7.198	6.858	358	358
Mutaties 2e Voortgangsrapportage 2021	1.175	0	0	0
Totaal toevoegingen reserves	8.373	**6.858**	358	358
Saldo reserve mutaties	**3.460**	**1.120**	**1.678**	**141**
Resultaat na bestemming	**-2.100**	**28**	**-158**	**221**

OVERZICHT VAN BATEN EN LASTEN

Exploitatie (bedragen x € 1.000)	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Baten				
0. Bestuur en ondersteuning	95.845	97.451	94.614	94.532
1. Veiligheid	39	68	68	68
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	628	347	347	347
3. Economie	3.620	24.279	4.212	522
4. Onderwijs	1.174	1.315	1.174	977
5. Sport, cultuur en recreatie	1.558	777	777	777
6. Sociaal domein	15.004	11.941	11.157	10.757
7. Volksgezondheid en milieu	9.636	8.935	8.963	8.963
8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	6.040	3.382	21.489	7.487
Actuele stand begroting - baten	**133.544**	**148.495**	**142.801**	**124.431**
Lasten				
0. Bestuur en ondersteuning	23.085	23.216	22.072	22.172
1. Veiligheid	3.460	3.510	3.512	3.511
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	6.674	5.697	5.700	5.885
3. Economie	4.618	24.835	4.624	932
4. Onderwijs	5.479	5.817	7.340	5.724
5. Sport, cultuur en recreatie	9.765	8.698	8.334	8.265
6. Sociaal domein	65.845	61.440	59.522	58.391
7. Volksgezondheid en milieu	11.377	11.010	10.567	10.509
8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	8.801	5.362	22.967	8.961
Actuele stand begroting - lasten	**139.104**	**149.586**	**144.637**	**124.350**
Saldo				
0. Bestuur en ondersteuning	72.760	74.234	72.542	72.361
1. Veiligheid	-3.421	-3.443	-3.445	-3.444
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	-6.046	-5.350	-5.352	-5.538
3. Economie	-998	-556	-412	-409
4. Onderwijs	-4.305	-4.502	-6.166	-4.747
5. Sport, cultuur en recreatie	-8.207	-7.921	-7.557	-7.488
6. Sociaal domein	-50.841	-49.499	-48.365	-47.635

7. Volksgezondheid en milieu	-1.741	-2.074	-1.603	-1.546
8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	-2.761	-1.981	-1.478	-1.474
Actuele stand begroting - saldo	**-5.561**	**-1.091**	**-1.836**	**81**
Mutaties reserves				
0. Bestuur en ondersteuning	408	400	-247	-247
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	1.035	19	19	19
3. Economie	410	190	45	45
4. Onderwijs	83	68	1.568	193
5. Sport, cultuur en recreatie	535	198	150	105
6. Sociaal domein	787	242	143	26
7. Volksgezondheid en milieu	201	0	0	0
8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	2	2	0	0
Totaal mutaties reserves	**3.460**	**1.120**	**1.678**	**141**
Saldo 2e Voortgangsrapportage na bestemming	**-2.100**	**28**	**-158**	**221**

MONITORING BEZUINIGINGEN

Bij de meerjarenbegroting 2020-2023 is door u een pakket aan bezuinigingsmaatregelen vastgesteld. Dit pakket leidt tot het ombuigen van tekorten en een sluitende begroting in 2023. De opgave door de jaren heen en daarmee de totale duur van het bezuinigingsproces maken een goede monitoring van de voortgang van de realisatie noodzakelijk.
Samengevat laat de monitoring in deze rapportage zien dat er opnieuw een aantal maatregelen zijn gerealiseerd, maar dat er ook enkele voorstellen zijn die niet geheel volgens de planning verlopen.

In onderstaand overzicht ziet u van de actuele (nog te realiseren) bezuinigingsvoorstellen het oorspronkelijke bezuinigingsbedrag met de huidige status. Indien bij een voorstel het bedrag niet wordt gehaald, dan leest u het aangepaste bezuinigingsbedrag terug in het "overzicht stand van zaken bezuinigingsvoorstellen".

Nr	Bezuinigingsvoorstel	2020	2021	2022	2023	Status
0. Bestuur en ondersteuning						
3	Afstoten gemeentelijk vastgoed	606.357	356.827	640.311	274.588	Niet geheel volgens plan
7	Bezuiniging op verbonden partijen 2022-2023	0	0	285.000	570.000	Niet geheel volgens plan
9	Bezuinigingen bedrijfsvoering	0	0	350.000	500.000	Volgens plan
45	Implementatiebudget bezuinigingen	0	0	0	0	Volgens plan
Totaal	**0. Bestuur en ondersteuning**	**606.357**	**356.827**	**1.275.311**	**1.344.588**	
4. Onderwijs						
15	Onderzoek naar toekomst NME	0	0	150.000	150.000	Niet geheel volgens plan
18	Schoolklimaat. Na 2021 gemeentelijke cofinanciering op preventieve activiteiten leerlingenzorg stopzetten.	0	0	42.600	42.600	Volgens plan
Totaal	**4. Onderwijs**	**0**	**0**	**192.600**	**192.600**	
5. Sport, cultuur en recreatie						
21	Stoppen met Uniek Sporten en Verenigingsondersteuning (Sportcontact)	0	0	0	18.000	Volgens plan
23	Versneld afstoten grafieken uit gemeentelijke kunstcollectie	17.500	17.500	0	0	Volgens plan
25	Stopzetten subsidie Kunstwerk! onderdeel Volksuniversiteit	0	0	0	45.000	Niet geheel volgens plan
Totaal	**5. Sport, cultuur en recreatie**	**17.500**	**17.500**	**0**	**63.000**	
6. Sociaal domein						
28	Taakstellende korting kosten bedrijfsvoering Santé Partners algemeen maatschappelijk werk	0	0	4.900	9.800	Volgens plan
31	Halveren subsidie sociaal raadsliedenwerk	0	0	67.000	67.000	Volgens plan
32	Herijking takenpakket Caleidoz	0	0	0	67.000	Volgens plan
34	Laten vervallen inwonerspanel per 2023	0	0	0	15.000	Volgens plan
36	Taakstellende korting kosten bedrijfsvoering MEE	0	0	2.500	5.000	Volgens plan

41	Besparingen realiseren op de uitgaven voor jeugd en wmo door o.a. verbetervoorstellen te implementeren	1.000.000	1.350.000	1.650.000	2.000.000		Niet geheel volgens plan
Totaal	**6. Sociaal domein**	**1.000.000**	**1.350.000**	**1.724.400**	**2.163.800**		
Totaal vastgestelde bezuinigingen		**1.623.857**	**1.724.327**	**3.192.311**	**3.763.988**		

In deze voortgangsrapportage stellen wij voor van de volgende bezuinigingsmaatregelen het bedrag aan te passen:

3 Afstoten gemeentelijk vastgoed	2020	2021	2022	2023
Vastgesteld bezuinigingsbedrag	2.157.357	121.315	121.315	121.315
Aanpassing bij 1e VGR 2020	-1.500.000	164.512	518.996	-106.727
Aanpassing bij 2e VGR 2020	-206.000	-84.000	0	260.000
Aanpassing bij 1e VGR 2021	-155.000	155.000	0	0
Aanpassing bij 2e VGR 2021		**-430.000**	**426.691**	
Aangepast bezuinigingsbedrag	296.357	-73.173	1.067.002	274.588

Totale aanpassingen 2e Voortgangsrapportage 2021	0	-430.000	426.691	0

Hieronder het totaalsaldo van de vastgestelde bezuinigingen met het totaal van de aanpassingen.	2020	2021	2022	2023
Vastgestelde bezuiniging	5.376.557	4.602.215	6.222.915	7.244.015
Aanpassingen 1e VGR 2020	-73.000	121.512	475.996	-149.727
Aanpassingen 2e VGR 2020	-494.000	-90.000	-6.000	254.000
Aanpassingen 1e VGR 2021	-155.000	155.000	-112.000	-112.000
Aanpassingen 2e VGR 2021	**0**	**-430.000**	**426.691**	**0**
Aangepast saldo bezuinigingen	4.654.557	4.788.727	6.580.911	7.236.288

In onderstaand overzicht ziet u per bezuinigingsvoorstel het oorspronkelijke bezuinigingsbedrag met de huidige status. Indien bij een voorstel het bedrag niet wordt gehaald, dan leest u het aangepaste bezuinigingsbedrag terug onder de noemer "aanpassing bij 2e VGR 2021". De aangepaste bezuinigingsbedragen maken integraal onderdeel uit van de financiële afwijkingen per programma.

Overzicht stand van zaken bezuinigingsvoorstellen

15 Onderzoek naar toekomst NME

Niet geheel volgens plan

Instemmen met de opdrachtverlening aan afdeling RO om een toekomstvisie voor de NME nader uit te werken in een werkgroep.

Toelichting:
In het kader van de bezuinigingen ligt de vraag voor of Zevenaar natuuronderwijs in de toekomst organiseert. Dit is immers geen gemeentelijke taak.

Er is een werkgroep opgericht. Deze werkgroep gaat het komende jaar 2020 drie scenario's nader uitwerken in een toekomstvisie. De scenario's bestaan uit:
1. NME opheffen of tenminste kostenneutraal functioneren
2. NME behouden, met alternatieve businesscase
3. NME privatiseren

De verwachting is dat scenario 2 en 3 financieel minder gaan bijdragen dan scenario 1. Voorgesteld wordt om nu uit te gaan van scenario 1 per 2022 (NME werkt per schooljaar, dus gaat in de praktijk per sept 2021 in).

Stand van zaken:

Op 25 februari 2021 heeft de raad een motie aangenomen die kort samengevat neerkomt op het niet effectueren van de bezuiniging op de NME, de NME buiten de gemeentelijke organisatie te plaatsen en een alternatief bezuinigingsvoorstel aan te dragen. Ter uitvoering van deze motie zijn we het gesprek aangegaan met Kunstwerk!. De gesprekken verlopen op dit moment hoopvol. We verwachten in september een intentieverklaring te ondertekenen met Kunstwerk! om daarmee het startsein te geven voor de fusie. Na de intentieverklaring volgt er een proces om de intentieverklaring verder uit te werken en tot nadere afspraken te komen. De resultaten daarvan worden tezamen met een alternatief bezuinigingsvoorstel aan u voorgelegd. Wij verwachten dit voorstel in het 1e kwartaal van 2022 te kunnen presenteren.

	2020	2021	2022	2023
Vastgesteld bezuinigingsbedrag	0	0	150.000	150.000
Aanpassing bij 1e VGR 2020	0	0	0	0
Aanpassing bij 2e VGR 2020	0	0	0	0
Aanpassing bij 1e VGR 2021	0	0	0	0
Aanpassing bij 2e VGR 2021	0	0	0	0
Aangepast bezuinigingsbedrag	0	0	150.000	150.000

18 Schoolklimaat. Na 2021 gemeentelijke cofinanciering op preventieve activiteiten leerlingenzorg stopzetten.

Volgens plan

De gemeente werkt samen met Politie Basisteam Rivierenland Oost en Liemers College om schoolveiligheid te vergroten. Dit is vastgelegd in een convenant.
We willen het convenant voortzetten na afloop van de huidige convenantperiode

(2021), maar zonder gemeentelijke cofinanciering.

Het Jongerenwerk geeft op locatie Landeweer sinds oktober 2018 invulling aan de pilot: Jongerenwerk op School. Hiervoor is door het Liemers College, in het kader van de netwerksamenwerking, de unit LC Jong geplaatst. Gezamenlijk doel: bouwen aan een betekenisrelatie met jongeren waardoor jongeren zich gezien en gewaardeerd voelen. Zo nodig leidt jongerenwerk jongeren sneller toe naar de juiste hulp op maat waardoor (dure) gespecialiseerde hulp op termijn afneemt.
We zetten onder andere in op terugdringen middelengebruik, pestgedrag en sexting op social media.

In 2021 wordt een evaluatie uitgevoerd, zodat op dat moment een heroverweging kan worden gemaakt.

Stand van zaken:

De gemeentelijke financiering voor preventieve activiteiten leerlingenzorg loopt tot en met het einde van 2021. Vanaf 2022 komt deze financiering te vervallen.

	2020	2021	2022	2023
Vastgesteld bezuinigingsbedrag	0	0	42.600	42.600
Aanpassing bij 1e VGR 2020	0	0	0	0
Aanpassing bij 2e VGR 2020	0	0	0	0
Aanpassing bij 1e VGR 2021	0	0	0	0
Aanpassing bij 2e VGR 2021	0	0	0	0
Aangepast bezuinigingsbedrag	0	0	42.600	42.600

21 Stoppen met Uniek Sporten en Verenigingsondersteuning (Sportcontact)

Volgens plan

Voorstel om te stoppen met Uniek Sporten en Verenigingsondersteuning (Sportcontact) als onderdeel van sportstimulering bij de inwoners van de gemeente Zevenaar en geen uitvoering meer te geven aan het sportbeleid "Zin in Sport" 2013-2020.

Bij de begrotingsbehandeling heeft de raad een amendement met betrekking tot dit voorstel aangenomen. Besloten is om deze bezuiniging de eerste drie jaar te schrappen en daarmee pas in 2023 in te laten gaan.

Stand van zaken:

Bezuiniging gaat in per 2023. Voorbereidingen starten pas in 2022.

	2020	2021	2022	2023
Vastgesteld bezuinigingsbedrag	0	0	0	18.000
Aanpassing bij 1e VGR 2020	0	0	0	0
Aanpassing bij 2e VGR 2020	0	0	0	0
Aanpassing bij 1e VGR 2021	0	0	0	0
Aanpassing bij 2e VGR 2021	0	0	0	0
Aangepast bezuinigingsbedrag	0	0	0	18.000

23 Versneld afstoten grafieken uit gemeentelijke kunstcollectie

Volgens plan

In 2011 is een belangrijk deel van de Peter Stuyvesant kunstcollectie door British American Tobacco (BAT) onder voorwaarden aan de gemeente geschonken. Onderdeel van de schenking vormde plus minus 788 grafieken (32 verschillende afbeeldingen). Hiervan is expliciet gesteld dat de gemeente deze mag afstoten. Vanwege lage prioritering is het hier tot nu toe niet van gekomen.
De gemiddelde marktwaarde van de werken ligt tussen € 100 en € 300 per stuk. Niet alle werken zijn even courant, maar bij maximale verkoop moet dit eenmalig € 45.000 kunnen opleveren. Echter, omdat ons niet bekend is hoe de markt voor kunst zich momenteel ontwikkelt, is het opgevoerde bezuinigingsbedrag lager geraamd.

Stand van zaken:

De tweede verkoopronde van de grafieken uit de Peter Stuijvesant collectie vindt plaats in de tweede helft van 2021. Bij de jaarrekening hebben wij inzichtelijk of de bezuinigingstaakstelling gehaald is.

	2020	2021	2022	2023
Vastgesteld bezuinigingsbedrag	17.500	17.500	0	0
Aanpassing bij 1e VGR 2020	0	0	0	0
Aanpassing bij 2e VGR 2020	0	0	0	0
Aanpassing bij 1e VGR 2021	0	0	0	0
Aanpassing bij 2e VGR 2021	0	0	0	0
Aangepast bezuinigingsbedrag	17.500	17.500	0	0

25 Stopzetten subsidie Kunstwerk! onderdeel Volksuniversiteit

Niet geheel volgens plan

Het educatieve aanbod van de Volksuniversiteit, onderdeel van Kunstwerk!, sluit onvoldoende aan bij de ambities en beleidsdoelstellingen van de gemeente Zevenaar. Voorgesteld wordt de subsidie aan Kunstwerk! te verminderen met de laatst aan de nog zelfstandige Volksuniversiteit toegekende subsidie (peiljaar 2016), maar de uiteindelijke invulling van deze taakstelling in het kader van ondernemerschap aan Kunstwerk! zelf te laten.

Stand van zaken:

Middels het herstelplan heeft de raad besloten de taakstelling op volwasseneneducatie een jaar op te schuiven. De bezuiniging realiseren wij nu in principe vanaf 2023.

	2020	2021	2022	2023
Vastgesteld bezuinigingsbedrag	0	0	45.000	90.000
Aanpassing bij 1e VGR 2020	0	0	0	0
Aanpassing bij 2e VGR 2020	0	0	0	0
Aanpassing bij 1e VGR 2021	0	0	-45.000	-45.000
Aanpassing bij 2e VGR 2021	0	0	0	0
Aangepast bezuinigingsbedrag	0	0	0	45.000

28 Taakstellende korting kosten bedrijfsvoering Santé Partners algemeen maatschappelijk werk

Volgens plan

Organisatiebreed is afgesproken dat voor alle maatschappelijke partners, net als de verbonden partijen, een taakstellende korting op de kosten van de bedrijfsvoering

moet worden gerealiseerd. Op basis van de taakstellende opgave gaat het om 2,5% in 2022 en 5% in 2023, of zoveel eerder als mogelijk.
Het bedrag is gerelateerd aan 2fte algemeen maatschappelijk werk.

Stand van zaken:

De taakstellende bezuiniging gaat in per 2022, maar is feitelijk al gedeeltelijk gerealiseerd in 2021. Bij de vaststelling van de meerjarenbegroting 2021-2024 was geen sprake van een indexering, zodat de subsidieverlening 2021 is gebaseerd op het niveau van 2020.

	2020	2021	2022	2023
Vastgesteld bezuinigingsbedrag	0	0	4.900	9.800
Aanpassing bij 1e VGR 2020	0	0	0	0
Aanpassing bij 2e VGR 2020	0	0	0	0
Aanpassing bij 1e VGR 2021	0	0	0	0
Aanpassing bij 2e VGR 2021	0	0	0	0
Aangepast bezuinigingsbedrag	0	0	4.900	9.800

3 Afstoten gemeentelijk vastgoed

Niet geheel volgens plan

Versneld afstoten in 2020 van 10 gemeentelijke panden/locaties.

Acht van deze locaties zijn gemeentebreed beoordeeld en er zijn geen belemmeringen om over te gaan tot verkoop.

1. Hengelder 26 en 26a, Zevenaar
2. Reisenakker 14 en 14a, Zevenaar
3. Kerkstraat 16, Zevenaar
4. Meentsestraat 5a, Giesbeek
5. Markt 8, Lobith
6. Nieuwe Komstraat 19, Lobith
7. Engeveldweg 10, Zevenaar
8. Engeveldweg 12, Zevenaar

Voor de overige locaties loopt nog een onderzoek, waaronder onderstaande 2 locaties. Echter voor deze locaties geldt dat deze voor verkoop interessant zijn (Vestersbos 4 uit financieel oogpunt, gelet op een te verwachten hoog verkoopbedrag) en omdat er al interesse is voor de andere locatie (Steenhuizen 6).

9. Vestersbos 4, Zevenaar
10. Steenhuizen 6, Zevenaar

Stand van zaken:

Ontwikkelingen op de locaties Kerkstraat 16 en Meentsestraat 5a hebben invloed op het verkoopproces en leiden tot vertraging in de verkoop waardoor opbrengsten vermoedelijk pas in 2022 haalbaar zijn. Voor het overige blijft de eerdere prognose uit de 1e Voortgangsrapportage van toepassing.

	2020	2021	2022	2023
Vastgesteld bezuinigingsbedrag	2.157.357	121.315	121.315	121.315
Aanpassing bij 1e VGR 2020	-1.500.000	164.512	518.996	-106.727
Aanpassing bij 2e VGR 2020	-206.000	-84.000	0	260.000
Aanpassing bij 1e VGR 2021	-155.000	155.000	0	0

Aanpassing bij 2e VGR 2021	0	-430.000	426.691	0
Aangepast bezuinigingsbedrag	296.357	-73.173	1.067.002	274.588

31 Halveren subsidie sociaal raadsliedenwerk

Volgens plan

Santé Partners verzorgt de uitvoering van sociaal raadsliedenwerk. Het is een algemeen toegankelijke voorziening. Niet verplicht, wel preventief. Op allerlei vlak (sociaal, juridisch, belastingen, inkomen, arbeidsrechtelijk, etc.) kunnen inwoners met korte (hulp)vragen terecht.

Stand van zaken:

Door de coronacrisis komen er meer/extra vragen bij het sociaal raadsliedenwerk. Mogelijk zijn de effecten van deze crisis ook in 2022 merkbaar. Wij gaan kijken of de bezuiniging per 2022 1 jaar (deels) moet worden doorgeschoven naar 2023 ten laste van het Herstelplan.

	2020	2021	2022	2023
Vastgesteld bezuinigingsbedrag	0	0	67.000	67.000
Aanpassing bij 1e VGR 2020	0	0	0	0
Aanpassing bij 2e VGR 2020	0	0	0	0
Aanpassing bij 1e VGR 2021	0	0	0	0
Aanpassing bij 2e VGR 2021	0	0	0	0
Aangepast bezuinigingsbedrag	0	0	67.000	67.000

32 Herijking takenpakket Caleidoz

Volgens plan

Aan welzijnsorganisatie Caleidoz wordt een subsidie verleend voor de uitvoering van gemeentelijk beleid. De activiteiten en producten hebben met name een preventief karakter en het aanbod richt zich op voorliggende, algemeen toegankelijke, voorzieningen.

Voorgesteld wordt een korting van 10% te realiseren door het takenpakket te herijken.
Dit wordt verwerkt in de prestatieafspraken met deze organisatie.
Door de herijking komen bepaalde activiteiten te vervallen, worden activiteiten in andere (mindere) vorm voortgezet en komen er nieuwe activiteiten, passend bij de uitwerking van vastgesteld gemeentelijk beleid.

Stand van zaken:

De taakstellende bezuiniging is verschoven van 2022 naar 2023, vanwege de coronacrisis. Dit is opgenomen in het Herstelplan Corona, bij de vaststelling van de Meerjarenbegroting 2021-2024. Er is feitelijk al sprake van een gedeeltelijke bezuiniging vanaf 2021, omdat bij de subsidieverlening rekening is gehouden met een indexering van 0% op basis van deze vastgestelde meerjarenbegroting. Dat betekent dat het subsidieniveau van 2020 het uitgangspunt is. Daarnaast wordt via een doorontwikkeling van de prestatieafspraken inhoudelijk gekeken naar het takenpakket van Caleidoz, mede om de taakstellende bezuinigingsopdracht te realiseren.

	2020	2021	2022	2023
Vastgesteld bezuinigingsbedrag	0	0	67.000	134.000
Aanpassing bij 1e VGR 2020	0	0	0	0
Aanpassing bij 2e VGR 2020	0	0	0	0

Aanpassing bij 1e VGR 2021	0	0	-67.000	-67.000
Aanpassing bij 2e VGR 2021	0	0	0	0
Aangepast bezuinigingsbedrag	0	0	0	67.000

34 Laten vervallen inwonerspanel per 2023

Volgens plan

In het kader van Zevenaar Verbindt is het inwonerspanel opgericht.
2 tot 4 keer per jaar worden inwoners die zich voor dit panel hebben opgegeven via een digitale vragenlijst op verschillende onderwerpen bevraagd. Hierdoor kan de input van de inwoners meegenomen worden in beleidsafwegingen.
Het voorstel is deze vorm van inwonerraadpleging per 2023 te laten vervallen.

Stand van zaken:

Voorbereidingen voor het afbouwen van de inwonerspanel starten wij in 2021.

	2020	2021	2022	2023
Vastgesteld bezuinigingsbedrag	0	0	0	15.000
Aanpassing bij 1e VGR 2020	0	0	0	0
Aanpassing bij 2e VGR 2020	0	0	0	0
Aanpassing bij 1e VGR 2021	0	0	0	0
Aanpassing bij 2e VGR 2021	0	0	0	0
Aangepast bezuinigingsbedrag	0	0	0	15.000

36 Taakstellende korting kosten bedrijfsvoering MEE

Volgens plan

Organisatiebreed is afgesproken dat voor alle maatschappelijke partners er, net als de verbonden partijen, een taakstellende korting op de kosten van de bedrijfsvoering moet worden gerealiseerd. Op basis van de taakstellende opgave gaat het om 2,5% in 2022 en 5% in 2023, of zoveel eerder als mogelijk.

Stand van zaken:

De taakstellende bezuinigingsopgave vanaf 2022, wordt feitelijk al vanaf 2021 voor een deel gerealiseerd. In de meerjarenbegroting 2021-2024 was er geen indexering opgenomen, zodat de subsidieverlening 2021 is gebaseerd op het niveau van 2020.

	2020	2021	2022	2023
Vastgesteld bezuinigingsbedrag	0	0	2.500	5.000
Aanpassing bij 1e VGR 2020	0	0	0	0
Aanpassing bij 2e VGR 2020	0	0	0	0
Aanpassing bij 1e VGR 2021	0	0	0	0
Aanpassing bij 2e VGR 2021	0	0	0	0
Aangepast bezuinigingsbedrag	0	0	2.500	5.000

41 Besparingen realiseren op de uitgaven voor jeugd en wmo door o.a. verbetervoorstellen te implementeren

Niet geheel volgens plan

Dit voorstel ziet erop toe dat in totaal € 2.000.000 taakstellend in 2023 wordt bespaard door het implementeren van de verbetervoorstellen voor jeugd en wmo.

Deze voorstellen zijn o.a.:
- (extra) inzet van een kwaliteitsmedewerker,
- het herindiceren van al verleende beschikkingen,
- intensivering van de inzet van de POH-ers,
- instellen van een innovatief maatwerkbudget om creatieve oplossingen te initiëren,
- meer regie op de jeugdzaken te voeren,
- een poortwachtersfunctie voor de indicatiestelling op dyslexie te realiseren,
- aanpassen en toepassen beleid huishoudelijke hulp
- nieuwe keuzes maken binnen het beleid voor jeugdgezondheidszorg
- herijken bedrijfsprocessen

Naast bovenstaande lokale zaken wordt er regionaal ook ingezet op inkoop en jeugdzorg.

Deze voorstellen worden binnen de organisatie in gang gezet.

Stand van zaken:

De besparingsopgave sociaal domein is in de begroting financieel verwerkt. De budgetten zijn vanaf 2020 afgeraamd met de te besparen bedragen oplopend naar 2 miljoen in 2023. Dit betekent dat wanneer de financiële realisatie binnen het sociaal domein binnen budget blijft de besparing is gerealiseerd. Om de besparingen te realiseren zijn verbetervoorstellen voor Jeugd en Wmo ingezet. We hebben in 2020 al een deel van deze maatregelen ingezet die tot structurele besparingen, kostenreductie, dan wel beperking van de kostenstijging leiden. Deze voorstellen zijn o.a. (extra) inzet van een kwaliteitsmedewerker jeugd, intensivering van de inzet van de POH-ers bij huisartsen, herijken van bedrijfsprocessen, meer regie op jeugdzaken voeren. De effectuering van deze maatregelen is onder handen. Een aantal zaken is gerealiseerd dan wel gestart. De inzet van de kwaliteitsmedewerker Jeugd en de intensivering van de inzet van de POH-ers zijn gerealiseerd en worden geborgd. Er is een start gemaakt met de voorbereidingen voor een project voor het herindiceren van de verleende HbH-beschikkingen en de herijking van de bedrijfsprocessen binnen de toegang nadert de implementatiefase. De status staat op niet geheel volgens plan omdat er vertraging is opgetreden in de uitvoering van de plannen ten aanzien van de oorspronkelijke planning. De oorzaak hiervan zijn de corona-effecten die in uitvoering binnen het sociaal domein in 2020 en 2021 nog aanwezig zijn.

	2020	2021	2022	2023
Vastgesteld bezuinigingsbedrag	1.000.000	1.350.000	1.650.000	2.000.000
Aanpassing bij 1e VGR 2020	0	0	0	0
Aanpassing bij 2e VGR 2020	0	0	0	0
Aanpassing bij 1e VGR 2021	0	0	0	0
Aanpassing bij 2e VGR 2021	0	0	0	0
Aangepast bezuinigingsbedrag	1.000.000	1.350.000	1.650.000	2.000.000

45 Implementatiebudget bezuinigingen

Volgens plan

In het raadsvoorstel bij de begroting 2020-2023 inclusief bezuinigingsmaatregelen is een budget van € 200.000 beschikbaar gesteld voor frictie- en implementatiekosten. Het budget wordt gedekt door een onttrekking aan de algemene reserve.

Stand van zaken:

Van het beschikbare bedrag van totaal € 200.000 voor frictie- en implementatiekosten is € 36.000 besteed aan onderzoek naar de toekomst van NME. Het resterende bedrag is beschikbaar om bezuinigingen te realiseren.

	2020	2021	2022	2023
Vastgesteld bezuinigingsbedrag	0	0	0	0
Aanpassing bij 1e VGR 2020	0	0	0	0
Aanpassing bij 2e VGR 2020	0	0	0	0
Aanpassing bij 1e VGR 2021	0	0	0	0
Aanpassing bij 2e VGR 2021	0	0	0	0
Aangepast bezuinigingsbedrag	0	0	0	0

7 Bezuiniging op verbonden partijen 2022-2023

Niet geheel volgens plan

Zevenaar moet de komende jaren fors bezuinigen op de gemeentelijke exploitatie. Alle sectoren van gemeentelijk beleid moeten daaraan een bijdrage verlenen. Het is niet meer dan redelijk dat Zevenaar dit ook verbonden partijen vraagt, tenzij er een gegronde reden is om dat niet te doen. Gezien de omvang van de bezuinigingsopgave (€ 8 miljoen tot en met 2023) is de korting op de bijdrage van Zevenaar aan verbonden partijen in 2022 en 2023 en volgend van respectievelijk 2,5% en 5% daarmee in redelijke verhouding.

Stand van zaken:

Deze bezuinigingsmaatregel is ingepland vanaf 2022 en oplopend in 2023. Een aantal verbonden partijen heeft de bezuiniging al (deels) geëffectueerd. De overige hebben wij in de zienswijze op de meerjarenbegroting 2022-2025 gewezen op de inzet van Zevenaar voor de komende jaren. Wij zoeken binnen de bestuurlijke gremia van de verbonden partijen steun van andere deelnemende gemeenten om tot daadwerkelijke realisering van de bezuinigingsmaatregel te komen.

	2020	2021	2022	2023
Vastgesteld bezuinigingsbedrag	0	0	285.000	570.000
Aanpassing bij 1e VGR 2020	0	0	0	0
Aanpassing bij 2e VGR 2020	0	0	0	0
Aanpassing bij 1e VGR 2021	0	0	0	0
Aanpassing bij 2e VGR 2021	0	0	0	0
Aangepast bezuinigingsbedrag	0	0	285.000	570.000

9 Bezuinigingen bedrijfsvoering

Volgens plan

Binnen de bedrijfsvoering van de gehele organisatie zijn budgetten en formatie waarop bezuinigd kan worden. Deze bezuinigingen zien toe op formatieve vermindering op strategisch, tactisch en operationeel niveau en verlaging van bedrijfsvoeringsbudgetten.

Stand van zaken:

Als onderdeel van de bezuinigingen 2020-2023 heeft de raad besloten in 2022 € 350.000 en vanaf 2023 structureel € 500.000 in de interne bedrijfsvoering te gaan besparen. Dit wordt gerealiseerd door te besparen op onder meer de budgetten voor opleidingen, teambuilding en subsidieadvies. De vermindering van de formatie bij de financiële administratie en het secretariaat is uitgewerkt en wordt gerealiseerd. De vermindering bij het KCC-zorg is aandachtspunt. Een vermindering van formatie in 2023 werken wij nader uit.

	2020	2021	2022	2023
Vastgesteld bezuinigingsbedrag	0	0	350.000	500.000
Aanpassing bij 1e VGR 2020	0	0	0	0
Aanpassing bij 2e VGR 2020	0	0	0	0
Aanpassing bij 1e VGR 2021	0	0	0	0
Aanpassing bij 2e VGR 2021	0	0	0	0
Aangepast bezuinigingsbedrag	0	0	350.000	500.000

GEREALISEERDE BEZUINIGINGEN

Onderstaande tabel geeft een overzicht van alle bezuinigingsvoorstellen die op voorgaande momenten in de P&C Cyclus gereed zijn gemeld.

		2020	2021	2022	2023
1	Nieuw college met 4 wethouders (i.p.v. 5)	105.000	105.000	105.000	105.000
2	Afboeken investeringen om structurele ruimte in de begroting te creëren.	197.000	197.000	197.000	197.000
4	Geen telefonie vanaf 18:00 uur tijdens avondopenstellingen	4.800	4.800	4.800	4.800
5	Inflatiecorrectie 2020 inzetten als bezuiniging	480.000	480.000	480.000	480.000
6	Structureel verlagen van de post onvoorzien	101.500	101.500	101.500	101.500
8	Belastingen en heffingen verhogen	462.000	862.000	1.162.000	1.162.000
10	Bezuinigingen op werkzaamheden gerelateerd aan infrastructurele projecten	41.300	55.500	69.700	83.900
11	Bezuiniging op openbare wegen	0	145.000	145.000	145.000
12	Herinrichting Markt en Muldershof niet uitvoeren	33.600	33.600	33.600	33.600
13	Inleveren formatie voor bedrijvenloket	22.000	22.000	22.000	22.000
14	Eerste twee dagdelen VVE bekostigen uit Rijksbudget OAB i.p.v. kinderopvang	150.000	140.000	130.000	120.000
16	Anders inrichten doelgroepenvervoer Wmo door betere benutting reguliere OV mogelijkheden	0	26.000	36.000	40.000
17	Inrichten doelgroepenvervoer, leerlingenvervoer in lijn met de aanbesteding	0	10.000	20.000	50.000
19	Individuele leerlinggelden / onderwijsbegeleiding	0	110.000	110.000	110.000
20	Financiële ondersteuning Zevenaar Run / Herfstloop stoppen	0	5.500	5.500	5.500
22	Afbouw subsidie aan Ataro BV	200.000	200.000	200.000	200.000
24	Stoppen subsidiëring culturele festivals en Muziekstad	0	0	0	30.000
26	Openbaar groen (integraal beheer openbare ruimte)	60.000	90.000	90.000	90.000
27	Beëindigen pilot UWV	25.000	0	0	0

29	Financiële ondersteuning dorps- en wijkraden verlagen en beschikbare budget aanpassen aan huidige situatie	17.500	17.500	17.500	17.500
30	Laten vervallen budget Vrijwilligerswerk	0	0	0	10.500
33	Budget DoeDuiten beëindigen	60.000	100.000	100.000	100.000
35	Het knooppunt mantelzorg stopzetten per 2021	0	130.000	130.000	130.000
37	Bijzondere bijstand - eigen bijdrage kosten Wmo niet meer vergoeden	0	20.000	20.000	20.000
38	Bijzondere bijstand - vergoeding huisinrichting verlagen	0	8.000	8.000	8.000
39	Bijzondere bijstand - Kindpakket en Gelrepas versoberen	50.000	50.000	50.000	105.000
40	Versoberen maatschappelijke begeleiding statushouders	0	8.000	8.000	8.000
42	Bezuinigingen op invoering omgevingswet	50.000	50.000	50.000	0
43	Uitbreiding woningbouw Groot Holthuizen	1.212.000	24.000	24.000	24.000
44	P&R Spoorallee laten vervallen	52.000	52.000	52.000	52.000
46	Verhoging Precariobelasting ter dekking subsidiëring culturele festivals en Muziekstad	17.000	17.000	17.000	17.000
Totaal bezuinigingsvoorstellen		**2.201.700**	**3.113.400**	**3.437.600**	**3.521.300**

BIJLAGEN

OVERZICHT ACTIVITEITEN COLLEGEPROGRAMMA

Naam activiteit	Jaar realisatie	Status 2020 REK	Status 2021 1e VGR	Status 2021 2e VGR
0. Bestuur en ondersteuning				
0.1.1 Verbeteren bestuurscultuur	2022			
0.1.2 Groeien naar een verbindende gemeente	2022			
0.1.3 Invullen bestuurlijke rol als samenwerkingspartner	2022			
0.2.1 Afronden lopende projecten voor start nieuwe projecten	2022			
0.2.2 Data gedreven sturen als vernieuwende sturingspraktijk	2023			
0.2.4 Ontwikkelen naar een moderne en professionele organisatie	2023			
0.2.5 Verbeteren dienstverlening aan inwoners en ondernemers	2022			
0.3.1 Uitvoeren Planning & Control cyclus	2022			
1. Veiligheid				
1.1.1 Verbeteren eerste hulpverlening in alle kernen	2022			
1.2.2 Vergroten veiligheid in de gemeente	2022			
2. Verkeer en vervoer				
2.1.2 Brengen en houden lokale wegennet op goed onderhoudsniveau	2020			
2.1.3 Infrastructuur voorbereiding en uitvoering	2027			
2.2.1 Verbeteren parkeervoorzieningen	2022			
3. Economie				
3.1.2 Ondersteunen aanleg snelle en betrouwbare internetvoorziening in buitengebied	2020			
3.1.3 Opstellen economische visies Liemers en Zevenaar	2021			
3.2.2 Bruisend maken centrum Zevenaar - activiteiten	2021			
3.2.3 Bruisend maken centrum Zevenaar - Herinrichten Raadhuisplein	2022			
3.2.5 Herstructureren bedrijventerreinen	2022			
3.2.7 Ontwikkelen bedrijventerrein BusinessPark 7Poort	2024			
3.2.8 Ontwikkelen van de Fashion Outlet Zevenaar (FOZ) op BusinessPark 7Poort	2021			
3.3.2 Stimuleren start-ups	2022			

4. Onderwijs

4.1.2 Bouwen kwalitatief goede schoolgebouwen	2022			
4.2.1 Toegang bieden tot kinderopvang	2022			
4.3.1 Voorlichten over voeding, beweging en gezondheid in relatie met natuur en milieu	2021			

5. Sport, cultuur en recreatie

5.1.1 Harmoniseren subsidiebeleid	2023			
5.1.2 Ondersteunen samengaan sportverenigingen	2022			
5.2.3 Ondersteunen culturele activiteiten	2022			
5.2.5 Ondersteunen organisatie Kunstwerk!	2022			
5.2.6 Ontwikkelen Turmac Cultuurfabriek	2022			
5.3.1 Zorgdragen voor historisch erfgoed	2022			

6. Sociaal domein

6.1.1 Stimuleren en faciliteren initiatieven in de samenleving	2022			
6.1.2 Versterken samenwerking met en tussen maatschappelijke partners (zoals Caleidoz)	2022			
6.2.1 Inkoop zorg en ondersteuning Jeugd en Wmo	2022			
6.2.4 Ondersteunen mantelzorgers	2021			
6.2.5 Ondersteunen vrijwilligers	2022			
6.3.1 Begeleiden mensen naar werk	2024			
6.3.3 Inburgeringsbeleid	2022			

7. Volksgezondheid en duurzaamheid

7.2.1 Invoeren van circulaire economie in Zevenaar	2023			
7.2.2 Energie neutraal maken eigen organisatie	2025			
7.2.4 Onderzoeken mogelijkheden deelname campagne fairtrade gemeente	2023			
7.2.5 Op weg naar aardgasvrij Zevenaar	2040			
7.2.6 Uitvoeren 'Gelders Energieakkoord in uitvoering' (2018-2023)	2023			
7.2.8 Uitvoeren van het uitvoeringsprogramma Routekaart energietransitie Regio Arnhem Nijmegen (2018-2023)	2023			

8. Volkshuisvesting en ruimtelijke ordening

8.1.1 Invoeren Omgevingswet	2023			
8.3.2 Regie op woningbouwprogramma	2027			

KREDIETOVERZICHT

In het kredietoverzicht bij deze voortgangsrapportage presenteren wij de kredieten die afwijken van de planning. Dit kan een financiële afwijking zijn, maar ook een afwijking op de tijdsplanning.
Tevens presenteren wij de kredieten waarvan wij u voorstellen deze af te sluiten.

Omschrijving status									
Let op, deze investering dreigt qua planning of financieel uit de pas te gaan lopen of er is een risico ontstaan, bijsturing is noodzakelijk									
De investering is afgerond en wij stellen voor deze af te sluiten									
Omschrijving	Totaal Begr. uitgaven	Totaal Begr. inkomsten	Uitgaven 2020	Inkomsten 2020	Totaal uitgaven t/m 2020	Totaal inkomsten t/m 2020	Restant uitgaven 30-06-2020	Restant inkomsten 30-06-2020	Status
Vervangen parkeerautomaten. De parkeerautomaten zijn in 2019 vervangen. De financiële afwikkeling heeft in 2020 plaatsgevonden. Het krediet kan binnen het budget worden afgesloten.	200	-	20-	-	199	-	1	-	
Herontwikkeling Vestersbos U heeft op 16 september 2020 besloten om een krediet beschikbaar te stellen voor het uitvoeren van een haalbaarheidsstudie naar een mogelijke huisvesting van onderwijsvoorzieningen aan het Vestersbos. Mocht uit dit onderzoek blijken dat huisvesting van PO/VO niet of gedeeltelijk mogelijk is dan zal naar een andere uitwerking (bijv. woningbouw) gekeken moeten worden. Op dat moment komt voorliggende krediet weer in beeld om de kosten hiervoor te kunnen dekken.	80	-	-	-	17	-	63	-	
Voorbereiding Herinrichting Babberichseweg Onderzoek naar de inrichting van de Babberichseweg. Onderzoek is afgerond. Het krediet kan worden afgesloten.	75	-	15	-	24	-	51	-	

OVERZICHT BEGROTINGSWIJZIGINGEN TOT DE 2E VOORTGANGSRAPPORTAGE

Wijzigingen tot de 2e Voortgangsrapportage

Exploitatie (bedragen x € 1.000)	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Baten				
0. Bestuur en ondersteuning				
Vestiging erfpacht uitbreiding bedrijfskavel Van Os op 7Poort	1	2	2	2
Totaal 0. Bestuur en ondersteuning	1	2	2	2
2. Verkeer, vervoer en waterstaat				
Formatie toezichthouder civiel	68	0	0	0
Ramen van middelen 2021 uit Sterk Bestuur.	363	0	0	0
Totaal 2. Verkeer, vervoer en waterstaat	431	0	0	0
4. Onderwijs				
Actualiseren budgetten onderwijsachterstandenbeleid (OAB)	67	67	67	67
Inhuurkosten NME met externe dekking	12	0	0	0
Totaal 4. Onderwijs	79	67	67	67
5. Sport, cultuur en recreatie				
Ramen van middelen 2021 uit Sterk Bestuur.	151	0	0	0
Totaal 5. Sport, cultuur en recreatie	151	0	0	0
6. Sociaal domein				
Onderzoek naar de vitaliteit en toekomstbestendigheid gemeenschapsvoorzieningen	44	0	0	0
Totaal 6. Sociaal domein	44	0	0	0
7. Volksgezondheid en milieu				
Beschikbaar stellen krediet Watertakenplan 2021	0	21	50	50
Raming middelen Wijk van de Toekomst	10	0	0	0
Totaal 7. Volksgezondheid en milieu	10	21	50	50
Totaal baten	716	90	119	119
Lasten				
0. Bestuur en ondersteuning				
Formatie toezichthouder civiel	68	0	0	0
Overheveling kosten overhead naar taakveld	-781	-1.019	-807	-807
Totaal 0. Bestuur en ondersteuning	-713	-1.019	-807	-807
2. Verkeer, vervoer en waterstaat				
Ramen van middelen 2021 uit Sterk Bestuur.	363	0	0	0
Totaal 2. Verkeer, vervoer en waterstaat	363	0	0	0
4. Onderwijs				
Actualiseren budgetten onderwijsachterstandenbeleid (OAB)	67	67	67	67
Inhuurkosten NME met externe dekking	12	0	0	0
Totaal 4. Onderwijs	79	67	67	67
5. Sport, cultuur en recreatie				
Ramen van middelen 2021 uit Sterk Bestuur.	151	0	0	0
Totaal 5. Sport, cultuur en recreatie	151	0	0	0
6. Sociaal domein				

Onderzoek naar de vitaliteit en toekomstbestendigheid gemeenschapsvoorzieningen	44	0	0	0
Overheveling kosten overhead naar taakveld	781	1.019	807	807
Totaal 6. Sociaal domein	**825**	**1.019**	**807**	**807**
7. Volksgezondheid en milieu				
Beschikbaar stellen krediet Watertakenplan 2021	0	21	50	50
Raming middelen Wijk van de Toekomst	10	0	0	0
Totaal 7. Volksgezondheid en milieu	**10**	**21**	**50**	**50**
Totaal lasten	**715**	**88**	**116**	**116**
Saldo voor bestemming	1.677	3.985	1.612	822
Mutaties reserves				
Onttrekkingen	5.591	0	0	0
Toevoegingen	5.591	0	0	0
Totaal mutaties reserves	0	**0**	**0**	**0**
Saldo na bestemming	**1**	**2**	**2**	**2**

Toelichting Wijzigingen tot de 2e Voortgangsrapportage

2. Actualisatie bestaand beleid

Beschikbaar stellen krediet Watertakenplan 2021

De raad heeft besloten krediet beschikbaar te stellen voor de uitvoering van het Watertakenplan. € 2.382.464 is beschikbaar gesteld voor de verbetering van de riolering in delen van de kernen Lobith, Tolkamer en Zevenaar i.c.m. uitvoering van klimaatadaptieve maatregelen. Daarnaast is € 600.000 beschikbaar gesteld voor de vernieuwing van riolen op diverse locaties. De kapitaallasten van deze investeringen worden gedekt uit de voorziening riolering.

Bestemmen saldo jaarstukken 2020

Bij raadsbesluit van 7 juli 2021 zijn de jaarstukken 2020 vastgesteld en is conform voorstel besloten: de resterende uitvoeringskosten van de TOZO van € 217.313 toe te voegen aan een nieuwe bestemmingsreserve en het restant van € 5.350.460 toe te voegen aan de Algemene Reserve.

4. Administratieve wijzigingen

Actualiseren budgetten onderwijsachterstandenbeleid (OAB)

De budgetten worden geactualiseerd n.a.v. de aanpassing van de specifieke uitkering (inkomsten OAB) door het ministerie van O,C&W en verdeeld over de diverse uitgavenposten.

Formatie toezichthouder civiel

Eén fte toezichthouder civiel functieschaal 8 wordt structureel gedekt uit inkomsten budget 'kabels en leidingen'. Dit is een budget neutrale wijziging.

Inhuurkosten NME met externe dekking

Bij de NME wordt in 2021 extra ingehuurd voor het project zwerfafval. Deze kosten worden gedekt door extra inkomsten bij het overeenkomstige project.

Onderzoek naar de vitaliteit en toekomstbestendigheid gemeenschapsvoorzieningen

Er is een projectsubsidie aangevraagd en ontvangen van de provincie voor het doen van onderzoek naar de vitaliteit en toekomstbestendigheid van een of meergemeenschapsvoorzieningen in onze gemeente. De beschikbaar gestelde middelen worden ingezet t.b.v. het project.

Opheffen reserve verhuizing peuterspeelzaalwerk

Bij het vaststellen van de jaarrekening 2020 is op programma 4 bij bestemmingsreserve verhuizing peuterspeelzaalwerk ingestemd met het volgende voorstel: de nieuwe IKC locatie aan de Platanenlaan is in 2020 opgeleverd. De bestemmingsreserve voor de verhuizing is in 2020 niet ingezet en kan worden

toegevoegd aan de algemene reserve. Wij stellen voor de bestemmingsreserve te laten vrijvallen en toe te voegen aan de algemene reserve in 2021.

Overheveling kosten overhead naar taakveld
Bij de bezuinigingen van 2019 zijn frictiekosten geraamd op het taakveld overhead. Deze frictiekosten moeten worden toegerekend aan de juiste taakvelden. Met deze begrotingswijziging worden de kosten (budgettair neutraal) toegerekend aan het juiste taakveld.

Ramen van middelen 2021 uit Sterk Bestuur
De provincie Gelderland heeft bij de herindeling een subsidie 'Sterk bestuur' beschikbaar gesteld. Om de resterende subsidie in de raming op te nemen voor 2021 wordt deze budgettair neutrale begrotingswijziging gemaakt.

Raming middelen Wijk van de Toekomst
De uitgaven voor Wijk van de Toekomst worden gedekt uit subsidies en de algemene reserve. Voor 2021 worden de ramingen nu (budgettair neutraal) opgenomen in de begroting.

Vestiging erfpacht uitbreiding bedrijfskavel Van Os op 7Poort
Het college heeft op 29-06-2021 besloten om een perceel grond, ten behoeve van de uitbreiding van de huidige kavel op 7Poort, in erfpacht uit te geven.

KREDIETOVERZICHT

In het kredietoverzicht bij deze voortgangsrapportage presenteren wij de kredieten die afwijken van de planning. Dit kan een financiële afwijking zijn, maar ook een afwijking op de tijdsplanning.
Tevens presenteren wij de kredieten waarvan wij u voorstellen deze af te sluiten.

De investering is afgerond en wij stellen voor deze af te sluiten									
Omschrijving	Totaal Begr. uitgaven	Totaal Begr. inkomsten	Uitgaven 2021	Inkomsten 2021	Totaal uitgaven t/m 2021	Totaal inkomsten t/m 2021	Restant uitgaven 01-08-2021	Restant inkomsten 01-08-2021	Status
Reconstructie Halve Maan In juni 2020 zijn de werkzaamheden hiervan gestart. De oplevering was in het voorjaar van 2021. Het krediet kan worden afgesloten.	1.074	0	189	0	1.078	0	-4	0	

Vragen vanuit de raad aan het college:

A. Schriftelijke vragen als bedoeld in artikel 36 Reglement van Orde

B. Schriftelijke vragen ter mondelinge beantwoording in de raads- of commissievergadering

C. Technische vragen

Categorie: ~~A~~ / B / ~~C~~ (doorhalen wat niet van toepassing is)

Onderwerp: 2e Voortgangsrapportage/FOZ

Naam en fractie: D66

Datum indienen: 5 oktober 2021

Afdeling: …….. *(door organisatie in te vullen)*

Contactpersoon: …… *(door organisatie in te vullen)*

Inleiding/Aanleiding:

In de voortgangsrapportage staat aangegeven dat de levering van de gronden aan de ontwikkelaar van de FOZ wederom uitgesteld is. Ten aanzien van de verkoop en levering van gronden hebben wij de volgende vragen.

Vraag/Vragen:

1. De levering van de gronden wordt aangehouden als gevolg van het uitblijven van duidelijkheid over de op- en afrit van de A12. Betreft het realiseren van deze afrit een ontbindende voorwaarde voor de verkoop van de gronden aan de ontwikkelaar van de FOZ?
   In de koop- en realisatieovereenkomst voor de Fashion Outlet zijn een viertal ontbindende voorwaarden opgenomen. Aan twee van deze ontbindende voorwaarden is nog niet voldaan. Dit betreft verkoop / verhuur van minimaal 70% van de te realiseren m² BVO detailhandel en een onherroepelijk besluit ten aanzien van de nieuwe aansluiting ‘Zevenaar-Oost’ op de A12.
   Daarnaast is in de overeenkomst opgenomen dat ongeacht de vier ontbindende voorwaarden de levering van de gronden uiterlijk op 1 januari 2024 plaatsvindt. De Fashion Outlet heeft dan de mogelijkheid de gronden af te nemen of de overeenkomst te ontbinden.

2. Is het uitstellen van de levering van de gronden door de ontwikkelaar van de FOZ gebaseerd op afspraken in de verkoopovereenkomst of is het gebaseerd op een wens van de ontwikkelaar en faciliteert de gemeente dit?
   Zie de beantwoording van vraag 1.

3. Wordt de afgesproken verkoopprijs in de koopovereenkomst geïndexeerd tot het moment van levering van de gronden? Zo ja, dekt deze indexatie de rentekosten in de grondexploitatie of resulteert het later afnemen in een verslechtering van het resultaat?
   Ja, de overeengekomen koopprijs wordt geïndexeerd tot het moment van levering. De ervaring leert dat deze indexering de rentekosten naar verwachting niet volledig zal dekken. Het verschil kunnen we echter binnen de reserves en onvoorziene posten in de grondexploitaties opvangen.

4. Eerder is aangegeven dat de FOZ in de toekomst nog kan uitbreiden. Er is nog 1,7 hectare beschikbaar is op 7poort. Hoe wordt hierin rekening gehouden met de eventuele uitbreiding van de FOZ?
   Met de Fashion Outlet worden reeds gesprekken gevoerd over (gefaseerde) uitbreiding, waarbij we principeovereenstemming hebben over de koop van twee aanvullende kavels (voor en achter het Liemers College).
   In de genoemde beschikbaarheid van kavels op 7Poort is reeds rekening gehouden met deze twee aanvullende kavels voor de Fashion Outlet.

Vragen vanuit de raad aan het college:

A. Schriftelijke vragen ex artikel 36 RvO

B. Schriftelijke vragen ter mondelinge beantwoording in de raad

C. Technische vragen (s.v.p. datum commissie- en/of raadsvergadering vermelden)

Categorie: ~~A~~ / ~~B~~ / C (doorhalen wat niet van toepassing is)

Onderwerp: Z/21/1048608 2e Voortgangsrapportage 2021, commissievergadering Middelen 7 oktober 2021

Naam en fractie: Tjeerd Boekhorst, Lokaal Belang

Inleiding/Aanleiding:
2e Voortgangsrapportage 2021, commissie Middelen.

Vraag/Vragen:

1. Pagina 4 Het project verbeteren openbaar vervoer/vervoer opmaat vraagt nog wel onze aandacht. Met de provincie zijn we in goed gesprek om de subsidie voor de projectonderdeel veilig te stellen.
   Aan aangegeven worden wat de status hieromtrent is?
   Reactie: Via een overheveling naar een ander subsidieonderdeel wordt de subsidie veilig gesteld en kan het ook nog na 1 januari 2022 voor het doel verbeteren openbaar vervoer/voervoer op maat worden ingezet.

2. Pagina 7 Compensatie wijziging woonplaatsbeginsel, financieel nadeel vanaf 2022
   Aangegeven staat dat “Het Rijk compenseert onze gemeente bij de meicirculaire voor de gevolgen van deze wijziging vanaf 2020 met € 420.000.” Waarom laat de meicirculaire voor 2023 en 2024 dan toch een nadeel zien? Er worden bedragen toegekend voor taakmutatie waarvoor een gelijk bedrag aan budget moet worden toegevoegd (pagina 21).
   Reactie: Op pagina 7 staat inderdaad dat er een nadeel is vanaf 2022. Voor programma 6 klopt dit, er wordt immers een extra budget opgenomen van € 420.000. Deze wordt echter volledig gecompenseerd door een gelijke inkomst in de algemene uitkering. Per saldo budgettair neutraal. Dat de algemene uitkering op basis van de meicirculaire (ondanks onder andere deze extra inkomst) een negatief beeld laat zien ten opzichte van voorgaande circulaires komt door een daling van het accres (groei).

3. Pagina 7 Explosievenonderzoek – suppletie-uitkering
   Het ontvangen bedrag is doorbetaald aan het bouwbedrijf. Dit is per saldo een budgettaire neutrale wijziging. Er staat alleen een nadeel in de 2e Voortgangsrapportage 2021 Waar staat het voordeel, zodat het per saldo een budgettaire neutrale wijziging is? \
   Reactie: Een bedrag van € 123.000 zit volledig als voordeel in de algemene uitkering als onderdeel van de meicirculaire. Op pagina 21 vindt u deze terug met als omschrijving “bommenregeling”.

4. Pagina 7 Wet Open Overheid – raming ontvangen middelen, financieel nadeel in 2024
   Binnen de algemene uitkering zijn middelen ontvangen, waardoor deze ontwikkeling budgettair neutraal verloopt in het meerjarenbeeld. Een deel van de ontvangen middelen heeft betrekking op de uitbreiding van de formatie bij Juridische Zaken, welke reeds bij de Kaderota is geraamd. Waarom ontstaat er dan toch een financieel nadeel in 2024, als het budgettair neutraal verloopt?
   Reactie: In 2024 en 2025 zijn in deze voortgangsrapportage kostenramingen opgenomen ten behoeve van de Wet open overheid. In 2022 en 2023 waren de kostenramingen echter in de Kadernota opgenomen. Hiermee was het in feite vooruitlopend op. De inkomsten van alle jaren zitten in de algemene uitkering – meicirculaire. Deze vindt u terug op pagina 21.

5. Pagina 7 Aanbesteding Wmo-hulpmiddelen 2021, financieel voordeel in 2024
   De verkoopopbrengst is € 500.000 lager dan de verkoopwaarde. Waarom wordt lager dan de verkoopwaarde verkocht? Waarom wordt er een structureel voordeel verwacht, in plaats van aankoop is er toch sprake van huur? Hoe verhoudt zich de aankoop van de hulpmiddelen (wordt deze nu direct ten laste van het resultaat gebracht, of worden deze afgeschreven) met de huur van de hulpmiddelen? Worden de verkochte hulpmiddelen teruggehuurd van de leverancier?
   Reactie: De goederen worden verkocht tegen een actuele waarde. De boekwaarde is gebaseerd op afschrijvingen die elk jaar gelijk zijn. Dus het eerste jaar afschrijving is gelijk aan het laatste jaar. Dit om de lasten gelijkmatig over de jaren te verdelen. In werkelijkheid zal de waardedaling de eerste jaren groter zijn dan de laatste jaren, vandaar het verschil tussen verkoopopbrengst en boekwaarde.
   Er wordt een voordeel verwacht omdat de huurprijzen (inclusief onderhoud e.d.) de komende jaren gelijk blijven (op basis van het contract), er meer wordt gestuurd op hergebruik en er tevens een efficiencyslag wordt verwacht. De verkochte hulpmiddelen worden inderdaad terug gehuurd.

6. Pagina 14/15 Gemeenschappelijke regeling SdL
   Kan aangegeven worden wat de wijziging betreft en wat de voortgang momenteel is. Wordt de besluitvorming ook aan de gemeenteraad voorgelegd? En zo ja, wanneer is die te verwachten?
   Reactie: Wijziging van gemeenschappelijke regeling is nodig in verband met een aanpassing in de Wet gemeenschappelijke regeling, maar ook omdat de bestuurlijke indeling in de Liemers is veranderd door de herindeling van Rijnwaarden en Zevenaar en de ambtelijke fusie van Duiven en Westervoort. Daarnaast wordt ook de governance in de gemeenschappelijke regeling aangepast.
   Deze GR is een zogenaamde collegeregeling en de vaststelling kan dus door het college gebeuren. Dat vraagt echter wel de toestemming van de gemeenteraad. Naar verwachting wordt die toestemming nog dit jaar ter besluitvorming voorgelegd.

7. Pagina 17 Invoeren Wet Open Overheid
   De Eerste Kamer stemt dinsdag 5 oktober over het wetsvoorstel. De datum van inwerkingtreding zal dan ook bekend zijn.
   “Wij maken eind 2020 een plan om de informatiehuishouding op orde te brengen om de vindbaarheid en ontsluiting te verbeteren”. Kan aangegeven worden wat de status van dit plan op dit moment is? Wordt het plan al ten uitvoer gebracht? Zo nee, wanneer gaat dat plaatsvinden?
   Reactie: De kogel is door de kerk. De Eerste Kamer heeft de Wet open overheid (Woo) op 5 oktober aangenomen. De wet treedt daarmee naar verwachting uiterlijk juni 2022 in werking. Voor het actief openbaar maken van de informatie categorieën wordt 5 jaar voorgeschreven, voor het op orde krijgen van de basis van de informatievoorziening (een tweede aspect benoemd in de wet) wordt 8 jaar gegeven. Zevenaar is aan het bepalen

wat er moet gebeuren om te gaan voldoen aan de Woo. Dat is een technische maar vooral een veranderkundige beweging. Om inzicht te krijgen in de impact die de invoering van de wet heeft, maken we gebruik van informatie van VNG-realisatie (het ‘Implementatieplan Actief openbaar maken’ https://www.vngrealisatie.nl/onderwerpen/grip-op-informatie). Intern wordt een projectvoorstel aan de hand hiervan voorbereid. Wij zullen de gemeenteraad de komende tijd in de planning & controlcyclus en zo nodig via RaadsInformatiebrieven informeren over de actuele voortgang van de invoering van de Wet Open Overheid.

Commissie Ruimte 2018-2022

Dossiernummer	2596
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	6 oktober 2021
Agendapunt	6
Omschrijving	Z/21/389851 Verstedelijkingsstrategie Groene Metropool ANF 2040

Geagendeerd	Vergaderdatum
Commissie Ruimte 2018-2022	6 oktober 2021
Commissie Ruimte 2018-2022	**6 oktober 2021**

Toelichting

T.b.v. de raadsvergadering van 20 oktober 2021.

Z04F3CA3174

GEMEENTE ZEVENAAR

Raadsvoorstel

Onderwerp	Verstedelijkingsstrategie Groene metropool ANF 2040
Zaaknummer	Z/21/389851
Documentnummer	INT/21/1039650
Portefeuillehouder	H. Winters
Portefeuille	Ruimtelijke ordening
Behandelend ambtenaar/afdeling	L. Aries
Telefoon	0316-595467
E-mail	l.aries@zevenaar.nl

1. Samenvatting

In en met de regio werken wij aan de Verstedelijkingsstrategie Groene Metropool. De strategie draait om het faciliteren van de groei in de regio én het tegelijkertijd versterken van de leefkwaliteit. Voor de (middel)lange termijn beschrijft de strategie welke voorwaarden en principes er zijn om te komen tot groei van wonen en werken. Tegelijkertijd moet dit bijdragen aan het versterken van mobiliteit, leefbaarheid en landschap, om de typische balans tussen stedelijke ontwikkeling en ontspannen leefkwaliteit in de Groene Metropoolregio te versterken. Vandaar ook de titel '*Meer landschap, meer stad*'.

In het bestuurlijk overleg MIRT is eind 2019 met het Rijk afgesproken om voor de regio Arnhem - Nijmegen - Foodvalley te komen tot deze integrale verstedelijkingsstrategie in samenwerking met de provincies Utrecht en Gelderland, waterschappen en 26 gemeenten. In het najaar van 2020 hebben alle colleges in de regio's de Contourennotitie vastgesteld en de raden daarover geïnformeerd. Deze notitie beschreef de aanleiding, uitgangspunten en een eerste aanzet voor het ontwerpend onderzoek. Via regionale (raads-)bijeenkomsten, webinars en lokale sessies zijn gemeenten geïnformeerd en gehoord over de inzet en de voortgang op dit traject.

Met de voorliggende Verstedelijkingstrategie worden de principes voor een Groene Metropoolregio nu voorgelegd. De strategie bestaat uit twee delen:

- Deel 1: Het Verstedelijkingsconcept, waarin voor alle bouwstenen ontwerpprincipes zijn neergelegd;
- Deel 2: Gebiedsuitwerkingen waarbij in acht gebieden (waarvan drie sleutelgebieden) de ontwerpprincipes toegepast en vertaald worden. Dit onderdeel geeft op zowel de gebieds-uitwerkingen als de werkwijze al een aanzet. Dit onderdeel wordt nader uitgewerkt.

De samenwerking zal bekrachtigd worden met een zogenoemd Verstedelijkingsakkoord. In dat akkoord staan de afspraken voor de verdere samenwerking volgens de principes van het verstedelijkingsconcept, de fasering en de vereiste (onderzoeks)investeringen. De colleges zullen besluiten over dit Verstedelijkingsakkoord.

De Verstedelijkingsstrategie staat niet op zichzelf. Deze maakt onderdeel uit van één van de vijf opgaven van de nieuwe Groene metropoolregio Arnhem Nijmegen (de Groene Groei opgave). Daarnaast werken we in de regio Arnhem Nijmegen aan de Woondeal, die een versnelling van de woningbouw beoogt op de meer korte termijn. Ook de Woondeal maakt onderdeel uit van de Groene Groei opgave. De resultaten van de RES 1.0 en het Regionaalo Programma Werklocaties zijn meegenomen in het Verstedelijkingsconcept. Deze uitgangspunten bijten elkaar niet.

2. Raadsvoorstel

De raad wordt voorgesteld om:

1. Het Verstedelijkingsconcept (deel 1) vast te stellen als basis voor de verdere samenwerking met de partners (rijk, regio's en provincies) op het gebied van verstedelijking, economie, bereikbaarheid, groen en leefbaarheid;
2. In te stemmen met de werkwijze en het principe van nadere gebiedsuitwerkingen (deel 2);
3. De ontwerpprincipes van dit concept door te vertalen naar het eigen lokale omgevingsbeleid.

3. Waarom naar de raad

De Verstedelijkingsstrategie is inmiddels een vaste vorm voor integrale rijk-regio samenwerking. Voor de regionale gebiedsontwikkeling worden in de Verstedelijkingsstrategie de ambities en keuzes vastgelegd. Het vast leggen van deze kaders is een bevoegdheid van de Raad.

4. Doelstelling en beoogd resultaat

Doel van de Verstedelijkingsstrategie is om de groei voor wonen en werken op een goede manier mogelijk te maken en tegelijkertijd de landschappelijke waarden en samenhang van onze Groene Metropool te versterken. Het deelnemen aan dit strategisch ruimtelijke traject maakt het mogelijk grote ruimtelijke opgaven (woningbouw, landschapsontwikkeling en recreatie, infrastructurele en mobiliteits-oplossingen en economische ontwikkeling) integraal en in nauwere samenwerking en met andere partijen te realiseren.

Uit het onderzoek blijkt immers dat een schaalsprong nodig is ten opzichte van de huidige opgave en vraagt samenwerking, gezamenlijk gewogen keuzes en afgestemde, gebundelde investeringen. De impact van de verwachte groeiopgave in de regio's Arnhem-Nijmegen en Foodvalley geeft ook aanleiding tot het zoeken van partnerschap met rijk en provincies.

Het beoogd effect is om met de strategie de groei te accommoderen en tegelijkertijd de groene leefkwaliteit versterken zodat het winst oplevert voor alle inwoners en bedrijven.

5. Argumenten en alternatieven

Argumenten

1.1 De vier bouwstenen verwoorden de integraliteit

Met het vaststellen van het Verstedelijkingsconcept (deel 1) worden de ontwerpprincipes uit de vier bouwstenen (Leefomgeving, Bereikbaarheid, Economie en Wonen), inspiratie en vertrekpunt voor lokale keuzes. Daarbij vormen de ontwerpprincipes de leidraad voor het beargumenteren van de gemaakte keuzes. Wij geven hiermee onze commitment aan de regio om de ruimtelijke opdracht aan te gaan. Alleen is nog niet geheel duidelijk of de opdracht daadwerkelijk kan worden uitgevoerd, op welke wijze en wat precies de consequenties zijn. Wel accepteren wij de ontwerpprincipes die nu zijn opgenomen in de strategie en willen op basis daarvan verder werken aan de uitwerking van de strategie. Dit wordt gedaan door meer in te zoomen en door te werken op de deelgebieden, in ons geval wordt dat gedaan op deelgebied de Liemers.

1.2 De integrale opgave kan alleen samen worden uitgevoerd

We willen een aantrekkelijke leefomgeving creëren door de randvoorwaarden te stellen voor het faciliteren van de groei voor wonen en werken. Daarbij hoort het maken van integrale keuzes. Een aantal opgaven overstijgt gemeentegrenzen. Andere opgaven krijgen alleen het juiste gewicht door agenda's te bundelen. Samenwerking met partners is daarom noodzakelijk voor een aantal opgaven, zowel ruimtelijk als financieel. Hiermee wordt de impact van deze ingrepen en investeringen vergroot.

2.1. In de gebiedsuitwerkingen wordt de opgave concreet gemaakt
Op de schaal van deze gebieden zijn afspraken te maken op uitvoeringsniveau, kan gekozen worden voor het betrekken van de meest relevante partners, afhankelijk van de opgave en is afweging van strijdige ontwerpprincipes het beste mogelijk. Hetgeen nu voorligt aan uw raad is om in te stemmen met de werkwijze en het principe van nadere gebiedsuitwerkingen. Uw raad besluit in dit voorstel niet op de inhoud van de gebiedsuitwerking. De gebiedsuitwerking de Liemers is nu namelijk nog onvoldoende en onvolledig. Deze dient nog te worden aangevuld met o.a. de volgende onderwerpen:
- Liemerse Economische Visie
- Mobiliteit
- Woningbouw
- Agrarische planvorming

Aan de gebiedsuitwerkingen wordt de komende periode verdere uitvoering gegeven binnen de Liemers en de andere regio's. De verdiepingsslag moet dus nog plaatsvinden. Echter, om te borgen dat bepaalde onderwerpen minimaal in de gebiedsuitwerking worden ingepast, kiezen wij er voor om als college een zienswijze in te dienen op deel 2 van de Verstedelijkingsstrategie. Deze is als bijlage toegevoegd aan de stukken.

2.2. De werkwijze bekrachtigt de meerjarige strategische samenwerking
Met het ondertekenen van een Verstedelijkingsakkoord weten wij ons verzekerd van steun en partnerschap in grote ruimtelijk keuzes, ingrepen en investeringen. Vanzelfsprekend blijft uw raad hierover nadrukkelijk geïnformeerd.

3.1. Het lokale omgevingsbeleid is en blijft leidend voor de uiteindelijke opgave waar wij voor staan
Door het opnemen van de ontwerpprincipes in de eigen Omgevingsvisie en het door laten werken in de bestemmingsplannen/het omgevingsplan worden de uitgangspunten voor Zevenaar in de lokale instrumenten verankerd. De uitgangspunten om te komen tot een Omgevingsvisie voor Zevenaar en het bijkomende proces zijn in september aan u voorgelegd in het Koersdocument Omgevingsvisie Zevenaar. Daarin zijn de ontwerpprincipes en opgaven binnen de regio opgenomen. De keuzes die u als raad maakt ten aanzien van de regionale opgaven, krijgen vervolgens een plek in de definitieve versie van de Omgevingsvisie Zevenaar die u als raad vaststelt.

Alternatieven
De Verstedelijkingsstrategie is inmiddels een vaste vorm voor integrale rijk-regio samenwerking. Deze samenwerking met alle partners maakt het mogelijk om op regionale schaal integraal samen te werken aan ruimtelijke opgaven en wensen die ten goede komen aan alle inwoners en bedrijven. Juist op deze manier wordt het mogelijk een samenhangende en kansrijk ruimtelijke agenda in te vullen met alle overheidspartners.

Het alternatief bestaat uit veel verschillende losse afspraken en trajecten. Hierbij bestaat het risico dat er weinig samenhang bestaat tussen sectorale onderwerpen of tussen gelijkwaardige gebieden, mogelijk ontstaan er zelfs concurrerende belangen. Tegelijkertijd zijn individuele belangen en vraagstukken in hun aanvragen kwetsbaarder door het ontbreken van massa en uniformiteit.

6. Hoe gaan we dat bereiken en is evaluatie nodig?
Het Verstedelijkingconcept waarin de ontwerpprincipes centraal staan, is bovenal een belangrijke basis voor de samenwerking tussen de partners (rijk, provincie en beide regio's). Het afwegingskader komt op lokaal niveau in beeld bij locatiekeuzes en nadere uitwerking. Dat gaan wij doen op basis van een omgevingsvisie. Bij deze besluitvorming is inwonersparticipatie van toepassing. Bij het opstellen van de Verstedelijkingsstrategie zijn inwoners niet direct betrokken. Wel zijn regionale stakeholders, zoals private partijen en maatschappelijke organisaties geïnformeerd over de strategie. Wel heeft de provincie

Gelderland in het gehele gebied op inhoudelijke vraagstukken een inwonerpeiling uitgevoerd. Dit geeft op hoofdlijnen inzicht hoe inwoners denken over de uitdagingen bij verstedelijking en hoe zij die prioriteren. Dergelijke uitkomsten kunnen bouwsteen zijn voor (het gesprek over) verdere gebiedsuitwerkingen en lokale toepassing bij het uitwerken van de omgevingsvisie. Voor het najaar staat de start van de Omgevingvisie gepland, inclusief het bijbehorende participatietraject.

7. Klimaat en duurzaamheid
De opgave is opgebouwd vanuit 4 bouwstenen waarin klimaat en duurzaamheid overal een belangrijke rol speelt. Met deze strategie wil de regio naast de groei te accommoderen ook de groene leefkwaliteit versterken zodat het winst oplevert voor alle inwoners en bedrijven.

8. Communicatie
Vanaf de contourennotitie is met regelmaat informatie gedeeld over de te doorlopen stappen en het belang van deze samenwerking. Via regionale (raads-)bijeenkomsten, webinars en lokale sessies zijn gemeenten geïnformeerd over de inzet en de voortgang op dit traject. Ook is de raad recent geconsulteerd over de ontwikkeling van de Verstedelijkingsstrategie. In het vervolgtraject is met name rondom belangrijke mijlpalen (behandeling BO Leefomgeving en BO MIRT, ondertekening Verstedelijkingsakkoord) externe communicatie voorzien. De communicatie rondom de Verstedelijkingsstrategie wordt uitgevoerd door het opgaveteam Groene Groeiregio van de regio.

9. Kosten, baten en dekking
De samenwerking na het akkoord zal leiden tot gerichte en gezamenlijk afgewogen onderzoeken, investeringen en ontwikkelingen, bijvoorbeeld in mobiliteitsoplossingen en ontwikkellocaties. De kosten van het traject worden gedragen door alle deelnemende partners (bijdragen van de regio's, provincies en het Rijk). De gemeentelijke bijdrage van Zevenaar aan de Verstedelijkingsstrategie is verwerkt in de gevraagde bijdrage voor de opgave Groene Groeiregio van de Groene Metropoolregio Arnhem Nijmegen, welke voor ligt in de meerjarenbegroting 2022-2025. Er wordt met dit raadsvoorstel geen aanvullende financiële bijdrage gevraagd.

10. Bijlagen
De volgende bijlagen horen bij dit voorstel:

1. INK/21/1039677 Verstedelijkingsstrategie Groene Metropoolregio Arnhem Nijmegen Foodvalley. 2040 (concept, 30 juni 2021, totaal), bestaande uit:
    a. INK/21/1039680 Verstedelijkingsconcept (deel 1)
    b. INK/21/1039682 Werkwijze en aanzet gebiedsuitwerkingen (deel 2)
2. INK/21/ 1039683 Onderzoek Kieskompas 'Ruimte voor uitdagingen - verstedelijking' (28 juni 2021).
3. INT/21/1048894 Zienswijze op werkwijze en aanzet gebiedsuitwerkingen (deel 2).

Burgemeester en wethouders van Zevenaar

De secretaris	De burgemeester
Danielle Jansen	Lucien van Riswijk

Raadsbesluit

Onderwerp	Verstedelijkingsstrategie regio Arnhem Nijmegen en Foodvalley
Zaaknummer	Z/21/389851
Documentnummer	INT/21/1039650

De raad van de gemeente Zevenaar;

overwegende dat ;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van Zevenaar:

besluit:

1. Het Verstedelijkingsconcept (deel 1) vast te stellen als basis voor de verdere samenwerking met de partners (rijk, regio's en provincies) op het gebied van verstedelijking, economie, bereikbaarheid, groen en leefbaarheid;
2. De ontwerpprincipes van dit concept door te vertalen naar het eigen lokale omgevingsbeleid;
3. In te stemmen met de werkwijze en het principe van nadere gebiedsuitwerkingen (deel 2);

Aldus besloten in de openbare vergadering van de raad van de gemeente Zevenaar,
gehouden op 20 oktober 2021

De griffier	De burgemeester
W. van der Vlies	L.J.E.M. van Riswijk

concept

VERSTEDELIJKINGS-STRATEGIE

Meer landschap meer stad

Groene Metropool Arnhem Nijmegen Foodvalley 2040

Meer landschap meer stad
Groene Metropool Arnhem Nijmegen Foodvalley 2040

Deze rapportage is het resultaat van een onderzoek naar een integrale verstedelijkingsstrategie voor de regio Arnhem Nijmegen Foodvalley, gericht op 2050. Dit onderzoek is verricht samen met Regio Arnhem-Nijmegen, Regio Foodvalley, Provincie Gelderland, Provincie Utrecht, het Ministerie van BZK, het Ministerie van EZ, het Ministerie van LNV en het Ministerie van IenW.

Voorwoord

Voor u ligt de concept verstedelijkingsstrategie van Arnhem-Nijmegen-Foodvalley. U ontvangt dit document in de vorm die het in de definitieve versie ook zal krijgen. Het stuk bestaat uit twee delen: deel 1 (vanaf p. 4) met de aanleiding, de beschrijving van het verstedelijkingsconcept en de ontwerpprincipes en deel 2 (vanaf p. 64) met de gebiedsuitwerkingen en een hoofdstuk over de werking van de strategie voor alle betrokkenen.

We vinden het belangrijk dat u dit stuk nu in zijn complete vorm krijgt en tegelijkertijd willen we benadrukken dat deel 2 nog niet klaar is. De gebiedsuitwerkingen en het hoofdstuk over de werking van de strategie worden de komende periode uitgewerkt.

Na de zomer start een volgende fase van de verstedelijkingsstrategie. Daarin spelen de gebiedsuitwerkingen en belangrijke rol. Door in te zoomen op de verschillende gebieden met hun eigen context en vraagstukken wordt getest of de principes werken en ook welke volgorde, fasering, aanvullend onderzoek, investeringen en rolverdeling nodig zijn.
Parallel daaraan loopt de consultatieronde in de 26 gemeenten en beide provincies nog even door. De uitkomsten van die uitwerking en de uitkomsten van de consultatieronde zijn voor zover dat kon meegenomen in het voorliggende verstedelijkingsconcept en gaan vervolgens mee in de definitieve strategie.

Dat is ook hoe we het met minister Ollongren afspraken in het BO Leefomgeving in mei: “Rijk en regio hanteren het verstedelijkingsconcept, met de doorontwikkeling van de polycentrische kernen (Arnhem, Nijmegen en Foodvalley) en de gebiedsuitwerkingen vanuit het groene landschappelijke raamwerk, als basis voor de verdere uitwerking van de verstedelijkingsstrategie en het verstedelijkingsakkoord”.

Deze *concept verstedelijkingsstrategie* maakt een besluitvormingsronde langs colleges, raden en staten. We leggen dit stuk aan u voor met het doel om deel 1 (het verstedelijkingsconcept en de bouwstenen voor verstedelijking) vast te stellen en om instemming te vragen op de voorgestelde uitwerking van deel 2.
Kort gezegd: we vragen uw instemming op de inzet van het verstedelijkingsconcept als leidraad voor het vervolg.

Op basis van die instemming worden de gebiedsuitwerkingen opgewerkt tot volwaardige onderzoeksagenda’s met uitgangspunten voor het verstedelijkingsakkoord en de investeringsagenda.

Als bestuurlijk kernteam hebben we er vertrouwen in dat dit stuk, opgesteld met collega’s door alle overheidslagen heen een goede basis biedt voor het vervolg. Dat vervolg is niet alleen het hierboven geschetste traject richting verstedelijkingsakkoord en investeringsagenda, maar het is ook de start voor de samenwerking in deze integrale ruimtelijke uitwerking van de Groene Metropool in de periode tot 2040. Dit document is bedoeld als inspiratie voor die langjarige samenwerking met elkaar.

Veel leesplezier!

Het bestuurlijk kernteam verstedelijkingsstrategie
Arnhem-Nijmegen-Foodvalley

Rheden, 30 juni 2021

01

Inleiding

De Regio's Arnhem-Nijmegen en Foodvalley spraken in het najaar van 2019 in de NOVI-propositie en daarna in de Omgevingsagenda Oost-Nederland hun ambitie uit om samen door te ontwikkelen tot een Groene Metropool van internationale betekenis. Als combinatie hebben de twee regio's alles in zich om topregio te zijn in Food, Health, Hightech en Energy en in het logische verlengde daarvan dé circulaire topregio van ons land en van Europa te worden met goede nationale en internationale verbindingen (weg en spoor), campusontwikkeling, logistieke hotspots en energieclusters. Een regio met een excellente leefomgeving waar het groen, gezond en schoon wonen en werken is nu en in de toekomst. Waar brede welvaart is voor iedereen.

WERKEN AAN DE GROENE METROPOOL

De regio's Arnhem-Nijmegen en Foodvalley zien een forse groei op zich afkomen in de komende jaren: tot 2040 zijn er naar verwachting 100.000 extra woningen nodig in de regio en met die 100.000 woningen liggen er ook opgaven voor energie, klimaat, landschap, leefomgeving en mobiliteit.
De regio's hebben samen met het Rijk en de Provincies deze opgaven in de regio aangegrepen om de samenwerking te versterken binnen de regio, met de andere metropoolregio's in ons land en grensoverschrijdend met Duitsland. In het Bestuurlijk Overleg MIRT Oost-Nederland op 21 november 2019 hebben bestuurders van het Rijk en de provincie Gelderland afgesproken een verstedelijkingsstrategie voor de 'Groene Metropool' op te stellen vanuit één-overheidsgedachte. De verstedelijkingsstrategie is een integrale langetermijnstrategie (2025-2040) voor de fysieke leefomgeving met focus op de thema's wonen, werken en bereikbaarheid in relatie tot onderwerpen als energietransitie, landschap en de leefomgeving.

De meerwaarde van het samen opstellen van deze regionale verstedelijkingsstrategie is dat alle betrokkenen voelen dat dit dé kans is om samen een flinke stap te zetten in de ontwikkeling en positionering van de regio. Dat gaat over de bereikbaarheid en de verbondenheid van netwerken binnen en buiten de regio en het gaat over de kracht van de landschappen en de leefomgeving. In beide regio's wordt volop werkt aan economische thema's die raken aan grote transities, die relevant zijn voor de toekomst en die elkaar ook kunnen versterken. Door intensiever samen te werken kan er een regiobreed netwerk van campussen én productie in combinatie met een ligging aan twee belangrijke corridors ontstaan. De regio's gaan uit van hun eigen kracht, potenties en ambities en van daaruit kiezen ze een integrale benadering van de thema's in hun eigen deel van de Groene Metropool. En natuurlijk delen de regio's dat ze beide zoeken naar goede plekken voor wonen en werken die gezonde en groene groei van de regio mogelijk maken.

VERSTEDELIJKINGSSTRATEGIE

De verstedelijkingsstrategie beschrijft welke voorwaarden en principes er zijn om te komen tot nieuwe locaties voor wonen en werken. Er wordt globaal een beeld geschetst waar op de middellange (2030) en lange termijn (2040) de extra woon-en werklocaties voor de komende jaren een plek kunnen krijgen. De strategie is adaptief en geeft inzicht in welke keuzes nu en op een later moment genomen worden. Daarmee staat nog niet alles vast en is er voldoende flexibiliteit om veranderingen op te vangen. De strategie reikt ontwerpprincipes en levert handvatten voor verder uitwerking en samenwerking.

De eerste fase van de verstedelijkingsstrategie bestond uit het opstellen van een contourennotitie. De contourennotitie beschrijft de aanleiding en urgentie(s) voor de verstedelijkingsstrategie, de opgave die er ligt in de komende 20 tot 30 jaar en de reden om de strategie op te bouwen uit de bouwstenen leefomgeving, economie, mobiliteit en wonen. De contourennotitie beschrijft ook de context per bouwsteen en agendeert de uitgangspunten. Vervolgens is via verhaallijnen een eerste aanzet

Verstedelijkingsconcept
De ruimtelijke vertaling van de contourennotitie, het onderzoek naar de bouwstenen, de onderliggende cijfers en plannen hebben geleid tot een ruimtelijk raamwerk: het verstedelijkingsconcept.

Het verstedelijkingsconcept bestaat uit het perspectief voor de Groene Metropool en de ontwerpprincipes voor de bouwstenen leefomgeving, mobiliteit, economie en wonen. De keuzes waar nu precies gebouwd gaat worden en wat daarvoor nodig is, zijn in het verstedelijkingsconcept nog niet gemaakt. Het concept geeft wel nadrukkelijk richting voor de volgende stappen. "Dit is hoe het moet als we de Groene Metropool willen zijn."

We realiseren ons dat de generiek geformuleerde ontwerpprincipes in het verstedelijkingsconcept met elkaar kunnen botsen en ook dat het niet zal lukken om de hele bouwopgave voor elkaar te krijgen langs de lijn van de ontwerpprincipes. Om die reden maken we in vervolg op het verstedelijkingsconcept gebiedsuitwerkingen.

In de gebiedsuitwerkingen wordt voor de deelgebieden uitgewerkt waar ruimte is voor woningen en werklocaties en welke randvoorwaarden voor de leefomgeving, mobiliteit, economie en wonen daarvoor moeten worden ingevuld (keuzes en mogelijke oplossingen). De uitwerkingen maken zichtbaar in welke mate de lijn van de ontwerpprincipes gevolgd kunnen worden, waar ontwerpprincipes met elkaar botsen, welke keuzes er mogelijk zijn, welke onderzoeken nog uitgevoerd moeten worden (om keuzes te kunnen maken) en welke randvoorwaarden ingevuld moeten worden om in deze gebieden daadwerkelijk te kunnen bouwen.

De uitwerking vindt plaats in twee stappen:
1. de fase waarin een onderzoeksagenda per gebied wordt opgesteld (wat zijn de belangrijkste vraagstukken en ambities die we in dit gebied beet pakken en waar zien we dat bouwstenen en ontwerpprincipes met elkaar botsen. De uitkomsten van dit eerste deel zijn input voor het verstedelijkingsakkoord en voor de regionale investeringsagenda.
2. De fase waarin de echte verdieping op de gebiedsuitwerking plaats vindt en waarvan het resultaat ook de keus voor locaties, volgordelijkheid en randvoorwaarden laat zien.

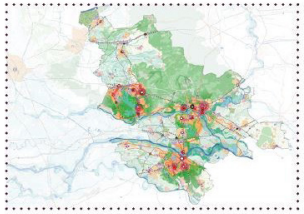
De integraal uit te werken gebieden zijn:
- De sleutelgebieden Arnhem-Oost, Foodvalley-Zuid, Nijmegen-West
- De gebiedsuitwerkingen van Foodvalley-Noord, Liemers, Middengebied Arnhem-Nijmegen, Rijk van Nijmegen en de Veluwe.

De resultaten van deze uitwerkingen vertalen we – in het najaar van 2021 - in een strategie: de verstedelijkingsstrategie. Dit is het verder uitgewerkte verstedelijkingsconcept waarin we laten zien waar op de korte (2025), middellange (2030) en lange termijn (2040) de extra woon- en werklocaties voor de komende jaren in dit gebied een plek kunnen krijgen. De strategie geeft aan wat de randvoorwaarden zijn, hoe de fasering, volgordelijkheid en rolverdeling is, welke aanvullende onderzoeken en investeringen nodig zijn en hoe gewerkt gaat worden met de strategie. Hierover wordt eind 2021 een verstedelijkingsakkoord gesloten.

gegeven voor het onderzoek naar locaties voor wonen en werken en drie mogelijke ruimtelijke toekomstvarianten (scenario's). Die scenario's zijn getest in het dasboard voor verstedelijking. De contourennotitie in combinatie met de toekomstvarianten en de dashboarduitkomsten hebben de onderzoeksagenda voor het ontwerpend onderzoek en de bouwstenen bepaald.

In de tweede fase lag de focus op ontwerpend onderzoek, met als resultaat het verstedelijkingsconcept. In een intensieve samenwerking tussen de twee regio's, de 26 gemeenten, het Rijk, de provincies Gelderland en Utrecht, de waterschappen, vertegenwoordigers van de campussen en de Economic Boards is ontwerpend onderzoek uitgevoerd. De vier bouwstenen zijn verder uitgewerkt en er is een grondige analyse gemaakt van prognoses voor wonen en werken. Ook voor mobiliteit zijn prognoses onderzocht en is gekeken welke groei er ontstaat in het aantal verplaatsingen en wat de effecten daarvan zijn op het netwerk. Het ontwerpend onderzoek laat zien wat de groei in al zijn facetten met de regio doet en hoe keuzes voor verstedelijking die groei kunnen begeleiden.

Het proces ziet er als volgt uit:

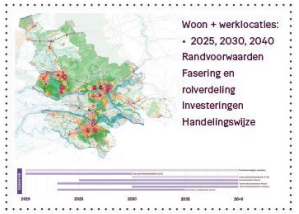
Verstedelijkingsconcept
geeft richting aan de gebiedsuitwerkingen (niet: waar precies gebouwd moet worden en wat daarvoor nodig is)

Gebiedsuitwerkingen
uitwerking van waar gebouwd moet worden en welke randvoorwaarden vanuit de bouwstenen

Sleutelgebieden
- Arnhem-Oost
- Foodvalley-Zuid
- Nijmegen-West

Foodvalley-Noord
Liemers
Middengebied Arnhem Nijmegen
Rijk van Nijmegen
Veluwe

Verstedelijkingsstrategie

Gebiedsprocessen / projectuitwerkingen
uiteindelijke gefaseerde en adaptieve keuzes

Documenten	Verstedelijkingsconcept >	Gebiedsuitwerkingen >	Verstedelijkingsstrategie en -akkoord >	Projectuitwerkingen
Afspraken over	Ontwerpprincipes Verhaallijnen Concept Gelaagdheid en netwerk Onderzoeks- en investeringsagenda	Uitvoerings- en investeringsagenda bij de verstedelijkingsstrategie	Verstedelijkingsstrategie concept fasering randvoorwaarden onderzoeksvragen Verstedelijkingsakkoord - verankering afspraken over: rolverdeling financiering werkwijze	Stedenbouwkundige plannen, omgevingsplannen Uitgifteafspraken, grondaankopen, vaststellen programma's, etc.

WIE HEEFT WELKE ROL?

De verstedelijkingsstrategie wordt opgesteld vanuit de intentie dat alle regiopartners en het Rijk met elkaar van mening zijn dat dit de manier is waarop de Groene Metropool tot duurzame groei kan komen. Hier zit de toegevoegde waarde van onze samenwerking: met elkaar werken we aan vraagstukken zoals woningbouw, economie en mobiliteit die kun je niet alleen doen. Dat moet je vanwege de impact die de opgaven hebben, (boven)regionaal doen. Dat past ook in de werkwijze van de NOVI: eerst de regionale verstedelijkingsstrategieën opstellen als stap op weg naar het Stedelijk Netwerk Nederland.
Het verstedelijkingsconcept beschrijft de generieke aanpak voor de regio. De uitwerking daarvan op gebiedsniveau begint in de gebiedsuitwerkingen, maar vooral ook in de jaren hierna. Om breed draagvlak te krijgen worden ook de andere samenwerkingspartners en maatschappelijke partners in het veld meegenomen in de strategie, zoals de waterschappen, de woningcorporaties, projectontwikkelaars, landschaps- en natuurorganisaties en Economic Boards. Aan het eind van 2021 wordt een verstedelijkingsakkoord gesloten waarin Rijk en regio werk-, onderzoeks- en investeringsafspraken met elkaar maken voor het uitvoeren van de verstedelijkingsstrategie.

Het is vervolgens aan de gemeenten en de provincies om deze uitgangspunten op te pakken en door te vertalen in het lokale omgevingsbeleid. Dat is waar de rol van de raden en staten ligt: beoordelen waar binnen deze regionale ambitie de eigen ambitie en het eigen programma versterkt kunnen worden om dat vervolgens te om te zetten in lokaal en provinciaal omgevingsbeleid.
De opzet van deze strategie sluit zoveel mogelijk aan op staand beleid in de regio en op de visies die tegelijkertijd met deze verstedelijkingsstrategie ontwikkeld worden. Deze strategie helpt om in de komende twintig tot dertig jaar de keuzes te maken bij het aanwijzen van nieuwe, duurzame plekken voor wonen en werken in de groene en ontspannen metropool.
De uiteindelijke gefaseerde en adaptieve keuzes voor woon- en werklocaties vinden plaats binnen en tussen de gemeente(n) in de gebiedsprocessen/projectuitwerkingen waarbij de verstedelijkingstrategie en het verstedelijkingsakkoord als leidraad dienen.

CONSULTATIE OVER HET VERSTEDELIJKINGSCONCEPT

In de periode van april tot juli 2021 vindt een consultatieronde plaats langs de 26 gemeenteraden en de staten van de provincies Gelderland en Utrecht. Ter voorbereiding van de consultatie zijn alle raads- en statenleden uitgenodigd om een webinar bij te wonen waarin een toelichting is gegeven op het verstedelijkingsconcept en de totstandkoming daarvan. Het webinar is toegespitst op de specifieke regio's (Arnhem-Nijmegen en Foodvalley) en op de beide provincies. Vervolgens is in iedere raad (of raadscommissie) nog een korte presentatie gegeven. Aansluitend was er volop ruimte om vragen te stellen en met elkaar in discussie te gaan.

Vanuit de raden en staten is een aantal (algemene) opmerkingen gemaakt die in deze versie al zoveel mogelijk zijn verwerkt. Een ander deel van de opmerkingen wordt meegenomen in de gebiedsuitwerkingen en in het verstedelijkingsakkoord.

Wat zijn de belangrijkste punten die langs zijn gekomen?

- De regio staat voor een forse opgave als het gaan om het aantal te bouwen woningen en de behoefte aan werkgebieden: waar komen de cijfers vandaan? Wat is de onderbouwing daarbij?
- Het verstedelijkingsconcept is meer landschap en meer stad: hoe werkt dat dan? Zijn er goede voorbeelden in Nederland en daarbuiten waar de wisselwerking tussen landschap en stad versterkt is en waarvan het resultaat inspirerend voor ons is?
- Hoort groen meer de stad intrekken ook bij

''meer landschap''? En is er geen spanning tussen inbreiden en groen in de stad? Is meer groen en meer stad of dorp wel mogelijk want er komen nog meer opgaven zoals duurzame energie-opwek op gemeenten af.

- De ontwerpprincipes zullen in de praktijk met elkaar botsen. En het lukt niet om de hele bouwopgave voor elkaar te krijgen langs de lijn van de ontwerpprincipes. Voor de bouwsteen mobiliteit is bijvoorbeeld opgemerkt dat er ook aandacht moet zijn voor het wegennetwerk (ondanks de focus op OV en fiets).
- Door de vier bouwstenen en de ontwerpprincipes loopt als rode draad dat we moeten inbreiden en verdichten. Dat is een goed uitgangspunt. Maar betekent dat dan ook dat er helemaal geen uitbreiding plaats vindt? Dan kan bijna niet met de grote bouwopgave die er is. Maak inzichtelijk wat de (verwachte) verhoudingen zijn tussen in- en uitbreiden en tussen de verschillende woonmilieus. We willen veel in onze regio en de beschikbare ruimte is schaars. In dat kader is opgemerkt dat:
    - Er spanning zit op de ruimtevraag van enerzijds economie en anderzijds wonen: moeten we kiezen en zo ja: wat geven we dan prioriteit. Een aantal raden geeft aan dat wonen dan prioriteit moet krijgen.
    - Er een balans gevonden moet worden tussen ruimte voor economie en de recreatieve druk op de regio. Er ruimte moet zijn voor de transitie van de landbouw, aangevuld met de suggestie om natuur en landbouw gelijk op te laten gaan.
- De verstedelijkingstrategie is in feite een langjarige samenwerking die we met elkaar aangaan. Het is goed dat we dat op regionale schaal doen. Hou daarbij wel oog voor de rolverdeling: doe dat wat lokaal kan, ook echt lokaal en doe regionaal wat moet.
- De regionale aanpak wordt onderschreven, wel zijn er bij sommige gemeenten zorgen over 'substantieel hogere aantallen' dan eerder bekend was. Wat betekent dat? Komt er van bovenaf een contingent op onze gemeente af of kan het alleen als de Raad dat beslist?
- Als het gaat om de samenwerking willen raden en staten ook weten wat nu de regelknop is en ook wie aan die knop zit(ten).
- Als het gaat om burgerparticipatie is ervoor gekozen om het burgerpanel binnen de provincie Gelderland aangevuld met de drie Utrechtse gemeenten te bevragen op een aantal aspecten. De burgerparticipatie op gemeenteniveau vindt plaats bij het verder uitwerken van deze strategie in het lokale omgevingsbeleid. Dan is het voor inwoners beter mogelijk om de effecten van de verstedelijkingsstrategie op hun eigen omgeving te beoordelen.

LEESWIJZER

Het hoofdstuk over het perspectief 2040 beschrijft de uitgangspositie en ambitie van onze regio: waar staan we nu als groene metropool en waar willen we naar toe groeien? Daarna wordt de aanpak van het ontwerpend onderzoek en de daaruit volgende conclusies weergegeven.

Vervolgens worden de vier bouwstenen verder uitgewerkt. Per bouwsteen wordt de context geschetst en komen ambities en kansen aan de orde. Per bouwsteen geven ontwerpprincipes richting bij het maken van strategische keuzes.

Het hoofdstuk met de gebiedsuitwerkingen laat zien hoe het werken met de ontwerpprincipes uit kan pakken. In dit hoofdstuk wordt dieper ingezoomd op drie sleutelgebieden in de regio waar een grote opgave op stapel staat en waar de bouwstenen met elkaar concurreren. Naast de sleutelgebieden worden ook vijf gebieden onderzocht waar in de regio verschillende opgaven samenkomen. Dit hoofdstuk geeft een eerste indruk van hoe de principes werken en welke (noodzakelijke) afwegingen dat vraagt.

In het hoofdstuk 'werken met de verstedelijkingsstrategie' wordt beschreven hoe de verstedelijkingsstrategie een functie krijgt in de ruimtelijke samenwerking in de regio als het gaat om het gesprek over plannen, prioriteren, afhankelijkheden en financiën.

Inhoudsopgave

DEEL 1

00 Perspectief 2040 **14**
- Wat is de Groene Metropool? 14
- Even voorstellen: "De Groene Metropool, aangenaam!" 16
- Kansenkaart verstedelijking 18

01 Bouwstenen **26**
- Leefomgeving: meer landschap 28
- Mobiliteit: slim en schoon 36
- Economie: werk van de toekomst maken 48
- Wonen: meer stad en meer vitale kernen 56

DEEL 2

02 Meer landschap meer stad: gebiedsuitwerkingen **66**
- Arnhem-Oost 68
- Foodvalley-Zuid 72
- Nijmegen-West 76
- Foodvalley-Noord 80
- De Liemers 82
- Middengebied Arnhem-Nijmegen 84
- Rijk van Nijmegen 88
- Veluwe 90

03 Werken met de verstedelijkingsstrategie **92**
- Van verstedelijkingsconcept naar een strategie om langjarig samen te werken 92
- Wat moet de verstedelijkingsstrategie doen? 92
- Waar leggen we de afspraken vast? 93
- Rol van gebiedsuitwerkingen 93
- Hoe werkt het 'samen sturen'? 93
- Opgave in cijfers 94
- Monitoren en bijsturen 94
- Afwegen in gebiedsuitwerking 95

04 Bijlagen **98**
- Begrippen en definities 100

DE VERSTEDELIJKINGSSTRATEGIE IS EEN UITWERKING VAN DE NATIONALE OMGEVINGSVISIE

De NOVI is een uitwerking van de omgevingswet. In de omgevingswet staan twee doelen centraal: (a) het bereiken en in stand houden van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit en daarnaast (2) het doelmatig beheren, gebruiken en ontwikkelen van de fysieke leefomgeving ter vervulling van maatschappelijke behoeften'. Deze doelstelling is vertaald in een omgevingsinclusieve benadering van de leefomgeving: ontwikkeling van de leefomgeving gaat (altijd) samen met versterking van te beschermen waarden als gezondheid, landschap, waterveiligheid, natuur, cultureel erfgoed, leefomgevingskwaliteit en milieukwaliteit. De drie afwegingsprincipes uit de NOVI hebben we meegenomen in het opstellen van de ontwerpprincipes van de verstedelijkingsstrategie: (1) de combinaties van functies gaan voor enkelvoudige functies, (2) kenmerken en identiteit van een gebied staan centraal en (3) afwentelen wordt voorkomen.

In de NOVI is de regio Arnhem-Nijmegen-Foodvalley aangewezen als onderdeel van het Stedelijk Netwerk Nederland. De stedelijke regio's Amsterdam, Utrecht, Amersfoort, Zwolle, Arnhem/Nijmegen, Eindhoven, Breda, Rotterdam/Den Haag vormen de huidige kern van het Stedelijk Netwerk Nederland. In de Omgevingsagenda Oost-Nederland, een gebiedsagenda van de opgaven van de NOVI, is de afspraak gemaakt om een verstedelijkingsstrategie op te stellen voor Arnhem-Nijmegen-Foodvalley.

De belangrijkste uitgangspunten uit de NOVI voor de verstedelijkingsstrategie Arnhem- Nijmegen-Foodvalley zijn:

- Goede verbindingen tussen de stedelijke regio's zijn nodig om de kracht van het netwerk als geheel te benutten.
- Wonen en werken worden daarbij zoveel mogelijk in elkaars nabijheid ontwikkeld.
- De ontwikkeling vindt plaats zo veel mogelijk in bestaand stedelijk gebied, klimaatbestendig en natuurinclusief.
- Grote open ruimten tussen de steden houden hun groene karakter. Het aanbod en de kwaliteit van het groen in de stad worden versterkt en de aansluiting op het groene gebied buiten de stad wordt verbeterd.
- De verstedelijking wordt gekoppeld aan die van de ontwikkeling van de (OV-) infrastructuur.
- De ontwikkeling leidt tot behoud van het landelijk gebied en door het creëren van nabijheid draagt ze bij aan de efficiëntie van de Nederlandse economie en de duurzaamheid van de Nederlandse samenleving.
- Voor de Groene Metropool zijn de zoekgebieden voor twee van de grootschalige ontwikkellocaties al aangewezen in de NOVI: Nijmegen Kanaalzone en Nijmegen Stationsgebied.
- Voor Arnhem-Oost is gekozen voor een wijk-aanpak gericht op leefbaarheid en veiligheid (Woondeal regio Arnhem Nijmegen)

Gezonde, aantrekkelijke, identiteitsvolle steden
Het is essentieel dat onze steden gezond, aantrekkelijk, veilig en schoon zijn om in te wonen en te werken, dat er goede en betaalbare woningen beschikbaar zijn en dat woon- en werklocaties bereikbaar zijn. De relatief beperkte omvang van de Nederlandse steden kan daarbij een voordeel zijn. Het landelijk gebied en de natuur zijn nabij; arbeidsplaatsen en voorzieningen zijn voorhanden of op korte afstand te bereiken. Dit draagt bij aan de kwaliteit van leven in de breedste zin van het woord. Ook de aanwezigheid van groen en water in de stad is belangrijk voor de kwaliteit van het stedelijk leven en de aantrekkelijkheid van de stad. Het biedt mogelijkheden voor recreatie en gezond bewegen en helpt bij het opvangen van de gevolgen van klimaatverandering. En onroerend cultureel erfgoed zoals monumenten, stads- en dorpsgezichten en cultuurlandschappen, speelt een belangrijke rol in de fysieke leefomgeving, zowel in stad als in regio. Erfgoed vormt een afspiegeling van de geschiedenis van Nederland en geeft daarmee duiding aan de identiteit van een gebied.

Over de landschappen in onze regio zegt de NOVI:

Veluwe, Heuvelrug en Rivierengebied
Het landschap de Veluwe, het Nationaal Park Hoge Veluwe en de Veluwezoom is het grootste laagland natuurgebied van Noordwest-Europa met bos, heide, zandvlakten, landgoederen en een unieke wildbeleving. Het gebied omvat twee

nationale parken en vier Natura 2000-gebieden. In dit landschap zijn veel bewijzen van historisch menselijke ingrepen zichtbaar en ook beleefbaar, zoals grafheuvels, celtic fields uit de tijd dat de Veluwe agrarisch gebied werd, de landgoederenzones en het gebouw van voormalig zendstation Radio Kootwijk.

De vrijetijdseconomie is in de afgelopen jaren flink gestegen; de Veluwe is belangrijk in het toeristische aanbod van heel Nederland. De ecologische, economische en ervaringswaarde van de Veluwe staan echter onder druk. Er ligt een opgave om de kernkwaliteiten van dit waardevolle gebied in balans met het toekomstbestendig gebruik te versterken en nieuwe kwaliteiten toe te voegen; ruimtelijke kwaliteit te realiseren door transformatie naar klimaatbestendige landschappen.

Nationaal Park de Utrechtse Heuvelrug dat gedeeltelijk in de Foodvalley ligt, wordt net als de andere nationale parken benoemd als waardevol landschap.

Ook het Rivierengebied wordt in de NOVI als waardevol landschap benoemd. In het rivierengebied ligt een grote en urgente waterveiligheidsopgave, die voortkomt uit de nieuwe normen voor waterveiligheid en door klimaatverandering toenemende rivierafvoeren. Deze opgave kan worden opgepakt door een combinatie van dijkversterking en rivierverruiming. De Rijksoverheid betrekt daar eveneens belangen bij van laagwater, waterkwaliteit, natuur, ecologie, scheepvaart en zoetwater en treft maatregelen die leiden tot een duurzaam functionerend rivierensysteem.

Woningbouw en landschap
Verstedelijking gaat om meer dan alleen woningbouw en infrastructuur. Het Rijk zet in op het binnenstedelijk bouwen van woningen, bedrijven en voorzieningen waar nodig; pas daarna is realisering aan de randen van verstedelijkt gebied aan de orde. In alle gevallen is het belangrijk dat dit gebeurt met oog voor ruimtelijke en landschappelijke kwaliteit. Buiten en binnen het bestaande stedelijk gebied. Er is behoefte om natuur en biodiversiteit dichter bij mensen te brengen en zo ook de klimaatopgave (hittestress en wateroverlast) tegen te gaan. Zo kunnen groen in de stad en met zorg ontworpen stadsranden bijdragen aan een gevarieerder en rijker woon-werkklimaat. Hierover worden nadere afspraken gemaakt in de verstedelijkingsstrategieën.

De woningbouwopgave en de bossenstrategie vormen gezamenlijk een kans. Door grootschalige herbebossing in de buurt van steden wordt CO_2 vastgelegd, de productie van duurzaam bouwmateriaal vergroot en krijgen burgers meer recreatiemogelijkheden, ruimte voor bewegen en betekenisvolle ontmoetingsruimte. Het Rijk onderzoekt wat de bijdrage van grootschalige bouw in hout kan zijn.

In de Nationale Omgevingsvisie wordt als één van de nationale belangen het ontwikkelen van een duurzame voedsel- en agroproductie genoemd. De opgave die daarbij geformuleerd is, is “Het mogelijk maken en realiseren van de transitie naar kringlooplandbouw.” De landbouw komt ook terug in de prioriteiten. De vierde prioriteit is de toekomstbestendige ontwikkeling van het landelijk gebied. Er staat: “Natuurlijke systemen en landschap staan in bepaalde regio’s onder druk. Tegelijkertijd zijn er veel opgaven in het landelijk gebied zoals transitie van de landbouw, de energietransitie, klimaatadaptatie, natuurherstel, bodemdaling en verdergaande verstedelijking. Een toekomstbestendige ontwikkeling vraagt een verantwoorde herinrichting van het landelijk gebied en een verbetering van de milieukwaliteit.”

In de NOVI worden beleidskeuzes aangereikt waarvan we er een aantal hebben over genomen in de uitwerking van de bouwsteen Leefomgeving.

Perspectief 2040

De ligging van Arnhem-Nijmegen-Foodvalley is ideaal: midden in het Stedelijk Netwerk Nederland, goed verbonden (via weg en spoor) met goede nationale en internationale verbindingen. Tel daar bij op dat de regio bestaat uit sterke steden en vitale kernen in een aantrekkelijke groene leefomgeving. Dat zorgt ervoor dat dit een regio is waar mensen graag wonen en werken. De groei die eraan komt, moet ons helpen om de regio nog vitaler, groener en sterker te maken. We ontwikkelen ons door tot de Groene Metropool. Dat is onze inzet.

Nederland is een sterk verstedelijkt land. Een groot deel van de Nederlanders woont in steden of in de suburbane kernen daar omheen. Ook het Nederlandse platteland ligt grotendeels in de directe invloedssfeer van de steden en de inwoners maken volop gebruik van stedelijke voorzieningen. In de regio Arnhem-Nijmegen-Foodvalley is dat niet anders. Onze regio functioneert met zijn ligging en internationale bereikbaarheid als schakel tussen de mainports Rotterdam, Schiphol en Duitsland.

Met de verstedelijkingstrategie maken we de schaalsprong naar de Groene Metropool in het Stedelijk Netwerk Nederland met goede verbindingen met Utrecht, Amsterdam, Den Haag, Rotterdam, Amersfoort, Zwolle en Eindhoven. De ligging van de Groene Metropool met zijn sterke steden en vitale kernen in een aantrekkelijke groene leefomgeving zorgt ervoor dat dit een regio is waar mensen graag wonen en werken. Dat levert een grote en urgente woningbouwopgave op die onmiddellijk gekoppeld is aan opgaven voor bereikbaarheid en werkgelegenheid. Voor onze regio is de leefomgeving met het landschap en het sterke groenblauwe netwerk een belangrijk onderdeel van de leef- en vestigingskwaliteit. De opgave is dan ook om het versterken van het groenblauwe netwerk gelijk op te laten lopen met de urgente opgaven, zoals de vraag naar woningen en werkgelegenheid.

De vraag om meer woningen en werkgelegenheid grijpen we aan om de Groene Metropool duurzaam, circulair en klimaatbestendig te versterken. In deze regio wordt gewerkt aan de opgaven van de toekomst in Food, Health & Hightech en Energy. Het logische verlengde daarvan is dat het onze ambitie is om de circulaire topregio van ons land en van Europa te worden met campusontwikkeling, logistieke hotspots en energieclusters. Een regio waar de circulariteit zichtbaar is in alle facetten van de leefomgeving.

In het verstedelijkingsconcept combineren we het beste van twee werelden: we maken meer landschap én meer stad. Dat klinkt stedelijker dan het is: het is een keuze om te laten voelen dat we kiezen voor het versterken van de bestaande steden, regiokernen en dorpskernen. We koesteren de ontspannenheid en de kracht van het landschap, de kwaliteit en intimiteit van de kleinere kernen in de regio (waarin die kernen kunnen groeien naar eigen behoefte) en we combineren dat met dat wat de stedelijke regio's kenmerkt. Met hun hogere dichtheden, interactiemilieus en hoogwaardige economische activiteit zijn ze het vliegwiel van de Nederlandse economie. Een goede verbinding tussen stad, vitale suburbane kernen en platteland versterkt de concurrentiepositie en werkgelegenheid van de regio en draagt bij aan de agglomeratiekracht en innovatie.

Op de kaarten en in de strategie is de vormgeving van dat samenhangende vitale netwerk uitgewerkt (zie p. 16).

De inzet op het groene karakter past bij onze circulaire visie op de verstedelijkingsopgave: we willen groene groei realiseren en bestaande kwaliteiten versterken, zonder daarbij natuurlijke

en sociale hulpbronnen uit te putten. We zetten de verstedelijkingsopgave in om de transitieopgaven te versnellen. Eén van de sectoren waar veel verandering te zien zal zijn in de komende jaren is de landbouw. Er zit spanning op de relatie tussen verstedelijking en de landbouw. Dat heeft enerzijds te maken met de stikstofproblematiek en anderzijds met de ruimtevraag: verstedelijking vraagt ruimte en nieuwe vormen van landbouw vragen ook meer ruimte. De verstedelijking en de landbouw hebben zich dus tot elkaar te verhouden. We gaan daar in onze regio niet krampachtig mee om, maar we onderzoeken hoe we tot gebiedsgerichte oplossingen en inpassingen kunnen komen.

Wij zijn ervan overtuigd dat een kwalitatieve groei op meer draagvlak kan rekenen en juist daardoor ook voor een snelle groei kan zorgen. Hierbij is het doel om de groei van woningen en werklocaties zó vorm te geven dat het meerwaarde oplevert voor alle inwoners. Dat betekent dat we steeds integrale keuzes maken, moeten prioriteren en samenwerken door de schalen heen.
Bij het tot stand brengen van de groene, gezonde groei met zoveel mogelijk aspecten van brede welvaart, gaan we dan ook uit van de volgende richtinggevende keuzes en hoofopgaven:

- De woningbouwopgave inzetten om het karakter en de kwaliteit van de groene metropool (natuur, klimaat en gezondheid) te vergroten en daarmee onderscheidend te zijn ten opzichte van de andere metropoolregio's;
- De bouwopgave aangrijpen om de nieuwe en vernieuwde leefomgevingen (werken en wonen) energieneutraal en circulair te maken;
- Het versterken van (brede) welvaart door stimuleren van werkgelegenheid en een gezonde leefomgeving;
- Het behouden en versterken van de kwaliteit van de leefomgeving door onder andere te investeren in het landschap en het klimaatadaptief te ontwikkelen;
- Voor de bereikbaarheidsopgave zetten we in op het investeren in duurzame mobiliteit: slim en schoon, zodat de verstedelijking leidt tot een kwalitatief stedelijk mobiliteitsnetwerk. De bereikbaarheid is gewaarborgd.

EVEN VOORSTELLEN: "DE GROENE METROPOOL, AANGENAAM!"

In het midden van Nederland groeit een stedelijke ring van metropoolregio's. Met Arnhem- Nijmegen-Foodvalley als het nieuwste kroonjuweel op het hoogste niveau: een groene metropoolregio met directe relaties naar de Randstad (zoals TU Delft, AMS in Amsterdam), Utrecht (Utrecht Science Park) en Brainport Eindhoven. En met een groeiende grensoverschrijdende kracht naar het Ruhrgebied (Universität Duisburg-Essen), Düsseldorf (zoals Hochschule für Prävention und Gesundheitswissenschaft) en Mannheim (medische clusters Universität Mannheim).
We zijn een groene metropoolregio in het midden van vitale, internationale netwerken.

De regio Foodvalley is de topregio binnen ons land op het gebied van Agrifood. De regio Arnhem-Nijmegen is eind 2018 uitgeroepen tot beste circulaire regio van Nederland en won daarmee de titel Green Capital of Europe. Samen met Foodvalley kunnen we die naam nog meer eer aan doen: op het grotere schaalniveau vormen we de groene metropool waar een toenemende verstedelijkingsdruk voelbaar is.

We willen dé circulaire topregio worden in Europa. Een groene metropoolregio die zich kan meten met andere metropoolregio's in ons land. We onderscheiden ons op het gebied van circulariteit. Niet alleen met de economische topsectoren (Food, Health, Hightech en Energy), maar ook op alle facetten van de leefomgeving: stedenbouw, water, groen, klimaat, gezondheid, mobiliteit en sociale inclusie. We streven naar een gezonde, circulaire groei via het structureel opschalen en versnellen van experimenten op het gebied van onder andere landbouw, eiwit, energie en logistiek. Daarbij kiezen we voor innovaties met concrete resultaten, die breed toepasbaar zijn voor anderen.
Om dit te doen hebben we als metropoolregio al het nodige in huis. Onze universiteiten en hogescholen zijn topspelers op gebied van onderzoek en onderwijs, zoals Radboud Universiteit, Wageningen Universiteit en Research, Hogeschool Arnhem en Nijmegen, Van Hall Larenstein, Aeres Hogeschool, ArtEZ hogeschool voor de kunsten en de Christelijke Hogeschool Ede.
Met een groeiende onderlinge samenwerking staan deze kennisinstellingen in een breed netwerk van internationale bedrijven en aantrekkelijke campussen, zoals Novio Tech Campus Nijmegen, Industriepark Kleefse Waard Arnhem, Wageningen Campus en straks het World Food Centre in Ede.
Ondersteund door van oudsher goede autoverbindingen en goede en snelle OV-verbindingen met Utrecht, de Zuidas en Schiphol, en een directe ICE verbinding naar Duisburg, Düsseldorf, Keulen en Frankfurt. En via Duisburg binnenkort snelle overstapmogelijkheden naar andere gebieden in noord-midden en zuid Duitsland die binnen maximaal 5 uur bereikbaar zijn vanuit onze regio. Met de stationsgebieden van Arnhem (ook ICE-halteplaats), Nijmegen en Ede-Wageningen als stedelijke knooppunten, gekoppeld aan prettige binnensteden en transformatiegebieden waarmee we de steden beter benutten.

Onze stedelijke kernen liggen in het landschap van rivieren en stuwwallen: ze zijn onze drager voor een aantrekkelijk internationaal vestigingsklimaat. De Rijn, Waal en IJssel zijn samen de 'kraan' van onze Nederlandse delta. Naast de grote nationale parken, zoals de Hoge Veluwe en Utrechtse Heuvelrug, realiseren we bijzondere groenblauwe projecten, zoals Veur-Lent Nijmegen, Stadsblokken Meinerswijk Arnhem, Park Lingezegen, Grebbelinie, Binnenveld en Rivierklimaatpark IJsselpoort. Gekoppeld aan het regionaal netwerk van wandel- en (snel)fietsroutes versterkt dit het groene karakter van onze metropoolregio.

Wij zijn een dynamische regio in transitie en we werken daarin nauw samen met een groot aantal partners.

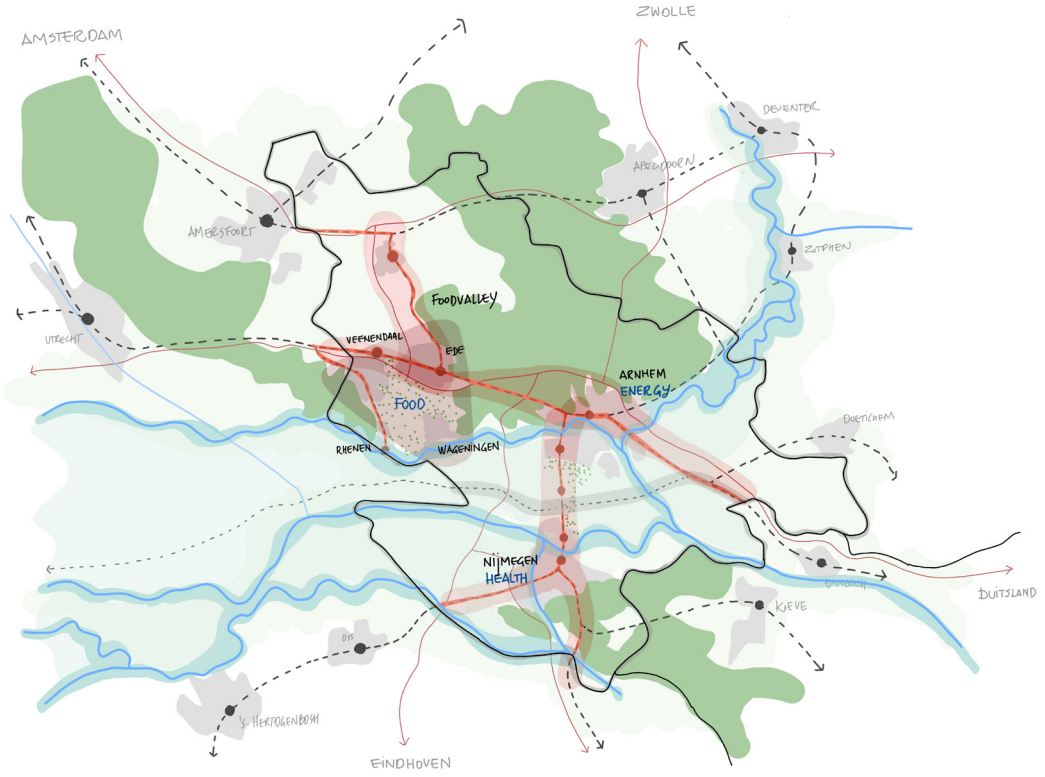
Hieronder is een selectie weergegeven van lopende Rijk-regio samenwerkingstrajecten die cruciaal zijn voor het innovatieklimaat en daarmee voor de economische ontwikkeling van de regio:

- Integrale MIRT Agenda Stedelijk Netwerk Arnhem-Nijmegen
- IBP Vitaal Platteland
- Regio Deal Foodvalley
- Toekomstbeeld OV 2040
- Woondeal Arnhem-Nijmegen
- Ontwerpstudie Regio van de Toekomst
- Programma Erfgoed Deal
- Logistiek knooppunt Afslag 38
- Het Hoogwaterbeschermingsprogramma

Lopende MIRT-projecten:

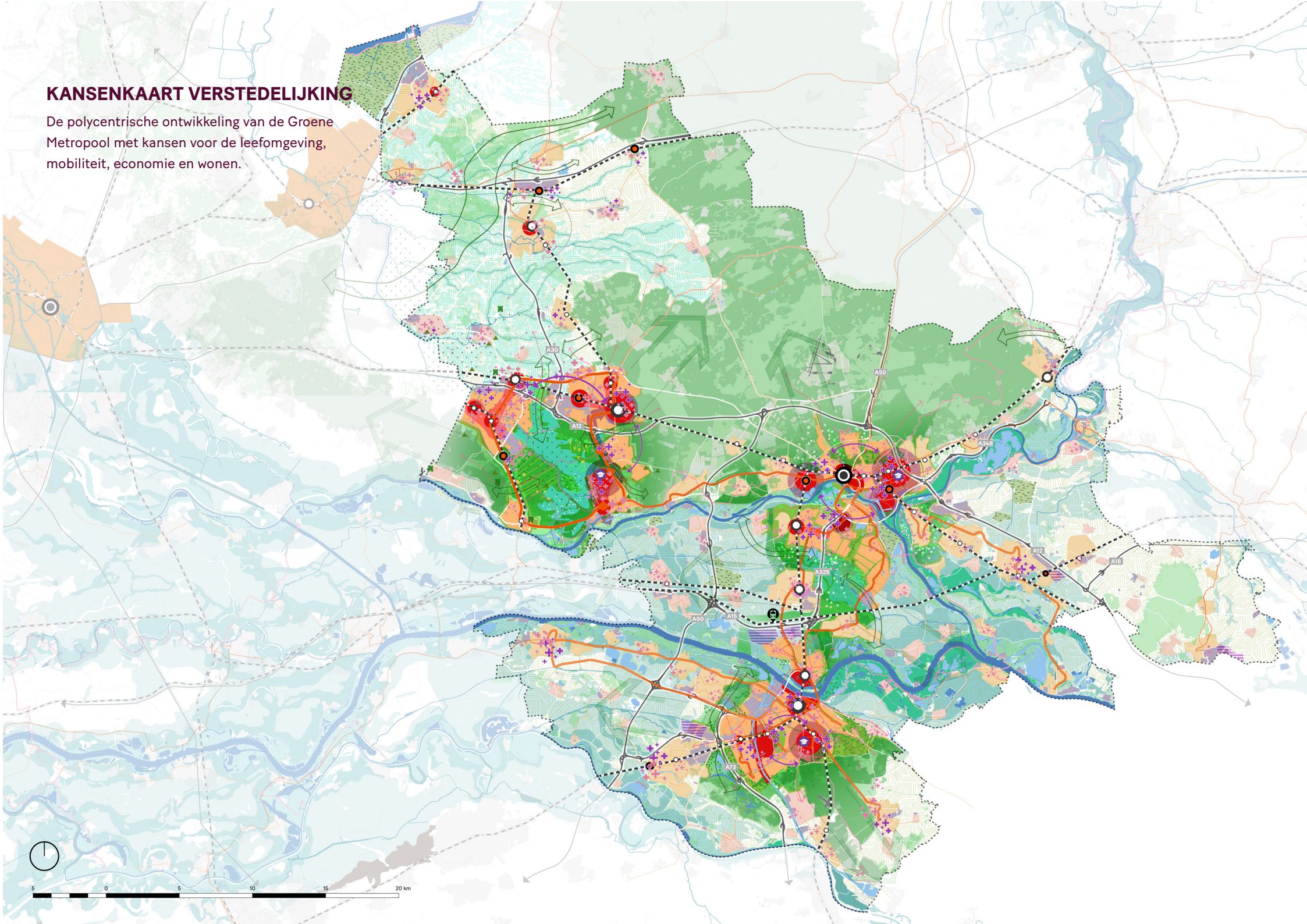
- Sterke regio's: CAT Agrofood Wageningen
- MIRT verkenning A1/A30, Rijnbrug
- PHS station Ede Wageningen
- Verbetering spoorlijn Utrecht-Arnhem-Duitse grens
- SUN corridor (PHS Schiphol-Utrecht-Arnhem-Nijmegen
- ICE lobby en afspraken hierover bestuurlijk overleg MIRT Dec 2018
- PHS-maatregelen Nijmegen CS
- Goederencorridor Oost, knoop Nijmegen
- MIRT-verkenning A50 Eindhoven-Nijmegen.
- Heyendaal en Energy (Connektr op Industriepark Kleefse Waard, Arnhems Buiten)

ARNHEM-NIJMEGEN-FOODVALLEY

KANSENKAART VERSTEDELIJKING

De polycentrische ontwikkeling van de Groene Metropool met kansen voor de leefomgeving, mobiliteit, economie en wonen.

MEER LANDSCHAP: VERSTERKING LEEFOMGEVING

Het groene raamwerk van de regio versterken we door de landschappelijke kwaliteit, het watersysteem, de biodiversiteit en de groenvoorzieningen leidende principes te laten zijn bij het ruimtelijke ontwerp voor de Groene Metropool.

MEER STAD: INTEGRALE VERSTEDELIJKING

We voegen 100.000 woningen toe om het woningtekort in te lopen, om de bevolkingsgroei te accommoderen en de toestroom uit andere regio's op te vangen. Dit is dé kans om de bestaande wijken te versterken; steden, wijken en dorpen worden (in onderlinge samenhang) aantrekkelijker, duurzamer, veilig, gezond, bereikbaar en inclusief.

ECONOMIE: WERK MAKEN VAN DE TOEKOMST

Ons doel is een regio te zijn die economisch, ecologisch en sociaal tot bloei komt in de komende 20 jaar. Het uitbouwen en versterken van deze sectoren in balans met de omgeving past daarbij. Dat is een stevige opgave én een uitdaging omdat de ruimte beperkt is en we te maken hebben met een hoge woningdruk en veel economische activiteiten. Die opgave pakken we samen op. De verstedelijkingsstrategie is een kans om de ruimtelijke vertaling bij deze economische ambities te maken.

MOBILITEIT: SLIM EN SCHOON

We stellen de reiziger centraal en we verleiden hem of haar om de slimste en schoonste keuzes te maken om door het netwerk te reizen. We benutten bestaande mobiliteitsnetwerken beter. We willen de groei in balans brengen met onze leefkwaliteit en aantrekkelijkheid van cultuur, recreatie en landschap.

MEER LANDSCHAP: VERSTERKING LEEFOMGEVING

Het landschap in onze regio is het belangrijkste onderdeel van de leefkwaliteit die mensen ervaren. De ontwikkeling van stad en landschap is voor de groene metropool een samenhangende opgave: het een kan niet zonder het ander. Hoe behouden én versterken we landschappen, natuurwaarden, biodiversiteit en cultuurhistorisch erfgoed in combinatie met andere ruimtevragers? Hoe zorgen we dat de flora en fauna in onze regio kwalitatief en kwantitatief groeien? Hoe kunnen we nieuwe landschapszones creëren en bestaande, zoals Park Lingezegen, versterken en uitbreiden? Hoe passen we cultuurhistorisch erfgoed toe in het landschap en zorgen we dat inwoners en bezoekers dat op een goede manier kunnen beleven? Hoe bedden we de verstedelijking goed in, in het landschap? Hoe combineren we agrarische activiteiten met de verstedelijkingsopgave? En hoe zorgen we dat inwoners gezond blijven en dichtbij huis kunnen blijven recreëren, zonder dat het te druk wordt?

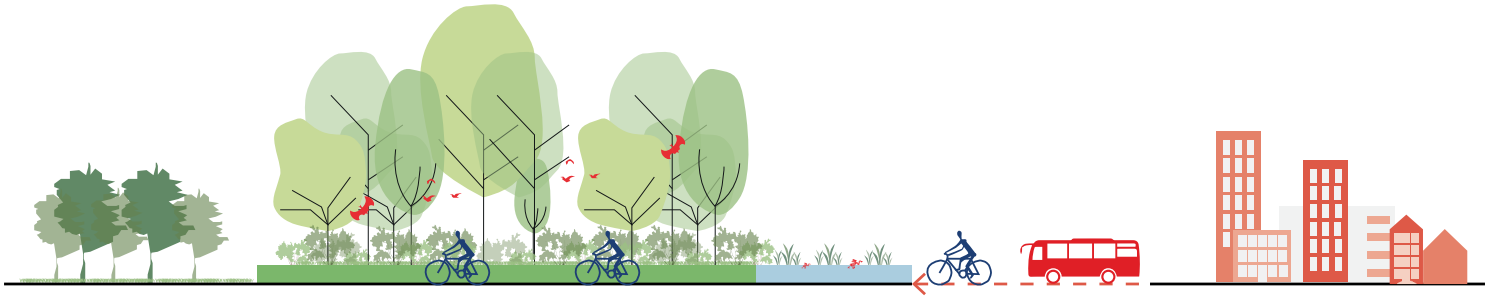
Onze inzet is een landschapsinclusieve ontwikkeling, waarbij we de functies en kwaliteiten van het landschap, de bodem, het watersysteem en de natuur versterken. Het landschap vormt het raamwerk voor de verstedelijking. De uitgangssituatie is daarin steeds anders, omdat de karakteristieken van het landschap in relatie tot verstedelijking binnen de regio sterk verschillen. De regio heeft een gevarieerd en rijk landschap: natuur, rivieren, water, polders, landbouwgebieden en stuwwallen vormen buffers tussen de stad en de woonkernen op het platteland. De eigen identiteit van de verschillende plekken in de regio is daarmee verzekerd. Met aan de noordzijde het Nationaal Park de Veluwe, het Nationaal Park de Utrechtse Heuvelrug, de Gelderse Vallei, de Liemers, in het midden de Gelderse Poort en de Overbetuwe, aan de westzijde de Utrechtse Heuvelrug en aan de zuidzijde het Land van Maas en Waal en het Rijk van Nijmegen.
Met bossen, uiterwaarden en beekdalen herbergt de regio hoge natuurwaarden (Natura2000 gebieden) en recreatief landschap met een rijke cultuurhistorie. Verschillende historische linies, zoals de IJssellinie, de Grebbelinie, de Romeinse Limes en de Operatie Market Garden, hebben in de regio hun sporen achtergelaten in het landschap en bieden houvast om het landschap en het cultureel erfgoed te versterken. Zo is de Romeinse Limes onder de naam Neder-Germaanse Limes zelfs genomineerd als UNESCO Werelderfgoed.

We kiezen voor een compacte vorm van verstedelijking, zodat er voldoende ruimte blijft voor het landschap als groen raamwerk. Als er geen mogelijkheden meer zijn voor het toevoegen van bebouwing binnen bestaand stedelijk gebied, dan houden we bij het aanwijzen van woon- en werklocaties aan de randen van bestaand stedelijk gebied zo goed mogelijk rekening met (de randvoorwaarden van) het bodem- en watersysteem.

Als we kiezen voor ruimtelijke ontwikkelingen in het landschap, dan dient dat altijd meerdere doelen, bijvoorbeeld op het gebied van de waterhuishouding, het klimaat, de stikstofdepositie, de (kringloop)landbouw, de biodiversiteit, de recreatie of erfgoed. Tussen de bebouwde gebieden maken we 5.000 hectare buitengebied toegankelijk voor medegebruik: recreatief, aantrekkelijk en toegankelijk. Met deze buffers blijft de afstand tussen kernen gewaarborgd – ze groeien niet aan elkaar vast. De buffers zorgen voor een waardevolle ruimte waar groen, natuur, landbouw, klimaat en energieambities en natuurlijk ook recreatie hun plek kunnen vinden. Door te zorgen voor een raamwerk met dagelijks, wekelijks en maandelijks groen, ervaren alle inwoners iedere dag het effect van het wonen in de groene metropool.

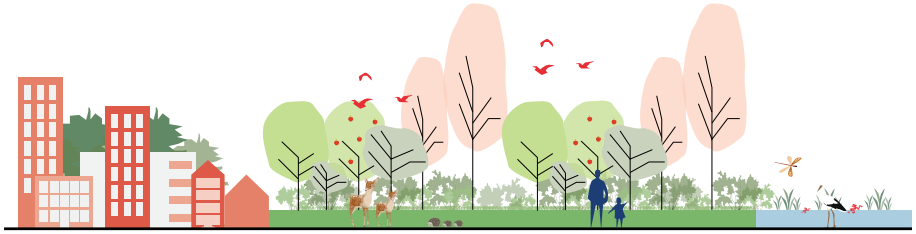
‘Maandelijks’ groen:

- Veluwe
- Rivierengebied
- Utrechtse Heuvelrug

‘Wekelijks’ groen:

- Park Lingezegen
- Binnenveld

‘Dagelijks’ groen:

- Goffertpark
- Stadspark Nijkerk
- Groene buffers

MEER STAD:
INTEGRALE VERSTEDELIJKING

Het verstedelijkingsconcept is opgebouwd rond drie polycentrische polen. Dat betekent dat het zwaartepunt van de verstedelijking plaats vindt in het zuidelijk deel van de Foodvalley (rondom Ede, Wageningen, Rhenen en Veenendaal), in Arnhem en in Nijmegen. Hier worden verhoudingsgewijs de meeste woningen en werkgebieden toegevoegd. Dat kan omdat deze plekken goed bereikbaar zijn. Die bereikbaarheid en dichtheid in combinatie met voorzieningen en de functie als brandpunten voor de economie, maakt deze gebieden tot polycentrische polen. Het is niet zo dat deze drie polen alle drie één centrum hebben: ze hebben er juist meerdere om de verbinding met de regio zo goed mogelijk te houden.
Dit model van de Groene Metropool met drie polycentrische polen die in nauwe verbinding staan met regiokernen en vitale kernen, is de basis voor de verdere doorontwikkeling van het verstedelijkingsconcept. We integreren de verschillende karakteristieken van de regio en elkaar versterkende kernen en we bouwen verder aan de identiteit van de metropool die als één geheel functioneert. Met de woningbouwopgave versterken we ook de kwaliteit van bestaande grotere (woon)kernen, wijken en stadscentra omdat het draagvlak voor voorzieningen toeneemt. Daarnaast brengt het toevoegen van nieuwe woningen in bestaande gebieden, soms net de verandering die een wijk of kern goed kan gebruiken. Dit doen we vanuit een circulaire visie op de stad, waarbij hergebruik, innovatie en inclusie voorop staan.

Alle inwoners in de regio zullen iets gaan merken van de verstedelijking, dat is onvermijdelijk. De insteek is dat dat positief uitpakt en dat inwoners naast meer stedelijkheid ook meer van het landschap gaan ervaren. Het effect van de verstedelijking moet zijn dat het de directe leefomgeving aantrekkelijker, gezonder en duurzamer maakt. Daarbij gaat het over (het draagvlak voor) voorzieningen, de toegang tot het landschap en ook over hoe mensen zich (slim en schoon) kunnen verplaatsen.
Bij de realisatie van de woningbouwopgave is klimaatbestendig en duurzaam bouwen het uitgangspunt, waarbij er ook kansen liggen voor het klimaatbestendig en duurzaam maken van de bestaande voorraad.

Versterken steden én kernen
In de economische kerngebieden van de regio worden groei van werkgelegenheid en voldoende kwalitatief aanbod van woningen steeds belangrijkere vestigingsfactoren voor de (internationale) concurrentiekracht. Dit vraagt onder meer om onderscheidende stedelijke woon- en werkgebieden, waarin wonen en werken in hoge dichtheden worden gemengd. Door wonen en werken in elkaars nabijheid te situeren, stimuleren we dat mens op de fiets of wandelend naar hun werk kunnen.
Een grotere variatie aan woonmilieus van (hoog) stedelijk tot landelijk en van betaalbaar tot duurdere woningen is van belang voor onze regio.

Voor de kernen is vitaliteit van belang; inbreiding en het benutten van bestaande stations helpt daarbij. De opgaven in de steden, die gericht is op stedelijke dichtheid, op multimodale knooppunten en op economische brandpunten, is anders dan in de kleine kernen waar vitaliteit, bereikbare voorzieningen en de eigen identiteit voorop staan in combinatie met het groene karakter. Dat onderscheid is ook te vinden in de strategie waarbij we het verschil maken tussen de verschillende centra in de drie polen, de regiokernen en de vitale kernen. In het integrale netwerk van onze regio hebben ze allemaal een rol en zijn ze goed met elkaar verbonden.

We realiseren woon- en werklocaties en voorzieningen zoveel mogelijk binnenstedelijk. Dat doen we met binnenstedelijke verdichting en het bijbouwen in dorpskernen in gemengde milieus en geconcentreerd rond ov-knooppunten. Deze verhoogde nabijheid combineren we met een gezonde leefomgeving. Dit betekent dat we investeren in groen in de stad en het ommeland.

Toekomstbestendig verstedelijken
De nieuwe economie kenmerkt zich door biobased en circulair te denken en te werken. We zetten in op energieneutraal of energieleverend ontwikkelen. Dat moet ook als we de doelstellingen van het akkoord van Parijs willen nakomen met een regio die in 2050 CO2-neutraal is. Daarom ontwikkelen we bestaande en nieuw te

ontwikkelen woon- en werklocaties zoveel mogelijk circulair en met nadruk op de toepassing van hoogwaardige materialen.

Aantrekkelijk woonklimaat voor iedereen
Er is een groot tekort aan woningen en de vraag stijgt nog door. In de verstedelijkingsstrategie is het uitgangspunt de opgave om 100.000 woningen[1] te realiseren tot en met 2040.
Om dat voor elkaar te krijgen, zetten we in op een verbetering van het functioneren van de woningmarkt: de doorstroming kan beter als er voldoende aanbod is voor doorstromers en starters. Ook zetten we in op de leefbaarheid van bestaande wijken en kernen, zodat het voor zowel huidige als toekomstige bewoners mogelijk is een passende en aantrekkelijke woonplek te vinden. We werken aan voldoende woningen, met een divers en betaalbaar woningaanbod in diverse woonmilieus, in kwalitatief goede, gezonde en veilige leefomgevingen. We grijpen de kans om bestaande wijken meer divers en toekomstbestendiger te maken door te kiezen voor een integrale wijkaanpak.

[1] De prognoses komen uit de planmonitor en uit aanvullende onderzoeken van Stec groep (Foodvalley) en Companen (Arnhem Nijmegen).

STERKE ECONOMIE

In onze economie richten we ons primair op het oplossen van de vragen van de toekomst. Onze focus ligt niet voor niets op Food, Health, Hightech en Energy. Dit zijn de sectoren waar onze regio al decennialang gezaghebbend in is en waar het ICT-cluster, de agroketen en een sterke dienstensector belangrijke pijlers van zijn. Dat blijkt ook het onderzoek naar de Kracht van Oost.
Versterking van de (internationale) concurrentiekracht vraagt om versterking van een selectie van toplocaties (campussen, functiegemengde zakencentra en productielandschappen) en van de verbindingen daartussen. We willen sterker maken wat sterk is en blijven vol inzetten op de ontwikkeling van onze internationale clusters en campuslocaties.
In de verstedelijkingsstrategie maken we de ruimtelijke vertaling van de randvoorwaarden die horen bij deze economische ambities.
De campussen kunnen zich ontwikkelen als stedelijke innovatiemilieus van de toekomst en we zorgen voor 'ecosystemen' die de campussen en het bedrijfsleven met elkaar verbinden, zodat innovatie kan ontstaan. Andersom werkt het ook; de verstedelijkingsstrategie verbetert het vestigingsklimaat van de regio met een goede kwaliteit van leven en extra woningen.

We benutten en versterken onze strategische ligging op de Oost-corridor met ICE Duitsland en de multimodale goederencorridor: weg – spoor – water. Wanneer we de stedelijke corridor en de logistieke corridor goed op elkaar afstemmen, ontstaan kansen voor synergie voor de kennissector, de logistieke sector en duurzaam vervoer. De rapportage Economische betekenis en potentie ICE verbinding Arnhem toont aan dat door verbeteringen aan het ICE netwerk de komende jaren gebieden in Nederland, maar ook vooral in Duitsland (niet alleen Düsseldorf, Köln en Frankfurt) interessant zijn voor onze regio. Via een snelle overstap vanuit Arnhem op station Duisburg naar andere ICE lijnen worden ook gebieden in Noord-(o.a. Berlijn), Midden- en Zuid Duitsland beter bereikbaar (binnen max 5 uur vanuit Arnhem). Deze gebieden zijn interessant zijn voor onze speerpuntsectoren.

We willen het bedrijfsleven in de regio versterken door ruimte te bieden aan ondernemerschap en door in te zetten op voldoende en kwalitatief goede werklocaties en verbindingen. We onderzoeken de mogelijkheden van intensivering en functiemenging op bestaande werklocaties in het stedelijk gebied.

We houden rekening met extra ruimte voor bedrijvigheid die onder andere nodig is voor de transformatieperiode naar een klimaatadaptieve, energieneutrale en circulaire economie. Bij een functiewijziging van bedrijventerreinen zetten we in eerste instantie in op multifunctionele werklocaties. Er is immers vraag naar aantrekkelijke gebieden met verschillende

functies. Transformatie van bedrijventerreinen naar niet-werkfuncties kan alleen plaats vinden als (elders) voldoende ruimte overblijft voor (binnenstedelijke) bedrijvigheid. Om ruimte te maken voor transformaties wordt gedacht aan het maken van een gezamenlijke bedrijvencarrousel om met elkaar ruimte te kunnen blijven bieden aan bedrijven die zich lastiger verhouden tot andere functies maar die belangrijk zijn voor de regio.

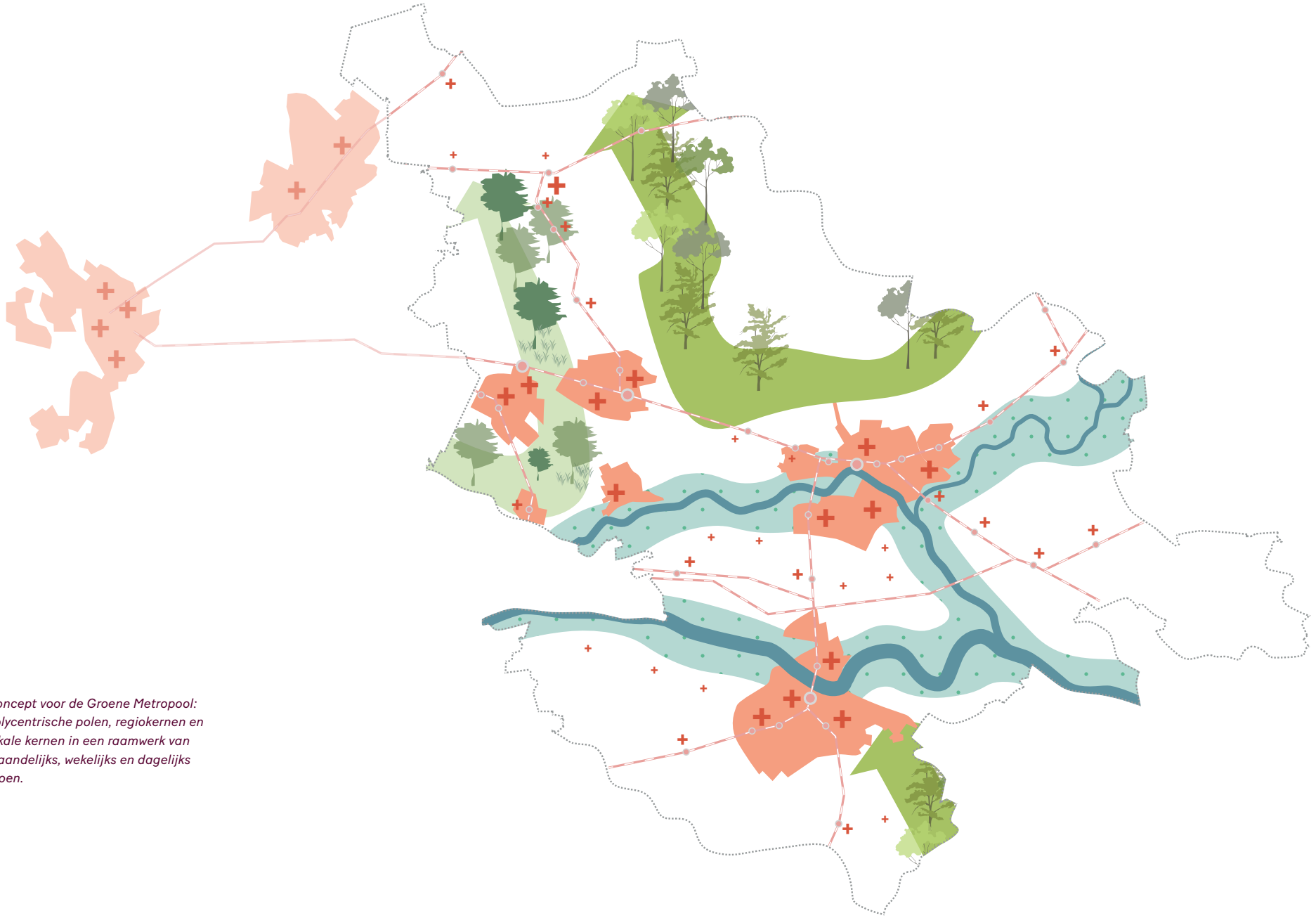
Met bovenstaande ambities doen we dus ook vanuit de economie een stevig beroep op de schaarse ruimte in de regio. Dat betekent omgekeerd ook dat we moeten kijken waar de ruimte voor werklocaties, bedrijventerreinen en campussen efficiënter gebruikt kan worden door in te schikken, te verdichten en functies slim te combineren.

SLIMME EN SCHONE MOBILITEIT

Het mobiliteitsnetwerk in de Groene Metropool heeft nu al een groot aantal knelpunten (binnen de regio en in de aansluitingen op het stedelijk netwerk Nederland) en de groei van het aantal woningen gecombineerd met een groei van de economie, maakt de druk (op de knelpunten) alleen maar groter.

We kiezen er in het verstedelijkingsconcept voor om mensen in de Groene Metropool te laten reizen op de slimste en schoonste manier. Op deze manier wordt het mobiliteitsnetwerk het beste (flexibel) benut en werken we aan CO2-reductie. Dat lukt als we de reiziger centraal stellen en hem verleiden om de slimste en schoonste keuzes te maken door te zorgen voor een goed OV-aanbod in het regionale netwerk en goede aansluitingen op het landelijke en lokale netwerk.
Door zoveel mogelijk te bouwen in de bestaande kernen en steden creëren we nabijheid van wonen, werk en voorzieningen. Inwoners worden daarmee gestimuleerd om eerder te kiezen voor fietsen en openbaar vervoer in plaats van voor de auto. (Daar hoort aansluitend parkeerbeleid bij). Aan de randen van stedelijke netwerken zorgen we voor overstapmogelijkheden van auto op fiets of openbaar vervoer (flexibel en beter benutten mobiliteitsnetwerk, deelvervoer). Het mobiliteitsnetwerk zorgt ook voor slimme en schone alternatieven voor een bezoek aan cultuur, recreatie en landschap.

Gezien de al bestaande knelpunten, verwachten we dat investeringen in het netwerk nodig zijn om te anticiperen op de groei van het aantal woningen en de economie. We investeren in mobiliteitshubs, stimuleren fietsen en lopen op korte afstanden binnen het stedelijk gebied, vergroten en versterken het Hoogwaardig Openbaar Vervoer-netwerk (HOV-netwerk) en zetten in op verbindingen op openbaar vervoer en spoor (corridors Randstad-Arnhem-Rhein Ruhr en Amersfoort-Foodvalley-Apeldoorn). Gezien de grote effecten van woningbouw op het wegennet (en ongeacht inzet op OV en fiets) is het ook nodig te inventariseren welke oplossingen en eventuele investeringen voor het regionale en landelijke wegennet nodig zijn.

Concept voor de Groene Metropool: polycentrische polen, regiokernen en lokale kernen in een raamwerk van maandelijks, wekelijks en dagelijks groen.

01 Bouwstenen

De verstedelijkingsstrategie wordt opgebouwd vanuit vier bouwstenen: leefomgeving, mobiliteit, economie en wonen. Dit zijn de pijlers van onze strategie.

Voor alle vier de bouwstenen is in de contourennotitie de context geschetst en zijn uitgangspunten meegegeven die vervolgens zijn uitgewerkt. In de bouwstenen staat het behoud en versterken van de leefomgeving in het verstedelijkingsconcept voorop. We proberen zo veel mogelijk in of dichtbij bestaand bebouwd gebied te blijven, of het nu om wonen of werken gaat. Daarmee volgen we de Nationale Omgevingsvisie.

Per bouwsteen is aangegeven wat de context is: welke ontwikkelingen zijn te zien rond dit thema, welk positief effect kan de groei van de regio op deze bouwsteen hebben (kansen en ambities) en hoe kunnen we negatieve effecten van de groei zo veel mogelijk voorkomen? Om op zowel kansen en ambities als op risico's te sturen, zijn per bouwsteen generieke ontwerpprincipes geformuleerd.

De genoemde principes zijn zoals gezegd generiek. Het zijn geen dogma's, maar belangrijke ingrediënten en waarden om tot groene verstedelijking te komen. De opgave is om te kiezen voor die locaties en plekken waarmee aan zoveel mogelijk waarden recht wordt gedaan. Vanzelfsprekend zullen er ook locaties zijn waar de bouwstenen en uitgangspunten met elkaar botsen. Dat betekent dat er keuzes en afwegingen gemaakt moeten worden waarvan we nu nog niet weten dat ze op ons pad komen.

In de komende periode worden in gebiedsuitwerkingen ontwerpprincipes getoetst op werkbaarheid en realiteitsgehalte. We verwachten dat zich daarin soms moeilijke keuzes voordoen; niet alles kan. De te maken afwegingen zijn gebiedsspecifiek (wat is hier het belangrijkste?) en vervolgens spelen daarin de volgordelijkheid en benodigde onderzoeken en investeringen een rol. Vanuit de gebiedsuitwerkingen kan dat leiden tot een afwegingskader per deelgebied of sleutelgebied.

LEEFOMGEVING

Verstedelijkingsstrategie: ruimteclaims ordenen in het landschap en het landschap verder versterken

Ambitie: een aantrekkelijk, groen-blauw, gezond woonmilieu, waar volop kansen liggen voor gezond leven, werken en recreëren.

BEREIKBAARHEID

Verstedelijkingsstrategie: inzetten op bereikbaarheid van stedelijk netwerk A-N-F en verbindingen van dit netwerk met de Randstad, met het noorden en zuiden + ontwikkeling mob. hubs.

Ambitie: woon- en werklocaties koppelen aan (met name OV-) infrastructuur.

ECONOMIE

Verstedelijkingsstrategie: in kaart brengen welke ruimtelijke voorwaarden leiden tot maximale uitwisseling tussen bedrijven, kennisinstellingen en voorzieningen.

Ambitie: verbeteren van economische groei en versterking van het economisch vestigingsklimaat.

WONEN

Verstedelijkingsstrategie: inzichten en handvatten voor afstemming en besluitvorming omtrent groei, die aansluiten bij de identiteit van het gebied.

Ambitie: divers programma aanbieden dat aansluit bij de kwalitatieve vraag.

GROENE METROPOOL

Verstedelijking met behoud van landschap en leefklimaat, incl. versterking van:

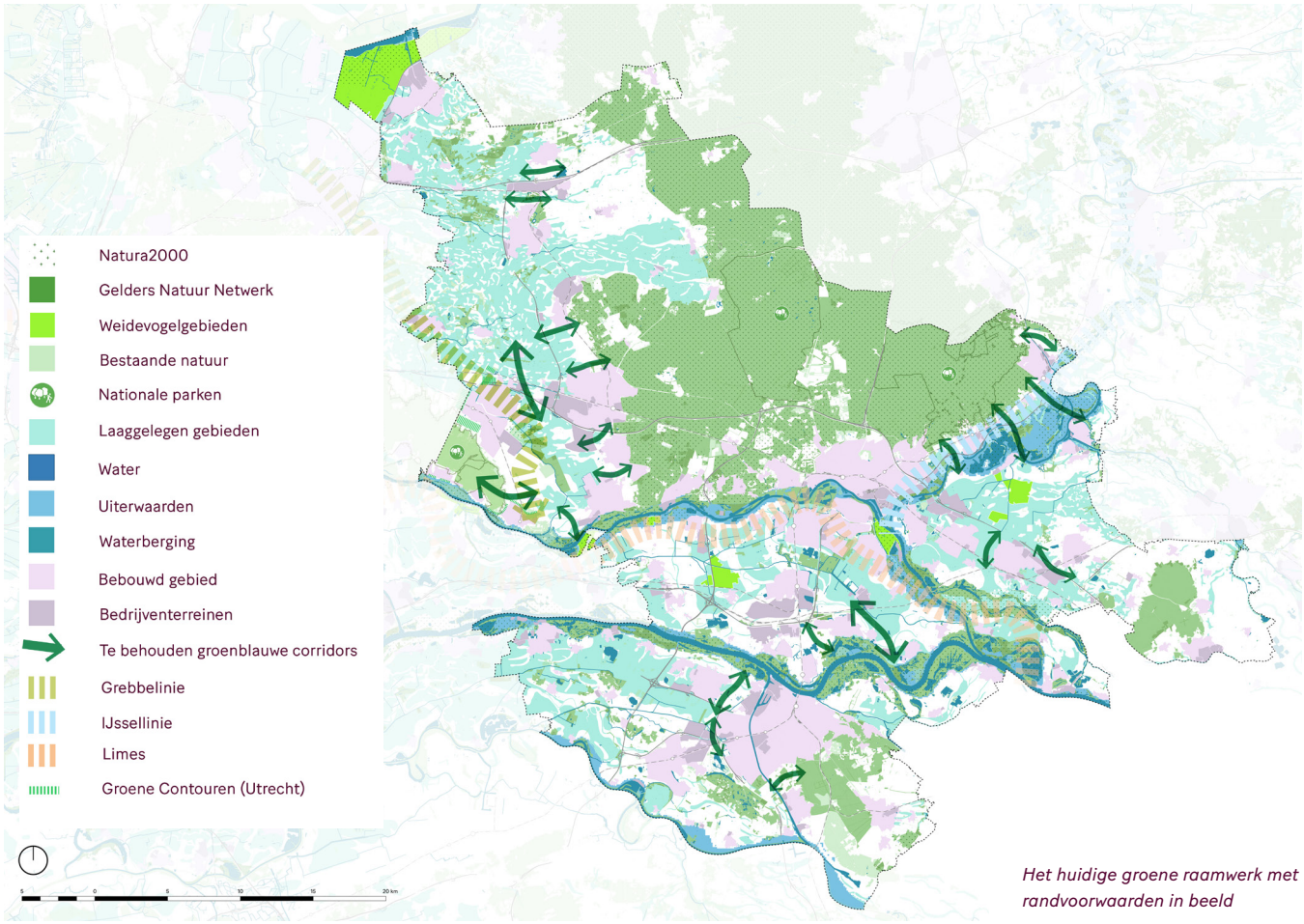
- agglomeratiekracht
- economische concurrentiepositie
- leefbaarheid
- duurzaamheid

Leefomgeving: meer landschap

Het groene raamwerk van de regio versterken we door de landschappelijke kwaliteit, het watersysteem, de biodiversiteit en de groenvoorzieningen leidende principes te laten zijn bij het ruimtelijke ontwerp voor de Groene Metropool.

CONTEXT

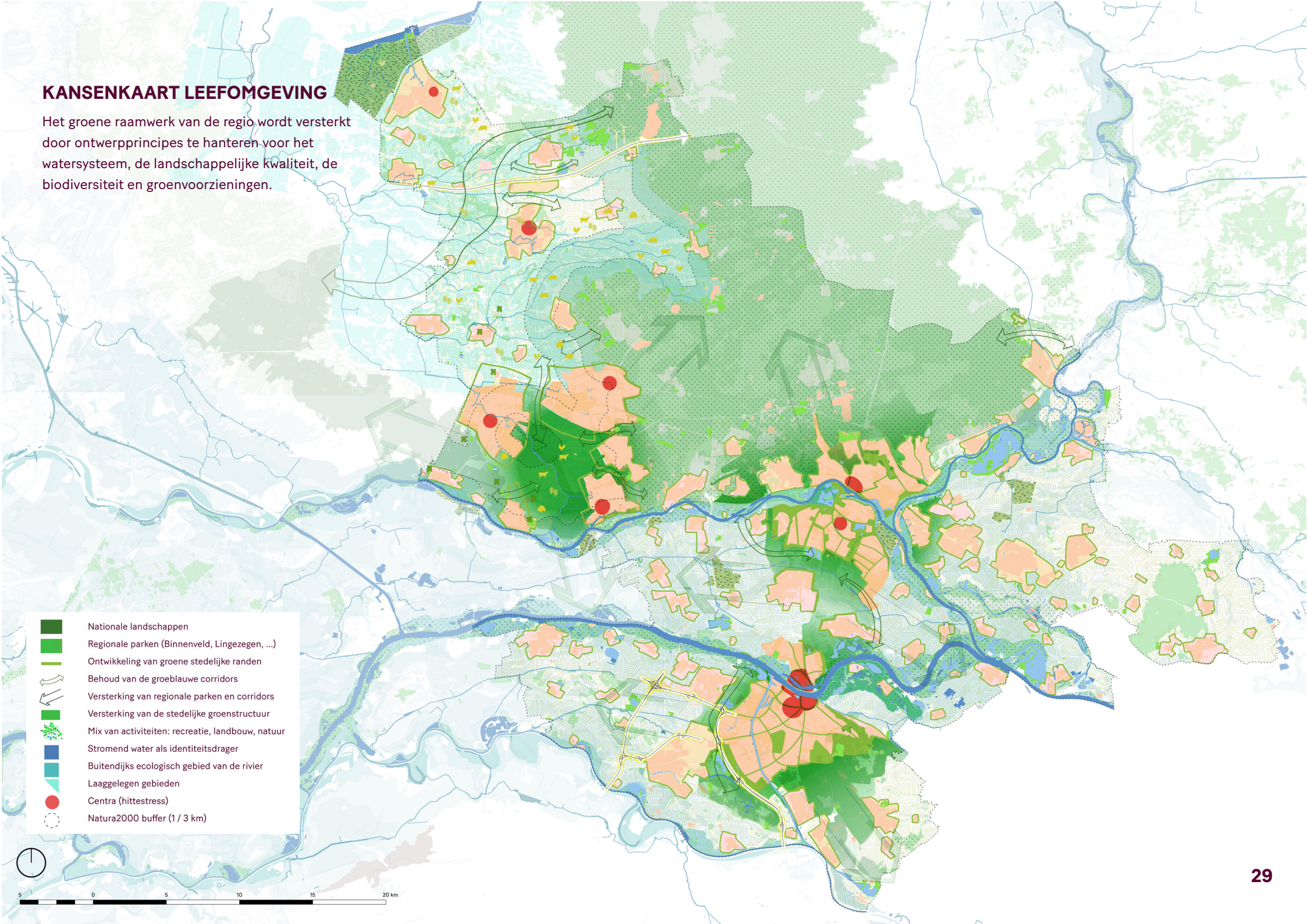
De hoge kwaliteit van de leefomgeving maakt onze regio een fijne plek om te wonen en te werken. De groene en ontspannen leefomgeving draagt positief bij aan het economisch vestigingsklimaat. Onze steden worden tot in hun hart doorsneden door rivieren, beken en parken. Onze inwoners vinden op fietsafstand een aantrekkelijk landschap met prettige uitloopgebieden. De stuwwallen en het rivierengebied zijn plekken waar bewoners en bezoekers uit heel Nederland van genieten. Deze landschappelijke kwaliteit en het agrarische karakter van het landschap rond de dorpen is onderscheidend ten opzichte van andere stedelijke regio's in ons land, al staat die kwaliteit ook onder druk door het intensieve gebruik ervan. Om ervoor te zorgen dat de toevoeging van 100.000 extra woningen en de bijhorende banen en werkgebieden de leefomgeving niet extra onder druk zetten, versterken we de kwaliteit van onze leefomgeving. Het groenblauwe raamwerk van de regio versterken we door het watersysteem, de landschappelijke kwaliteit, de biodiversiteit en de groenvoorzieningen uitgangspunt te laten zijn bij het ruimtelijke ontwerp voor de Groene Metropool. We houden daarbij ook rekening met de afspraken die gemaakt worden in de Regionale Energie Strategieën.

Het huidige groene raamwerk met randvoorwaarden in beeld

KANSENKAART LEEFOMGEVING

Het groene raamwerk van de regio wordt versterkt door ontwerpprincipes te hanteren voor het watersysteem, de landschappelijke kwaliteit, de biodiversiteit en groenvoorzieningen.

KANSEN EN AMBITIES

Het uitgangspunt in deze strategie is dat alle bewoners van onze regio (nu en in de toekomst) recht hebben op een prettige en gezonde leefomgeving. Ze hebben toegang tot recreatiegebieden dichtbij de stad en ook tot de grote natuurgebieden in onze provincies. Het betekent ook dat de woonwijken en hun omgeving zelf voldoende groen zijn, uitnodigen tot bewegen en klimaatadaptief zijn ingericht om zowel hittestress als overstromingen tegen te gaan. Hieronder is weergegeven welke kansen en ambities dat oplevert.

Bestaande natuur
De kwaliteit van bestaande natuur en landschap beschermen en versterken we. Daarmee onderstrepen we het belang van biodiversiteit en de intrinsieke waarde van de natuur. De nieuwe verstedelijking mag de belasting op kwetsbare gebieden niet vergroten. Dat kan alleen door meer natuur- en uitloopgebieden toe te voegen, de stikstofdeposities te verminderen en door de bestaande gebieden goed te beheren.

Bodem, water en klimaat
Bij een toekomstbestendige verstedelijking past dat we rekening houden met het bodem- en watersysteem; dit is het fundament voor het maken van ruimtelijke keuzes. Herstel van het natuurlijke systeem begint met het vergroten van de infiltratie van regenwater in de bodem. De stuwwallen zijn de belangrijkste plekken waar dat gebeurt. Het grondwater in de stuwwallen is de bron van water in tijden van droogte en is onze belangrijkste strategische drinkwaterreserve. En daar anticiperen we op. Het betekent dat op sommige locaties het behoud van bodemstructuren noodzakelijk is voor schoon drinkwater, waardoor toepassing van geothermie of bodemenergiesystemen niet mogelijk is. Ook werken we aan een gezond en veerkrachtig watersysteem, een robuuste blauwe dooradering in het landschap voor het vasthouden en opvangen van water.

Energie
Met deze strategie stimuleren we de energietransitie. Door langetermijnplannen voor verstedelijking te maken, is het makkelijker om de energienetwerken zowel boven als onder de grond mee te 'plannen'. Kansen benutten we zo veel als mogelijk, vooral als de afstand tussen vraag en aanbod kort is. De vergelijking tussen de concept-RES'en en het verstedelijkingsconcept laat nog geen conflicten zien; de uitgangspunten sluiten goed op elkaar aan.

Agrifood/Landbouw
Het belang van de agrifoodsector is groot in onze regio. De sector is ruimtelijk, sociaal en economisch verweven in de maatschappij. De transitie richting meer natuurinclusieve landbouw en kringlooplandbouw is een opgave die ruimte vraagt. Door ruimtelijke zonering en zo veel als mogelijk te zoeken naar functiecombinaties, ondersteunen we de transitie van de landbouw. Deze verstedelijkingsstrategie is een mede-aanleiding om een gezamenlijke onderzoeksvraag naar landbouw in de Vallei op te stellen. De uitkomsten daarvan leiden mogelijk tot aanvullende ontwerpprincipes die ook behulpzaam zijn in andere gebieden binnen de Groene Metropool.

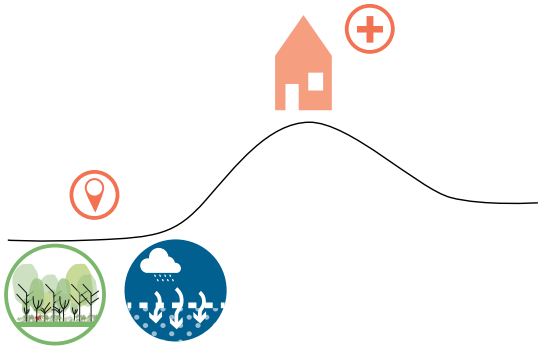
Stikstof
De insteek van dit verstedelijkingsconcept is dat de ruimtelijke ingrepen die we doen, bijdragen aan de vermindering van stikstof op de natuur. We kiezen daarbij voor een gebiedsgerichte aanpak. We gaan ervan uit dat door een mix van lokale, regionale en landelijke maatregelen, vrijwel alle woon- en werklocaties vergunbaar zijn op de middellange en lange termijn.
Ons uitgangspunt bij het opstellen van de strategie is dat het geplande wetsvoorstel Stikstofreductie en Natuurverbetering zoals gepland in 2021 in werking treedt. Als dat niet het geval is, zal dat een wijziging betekenen in het faseren van ontwikkelingen in ruimte en tijd. Samen met een stikstofregisseur brengen we dat de komende maanden in kaart.

Bestaande wijken
In het verstedelijkingsconcept kiezen we ervoor om te verdichten in bestaande wijken en daar programma toe te voegen voor wonen, werken, groen en dergelijke. Dat is een kans om in bestaande wijken ook een begin te maken met klimaatadaptatie, de verbetering van de biodiversiteit om daarmee de gezondheid van de bewoners van de wijk te verbeteren.

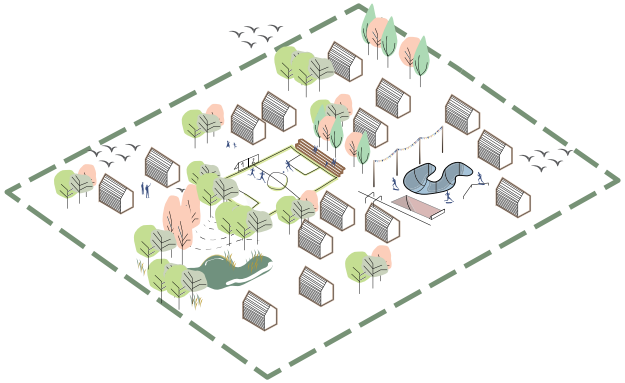
ONTWERPPRINCIPES

1. Het werken met zones van verstedelijking
We geven de voorkeur aan verdichting boven uitleglocaties. Hoe kleiner we de 'footprint' van de bebouwde omgeving kunnen maken, hoe meer ruimte er is voor die andere functies: recreatie, een natuurlijker watersysteem, ruimte voor agrariërs, mooi landschap, natuur, enzovoort.

Maar, de bouwopgave is te groot om met alleen verdichting kunnen realiseren. Bij het ruimtelijk aanwijzen van geschikte uitleglocaties hanteren we een aantal principes:

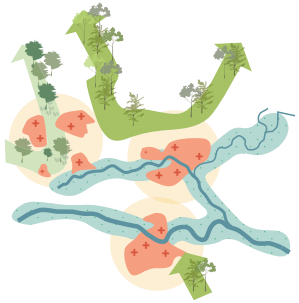
- De laagste en natste delen houden we zoveel mogelijk vrij van nieuwe bebouwing. We bouwen er niet, maar deze gebieden zijn wel een belangrijk onderdeel van ons integrale ruimtelijk ontwerp.

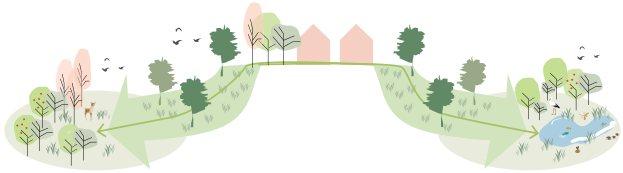
- Onze inzet is dat we leefomgevingen maken, dus niet alleen monofunctionele locaties voor wonen of werken. Dat betekent dat recreatieve uitloopgebieden, sportvelden, natuur en hydrologische buffers bij het ruimtelijk ontwerp horen.

- We verstedelijken in principe niet in het Natuur Netwerk Nederland, weidevogelgebieden, uiterwaarden, huidige waterbergingsgebieden, bovenop de stuwwallen en in de droogdalen. Behoud van onze natuurwaarden begint met het beschermen ervan. Herstel van het natuurlijke watersysteem is noodzakelijk bij klimaatadaptatie en onder de stuwwallen liggen onze strategische drinkwaterreserves. Droogdalen en uiterwaarden zijn locaties met een te hoog risico op overstroming.

- De hogere delen in het landschap bieden de beste ondergrond voor verstedelijking. Dit zijn bijvoorbeeld de flanken van stuwwallen (uitgezonderd de droogdalen). In de vallei en het rivierengebied zijn oeverwallen, dekzandruggen en rivierduinen relatief geschikte locaties. Al deze locaties vragen om een zorgvuldig ontwerp, rekening houdend met landschap en bestaande functies die niet zomaar kunnen wijken.

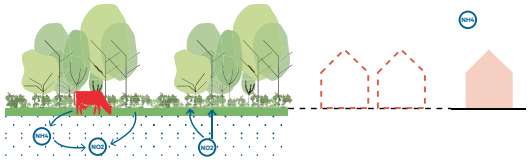
- Groene buffers tussen de kernen houden we intact en versterken we waar nodig. We zorgen ervoor dat op de overgangen tussen de stuwwallen en de lagere gronden geen ondoordringbaar lint van bebouwing ontstaat die deze twee natuurlijke systemen isoleert. Deze 'groene vingers' zijn ook belangrijk voor de leefbaarheid, klimaatadaptatie en identiteit van onze bestaande kernen en wijken.

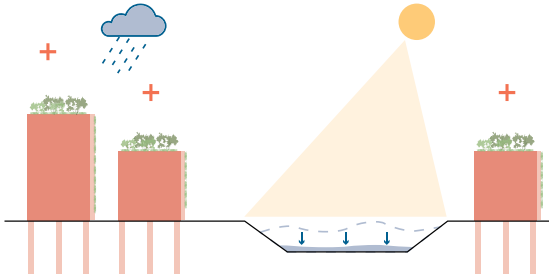
- We behouden en versterken de landschappelijke en cultuurhistorische kwaliteit van engen (oude landbouwgebieden), waardevolle open gebieden, landgoederen, beschermde monumenten en de Grebbelinie, IJssellinie en Romeinse Limes.

- We houden wederzijds afstand tussen verstedelijkingslocaties en windmolens.

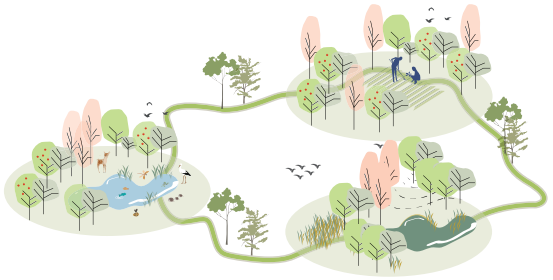
- Op locaties die op korte afstand van stikstofgevoelige habitats ontwikkeld worden, zetten we maximaal in op het minimaliseren van netto negatieve effecten op de natuur. Als dat niet of onvoldoende kan, schuiven we de ontwikkeling van deze locaties naar de langere termijn of vallen deze af ten opzichte van meer haalbare locaties. Toevoer- en rondwegen en andere stikstofbronnen leggen we op een zo groot mogelijke afstand aan van de gevoelige habitats.

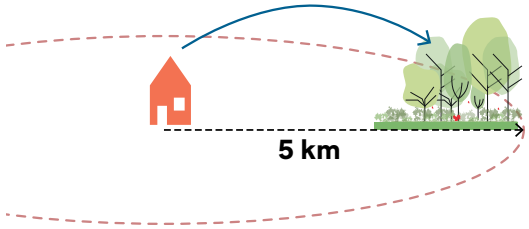

- We houden bij het ruimtelijk ontwerp van verstedelijking rekening met beperkingen in bodemgebruik dicht bij de (toekomstige) drinkwaterwinning en vice versa.

2. Multifunctioneel ruimtegebruik nabij de stad
Wanneer er 100.000 woningen toegevoegd worden aan de regio zijn ook extra recreatiemogelijkheden nodig. We willen onze inwoners prettige recreatiegebieden bieden en tegelijkertijd de bestaande natuurgebieden niet verder belasten. Om die reden hanteren we een aantal principes:

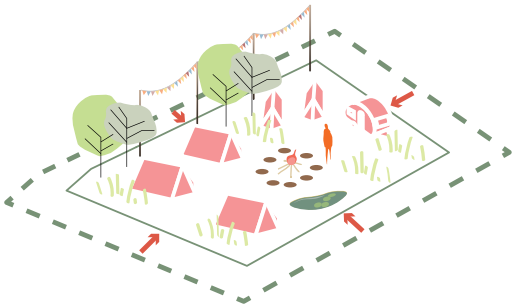

- We realiseren nieuwe uitloopgebieden op fietsafstand van de woningen: op 5 kilometer afstand of dichterbij. De belangrijkste (grootste) gebieden ontsluiten we ook goed met het openbaar vervoer om ze zo voor iedereen toegankelijk te maken.

- Nieuwe recreatieve voorzieningen combineren we met doelen voor een klimaatadaptief watersysteem, (natuur inclusieve) landbouw, natuur en energietransitie. We zien vooral kansen om gebieden te ontwikkelen waar bijvoorbeeld landbouw, hernieuwbare energie en recreatie gecombineerd kunnen worden. De korte afstand tot de vraag naar energie (bedrijven en woningen) maakt deze gebieden interessant voor zonne-energie opwekking, als ze ruimtelijk goed ingepast zijn. Voor agrariërs kan dit helpen de omslag naar natuurinclusief te financieren en ontstaan nieuwe verdienmodellen, mede gericht op de recreanten en energie.

- Het nieuwe groen kan vele vormen aannemen die lokaal specifiek zijn. Het ontwerp en de precieze locatie ervan is dan ook geen onderdeel van de verstedelijkingsstrategie, maar van de gebiedsuitwerkingen. Er kan bijvoorbeeld natuur, bos, ruimte voor water en klimaat of een ecologische verbindingszone mee gerealiseerd worden, maar ook aantrekkelijk(er) en goed toegankelijk agrarisch gebied of een recreatiegebied met zwemplas. Het ontwerp passen we aan bij het landschap.

- We spreken af om standaard een vast aantal m² uitloopgebied per nieuwe woning toe te voegen in de vorm van nieuwe groen en/of landschap. Een rekensom geeft aan dat dat in theorie om zo'n 5.000 hectare in de Groene Metropool gaat. Dit is 'buiten'-ruimte die beschikbaar is voor alle nieuw toe te voegen woningen: zowel in de steden en daarbuiten. De insteek is dat er genoeg dagelijks, wekelijks en maandelijks groen moet blijven voor alle inwoners in de Groene Metropool. En als het aantal nieuwe inwoners fors groeit, groeit het groen dus mee[2]. De uitwerking kan op allerlei manieren plaats vinden. Het genoemde streefgetal valt samen met de meest extensieve vormen. Wanneer we kiezen voor intensief bruikbare recreatiegebieden als bijvoorbeeld parken, dagcampings of speelweides, gebruiken we minder ruimte. We ontwikkelen een vergelijkingsnorm die voor alle verschillende typen uitloopgebieden informatie geeft over recreatiedichtheid, kosten, koppelkansen en inrichting.

- We zetten bij de (her)ontwikkeling van werkgebieden in op de menging van functies zoals combinaties van wonen en werken. Leefomgevingen zijn er immers niet alleen voor bewoners, maar ook voor werknemers. We zetten in op een goed werkklimaat en verblijfgebied voor werknemers; niet alleen op de campussen maar ook in de overige werkgebieden.

3. Veranderingen in de agrarische sector

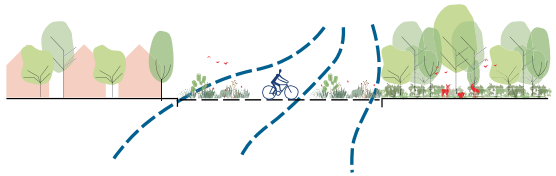
De verschillende opgaven en de daarbij horende ruimtebehoeften in het landelijk gebied pakken we integraal en gebiedsgericht aan. We ondersteunen daarbij een vitale, toekomstbestendige landbouwsector en bieden toekomstperspectief voor agrarische ondernemers, rekening houdend met de ruimtebehoefte van andere functies die soms prioriteit hebben. We kijken gebiedsgericht naar wat er nodig is om (blijvende) agrarische ondernemers een goede locatie te geven of te laten behouden passend bij hun (nieuwe) bedrijfsvoering. Daarbij betrekken we ook stoppende agrariërs om voor ieder een passende oplossing te vinden. Waar mogelijk zetten we in op meervoudig ruimtegebruik en bijbehorende verdienmodellen.

[2] In de regio Utrecht (U10) is "Groen groeit mee" de uitdagende slogan, die duidelijk wil maken dat als de regio/provincie groeit qua inwoneraantal, economie en mobiliteit, ook de behoefte groeit aan groene recreatieruimte en natuur meegroeit. Tel daarbij de noodzakelijke veranderingen waar de groene ruimte voor staat (meer duurzame landbouw, ruimte voor opwek van elektriciteit, meer biodiversiteit, etc.). Gemeenten hebben de opdracht om uit te werken hoe groen daadwerkelijk mee kan groeien. In de verstedelijkingsstrategie van de Groene Metropool doen we daarvoor een eerste voorstel.

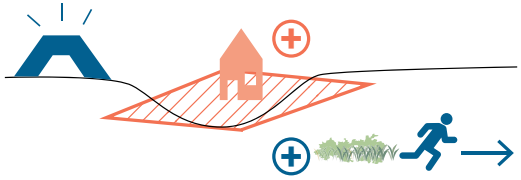
Enkele in het oog springende potentiële locaties voor nieuwe recreatieve voorzieningen:

- Er is ruimte om Park Lingezegen verder uit te breiden richting de uiterwaarden, om zo een verbinding te creëren.
- Het Binnenveld samen met het gebied tussen Ede en Veenendaal biedt kansen voor de ontwikkeling van recreatie, natuur en hydrologie. Daarbij dient rekening gehouden te worden met het Natura 2000 gebied , waterberging, de agrarische functie en andere ruimtelijke claims op het gebied.
- Tussen Beuningen en Nijmegen ligt een gebied dat potentie heeft om integraal ontwikkeld te worden met recreatie- en woonfuncties. Zo kan op de langere termijn (2030-2040) de Beuningse plas een recreatieve functie krijgen.

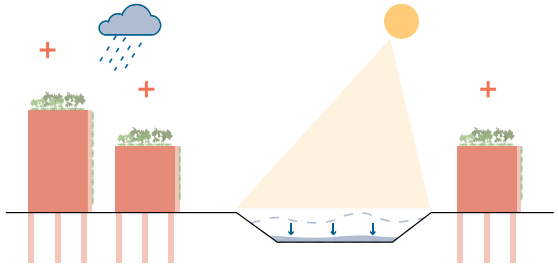
4. Inrichting van de stedelijke omgeving
Met de verstedelijkingsstrategie doen we uitspraken over hoe we vinden dat de regio het beste kan groeien of (her)ingericht kan worden. Vanuit de bouwsteen leefomgeving blijven we daarbij zo dicht mogelijk bij de kwaliteit en gebiedseigen kenmerken die de regio al heeft.

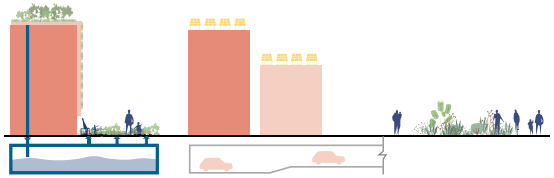
- Op de overgang van woonwijken naar het landelijk gebied werpen we geen extra barrières op voor fietsers en wandelaars, maar creëren we nieuwe verbindingen. We richten onze infrastructuur zo in dat de barrièrewerking voor flora en fauna geminimaliseerd wordt. De mobiliteitstransitie, waarbij meer gewandeld wordt en ook de fiets en het openbaar vervoer vaker gebruikt worden dan de auto, is uitgangspunt voor ons stedelijk ontwerp. Dat is uitgewerkt in de bouwsteen Mobiliteit.

- Waterveiligheid staat in heel Nederland hoog op de agenda. In onze regio betekent dat dat we er rekening mee houden dat omvangrijke nieuwbouw in het rivierengebied en de vallei tot gevolg kan hebben dat dijken verder verstevigd moeten worden. We houden er ook rekening mee dat er vluchtwegen nodig zijn.

- Daarnaast houden we rekening met een toename van zowel drogere en warmere zomers als zwaardere buien in die zomers. Waterberging die droogvalt, sloten die greppels worden en zwaardere funderingen zullen normaler worden. Dit vraagt om meer ruimte voor waterberging in bebouwd gebied, meer groen en blauw in de stad en een andere inrichting.

- De doelen voor gezondheid, water en ecologie (inclusief stikstof) zijn in ontwerpen voor verstedelijking vaak goed te combineren. In de gebiedsuitwerkingen onderzoeken we een ruimtelijk concept voor het inrichten en verdichten van de stad, gericht op gezondheid, natuur en klimaat. Aan de hand van praktijkvoorbeelden zullen we een ‘catalogus’ met maatregelen maken die toegepast kunnen worden in de nieuwe leefomgevingen en die meerdere functies met elkaar koppelen. Voorbeelden van elementen uit het systeem zijn:
    - parkeeroplossingen anders dan op maaiveldniveau
    - groen- en sportvoorziening op loopafstand.
    - maatregelen die luchtkwaliteit bevorderen en geluidsoverlast tegengaan
    - inzet van daklandschappen voor groen (tegen hittestress) en zonne-energie.
    - inzet op circulaire bouwen: industriële bouwsystemen en hergebruik van materialen (zie ook de bouwsteen Wonen) en bijvoorbeeld een grijswatersysteem.

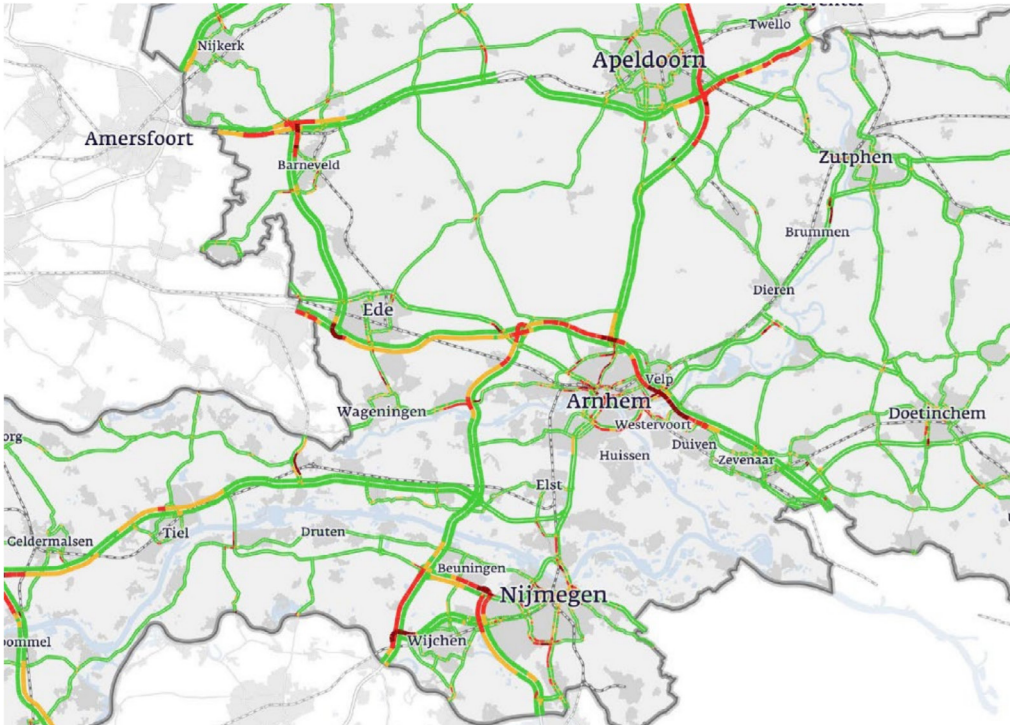
Mobiliteit: slim en schoon

We stellen de reiziger centraal en we verleiden hem of haar om de slimste en schoonste keuzes te maken om door het netwerk te reizen. We benutten bestaande mobiliteitsnetwerken beter. We willen de groei in balans brengen met onze leefkwaliteit en aantrekkelijkheid van cultuur, recreatie en landschap.

CONTEXT

De verstedelijkingsstrategie kiest vanuit een samenhangende aanpak (leefomgeving, wonen, economie, bereikbaarheid) optimale locaties voor nieuwe woningen en werklocaties. Uit de mobiliteitsscan blijkt wat de effecten zijn van de toevoeging van nieuwe woningen (zie onderstaande analyse). Het mobiliteitsnetwerk in de Groene Metropool heeft nu al een groot aantal knelpunten (binnen de regio en in de aansluitingen op het stedelijk netwerk Nederland) en de groei van het aantal woningen gecombineerd met een groei van de economie, maakt de druk (op de knelpunten) in de toekomst alleen maar groter. We verwachten dat maatregelen en investeringen nodig zijn om deze effecten te voorkomen en om de locaties zoals die naar voren komen in het mobiliteitsconcept, te kunnen ontwikkelen zoals gedacht. Daarbij moeten we ook kijken naar de exploitatiekosten van het OV.

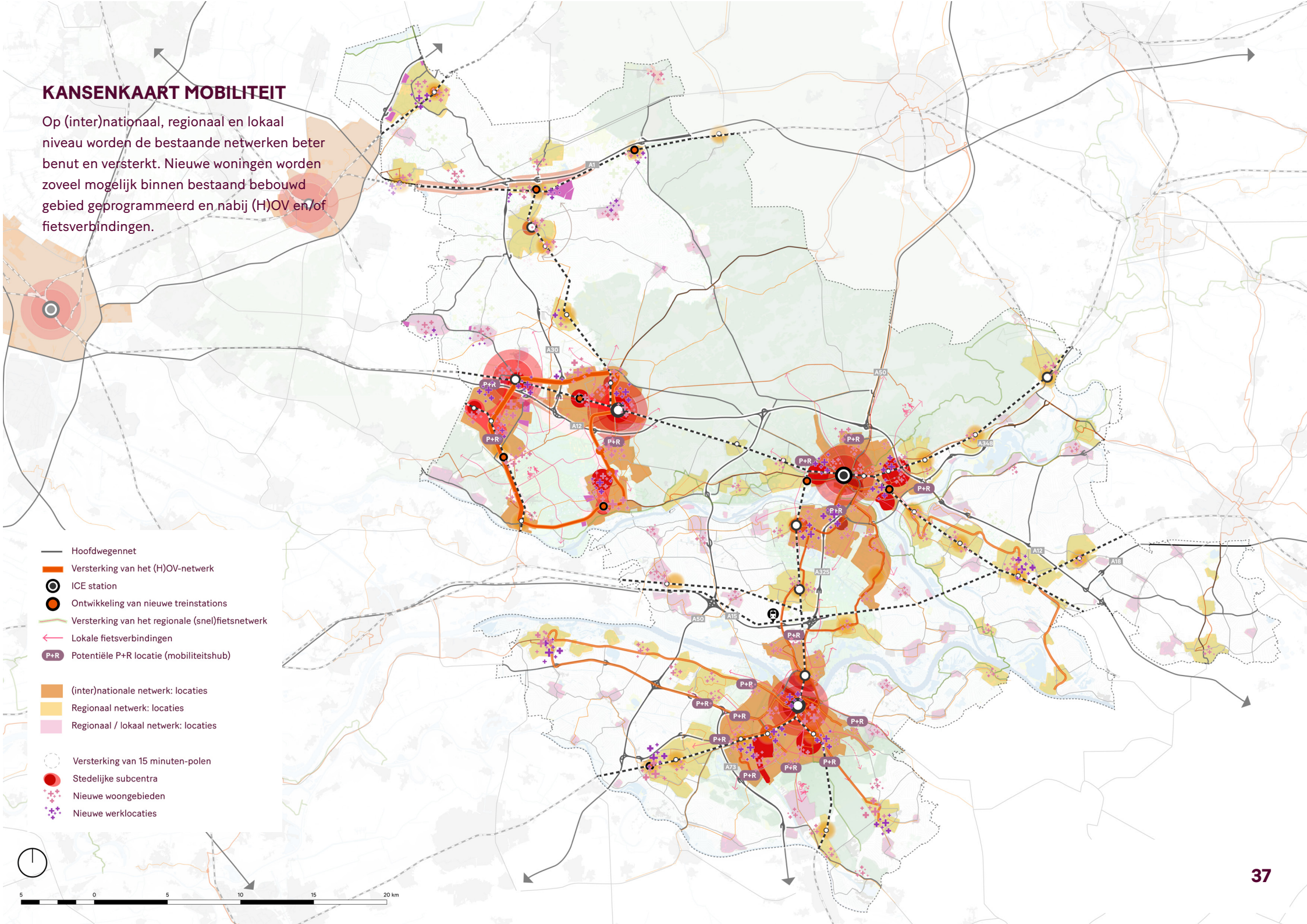
De verschillende verkeersstromen op internationaal, nationaal en regionaal niveau komen samen op een druk bezet spoor op de corridor Randstad-Arnhem-Rhein Ruhr en op de corridor Amersfoort- Foodvalley-Apeldoorn. Als we kijken naar de huidige situatie op de weg, zijn er vooral in de avondspits problemen. Onderstaande kaart illustreert de daadwerkelijk gereden snelheden op het wegennetwerk van Gelderland in 2019. Hoe roder de kleur, hoe langzamer het verkeer zich beweegt in vergelijking met een situatie zonder files. Veel congestie is ook te vinden op de stedelijke hoofdstructuur.

Vertraging op de weg in Gelderland in 2019, avondspits (Mobiliteitsscan, Floating Car Data, 2019)

KANSENKAART MOBILITEIT

Op (inter)nationaal, regionaal en lokaal niveau worden de bestaande netwerken beter benut en versterkt. Nieuwe woningen worden zoveel mogelijk binnen bestaand bebouwd gebied geprogrammeerd en nabij (H)OV en/of fietsverbindingen.

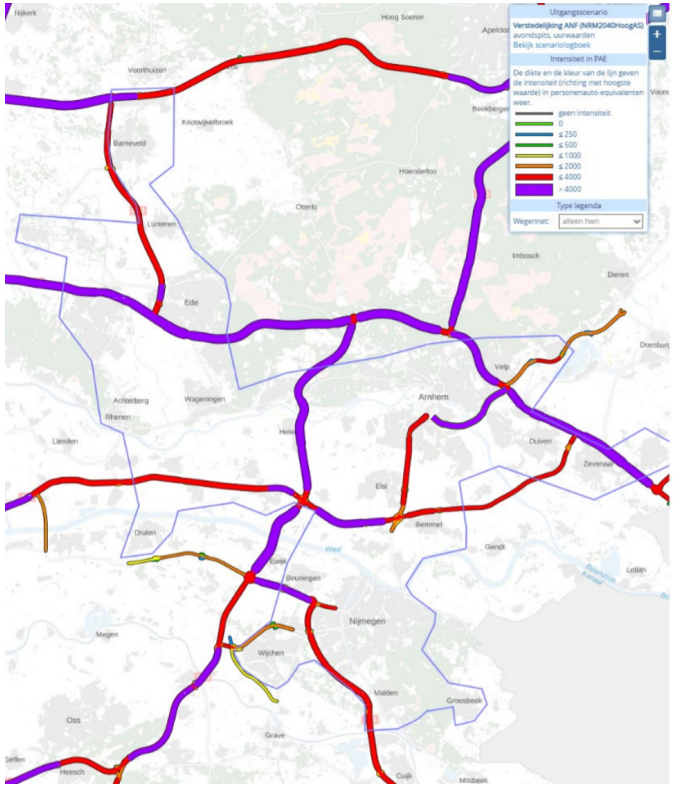

Hier ontstaan vaak de meeste vertragingen. Dit is voor de verstedelijkingsstrategie ook een uitdaging. Immers, meer woningen toevoegen in bestaand stedelijk gebied, betekent ook meer autoritten toevoegen aan een hoofdstructuur die al aan zijn maximale opnamecapaciteit zit. Daarmee kost het veel tijd om de stad uit te komen of er in te komen. Voor deze zogenaamde first mile / last mile moet een oplossing komen.

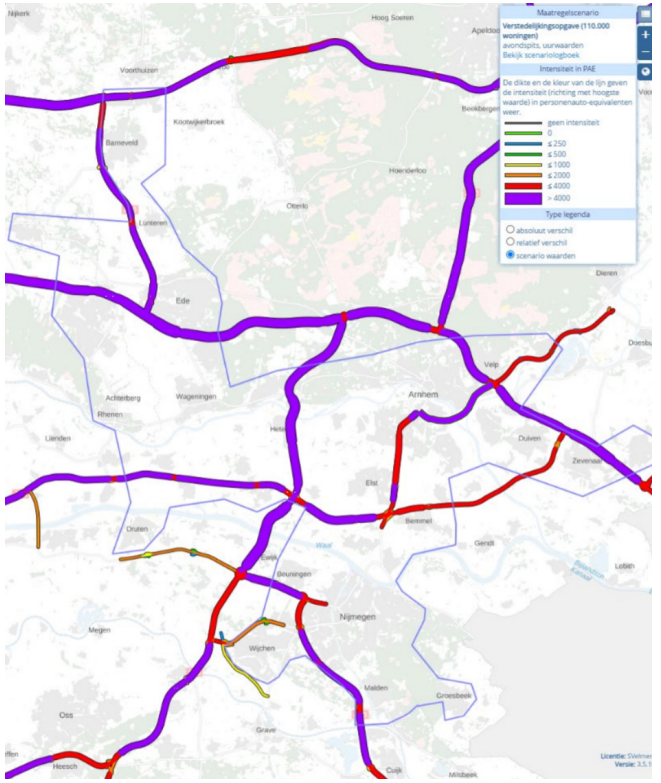
De toevoeging van nieuwe woningen zorgt voor een groei van het verkeer in vrijwel de hele regio. Hieronder wordt links de prognosesituatie zonder de woningbouw getoond, met rechts de situatie met de woningbouw (paars hoogste intensiteit). Het verkeer neemt met name toe op de A73, A50, A15, A12, A1 en A30.

Met toevoeging van de woningen (en werklocaties) in de komende 20 jaar wordt de maximale capaciteit bereikt op een flink aantal snelwegen (>100%): A50, A73, A12 en A30. Dit levert een aantal knelpunten op in het stedelijk netwerk Arnhem-Nijmegen-Foodvalley en op verbindingen met andere stedelijke netwerken. Die knelpunten zijn zoals gemeld niet alleen zichtbaar op de weg, maar ook op het spoor, in het regionaal ov en op de fietspaden. De drukte op het spoornetwerk in onze Regio/Oost- Nederland heeft ook alles te maken met het feit dat niet alleen internationaal, nationaal en regionaal spoor van dezelfde spoorcorridors gebruik maken, maar dat deze corridors naast personenvervoer ook vaak voor goederenvervoer gebruikt worden. Dat geldt bijvoorbeeld voor de spoorcorridors Randstad-Arnhem-Rhein Ruhr en Amersfoort-Foodvalley-Apeldoorn.

De verstedelijkingsstrategie brengt in beeld in welke gebieden bij voorkeur gebouwd wordt en welke randvoorwaarden (investeringen) nodig zijn om dat op een goede manier te kunnen doen. Dat gaat onder andere om mobiliteitsoplossingen. Gezien het grote effect van de verstedelijking op

Effect intensiteit (Mobiliteitsscan)
Prognose 2040 (referentie)

Effect intensiteit (Mobiliteitsscan)
Verstedelijking / nieuwe woningen

het (toch al drukbezette) mobiliteitsnetwerk, is het belangrijk verschillende opties voor oplossingen en maatregelen in het mobiliteitsnetwerk in kaart te brengen (onderzoeksagenda).

In het uitgevoerde onderzoek en de voorgestelde principes, anticiperen we op de volgende ontwikkelingen:

- De groei van het aantal verplaatsingen: we verplaatsen ons steeds meer en het aantal verplaatsingen blijft groeien (mede door het toevoegen van nieuwe woningen). Door die groei kunnen meer knelpunten ontstaan. Prognoses laten zien dat het in 2025 alweer drukker is dan in 2019 (KIM) en er een grote groei zichtbaar is in 2030 en verder.
- De groei van logistiek en stadslogistiek.
- De klimaatopgave: de opgave voor het klimaat is 55% CO_2-reductie in 2030 en een energieneutraal Gelderland in 2050. In Gelderland veroorzaakt mobiliteit bijna een derde van de totale CO_2-uitstoot.

KANSEN / AMBITIE

Om te anticiperen op zowel de groei van het aantal verplaatsingen/knelpunten als de klimaatopgave kiezen we er vanuit de verstedelijkingsstrategie voor om mensen in de Groene Metropool zoveel mogelijk binnen het stedelijke netwerk (korte afstanden) en tussen stedelijke netwerken (lange afstanden) te laten reizen op de slimste en schoonste manier. Zoals aan de rand van stedelijke netwerken overstappen van auto op fiets of openbaar vervoer (flexibel en beter benutten mobiliteitsnetwerk). De reiziger staat hierbij centraal. Op deze manier wordt het bestaande netwerk het beste benut en werken we aan CO2-reductie. We willen de groei in balans brengen met onze leefkwaliteit en aantrekkelijkheid van cultuur, recreatie en landschap.
Dit kan door de vorming van mobiliteitshubs, door het stimuleren van fietsen en lopen op korte afstanden binnen het stedelijk netwerk (first mile / last mile), door het vergroten en versterken van het Hoogwaardig Openbaar Vervoer-netwerk (HOV-netwerk) en door voor verbindingen op langere afstanden tussen stedelijke netwerken in te zetten op openbaar vervoer en spoor. Naast investeringen, moeten we ook kijken naar de exploitatiekosten (van het OV). Door meer te lopen, te fietsen, meer gebruik te maken van het openbaar vervoer en deelvervoer neemt vertraging op de weg af en wordt mobiliteit duurzamer.
Gezien de grote effecten die de toevoeging van extra woningen heeft op het wegennet, is het ook nodig te kijken welke inrichting van het regionale en landelijke wegennet nodig is. Gedragsmaatregelen zoals het stimuleren van thuiswerken, verkeersmanagement en het stimuleren van fietsgebruik en technologische ontwikkelingen zoals benutten van data en inzetten op schonere brandstoffen, elektrische auto's (laadinfrastructuur) of zelfrijdende auto's, dragen bij aan slim en schoon vervoer. Daarbij zetten we in op een verkeersveilige omgeving.

Dwars door de Groene Metropool lopen de twee belangrijkste goederencorridors van Europa. We maken volop gebruik van onze gunstige ligging aan deze corridors, want dit maakt het voor bedrijven aantrekkelijk om zich te vestigen in de regio. Het goederenvervoer zal naar verwachting verder groeien. Ook de transportstromen nemen toe en dat vraagt om betere verbindingen van weg, water en spoor. Door in te zetten op een sluitend netwerk stimuleren we de modal shift van weg naar spoor en water, het vergoenen van scheepvaart en zero-emissie stadslogistiek.
Tegelijkertijd heeft het goederenvervoer ook effect op het mobiliteitsnetwerk. Goederenvervoer en personenvervoer maken in veel gevallen gebruik van dezelfde spoorcorridors. Dat vraagt om keuzes: de keuze op welke corridors we goederenvervoer nu juist wel of juist niet willen hebben. Dat speelt in de Noordelijke Foodvalley langs de A1 corridor bij Nijkerk en Barneveld en ook bij het spoorgoederenvervoer door Arnhem (waar mogelijke Noordtakvarianten van de Betuweroute de spoorcorridor kruisen in Arnhem). Dat heeft negatieve invloed op de leefkwaliteit van inwoners, op de grote verstedelijkingslocatie Arnhem-Oost en op de A12-corridor. Een goede oplossing hiervoor is randvoorwaardelijk om groei van zowel het goederenvervoer als het aantal woningen mogelijk te maken en leefkwaliteit van bewoners in deze gebieden op peil te houden.

ONTWERPPRINCIPES

Bij de uitgangspunten en ontwerpprincipes voor de bouwsteen mobiliteit kijken we hoe we het beste kunnen anticiperen op de belasting van het mobiliteitsnetwerk.

De keuze voor locaties voor wonen en werken in de regio hebben grote invloed op de mogelijkheden om slim en schoon te reizen. Vanuit het verstedelijkingsconcept wordt daarom ingezet op de volgende uitgangspunten en ontwerpprincipes:

Deze uitgangspunten raken aan de bouwstenen wonen, leefomgeving en economie. Slim en schoon bereikbare woonlocaties en nabijheid van werk, voorzieningen, groen en sociale contacten zijn gunstig voor een brede welvaart in de Groene Metropool. Dat versterkt de agglomeratiekracht en de netwerkkracht.

De ontwerpprincipes worden op de volgende pagina's uitgewerkt per ruimtelijk schaalniveau (internationaal/nationaal, regionaal en regionaal/lokaal) en per type woonlocatie. Daarbij zijn ter illustratie van de ambitie slim en schoon en de ontwerpprincipes mogelijke mobiliteitsoplossingen genoemd. De genoemde mobiliteitsoplossingen liggen uitdrukkelijk niet vast, maar deze worden onderzocht in de gebiedsuitwerkingen (onderzoeksagenda).

- Locatie komen alleen in aanmerking voor een bestemmingswijziging als in de uitwerking ook de mobiliteitsoplossing wordt opgenomen. Om mobiliteit te beperken wordt waar dat mogelijk is ingezet op het mengen van wonen en werken.

- Nieuwe woningen worden eerst binnen bestaand stedelijk gebied gebouwd, vervolgens aan de randen van steden en dorpen, nog steeds binnen bebouwd gebied. Daarna binnen of direct aan het bestaande bebouwde gebied binnen stedelijke agglomeraties/dorpen.

- Nieuwe woningen worden *zoveel mogelijk* geprogrammeerd nabij (H)OV (trein en bus) en/of in verbinding met nabijgelegen (regionale/snel-) fietspaden, waarbij in de eerste plaats de bestaande capaciteit wordt benut en knooppuntvorming wordt gestimuleerd. Daarna pas wordt gekeken naar mogelijkheden voor aanpassingen aan bestaande mobiliteitsvoorzieningen en als laatste naar de aanleg van nieuwe infrastructuur.

- We zijn ons ervan bewust dat het niet lukt om de hele bouwopgave voor elkaar te krijgen bij (bestaande) knooppunten en in binnenstedelijk gebied. In de gebiedsuitwerkingen geven we aan in welke mate dit mogelijk is en welke oplossingen nodig zijn om te kunnen bouwen op verschillende locatietypen.

(INTER)NATIONAAL NIVEAU

(grootschalige ontwikkellocaties die liggen aan de hoofdinfrastructuur / openbaar vervoer)

Het gaat hierbij om grootschalige ontwikkellocaties, die liggen aan de hoofdinfrastructuur. Vooral voor deze locaties is het ontwerpprincipe om te bouwen bij OV-locaties leidend. Daarbij gaat het om intercitystations. Dit is nodig om te voorkomen dat de snelwegen verder vollopen, zeker omdat het grote aantallen woningen (en dus reizigers) betreft. Dit sluit ook aan op wensen en behoeften van de reiziger. Voor veel (nieuwe) inwoners van de regio geldt dat men reist over langere afstanden (1 uur reistijd naar het werk). We verwachten dat de potentie om per spoor te reizen groot is, gezien de nabijheid van intercitystations en omdat er weinig parkeerruimte is in de stad.

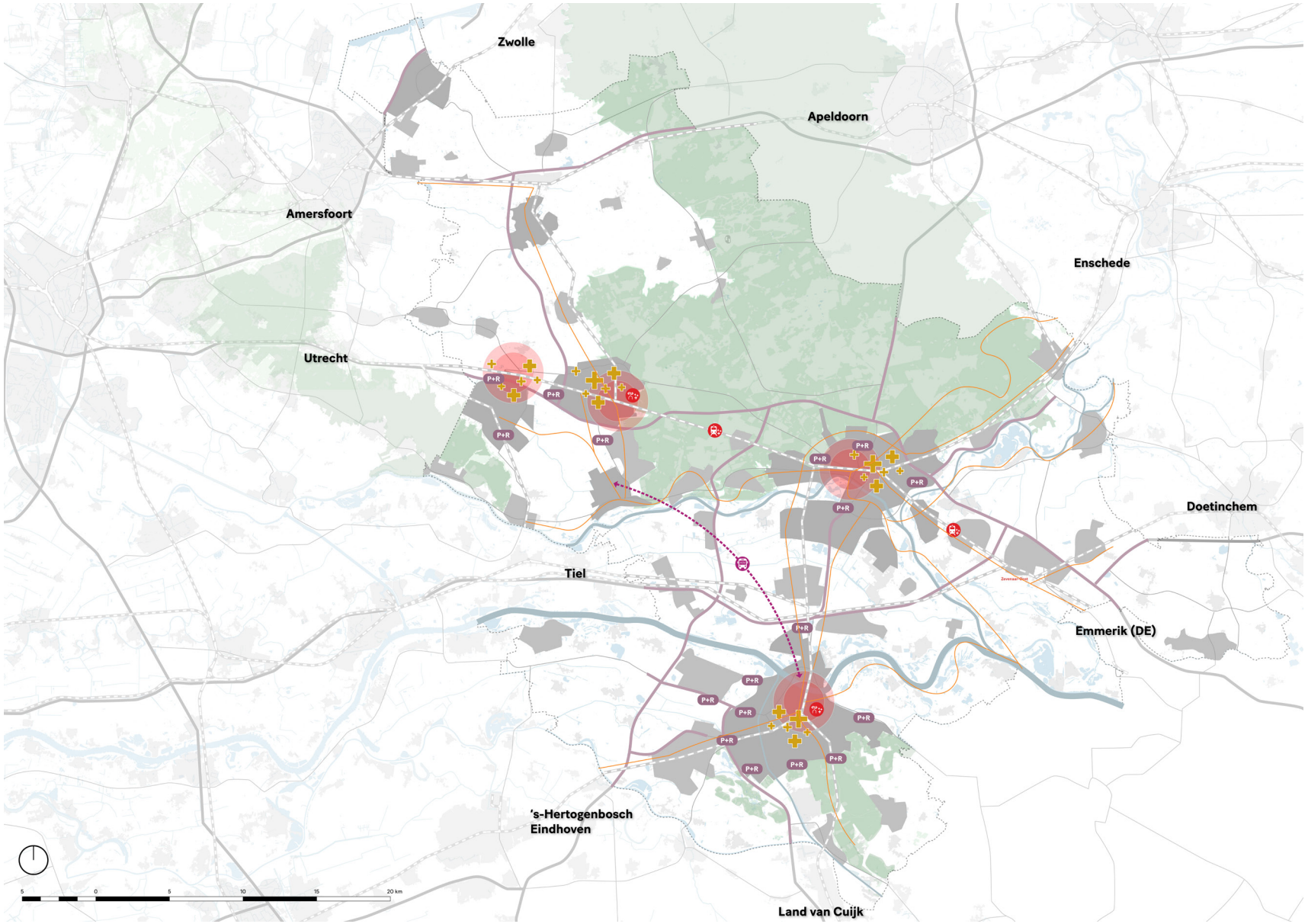
De ontwerpprincipes voor deze locaties

- Bouwen bij intercitystations (zoals Ede-Wageningen, Veenendaal-De Klomp, Arnhem Centraal en Nijmegen Centraal). Door de beperkte ruimte, wordt vanuit de bouwsteen mobiliteit geadviseerd in te zetten op verdichting en op het creëren van hoogstedelijke woonmilieus binnen bestaand stedelijk gebied.
- In potentie ligt de mobiliteitsoplossing er al voordat er gebouwd wordt. Er worden echter knelpunten op het spoor en op de stations gezien. De verschillende stromen op internationaal, nationaal, regionaal niveau komen samen op een druk bezet spoor tussen Randstad-Arnhem-Rhein Ruhr en tussen Amersfoort-Foodvalley-Apeldoorn. Het oplossen van knelpunten is een voorwaarde om op deze locaties te kunnen bouwen. Hoe deze knelpunten opgelost moeten worden is onderwerp van nadere studie.

Deze principes sluiten aan bij de uitvoering van al geplande capaciteitsverbetering zoals: Hoogfrequent Spoor, station Ede-Wageningen en station Nijmegen.

Onderzoeksagenda (illustraties van voorwaarden om te kunnen bouwen):

- In de Ontwikkelagenda Toekomstbeeld OV is er aandacht voor het spoor tussen Arnhem-Utrecht/, Arnhem-Oost en het spoor tussen Utrecht/Amersfoort-Apeldoorn/ (in relatie tot Internationaal goederenvervoer/Internationaal spoor, ICE-verbinding Amsterdam-Arnhem-Ruhrgebied/Berlijn).
- Door IenW en de provincies Utrecht en Gelderland wordt een voorstel voorbereid om voor de corridor Randstad-Arnhem-Rhein Ruhr een integrale aanpak te starten vanwege de vele opgaven rondom deze corridor (internationale, landelijke en regionale spooropgaven, verstedelijkingsopgaven langs deze corridor, economische ontwikkelingen en klimaatopgaven. De inzet is meer trein, minder auto en vliegverkeer.
- Voor het goederenvervoer langs de A12 worden verschillende varianten onderzocht, waaronder de Betuwelijn en de spoorlijn langs de A1.
- Aanvullend mogelijke mobiliteitsoplossingen:: zorg voor kwalitatief hoogwaardig vormgegeven stedelijke hubs/stations, stadsrandhubs en een toereikend fietsnetwerk. Ook voor deze oplossingen is nadere studie nodig, voordat afspraken kunnen worden gemaakt.

Locaties op (inter)nationaal niveau

REGIONAAL NIVEAU

(inzet op locaties die met goed regionaal HOV-netwerk te ontsluiten zijn)

Het gaat hierbij om locaties die met een combinatie van een goed regionaal HOV-netwerk en snelle fietsroutes al ontsloten worden of te ontsluiten zijn. Dat kan gaan om locaties met ruimte voor grote aantallen woningen en reizigers. Het betreft jaren '70 wijken en grotere kernen (net) buiten de stad met eigen voorzieningen, waar in grotere aantallen gebouwd kan worden door te verdichten of aan de stadsrand uit te breiden. Voor sommige locaties liggen er al (regionale) stations/hubs zoals Arnhem-Zuid of station Zevenaar. Andere locaties zijn bereikbaar met bus/Hoogwaardig Openbaar Vervoer (HOV) of er ligt een kans om ze goed bereikbaar te maken per HOV. Hierbij gaat het om reizigers die zich relatief veel verplaatsen binnen de regio (en in mindere mate over langere afstanden). We verwachten dat mensen die op deze locaties wonen, graag gebruik maken van het openbaar vervoer als de verbindingen goede zijn in combinatie met een regionaal fietsnetwerk of snelle fietsroutes. Lokale fiets- en bus-infrastructuur draagt bij aan slimme en schone verbindingen.

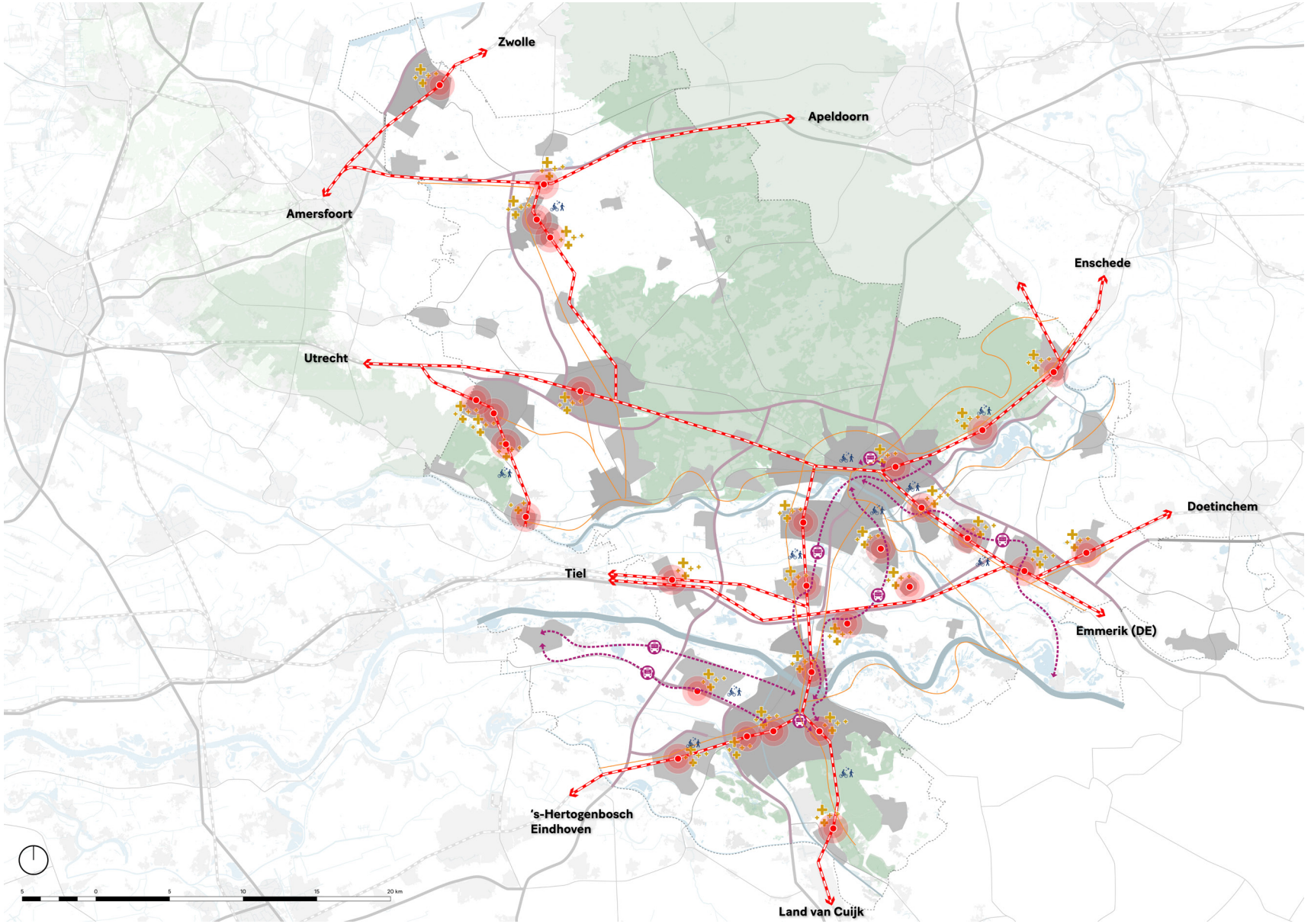
De ontwerpprincipes voor deze locaties

- Bouwen bij Hoogwaardig Openbaar Vervoer of regionale stations of op locaties waar HOV kan worden uitgebreid. Door de beperkte ruimte verdichten/stedelijk woonmilieu creëren binnen bestaand stedelijk gebied. Dan denken we aan locaties zoals: Zevenaar-Oost, Arnhem-Oost, Nijmegen Noord/Ovatonde, Veenendaal-Zuid, station Lent, Rhenen, Barneveld-Noord, Station Hoevelaken, Barneveld-Zuid, Hoevelaken. Dit zijn de zogenaamde regiokernen uit ons systeem.
- In potentie ligt de mobiliteitsoplossing er al voordat gebouwd wordt. Op dit moment zien we door de regio heen nog ontbrekende HOV-verbindingen en (snel)fietsroutes. Het is nodig die te realiseren, om op deze locaties te kunnen bouwen. Het is nodig te onderzoeken welke verbindingen nodig en mogelijk zijn om op deze locaties te kunnen bouwen.

Onderzoeksagenda (illustraties van voorwaarden om te kunnen bouwen):

Deze principes sluiten aan bij al geplande capaciteitsverbeteringen of eerdergenoemde ambities tot capaciteitsverbeteringen. Het zijn voor de verstedelijkingsstrategie voorwaarden om te kunnen bouwen (ter illustratie, nader te onderzoeken):

- Uitvoering geplande capaciteitsverbetering, zoals de Maaslijn, station Heyendaal, frequentieverhoging Valleilijn, sprinterverbindingen naar 4x per uur Nijmegen-Den Bosch.
- Onderzoeken van HOV-lijnen op ontbrekende verbindingen en onderzoeken eventuele (nieuwe) treinstations, bijvoorbeeld (optimalisatie) station Arnhem-Presikhaaf, Arnhem-Oost, Barneveld-Noord en Stroe vanuit toekomstige functie in het netwerk.
- Een voorbeeld van zo'n toekomstige functie is de mogelijke (grote) woonlocatie in de Spoorzone Arnhem-Oost: hier zou onderzocht kunnen worden of Arnhem-Presikhaaf opopgewaardeerd zou kunnen worden. Dit om de ov-toegankelijkheid van Arnhem-Oost te verbeteren gezien de toenemende druk op de snelweg A12. Naast het spoor loopt hier ook een belangrijke HOV-lijn door het gebied en zou een hub onderzocht kunnen worden. Voor Foodvalley-Zuid kan de ontwikkeling van de ov-locatie bij Wageningen onderzocht worden en zou bijvoorbeeld onderzoek plaats kunnen vinden naar de verbindingen en voorzieningen op de ronde Ede, Rhenen, Veenendaal en Wageningen.
- Aanvullend kan worden onderzocht: het stimuleren van daadwerkelijk gebruik van HOV/regionaal spoor door lage parkeernormen, het stimuleren van fietsgebruik (verbeteren fietsnetwerk, gedragsmaatregelen) en het opwaarderen van regionale hubs (met de auto naar de regionale hub en dan verder per spoor).

Locaties op regionaal niveau

REGIONAAL / LOKAAL NIVEAU

(locaties die meer verspreid liggen en vooral door auto en fietsnetwerk ontsloten zijn)

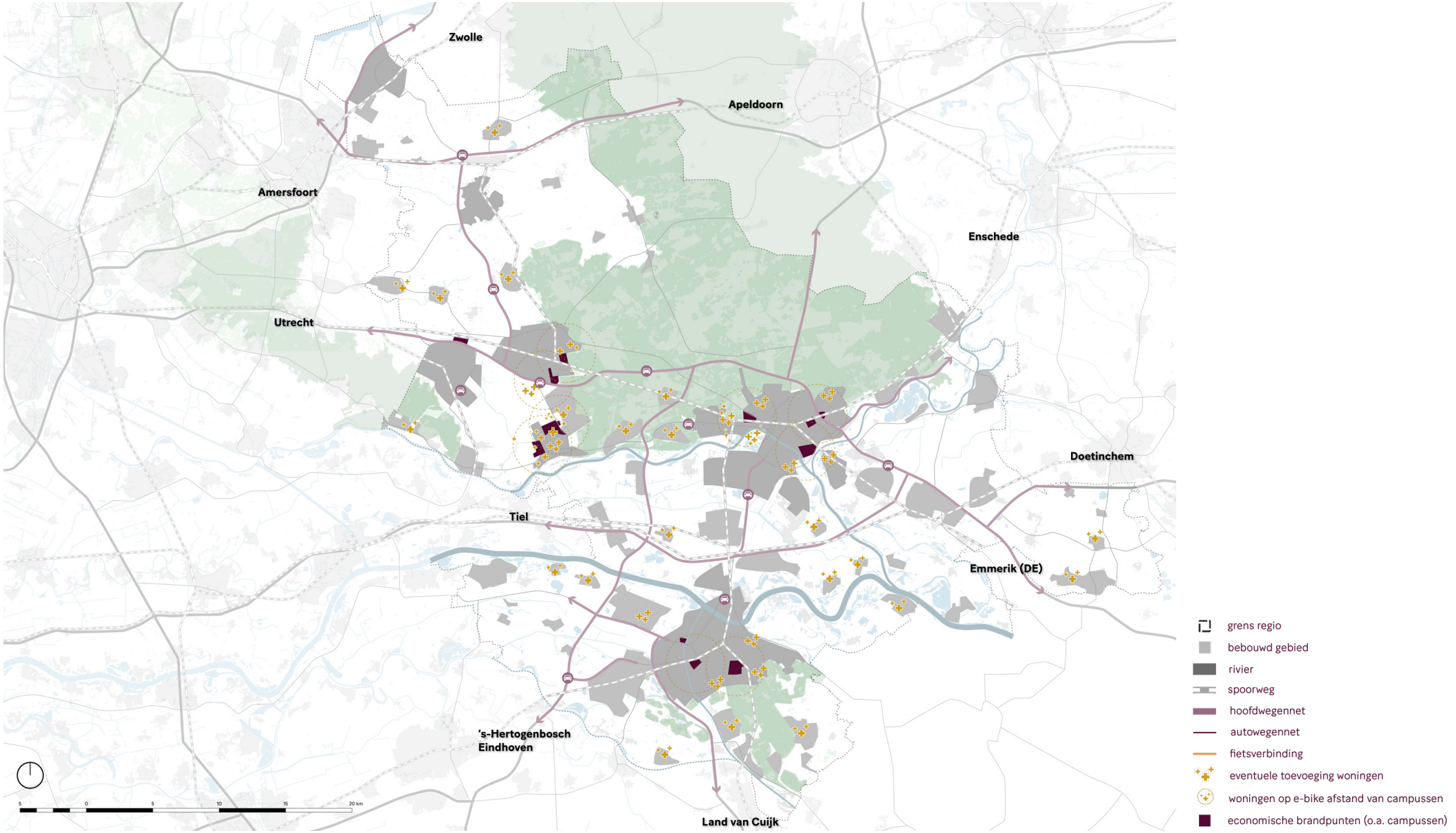
Op het regionale en lokale niveau gaat het om locaties in dorpen (met weinig voorzieningen) die meer verspreid liggen. Voor de leefbaarheid in deze dorpen wordt in de komende jaren gebouwd voor de eigen behoefte. De nadruk ligt op het in stand houden (en waar nodig verbeteren) van verbindingen voor de auto, het openbaar vervoer en de fiets naar voorzieningen in de buurt. Deze dorpen zijn nu beperkt verbonden met openbaar vervoer. Mensen reizen vanaf deze locaties vooral per auto of fiets.

De ontwerpprincipes voor deze locaties:

- Bouw in dorpen voor de eigen behoefte. Verdichten ligt hier vanuit deze bouwsteen geredeneerd niet voor de hand. Ingezet moet worden op landelijk wonen in een stedelijk netwerk. We denken dan aan locaties binnen dorpen zoals Valburg, Scherpenzeel, Ellecom, of kleinere kernen.
- De mobiliteitsoplossing ligt er al en kan nog beter benut en versterkt worden.

Onderzoeksagenda (illustratie van voorwaarden om te kunnen bouwen op deze locaties):

- wegennet op orde houden
- fietsnetwerk op orde houden
- sterk inzetten op vraagafhankelijk ov-haltetaxi/regiotaxi en vraagafhankelijke maatwerkoplossingen,
- dorpen waar mogelijk aansluiten op HOV-verbindingen,
- zorgen voor lokale hubs en/of overstappunten.

Locaties op regionaal / lokaal niveau

Economie: werk maken van de toekomst

Onze regio springt eruit in Nederland als het gaat om de unieke ligging tussen de Randstad en Duitsland en de kansen die dit oplevert in internationale samenwerking. Die ligging biedt logistieke kansen, maar geeft de regio ook een schakelpositie in de kennisuitwisseling op de thema's Food, Health, Hightech en Energy. Deze (kennis)sectoren zijn wereldwijd van belang en volop in transitie.
Ons doel is een regio te zijn die economisch, ecologisch en sociaal tot bloei komt in de komende 20 jaar. Het uitbouwen en versterken van deze sectoren in balans met de omgeving past daarbij. Dat is een stevige opgave én een uitdaging omdat de ruimte beperkt is en we te maken hebben met een hoge woningdruk en veel economische activiteiten. Die opgave pakken we samen op. De verstedelijkingsstrategie is een kans om de ruimtelijke vertaling bij deze economische ambities te maken.

CONTEXT

De verstedelijkingsstrategie is geen economische visie. Het is het ruimtelijke concept waarop de regio zich verder wil ontwikkelen. We maken gebruik van de economische visies van Foodvalley, Arnhem-Nijmegen en het onderzoek 'de Kracht van Oost'. De verstedelijkingsstrategie probeert aansluitend op deze visies (in samenhang met de andere opgaven) de ruimtelijke structuur voor de economie zoveel mogelijk te versterken. De Groene Metropool heeft voor de economie een aantal onderscheidende kenmerken: de ligging, de kennisclusters en de gedrevenheid om ruimte te geven aan verschillende transities.

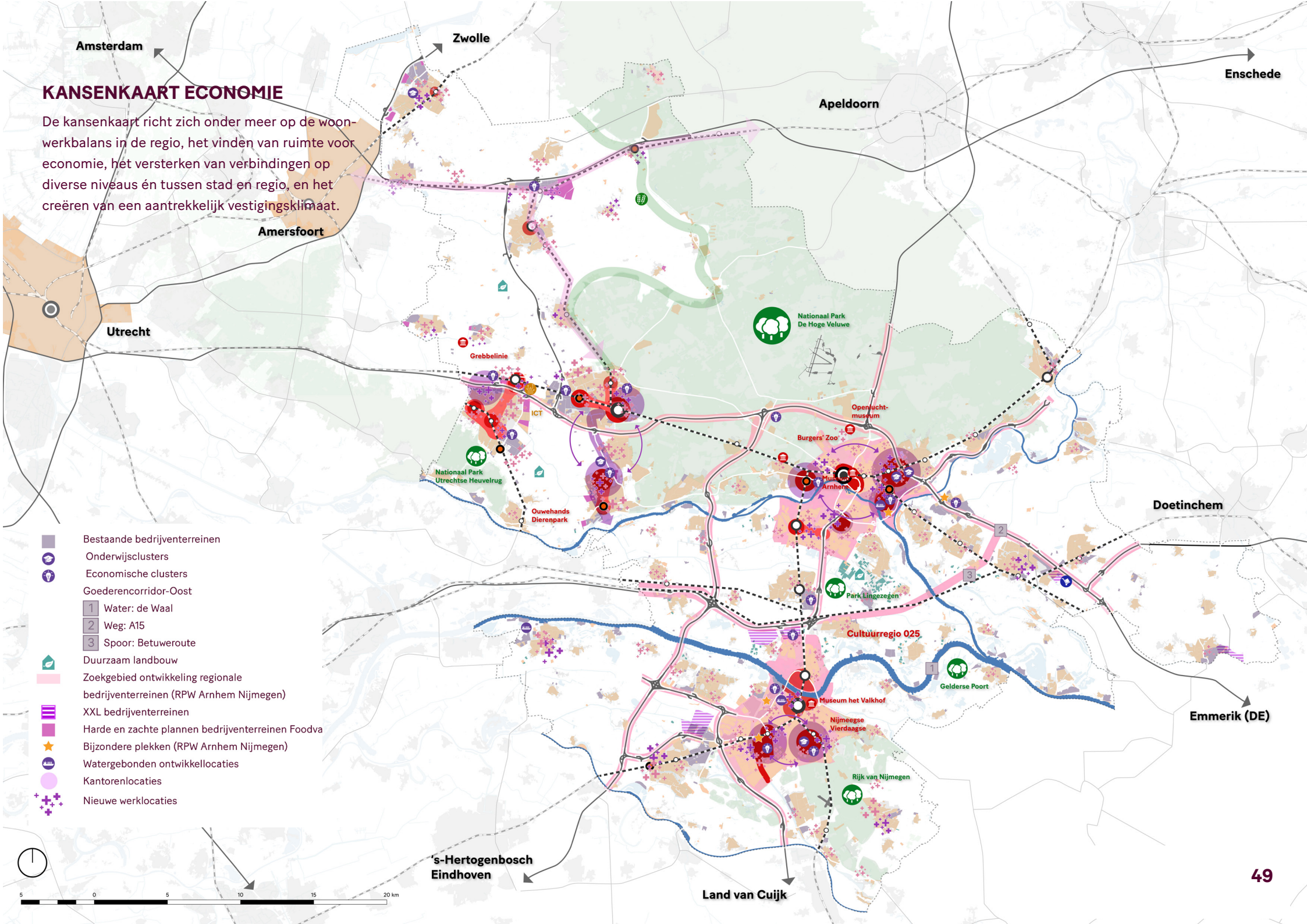
Ligging
De ligging van de regio Arnhem-Nijmegen-Foodvalley op de corridor tussen Randstad en het Rhein-Ruhrgebied heeft door de geschiedenis heen altijd gezorgd voor een goede basis voor veel verschillende economische activiteiten. Met de verdere internationalisering van economie en maatschappij neemt het belang van goede verbindingen naar het Europese achterland (Berlijn, Frankfurt) alleen maar toe.

Kennisclusters
Waar de Regio Foodvalley dé nationale proeftuin wil zijn voor de transitie naar een circulaire voedselvoorziening voor een gezond leven, is Arnhem de Energiehoofdstad waar samengewerkt wordt met belangrijke energiespelers en netwerkbeheerders. Health in combinatie met Hightech is sterk geclusterd in Nijmegen. De Novio Tech Campus in Nijmegen is een broedplaats voor nieuwe innovatieve bedrijvigheid op het snijvlak van gezondheid en hoogwaardige technologie.

Innovatie en transitieruimte
De kennisclusters in de regio zijn belangrijk, maar van oudsher komt de innovatie in onze regio vooral vanuit de bedrijven met een jarenlange verbintenis in de regio. Dat gaat om ICT, de logistiek en de landbouw en agrofood. Die basis verloochent de regio niet. Uit de provinciaal economische verkenning van Gelderland van 2018 blijkt dat zowel in de regio Foodvalley als in de regio Arnhem Nijmegen naast het grote aantal kennisbanen en banen in de zorg, het aantal banen in de detailhandel, groothandel, bouw en metaal aanzienlijk is. We willen stimuleren dat daar ook in de toekomst innovaties plaatsvinden door te zorgen voor fysieke verbindingen en ruimte te bieden voor locaties waar geëxperimenteerd kan worden. De vernieuwende concepten voor bijvoorbeeld zorg en voor nieuwe bouwmethoden, zien we als onderdeel van de woonopgave.

KANSENKAART ECONOMIE

De kansenkaart richt zich onder meer op de woon-werkbalans in de regio, het vinden van ruimte voor economie, het versterken van verbindingen op diverse niveaus én tussen stad en regio, en het creëren van een aantrekkelijk vestigingsklimaat.

KANSEN EN UITDAGINGEN

Onze regio heeft een sterk concurrentieprofiel op logistiek en distributie. De ligging aan de Europese hoofdtransportassen (A1, A12, A15, A73, Betuweroute, Waal en Rijn) biedt kansen op het gebied van hoogwaardige logistiek en maakindustrie. Deze sectoren staan voor de opgave om flexibeler en met kortere doorlooptijden op maat geproduceerde goederen goedkoop en duurzaam te leveren. Transport en (stads)distributie wordt daarmee geografisch meer diffuus, maar ook hoogwaardiger en kennisintensiever. Onder invloed van technologie (Internet, ICT) kan de regio de komende decennia een gidsrol vervullen in nieuwe duurzame distributieconcepten en duurzame logistieke processen.

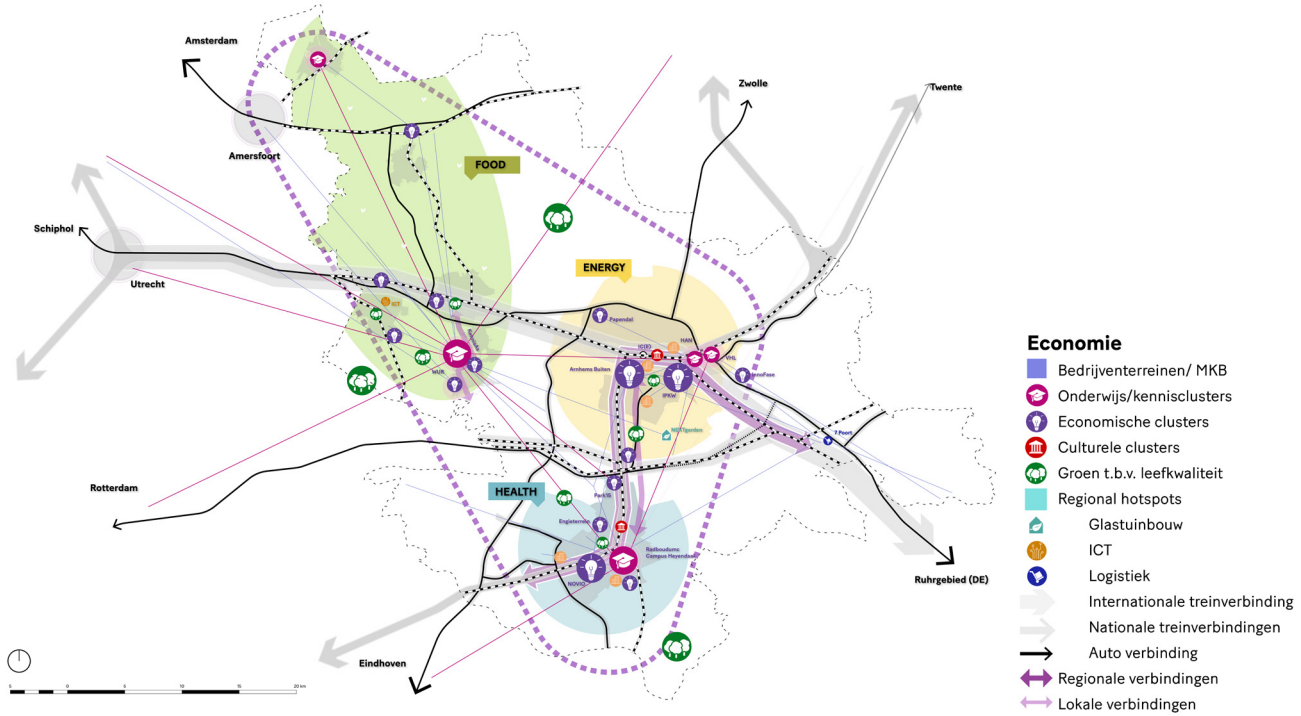
Kennisclusters als aanjagers

De gunstige ligging van de regio en de goede aansluiting op (inter)nationale railnetwerken (zoals ICE en IC) maakt de regio een internationale draaischijf voor het benutten en uitbouwen van de kennisconcentraties. De kennisclusters in en rond de steden, de universiteiten in Nijmegen en Wageningen zijn belangrijke aanjagers voor innovatie, productiviteit en duurzaamheid. Kennis wordt in de regio steeds sterker een drager van de regionale identiteit.

De kennisclusters en werklocaties raken in dagelijkse verbindingen steeds meer met elkaar verbonden. De uitwisseling binnen de regio groeit – daar zetten we vol op in – en daarmee groeien ook de regionale mobiliteitsstromen en congestie. Inmiddels heeft het (snel)wegennetwerk onvoldoende capaciteit voor alle verkeer en zit ook het railnetwerk aan zijn plafond. We zetten vol in op een betere benutting van de bestaande infrastructuur en weten dat er daarnaast meer capaciteit nodig is om de strategische ligging van de regio te blijven benutten.

Kennisintensivering van de economie

In de afgelopen jaren heeft de regio zich ontwikkeld tot een moderne kennisintensieve regio met toonaangevende kennisinstellingen en campussen als brandpunten voor innovatie en groei van werkgelegenheid in de clusters Food, Health, Hightech, en Energy. Op Campus Heyendaal, Novio Tech Campus, Industriepark Kleefse Waard, Arnhems Buiten en Wageningen Science Park is dit goed te zien. De insteek van de verstedelijkingsstrategie is dat de kennisintensieve economie tussen de verschillende clusters (Food, Health, Hightech en Energy) elkaar meer versterken en dat de campussen onderling beter verbonden zijn. Dat kan met slimme

Het economische ecosysteem van de regio Arnhem Nijmegen Foodvalley

ketens rondom toplocaties, het vormgeven van een ecosysteem per sector waar verschillende organisaties samenwerken, toeleverancier van elkaar zijn en soms ook elkaars concurrent: dat versterkt en versnelt innovatie. Voor die combinatie van onderwijs, spin offs en scale ups is nu te weinig werk- of bedrijfsruimte voor beschikbaar. Het is nodig om ruimte te maken, te herschikken of te hergroeperen zodat er ketens ontstaan.

Het vormgeven van die ecosystemen kan grensoverschrijdend gebeuren door bijvoorbeeld gebruik te maken van de goede verbindingen met Duitsland. Met verbetering van het ICE netwerk zijn veel meer Regio's in Noord, Midden en Zuid-Duitsland binnen 5 uur reistijd bereikbaar vanuit onze regio. In veel van deze Duitse regio's zijn (hoofdkantoren van) bedrijven gevestigd die zeer interessant kunnen zijn voor onze speerpuntsectoren en kennisinstellingen. Een aantal gemeenten in de regio is al lid van een grensoverschrijdende samenwerking in Euregio verband.

Een fijn klimaat om te werken en uitvindingen te doen

Wij zijn een regio waar kennis en pragmatiek hand in hand gaan, waar theorie en uitvinden in het veld gelijk op gaan. Dat heeft zijn oorsprong in de intensieve relatie die er in onze regio is tussen stad en land, tussen de primaire sectoren zoals de landbouw, de toeleverende en verwerkende industrie, een innovatief bedrijfsleven en gezondheidssector en de in de regio gevestigde kennis- en onderwijsinstellingen. We willen het vestigingsklimaat versterken waarin denkers en makers met elkaar tot duurzame en technologische oplossingen komen met meerwaarde voor economie, ecologie als samenleving.

Om dat te laten lukken moeten de randvoordwaarden op orde zijn. In een innovatieve (top)regio moet ruimte zijn om uitvindingen te doen en zaken uit te proberen en er moet een omgeving zijn die onze ambitie ondersteunt, het menselijk kapitaal beter benut, die talent aantrekt én vasthoudt en die het sociaal kapitaal breed activeert. Daarvoor zijn fysieke en digitale verbindingen nodig, een aansprekende arbeidsmarkt, een goede kwaliteit van de leefomgeving, regionale samenwerking en voldoende en betaalbare woningen.

Uitdaging: stimuleren van en ruimte geven aan innovatiekracht

De topsectoren Food, Health, Hightech en Energy, de logistiek en het brede MKB waar onze regio sterk in is, vragen ook in de toekomst om doorontwikkeling.
Daarvoor is allereerst ruimte nodig: het gaat om zo'n 700 hectare aan nieuwe werkgebieden en bedrijventerreinen in de periode tot 2040. Die ruimteclaim is groot in een gebied waarin de ruimte schaars en het aantal onder te brengen functies stijgt. Om die reden geven we in deze verstedelijkingsstrategie ontwerpprincipes en uitgangspunten mee, die de ruimteclaim rechtvaardigen en zorgen dat deze gebieden over de volle breedte bijdragen aan de ontwikkeling van de regio. Dat past bij de samenwerking in triple helix verband die op een aantal thema's al goed werkt.
De ruimtevraag die vanuit de RPW's bekend is voor de periode tot 2030 is verder doorgerekend tot 2040. In deze ruimtevraag is rekening gehouden met het vernieuwen en intensiveren en soms herstructureren van bestaande bedrijventerreinen en met het borgen van experimenteerruimte in de regio voor landbouw, energie en circulariteit.

De insteek is dat de keuze van aanvullende werklocaties effect heeft op het vormgeven van een ecosysteem en op het (faciliteren) van de samenwerking tussen kennisinstellingen en innovatieve bedrijven. Dat vraagt om een goede profilering en vervolgens strikte toewijzing: de. Naast samenwerking binnen de regio gaat het ook om de externe samenwerking (inter)nationaal. Inzet is het ontwikkelen van 'hotspots', gericht op innovatieve crossovers tussen de topsectoren. Circulariteit en digitalisering spelen daarin een belangrijke rol.

Hoe helpt de verstedelijkingsstrategie?
De verstedelijkingsstrategie is een belangrijke aanleiding en kans om de ruimtelijke economische structuur in onze regio te versterken en te zorgen voor meer agglomeratiekracht. Ons doel is om ruimte te maken voor bedrijvigheid die past in het profiel van onze regio.
Daar hoort bij dat we de economische centra in de regio en daarbuiten (nationaal en internationaal) beter met elkaar verbinden. Daar hoort een verbetering van het ICE netwerk bij.
Een tweede ambitie is om de verstedelijking in te zetten om het aantal banen in de regio te laten groeien. Als er per nieuwe woning in de regio ook een nieuwe baan ontstaat[3], blijft de woon-werkbalans in evenwicht . Het gaat om een gemiddelde door de hele regio. Onze inzet daarbij is dat er toegang tot werk moet zijn voor iedereen. Agglomeratiekracht leidt tot banengroei in de sectoren van cultuur en dienstverlening.

Naast meer landschap – een belangrijke asset van onze regio – maken we ook meer stad. Dat helpt om economische brandpunten te maken in de drie polycentrische polen. Eén van de manieren waarop dat kan is met het maken van vruchtbare crossovers tussen de verschillende sectoren en 'lagen' die er al zijn, maar die nu niet met elkaar verbonden zijn. Wij willen dat het vanzelfsprekend is dat studenten die een succesvolle spin-off ontwikkelden, in de regio blijven omdat juist hier de kansen voor doorgroei liggen en het vestigingsklimaat goed is. Het creëren van (meer) stedelijke dichtheid, het inzetten op campus-ontwikkeling, het faciliteren van huisvesting van het bedrijfsleven (zowel de grote corporates als het MKB) en het scheppen van fijne leefomgevingen met voldoende en betaalbare woningen en een breed pallet aan voorzieningen zijn daarin belangrijke randvoorwaarden.

De groene, aantrekkelijke woon- en leefomgeving van deze regio is een belangrijke asset voor zowel bewoners en recreanten als bedrijven. Voor inwoners en bedrijven in de regio is dat vanzelfsprekend, maar daarmee is het niet minder uniek. Dat merken we aan het grote aantal bezoekers aan onze regio voor vakantie of een dagje uit. Naast natuur en landschap heeft de regio ook een rijk en gevarieerd aanbod aan cultuur en dat is belangrijk voor het aantrekken en binden van talent aan de regio. In de groei en doorontwikkeling van de regio is daarin nog een slag te maken met extra programma en een goed evenwichtig aanbod van cultuur door de regio heen. Met name in Foodvalley Zuid is behoefte aan een completer cultuur aanbod.

Regiobrede samenwerking op cultuur helpt daarbij, bijvoorbeeld door Stichting 025 te versterken door de Groene Metropool heen. Natuurlijk geldt ook voor het culturele aanbod dat bereikbaarheid een belangrijke rol speelt.

RUIMTELIJKE AMBITIES

1. Investeren in ons vestigingsklimaat
We investeren in ons vestigingsklimaat. Dat is al aantrekkelijk met onze universiteiten, hogescholen, breed aanbod mbo, binnensteden en kernen, omgeving met natuur, groen en water en een fijn woonklimaat met vele voorzieningen zoals cultuur, recreatie, horeca, evenementen. Dat vestigingsklimaat willen we behouden en versterken. Dat doen we door in te zetten op bruisende binnensteden in de drie polen, door in te zetten op creatieve broedplaatsen, door goede woon-werkgebieden te maken (altijd met een functiemix), door in te zetten op duurzaamheid (duurzame energie, klimaatadaptatie) en door goede verbindingen te maken: binnen de regio, binnen Nederland en naar Duitsland.

2. Verbindingen – gidsrol in goederenlogistiek
We benutten onze strategische ligging op de multimodale goederencorridor maximaal en versterken de corridors. Logistiek heeft niet altijd een positief imago – en het is niet in alle delen van de regio gewenst - maar ook de logistiek maakt een transitie door. Niet alleen qua kennis, maar vooral ook qua ruimtelijke inbedding en technische doorontwikkeling mee met de tijd.
De regio heeft als ambitie om koploper te zijn in schone en up-to-date logistiek. Dit biedt kansen voor de logistieke sector en duurzaam vervoer. Ook het verschonen van de scheepvaart is hierbij een belangrijk thema voor de regio, zowel op gebied van economie en innovatie als voor de gezondheid van de inwoners. Voor de

verstedelijkingsstrategie is van belang dat de distributiepunten een goede ruimtelijke inpassing krijgen langs de corridors A1 en A12 en dat de balans tussen personen- en goederenvervoer in orde is.
Er is schuifruimte nodig om de logistiek te bundelen. De ruimte die vrij komt op andere locaties kan ingezet worden voor verdichting op bestaande bedrijventerreinen, voor gemengde woon-werk- omgevingen of voor woongebieden.

3. Verbindingen – draaischijf in het verbinden van kenniswerkers en kennishubs
De verbindingen met de Randstad, met de andere stedelijke gebieden en met Duitsland zijn goed. Als het gaat om de uitwisseling van kennis en diensten kunnen betere verbindingen de economische groei aanjagen. Om die reden versterken we onze strategische ligging op de A12-corridor waarbij de ICE zorgt voor een versterking van de internationale relaties met een duurzame verbinding met Duitsland.

4. Brandpunten van kennis en innovatie
We maken sterker wat sterk is en blijven vol inzetten op de ontwikkeling van onze internationale clusters en campuslocaties op het gebied van Food, Health, Hightech en Energy en de verbindingen (crossovers) daartussen. We ontwikkelen de campussen tot echte brandpunten van innovatie. Daarbij moeten we de verbinding met Twente – Eindhoven, Utrecht – Amsterdam (en ook Oss/Boxmeer) niet vergeten uit te bouwen. Dit doen we niet alleen, maar nadrukkelijk samen met het bedrijfsleven en de kennisinstellingen. Campussen met brandpuntpotentie in de regio zijn: de Wageningen University & Research (WUR), het World Food Centre, ICT-Campus Veenendaal, Poultry Expertise Centrum (PEC), Food Academy Nijkerk, Hotspot Energy Arnhem (Arnhems Buiten, Kenniscampus regio Arnhem, IPKW), Campus Heyendaal en de Novio Tech Campus.
Bij deze brandpunten horen ook plekken waar ruimte is voor innoveren en experimenteren.

5. Economische clustervorming
We zetten in op economische clustervorming die zich richten vanuit de thema's Food, Health, Hightech en Energy richten op productie, innovatie en kennis. Ze zijn gericht op economische ontwikkeling en de groei van werkgelegenheid. Deze clusters zijn de koppeling tussen de brandpunten en het MKB. Dat betekent dat we aanvullende ruimtevragen voor werklocaties en bedrijventerreinen hier zoveel mogelijk op aansluiten en dat we bestaande bedrijventerreinen versterken en verdichten met clustervorming als doel.

6. Het MKB en de werklocaties
Daarnaast is het MKB van onschatbare waarde, zowel in de (zakelijke) dienstverlening, ICT als in de maakindustrie en natuurlijk in Agrifood en logistiek. We willen het MKB versterken door ondernemerschap te stimuleren en door in te zetten op voldoende en toekomstbestendige werklocaties passend bij de diversiteit van de vraag. Hoe we dat in de komende jaren doen is afgesproken in de Regionale Programma's Werklocaties (RPW's) en staat ook beschreven in de regionale agenda's. Die lijn trekken we ook na 2030 door, waarbij we vasthouden aan slimme combinaties van bedrijvigheid (functiemenging), de combinatie van verdichting / intensivering en afnemende ruimtevraag per arbeidsplaats.

7. Recreatie, toerisme en cultuur
De Groene Metropool heeft met recreatie, toerisme en cultuur een aantal sterke troeven in handen: of het nu gaat om de bruisende binnensteden of de nationale landschappen, die troeven worden met het versterken van de regio door het toevoegen van meer landschap en meer stad alleen maar sterker. Daar ligt een kans om ook in de toeristische en culturele sector meer banen te ontwikkelen. Voor de cultuursector geldt dat die zich zal (moeten) versterken Zodat de verdeling over de regio goed is. Voor toerisme en recreatie geldt dat er toegang tot het landschap met fietsroutes en wandelroutes nodig is, maar ook dat er nieuwe recreatieplekken worden toegevoegd omdat de druk op de natuurgebieden nu al groot is. In de bouwstenen groene leefomgeving en de bouwsteen mobiliteit is hier ook al op gewezen.

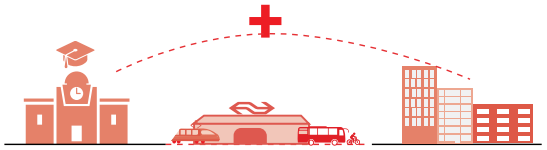
[3] De inzet op 1 baan per woning is onder andere onderzocht door de Stec-groep. Zij geven aan dat dat heel ambitieus is en dat 0,6 baan per woning (voor delen van de regio) logischer lijkt. De insteek voor de verstedelijkingsstrategie is dat we een goede balans tussen wonen en werken willen realiseren. We houden voor de regio als gehaal aan dat 1 baan per woning de inzet is. Aandachtspunt daarbij is dat op een aantal plekken de balans nu doorslaat naar werken (met een tekort aan wonen) terwijl in de Regio Arnhem-Nijmegen het doel is om de uitgaande forenzenpendel fors te verkleinen en te zorgen voor meer banen in de regio.

RUIMTELIJKE VERTALING IN ONTWERPPRINCIPES

In de komende 20 jaar is de ruimtebehoefte voor werklocaties en bedrijvenlocaties nog groot. We willen daar zo efficiënt en effectief mogelijk mee omgaan. Het uitbreiden van huidige locaties of het toevoegen van nieuwe locaties moet bijdragen aan bovengenoemde doelstellingen. Dat brengt ons tot de volgende ontwerpprincipes:

- In de gebiedsuitwerkingen gaan we na waar in de regio ruimte beschikbaar is en beschikbaar kan blijven voor experimenten op het gebied van bijvoorbeeld circulariteit, energie en landbouw.

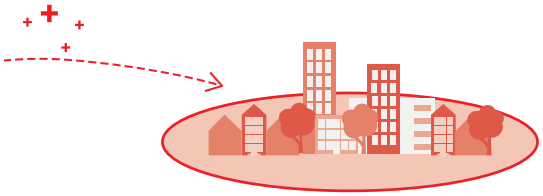
- We zetten in op de versterking van kennisclusters en werklocaties die goed met elkaar verbonden zijn;

- Daar waar mogelijk verdichten, intensiveren en verduurzamen we bestaande werkgebieden en bedrijventerreinen die een excellente bereikbaarheid via OV (internationaal en regionaal) hebben.

- We benutten de bestaande werklocaties optimaal voordat we overgaan tot de aanleg van nieuwe locaties. We zetten in op scherpere ratio's m^2 BVO versus arbeidsplaatsen bij nieuwe bedrijven. We zetten in op de aanpak van leegstand, herstructurering en verdichting van bedrijventerreinen.

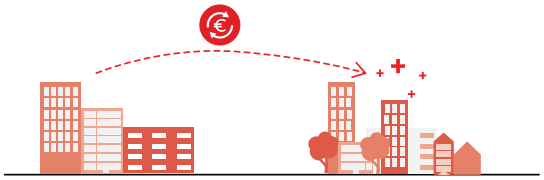
- Het verstedelijkingsconcept gaat uit van een aantal economische brandpunten. Op die plekken creëren we een sterke stedelijke dichtheid met wonen en werken zodat ze zich doorontwikkelen als sterke economische brandpunten.

- We kijken scherp naar de toegevoegde waarde van nieuwe bedrijvigheid voor het regionale ecosysteem. Niet alle ruimtevragen worden geaccommodeerd: de prioriteit ligt bij kennisontwikkeling en het vervolledigen van de aanwezige kennislocaties. De RPW's zijn leidend en worden op dit punt nog aangescherpt.

- Inzet op variatie en toegevoegde waarde. Er is een divers en samenhangend aanbod aan typen werklocaties nodig. Bedrijven stellen immers verschillende eisen aan een locatie wat betreft bereikbaarheid, uitstraling, fysieke ruimte en milieugebruiksruimte. Er moet voldoende ruimte zijn voor logistiek, watergebonden bedrijven, kleinschalige lokale bedrijvigheid, multifunctionele woon-werkmilieus en bedrijven in de hogere milieucategorie. Dit laatste is nodig, zodat er ruimte is voor industrie en circulaire economie.

- Het doorontwikkelen van bestaande werklocaties en het toekomstbestendig aanleggen van nieuwe werklocaties staat voorop. We leven in een tijd van grote veranderingen. Dit stelt meer en andere eisen aan de inrichting van onze werklocaties. De energietransitie, een veranderend klimaat, digitalisering, circulaire economie, maar ook het welzijn van werknemers vragen om anders ingerichte werkgebieden. Ook werklocaties zijn multifunctionele leefomgevingen.

Wonen: meer stad en meer vitale kernen

We voegen 100.000 woningen toe om het woningtekort in te lopen, om de bevolkingsgroei te accommoderen en de toestroom uit andere regio's op te vangen. De opgave is ook kwalitatief.
Dit is dé kans om de bestaande wijken te versterken; steden, wijken en dorpen worden (in onderlinge samenhang) aantrekkelijker, duurzamer, veilig, gezond, bereikbaar en inclusief.

CONTEXT

We bieden bewoners een ruim aanbod aan werk, voorzieningen en de levendigheid van steden. En tegelijkertijd is er een divers aanbod aan groene woonmilieus, zowel landelijk als stedelijk, met 'groot groen' binnen handbereik, zoals de Veluwe en het rivierengebied. De unieke ligging van de regio draagt bij aan economische kansen voor mensen die hier wonen. Voor bewoners moet er de kans zijn om door te stromen naar een woningen die past bij hun levensfase.
De behoefte aan nieuwe woningen is er; de komende decennia lopen demografische trends zoals groei en vergrijzing gelijk op. Tegelijkertijd spelen in dit stedelijk netwerk urgente thema's. Zo staat de leefbaarheid onder druk, zijn er te weinig betaalbare woningen, is de ruimte soms versnipperd en verrommeld, neemt de biodiversiteit af en zijn bestaande wijken nog onvoldoende duurzaam en niet klimaat-adaptief. Daarom stellen we in de bouwsteen Wonen de bestaande steden en dorpen centraal. Juist daar voegen we woonkwaliteit toe. Investeringen daar, nu en richting 2040, versterken de kwaliteiten en de eigenheid van de regio.

AMBITIE

De Groene Metropool biedt 'groene woonkwaliteit' aan ruim 1,2 miljoen mensen. Dat is onze ambitie tot 2040. We voegen 100.000 woningen toe om het woningtekort in te lopen om de natuurlijke bevolkingsgroei te accommoderen en daarbij de toeloop uit andere regio's op te vangen. Dit is dé kans om de bestaande wijken te versterken. Steden, wijken en dorpen worden (in onderlinge samenhang) aantrekkelijker, meer duurzaam, veilig, gezond, bereikbaar en inclusief. De soms eenzijdige woningvoorraad in een kern of wijk maken we meer divers. Daar waar mogelijk willen we woonwijken en groene kwaliteiten combineren zodat bestaande kwaliteiten niet ondermijnd worden, maar juist versterkt. We streven naar meer groen én meer stedelijkheid. Het palet aan woonmilieus in of nabij het groen versterken we. Dat kan een groen woonmilieu zijn aan de stadsrand, in een dorp maar ook centrum-stedelijk met groen op korte afstand. We streven naar een divers aanbod aan woonmilieus en woningen, dat aansluit bij verschillende behoeften van inwoners en die voor iedereen een betaalbaar aanbod bevat.

We benutten nieuwe trends om adaptief blijvend te voldoen aan behoefte, op basis van huidige en toekomstige onderzoeken. We werken uiteindelijk toe naar een volledig circulaire leefomgeving.

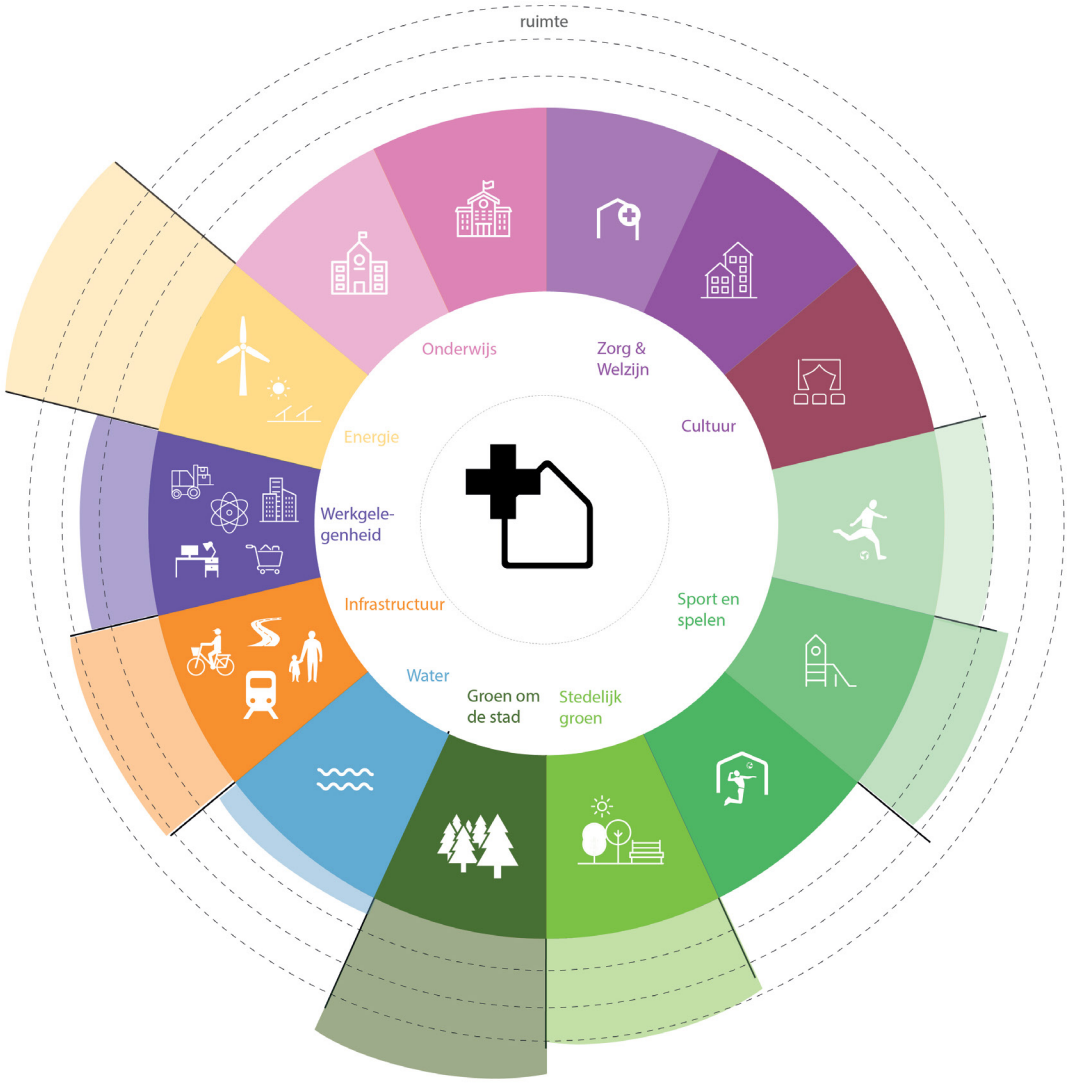
DOELSTELLINGEN

Het stedelijk netwerk van de Groene Metropool heeft een gelaagdheid in de verschillende schaalniveaus. Er zijn inwoners die voor hun werk en vrijetijdsbesteding bewegen tussen de steden en het groene raamwerk en er zijn ook inwoners die minder grote afstanden afleggen en juist meer lokaal georiënteerd zijn: ze werken en sporten in de buurt. Deze inwoners hebben een ander 'daily urban system'. Beide manier van leven en mobiliteit zijn mogelijk in de manier waarop het verstedelijkingsconcept nu is vormgegeven. De huidige situatie in de regio en de trends en ontwikkelingen laten zien dat nabijheid belangrijk is. We stellen in het verstedelijkingsconcept de bestaande steden, wijken en dorpen centraal. Het toevoegen van woningen samen met andere

functies (door efficiënt ruimtegebruik) biedt de mogelijkheid om bestaande steden en dorpen te versterken te zorgen voorzieningen en verbindingen ‘nabij’ zodat ook de leefomgeving ook voor bestaande bewoners verbetert.
De gelaagdheid van het stedelijk netwerk maakt dat we rekening kunnen houden met de verschillende woonvoorkeuren en woonmilieus. Deze diversiteit is nu al een kwaliteit en die kunnen we zo in onze regio versterken.

Het ruimtelijke principe om de diversiteit te bewaken leidt tot randvoorwaarden en condities voor ontwikkeling (we zetten in op een goede mix van programma) en zal ook van invloed zijn op locatiekeuzes. Het bewaken van de diversiteit in programma vraagt om flexibiliteit en de vaardigheid om in te kunnen springen op veranderende woonbehoeften en woonambities. In het hoofdstuk ‘werken met de verstedelijkingsstrategie’ is dat verder uitgewerkt.

> We creëren leefomgevingen: het toevoegen van woningen gaat gepaard met andere functies, zoals uitloopgebieden, zorg, werkgelegenheid en infrastructuur. Zo worden bestaanden steden en dorpen integraal versterkt.

ONTWERPPRINCIPES

1. Circulaire leefomgeving

Om de ambitie van circulariteit te realiseren, helpt het om uit te gaan van wat er al is. Dat doen we door te kijken wat we al kunnen doen in de bestaande wijken. Immers: het grootste deel van de woningen die in 2040 in de regio staan, zijn er nu al. Door niet alleen woningen toe te voegen, maar ook groen en bijvoorbeeld voorzieningen, heeft het toevoegen van programma aan het bestaande 'stedelijk weefsel' direct veel effect. Veel meer dan in een standaard nieuwbouwwijk zorgen extra woningen voor het verbeteren van de woonomgeving in steden en dorpen op het gebied van leefbaarheid, duurzaamheid, gezondheid. Het houdt deze wijken inclusief en veerkrachtig. Niet alleen de nieuwe bewoners van de extra woningen hebben hier iets aan, de bewoners van de bestaande wijk profiteren mee. Het is een stimulans voor vitaal, duurzaam en inclusief maken van steden, dorpen en wijken. Het moet weer mogelijk zijn om door te stromen naar een andere woning in de directe woonomgeving.

Vanuit de bouwsteen wonen zetten we in op het meer en beter toepassen van functiemenging, verdichten, transformeren, slim uitbreiden en herstructurering, flexibeler omgaan met het woningontwerp bijvoorbeeld (casco)woningen die flexibiliteit kunnen bieden. Met deze integrale ontwerpopgave, kunnen we beter inspringen op demografische trends (zoals groei en vergrijzing). Bovendien biedt deze benadering vanuit flexibiliteit en casco bouw kansen om aan te sluiten op mobiliteit (knooppunten) en economie (broedplaatsen passend bij het economisch profiel). Tot slot: door zorgvuldig om te gaan met ruimte, materialen en grondstoffen voorkomen we afwenteling op komende generaties.
Hoe we dat doen verschilt per gebied. Er is immers grote variatie in de regio: van hoog stedelijke centra, via sub urbane woonmilieus naar kleinere kernen.

De volgende ingrediënten zijn van belang voor een gebiedsgerichte programmamix:

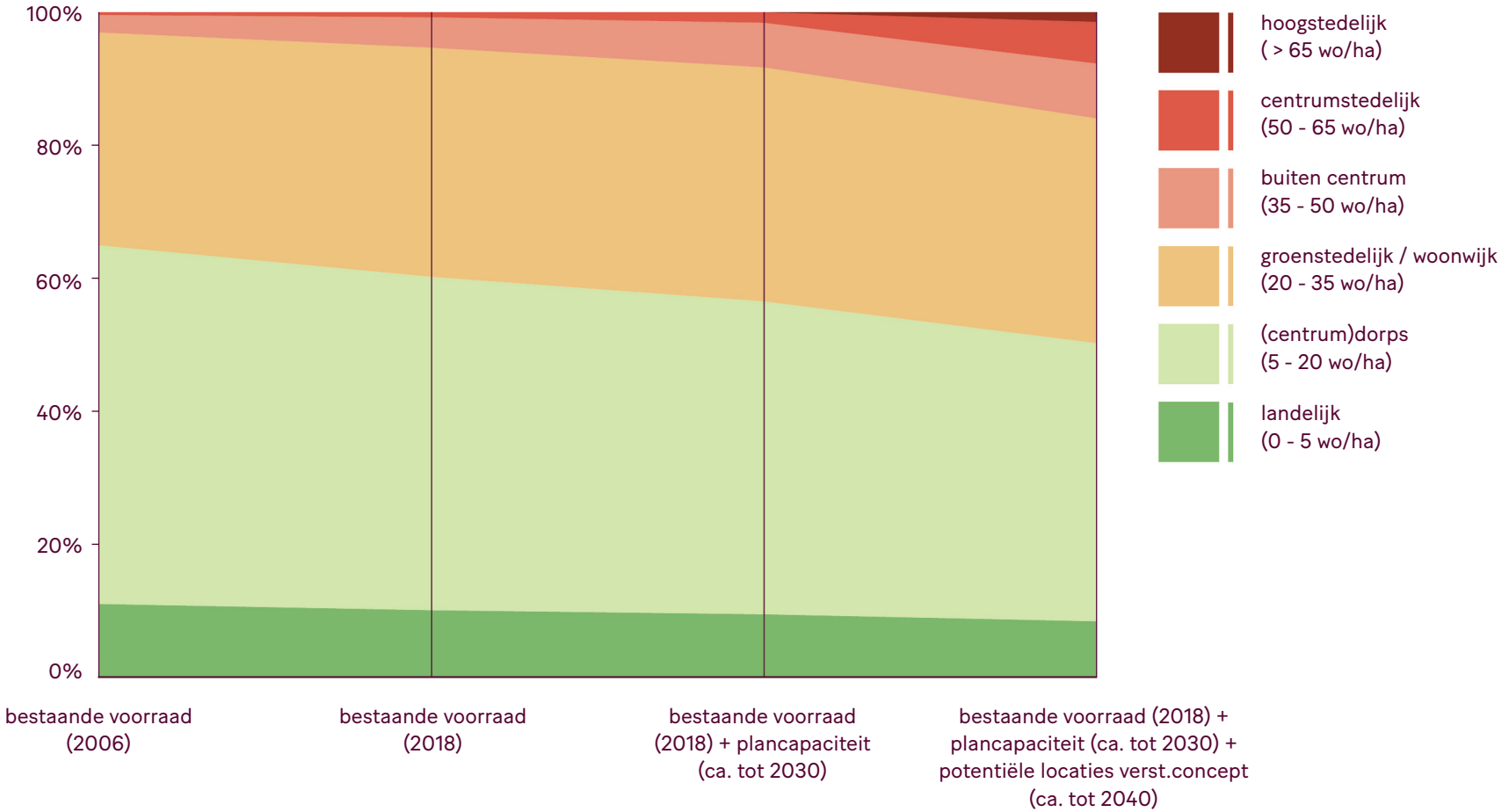
- **Duurzaam gebruik maken van ruimte en circulair gebruik van vrijkomende of hoogwaardige biobased materialen:** bij bijvoorbeeld herstructurering kunnen we in bestaande wijken woningen met een laag energielabel duurzaam maken. In de praktijk blijkt dat je zo meer woningen kunt realiseren die beter voldoen aan de behoefte, zonder dat dit ten koste gaat van de beschikbare openbare (groene) ruimte. Bij elke ontwikkeling, zowel herstructurering als nieuwbouw, maken we de (energie)infrastructuur van de toekomst mogelijk. In wijken met (potentie voor) een warmtenet, zorgen toevoegingen ervoor dat een aansluiting hierop beter of sneller gerealiseerd kan worden.
- **Groen:** werken aan nieuwe en andere woningen biedt ook kansen om de (groene en blauwe) openbare ruime beter in te richten. Zo kunnen bijvoorbeeld oude landschappelijke structuren hersteld worden die niet alleen bijdragen aan het versterken van de groene identiteit van de regio, maar ook extra kansen bieden voor klimaatadaptatie, biodiversiteit of natuur inclusief bouwen. Daarnaast kan dit bijdragen aan het voorkomen en verkleinen van gezondheidsproblemen. Aansluiten bij de grotere groene netwerken is belangrijk (zie ontwerpprincipe 'Groen blauwe raamwerk').
- **Vitale kernen:** door woningbouw te concentreren en te mengen met ander stedelijk programma wordt nabijheid vergroot. Door woningen te bouwen op fiets- en loopafstand tot werkgebieden, voorzieningen en scholing wordt onnodige mobiliteit beperkt. Dit biedt ook op sociaaleconomische thema's voordelen, bijvoorbeeld door de vergroting van draagvlak voor de voorzieningen die daar nabij zijn of goed bereikbaar zijn. Dat maakt kernen vitaler. Ook kunnen nieuwe betaalbare woningen in de nabijheid van werklocaties (inclusief centra en campussen) de economische waarde van dergelijke plekken verbeteren omdat werknemers in de buurt kunnen wonen.
- **Divers en aanvullend programma:** niet nog meer van hetzelfde maken, maar juist de kwaliteiten of segmenten toevoegen die nog missen (zie ontwerpprincipe 'Variatie en aanvullend vermogen'). Verdichten, transformeren of herstructureren biedt - naast zorgvuldig omgaan met ruimte en grondstoffen - extra kansen om in wijken met een (te) eenzijdige bevolkingsopbouw gaandeweg te komen tot een gedifferentieerde woningmix waardoor meerdere doelgroepen niet alleen toegang tot de wijk hebben, maar er ook graag komen.

OVERZICHT ONTWIKKELING WOONMILIEUS

Het hoofddoel is om voldoende aanbod te hebben door de verschillende woonmilieus heen. Met de toevoeging van woningen aan de bestaande voorraad - middels harde en zachte plancapaciteit en potentiële verstedelijkingslocaties uit het verstedelijkingsconcept - ontstaat er geleidelijk aan meer diversiteit aan woonmilieus.

Onderstaand figuur laat zien hoe de woonmilieus zich verhoudingsgewijs ontwikkelen tussen 2006 en 2040.

- Bestaande voorraad (2018): 483.400 woningen
- Bestaande voorraad (2018) + plancapaciteit (ca. t/m 2030): 550.960 woningen
- Bestaande voorraad (2018) + plancapaciteit (ca. t/m 2030) + potentiële locaties verstedelijkingsconcept (ca. t/m 2040): 619.475 woningen

2. Groen raamwerk
Om de groenblauwe woonkwaliteit te bieden, hoort het ontwikkelen van groen en blauw (landschap en water in en rond stedelijk gebied) bij de opgave concreet en nabij. Groene en blauwe netwerken zijn richtinggevend. Dit draagt onder andere bij aan kwaliteit van woonmilieus, versterkt de biodiversiteiten zorgt voor klimaatadaptatie en de ecologie. Het is dus meer dan alleen het beschermen van natuur. Gekoppeld aan een regionaal netwerk van voet- en (snel)fietspaden en fijnmazig ov wordt het groen ook toegankelijk en bruikbaar voor bewoners, net als de manier waarop voorzieningen bereikbaar zijn voor bewoners. Het creëren van dit netwerk is een opgave op zichzelf, die condities creëert voor 'groene en blauwe woonkwaliteit' en die dus ook van invloed is op het bepalen van geschikte locaties. Tegelijkertijd kan dit leiden tot randvoorwaarden voor ontwikkeling van groene kwaliteiten binnen (bestaande) locaties. Zie de bouwsteen Leefomgeving voor een uitwerking van dagelijks, wekelijks en maandelijks groen beschikbaar voor alle inwoners van de Groene Metropool.

3. Variëiteit, complementariteit en betaalbaarheid
Zet in op een grotere diversiteit aan woonmilieus. Wat we toevoegen moet aanvullend zijn ten opzichte van de bestaande voorraad. We willen een variëteit aan woonmilieus en prijssegmenten aanbieden. Op deze manier werken we aan inclusieve wijken die ook voor doelgroepen die minder te besteden hebben toegankelijk zijn. Dat wat nodig is, zal door de jaren heen verschillen. Nu is er op veel plaatsen behoefte aan woningen voor starters en senioren. Dat zal over tien jaar misschien wel anders zijn.
Betaalbaar bouwen is wat ons betreft geen criterium waarmee je fysieke plekken kunt onderscheiden of prioriteren, maar wel een must om de woningmarkt toegankelijk te houden. Concreet streven we ernaar dat ten minste 50% van de nieuwe woningen in het sociale segment en middensegment wordt gerealiseerd. Met regionale programmering (en onderlinge uitwisseling) kan overzicht en continuïteit worden geboden op de ontwikkelingen in de regio's en met

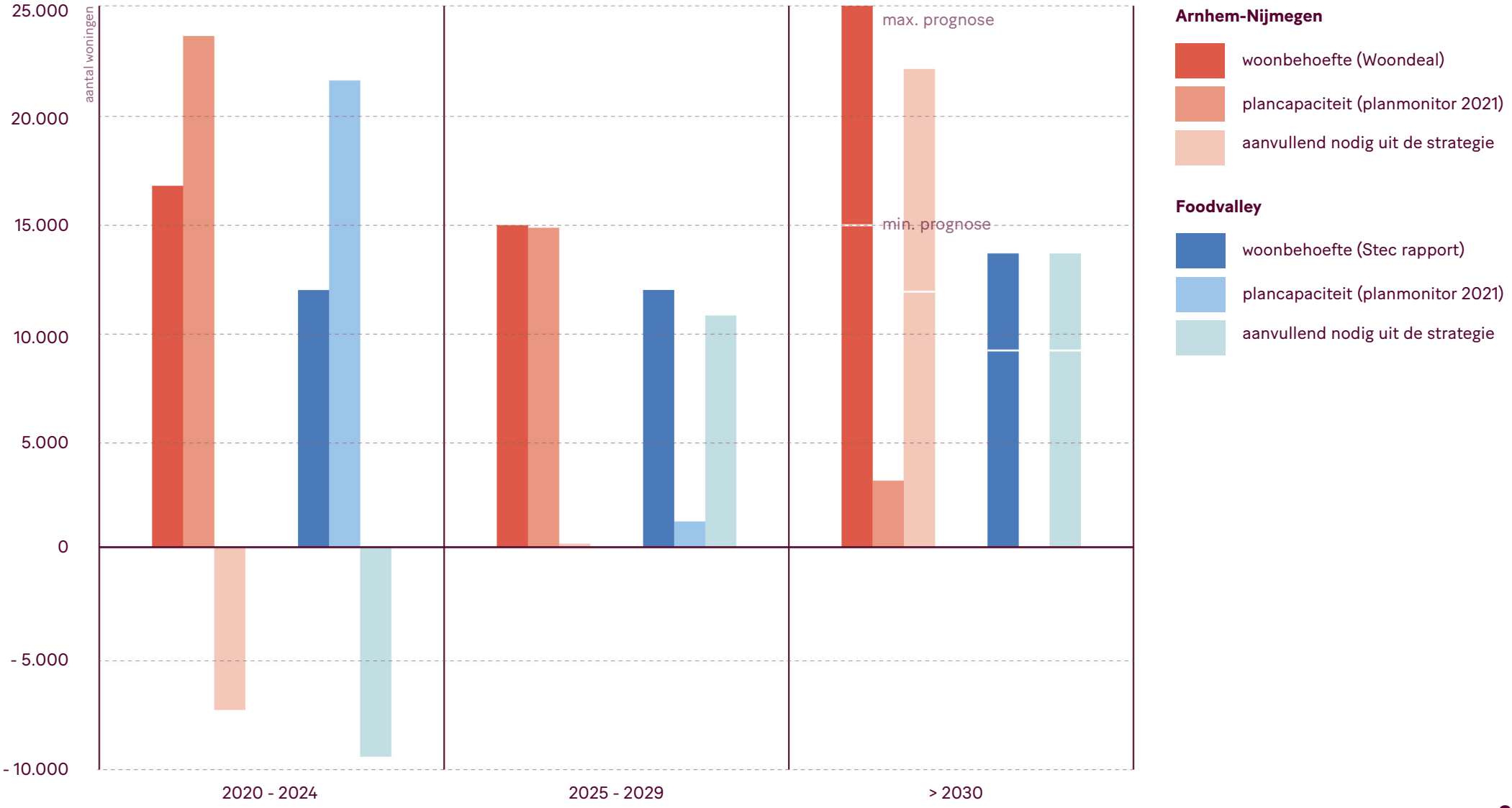
stakeholders en gemeenten worden gewerkt aan deze maatschappelijke opgave. De behoefte aan verschillende woonmilieus is bovendien breder. Het gaat niet alleen om fysieke of geografische thema's, het gaat ook om economische, sociale, mentale en gedragscomponenten. Alleen met variëteit, complementariteit en betaalbaarheid kunnen we goed voorzien in de woonbehoefte van de Groene Metropool. Vanuit de uitwerking en ervaringen die worden opgedaan in de Woondeal Arnhem-Nijmegen nemen we mee wat wel en niet werkt.

Hoe weten we waar we staan?
Het lopende woningbouwprogramma heeft op de korte termijn voldoende projecten om te voldoen aan de behoefte. De focus ligt dan ook niet alleen op het vinden van extra locaties, maar ook op het 'hard' maken van programma en komen tot realisatie.

De verstedelijkingsstrategie geeft daarom ook een overzicht met locaties voor de (middel) lange termijn om te komen tot aanvullende nieuwe plannen. Dat biedt ons de kans om tot 2040 een continue bouwstroom te ontwikkelen zodat er ontwikkeltempo blijft en we op koers liggen richting 2030 en verder. De principes en bouwstenen uit het verstedelijkingsconcept maken het mogelijk om de selectie van nieuwe locaties zorgvuldig en logisch te doen.

OVERZICHT ONTWIKKELING WOONBEHOEFTE EN PLANCAPACITEIT

Onderstaand staafdiagram toont per vijf jaar de woonbehoefte, de harde en zachte plancapaciteit en de hoeveelheid woningen die nog aanvullend nodig zijn.

Bij het opstellen van de strategie is gekeken naar de verdeling van het woonprogramma over de regio zowel in aantallen als in woonmilieus. Op basis daarvan – en op basis van de vraag die nu bekend is - kan een eerste programmaschets gemaakt worden voor gewenste woonmilieus in de komende 5 tot 10 jaar. Natuurlijk hebben alle locaties en uitwerkingen hun eigen dynamiek, maar het hoofddoel is wel om voldoende aanbod te hebben door de verschillende woonmilieus heen. Als je het lopende programma op die manier rangschikt, zie je dat er een trend plaatsvindt waarbij er meer stedelijke woonmilieus worden toegevoegd (en dus ook meer nabijheid), die leiden tot meer diversiteit.

Door vooraf afspraken te maken over hoe we om (willen) gaan met veranderingen, op welke manier we dan met elkaar bijsturen of de koers vasthouden, zijn we met elkaar in staat om op tijd te reageren. We monitoren en kijken steeds naar wat er op (middel)lange termijn nodig is om integrale doelen te halen. Vanzelfsprekend spelen de principes en bouwstenen die zich onderling tot elkaar verhouden daarin een rol. Door aan te geven welk principe dan het zwaarste weegt, ontstaat per periode een afwegingskader. Dat kader heeft een generiek deel (voor de groene metropool als geheel) en een gebiedspecifiek deel voor de acht deelregio's.
Werken met dit kader biedt de gelegenheid om (periodiek) te kunnen kiezen voor kwalitatieve plannen die voorzien in behoefte en daarbij goed bijdragen aan het DNA van de groene metropool. Die afweging vindt nu plaats op het niveau van de regio Foodvalley en op het niveau van de Regio Arnhem-Nijmegen. Het ligt voor de hand om dat ook in de komende jaren zo te blijven doen.

De methodiek om via een afwegingskader te werken kan ook voor de toekomst ontwikkelperspectief genereren. Adaptief werken is daarbij van belang. Op projectniveau vindt dat al vaker plaats. De volgende stap is om dit integraal op te pakken, op het niveau van het regionale stedelijke netwerk. Hierbij moet worden toegewerkt naar een ontwikkelperspectief waarin verschillende paden mogelijk zijn: hard doorgroeien of toch temporiseren? Gekoppeld aan randvoorwaarden en afhankelijkheden met keuzes in het mobiliteitsnetwerk en ten aanzien van het netwerk en gebieden (verschillen in complexiteit van locatieontwikkelingen).

Het geeft aan hoe het samenhangende pakket aan onderdelen zich in de tijd uitrolt en hoe besluitvorming, dynamiek op de markt en toekomstige aanpassing hier invloed op hebben. Het is dus een continu (bij)sturingsvraagstuk. Dat moet niet leiden tot kramp: de uiteindelijke keuzes voor woon- en werklocaties locaties vinden plaats binnen gebiedsprocessen en projectuitwerkingen. Het afwegingskader uit de verstedelijkingsstrategie is daarbij de leidraad en vanuit de regio wordt daar de kennis van de actualiteit over programma en tempo aan toegevoegd. Die uitgangspunten en kennis bij elkaar bieden de mogelijkheid om goed aan te sluiten op de actuele vraag en opgave.

Concreet: de opdracht die volgt uit de verstedelijkingsstrategie is om binnen de regio in de komende 20 jaar met elkaar goed zicht te houden op de samenhang in de uitwerking van het verstedelijkingsconcept (systeem) in relatie tot de actualiteit. Als dat lukt, zijn we in staat om te werken met een continue bouwstroom die mee kan bewegen. Dan versterken en vergroenen we de regio.

02

02 Meer landschap, meer stad: gebiedsuitwerkingen

De volgende stap na de introductie van het verstedelijkingsconcept en de bouwstenen, is het maken van gebiedsuitwerkingen. In de gebiedsuitwerkingen wordt voor de deelgebieden uitgewerkt waar ruimte is voor woningen en werklocaties en welke randvoorwaarden voor de leefomgeving, mobiliteit, economie en wonen daarvoor moeten worden ingevuld. De integraal uit te werken gebieden zijn: Arnhem-Oost, Nijmegen-West, Foodvalley-Zuid, Foodvalley-Noord, Liemers, Middengebied Arnhem-Nijmegen, Rijk van Nijmegen en de Veluwe.

Waarom gebiedsuitwerkingen?
De gebiedsuitwerkingen spelen een belangrijke rol in de verstedelijkingsstrategie. In deze acht gebieden worden grote abstracte opgaven concreet. Juist in een context van een specifiek gebied, kun je de opgaven in een logisch verband brengen met de aanwezige en gewenste kwaliteiten en ambities.

We maken de gebiedsuitwerkingen om twee redenen. De eerste reden is dat uit deze uitwerkingen blijkt of het voorgestelde verstedelijkingsconcept en de generieke ontwerpprincipes ook werkbaar zijn op gebiedsniveau. Een tweede reden om ze te onderzoeken is om uit te vinden waar in de regio verschillende opgaven samen komen. Dat helpt ons om in het najaar in de aanloop naar het verstedelijkingsakkoord scherp te krijgen waar aanvullende afspraken of investeringen nodig zijn.

Wat we dit jaar nog doen in de gebiedsuitwerkingen is uitvinden hoe in deze gebieden de ontwerpprincipes uit kunnen pakken en met welke onderzoeksagenda we verder willen bij de verdere uitwerking om de randvoorwaarden goed in beeld te krijgen. De conclusies daaruit nemen we mee in de afronding van de verstedelijkingsstrategie en in het verstedelijkingsakkoord.
Veel gemeenten werken voor het eerst op deze manier integraal samen aan gebiedsontwikkeling op regionale schaal en het is fijn om in deze setting uit te proberen wat werkt. Een tweede stap is om veel preciezer in de regio de samenhang tussen gebieden en locaties en randvoorwaarden te onderzoeken. Dat is de stap naar een langjarige samenwerking in de deelgebieden.

Voor de zomer van 2021 vinden voor alle 8 gebieden eerste gesprekken plaats over de onderzoeksagenda per gebied. In dit hoofdstuk is daar per gebied een eerste aanzet voor gedaan. De verdiepende uitwerkingen vinden in het najaar van 2021 of het voorjaar van 2022 plaats.

Om welke gebieden gaat het en wat leveren we op?
We kiezen ervoor om acht gebiedsuitwerkingen te maken. Het gaat om drie sleutelgebieden in de regio (Arnhem Oost, Foodvalley-Zuid en Nijmegen West) die hebben de naam sleutelproject gekregen omdat hier grote opgaven op stapel

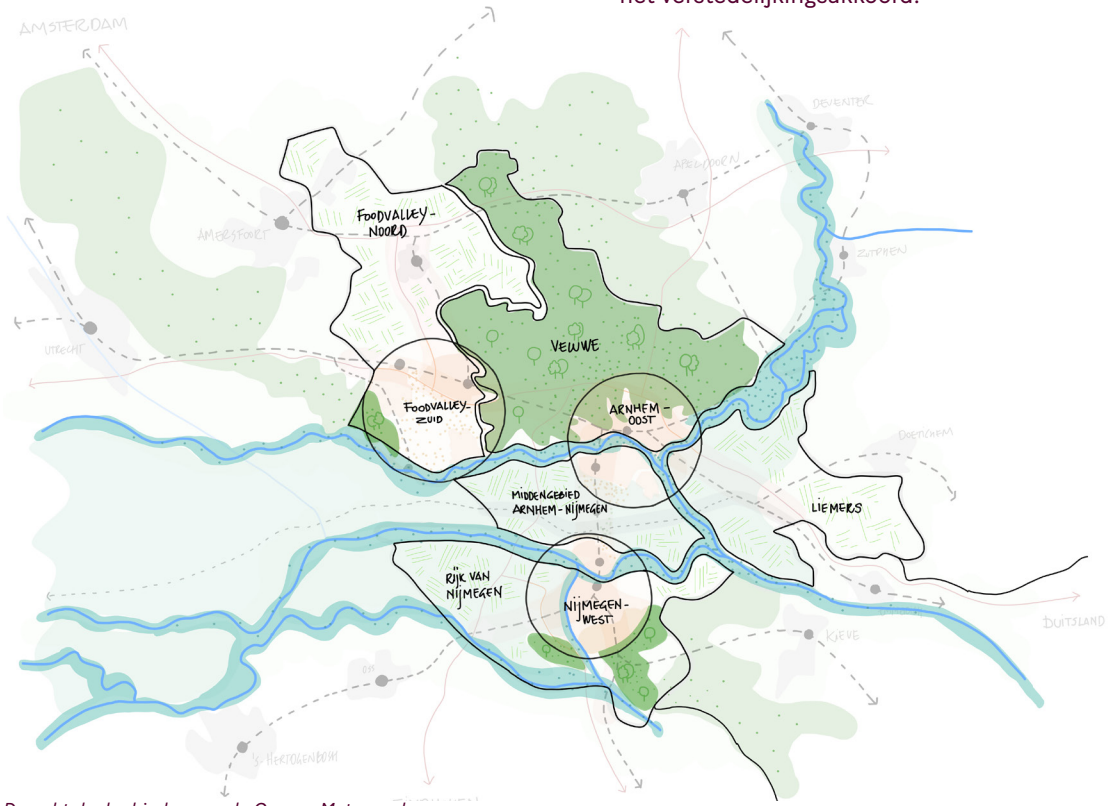
staan. Dit zijn de economische polen en hier concurreren de bouwstenen volop met elkaar. Naast deze sleutelgebieden worden nog vijf gebiedsuitwerkingen gemaakt van Foodvalley-Noord, Liemers, Middengebied Arnhem-Nijmegen, Rijk van Nijmegen en de Veluwe. Ook hier komen verschillende – soms botsende - opgaven samen.

De ronde met de gebiedsuitwerkingen geeft een eerste indruk van hoe de principes werken en welke (noodzakelijke) afwegingen dat vraagt. Specifieke locaties en onder welke randvoorwaarden op die locaties gebouwd kan worden, rollen daar nog niet uit. Het gaat om een impressie van hoe de gebieden eruit kunnen gaan zien. Deze uitwerking is belangrijk om een goed beeld te krijgen van de samenhangende afwegingen en keuzes.

Door opgaven en ontwerpprincipes te combineren, kunnen we meer rendement halen uit maatschappelijke investeringen en kunnen meerdere maatschappelijke doelen gelijktijdig worden gediend. Een mooi voorbeeld hiervan in de regio is het Ruimte voor de Rivier-programma: de veiligheidsopgave was de aanleiding, de vernieuwing van het rivierengebied is het resultaat. Wat begon als een waterveiligheidsmaatregel, heeft juist ook vanwege de opdracht om daarnaast ook ruimtelijke kwaliteit centraal te stellen - geleid tot een mooier rivierengebied met hogere natuurwaarden en volop recreatiemogelijkheden.

Dat is ook de insteek voor onze verstedelijkings-strategie. De investeringen die hier gedaan (moeten) worden, zorgen voor versterking van de groene metropool. Zo leidt verstedelijking tot meer banen, betere toegankelijkheid tot groen, stimuleren van het OV, fietsen en wandelen. Door te kiezen voor een fors programma in de sleutelgebieden en in bestaande kernen en wijken, blijft op veel andere plekken in de regio de natuur behouden en wordt de structuur versterkt.

De combinatie van bestaande stad gekoppeld aan (her)ontwikkeling en een inzet op vitaliteit in de kernen zorgt voor een gezondere leefomgeving en de gewenste differentiatie in de bestaande en nieuwe wijken.
De uitkomsten van de gebiedsuitwerkingen zijn een belangrijk vertrekpunt voor vervolguitwerking in de komende jaren. Op de korte termijn zijn ze het vertrekpunt voor het opstellen van een regionale uitvoerings- en investeringsagenda en het verstedelijkingsakkoord.

De acht deelgebieden van de Groene Metropool

Arnhem-Oost

Gebiedsuitwerking volgt in juli.

Positionering van het sleutelgebied in de Groene Metropool

Arnhem en omgeving is één van de 'polycentrische polen' in de regio. Daarbinnen vormt Arnhem-Oost (Arnhem Centraal - Spoorknoop - Station Presikhaaf - Spooremplacement) de poort van de Groene Metropool op de internationale corridor Randstad-Arnhem-RheinRuhr. De reden om binnen het verstedelijkingsconcept dieper op dit gebied in te zoomen heeft te maken met de stapeling van opgaven in dit gebied. Enerzijds ligt de spoorzone centraal op de internationale corridor en sluit dit aan op (inter)nationale ambities, anderzijds beperkt het de stad ook om andere ambities waar te kunnen maken die van groot belang zijn voor stad en regio. In potentie kan hier een fors woningbouwprogramma gerealiseerd worden als de locatie vrijkomt en de randvoorwaarden op orde komen. Het stadsdeel ligt dicht bij de binnenstad, er zijn mogelijkheden om het gebied beter te ontsluiten en het landschap is binnen handbereik, zowel de uitlopers van de Veluwe als de uiterwaarden van de IJssel en Stadsblokken Meinerswijk. Daarnaast liggen er twee belangrijke hotspots in het gebied: de Kenniscampus regio Arnhem en het IPKW.

Beoogd programma

Het woningbouwprogramma voor dit gebied heeft een potentie van circa 8.000 tot 10.000 woningen. Dat zijn de woningen uit de planmonitor en een aanvullend deel volgend uit dit verstedelijkingsconcept. Het genoemde aantal is aanvullend op de lopende planontwikkeling: AKZO en omgeving, Melkfabriek / Fluvium / Rijnwijk en verschillende locaties in Presikhaaf. Belangrijk hierbij is de ontwikkeling van station Arnhem-Oost, het spoorpark Arnhem-Oost als verbinding tussen stadsdelen en de verdere ontwikkeling van een sterk cluster rondom het energieprofiel met de Kenniscampus, de campus IPKW in samenhang met de Nieuwe haven en de kennisas op Het Broek. Dat draagt bij aan een kwaliteitsimpuls op bestaande werkgebieden en de Arnhemse mix.

Leefomgeving

In de verstedelijkingsstrategie streven we naar het ontwikkelen van een groen raamwerk met groen in en rond het stedelijk gebied. Met het toevoegen van Spoorpark Arnhem-Oost (ca 70 ha) wordt een sterk versteend deel van de stad vergroend en wordt een parkverbinding gelegd tussen de Veluwe en de Rivierklimaatparken aan de IJssel en de Rijn. Met deze verbinding bevorderen we de biodiversiteit in de stad, gaan we hittestress tegen (Hotspot Rijnpark/'t Broek) en creëren we een gezonde en aantrekkelijk plek voor sport, ontspanning en ontmoeting. Met groei en verdichting binnen de bestaande stad blijft het landschap rondom het stedelijk gebied zoveel mogelijk intact.

Wonen

Arnhem-Oost biedt kansen om 8.000 tot 10.000 woningen toe te voegen aan de planvoorraad van Arnhem. Daarvan is 50% voorzien in de categorie betaalbare woningen, waarvan 30% in de categorie sociale huur. De ontwikkeling van deze gemengde wijken maakt het mogelijk om nieuwe doelgroepen in Arnhem-Oost aan te trekken, waaronder studenten, starters, stedelijke gezinnen en mogelijk ook senioren en expats. Met de pilot Flex/Tijdelijk Wonen wordt bovendien ingezet op tijdelijke woonconcepten. Daarnaast heeft de toevoeging aan de woningvoorraad als belangrijk doel om doorstroming te bevorderen in de bestaande wijken in Arnhem-Oost, zodat er meer balans ontstaat tussen de vragers en dragers in de wijk. Aanvullend op Arnhem-Oost is er een aanpak gericht op leefbaarheid en veiligheid.

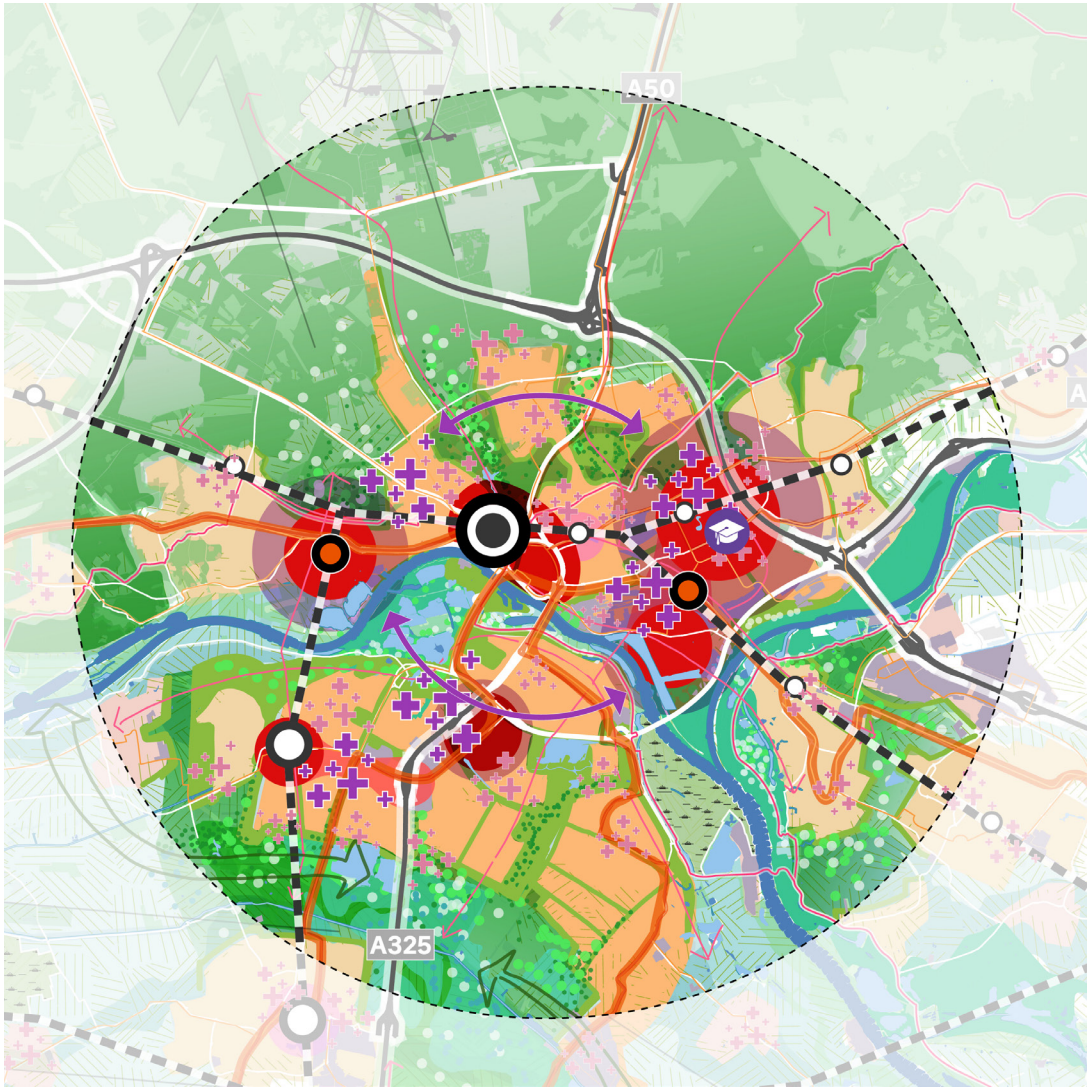
Mobiliteit

De bereikbaarheid van Arnhem-Oost is in potentie goed, maar staat onder druk. Enkele randvoorwaarden moeten onderzocht worden op haalbaarheid in tijd, geld en volgordelijkheid. Ten eerste gaat het om het versterken van de internationale corridor Randstad-Arnhem-RheinRuhr. ICE Duitsland met focus op snelheid, frequentie, en betrouwbaarheid in relatie tot Arnhem Centraal en tracékeuze Arnhem. Een tweede randvoorwaarde is de doorontwikkeling van de opgave Spoorzone Arnhem-Oost (Spoorknoop

– station Presikhaaf – Spooremplacement - station Arnhem-Oost). Daarbij moet voorkomen worden dat er afwenteling van de vervoersvraag voor de Spoorzone Arnhem-Oost op het hoofdwegennet (A12 / A50 / A15) plaatsvindt. Daarvoor wordt ingezet op optimale benutting en verbetering van het openbaar vervoer en het stedelijk netwerk (onder meer met hubs, Trolley 2.0, fietsen, deelconcepten en MaaS). Ten derde is het van belang dat de bestaande fiets- en looproutes die de Rijn kruisen worden verbeterd en dat er twee nieuwe routes worden onderzocht, onder andere Arnhem-Oost/Malburgen. Tot slot is het benutten van capaciteit op het hoofdspoor voor personenvervoer een randvoorwaarde.

Economie

Voor economie staat het versterken en uitbouwen van de HotSpotEnergy-strategie en de campusontwikkeling in Arnhem met Arnhems Buiten, de kennisas tussen Kenniscampus regio Arnhem en het Energiecluster op IPKW/Nieuwe Haven centraal. Daarmee versterkt Arnhem de unieke positie van de Groene Metropool op het thema Energy. Ook hier gelden meerdere randvoorwaarden. Voor het versterken van het ecosysteem is het allereerst van belang om ketens te sluiten tussen kennis en het MKB in het stedelijke innovatiemilieu op de kennisas en het verdichten van bestaande bedrijventerreinen

Sleutelgebied Arnhem-Oost. Voor de legenda, zie p. 17

te onderzoeken. Ten tweede is het opgave om schuifruimte voor milieuhinderlijke bedrijvigheid waar mogelijk op te lossen binnen de bestaande stad en anders in te zetten op slimme clustering met geschikte locaties in de regio. Daarnaast is het ook van belang om het vestigingsklimaat voor zakelijke dienstverlening (ICE Duitsland), toerisme, cultuur en creatieve industrie uit te bouwen. Tot slot is het randvoorwaardelijk dat er wordt ingezet op voldoende aanbod van banen, passend bij de sociaaleconomische structuur van de stad en Arnhem-Oost in het bijzonder.

Dilemma's, kansen en risico's
Om deze ontwikkeling voor Arnhem én voor de regio voor elkaar te krijgen, worden de volgende onderdelen onderzocht en in de tijd gezet. Het gaat hier uitdrukkelijk om een onderzoeksagenda en nog niet om keuzes van wat kan en nodig is:

- Kan de goederencorridor over Arnhem aangepast worden? Dat is nu een (regionaal) knelpunt voor de groei van economisch personenvervoer en ICE internationaal.
- Kan de aanpak van het spoordossier versneld worden? Aanpak van het spoor levert middenin de stad ontwikkelruimte op voor wonen, sociaal programma, klimaat en economie in de spoorzone. Die ruimte is gewenst, maar wat is de volgordelijkheid en wie staat hiervoor aan de lat? Het verwijderen van het binnenstedelijk spooremplacement kan een substantieel aandeel woningen in de versnelling brengen.

Ambitieagenda Spoorzone Arnhem-Oost
We werken samen met het Rijk aan het versterken van de leefbaarheid, veiligheid en duurzaamheid in Arnhem-Oost. Daarbij streven we naar het vergroten van de ruimtelijke samenhang tussen de wijken door zoveel mogelijk bestaande infrastructurele barrières op te heffen. Tegelijkertijd leiden we het onderzoek naar de 'spoorse' opgave in de Spoorzone Arnhem-Oost, waarbij Station Presikhaaf, de spoorknoop, een nieuw station Arnhem-Oost en de herontwikkeling van het spooremplacement worden meegenomen. Niet alleen de bereikbaarheid maar ook de kwalitatieve inpassing in de leefomgeving betrekken we hierbij. Zo wordt ook het nieuwe spoorpark Arnhem-Oost gerealiseerd, dat de verschillende deelgebieden met elkaar verbindt en bijdraagt aan een gezonde ontwikkeling van dit stadsdeel.

Samen met onderzoeksinstellingen wordt gewerkt aan de Kenniscampus regio Arnhem als vitaal, levendig en gemengd cluster van onderwijs en innovatie. We zorgen samen met de Kenniscampus, de campus IPKW in samenhang met de Nieuwe Haven en de kennisas op Het Broek voor een sterk cluster rondom het energieprofiel. Hiermee werken we aan de kwaliteitsimpuls op de bestaande werkgebieden en geven ruimte aan de Arnhemse mix. Daarnaast ontwikkelen we multifunctionele stedenbouwkundige concepten, die tevens bijdragen aan de gewenste Arnhemse mix (wonen/ werken/voorzieningen) en die gebruik maken van duurzame vormen van mobiliteit. De maatschappelijke functies groeien zo mee met de demografische ontwikkeling van het gebied.
Tot slot zorgen we voor ruimte voor flexwonen en tijdelijke woonconcepten.

Tijdlijn tot 2040

Arnhem bouwt tot 2030 ca. 7.000 woningen in de verschillende versnellingslocaties zoals in Arnhem-West, Centrum-Oost met het Coberco-terrein en Schuytgraaf. Met o.a. de ontwikkeling rondom Kronenburg wordt aan de gewenste overprogrammering van de planvoorraad gewerkt. In kader van de Woondeal wordt samengewerkt op de verschillende locaties om de realisatie te versnellen. Voor de periode na 2030 heeft Arnhem de opgave nog 7.000 tot 9.000 woningen te programmeren tot 2040. De Spoorzone in Arnhem-Oost geeft in belangrijke mate invulling aan deze behoefte. Om deze ambitie waar te maken moet al op korte termijn begonnen worden met de planvorming om te komen tot de gewenste aanvulling in kader van de verstedelijkingsstrategie Groene Metropool.

Korte termijn: versterken van Arnhem-Oost
De strategie op korte termijn is gericht op het versterken van het vestigingsklimaat en leefbaarheid van Arnhem-Oost. In kader van de nationale aanpak leefbaarheid en veiligheid wordt gestart met een wijkgericht programma voor vijf wijken in Arnhem-Oost (Geitenkamp, Klarenbeek, Presikhaaf, 't Broek en Malburgen).

Met de HotSpot-Energy strategie worden wordt in samenwerking met de partners van de KennisCampus regio Arnhem enerzijds en IPKW anderzijds om tot de versterking van deze campussen te komen. O.a. met Connectr Energy Innovation Lab wordt een plek gecreëerd waar studenten, onderzoekers, ondernemers en beleidsmakers samenwerken om innovaties in de duurzame energiesector te versnellen. Ook de Nieuwe Haven biedt ruimte voor watergebonden bedrijvigheid passend bij het Energy-profiel, en de verstedelijkingsambities van de stad.
Met de vervoerspartijen wordt samengewerkt om de bereikbaarheid van de campussen te optimaliseren en de hub-functie van station Presikhaaf te versterken.
Op het voormalige AKZO-terrein wordt een ROC-campus ontwikkeld in combinatie met herontwikkeling naar woningbouw. In Presikhaaf wordt, in samenwerking met de corporaties, gewerkt aan een ambitieagenda om te komen tot een aanpak om de fysieke leefomgeving, renovatie en verdichtingskansen. Ook het Gashouderskwartier aan de Westervoortse dijk wordt op korte termijn gerealiseerd. En op het Merwede-terrein is de pilot Flex-wonen gestart om tijdelijk bijzondere doelgroepen te huisvesten.

Middellange termijn: versnellen verstedelijking
Naast het versterken van de leefbaarheid en vitaliteit van Arnhem-Oost zijn er verschillende versnellingsopgaves in kader van de verstedelijkingsstrategie Groene Metropool.

- Vergroenen en verbinden van Arnhem-Oost met de Veluwezoom en de verschillende (klimaat-) parken door o.a. barrières op te heffen en de ontwikkelstrategie voor het Spoorpark op te stellen. Investeringen in een gezonde leefomgeving (beperken en voorkomen van milieuhinder en in Rijnkruisende verbindingen voor de fiets- en loopverbindingen van en naar dit stadsdeel zijn cruciaal.
- Verdichting versnelt de vergroeningsopgave; de verschillende verstedelijkingslocaties in de spoorzone kunnen worden ontwikkeld mits knelpunten t.a.v. milieuhinder, duurzame mobiliteit en betaalbaarheid (onrendable toppen) worden opgelost. Hiermee worden ook de klimaat- en vergroeningsdoelen meegenomen in de gebiedsontwikkeling.
- Strategische aanpak voor verdichting van binnenstedelijke bedrijventerreinen zoals Het Broek gericht op efficiënt en aantrekkelijk ruimtegebruik, het ontwikkelen van ketens tussen de campussen en het MKB, creëren van plekken van interactie en ontmoeting en draagvlak voor andere vormen van mobiliteit. Verdichting biedt de mogelijkheid om ruimte te maken voor bedrijfsverplaatsing binnen de stad.

Lange termijn: transformeren
Een belangrijke randvoorwaarde om de potentie van de spoorzone en de kans om opnieuw trots te zijn op Arnhem-Oost vormt de integrale aanpak van het spoor. Door de positie van Arnhem op het ICE-netwerk te versterken vormt Arnhem-Centraal de poort van de Groene Metropool van en naar het internationaal economisch netwerk. Het vormt hiermee een belangrijke bouwsteen voor het vestigingsklimaat van de regio. Belangrijke samenhangende opgaven hierbij zijn de noodzakelijke upgrade van (campus-) station Presikhaaf, het gewenste station Arnhem-Oost als toekomstige hub in het hart van Arnhem-Oost, de kwalitatieve inpassing van spoorknoop en -tracé zodat de barrièrewerking verminderd en een spoorpark kan worden gerealiseerd en het komen tot een duurzame oplossing ten aanzien van het binnenstedelijk gelegen spooremplacement Arnhem-Oost. Dit samenhangende pakket geeft een boost aan de leefbaarheid, vitaliteit en trots in Arnhem-Oost en biedt de markt het vertrouwen om te komen tot de gewenste investeringen in de verschillende deelgebieden. Dat vergt een lange adem en een gemeenschappelijke aanpak van Rijk en regio door de verschillende domeinen heen. Dit betekent niet wachten, maar juist versnellen in de aanpak. Met de verkenning Randstad-Arnhem-RheinRuhr (A12-) corridor, de werkafspraak Spoorzone Arnhem-Oost en de gewenste verkenning duurzame toekomst spooremplacement is een begin gemaakt.

Samenwerkingspartners (eerste concept)
Rijk en provincie: ministerie van BZK, IenW, EZK en LNV vanwege de Arnhem-Oost aanpak, de verkenningen mobiliteit en bereikbaarheid in Arnhem-Oost, de campus- en bedrijventerreinen aanpak Energy HotSpot Arnhem en biodiversiteit, stikstof en klimaatproblematiek.
Met provincie, Economic Board en groene metropoolregio AN i.s.m. KennisCampus regio Arnhem en IPKW werken aan de doorontwikkeling van EnergyHotspot Arnhem; en de verschillende deelthema's.

Foodvalley-Zuid

Eerste sessies hebben plaatsgevonden met ambtenaren en bestuurders.

Positionering van het sleutelgebied in de Groene Metropool

Het sleutelgebied Foodvalley-Zuid heeft een bijzondere positie binnen de Groene Metropool. Foodvalley-Zuid is een polycentrisch stedelijk gebied met een grote verscheidenheid aan woonmilieus rondom het Binnenveld1. De vijf, nagenoeg aaneengesloten, kernen rondom dit gebied hebben nu ruim 200.000 inwoners. Er is een aantrekkelijke, beginnende stedelijkheid te zien die verder vorm gaat krijgen. De Foodsector in dit sleutelgebied is vooral zichtbaar door innovatieve en kennisgerichte instellingen en bedrijven rondom Wageningen Universiteit & Research. Bovenal is Foodvalley-Zuid omzoomd door drie grote landschappen: de Veluwe, de Utrechtse Heuvelrug en het Rivierengebied.
In dit gebied liggen grote kansen en uitdagingen om een schaalsprong te maken. Meer landschap, meer economische impact en meer stad, waarbij maximaal gebruik kan worden gemaakt van de ligging aan de A12-corridor met twee intercitystations. De nabijheid van de Randstad heeft daarbij een grote impact op het sleutelgebied.

Beoogd programma

Het gebied bevat in fysieke zin de groene binnenruimte (het Binnenveld) en de stedelijke ring van Veenendaal, Ede-Stad, Bennekom, Wageningen en Rhenen. Tot en met 2040 is er een vraag naar 40.000 woningen in Foodvalley, waarvan een aanzienlijk deel zal landen in dit sleutelgebied. Concreet betekent dit er vier gemeenten en twee provincies zijn betrokken. Er is op alle bouwstenen een schaalsprong nodig. Hiervoor is een integrale ruimtelijke aanpak van dit gebied en een stevige bestuurlijke samenwerking een voorwaarde voor succes.

Leefomgeving

De contramal van het bestaand stedelijk gebied (inclusief het Binnenveld) kent een belangrijke natuur en landbouwidentiteit. Het gebied is daarnaast een belangrijk uitloopgebied voor de kernen rondom. Hiervoor kan het gebied, direct nabij de te realiseren woningen, nog meer toegankelijk en doorgankelijk worden gemaakt om zo te gaan functioneren als landschapspark. Ook de randen van het Binnenveld spelen een rol in het beter verbinden van stad en buitengebied, waarvoor de aantrekkelijkheid van de randen nog wel een randvoorwaarde is. Daarnaast zijn de randen van belang voor het verminderen van recreatiedruk op de centraal gelegen natuur, met name wanneer dagrecreatie wordt toegevoegd. Voor de natuur, specifiek voor de uitwisseling van soorten, heeft het gebied versterking nodig op stevige verbindingen met het omliggende landschappen en natuurwaarden. Ook bodemdaling is een aandachtspunt in dit gebied. Voor de aanwezige landbouw ligt er een opgave om te verduurzamen en meer te richten op in- en omliggende natuurwaarden. Dat geldt meer specifiek voor de stikstofdepositie. Voor het realiseren van bovenstaande ambities is het opstellen van een gezamenlijke visie op het Binnenveld en de randen de eerste stap.
Tot slot is voor het voor de bouwsteen leefomgeving – in het kader van een groen raamwerk in de bestaande stad – van belang dat vergroening naast het toevoegen van woon- en werklocaties een belangrijk doel vormt.

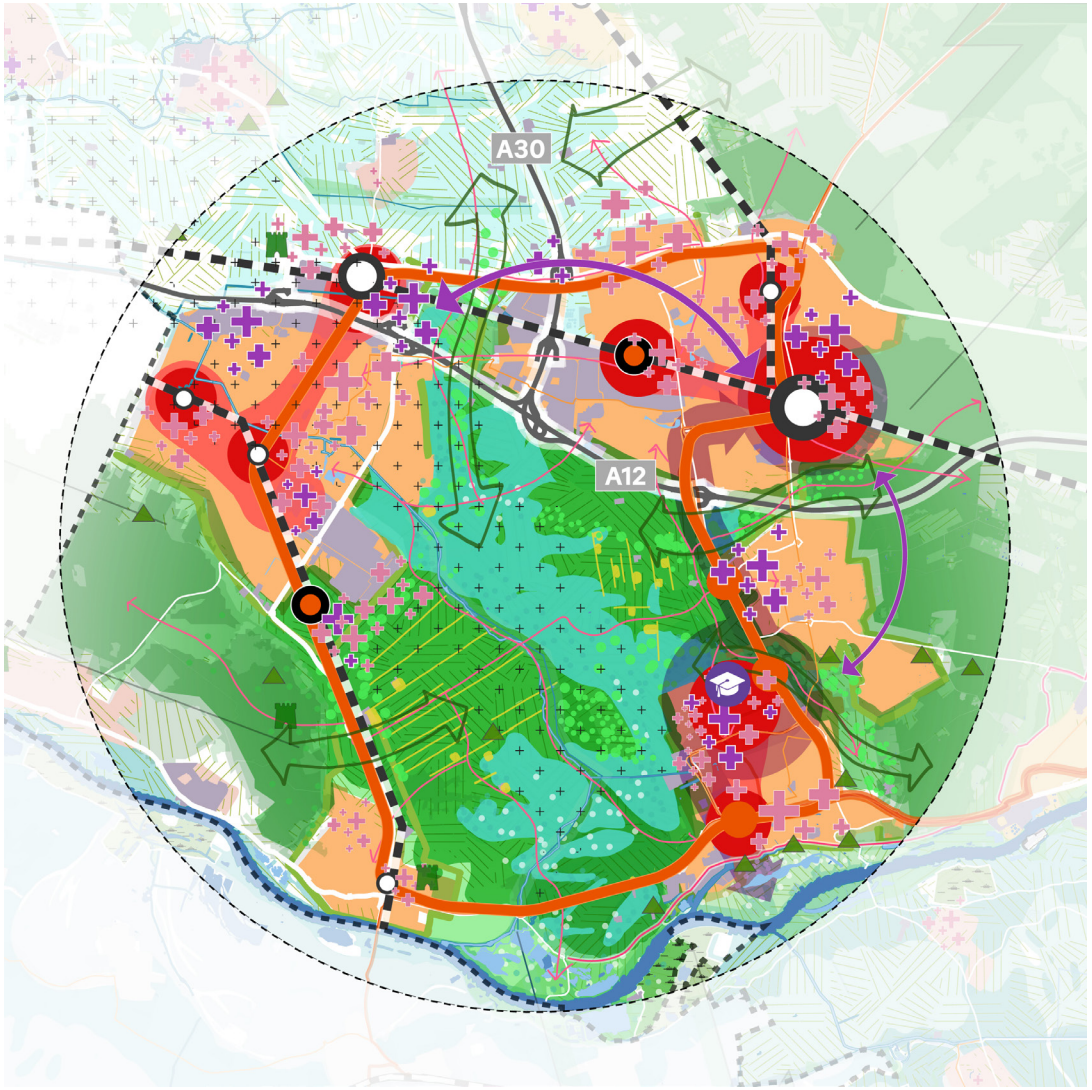
Wonen

De bouwsteen wonen is de drijvende kracht achter de verstedelijkingsstrategie. De vraag naar 40.000 nieuwe woningen in Foodvalley met de ambitie om zoveel mogelijk binnenstedelijk te realiseren betekent dat er ingezet moet worden op verdichting. Rondom stations en centra en transformatie van bestaande verouderde bedrijventerreinen. De huidige opzet van de kernen biedt hiervoor goede kansen. Het toevoegen van nieuwe woningen draagt bij aan een kwalitatief en kwantitatief evenwicht op de woningmarkt, waarbij de primaire focus ligt op woningzoekenden die een binding hebben met onze regio.

[1] De groene binnenruimte omvat onder andere de Natura2000-gebieden de Hel, de Blauwe Hel, de hooilanden, de agrarische gebieden en de groene wiggen tussen de kernen. In dit concept wordt dit gehele gebied 'Het Binnenveld' genoemd.

Dit sleutelgebied is bijzonder omdat het bestaat uit vijf kernen die heel verschillend zijn qua omvang en ook omdat er in dit sleutelgebied geen grote stad aanwezig is. Een aantal van deze kernen zal nog flink gaan doorgroeien en met elkaar zullen deze kernen straks bieden wat je op andere plekken juist in grote steden vindt. Dat betekent dat er een schaalsprong nodig is, maar ook dat er eerder moet worden overgestapt op uitbreiding. Ook buiten de bestaande kernen zullen locaties in aanmerking komen om te groeien. Hierbij is het de opgave deze zo goed mogelijk binnen de principes van de strategie te ontwikkelen.
De vraag die voorligt is hoe de voorbereiding op een schaalsprong zo goed mogelijk kan plaats vinden en hoe je met een aantal kernen samen 'stad' kunt zijn. Wat is daar voor nodig?

Mobiliteit
Een cultuuromslag in onze mobiliteit is randvoorwaardelijk voor de ambities zoals opgenomen in het verstedelijkingsconcept. Inwoners van Foodvalley-Zuid zullen nog vaker dan nu gebruik gaan maken van de fiets, het openbaar vervoer of andere vormen van slimme en schone mobiliteit. Dat elke woning een auto voor de deur heeft, is zeker bij inbreiding niet langer realistisch. Vanuit de huidige situatie, die sterk gebaseerd is op automobiliteit, is dit een forse opgave. We zetten in op het vasthouden

Sleutelgebied Foodvalley-Zuid. Voor de legenda, zie p. 17

en waar mogelijk versterken van onze goede positie op diverse landelijke netwerken (spoor en snelweg). Bij een aantrekkelijk vestigingsklimaat hoort een hoogwaardige OV-ontsluiting rondom het Binnenveld. Dat is nodig voor zowel wonen, werken als recreëren. Dit vraagt om een nadere verkenning, maar bovenal grensontkennende samenwerking tussen concessiehouders.
Ter illustratie: op dit moment zijn er drie concessiehouders actief in dit sleutelgebied.

Voor toekomstige ontwikkelingen is het verkennen van nieuwe stationslocaties / haltes (mobiliteitshubs) vereist. Ook is het nodig te verkennen welke hoogwaardige fietsverbindingen en OV noodzakelijk zijn om toe te voegen op de beschikbare auto-infrastructuur. De ontsluiting tussen de verschillende kernen leidt tot een minder stijgende of zelfs lagere automobiliteit en een hogere omgevingskwaliteit, zowel ruimtelijk als qua gezondheid. Ongewenste mobiliteit in het Binnenveld terugdringen!
Tot slot is de uitvoering van reeds geplande infrastructurele projecten, zoals de verbreding van de Rijnbrug, randvoorwaardelijk.

Economie
De economische focus van Foodvalley-Zuid ligt bij Foodsector en ICT-sector. Bij locatieontwikkeling dient de kracht van de Kennisas en de campussen WUR (Wageningen), Business & Science Park (Wageningen), WFC (Ede) en ICT Campus (Veenendaal) benut en versterkt te worden voor het realiseren van een goed vestigingsklimaat voor zowel (nieuwe) inwoners als bedrijven/ organisaties. Het primaire ontwikkelgebied voor de innovatieve Foodsector zien we als een bredere strook langs de Kennisas. De regio Foodvalley richt zich hierbij vooral op innovaties en verduurzaming van de Foodsector. We versterken de innovatieve Foodsector zowel met kennis als praktijk. Voor de versterking van de praktijk kan bijvoorbeeld gedacht worden aan de inzet van vrijkomende agrarische bebouwing.

Ter versterking van het ecosysteem is er een onderzoeksvraag naar nieuwe werklocaties, optimale benutting van bestaande werklocaties en het uitvinden van nieuwe vormen van woon-werkmilieus, die relevant zijn voor dit sleutelgebied.

Gezien de ruimtevraag voor woon- en werklocaties zijn er opgaven en randvoorwaarden voor het intensiveren en transformeren. Zowel voor het regionale ondernemerschap als de onderscheidende Foodsector gaan we op zoek naar oplossingen voor het intensiveren op bestaande bedrijventerreinen. Hierbij wordt meer gewerkt met een stevig profiel per bedrijventerrein (bijvoorbeeld de WUR-campus, Business & Sciencepark Wageningen en de ontwikkeling van het Business & Foodpark en de ICT-campus).
Om transformatie mogelijk te maken is het noodzakelijk om deze opgave prioriteit te geven en regionaal afspraken te maken. Hierdoor ontstaat schuifruimte die nodig is voor de benodigde bedrijfsverplaatsingen. Op dit moment zijn enkele industriële vestigingslocaties van regionaal belang. Deze locaties zorgen echter ook regelmatig voor overlast en beperken de inbreidingsmogelijkheden. Per locatie moet een afweging gemaakt worden hoe hiermee omgegaan kan worden (uitplaatsen kan lokaal een positieve impact hebben, maar regionaal juist een groot negatief effect). Hierbij is ook de inzet op transformatie naar circulaire bedrijfsprocessen nodig, waardoor overlast hoe dan ook beperkt wordt.

Dilemma's en afwegingen
- Zoeken naar lokale kracht (kennis van gebied en opgave) die gesteund moet worden om schaalsprong te koppelen en omvang opgave aan te kunnen, met behoud van lokaal niveau.
- Welke nieuwe vorm van (bestuurlijke) samenwerking is nodig? Werken over grenzen en werken met integrale budgetten in plaats van sectorale c.q. lokale budgetten.
- Onderdeel hierbij is ook welke instrumenten en ondersteuning er nodig zijn. Capaciteit en expertise is zeker in dit sleutelgebied een knelpunt, maar ook het kunnen beschikken over voldoende middelen.
  Het maken van samenwerkingsafspraken, zoals bij economie, is cruciaal. Inzet van

het juridisch grondinstrumentarium kan binnen het sleutelgebied nog versterkt worden. Tot slot kunnen door samen te werken tussen de gemeenten en andere organisaties schaalvoordelen en daarmee versnellingsmogelijkheden worden gecreëerd.

- De Regio Foodvalley heeft eigen ambities als een kennisregio. Centraal staat de groei van kennisecosystemen op een aantal hotspots. Dit krijgt ook prioriteit in RPW's.
- Ander belangrijk aandachtsveld is om de ontwikkeling van de werklocaties (RPW) te verduurzamen, klimaat neutraal, bio-divers en toekomstbestendig te maken. Ook dit wordt vastgelegd in de RPW's.
- Inbreiden versus uitbreiden: snelheid en financiering dilemma's, maar ook welke woonkwaliteit willen we realiseren? In Foodvalley-Zuid moet sprake blijven van een ontspannen groene leefomgeving met een menselijke maat, waar door nieuwe stedelijkheid meer mensen van kunnen genieten. Ook de betaalbaarheid staat onder druk, juist bij inbreidingslocaties. Hiervoor is gerichte financiële ondersteuning nodig.
- In dit polycentrische stedelijk gebied zijn mogelijk kansen om specifieke stedelijke voorzieningen (onderwijs, sport/recreatie, cultuur) toe te voegen, welke voorzieningen zich hiervoor lenen moet onderzocht worden;
- Gezamenlijk beeld voor het Binnenveld. Dit vraagt keuzes om de druk niet te veel op dit gebied op te voeren en afspraken om de contouren gezamenlijk te definiëren en te bewaken. Hierbij is het balanceren tussen de verschillende opgaven, zoals verduurzaming van landbouw, natuurversterking, de energietransitie, ruimte voor klimaatadaptatie, recreatie, et cetera.
- Klimaatadaptatie en het goed omgaan met de natuurlijke watersystemen vraagt in dit sleutelgebied op veel locaties maatwerk. Dit komt door de relatief lage ligging van het hele gebied en de grote lokale verschillen in het watersysteem. De Veluwe en de Utrechtse Heuvelrug hebben veel impact. Concreet betekent dit dat met name uitbreidingen op een goede manier in het natuurlijk systeem moeten worden ingepast. De eerste stap is dan ook om vanuit dit systeem de randvoorwaarden gezamenlijk te bepalen.
- Een nog te maken afweging is de mate van te delen voorzieningen binnen dit sleutelgebied.

Tijdlijn tot 2040

Korte termijn
De korte termijn is gericht op het verder verkennen van onderzoeksvragen, het verder in beeld brengen van afhankelijkheden en waar nodig oplossingsrichtingen. Daarnaast zal de bereidheid tot samenwerking en vervolgens het opzetten van deze samenwerking meer vorm moeten krijgen.

Middellange termijn
Op de middellange termijn is er volop inzet op inbreiding, conform de ambitie om de nieuw te realiseren woningen zoveel mogelijk binnenstedelijk in te passen. Ook de intensivering op bestaande bedrijventerreinen moet vorm krijgen. Tot slot zal de modaliteitsshift gemaakt worden door onder andere het realiseren van ontsluitingen voor duurzame mobiliteit (fiets- en OV-infrastructuur).

Langere termijn - maar na de korte termijn wel mee starten
Deze regio heeft ook behoefte aan uitbreidingsplekken voor verstedelijking. De beschikbare ruimte is beperkt. Daarom is het wel van belang om zo snel mogelijk te starten met de eerste voorbereidingen. Met name het neerzetten van randvoorwaarden, zoals de visie op het Binnenveld, is belangrijk. Juist ook om de aanwezige kwaliteit te bewaken en waar nodig te versterken.

Samenwerkingspartners
Gemeente Veenendaal, Gemeente Ede, Gemeente Wageningen, Gemeente Rhenen
Provincie Gelderland, Provincie Utrecht
Waterschap Vallei en Veluwe
Min LNV, Min BZK, Min EZK, Min I&W
Onderwijsinstelling WUR, CHE, AERES groep
Grondeigenaren institutioneel en particulier

Nijmegen-West

Eerste sessie heeft plaatsgevonden met Nijmegen en omliggende gemeenten.

Positionering van het sleutelgebied in de Groene Metropool

Nijmegen en omgeving is één van de 'polycentrische polen' in het verstedelijkingsconcept. De opgave die Nijmegen-West heeft in de Groene Metropool is om nog meer dan nu al het geval is, aanjager te zijn van economische groei. De verwevenheid van wonen, werken en voorzieningen (o.a. kennisinstellingen) moet zorgen voor een ondernemend ecosysteem op Health/High Tech/MKB dat versterkend werkt in de regio. Door de goede verbinding met de andere polen en met de kernen om Nijmegen heen ontstaat een stevig netwerk. Binnen het sleutelgebied bevinden zich de belangrijke gebiedsontwikkelingen in het kader van de NOVI en de Woondeal: Stationsomgeving en de Kanaalzone-Zuid (inclusief Winkelsteeg) en de verstedelijkingscorridor naar Beuningen, Wijchen en Malden. Het studiegebied voor het sleutelgebied Nijmegen-West omhelst de ontwikkelingen in de stad Nijmegen en de omliggende kernen Weurt-Beuningen, Wijchen, Malden.

Beoogd programma

Nijmegen staat landelijk in de top drie regio's met het hoogste percentage woningtekort. Met de ontwikkeling van onder andere Nijmegen-West moet daar verandering in komen en het tekort worden ingelopen. In Nijmegen-West vindt een groei wonen en van werkgelegenheid plaats tot 2040.

De ruimte die nodig is voor de extra woningen en banen wordt gevonden in de gebieden Waalsprong, Waalfront, Centrum / Stationsomgeving, Kanaalzone-Zuid en Heyendaal en als het om werk gaat in de sectoren Health en Hightech. Cruciaal is de verbinding met campus Heyendaal en de transformatie van de gebieden Centrum / Stationsomgeving en Kanaalzone-Zuid. Hier zal een transformatie plaatsvinden naar wonen en werken en wordt een vitaal stadsdeel gebouwd dat zorgt dat aanwezige barrières worden geslecht zoals die er zijn bij het station en de Kanaalzone. Samenwerking tussen de gemeenten Heumen, Wijchen, Beuningen en Nijmegen kan in de zone ten westen van de A73 leiden tot versterking van het landschap en biedt bewoners een aantrekkelijk uitloopgebied. Het versterken van de HOV-verbindingen en de realisatie van hubs aan de randen van de stad op het grensvlak van de gemeenten en Nijmegen met Nijmegen Centraal leidt tot een betere bereikbaarheid en de gehele regio.

Leefomgeving

In de verstedelijkingsstrategie streven we ernaar om deze groei binnen de huidige stad te laten plaatsvinden. Zo blijft het mooie landschap rondom het stedelijk gebied intact. Bovendien blijft met groei en verdichting het draagvlak voor een goed voorzieningenniveau in de stad in stand. Door functiemenging en slimme combinaties blijft de stad (en de omliggende regio) aantrekkelijk om te wonen en te verblijven. Het groen komt van buiten de stad als aders de stad in. Daarmee is er ruimte voor biodiversiteit en kunnen we de gevolgen van de klimaatverandering opvangen. Tussen de verstedelijkingsopgaven ligt er een opgave om een aantrekkelijke groene verbinding te realiseren die zich uitstrekt van de Overasseltse en Haterse vennen in Heumen tot aan de Waaluiterwaarden tussen Weurt en Beuningen. Deze groene corridor vormt het uitloopgebied van de te intensiveren gebieden in Nijmegen, Beuningen en Wijchen en Heumen.

Wonen

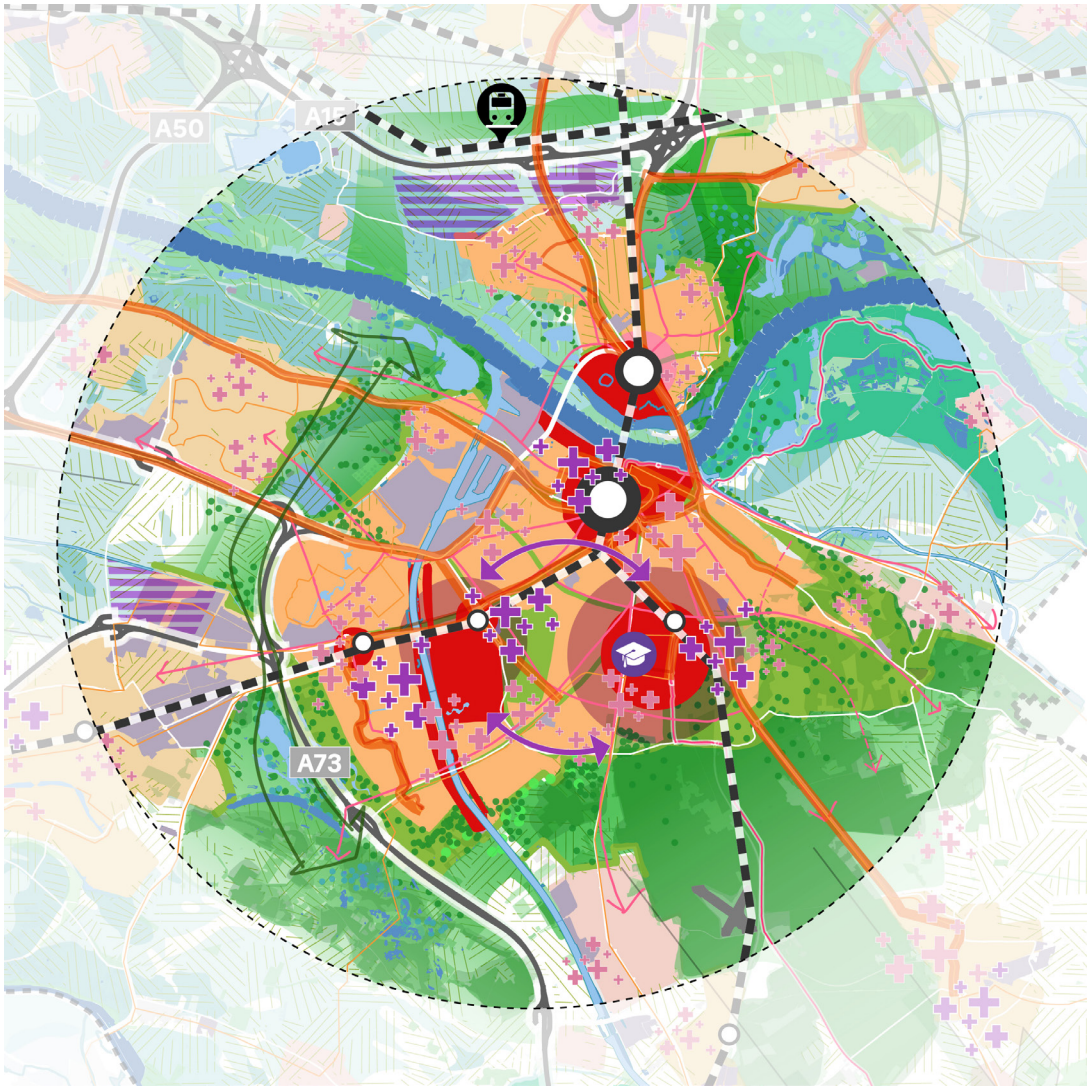
Binnen de groeiopgave wordt gewerkt aan gemengde wijken met een goede mix van woningtypen en woonvormen die passen bij de leefwijzen en behoeften van mensen. De Kanaalzone-Zuid biedt naast een flinke toevoeging aan de woningvoorraad van zo'n 3.000 woningen ook kansen om een stap te zetten naar een

meer vitaal en verbonden Nijmegen-West. In totaal realiseren we rondom het station 2.000 nieuwe woningen. Naast de nieuwe plekken voor woningbouw versterken we de wijken rondom het kanaal met woningbouw en meer functiemenging (Neerbosch-Oost, Lindenholt, Dukenburg, Hatert). In Beuningen staan tot 2040 nog eens 2.000 woningen gepland, o.a. in de randen van Weurt en Beuningen. In Heumen worden aan het kanaal 650 woningen gepland en in het centrum van Malden circa 150 woningen tot 2030. Ook Wijchen blijft groeien.

In de kernen rondom Nijmegen ligt het accent meer op compact wonen. Aan de randen van het landschap ligt het accent juist op nieuwe woonvormen, zoals nieuwe woonboerderijen en landgoederen. Hier wordt tegelijkertijd gewerkt aan landschapsversterking en het woningbouwvraagstuk. We maken deze toekomstbestendig en maken de koppeling met vraagstukken op het terrein van welzijn, zorg, inkomen, werk, gezondheid, leefbaarheid en veiligheid.

Mobiliteit

Nijmegen-West biedt volop ruimte aan voetgangers en fietsers. Met een sterk openbaar vervoer en fietsnetwerk houden we de stad en de regio leefbaar en bereikbaar. Daarnaast willen we

Sleutelgebied Nijmegen-West. Voor de legenda, zie p. 17

hubs ontwikkelen aan de stadsranden, zoals onder andere in de Gelderse Bereikbaarheidsvisie staat. Stedelijke verdichting met hoogbouw plannen we vooral rond de openbaar vervoersknopen. Nijmegen Centraal en station Heyendaal worden gerenoveerd en station Dukenburg is in beeld voor vernieuwing. Op deze stationslocaties streven we naar verdichting van wonen, werken, onderwijs en dienstverlening in combinatie met een multimodaal vervoersknooppunt, waarbij we de nadruk leggen op fiets- en OV-gebruik. Onderzocht moet worden of de HOV-corridor naar Druten via Beuningen, Cuijk – Wijchen – Nijmegen en Malden – Nijmegen een belangrijke rol kan spelen in de verstedelijkingsopgave.

Economie

Door de verstedelijkingsopgave worden economische kansen beter benut. De regio vormt de motor van de economische groei. We hebben economisch sterke sectoren in de stedelijke knooppunten, maar we hebben ook dringend behoefte aan meer werkgelegenheid, zowel voor hooggeschoolden als voor praktisch werkenden. Nijmegen–West investeert in uitstraling, kwaliteit en groei van de campussen, omdat de campus dé plek is voor innovatie en de plek waar nieuwe bedrijvigheid in Health en Hightech en MKB ontstaat. De benodigde ruimte voor een goed vestigingsklimaat vinden we door nieuwe werklocaties te ontwikkelen en bestaande locaties te herstructureren, te intensiveren of te transformeren. In de stationsomgeving creëren we ca. 15.000-20.000 m2 aan ruimte voor kantoren, hotels, winkels, maatschappelijke voorzieningen en een congrescentrum. Aan de westkant van station wijkt het oude UWV-kantoor voor duurzame hoogbouw met woningen en economische functies. Winkelsteeg zal als een van de belangrijke werklocaties in Nijmegen als derde brandpunt gaan functioneren. Economisch kan Winkelsteeg meer van zijn centrale ligging profiteren met een nieuwe profilering, meer gericht op functies voor én in de regio. Winkelsteeg versterkt daarmee het voorzieningenniveau in dit deel van de stad. Er wordt ingezet op meer arbeidsintensieve bedrijvigheid wat meer banen betekent voor de omliggende wijken, de stad en regio. Hierbij is het behouden en versterken van bedrijventerreinen in nabijheid van de woonwijken een belangrijke opgave. In het sleutelgebied willen we onderzoeken waar en hoeveel bedrijventerreinen er nog kunnen landen.

Dilemma's, kansen en risico's

De binnenstedelijke ontwikkeling is complex door de vaak relatief kleine plots met hoge dichtheden, complexiteit in infrastructuur, hoge tijdelijke kosten voor o.a. bouwlogistiek en de gewenste kwalitatieve parkeeroplossingen in combinatie met het aandeel betaalbare woningen. Bij binnenstedelijke ontwikkeling zijn er vaak relatief hoge verwervingskosten, omdat veel gronden al een stedelijke functie kennen, mogelijke saneringsrisico's samenhangend met eerdere economische activiteiten en eventuele hindercontouren met betrekking tot onder andere veiligheid, geluid en geur.
De opgaven op het gebied van duurzame mobiliteit, duurzaamheid, klimaatadaptatie en circulair, natuurinclusief en aardgasvrij bouwen zijn aanzienlijk. Het vergt nader onderzoek hoe deze ambities haalbaar gemaakt kunnen worden. Ook de voorzieningen die nodig zijn voor sociaaleconomische versterking van de leefbaarheid vragen om extra investeringsruimte en om het slim koppelen van opgaven. Er wordt ingezet op betere verbindingen en prettigere routes voor voetgangers en fietsers. Om de wijken en het landschap beter met elkaar te verbinden zijn deze routes essentieel.

Kansen

De bevolkingssamenstelling in Nijmegen-West zal meer divers worden. Zo zal bijvoorbeeld een groot aandeel van de woningen uit het betaalbare en sociale segment bestaan. Dat is belangrijk voor de stad. Voor de binnenstedelijke inbreidingslocaties is het niet nodig om geheel nieuwe infrastructuur en voorzieningen aan te brengen. Bestaande infrastructuur en voorzieningen kunnen beter worden benut en mensen kunnen op fietsafstand alle voorzieningen in de stad bereiken. In de binnenstedelijke gebieden kan worden ingezet op leer-werkinitiatieven die mensen met afstand tot

de arbeidsmarkt een kans bieden om aan het werk te gaan. Aan de randen van de kernen rondom Nijmegen liggen kansen voor andere woonmilieus. Daarmee bieden we met elkaar een divers woonprogramma aan.

Tijdlijn tot 2040

Doorlooptijd woningbouwplannen
Nijmegen bouwt tot 2030 in de Waalsprong nog 6.000 woningen en in het Waalfront 1.500 woningen. Beuningen, Wijchen en Heumen bouwen in die periode nog bijna 4.500 woningen.

Doorlooptijd aanvullend deel strategie
In totaal realiseren we rondom het station 2.000 nieuwe woningen. In de Kanaalzone-Zuid is ruimte voor 3.000 woningen waar zeker 15 jaar voor nodig is om tot realisatie te komen. In de wijken rondom het kanaal en in de rest van de stad is er nog capaciteit van ongeveer 4.500-7.000 woningen. De grootte van de ontwikkelgebieden biedt kansen voor verschillende woon-werkmilieus met ieder zijn eigen karakteristieken. Beuningen, Wijchen en Heumen bouwen in de periode na 2030 nog bijna 1.200 woningen.

Wat is er nodig?
In de gebiedsuitwerking van Nijmegen-West onderzoeken we de volgende keuzes als het gaat om ingrepen en investeringen.

Het Programma Hoogfrequent Spoorvervoer (PHS) gaat de lijn Schiphol-Nijmegen verstevigen. Daardoor rijden er meer treinen, wordt de dienstregeling betrouwbaarder en lossen we knelpunten op het spoor op. Om dit te accommoderen is een volledige renovatie van het station Nijmegen Centraal noodzakelijk naar een innovatieve hub met een hoge verblijfskwaliteit. Vooruitlopend op de verdere verstedelijking moet onderzocht worden of er een hoogwaardige openbaar vervoerverbinding naar Druten/ Beuningen gerealiseerd kan worden en wat dat oplevert. Ook andere HOV-corridors verdienen aandacht net als fietsroutes en een aantal andere regionale bereikbaarheidsopgaven. Tegelijkertijd zorgen de elektrificatie van de Maaslijn Nijmegen-Roermond en de renovatie van station Heyendaal voor een betere toestroom naar campus Heyendaal.

Versnellingsmogelijkheden
Versnellingsmogelijkheden zijn er in de NOVI-Woondealprojecten Stationsomgeving en Kanaalzone en in Beuningen.

Welke samenwerkingspartners zijn hiervoor nodig?
Om de plannen te realiseren, is het nodig dat het Rijk, Provincie Gelderland, NS, ProRail, het bedrijfsleven, de onderwijsinstellingen en gemeente Beuningen, Wijchen, Heumen en Nijmegen als partners optrekken. Zo komen we tegemoet aan de opgaven waar we samen voor staan in de verstedelijkingsstrategie.
Op stedelijk en (inter)nationaal schaalniveau zijn ook de Novio Tech Campus en de universiteitscampus Heyendaal belangrijke economische dragers en bieden ze kansen voor versterking van een triple helix model (samenwerking tussen bedrijfsleven, overheid en onderwijs) gericht op innovatie.

Foodvalley-Noord

Tekst onder voorbehoud. Nieuwe versie volgt na verwerking uitkomsten van de eerste ambtelijke sessie (22/6)

Positionering van Foodvalley-Noord in de Groene Metropool

Foodvalley-Noord omvat de gemeenten Barneveld, Nijkerk, Renswoude, Scherpenzeel en het noordelijke deel van de gemeente Ede. De gemeenten Barneveld en Nijkerk overlappen met de regio Amersfoort, waar nu het Ontwikkelbeeld Amersfoort voor wordt opgesteld. Foodvalley-Noord kenmerkt zich door de aanwezigheid van de Gelderse Vallei met het Groene Valleilint en grootschalige landbouwgebieden. Ten westen ligt de stad Amersfoort, waarmee de gemeente Nijkerk sterke relaties heeft, en ten oosten grenst het gebied aan de Veluwe. Met de A1-corridor, de Valleilijn, de A30 en de A28 is Foodvalley-Noord goed verbonden in noord-zuidelijke en oost-westelijke richting. Economisch gezien heeft Foodvalley-Noord een sterke band met Foodvalley-Zuid, gezien het belang van de sector 'Food'.

Per bouwsteen is een voorzet voor de onderzoeksagenda gegeven.

Leefomgeving

In de Gelderse Vallei, als stroomgebied tussen de Veluwe en de Utrechtse Heuvelrug, kunnen waterberging (sponswerking), recreatie en natuur gecombineerd worden. Hier ligt de uitdaging om dit te ontwikkelen tot een robuust beekdallandschap in een landbouwgebied met duurzaam beekbeheer. Hier, maar ook in de flanklandbouwgebieden, speelt de landbouwtransitie. Het ontwikkelen van circulaire, natuurinclusieve landbouw binnen de randvoorwaarden van een duurzaam bodem- en watersysteem moet verder verkend worden. Ook de stikstofdepositie, nabij (Natura2000-) natuurgebieden is een aandachtspunt. Dichterbij de kernen speelt het belang van behoud en versterking van groene buffers, zodat kernen niet aan elkaar groeien. De ruimte tussen Nijkerk, Nijkerkerveen, Hoevelaken en Amersfoort is een kwetsbaar gebied, gezien de huidige versnippering. Tot slot is er ruimte nodig voor energieopwekking, waarvoor zones langs de A1 en A28 in beeld komen.

Mobiliteit

Met de A1-corridor, de A28, de A30 en de Valleilijn zijn de grotere kernen goed verbonden. Met name de verbindingen richting Amersfoort en Ede worden veel gebruikt. Barneveld heeft een grote inkomende pendel, vanwege Harselaar. Aandachtspunt is het aandeel van openbaar vervoer en (elektrische) fietsen, zowel voor bestaande kernen als potentiële nieuwe ontwikkellocaties. Een aanpak voor sluipverkeer door kernen hoort daar ook bij. Daarnaast lopen er meerdere initiatieven, zoals de verbreding van de A1, nieuwe stations als Stroe, een mogelijke railterminal en een verkenning naar een ringweg voor Barneveld. Tot slot zijn er nog knelpunten die moeten worden opgelost, zoals de aansluiting A1-A30 en knooppunt Hoevelaken.

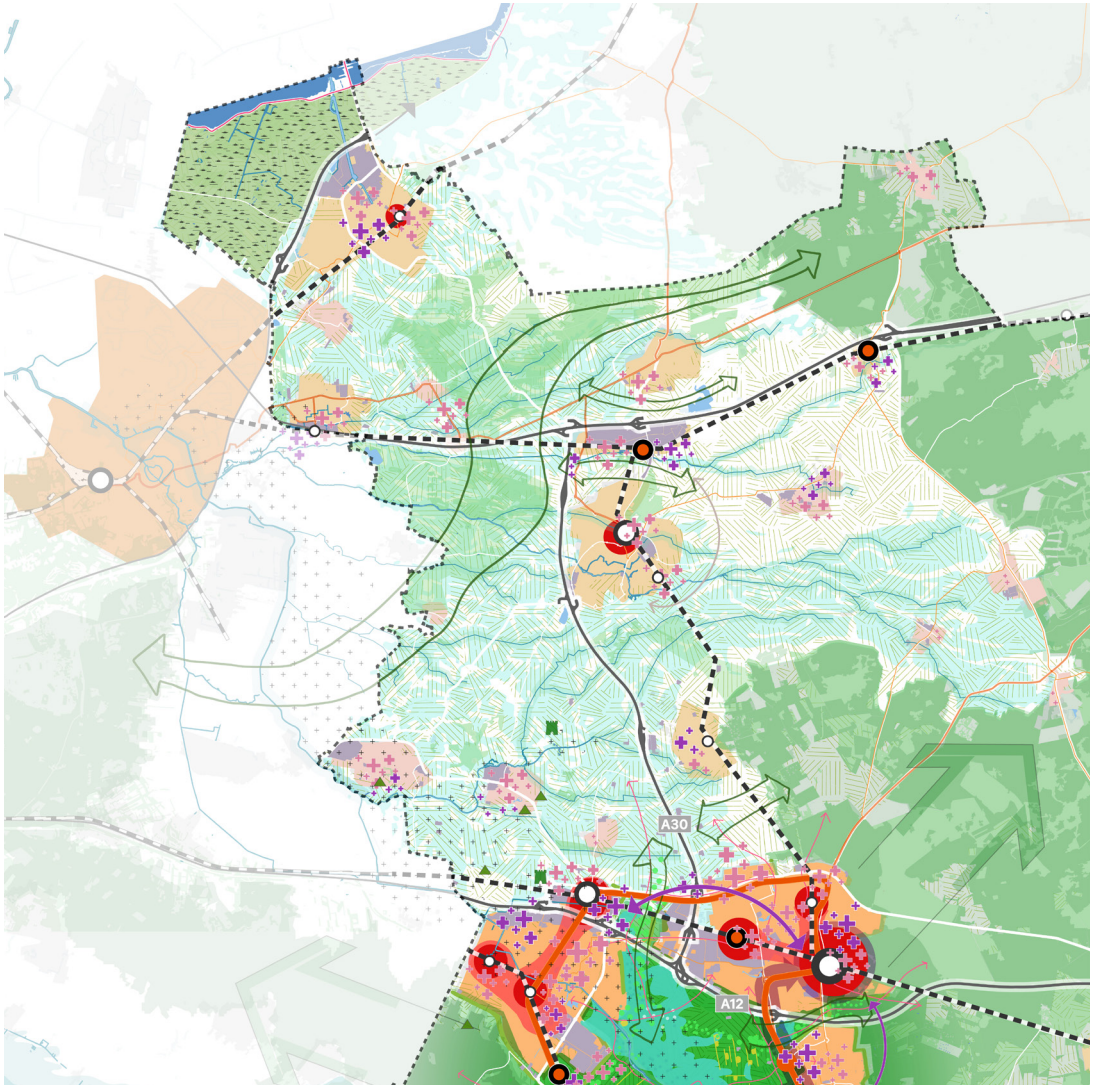
Economie

Landbouw, specifiek de intensieve veehouderij, is een belangrijke economische drager in dit gebied en leidt tot complexe ruimtelijke opgaven. Op meerdere niveaus wordt er gewerkt aan dit thema, zoals het nationaal programma Landelijk Gebied (NP LG), de Landelijke beëindigingsregeling veehouderij (Lbv) en de Startnotitie voor het Landbouwperspectief in de Foodvalley. Met name de Lbv gaat grote gevolgen hebben voor de landbouwstructuur en vitaliteit van veedichte gebieden als Foodvalley-Noord.
Ten tweede speelt de ruimte voor bedrijventerreinen een vraagstuk. Het deelgebied levert al een fors aandeel met Harselaar en bedrijventerreinen in Nijkerk en Hoevelaken. De ruimtevraag richting 2040 moet nog verdeeld worden tussen Foodvalley-Noord en Zuid, waarbij de balans tussen woningen en banen en de clustering van bedrijventerreinen langs de A1 onderzocht moeten worden.

Wonen

De belangrijkste uitdaging voor de gebiedsuitwerking is de afstemming tussen de

verstedelijkingsstrategie en het Ontwikkelbeeld Amersfoort. Hier is sprake van een nauwe vervlechting, onder meer vanwege de gezamenlijke Woondeal en afstemming over de te beleggen opgave. Daarnaast is het van belang om bij het kiezen van potentiële ontwikkellocaties de potentie van de stations en nog beschikbare ruimte in de regiokernen goed te benutten, terwijl ook de vitaliteit van lokale kernen een belangrijk aandachtspunt is.

Deelgebied Foodvalley-Noord. Voor de legenda, zie p. 17

De Liemers

Voor dit deelgebied hebben nog geen ambtelijke / bestuurlijke sessies plaatsgevonden.
Dit betreft een voorzet, die tijdens de sessies aangevuld en bevestigd kan worden.

Positionering van de Liemers in de Groene Metropool
De Liemers omvat de gemeenten Doesburg, Duiven, Montferland, Westervoort, omgeven door de rivieren de Nederrijn en de IJssel. Via de A12-corridor zijn de gemeenten Duiven, Montferland, Westervoort en Zevenaar goed verbonden met Arnhem, waardoor de woningmarkten van deze regiokernen ook een sterke relatie hebben met Arnhem als polycentrische pool. De verdere ontwikkeling van Arnhem-Oost zal hier ook een impact op hebben. Zowel Doesburg als lokale kernen in de overige gemeenten liggen meer afgelegen in open landbouwgebieden en de Gelderse Poort.

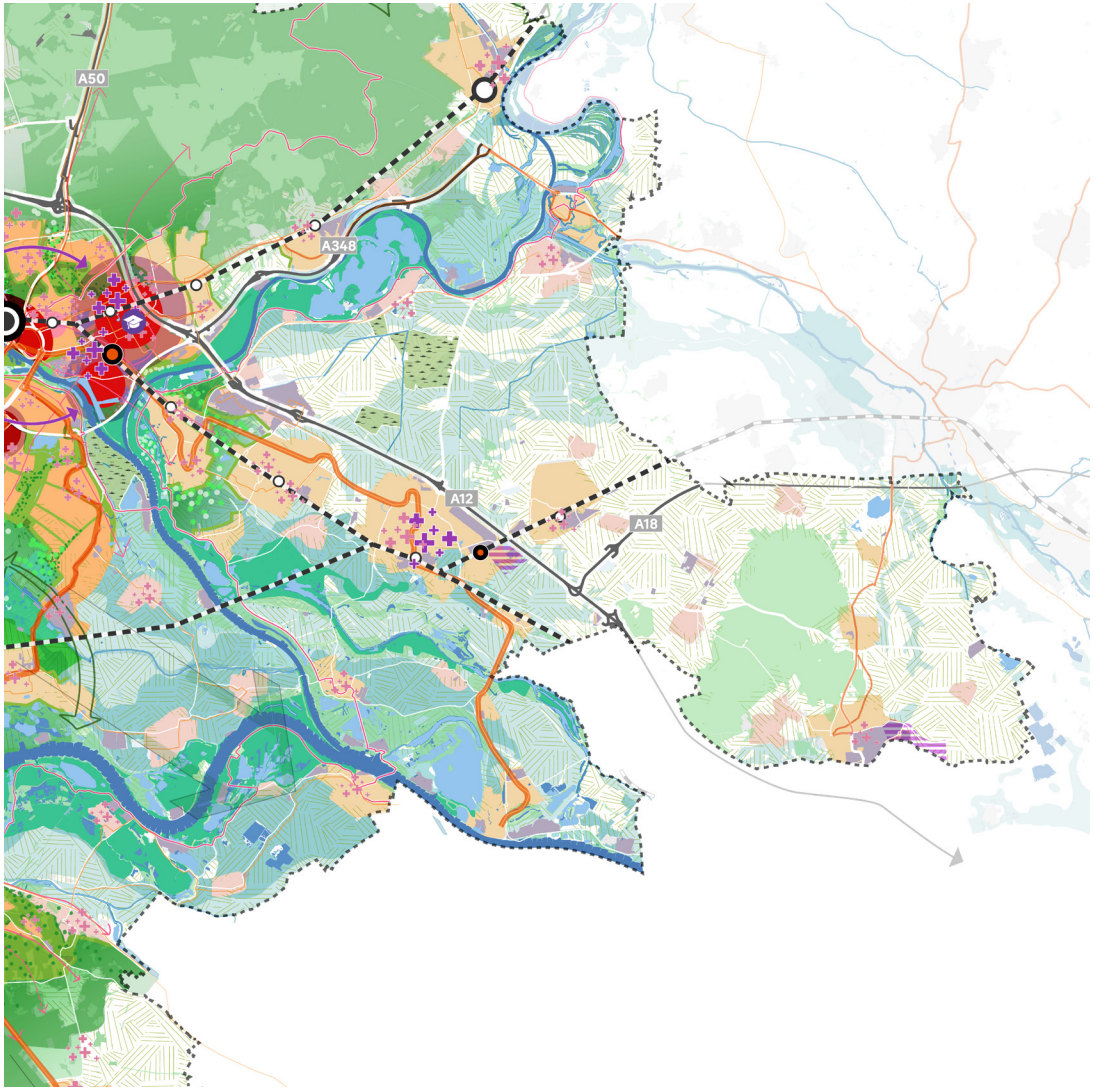
Per bouwsteen is een voorzet voor de onderzoeksagenda gegeven.

Leefomgeving
Het watersysteem speelt een grote rol in de Liemers. Het systeem van de weteringen biedt kansen voor een ecologische en hydrologische impuls. Langs de rivieren kan waterveiligheid, natuurontwikkeling, duurzame landbouw en (extensieve) recreatie gecombineerd worden, waar al aan gewerkt wordt in het Rivierklimaatpark IJsselpoort en de Gelderse Poort. Ook liggen hier kansen voor de inpassing van woongebieden en bedrijvigheid. Met name langs de A12-corridor rond Westervoort en Duiven zijn groene buffers van groot (lokaal) belang. Deze moeten behouden en versterkt worden om lineaire ontwikkelingen langs de A12 te voorkomen. Langs de rivieren kan waterveiligheid, natuurontwikkeling, duurzame landbouw en (extensieve) recreatie gecombineerd worden, waar al aan gewerkt wordt in het Rivierklimaatpark IJsselpoort en de Gelderse Poort. Ook liggen hier kansen voor de inpassing van woongebieden en bedrijvigheid. Tot slot gaat de landbouwtransitie hier een grote rol spelen.

Mobiliteit
In oost-westelijke richting is de A12-corridor belangrijk, waarbij de stations mogelijkheden bieden voor de ontsluiting van nieuwe woon- en werkgebieden. De A12-corridor als Goederencorridor-Oost speelt tevens een belangrijke rol voor Liemers als Logistics Valley. Hier ligt bij Arnhem een knelpunt voor de capaciteit voor personen- en goederenvervoer. Voor de oost-westelijke verbinding is ook de MIRT-verkenning ViA15 van groot belang om de wegen rondom Arnhem te ontlasten en zo de regionale bereikbaarheid te verbeteren. Momenteel moet het tracébesluit beter gemotiveerd of aangepast worden, vanwege de stikstofuitstoot nabij beschermde natuurgebieden. Tot slot is de bereikbaarheid van lokale kernen zonder treinstation een aandachtspunt.

Economie
De verdere ontwikkeling van Logistics Valley is onderdeel van het economisch profiel van de Liemers. Hier spelen kwesties rondom de ruimte voor bedrijventerreinen, verduurzaming van transport in combinatie met energieopwekking en de hoeveelheid banen. Ten tweede speelt de landbouwtransitie een grote rol, waarbij landbouwers deels op zoek moeten naar nieuwe verdienmodellen bij de transitie naar duurzame landbouw.

Wonen
Waterveiligheid bij potentiële nieuwe locaties is een belangrijk aandachtspunt. De bestaande kernen liggen immers op de hogere oeverwallen en het gebied kent veel watergangen. Daarnaast hebben enkele gemeenten weinig ruimte, zoals Westervoort, waardoor de nadruk op binnenstedelijk bouwen komt te liggen. Hier ligt de uitdaging om het bouwtempo te versnellen voor de komende vijf à tien jaar. In de lokale kernen speelt vitaliteit een grote rol, vanwege vergrijzing (o.a. in Doesburg).

Deelgebied De Liemers. Voor de legenda, zie p. 17

Middengebied Arnhem-Nijmegen

Tekst onder voorbehoud. Nieuwe versie volgt na verwerking uitkomsten van de eerste ambtelijke sessie (23/6)

Positionering van het Middengebied Arnhem-Nijmegen in de Groene Metropool
Het Middengebied Arnhem-Nijmegen beslaat de gemeenten Lingewaard en Overbetuwe, gelegen tussen de stedelijke gebieden van Arnhem en Nijmegen. Ook het stedelijk gebied van Wageningen en Ede is nabij. In het hart van de Groene Metropoolregio vertegenwoordigt het Middengebied waarden die van belang zijn voor deze steden en voor de hele regio. De ligging in de Groene Metropool is enerzijds strategisch en anderzijds kwetsbaar, aangezien de stedelijke gebieden uitbreiden en intensiveren.

Het Middengebied biedt mogelijkheden om deze positie te benutten en bij te dragen aan regionale ontwikkeling met een goede leefkwaliteit, voor nu én duurzaam voor de toekomst. Sterk vanwege het dorpse vitale karakter en de groene buffer met o.a. Park Lingezegen en de uiterwaarden.

Integrale groei is dé kans om het gebied te versterken en tevens te functioneren als een 'dynamische contramal' voor intensivering van de nabije steden, mits randvoorwaarden omtrent landschap, mobiliteit, vitaliteit en economie op orde zijn. Al deze thema's hangen immers met elkaar samen en komen in het Middengebied vlak bij elkaar. Om synergie te bereiken en afwenteleffecten te voorkomen vereist dit een balans tussen alle vormen van verstedelijking. Te midden van de drie stedelijke gebieden van de Groene Metropool biedt de kwaliteit en positie van het Middengebied mogelijkheden voor de regio, zeker als er integrale regie en flankerend beleid toegepast wordt.

Per bouwsteen is een voorzet voor de onderzoeksagenda gegeven, op basis van de eerste verkennende sessie, met consultatie van strategische agenda en Omgevingsvisies.

Leefomgeving
Het karakter van het Middengebied is gevormd door ligging in het rivierenlandschap, waarbij oost-west structuren als ruggengraat functioneren. De Linge is een belangrijke 'backbone' met kansen om waterberging, waterkwaliteit, recreatie en natuur te combineren. Daarnaast zijn de Nederrijn, het Pannerdensch Kanaal en de Waal belangrijke structurerende elementen.
De dijkzones en uiterwaarden zijn van belang vanwege waterveiligheid, natuur, recreatie en mobiliteit. Voor Park Lingezegen liggen er kansen om het landschapspark uit te breiden. De aangrenzende nieuwe landschapszones (Knoop 38 en Danenberg) kunnen de verstedelijking inbedden. Dergelijke landschappelijke zones met ecologische corridors richting de uiterwaarden, waarbij ook ruimte wordt gecreëerd voor o.a. natuur en recreatie, houden het gebied leefbaar. Voor de landbouw in zowel de open kommen als op de oeverwallen ligt daarbij het vraagstuk voor de ontwikkeling naar meer natuurinclusieve landbouw en een duurzaam water- en bodembeleid en landschapsbeheer (ook als kans om toekomstbestendig om te gaan met stikstof).

Grootschalige energieopwekking wordt geclusterd langs de A15 als energiecorridor. We lossen dit meervoudig op; langs deze corridor ontstaat een afwisselend beeld van energielandschappen, natuurgebieden en woon- of werkgebieden.

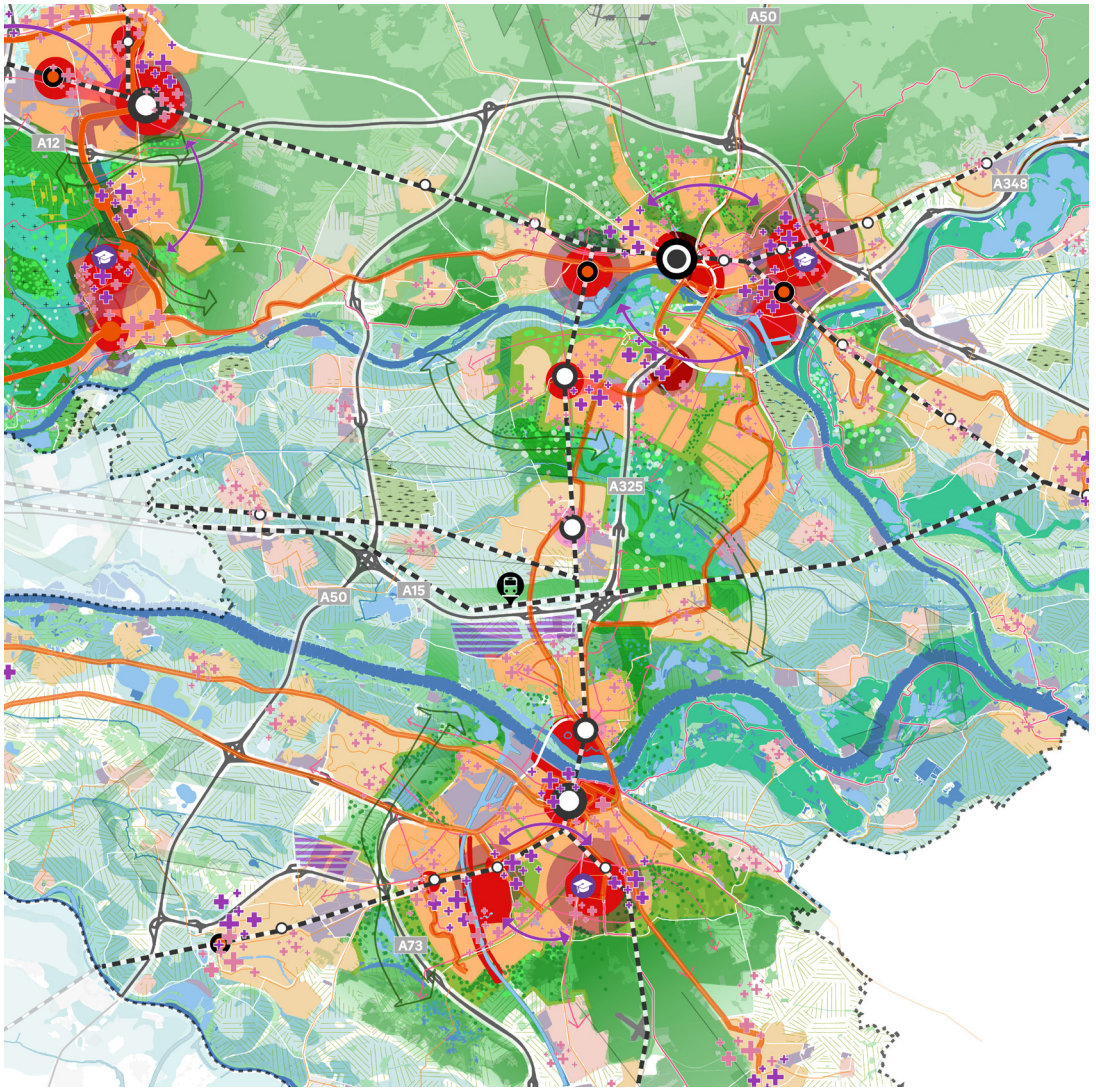
Mobiliteit
De Betuweroute en de A15 (straks doorgetrokken naar A12) maken deel uit van een belangrijke Europese corridor van Rotterdam naar Ruhrgebied. De A50, A325 en het spoor Arnhem-Elst-Nijmegen zijn de belangrijkste noord-zuidverbindingen. De bereikbaarheid van het Middengebied staat onder druk, dit kan negatieve effecten hebben op de vitaliteit en leefbaarheid in de kernen. Voorkomen moet daarom worden dat er (op lange termijn) knelpunten blijven bestaan in het netwerk van fiets, ov en auto, o.a. door het overbelast raken van A325 en spoor én het vooralsnog niet doortrekken van de A15. Vanwege de noodzaak om Middengebied bereikbaar en leefbaar te houden, zoeken we naar manieren om dergelijke verbindingen te versterken.

Tevens moet inrichting van de leefomgeving een gedragsverandering stimuleren, zodat de hoge autoafhankelijkheid wordt aangepakt en bereikbaarheid verbetert. Denk bijvoorbeeld aan:

- Nieuwe woon- en werklocaties rondom de Betuwelijn die duurzaam ontsloten kunnen worden, via bestaande stations (Zetten-Andelst), mogelijk ook potentie voor nieuwe stations (Valburg);
- Het creëren van nieuwe (snel)fietsroutes naar de drie steden, inclusief het versterken van goede oost-west-verbindingen, o.a. in de Linge-zone (incl. Lingekruising bij de A325);
- Het behoud van busverbindingen met de (kleinere) dorpen.

Economie

Het Middengebied biedt ruimte voor het versterken en behouden van een sterk ondernemers- en vestigingsklimaat. Zodat het huidige bedrijfsleven optimaal kan ondernemen en innoveren. En nieuwe bedrijvigheid wordt aangetrokken die passend en versterkend is voor het Middengebied. Deze ruimte voor economie zoeken we op en aansluitend op bedrijventerreinen, met o.a. de logistieke hotspot bij Knoop 38 en het agribusiness-cluster rondom NEXTgarden (tevens energiehub). Naast werkgelegenheid op bedrijventerreinen, willen we de economie versterken en verbreden naar de

Deelgebied Middengebied Arnhem-Nijmegen. Voor de legenda, zie p. 17

kernen. Door in te zetten op het versterken van dorpscentra en voorzieningen (vitale kernen), vanwege het belang dat deze centra (met veel detailhandel, horeca, dienstverlening en andere voorzieningen) hebben voor de leefbaarheid van het gebied. Tevens door extra inzet te plegen op gemengde gebieden (rondom OV-knooppunten) en de recreatieve en toeristische potentie van de Betuwe.

Wonen
Vitale steden en kernen is een kwaliteit en kans in het Middengebied. Het vraagt dat bestaande wijken meer toekomstbestendig en duurzaam worden en woningen op sommige plekken nog beter gaan voldoen aan actuele woonwensen. Groei in de intermediaire zone tussen Arnhem en Nijmegen (in en rondom Elst, Huissen en Bemmel), kan ook bijdragen aan het versterken van landschappelijke buffers. Buiten deze zone zijn er meerdere kleine kernen waar de vitaliteit op het spel staat. Verbeteren bereikbaarheid en lokale organische groei zijn daar belangrijke thema's.

In Overbetuwe is het kansrijk om grotere kernen aan de westzijde, Heteren en Zetten, ook voor de regionale behoefte in de Groene Metropool (Arnhem-Nijmegen-Foodvalley) te laten groeien. Zo dragen we bij aan behoud en versterking van voorzieningen in leefbare kernen met een dorps karakter. Dit in combinatie met (benutten of versterken van) duurzame mobiliteitsoplossingen om de relatie met Foodvalley en Rivierenland verder te versterken.
In Lingewaard kan woningbouw in Gendt bijdragen aan het op peil houden van vitaliteit en voorzieningenniveau in de eigen en de omliggende kleinere kernen.

Rijk van Nijmegen

Voor dit deelgebied hebben nog geen ambtelijke / bestuurlijke sessies plaatsgevonden.
Dit betreft een voorzet, die tijdens de sessies aangevuld en bevestigd kan worden.

Positionering van het Rijk van Nijmegen in de Groene Metropool
Tot het Rijk van Nijmegen behoren de gemeenten Berg en Dal, Beuningen, Druten, Heumen, Nijmegen, Mook en Middelaar en Wijchen. De ligging tussen de rivieren Waal en Maas en de aanwezigheid van de stuwwal zorgen voor een verscheidenheid aan landschappen: van uiterwaarden tot een heuvelachtig bosgebied. Het landschap biedt mogelijkheden voor een functiecombinatie van woningbouw, landbouw, klimaatadaptatie, biodiversiteit en recreatie (uitloopgebied voor o.a. Nijmegenaren). Als meest zuidelijk gelegen deelgebied heeft het Rijk van Nijmegen – naast de sterke band met Nijmegen – ook economisch belang bij verbindingen met gebieden ten zuiden van de Maas, zoals het Land van Cuijk.

Per bouwsteen is een voorzet voor de onderzoeksagenda gegeven, op basis van de eerste verkennende sessie.

Leefomgeving
Het uitgangspunt is het versterken van de natuurwaarden en het watersysteem in combinatie met energieopwekking en recreatie, in de uiterwaarden en polders. De functiecombinatie biedt veel kansen – onder meer bij de dijkversterkingsopgave voor het tracé Ewijk – Nijmegen – Millingen in combinatie met een fietsroute – maar veroorzaakt ook druk op het landschap, met name vanwege de recreatiebehoefte.

Een tweede onderzoeksvraagstuk betreft het watersysteem: verdroging van natuur en landbouw vraagt om een duurzame watervoorziening met aandacht voor bediening van functies (bijvoorbeeld landbouw in combinatie met fruitteelt) en mogelijkheden om water langer vast te houden. Ten westen van Nijmegen spelen de weteringen een belangrijke rol in de waterhuishouding in de polders. In de kernen is de hoeveelheid verharding een aandachtspunt in verband met hittestress.

Tot slot is er ruimte nodig voor de energietransitie. De zoekgebieden voor zon en wind uit de RES kunnen gecombineerd worden met andere thema's, zoals de landbouwtransitie, natuurontwikkeling en leefbaarheid. Zandwinplassen kunnen mogelijk gebruikt worden voor drijvende zonnevelden.

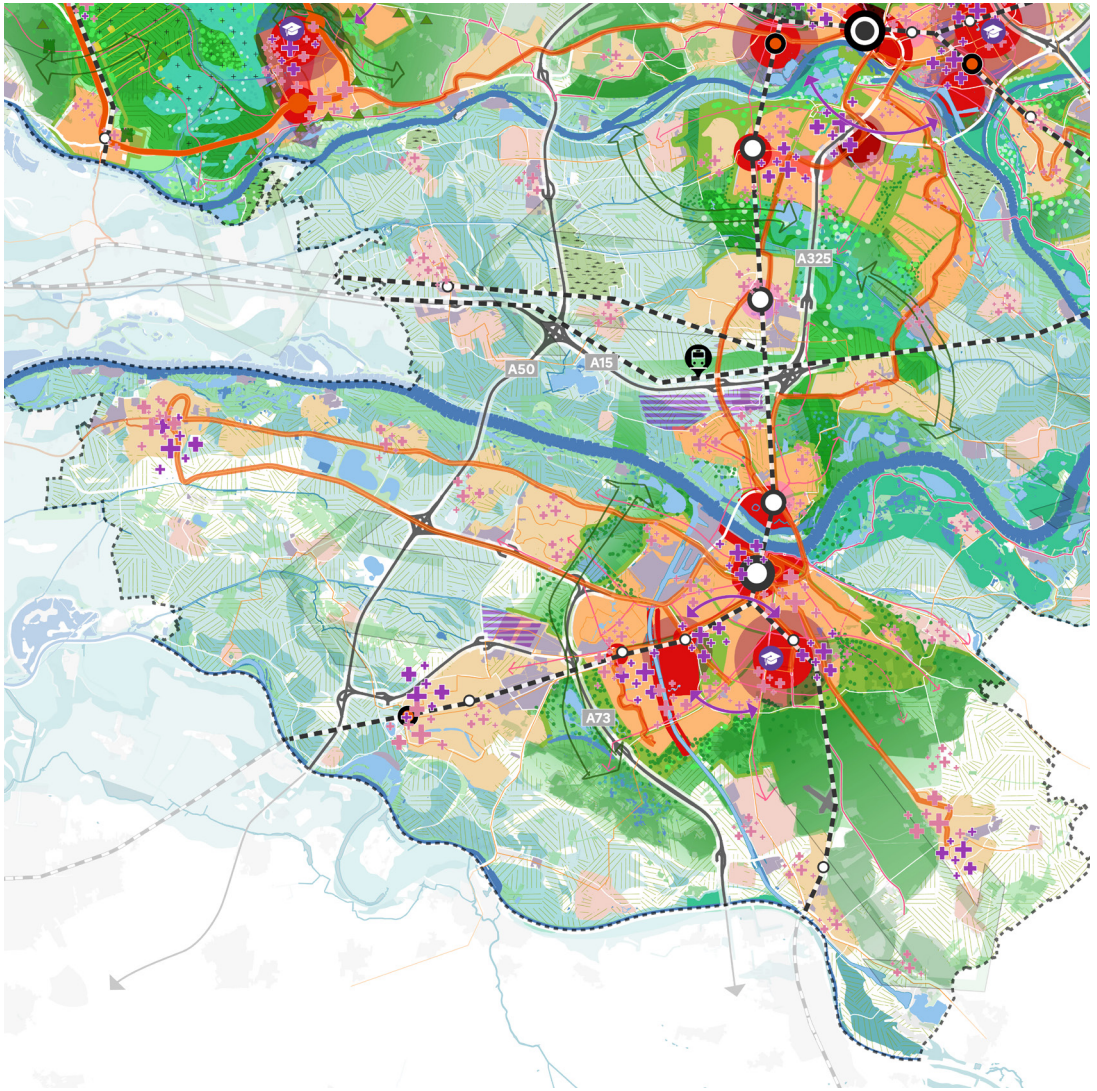
Mobiliteit
Het Rijk van Nijmegen is sterk gericht op de stad Nijmegen als werkgebied en als voorzieningencentrum. Goede openbaar vervoer- en fietsverbindingen vanuit de regiokernen naar Nijmegen zijn van belang voor een goede bereikbaarheid en een transitie naar schone en slimme mobiliteit. Onderzocht moet worden in hoeverre een uitrol/verbetering van het HOV-netwerk (inclusief hubs) mogelijk is en een oplossing vormt, bijvoorbeeld de Rijksweg Heumen en de corridor Druten. Ook wordt verkend welke snelfietspaden gerealiseerd zouden kunnen worden. Daarnaast is er een wens voor HOV tussen Nijmegen, Beek en Duitsland. In de regio wordt al werk gemaakt van snelfietspaden (bijvoorbeeld tussen Mook en Nijmegen), maar ook hier dient nog een verdere uitrol gerealiseerd te worden. Zowel de uitrol van (H)OV als snelfietspaden biedt kansen voor duurzame ontsluiting van potentiële ontwikkellocaties.

Economie
De diversiteit aan landbouwgebieden en de aanwezigheid van de Waal biedt kansen voor de economie. In de komgebieden ten westen van Nijmegen is grootschalige landbouw, op de oeverwallen is tuinbouw en fruitteelt, op de stuwwal bij Groesbeek akkerbouw en in de Ooijpolder is een eerste ontwikkeling zichtbaar richting kringlooplandbouw. Voor al deze gebieden speelt de landbouwtransitie. De Waal, specifiek voor de gemeenten Druten en Nijmegen, biedt kansen voor de circulaire economie in de vorm van watergebonden bedrijvigheid. Hier ligt een

uitdaging rondom de toenemende ruimtevraag richting 2030. Daarvoor zijn kansrijke potentiële ontwikkellocaties voor watergebonden bedrijvigheid geïdentificeerd, die nader onderzocht dienen te worden: het ENGIE-terrein in Nijmegen en de locatie Druten (Drutensche Waarden buitendijks en een potentiële nieuwe ontwikkellocatie).

Wonen

Het Rijk van Nijmegen kenmerkt zich door vitaliteit van de kleinere kernen, de betaalbaarheid van woningen, de transformatiemogelijkheden in deze kernen (Beuningen, Heumen, Berg en Dal, Wijchen en Mook & Middelaar) én de kansen om woningen in te passen in bestaande kernen met behoud en versterking van groenblauwe, landschappelijke structuren. Dat geeft nog wel uitdagingen met betrekking tot fasering en snelheid.

Deelgebied Rijk van Nijmegen. Voor de legenda, zie p. 17

Veluwe

Voor dit deelgebied hebben nog geen ambtelijke / bestuurlijke sessies plaatsgevonden.
Dit betreft een voorzet, die tijdens de sessies aangevuld en bevestigd kan worden.

Positionering van de Veluwe in de Groene Metropool

De Veluwe is één van de grootste natuurgebieden van Nederland en zelfs het grootste Natura2000-gebied op land van Noordwest-Europa. Een deel van dit gebied valt binnen de Groene Metropool. De gemeenten Arnhem, Barneveld, Ede, Renkum, Rheden, Wageningen en Rozendaal grenzen aan de west- en zuidkant van de Veluwe(zoom). Noord-Veluwe valt buiten de Groene Metropool. Voor enkele van deze gemeenten beslaat de Veluwe zelfs het grootste deel van het grondgebied en is het daarmee een belangrijke identiteitsdrager. Naast het landschap zelf gaat het hier nadrukkelijk ook om randen van dit landschap, grenzend aan woongebieden, rivierengebied, vallei, infrastructuur en/of landbouwgebieden. Dit is ook van invloed op de toegankelijkheid van de Veluwe en de verbindingen tussen de Veluwe en andere landschappen, zoals de Utrechtse Heuvelrug via het Binnenveld.

Per bouwsteen is een voorzet voor de onderzoeksagenda gegeven als input voor een eerste sessie over de gebiedsuitwerking.

Leefomgeving

De natuur op de Veluwe staat onder grote druk. Hier liggen meerdere oorzaken aan ten grondslag, zoals vermesting en verzuring door stikstofneerslag, verdroging, versnippering, en verstoring door recreatie. Partners zetten zich momenteel in om de natuur op de Veluwe te versterken; provincie Gelderland , gemeenten, waterschappen ondernemers, grondeigenaren, wetenschappelijke organisaties en natuurbeschermingsorganisaties. De opgaven beperken zich niet tot de Veluwe zelf, maar ook de randen van het gebied: bijvoorbeeld de relatie met de landbouw, het creëren van buffers langs de randen van de Veluwe en het behouden en versterken van verbindingen met andere landschappen. De stikstofopgave in Gelderland is in sterke mate gerelateerd aan de natuur op de Veluwe.

Mobiliteit

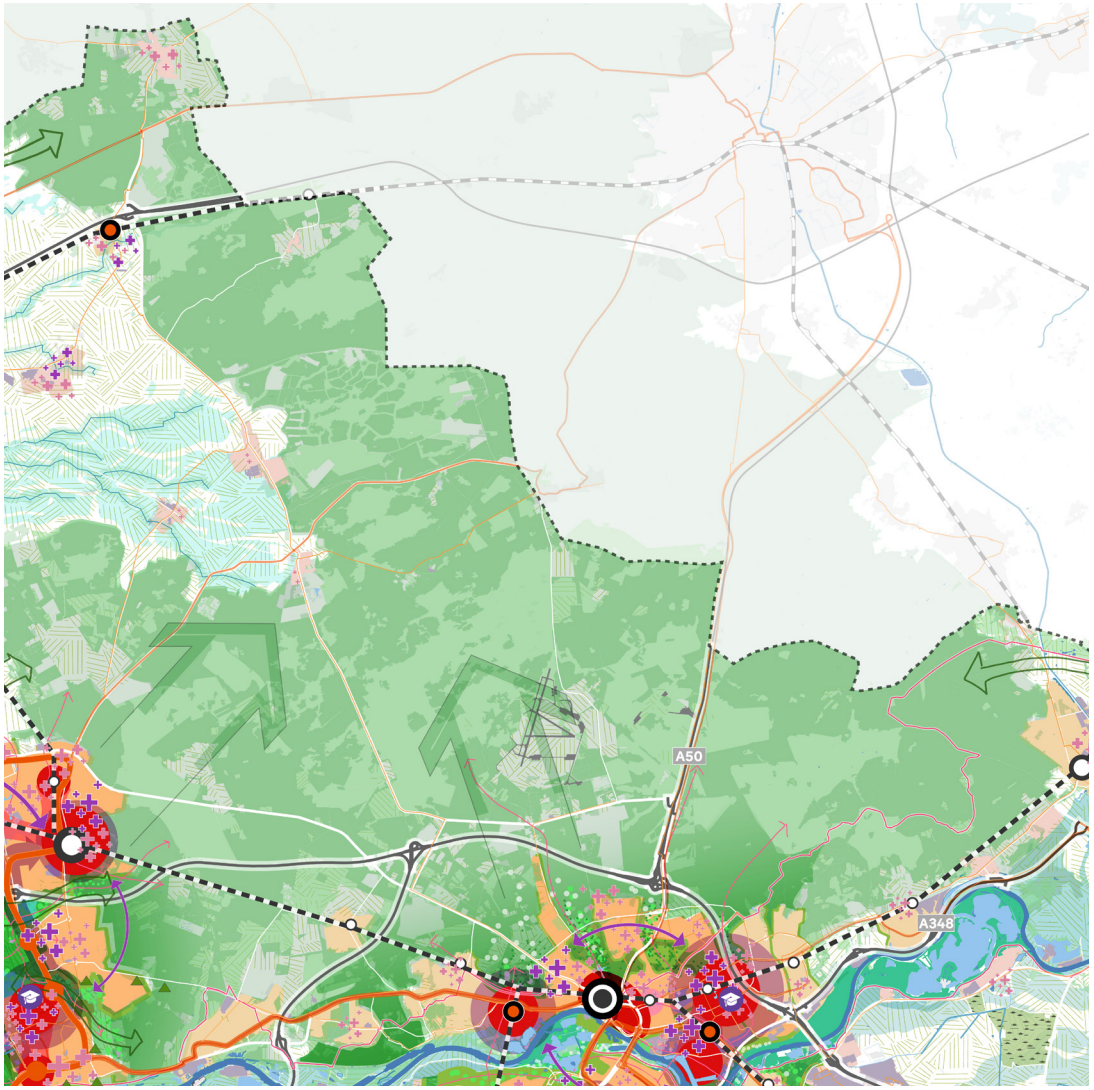
De Veluwe speelt een grote rol als uitloopgebied voor inwoners van de Groene Metropool. De stations aan de randen van de Veluwe en het fiets- en wandelnetwerk kunnen daarin een grote rol spelen als dragers voor schone en slimme mobiliteit en het toegankelijk maken van het gebied voor alle inwoners. Zo kan de recreatiedruk verlicht worden. Ook ligt er een opgave met betrekking tot de barrièrewerking van infrastructuur in verband met het behouden en versterken van ecologische verbindingen.

Economie

De Veluwe is van grote economische waarde voor de Groene Metropool. Dat gaat verder dan inkomsten door toerisme en recreatie. Ook voor het vestigingsklimaat van de Groene Metropool is de instandhouding en versterking van landschappen als de Veluwe van groot belang. Het afwegen van deze economische waarde en de natuurwaarden van de Veluwe is een belangrijke opgave. Om het toerisme op de Veluwe in balans te houden met de natuur, ruimte te bieden aan recreanten en een gezonde recreatiesector, is een opgave.

Wonen

De Veluwe biedt kansen om te wonen in een groen raamwerk. Wel vraagt dat om zorgvuldige omgang met de randen van de Veluwe en het voorkomen van verdere versnippering op de Veluwe zelf. Het behouden van de ‘groene vingers’ tussen de kernen draagt bij aan de identiteit en de biodiversiteit. Daarbij hoort ook het afwegen van passende woonmilieus, dichtheden en mate van verharding. In de kernen rond de Veluwe worden ook extra woningen toegevoegd.

Deelgebied Veluwe. Voor de legenda, zie p. 17

03 Werken met de verstedelijkingsstrategie

Van verstedelijkingsconcept naar een strategie om langjarig samen te werken
In de eerste hoofdstukken is uitgebreid besproken hoe in een intensieve samenwerking tussen de twee regio's, de 26 gemeenten, het Rijk, de provincies Gelderland en Utrecht en de waterschappen ontwerpend onderzoek uitgevoerd. Er is een analyse gemaakt van prognoses voor wonen en werken. Op basis van de uitkomsten is het verstedelijkingsconcept ontwikkeld.
Dit concept laat het kostbare groene raamwerk van de regio zien: de landschappen, de fijne uitloopgebieden en de groene dorpen en steden. De versterking (en waar nodig bescherming) van het groene raamwerk staat voorop. Over die 'groene laag' heen zijn de lagen van economie en economische ontwikkeling gelegd, van de mobiliteitsstructuur zowel bestaand als gewenst (noodzakelijk) en tot slot de laag van het woonprogramma en de werkgebieden. Het verstedelijkingsconcept is opgesteld vanuit de intentie dat alle regiopartners en het Rijk met elkaar van mening zijn dat dit de manier is waarop de Groene Metropool tot groei kan komen.

Een modelmatige doorrekening van dit concept laat zien wat de effecten zijn van het toevoegen van 100.000 woningen en 700 hectare werkgebied in onze regio. De conclusie is dat het gevraagde in principe op deze manier is in te passen op een manier die recht doet aan de uitgangspunten om het groene raamwerk van de regio te versterken. De echte test daarvan gebeurt in de gebiedsuitwerkingen en natuurlijk straks in de praktijk als we te maken krijgen met technische en programmatische vraagstukken, met conjunctuurgolven, et cetera.

Wat is dan nu de volgende stap?
In dit hoofdstuk geven we een doorkijk naar de samenwerking en de gezamenlijke werkwijze in de komende jaren. Dat begint met een schets van de route die tot het eind van dit jaar gemaakt wordt: naar een definitieve verstedelijkingsstrategie met een verstedelijkingsakkoord en een (aanzet tot een) regionale investeringsagenda. Vervolgens wordt beschreven op welke manier de uitwerking en afweging later in het traject op gebiedsniveau gemaakt wordt.

Wat moet de verstedelijkingsstrategie doen?
Nu we een verstedelijkingsconcept en ontwerpprincipes hebben en een eerste opgaveformulering hebben van de gebiedsuitwerkingen, is het goed om scherp te maken wat de verstedelijkingsstrategie voor ons moet doen. Dat geeft immers ook aan waarover we in het vervolgtraject afspraken met elkaar willen maken.

- Voorop staat dat de verstedelijkingsstrategie de verstedelijking die zich voordoet in onze regio, zo goed mogelijk faciliteert. Er staat niet voor niets 'als die zich voordoet'. Dat kan stoppen bij bijvoorbeeld 80.000 woningen en 500.000 m^2 aan werklocaties; dat kan ook doorgaan tot 125.000 woningen en 750.000 m^2 aan werklocaties.
- We doen het dus adaptief en reageren adequaat op wat er gebeurt: we durven te stoppen met bouwen en we durven ook een been bij te trekken om extra groei te faciliteren als dat moet.
- We maken regionale afspraken over de realisatie van een minimaal aantal betaalbare woningen gedurende de hele looptijd van de strategie.
- We maken afspraken over een regionale

investeringsstrategie: met elkaar en het Rijk (publiek- publiek) en liefst in vervolg daarop ook met de marktpartijen (publiek – privaat). Het gaat om het maken van langjarige afspraken met elkaar door conjunctuurgolven heen. Het zoet en het zuur zitten er allebei in.
- Het naar voren durven halen en naar achteren durven schuiven van capaciteit: doel is om op tempo te blijven met aantallen. Soms moet je ook gewoon tegen elkaar zeggen 'op deze plek lukt het (nu) niet'.
- Bespreken wat de 'aorta' van de strategie is (zoals bij Dominoday); we willen ervoor zorgen dat de strategie en de benodigde productie en ontwikkeling steeds doorloopt ook als zich meerdere tegenvallers voordoen.
- In de gebiedsuitwerkingen benoemen wat we met elkaar de goede gebieden en locaties vinden. De vitaliteit per deelregio staat daarin voorop: wat is nodig?

Waar leggen we de afspraken vast?
Een vervolg op de verstedelijkingsstrategie is het sluiten van het verstedelijkingsakkoord
Het verstedelijkingsakkoord is een set van afspraken tussen rijk, regio en provincies waarin de gezamenlijke ambitie om tot groene verstedelijking te komen (conform het verstedelijkingsconcept) is uitgewerkt. Een aantal van bovengenoemde doelen wordt verwerkt tot een afspraak in het akkoord. Andere doelstellingen worden verankerd in de op te stellen regionale investeringsagenda en in vervolg daarop de uitvoeringsagenda.
Partijen maken in het verstedelijkingsakkoord afspraken met elkaar over:
- De gedeelde ambitie en urgentie (herbevestiging gezamenlijk doel);
- Rolneming en rolverdeling (waar zijn we van en waar willen we van zijn);
- Verantwoordelijkheden;
- Planning en fasering;
- De gebiedsgerichte uitwerkingen (hoe en wanneer);
- Harde randvoorwaarden en 'showstoppers';
- Samenwerking (uitwerking en monitoring);
- Een investeringsagenda die vervolgens per partner nader uitgewerkt en vastgelegd kan worden.

Als het gaat om de regionale investeringsstrategie zal het gaan om het maken van afspraken over het realiseren van een doorgaande bouwstroom. Daar komen afspraken bij kijken over programma, over snelheid en betaalbaarheid. Het gaat er om dat partijen met elkaar vaststellen wat nodig is om binnen de kaders ontwikkelruimte vrij te spelen. Dan gaat het om OV, om stikstof en/of natuur om de integratie economie en stad, om schuifruimte' en logistiek, om de meervoudigheid van energie, enzovoort. Dat is complex, dus daar moeten ook de rol en verantwoordelijkheden in genoemd worden. Afgesproken wordt wie wat doet om gezamenlijk de opgave te realiseren.

Rol van de gebiedsuitwerkingen
Ter voorbereiding op het akkoord en de investeringsagenda wordt in de gebiedsuitwerkingen uitgewerkt en getest hoe ontwerpprincipes uitpakken in vlekken of deelgebieden en welke randvoorwaarden ingevuld moeten worden. Dat begint in de eerste fase met het opstellen van een onderzoeksagenda om vast te stellen wat hier de urgentie en ambitie is. In een tweede fase worden de deelgebieden verder uitgewerkt en wordt gekeken naar de beschikbare locaties, naar waar het wringt in de ambities en wat dat zegt over de randvoorwaarden.

Deze acht gebieden (de drie sleutelgebieden en de vijf overige gebieden) zullen ook in de komende jaren met elkaar een eenheid vormen in de uitwerking en dus ook samen sturen op aantallen, locaties en knelpunten. De gemeenten in deze deelregio's verkennen met elkaar de beweegruimte binnen het gebied en zorgen voor uitwisselingen van programma tussen locaties in die gebieden. Bij de verdere uitwerkingen (na stap 2) zullen uiteraard ook de colleges en raden in die gebieden zorgvuldig betrokken worden. Immers, die uitwerking komt ook terecht in de (gemeentelijke) omgevingsplannen.

Hoe werkt het 'samen sturen'?
Vertrekpunt
In onze regio zijn voor de periode 2020 – 2040 zo blijkt uit de prognoses zo'n 100.000 extra

woningen en zo'n 700 hectare voor werklocaties nodig. Een flink deel van deze woningen en een deel van de werklocaties en is nu al opgenomen in bestemmingsplannen en visies. Dat gaat om zo'n 40% van de opgave. Onze aandacht in de uitwerking van deze verstedelijkingsstrategie gaat uit naar die werklocaties en woonlocaties die nu nog niet vastliggen in bestemmingplannen of contracten. Dat gaat om zo'n 60% van de opgave. Die komt dus nadrukkelijk aan de orde in de gebiedsuitwerking. Uiteraard in samenhang met dat wat al in de pijplijn zit, maar we concentreren ons op (de aansluiting van) de 60% die nog niet vastligt.

Of het lukt om gebieden tot ontwikkeling te brengen, hangt vaak ook samen met andere facetten: zijn locaties bereikbaar? Is er voldoende stikstofruimte? Moet er nog bestaande functies verhuizen of aangepast worden? Zijn er andere belemmerende factoren? De fasering van gebieden wordt bepaald door de samenhang en afhankelijkheid tussen de verschillende bouwstenen.

In de komende maanden (en in de jaren daarna) is dat waar de gesprekken in de regio en met het Rijk over zullen gaan: over het tempo en de volgorde om locaties op een goede en samenhangende manier tot ontwikkeling te brengen. Door met elkaar de ontwikkelingen goed te volgen via de planmonitor en de 'moederbestanden' die als basis fungeren voor deze strategie actueel te houden, is goed te zien waar eventuele knelpunten ontstaan of waar het nodig is om te temporiseren.

De opgave in cijfers

De conclusie van de modelmatige doorrekening van het verstedelijkingsconcept, is dat we met dit concept de aantallen kunnen halen, op de gewenste plekken (effect wat we beogen), in de juiste snelheid en in de juiste categorieën. In het schema op pagina 57 is te zien is hoe de verdeling van woningen over de regio eruitziet en ook hoe de verschillende woningtypes en woonmilieus verdeeld zijn over de regio. Die verdeling sluit aan bij de keuze voor een Groene Metropool met drie gebieden waar grotere concentraties voor wonen en werken zijn.

Maar dat dat is de theorie. In de tabel op pagina 59 is de bestaande planvoorraad (openbaar en niet-openbaar) opgenomen zoals die op dit moment bekend is. Daaruit zijn een aantal conclusies te trekken: voor de periode tot 2024 is er overall ruim voldoende plancapaciteit in de regio, maar een deel van die plannen moet nog 'hard' gemaakt worden en in Foodvalley is nog versnelling nodig op een aantal locaties.
Vanuit de strategie zijn voor deze periode geen woningen nodig. Wel is voor de periode 2020-2024 en 2025-2029 uitgegaan van eenzelfde woonbehoefte.

Voor de periode 2025 – 2029 geldt dat er in Foodvalley plancapaciteit kan worden doorgeschoven uit de periode 2024-2029 om de woonbehoefte voor deze periode op te vullen. Ook moeten plannen nog hard worden gemaakt. Voor Arnhem-Nijmegen geldt dat met name het hard maken van plannen van belang is.

Voor de periode na 2030 geldt dat nog 20.000 – 35.000 woningen gevonden moeten worden in de strategie. Dat is opgave die meegegeven wordt in de gebiedsuitwerkingen en dat kan ook omdat het verstedelijkingsconcept en de ontwerpprincipes handvatten geven om ook bestaande locaties nog eens te verkennen op mogelijkheden.

Monitoren en bijsturen

De verstedelijkingsstrategie maken we met elkaar voor 20 tot 25 jaar. Dat is een lange periode waarvan we nu al weten dat er van alles gaat gebeuren. Er zullen zich veranderingen voordoen in de economie en in de politiek, maar ook in de woonbehoeften van inwoners, de manier waarop we reizen en waarop bedrijven zich organiseren. Wat er precies verandert kunnen we nu niet voorspellen, maar we weten wel dát het zal veranderen. Door vooraf afspraken te maken over hoe we om (willen) gaan met die veranderingen en op welke manier we dan met elkaar bijsturen zijn we met elkaar in staat om op tijd te reageren.
We monitoren met elkaar (generiek en specifiek in de deelgebieden) en kijken steeds naar wat er

op (middel)lange termijn nodig is om integrale doelen te halen. Dat gaat over de inhoud, maar ook over timing. Dat gaat over het regionale beeld (halen we de aantallen en het tempo) en over gebiedsgerichte invulling (wat is op deze plek nodig?). Alleen als we steeds vanuit die twee perspectieven sturen kunnen we komen tot een aanpak die onze regio versterkt en vergroent. Zo komen we ook tot de continue bouwstroom.

Natuurlijk is het geen spreadsheet planologie. Het gaat om integrale opgaven omdat de behoefte om meer woningen te realiseren in een goede kwaliteit samen gaat met aanzienlijke (transformatie) opgaven in het (bestaande) stedelijk netwerk zoals wateropvang, vergroening, energietransitie, mobiliteit en stadsdistributie. Dit heeft ook te maken met adaptiviteit en veerkracht. Ook daar helpen de gebiedsuitwerkingen ons bij die brengen op subregionale schaal de opgaven en kansen voor ontwikkeling in beeld. En vervolgens zal ook op lokaal gebiedsontwikkelingsniveau en projectuitwerking de afweging voor ontwikkelingen plaats vinden.

Afwegen in gebiedsuitwerking

En hoe werkt dat dan op lokaal niveau bij het maken van een afweging over locaties? Daar hebben we het u nog niet over in de strategie, maar het zal een vraag zijn die wel speelt bij de individuele gemeente. Om te sturen op tempo, programma en hardheid van woon- of werklocaties kan het een optie zijn om te werken met een beslisboom. Dat gebeurt ook op andere plekken waar verstedelijkingsconcepten zijn gemaakt.

Dat zou er voor woongebieden als volgt uit kunnen zien:

Stap 1: Is er (in dit gebied) voldoende plancapaciteit?

↓

Stap 2: Is er sprake van een 'hard' plan?

↳ **JA** >> heeft het enige omvang? (van invloed op de werking van het concept)

↳ **JA** >> Is de locatie in lijn met de ontwerpprincipes en het verstedelijkingsconcept?

↳ **NEE** >> Is het schadelijk / bijsturen mogelijk? Voldoet het aan de ontwerpprincipes?

↳ **JA** >> beperkte omvang? dan doorzetten zoals gepland

↳ **NEE** >> locatie nog te bepalen?

↳ **JA** >> In lijn brengen met het verstedelijkingsconcept

↳ **NEE** >> Is de locatiekeuze in lijn met het verstedelijkingsconcept?

↳ **JA** >> locatie van strategisch belang?

↳ **NEE** >> is het te verantwoorden vanwege lokale vraag of beperkt in omvang?

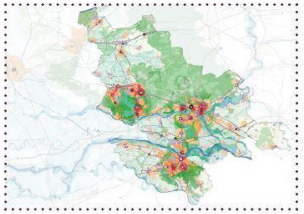
etc.

Ook voor werklocaties moeten we hier nog een denklijn in uitwerken. Dat vraagt om goede samenwerking met de collega's in regio's die sturen vanuit de RPW's. Het RPW van zowel Foodvalley als Arnhem-Nijmegen is nog niet expliciet over een andere manier van omgaan met bestaande locaties en de manier waarop daar verdicht of uitgebreid kan worden. Net als bij de woonlocaties gaat het om maatwerk in de afweging. Want wanneer draagt een werkterrein bij aan het ecosysteem? Of wanneer vinden we een (tijdelijke) locaties voor een proef of experiment gewenst? Een belangrijke vraag in uitgifteprotocollen kan zijn: leidt dit tot meerwaarde?

Met bovenstaande uitwerking en vragen zitten we al midden in de projectuitwerkingen. Dat is ook het moment dat het verstedelijkingsstrategie, vanuit de gebiedsuitwerkingen het lokale omgevingsbeleid raakt. De wens is om de uitgangspunten van het verstedelijkingsconcept daar te laten landen in omgevingsvisies en omgevingsplannen. Dat maakt het mogelijk om een integrale afweging te maken met een beslisboom en afwegingskader zoals hierboven beschreven.

Het proces voor de periode tot ondertekening verstedelijkingsakkoord:

Documenten	Verstedelijkingsconcept >	Gebiedsuitwerkingen >	Verstedelijkingsstrategie en -akkoord >	Projectuitwerkingen
Afspraken over	Ontwerpprincipes Verhaallijnen Concept Gelaagdheid en netwerk Onderzoeks- en investeringsagenda	Uitvoerings- en investeringsagenda bij de verstedelijkingsstrategie	Verstedelijkingsstrategie concept fasering randvoorwaarden onderzoeksvragen Verstedelijkingsakkoord - verankering afspraken over: rolverdeling financiering werkwijze	Stedenbouwkundige plannen, omgevingsplannen Uitgifteafspraken, grondaankopen, vaststellen programma's, etc.

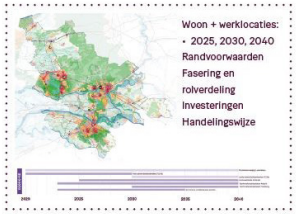
Verstedelijkingsconcept
geeft richting aan de gebiedsuitwerkingen (niet: waar precies gebouwd moet worden en wat daarvoor nodig is)

Gebiedsuitwerkingen
uitwerking van waar gebouwd moet worden en welke randvoorwaarden vanuit de bouwstenen

Sleutelgebieden
- Arnhem-Oost
- Foodvalley-Zuid
- Nijmegen-West

Foodvalley-Noord
Liemers
Middengebied Arnhem Nijmegen
Rijk van Nijmegen
Veluwe

Verstedelijkingsstrategie

Gebiedsprocessen / projectuitwerkingen
uiteindelijke gefaseerde en adaptieve keuzes

De strategie bestaat uit drie pijlers: verstedelijkingsconcept, gebiedsuitwerkingen en (de opzet voor) een verstedelijkingsakkoord

	Planning	VERSTEDELIJKINGSCONCEPT	GEBIEDSUITWERKINGEN	VERSTEDELIJKINGSSTRATEGIE + VERSTEDELIJKINGSAKKOORD
		bouwstenen, ontwerpprincipes voor regio én positionering in Stedelijk Netwerk Nederland (NOVI).	ruimtelijk toetsing ontwerpprincipes om te komen tot gebiedsagenda	werk-, onderzoeks- en investeringsafspraken voor uitvoering strategie.
2021 ↓	Juli	**Week 26:** verstedelijkingsstrategie (VS) gereed, incl. voorzet voor B&W-advies en raadsvoorstel.	**Juni / juli:** atelier 1 per deelgebied (testen of principes ook gebiedsgericht doen wat we beogen én formuleren positionering, kwesties en opgaven).	
	Augustus	**Juli / augustus:** instemmen Colleges		
	September	**September / oktober:** vaststellen raden en staten	**September:** atelier 2 per deelgebied (concretiseren, incl. afhankelijkheden en/of randvoorwaarden)	
	Oktober	**Resultaat:** perspectief, bouwstenen, principes en vervolgproces in beeld →	**Resultaat:** gebiedsagenda met daarin o.a. acties, samenwerking en gewenste afspraken in beeld. Koppeling aan investeringsagenda. →	**Resultaat:** voorstel voor afspraken met het Rijk
	November			**Week 47:** BO MIRT: vaststellen verstedelijkingsstrategie, bespreking verstedelijkingsakkoord.
	December			
2022 ↓	Januari (en verder)			**Januari:** Ondertekening verstedelijkingsakkoord

'Werken met': Strategie biedt basis van proces van (adaptief) programmeren van verstedelijking. De nu al geprogrammeerde ontwikkeling worden verder integraal uitgewerkt in gebiedsprocessen en projectuitwerkingen.

04 Bijlagen

Begrippen en definities

Begrippen en definities

Nationale Omgevingsvisie (NOVI)
Het kabinet heeft een aantal NOVI-gebieden uitgekozen. Het Rijk is van plan om hier samen met de regio, met aandacht voor de brede ruimtelijk-fysieke opgaven:

- een extra impuls te geven aan grote transities, passend bij NOVI-prioriteiten.
- extra steun te geven aan de aanpak van grote, integrale fysieke opgaven, die heel belangrijk zijn voor Nederland.

NOVI-gebieden zijn, voortbouwend op bestaande interbestuurlijke samenwerkingstrajecten, instrumenten waarbij overheden meerdere jaren verbonden zijn en toewerken naar de echte gezamenlijke uitvoering van de verschillende opgaven. Deze gebieden zijn onderdeel van de Omgevingsagenda's die per landsdeel worden opgesteld. Bij de NOVI-gebieden zoomen we met prioriteit in op de relatief concrete transities in de acht gebieden.

De Nationale Omgevingsvisie (NOVI) is de langetermijnvisie van het Rijk op de toekomstige inrichting en ontwikkeling van de leefomgeving in Nederland. De gebiedsgerichte uitwerking van de NOVI vindt plaats via onder meer Omgevingsagenda's en NOVI-gebieden.

Stedelijk Netwerk Nederland
De NOVI stuurt op de ontwikkeling van het Stedelijk Netwerk Nederland; een goed bereikbaar netwerk van steden en regio's met een aantrekkelijk vestigingsklimaat. Niet alleen gericht op de Randstad, maar op het potentieel van heel Nederland. Uitgaande van de ambities en mogelijkheden van onze steden en regio's.

MIRT-onderzoek
MIRT staat voor Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport. Het MIRT bestaat uit projecten en programma's die zich in het fysieke, ruimtelijke domein afspelen. Hiermee werken Rijk en regio samen aan de concurrentiekracht, de bereikbaarheid en de leefbaarheid van Nederland. Als de opgave nog niet helder genoeg is om een of meerdere MIRT-verkenningen op te starten, kunnen de partijen eerst een (vormvrij) MIRT-onderzoek uitvoeren.

Verstedelijkingsconcept
Het verstedelijkingsconcept is de ruimtelijke vertaling van de vastgestelde contourennotitie en het resultaat van het daaruit voorkomende ontwerpend onderzoek.

Het verstedelijkingsconcept bestaat uit het perspectief voor de Groene Metropool en de ontwerpprincipes voor de bouwstenen leefomgeving, mobiliteit, economie en wonen. Samen met de verhaallijnen leiden deze ontwerpprincipes tot het gepresenteerde concept. De integraal te ontwikkelen gebieden zijn opgenomen in het concept om te laten zien hoe de ontwerpprincipes er in de praktijk uit zouden kunnen zien. De keuzes voor waar precies te bouwen en wat daarvoor nodig is, zijn in het verstedelijkingsconcept nog niet gemaakt. Het concept geeft wel nadrukkelijk richting voor de volgende stappen. "Dit is hoe het moet als we de groene metropool willen zijn." Het onderzoek naar de bouwstenen, de onderliggende cijfers en plannen hebben geleid tot de ruimtelijke uitgangspunten en ontwerpprincipes. Die zijn omgezet in schetsen en een ruimtelijk raamwerk.

Gebiedsuitwerkingen
In de gebiedsuitwerkingen wordt voor de deelgebieden uitgewerkt waar ruimte is voor woningen en werklocaties en welke randvoorwaarden voor de leefomgeving, mobiliteit, economie en wonen daarvoor moeten worden ingevuld. De integraal uit te werken gebieden zijn:

- De sleutelgebieden Arnhem-Oost, Foodvalley-

Zuid, Nijmegen-West

- De gebiedsuitwerkingen Foodvalley-Noord, Land van Maas en Waal, Liemers, Middengebied Arnhem-Nijmegen, Rijk van Nijmegen en Veluwe

Verstedelijkingsstrategie en akkoord

De resultaten van de gebiedsuitwerkingen vertalen we in een verstedelijkingsstrategie. Dit is het verder uitgewerkte verstedelijkingsconcept waarin we laten zien waar op de korte (2025), middellange (2030) en lange termijn (2040) de extra woon-en werklocaties voor de komende jaren in dit gebied een plek kunnen krijgen (fasering) en onder welke voorwaarde (gekoppeld aan de andere opgaven die van belang zijn). De combinatie van het concept met deze voorwaarden, is de strategie. De strategie geeft aan wat de randvoorwaarden zijn, hoe de fasering en rolverdeling is, welke investeringen nodig zijn en hoe gewerkt gaat worden met de strategie. Hierover wordt eind 2021 een verstedelijkingsakkoord gesloten.

Het is vervolgens aan de gemeenten en de provincies om deze uitgangspunten te onderstrepen en vervolgens over te nemen in het lokale omgevingsbeleid. Dat is waar de rol van de raden ligt: beoordelen waar het lokale en regionale omgevingsbeleid aangepast kan of moet worden om als gemeente binnen deze regionale ambitie je eigen programma en ambities vorm te geven.

Nationale keuzes sterke en gezonde steden en regio's

Stedelijk netwerk Nederland (Bk 3.1)
Versterken Stedelijk Netwerk Nederland en koppelen van richting verstedelijking aan ontwikkeling (OV-)infrastructuur

Stedelijke regio's (Bk 3.2)
Medeformuleren van een regionale strategie voor een samenhangende aanpak van wonen, werken, mobiliteit, gezondheid, veiligheid en leefomgevingskwaliteit in regio's

Gezonde leefomgeving (Bk 3.5)
Verbeteren luchtkwaliteit
PM2,5 > advieswaarde WHO
PM10 > advieswaarde WHO

Mobiliteitssysteem (voor personen én goederen) in, rondom en tussen de steden (Bk 3.8)
Leveren van goede bereikbaarheid, optimaal benutten van bestaande netwerken en modaliteiten onderling verknopen en benutten op hun specifieke kwaliteiten

Gebieden met een voorspelde daling in de woningbehoefte 2030 t/m 2039 (Bk 3.9)
Gezamenlijk ontwikkelen van een integrale gebiedsgerichte ontwikkelingsstrategie

De opzet van het verstedelijkingsconcept sluit zoveel mogelijk aan op staand beleid in de regio en op de visies die tegelijkertijd met deze verstedelijkingsstrategie ontwikkeld worden. Het concept en de afspraken in de strategie helpen om in de komende dertig jaar de keuzes te maken bij het aanwijzen van nieuwe, duurzame plekken voor wonen en werken in de groene en ontspannen regio.

De uiteindelijke gefaseerde en adaptieve keuzes voor woon- en werklocaties locaties vinden plaats binnen gebiedsprocessen/projectuitwerkingen, met het verstedelijkingsakkoord als leidraad.

Regio Arnhem Nijmegen
De regio Arnhem Nijmegen is een samenwerkingsverband tussen 18 gemeenten. De gemeenten gaan vanaf april 2021 over in een nieuwe organisatiestructuur: de Groene Metropoolregio Arnhem Nijmegen

- Gemeenten in de regio Arnhem en Omgeving: Arnhem, Lingewaard, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal
- Gemeenten in de regio Liemers: Doesburg, Duiven, Montferland, Westervoort, Zevenaar
- Gemeenten in de regio Nijmegen en Omgeving: Berg en Dal, Beuningen, Druten, Heumen, Mook en Middelaar (provincie Zuid-Limburg), Nijmegen, Wijchen.

Met uitzondering van de gemeente Mook en Middelaar behoren alle gemeenten tot de provincie Gelderland.

Meer informatie: www.regioan.nl

Regio Foodvalley
De regio Foodvalley bestaat uit acht gemeenten. Deze gemeenten werken samen met twee provincies, onderwijs- en kennisinstellingen en ondernemers in de regio.

- Gemeenten in de provincie Gelderland: Barneveld, Ede, Nijkerk, Scherpenzeel, Wageningen
- Gemeenten in de provincie Utrecht: Renswoude, Rhenen, Veenendaal

De gemeenten Wageningen, Ede, Rhenen en Veenendaal vormen samen het WERV-gebied.
Meer informatie: www.regiofoodvalley.nl

Omgevingsvisie gemeente
In een gemeentelijke omgevingsvisie legt de gemeente haar langetermijnbeleid vast. De gemeente stelt één omgevingsvisie voor het hele grondgebied vast.

Woondeal regio Arnhem-Nijmegen
Samenwerkingsagenda voor de woningbouwopgave in de Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen tussen het Rijk, de provincie Gelderland en de 18 gemeenten. Voor de Woondeal zijn versnellingslocaties aangewezen.
rekening wordt gehouden met het toevoegen van voorzieningen .

Plancapaciteit
De regio beschikt over woningbouwplannen, die voor 2030 gerealiseerd moeten worden: de plancapaciteit. Deze plannen zijn opgenomen in de planmonitoren van de regio Arnhem Nijmegen en van de regio Foodvalley. Binnen de strategie zoeken we naar het aanvullende benodigde aantal woningen om 100.000 woningen voor 2040 te realiseren.

Toekomstvarianten
Voor de strategie zijn mogelijke verstedelijkingslocaties aangewezen, die een bandbreedte concentratie - spreiding vertegenwoordigen. Deze locaties zijn opgenomen in drie toekomstvarianten, die zijn doorgerekend met het Dashboard Verstedelijking. Vervolgens hebben ingrediënten uit alle varianten geleid tot een voorkeursvariant. Dit vormt de basis voor het verstedelijkingsconcept.

De verstedelijkingslocaties vertegenwoordigen een aantal woningen en werklocaties. Iedere locatie vormt een ‘leefomgeving’, waar naast woningen en werkplekken ook rekening wordt gehouden met het toevoegen van voorzieningen.

Dashboard Verstedelijking
Het Dashboard Verstedelijking is een instrument dat inzicht biedt in hoe de woningbouwopgave maatschappelijke meerwaarde oplevert. In oktober 2018 presenteerde het College van Rijksadviseurs

het Dashboard Verstedelijking, waarna het instrument door het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is geadopteerd. In deze strategie is het Dashboard Verstedelijking gebruikt om de drie toekomstvarianten te kunnen beoordelen.

Bouwstenen
Om de integraliteit en meerwaarde van de verstedelijkingsstrategie te waarborgen, wordt de strategie opgebouwd met thematische 'bouwstenen': leefomgeving, wonen, economie en bereikbaarheid. Voor deze bouwstenen zijn uitgangspunten opgesteld.

Hoogwaardig Openbaar Vervoer (HOV)
Openbaar vervoer dat voldoet aan hoge eisen voor de frequentie, snelheid en betrouwbaarheid. Met de term HOV worden geen uitspraken gedaan over de vorm van het OV. De keuze daarvoor (bijvoorbeeld bus of rail) is afhankelijk van de vervoersplanning.

Mobiliteitsscan
De Mobiliteitsscan is een instrument voor (brede) analyses ten aanzien van ruimtelijke planvorming en effecten daarvan op mobiliteit en duurzaamheid. De tool bevat data uit verschillende verkeersmodellen. De mobiliteitsscan is een soort stresstest voor het mobiliteitsnetwerk en geeft aan waar problemen te verwachten zijn, binnen een bepaalde bandbreedte. Ook gaan we in op oplossingen voor het netwerk of geven we aan onder welke (mobiliteits)voorwaarden uitbreiding woningbouw op deze locaties kan plaatsvinden.

Polycentrische pool
Arnhem, Nijmegen en FoodValley-Zuid worden ontwikkeld als polycentrische polen, als onderdeel van Stedelijk Netwerk Nederland. De centra van iedere 'pool' worden goed met elkaar én met het omliggende gebied verbonden, zodat de netwerkkracht versterkt wordt. In de centra komt een groot deel van de woningbouwopgave terecht.

Sleutelgebieden
In sleutelgebieden komen vele opgaven samen, ligt er een hoog complexiteitsgehalte, is versnelling van de woonopgave mogelijk én is behoefte aan samenwerking. Enkele sleutelgebieden kunnen op regionaal niveau worden opgepakt; andere sleutelgebieden vragen om een samenwerking tussen gemeenten, regio, provincies en het Rijk. Binnen de sleutelgebieden kunnen sleutelprojecten worden aangewezen, zoals het uitbreiden van capaciteit op het spoor.

Regionale Energiestrategieën (RES)
Eén van de afspraken uit het Klimaatakkoord is dat 30 energieregio's in Nederland onderzoeken waar en hoe het beste duurzame energie opgewekt kan worden, welke warmtebronnen bruikbaar zijn en de haalbaarheid hiervan. In een Regionale Energiestrategie (RES) beschrijft elke energieregio zijn eigen keuzes.

01

Inleiding

De Regio's Arnhem-Nijmegen en Foodvalley spraken in het najaar van 2019 in de NOVI-propositie en daarna in de Omgevingsagenda Oost-Nederland hun ambitie uit om samen door te ontwikkelen tot een Groene Metropool van internationale betekenis. Als combinatie hebben de twee regio's alles in zich om topregio te zijn in Food, Health, Hightech en Energy en in het logische verlengde daarvan dé circulaire topregio van ons land en van Europa te worden met goede nationale en internationale verbindingen (weg en spoor), campusontwikkeling, logistieke hotspots en energieclusters. Een regio met een excellente leefomgeving waar het groen, gezond en schoon wonen en werken is nu en in de toekomst. Waar brede welvaart is voor iedereen.

WERKEN AAN DE GROENE METROPOOL

De regio's Arnhem-Nijmegen en Foodvalley zien een forse groei op zich afkomen in de komende jaren: tot 2040 zijn er naar verwachting 100.000 extra woningen nodig in de regio en met die 100.000 woningen liggen er ook opgaven voor energie, klimaat, landschap, leefomgeving en mobiliteit.
De regio's hebben samen met het Rijk en de Provincies deze opgaven in de regio aangegrepen om de samenwerking te versterken binnen de regio, met de andere metropoolregio's in ons land en grensoverschrijdend met Duitsland. In het Bestuurlijk Overleg MIRT Oost-Nederland op 21 november 2019 hebben bestuurders van het Rijk en de provincie Gelderland afgesproken een verstedelijkingsstrategie voor de 'Groene Metropool' op te stellen vanuit één-overheidsgedachte. De verstedelijkingsstrategie is een integrale langetermijnstrategie (2025-2040) voor de fysieke leefomgeving met focus op de thema's wonen, werken en bereikbaarheid in relatie tot onderwerpen als energietransitie, landschap en de leefomgeving.

De meerwaarde van het samen opstellen van deze regionale verstedelijkingsstrategie is dat alle betrokkenen voelen dat dit dé kans is om samen een flinke stap te zetten in de ontwikkeling en positionering van de regio. Dat gaat over de bereikbaarheid en de verbondenheid van netwerken binnen en buiten de regio en het gaat over de kracht van de landschappen en de leefomgeving. In beide regio's wordt volop werkt aan economische thema's die raken aan grote transities, die relevant zijn voor de toekomst en die elkaar ook kunnen versterken. Door intensiever samen te werken kan er een regiobreed netwerk van campussen én productie in combinatie met een ligging aan twee belangrijke corridors ontstaan. De regio's gaan uit van hun eigen kracht, potenties en ambities en van daaruit kiezen ze een integrale benadering van de thema's in hun eigen deel van de Groene Metropool. En natuurlijk delen de regio's dat ze beide zoeken naar goede plekken voor wonen en werken die gezonde en groene groei van de regio mogelijk maken.

VERSTEDELIJKINGSSTRATEGIE

De verstedelijkingsstrategie beschrijft welke voorwaarden en principes er zijn om te komen tot nieuwe locaties voor wonen en werken. Er wordt globaal een beeld geschetst waar op de middellange (2030) en lange termijn (2040) de extra woon-en werklocaties voor de komende jaren een plek kunnen krijgen. De strategie is adaptief en geeft inzicht in welke keuzes nu en op een later moment genomen worden. Daarmee staat nog niet alles vast en is er voldoende flexibiliteit om veranderingen op te vangen. De strategie reikt ontwerpprincipes en levert handvatten voor verder uitwerking en samenwerking.

De eerste fase van de verstedelijkingsstrategie bestond uit het opstellen van een contourennotitie. De contourennotitie beschrijft de aanleiding en urgentie(s) voor de verstedelijkingsstrategie, de opgave die er ligt in de komende 20 tot 30 jaar en de reden om de strategie op te bouwen uit de bouwstenen leefomgeving, economie, mobiliteit en wonen. De contourennotitie beschrijft ook de context per bouwsteen en agendeert de uitgangspunten. Vervolgens is via verhaallijnen een eerste aanzet

Verstedelijkingsconcept
De ruimtelijke vertaling van de contourennotitie, het onderzoek naar de bouwstenen, de onderliggende cijfers en plannen hebben geleid tot een ruimtelijk raamwerk: het verstedelijkingsconcept.

Het verstedelijkingsconcept bestaat uit het perspectief voor de Groene Metropool en de ontwerpprincipes voor de bouwstenen leefomgeving, mobiliteit, economie en wonen. De keuzes waar nu precies gebouwd gaat worden en wat daarvoor nodig is, zijn in het verstedelijkingsconcept nog niet gemaakt. Het concept geeft wel nadrukkelijk richting voor de volgende stappen. "Dit is hoe het moet als we de Groene Metropool willen zijn."

We realiseren ons dat de generiek geformuleerde ontwerpprincipes in het verstedelijkingsconcept met elkaar kunnen botsen en ook dat het niet zal lukken om de hele bouwopgave voor elkaar te krijgen langs de lijn van de ontwerpprincipes. Om die reden maken we in vervolg op het verstedelijkingsconcept gebiedsuitwerkingen.

In de gebiedsuitwerkingen wordt voor de deelgebieden uitgewerkt waar ruimte is voor woningen en werklocaties en welke randvoorwaarden voor de leefomgeving, mobiliteit, economie en wonen daarvoor moeten worden ingevuld (keuzes en mogelijke oplossingen). De uitwerkingen maken zichtbaar in welke mate de lijn van de ontwerpprincipes gevolgd kunnen worden, waar ontwerpprincipes met elkaar botsen, welke keuzes er mogelijk zijn, welke onderzoeken nog uitgevoerd moeten worden (om keuzes te kunnen maken) en welke randvoorwaarden ingevuld moeten worden om in deze gebieden daadwerkelijk te kunnen bouwen.

De uitwerking vindt plaats in twee stappen:
1. de fase waarin een onderzoeksagenda per gebied wordt opgesteld (wat zijn de belangrijkste vraagstukken en ambities die we in dit gebied beet pakken en waar zien we dat bouwstenen en ontwerpprincipes met elkaar botsen. De uitkomsten van dit eerste deel zijn input voor het verstedelijkingsakkoord en voor de regionale investeringsagenda.
2. De fase waarin de echte verdieping op de gebiedsuitwerking plaats vindt en waarvan het resultaat ook de keus voor locaties, volgordelijkheid en randvoorwaarden laat zien.

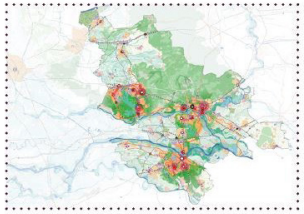
De integraal uit te werken gebieden zijn:
- De sleutelgebieden Arnhem-Oost, Foodvalley-Zuid, Nijmegen-West
- De gebiedsuitwerkingen van Foodvalley-Noord, Liemers, Middengebied Arnhem-Nijmegen, Rijk van Nijmegen en de Veluwe.

De resultaten van deze uitwerkingen vertalen we – in het najaar van 2021 - in een strategie: de verstedelijkingsstrategie. Dit is het verder uitgewerkte verstedelijkingsconcept waarin we laten zien waar op de korte (2025), middellange (2030) en lange termijn (2040) de extra woon- en werklocaties voor de komende jaren in dit gebied een plek kunnen krijgen. De strategie geeft aan wat de randvoorwaarden zijn, hoe de fasering, volgordelijkheid en rolverdeling is, welke aanvullende onderzoeken en investeringen nodig zijn en hoe gewerkt gaat worden met de strategie. Hierover wordt eind 2021 een verstedelijkingsakkoord gesloten.

gegeven voor het onderzoek naar locaties voor wonen en werken en drie mogelijke ruimtelijke toekomstvarianten (scenario's). Die scenario's zijn getest in het dasboard voor verstedelijking. De contourennotitie in combinatie met de toekomstvarianten en de dashboarduitkomsten hebben de onderzoeksagenda voor het ontwerpend onderzoek en de bouwstenen bepaald.

In de tweede fase lag de focus op ontwerpend onderzoek, met als resultaat het verstedelijkingsconcept. In een intensieve samenwerking tussen de twee regio's, de 26 gemeenten, het Rijk, de provincies Gelderland en Utrecht, de waterschappen, vertegenwoordigers van de campussen en de Economic Boards is ontwerpend onderzoek uitgevoerd. De vier bouwstenen zijn verder uitgewerkt en er is een grondige analyse gemaakt van prognoses voor wonen en werken. Ook voor mobiliteit zijn prognoses onderzocht en is gekeken welke groei er ontstaat in het aantal verplaatsingen en wat de effecten daarvan zijn op het netwerk. Het ontwerpend onderzoek laat zien wat de groei in al zijn facetten met de regio doet en hoe keuzes voor verstedelijking die groei kunnen begeleiden.

Het proces ziet er als volgt uit:

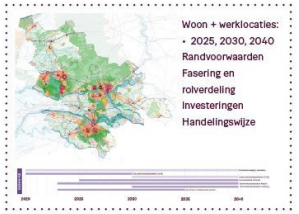
Verstedelijkingsconcept
geeft richting aan de gebiedsuitwerkingen (niet: waar precies gebouwd moet worden en wat daarvoor nodig is)

Gebiedsuitwerkingen
uitwerking van waar gebouwd moet worden en welke randvoorwaarden vanuit de bouwstenen

Sleutelgebieden
- Arnhem-Oost
- Foodvalley-Zuid
- Nijmegen-West

Foodvalley-Noord
Liemers
Middengebied Arnhem Nijmegen
Rijk van Nijmegen
Veluwe

Verstedelijkingsstrategie

Gebiedsprocessen / projectuitwerkingen
uiteindelijke gefaseerde en adaptieve keuzes

Documenten	Verstedelijkingsconcept >	Gebiedsuitwerkingen >	Verstedelijkingsstrategie en -akkoord >	Projectuitwerkingen
Afspraken over	Ontwerpprincipes Verhaallijnen Concept Gelaagdheid en netwerk Onderzoeks- en investeringsagenda	Uitvoerings- en investeringsagenda bij de verstedelijkingsstrategie	Verstedelijkingsstrategie concept fasering randvoorwaarden onderzoeksvragen Verstedelijkingsakkoord - verankering afspraken over: rolverdeling financiering werkwijze	Stedenbouwkundige plannen, omgevingsplannen Uitgifteafspraken, grondaankopen, vaststellen programma's, etc.

WIE HEEFT WELKE ROL?

De verstedelijkingsstrategie wordt opgesteld vanuit de intentie dat alle regiopartners en het Rijk met elkaar van mening zijn dat dit de manier is waarop de Groene Metropool tot duurzame groei kan komen. Hier zit de toegevoegde waarde van onze samenwerking: met elkaar werken we aan vraagstukken zoals woningbouw, economie en mobiliteit die kun je niet alleen doen. Dat moet je vanwege de impact die de opgaven hebben, (boven)regionaal doen. Dat past ook in de werkwijze van de NOVI: eerst de regionale verstedelijkingsstrategieën opstellen als stap op weg naar het Stedelijk Netwerk Nederland.
Het verstedelijkingsconcept beschrijft de generieke aanpak voor de regio. De uitwerking daarvan op gebiedsniveau begint in de gebiedsuitwerkingen, maar vooral ook in de jaren hierna. Om breed draagvlak te krijgen worden ook de andere samenwerkingspartners en maatschappelijke partners in het veld meegenomen in de strategie, zoals de waterschappen, de woningcorporaties, projectontwikkelaars, landschaps- en natuurorganisaties en Economic Boards. Aan het eind van 2021 wordt een verstedelijkingsakkoord gesloten waarin Rijk en regio werk-, onderzoeks- en investeringsafspraken met elkaar maken voor het uitvoeren van de verstedelijkingsstrategie.

Het is vervolgens aan de gemeenten en de provincies om deze uitgangspunten op te pakken en door te vertalen in het lokale omgevingsbeleid. Dat is waar de rol van de raden en staten ligt: beoordelen waar binnen deze regionale ambitie de eigen ambitie en het eigen programma versterkt kunnen worden om dat vervolgens te om te zetten in lokaal en provinciaal omgevingsbeleid.
De opzet van deze strategie sluit zoveel mogelijk aan op staand beleid in de regio en op de visies die tegelijkertijd met deze verstedelijkingsstrategie ontwikkeld worden. Deze strategie helpt om in de komende twintig tot dertig jaar de keuzes te maken bij het aanwijzen van nieuwe, duurzame plekken voor wonen en werken in de groene en ontspannen metropool.
De uiteindelijke gefaseerde en adaptieve keuzes voor woon- en werklocaties vinden plaats binnen en tussen de gemeente(n) in de gebiedsprocessen/projectuitwerkingen waarbij de verstedelijkingstrategie en het verstedelijkingsakkoord als leidraad dienen.

CONSULTATIE OVER HET VERSTEDELIJKINGSCONCEPT

In de periode van april tot juli 2021 vindt een consultatieronde plaats langs de 26 gemeenteraden en de staten van de provincies Gelderland en Utrecht. Ter voorbereiding van de consultatie zijn alle raads- en statenleden uitgenodigd om een webinar bij te wonen waarin een toelichting is gegeven op het verstedelijkingsconcept en de totstandkoming daarvan. Het webinar is toegespitst op de specifieke regio's (Arnhem-Nijmegen en Foodvalley) en op de beide provincies. Vervolgens is in iedere raad (of raadscommissie) nog een korte presentatie gegeven. Aansluitend was er volop ruimte om vragen te stellen en met elkaar in discussie te gaan.

Vanuit de raden en staten is een aantal (algemene) opmerkingen gemaakt die in deze versie al zoveel mogelijk zijn verwerkt. Een ander deel van de opmerkingen wordt meegenomen in de gebiedsuitwerkingen en in het verstedelijkingsakkoord.

Wat zijn de belangrijkste punten die langs zijn gekomen?

- De regio staat voor een forse opgave als het gaan om het aantal te bouwen woningen en de behoefte aan werkgebieden: waar komen de cijfers vandaan? Wat is de onderbouwing daarbij?
- Het verstedelijkingsconcept is meer landschap en meer stad: hoe werkt dat dan? Zijn er goede voorbeelden in Nederland en daarbuiten waar de wisselwerking tussen landschap en stad versterkt is en waarvan het resultaat inspirerend voor ons is?
- Hoort groen meer de stad intrekken ook bij

''meer landschap''? En is er geen spanning tussen inbreiden en groen in de stad? Is meer groen en meer stad of dorp wel mogelijk want er komen nog meer opgaven zoals duurzame energie-opwek op gemeenten af.

- De ontwerpprincipes zullen in de praktijk met elkaar botsen. En het lukt niet om de hele bouwopgave voor elkaar te krijgen langs de lijn van de ontwerpprincipes. Voor de bouwsteen mobiliteit is bijvoorbeeld opgemerkt dat er ook aandacht moet zijn voor het wegennetwerk (ondanks de focus op OV en fiets).
- Door de vier bouwstenen en de ontwerpprincipes loopt als rode draad dat we moeten inbreiden en verdichten. Dat is een goed uitgangspunt. Maar betekent dat dan ook dat er helemaal geen uitbreiding plaats vindt? Dan kan bijna niet met de grote bouwopgave die er is. Maak inzichtelijk wat de (verwachte) verhoudingen zijn tussen in- en uitbreiden en tussen de verschillende woonmilieus. We willen veel in onze regio en de beschikbare ruimte is schaars. In dat kader is opgemerkt dat:
    - Er spanning zit op de ruimtevraag van enerzijds economie en anderzijds wonen: moeten we kiezen en zo ja: wat geven we dan prioriteit. Een aantal raden geeft aan dat wonen dan prioriteit moet krijgen.
    - Er een balans gevonden moet worden tussen ruimte voor economie en de recreatieve druk op de regio. Er ruimte moet zijn voor de transitie van de landbouw, aangevuld met de suggestie om natuur en landbouw gelijk op te laten gaan.
- De verstedelijkingstrategie is in feite een langjarige samenwerking die we met elkaar aangaan. Het is goed dat we dat op regionale schaal doen. Hou daarbij wel oog voor de rolverdeling: doe dat wat lokaal kan, ook echt lokaal en doe regionaal wat moet.
- De regionale aanpak wordt onderschreven, wel zijn er bij sommige gemeenten zorgen over 'substantieel hogere aantallen' dan eerder bekend was. Wat betekent dat? Komt er van bovenaf een contingent op onze gemeente af of kan het alleen als de Raad dat beslist?
- Als het gaat om de samenwerking willen raden en staten ook weten wat nu de regelknop is en ook wie aan die knop zit(ten).
- Als het gaat om burgerparticipatie is ervoor gekozen om het burgerpanel binnen de provincie Gelderland aangevuld met de drie Utrechtse gemeenten te bevragen op een aantal aspecten. De burgerparticipatie op gemeenteniveau vindt plaats bij het verder uitwerken van deze strategie in het lokale omgevingsbeleid. Dan is het voor inwoners beter mogelijk om de effecten van de verstedelijkingsstrategie op hun eigen omgeving te beoordelen.

LEESWIJZER

Het hoofdstuk over het perspectief 2040 beschrijft de uitgangspositie en ambitie van onze regio: waar staan we nu als groene metropool en waar willen we naar toe groeien? Daarna wordt de aanpak van het ontwerpend onderzoek en de daaruit volgende conclusies weergegeven.

Vervolgens worden de vier bouwstenen verder uitgewerkt. Per bouwsteen wordt de context geschetst en komen ambities en kansen aan de orde. Per bouwsteen geven ontwerpprincipes richting bij het maken van strategische keuzes.

Het hoofdstuk met de gebiedsuitwerkingen laat zien hoe het werken met de ontwerpprincipes uit kan pakken. In dit hoofdstuk wordt dieper ingezoomd op drie sleutelgebieden in de regio waar een grote opgave op stapel staat en waar de bouwstenen met elkaar concurreren. Naast de sleutelgebieden worden ook vijf gebieden onderzocht waar in de regio verschillende opgaven samenkomen. Dit hoofdstuk geeft een eerste indruk van hoe de principes werken en welke (noodzakelijke) afwegingen dat vraagt.

In het hoofdstuk 'werken met de verstedelijkingsstrategie' wordt beschreven hoe de verstedelijkingsstrategie een functie krijgt in de ruimtelijke samenwerking in de regio als het gaat om het gesprek over plannen, prioriteren, afhankelijkheden en financiën.

Inhoudsopgave

DEEL 1

00 Perspectief 2040 **14**
- Wat is de Groene Metropool? 14
- Even voorstellen: "De Groene Metropool, aangenaam!" 16
- Kansenkaart verstedelijking 18

01 Bouwstenen **26**
- Leefomgeving: meer landschap 28
- Mobiliteit: slim en schoon 36
- Economie: werk van de toekomst maken 48
- Wonen: meer stad en meer vitale kernen 56

DEEL 2

02 Meer landschap meer stad: gebiedsuitwerkingen **66**
- Arnhem-Oost 68
- Foodvalley-Zuid 72
- Nijmegen-West 76
- Foodvalley-Noord 80
- De Liemers 82
- Middengebied Arnhem-Nijmegen 84
- Rijk van Nijmegen 88
- Veluwe 90

03 Werken met de verstedelijkingsstrategie **92**
- Van verstedelijkingsconcept naar een strategie om langjarig samen te werken 92
- Wat moet de verstedelijkingsstrategie doen? 92
- Waar leggen we de afspraken vast? 93
- Rol van gebiedsuitwerkingen 93
- Hoe werkt het 'samen sturen'? 93
- Opgave in cijfers 94
- Monitoren en bijsturen 94
- Afwegen in gebiedsuitwerking 95

04 Bijlagen **98**
- Begrippen en definities 100

DE VERSTEDELIJKINGSSTRATEGIE IS EEN UITWERKING VAN DE NATIONALE OMGEVINGSVISIE

De NOVI is een uitwerking van de omgevingswet. In de omgevingswet staan twee doelen centraal: (a) het bereiken en in stand houden van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit en daarnaast (2) het doelmatig beheren, gebruiken en ontwikkelen van de fysieke leefomgeving ter vervulling van maatschappelijke behoeften'. Deze doelstelling is vertaald in een omgevingsinclusieve benadering van de leefomgeving: ontwikkeling van de leefomgeving gaat (altijd) samen met versterking van te beschermen waarden als gezondheid, landschap, waterveiligheid, natuur, cultureel erfgoed, leefomgevingskwaliteit en milieukwaliteit. De drie afwegingsprincipes uit de NOVI hebben we meegenomen in het opstellen van de ontwerpprincipes van de verstedelijkingsstrategie: (1) de combinaties van functies gaan voor enkelvoudige functies, (2) kenmerken en identiteit van een gebied staan centraal en (3) afwentelen wordt voorkomen.

In de NOVI is de regio Arnhem-Nijmegen-Foodvalley aangewezen als onderdeel van het Stedelijk Netwerk Nederland. De stedelijke regio's Amsterdam, Utrecht, Amersfoort, Zwolle, Arnhem/Nijmegen, Eindhoven, Breda, Rotterdam/Den Haag vormen de huidige kern van het Stedelijk Netwerk Nederland. In de Omgevingsagenda Oost-Nederland, een gebiedsagenda van de opgaven van de NOVI, is de afspraak gemaakt om een verstedelijkingsstrategie op te stellen voor Arnhem-Nijmegen-Foodvalley.

De belangrijkste uitgangspunten uit de NOVI voor de verstedelijkingsstrategie Arnhem- Nijmegen-Foodvalley zijn:

- Goede verbindingen tussen de stedelijke regio's zijn nodig om de kracht van het netwerk als geheel te benutten.
- Wonen en werken worden daarbij zoveel mogelijk in elkaars nabijheid ontwikkeld.
- De ontwikkeling vindt plaats zo veel mogelijk in bestaand stedelijk gebied, klimaatbestendig en natuurinclusief.
- Grote open ruimten tussen de steden houden hun groene karakter. Het aanbod en de kwaliteit van het groen in de stad worden versterkt en de aansluiting op het groene gebied buiten de stad wordt verbeterd.
- De verstedelijking wordt gekoppeld aan die van de ontwikkeling van de (OV-) infrastructuur.
- De ontwikkeling leidt tot behoud van het landelijk gebied en door het creëren van nabijheid draagt ze bij aan de efficiëntie van de Nederlandse economie en de duurzaamheid van de Nederlandse samenleving.
- Voor de Groene Metropool zijn de zoekgebieden voor twee van de grootschalige ontwikkellocaties al aangewezen in de NOVI: Nijmegen Kanaalzone en Nijmegen Stationsgebied.
- Voor Arnhem-Oost is gekozen voor een wijk-aanpak gericht op leefbaarheid en veiligheid (Woondeal regio Arnhem Nijmegen)

Gezonde, aantrekkelijke, identiteitsvolle steden
Het is essentieel dat onze steden gezond, aantrekkelijk, veilig en schoon zijn om in te wonen en te werken, dat er goede en betaalbare woningen beschikbaar zijn en dat woon- en werklocaties bereikbaar zijn. De relatief beperkte omvang van de Nederlandse steden kan daarbij een voordeel zijn. Het landelijk gebied en de natuur zijn nabij; arbeidsplaatsen en voorzieningen zijn voorhanden of op korte afstand te bereiken. Dit draagt bij aan de kwaliteit van leven in de breedste zin van het woord. Ook de aanwezigheid van groen en water in de stad is belangrijk voor de kwaliteit van het stedelijk leven en de aantrekkelijkheid van de stad. Het biedt mogelijkheden voor recreatie en gezond bewegen en helpt bij het opvangen van de gevolgen van klimaatverandering. En onroerend cultureel erfgoed zoals monumenten, stads- en dorpsgezichten en cultuurlandschappen, speelt een belangrijke rol in de fysieke leefomgeving, zowel in stad als in regio. Erfgoed vormt een afspiegeling van de geschiedenis van Nederland en geeft daarmee duiding aan de identiteit van een gebied.

Over de landschappen in onze regio zegt de NOVI:

Veluwe, Heuvelrug en Rivierengebied
Het landschap de Veluwe, het Nationaal Park Hoge Veluwe en de Veluwezoom is het grootste laagland natuurgebied van Noordwest-Europa met bos, heide, zandvlakten, landgoederen en een unieke wildbeleving. Het gebied omvat twee

nationale parken en vier Natura 2000-gebieden. In dit landschap zijn veel bewijzen van historisch menselijke ingrepen zichtbaar en ook beleefbaar, zoals grafheuvels, celtic fields uit de tijd dat de Veluwe agrarisch gebied werd, de landgoederenzones en het gebouw van voormalig zendstation Radio Kootwijk.

De vrijetijdseconomie is in de afgelopen jaren flink gestegen; de Veluwe is belangrijk in het toeristische aanbod van heel Nederland. De ecologische, economische en ervaringswaarde van de Veluwe staan echter onder druk. Er ligt een opgave om de kernkwaliteiten van dit waardevolle gebied in balans met het toekomstbestendig gebruik te versterken en nieuwe kwaliteiten toe te voegen; ruimtelijke kwaliteit te realiseren door transformatie naar klimaatbestendige landschappen.

Nationaal Park de Utrechtse Heuvelrug dat gedeeltelijk in de Foodvalley ligt, wordt net als de andere nationale parken benoemd als waardevol landschap.

Ook het Rivierengebied wordt in de NOVI als waardevol landschap benoemd. In het rivierengebied ligt een grote en urgente waterveiligheidsopgave, die voortkomt uit de nieuwe normen voor waterveiligheid en door klimaatverandering toenemende rivierafvoeren. Deze opgave kan worden opgepakt door een combinatie van dijkversterking en rivierverruiming. De Rijksoverheid betrekt daar eveneens belangen bij van laagwater, waterkwaliteit, natuur, ecologie, scheepvaart en zoetwater en treft maatregelen die leiden tot een duurzaam functionerend rivierensysteem.

Woningbouw en landschap
Verstedelijking gaat om meer dan alleen woningbouw en infrastructuur. Het Rijk zet in op het binnenstedelijk bouwen van woningen, bedrijven en voorzieningen waar nodig; pas daarna is realisering aan de randen van verstedelijkt gebied aan de orde. In alle gevallen is het belangrijk dat dit gebeurt met oog voor ruimtelijke en landschappelijke kwaliteit. Buiten en binnen het bestaande stedelijk gebied. Er is behoefte om natuur en biodiversiteit dichter bij mensen te brengen en zo ook de klimaatopgave (hittestress en wateroverlast) tegen te gaan. Zo kunnen groen in de stad en met zorg ontworpen stadsranden bijdragen aan een gevarieerder en rijker woon-werkklimaat. Hierover worden nadere afspraken gemaakt in de verstedelijkingsstrategieën.

De woningbouwopgave en de bossenstrategie vormen gezamenlijk een kans. Door grootschalige herbebossing in de buurt van steden wordt CO_2 vastgelegd, de productie van duurzaam bouwmateriaal vergroot en krijgen burgers meer recreatiemogelijkheden, ruimte voor bewegen en betekenisvolle ontmoetingsruimte. Het Rijk onderzoekt wat de bijdrage van grootschalige bouw in hout kan zijn.

In de Nationale Omgevingsvisie wordt als één van de nationale belangen het ontwikkelen van een duurzame voedsel- en agroproductie genoemd. De opgave die daarbij geformuleerd is, is “Het mogelijk maken en realiseren van de transitie naar kringlooplandbouw.” De landbouw komt ook terug in de prioriteiten. De vierde prioriteit is de toekomstbestendige ontwikkeling van het landelijk gebied. Er staat: “Natuurlijke systemen en landschap staan in bepaalde regio’s onder druk. Tegelijkertijd zijn er veel opgaven in het landelijk gebied zoals transitie van de landbouw, de energietransitie, klimaatadaptatie, natuurherstel, bodemdaling en verdergaande verstedelijking. Een toekomstbestendige ontwikkeling vraagt een verantwoorde herinrichting van het landelijk gebied en een verbetering van de milieukwaliteit.”

In de NOVI worden beleidskeuzes aangereikt waarvan we er een aantal hebben over genomen in de uitwerking van de bouwsteen Leefomgeving.

Perspectief 2040

De ligging van Arnhem-Nijmegen-Foodvalley is ideaal: midden in het Stedelijk Netwerk Nederland, goed verbonden (via weg en spoor) met goede nationale en internationale verbindingen. Tel daar bij op dat de regio bestaat uit sterke steden en vitale kernen in een aantrekkelijke groene leefomgeving. Dat zorgt ervoor dat dit een regio is waar mensen graag wonen en werken. De groei die eraan komt, moet ons helpen om de regio nog vitaler, groener en sterker te maken. We ontwikkelen ons door tot de Groene Metropool. Dat is onze inzet.

Nederland is een sterk verstedelijkt land. Een groot deel van de Nederlanders woont in steden of in de suburbane kernen daar omheen. Ook het Nederlandse platteland ligt grotendeels in de directe invloedssfeer van de steden en de inwoners maken volop gebruik van stedelijke voorzieningen. In de regio Arnhem-Nijmegen-Foodvalley is dat niet anders. Onze regio functioneert met zijn ligging en internationale bereikbaarheid als schakel tussen de mainports Rotterdam, Schiphol en Duitsland.

Met de verstedelijkingstrategie maken we de schaalsprong naar de Groene Metropool in het Stedelijk Netwerk Nederland met goede verbindingen met Utrecht, Amsterdam, Den Haag, Rotterdam, Amersfoort, Zwolle en Eindhoven. De ligging van de Groene Metropool met zijn sterke steden en vitale kernen in een aantrekkelijke groene leefomgeving zorgt ervoor dat dit een regio is waar mensen graag wonen en werken. Dat levert een grote en urgente woningbouwopgave op die onmiddellijk gekoppeld is aan opgaven voor bereikbaarheid en werkgelegenheid. Voor onze regio is de leefomgeving met het landschap en het sterke groenblauwe netwerk een belangrijk onderdeel van de leef- en vestigingskwaliteit. De opgave is dan ook om het versterken van het groenblauwe netwerk gelijk op te laten lopen met de urgente opgaven, zoals de vraag naar woningen en werkgelegenheid.

De vraag om meer woningen en werkgelegenheid grijpen we aan om de Groene Metropool duurzaam, circulair en klimaatbestendig te versterken. In deze regio wordt gewerkt aan de opgaven van de toekomst in Food, Health & Hightech en Energy. Het logische verlengde daarvan is dat het onze ambitie is om de circulaire topregio van ons land en van Europa te worden met campusontwikkeling, logistieke hotspots en energieclusters. Een regio waar de circulariteit zichtbaar is in alle facetten van de leefomgeving.

In het verstedelijkingsconcept combineren we het beste van twee werelden: we maken meer landschap én meer stad. Dat klinkt stedelijker dan het is: het is een keuze om te laten voelen dat we kiezen voor het versterken van de bestaande steden, regiokernen en dorpskernen. We koesteren de ontspannenheid en de kracht van het landschap, de kwaliteit en intimiteit van de kleinere kernen in de regio (waarin die kernen kunnen groeien naar eigen behoefte) en we combineren dat met dat wat de stedelijke regio's kenmerkt. Met hun hogere dichtheden, interactiemilieus en hoogwaardige economische activiteit zijn ze het vliegwiel van de Nederlandse economie. Een goede verbinding tussen stad, vitale suburbane kernen en platteland versterkt de concurrentiepositie en werkgelegenheid van de regio en draagt bij aan de agglomeratiekracht en innovatie.

Op de kaarten en in de strategie is de vormgeving van dat samenhangende vitale netwerk uitgewerkt (zie p. 16).

De inzet op het groene karakter past bij onze circulaire visie op de verstedelijkingsopgave: we willen groene groei realiseren en bestaande kwaliteiten versterken, zonder daarbij natuurlijke

en sociale hulpbronnen uit te putten. We zetten de verstedelijkingsopgave in om de transitieopgaven te versnellen. Eén van de sectoren waar veel verandering te zien zal zijn in de komende jaren is de landbouw. Er zit spanning op de relatie tussen verstedelijking en de landbouw. Dat heeft enerzijds te maken met de stikstofproblematiek en anderzijds met de ruimtevraag: verstedelijking vraagt ruimte en nieuwe vormen van landbouw vragen ook meer ruimte. De verstedelijking en de landbouw hebben zich dus tot elkaar te verhouden. We gaan daar in onze regio niet krampachtig mee om, maar we onderzoeken hoe we tot gebiedsgerichte oplossingen en inpassingen kunnen komen.

Wij zijn ervan overtuigd dat een kwalitatieve groei op meer draagvlak kan rekenen en juist daardoor ook voor een snelle groei kan zorgen. Hierbij is het doel om de groei van woningen en werklocaties zó vorm te geven dat het meerwaarde oplevert voor alle inwoners. Dat betekent dat we steeds integrale keuzes maken, moeten prioriteren en samenwerken door de schalen heen.
Bij het tot stand brengen van de groene, gezonde groei met zoveel mogelijk aspecten van brede welvaart, gaan we dan ook uit van de volgende richtinggevende keuzes en hoofopgaven:

- De woningbouwopgave inzetten om het karakter en de kwaliteit van de groene metropool (natuur, klimaat en gezondheid) te vergroten en daarmee onderscheidend te zijn ten opzichte van de andere metropoolregio's;
- De bouwopgave aangrijpen om de nieuwe en vernieuwde leefomgevingen (werken en wonen) energieneutraal en circulair te maken;
- Het versterken van (brede) welvaart door stimuleren van werkgelegenheid en een gezonde leefomgeving;
- Het behouden en versterken van de kwaliteit van de leefomgeving door onder andere te investeren in het landschap en het klimaatadaptief te ontwikkelen;
- Voor de bereikbaarheidsopgave zetten we in op het investeren in duurzame mobiliteit: slim en schoon, zodat de verstedelijking leidt tot een kwalitatief stedelijk mobiliteitsnetwerk. De bereikbaarheid is gewaarborgd.

EVEN VOORSTELLEN: "DE GROENE METROPOOL, AANGENAAM!"

In het midden van Nederland groeit een stedelijke ring van metropoolregio's. Met Arnhem- Nijmegen-Foodvalley als het nieuwste kroonjuweel op het hoogste niveau: een groene metropoolregio met directe relaties naar de Randstad (zoals TU Delft, AMS in Amsterdam), Utrecht (Utrecht Science Park) en Brainport Eindhoven. En met een groeiende grensoverschrijdende kracht naar het Ruhrgebied (Universität Duisburg-Essen), Düsseldorf (zoals Hochschule für Prävention und Gesundheitswissenschaft) en Mannheim (medische clusters Universität Mannheim).
We zijn een groene metropoolregio in het midden van vitale, internationale netwerken.

De regio Foodvalley is de topregio binnen ons land op het gebied van Agrifood. De regio Arnhem-Nijmegen is eind 2018 uitgeroepen tot beste circulaire regio van Nederland en won daarmee de titel Green Capital of Europe. Samen met Foodvalley kunnen we die naam nog meer eer aan doen: op het grotere schaalniveau vormen we de groene metropool waar een toenemende verstedelijkingsdruk voelbaar is.

We willen dé circulaire topregio worden in Europa. Een groene metropoolregio die zich kan meten met andere metropoolregio's in ons land. We onderscheiden ons op het gebied van circulariteit. Niet alleen met de economische topsectoren (Food, Health, Hightech en Energy), maar ook op alle facetten van de leefomgeving: stedenbouw, water, groen, klimaat, gezondheid, mobiliteit en sociale inclusie. We streven naar een gezonde, circulaire groei via het structureel opschalen en versnellen van experimenten op het gebied van onder andere landbouw, eiwit, energie en logistiek. Daarbij kiezen we voor innovaties met concrete resultaten, die breed toepasbaar zijn voor anderen.
Om dit te doen hebben we als metropoolregio al het nodige in huis. Onze universiteiten en hogescholen zijn topspelers op gebied van onderzoek en onderwijs, zoals Radboud Universiteit, Wageningen Universiteit en Research, Hogeschool Arnhem en Nijmegen, Van Hall Larenstein, Aeres Hogeschool, ArtEZ hogeschool voor de kunsten en de Christelijke Hogeschool Ede.
Met een groeiende onderlinge samenwerking staan deze kennisinstellingen in een breed netwerk van internationale bedrijven en aantrekkelijke campussen, zoals Novio Tech Campus Nijmegen, Industriepark Kleefse Waard Arnhem, Wageningen Campus en straks het World Food Centre in Ede.
Ondersteund door van oudsher goede autoverbindingen en goede en snelle OV-verbindingen met Utrecht, de Zuidas en Schiphol, en een directe ICE verbinding naar Duisburg, Düsseldorf, Keulen en Frankfurt. En via Duisburg binnenkort snelle overstapmogelijkheden naar andere gebieden in noord-midden en zuid Duitsland die binnen maximaal 5 uur bereikbaar zijn vanuit onze regio. Met de stationsgebieden van Arnhem (ook ICE-halteplaats), Nijmegen en Ede-Wageningen als stedelijke knooppunten, gekoppeld aan prettige binnensteden en transformatiegebieden waarmee we de steden beter benutten.

Onze stedelijke kernen liggen in het landschap van rivieren en stuwwallen: ze zijn onze drager voor een aantrekkelijk internationaal vestigingsklimaat. De Rijn, Waal en IJssel zijn samen de 'kraan' van onze Nederlandse delta. Naast de grote nationale parken, zoals de Hoge Veluwe en Utrechtse Heuvelrug, realiseren we bijzondere groenblauwe projecten, zoals Veur-Lent Nijmegen, Stadsblokken Meinerswijk Arnhem, Park Lingezegen, Grebbelinie, Binnenveld en Rivierklimaatpark IJsselpoort. Gekoppeld aan het regionaal netwerk van wandel- en (snel)fietsroutes versterkt dit het groene karakter van onze metropoolregio.

Wij zijn een dynamische regio in transitie en we werken daarin nauw samen met een groot aantal partners.

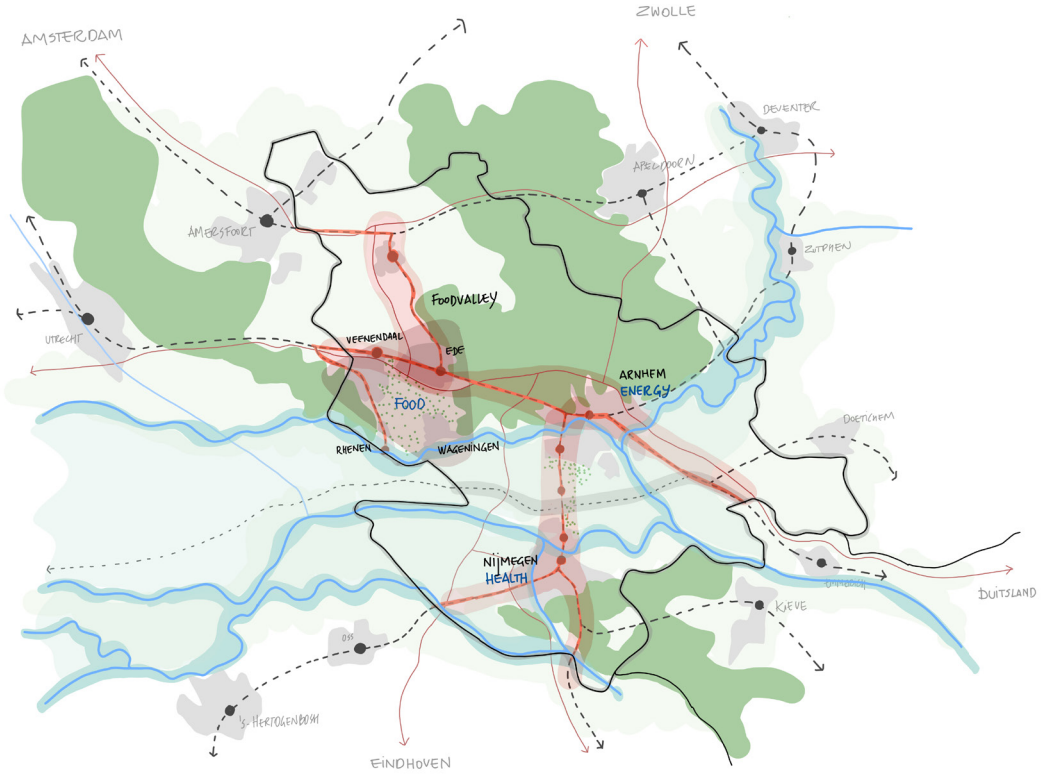
Hieronder is een selectie weergegeven van lopende Rijk-regio samenwerkingstrajecten die cruciaal zijn voor het innovatieklimaat en daarmee voor de economische ontwikkeling van de regio:

- Integrale MIRT Agenda Stedelijk Netwerk Arnhem-Nijmegen
- IBP Vitaal Platteland
- Regio Deal Foodvalley
- Toekomstbeeld OV 2040
- Woondeal Arnhem-Nijmegen
- Ontwerpstudie Regio van de Toekomst
- Programma Erfgoed Deal
- Logistiek knooppunt Afslag 38
- Het Hoogwaterbeschermingsprogramma

Lopende MIRT-projecten:

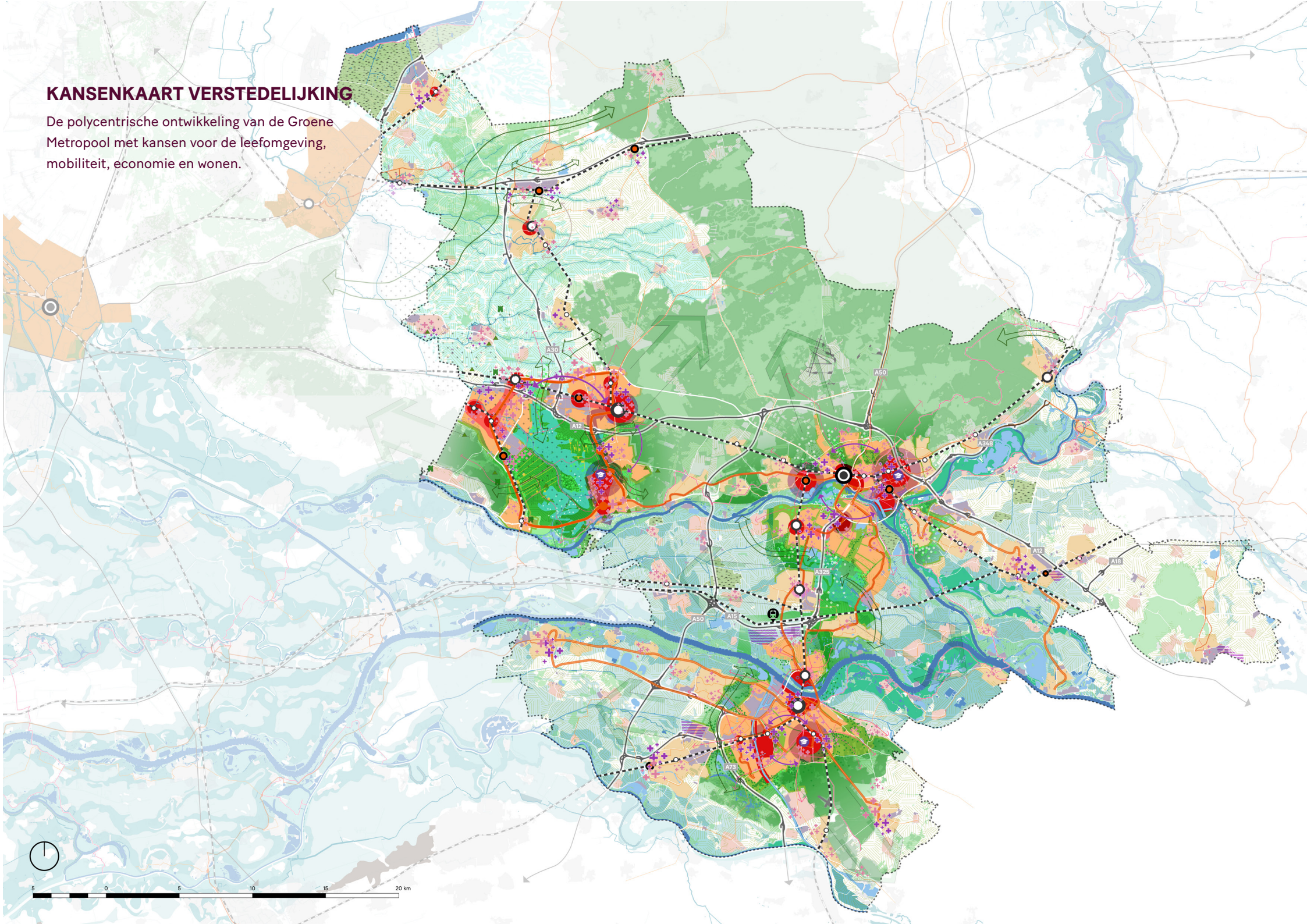
- Sterke regio's: CAT Agrofood Wageningen
- MIRT verkenning A1/A30, Rijnbrug
- PHS station Ede Wageningen
- Verbetering spoorlijn Utrecht-Arnhem-Duitse grens
- SUN corridor (PHS Schiphol-Utrecht-Arnhem-Nijmegen
- ICE lobby en afspraken hierover bestuurlijk overleg MIRT Dec 2018
- PHS-maatregelen Nijmegen CS
- Goederencorridor Oost, knoop Nijmegen
- MIRT-verkenning A50 Eindhoven-Nijmegen.
- Heyendaal en Energy (Connektr op Industriepark Kleefse Waard, Arnhems Buiten)

ARNHEM-NIJMEGEN-FOODVALLEY

KANSENKAART VERSTEDELIJKING

De polycentrische ontwikkeling van de Groene Metropool met kansen voor de leefomgeving, mobiliteit, economie en wonen.

MEER LANDSCHAP: VERSTERKING LEEFOMGEVING

Het groene raamwerk van de regio versterken we door de landschappelijke kwaliteit, het watersysteem, de biodiversiteit en de groenvoorzieningen leidende principes te laten zijn bij het ruimtelijke ontwerp voor de Groene Metropool.

MEER STAD: INTEGRALE VERSTEDELIJKING

We voegen 100.000 woningen toe om het woningtekort in te lopen, om de bevolkingsgroei te accommoderen en de toestroom uit andere regio's op te vangen. Dit is dé kans om de bestaande wijken te versterken; steden, wijken en dorpen worden (in onderlinge samenhang) aantrekkelijker, duurzamer, veilig, gezond, bereikbaar en inclusief.

ECONOMIE: WERK MAKEN VAN DE TOEKOMST

Ons doel is een regio te zijn die economisch, ecologisch en sociaal tot bloei komt in de komende 20 jaar. Het uitbouwen en versterken van deze sectoren in balans met de omgeving past daarbij. Dat is een stevige opgave én een uitdaging omdat de ruimte beperkt is en we te maken hebben met een hoge woningdruk en veel economische activiteiten. Die opgave pakken we samen op. De verstedelijkingsstrategie is een kans om de ruimtelijke vertaling bij deze economische ambities te maken.

MOBILITEIT: SLIM EN SCHOON

We stellen de reiziger centraal en we verleiden hem of haar om de slimste en schoonste keuzes te maken om door het netwerk te reizen. We benutten bestaande mobiliteitsnetwerken beter. We willen de groei in balans brengen met onze leefkwaliteit en aantrekkelijkheid van cultuur, recreatie en landschap.

MEER LANDSCHAP: VERSTERKING LEEFOMGEVING

Het landschap in onze regio is het belangrijkste onderdeel van de leefkwaliteit die mensen ervaren. De ontwikkeling van stad en landschap is voor de groene metropool een samenhangende opgave: het een kan niet zonder het ander. Hoe behouden én versterken we landschappen, natuurwaarden, biodiversiteit en cultuurhistorisch erfgoed in combinatie met andere ruimtevragers? Hoe zorgen we dat de flora en fauna in onze regio kwalitatief en kwantitatief groeien? Hoe kunnen we nieuwe landschapszones creëren en bestaande, zoals Park Lingezegen, versterken en uitbreiden? Hoe passen we cultuurhistorisch erfgoed toe in het landschap en zorgen we dat inwoners en bezoekers dat op een goede manier kunnen beleven? Hoe bedden we de verstedelijking goed in, in het landschap? Hoe combineren we agrarische activiteiten met de verstedelijkingsopgave? En hoe zorgen we dat inwoners gezond blijven en dichtbij huis kunnen blijven recreëren, zonder dat het te druk wordt?

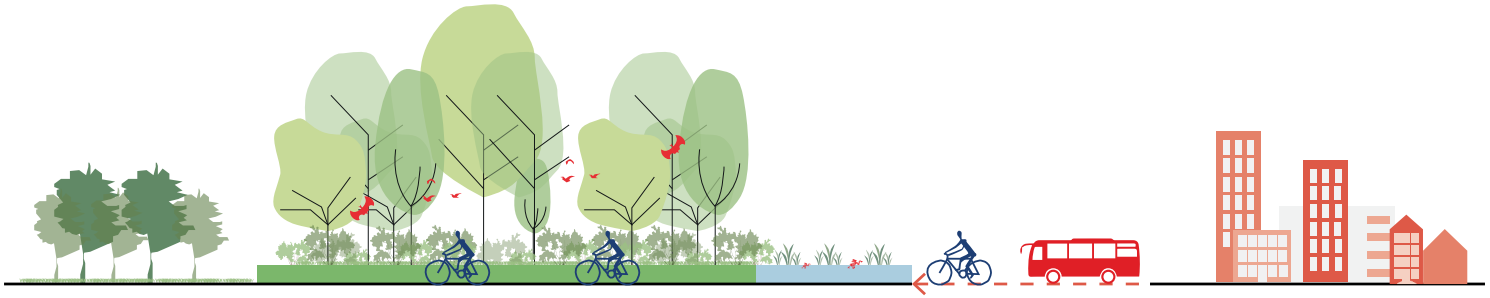
Onze inzet is een landschapsinclusieve ontwikkeling, waarbij we de functies en kwaliteiten van het landschap, de bodem, het watersysteem en de natuur versterken. Het landschap vormt het raamwerk voor de verstedelijking. De uitgangssituatie is daarin steeds anders, omdat de karakteristieken van het landschap in relatie tot verstedelijking binnen de regio sterk verschillen. De regio heeft een gevarieerd en rijk landschap: natuur, rivieren, water, polders, landbouwgebieden en stuwwallen vormen buffers tussen de stad en de woonkernen op het platteland. De eigen identiteit van de verschillende plekken in de regio is daarmee verzekerd. Met aan de noordzijde het Nationaal Park de Veluwe, het Nationaal Park de Utrechtse Heuvelrug, de Gelderse Vallei, de Liemers, in het midden de Gelderse Poort en de Overbetuwe, aan de westzijde de Utrechtse Heuvelrug en aan de zuidzijde het Land van Maas en Waal en het Rijk van Nijmegen.
Met bossen, uiterwaarden en beekdalen herbergt de regio hoge natuurwaarden (Natura2000 gebieden) en recreatief landschap met een rijke cultuurhistorie. Verschillende historische linies, zoals de IJssellinie, de Grebbelinie, de Romeinse Limes en de Operatie Market Garden, hebben in de regio hun sporen achtergelaten in het landschap en bieden houvast om het landschap en het cultureel erfgoed te versterken. Zo is de Romeinse Limes onder de naam Neder-Germaanse Limes zelfs genomineerd als UNESCO Werelderfgoed.

We kiezen voor een compacte vorm van verstedelijking, zodat er voldoende ruimte blijft voor het landschap als groen raamwerk. Als er geen mogelijkheden meer zijn voor het toevoegen van bebouwing binnen bestaand stedelijk gebied, dan houden we bij het aanwijzen van woon- en werklocaties aan de randen van bestaand stedelijk gebied zo goed mogelijk rekening met (de randvoorwaarden van) het bodem- en watersysteem.

Als we kiezen voor ruimtelijke ontwikkelingen in het landschap, dan dient dat altijd meerdere doelen, bijvoorbeeld op het gebied van de waterhuishouding, het klimaat, de stikstofdepositie, de (kringloop)landbouw, de biodiversiteit, de recreatie of erfgoed. Tussen de bebouwde gebieden maken we 5.000 hectare buitengebied toegankelijk voor medegebruik: recreatief, aantrekkelijk en toegankelijk. Met deze buffers blijft de afstand tussen kernen gewaarborgd – ze groeien niet aan elkaar vast. De buffers zorgen voor een waardevolle ruimte waar groen, natuur, landbouw, klimaat en energieambities en natuurlijk ook recreatie hun plek kunnen vinden. Door te zorgen voor een raamwerk met dagelijks, wekelijks en maandelijks groen, ervaren alle inwoners iedere dag het effect van het wonen in de groene metropool.

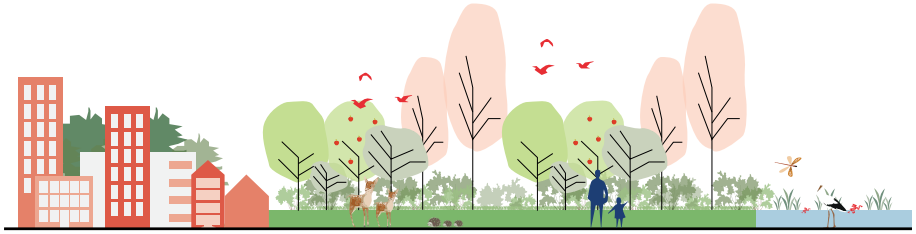
‘Maandelijks’ groen:

- Veluwe
- Rivierengebied
- Utrechtse Heuvelrug

‘Wekelijks’ groen:

- Park Lingezegen
- Binnenveld

‘Dagelijks’ groen:

- Goffertpark
- Stadspark Nijkerk
- Groene buffers

MEER STAD:
INTEGRALE VERSTEDELIJKING

Het verstedelijkingsconcept is opgebouwd rond drie polycentrische polen. Dat betekent dat het zwaartepunt van de verstedelijking plaats vindt in het zuidelijk deel van de Foodvalley (rondom Ede, Wageningen, Rhenen en Veenendaal), in Arnhem en in Nijmegen. Hier worden verhoudingsgewijs de meeste woningen en werkgebieden toegevoegd. Dat kan omdat deze plekken goed bereikbaar zijn. Die bereikbaarheid en dichtheid in combinatie met voorzieningen en de functie als brandpunten voor de economie, maakt deze gebieden tot polycentrische polen. Het is niet zo dat deze drie polen alle drie één centrum hebben: ze hebben er juist meerdere om de verbinding met de regio zo goed mogelijk te houden.
Dit model van de Groene Metropool met drie polycentrische polen die in nauwe verbinding staan met regiokernen en vitale kernen, is de basis voor de verdere doorontwikkeling van het verstedelijkingsconcept. We integreren de verschillende karakteristieken van de regio en elkaar versterkende kernen en we bouwen verder aan de identiteit van de metropool die als één geheel functioneert. Met de woningbouwopgave versterken we ook de kwaliteit van bestaande grotere (woon)kernen, wijken en stadscentra omdat het draagvlak voor voorzieningen toeneemt. Daarnaast brengt het toevoegen van nieuwe woningen in bestaande gebieden, soms net de verandering die een wijk of kern goed kan gebruiken. Dit doen we vanuit een circulaire visie op de stad, waarbij hergebruik, innovatie en inclusie voorop staan.

Alle inwoners in de regio zullen iets gaan merken van de verstedelijking, dat is onvermijdelijk. De insteek is dat dat positief uitpakt en dat inwoners naast meer stedelijkheid ook meer van het landschap gaan ervaren. Het effect van de verstedelijking moet zijn dat het de directe leefomgeving aantrekkelijker, gezonder en duurzamer maakt. Daarbij gaat het over (het draagvlak voor) voorzieningen, de toegang tot het landschap en ook over hoe mensen zich (slim en schoon) kunnen verplaatsen.
Bij de realisatie van de woningbouwopgave is klimaatbestendig en duurzaam bouwen het uitgangspunt, waarbij er ook kansen liggen voor het klimaatbestendig en duurzaam maken van de bestaande voorraad.

Versterken steden én kernen
In de economische kerngebieden van de regio worden groei van werkgelegenheid en voldoende kwalitatief aanbod van woningen steeds belangrijkere vestigingsfactoren voor de (internationale) concurrentiekracht. Dit vraagt onder meer om onderscheidende stedelijke woon- en werkgebieden, waarin wonen en werken in hoge dichtheden worden gemengd. Door wonen en werken in elkaars nabijheid te situeren, stimuleren we dat mens op de fiets of wandelend naar hun werk kunnen.
Een grotere variatie aan woonmilieus van (hoog) stedelijk tot landelijk en van betaalbaar tot duurdere woningen is van belang voor onze regio.

Voor de kernen is vitaliteit van belang; inbreiding en het benutten van bestaande stations helpt daarbij. De opgaven in de steden, die gericht is op stedelijke dichtheid, op multimodale knooppunten en op economische brandpunten, is anders dan in de kleine kernen waar vitaliteit, bereikbare voorzieningen en de eigen identiteit voorop staan in combinatie met het groene karakter. Dat onderscheid is ook te vinden in de strategie waarbij we het verschil maken tussen de verschillende centra in de drie polen, de regiokernen en de vitale kernen. In het integrale netwerk van onze regio hebben ze allemaal een rol en zijn ze goed met elkaar verbonden.

We realiseren woon- en werklocaties en voorzieningen zoveel mogelijk binnenstedelijk. Dat doen we met binnenstedelijke verdichting en het bijbouwen in dorpskernen in gemengde milieus en geconcentreerd rond ov-knooppunten. Deze verhoogde nabijheid combineren we met een gezonde leefomgeving. Dit betekent dat we investeren in groen in de stad en het ommeland.

Toekomstbestendig verstedelijken
De nieuwe economie kenmerkt zich door biobased en circulair te denken en te werken. We zetten in op energieneutraal of energieleverend ontwikkelen. Dat moet ook als we de doelstellingen van het akkoord van Parijs willen nakomen met een regio die in 2050 CO2-neutraal is. Daarom ontwikkelen we bestaande en nieuw te

ontwikkelen woon- en werklocaties zoveel mogelijk circulair en met nadruk op de toepassing van hoogwaardige materialen.

Aantrekkelijk woonklimaat voor iedereen
Er is een groot tekort aan woningen en de vraag stijgt nog door. In de verstedelijkingsstrategie is het uitgangspunt de opgave om 100.000 woningen[1] te realiseren tot en met 2040.
Om dat voor elkaar te krijgen, zetten we in op een verbetering van het functioneren van de woningmarkt: de doorstroming kan beter als er voldoende aanbod is voor doorstromers en starters. Ook zetten we in op de leefbaarheid van bestaande wijken en kernen, zodat het voor zowel huidige als toekomstige bewoners mogelijk is een passende en aantrekkelijke woonplek te vinden. We werken aan voldoende woningen, met een divers en betaalbaar woningaanbod in diverse woonmilieus, in kwalitatief goede, gezonde en veilige leefomgevingen. We grijpen de kans om bestaande wijken meer divers en toekomstbestendiger te maken door te kiezen voor een integrale wijkaanpak.

[1] De prognoses komen uit de planmonitor en uit aanvullende onderzoeken van Stec groep (Foodvalley) en Companen (Arnhem Nijmegen).

STERKE ECONOMIE

In onze economie richten we ons primair op het oplossen van de vragen van de toekomst. Onze focus ligt niet voor niets op Food, Health, Hightech en Energy. Dit zijn de sectoren waar onze regio al decennialang gezaghebbend in is en waar het ICT-cluster, de agroketen en een sterke dienstensector belangrijke pijlers van zijn. Dat blijkt ook het onderzoek naar de Kracht van Oost.
Versterking van de (internationale) concurrentiekracht vraagt om versterking van een selectie van toplocaties (campussen, functiegemengde zakencentra en productielandschappen) en van de verbindingen daartussen. We willen sterker maken wat sterk is en blijven vol inzetten op de ontwikkeling van onze internationale clusters en campuslocaties.
In de verstedelijkingsstrategie maken we de ruimtelijke vertaling van de randvoorwaarden die horen bij deze economische ambities.
De campussen kunnen zich ontwikkelen als stedelijke innovatiemilieus van de toekomst en we zorgen voor 'ecosystemen' die de campussen en het bedrijfsleven met elkaar verbinden, zodat innovatie kan ontstaan. Andersom werkt het ook; de verstedelijkingsstrategie verbetert het vestigingsklimaat van de regio met een goede kwaliteit van leven en extra woningen.

We benutten en versterken onze strategische ligging op de Oost-corridor met ICE Duitsland en de multimodale goederencorridor: weg – spoor – water. Wanneer we de stedelijke corridor en de logistieke corridor goed op elkaar afstemmen, ontstaan kansen voor synergie voor de kennissector, de logistieke sector en duurzaam vervoer. De rapportage Economische betekenis en potentie ICE verbinding Arnhem toont aan dat door verbeteringen aan het ICE netwerk de komende jaren gebieden in Nederland, maar ook vooral in Duitsland (niet alleen Düsseldorf, Köln en Frankfurt) interessant zijn voor onze regio. Via een snelle overstap vanuit Arnhem op station Duisburg naar andere ICE lijnen worden ook gebieden in Noord-(o.a. Berlijn), Midden- en Zuid Duitsland beter bereikbaar (binnen max 5 uur vanuit Arnhem). Deze gebieden zijn interessant zijn voor onze speerpuntsectoren.

We willen het bedrijfsleven in de regio versterken door ruimte te bieden aan ondernemerschap en door in te zetten op voldoende en kwalitatief goede werklocaties en verbindingen. We onderzoeken de mogelijkheden van intensivering en functiemenging op bestaande werklocaties in het stedelijk gebied.

We houden rekening met extra ruimte voor bedrijvigheid die onder andere nodig is voor de transformatieperiode naar een klimaatadaptieve, energieneutrale en circulaire economie. Bij een functiewijziging van bedrijventerreinen zetten we in eerste instantie in op multifunctionele werklocaties. Er is immers vraag naar aantrekkelijke gebieden met verschillende

functies. Transformatie van bedrijventerreinen naar niet-werkfuncties kan alleen plaats vinden als (elders) voldoende ruimte overblijft voor (binnenstedelijke) bedrijvigheid. Om ruimte te maken voor transformaties wordt gedacht aan het maken van een gezamenlijke bedrijvencarrousel om met elkaar ruimte te kunnen blijven bieden aan bedrijven die zich lastiger verhouden tot andere functies maar die belangrijk zijn voor de regio.

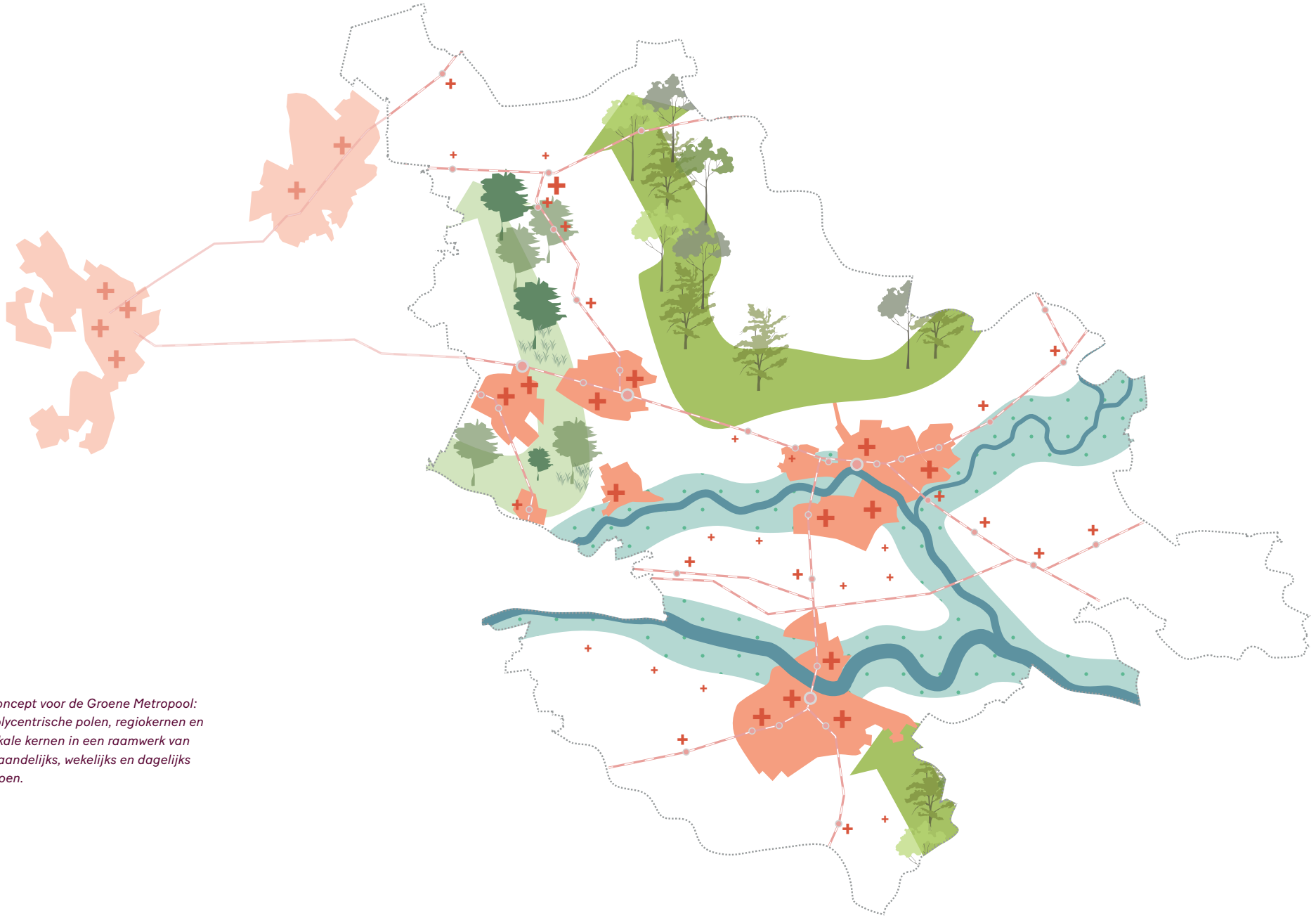
Met bovenstaande ambities doen we dus ook vanuit de economie een stevig beroep op de schaarse ruimte in de regio. Dat betekent omgekeerd ook dat we moeten kijken waar de ruimte voor werklocaties, bedrijventerreinen en campussen efficiënter gebruikt kan worden door in te schikken, te verdichten en functies slim te combineren.

SLIMME EN SCHONE MOBILITEIT

Het mobiliteitsnetwerk in de Groene Metropool heeft nu al een groot aantal knelpunten (binnen de regio en in de aansluitingen op het stedelijk netwerk Nederland) en de groei van het aantal woningen gecombineerd met een groei van de economie, maakt de druk (op de knelpunten) alleen maar groter.

We kiezen er in het verstedelijkingsconcept voor om mensen in de Groene Metropool te laten reizen op de slimste en schoonste manier. Op deze manier wordt het mobiliteitsnetwerk het beste (flexibel) benut en werken we aan CO2-reductie. Dat lukt als we de reiziger centraal stellen en hem verleiden om de slimste en schoonste keuzes te maken door te zorgen voor een goed OV-aanbod in het regionale netwerk en goede aansluitingen op het landelijke en lokale netwerk.
Door zoveel mogelijk te bouwen in de bestaande kernen en steden creëren we nabijheid van wonen, werk en voorzieningen. Inwoners worden daarmee gestimuleerd om eerder te kiezen voor fietsen en openbaar vervoer in plaats van voor de auto. (Daar hoort aansluitend parkeerbeleid bij). Aan de randen van stedelijke netwerken zorgen we voor overstapmogelijkheden van auto op fiets of openbaar vervoer (flexibel en beter benutten mobiliteitsnetwerk, deelvervoer). Het mobiliteitsnetwerk zorgt ook voor slimme en schone alternatieven voor een bezoek aan cultuur, recreatie en landschap.

Gezien de al bestaande knelpunten, verwachten we dat investeringen in het netwerk nodig zijn om te anticiperen op de groei van het aantal woningen en de economie. We investeren in mobiliteitshubs, stimuleren fietsen en lopen op korte afstanden binnen het stedelijk gebied, vergroten en versterken het Hoogwaardig Openbaar Vervoer-netwerk (HOV-netwerk) en zetten in op verbindingen op openbaar vervoer en spoor (corridors Randstad-Arnhem-Rhein Ruhr en Amersfoort-Foodvalley-Apeldoorn). Gezien de grote effecten van woningbouw op het wegennet (en ongeacht inzet op OV en fiets) is het ook nodig te inventariseren welke oplossingen en eventuele investeringen voor het regionale en landelijke wegennet nodig zijn.

Concept voor de Groene Metropool: polycentrische polen, regiokernen en lokale kernen in een raamwerk van maandelijks, wekelijks en dagelijks groen.

01 Bouwstenen

De verstedelijkingsstrategie wordt opgebouwd vanuit vier bouwstenen: leefomgeving, mobiliteit, economie en wonen. Dit zijn de pijlers van onze strategie.

Voor alle vier de bouwstenen is in de contourennotitie de context geschetst en zijn uitgangspunten meegegeven die vervolgens zijn uitgewerkt. In de bouwstenen staat het behoud en versterken van de leefomgeving in het verstedelijkingsconcept voorop. We proberen zo veel mogelijk in of dichtbij bestaand bebouwd gebied te blijven, of het nu om wonen of werken gaat. Daarmee volgen we de Nationale Omgevingsvisie.

Per bouwsteen is aangegeven wat de context is: welke ontwikkelingen zijn te zien rond dit thema, welk positief effect kan de groei van de regio op deze bouwsteen hebben (kansen en ambities) en hoe kunnen we negatieve effecten van de groei zo veel mogelijk voorkomen? Om op zowel kansen en ambities als op risico's te sturen, zijn per bouwsteen generieke ontwerpprincipes geformuleerd.

De genoemde principes zijn zoals gezegd generiek. Het zijn geen dogma's, maar belangrijke ingrediënten en waarden om tot groene verstedelijking te komen. De opgave is om te kiezen voor die locaties en plekken waarmee aan zoveel mogelijk waarden recht wordt gedaan. Vanzelfsprekend zullen er ook locaties zijn waar de bouwstenen en uitgangspunten met elkaar botsen. Dat betekent dat er keuzes en afwegingen gemaakt moeten worden waarvan we nu nog niet weten dat ze op ons pad komen.

In de komende periode worden in gebiedsuitwerkingen ontwerpprincipes getoetst op werkbaarheid en realiteitsgehalte. We verwachten dat zich daarin soms moeilijke keuzes voordoen; niet alles kan. De te maken afwegingen zijn gebiedsspecifiek (wat is hier het belangrijkste?) en vervolgens spelen daarin de volgordelijkheid en benodigde onderzoeken en investeringen een rol. Vanuit de gebiedsuitwerkingen kan dat leiden tot een afwegingskader per deelgebied of sleutelgebied.

LEEFOMGEVING

Verstedelijkingsstrategie: ruimteclaims ordenen in het landschap en het landschap verder versterken

Ambitie: een aantrekkelijk, groen-blauw, gezond woonmilieu, waar volop kansen liggen voor gezond leven, werken en recreëren.

BEREIKBAARHEID

Verstedelijkingsstrategie: inzetten op bereikbaarheid van stedelijk netwerk A-N-F en verbindingen van dit netwerk met de Randstad, met het noorden en zuiden + ontwikkeling mob. hubs.

Ambitie: woon- en werklocaties koppelen aan (met name OV-) infrastructuur.

ECONOMIE

Verstedelijkingsstrategie: in kaart brengen welke ruimtelijke voorwaarden leiden tot maximale uitwisseling tussen bedrijven, kennisinstellingen en voorzieningen.

Ambitie: verbeteren van economische groei en versterking van het economisch vestigingsklimaat.

WONEN

Verstedelijkingsstrategie: inzichten en handvatten voor afstemming en besluitvorming omtrent groei, die aansluiten bij de identiteit van het gebied.

Ambitie: divers programma aanbieden dat aansluit bij de kwalitatieve vraag.

GROENE METROPOOL

Verstedelijking met behoud van landschap en leefklimaat, incl. versterking van:

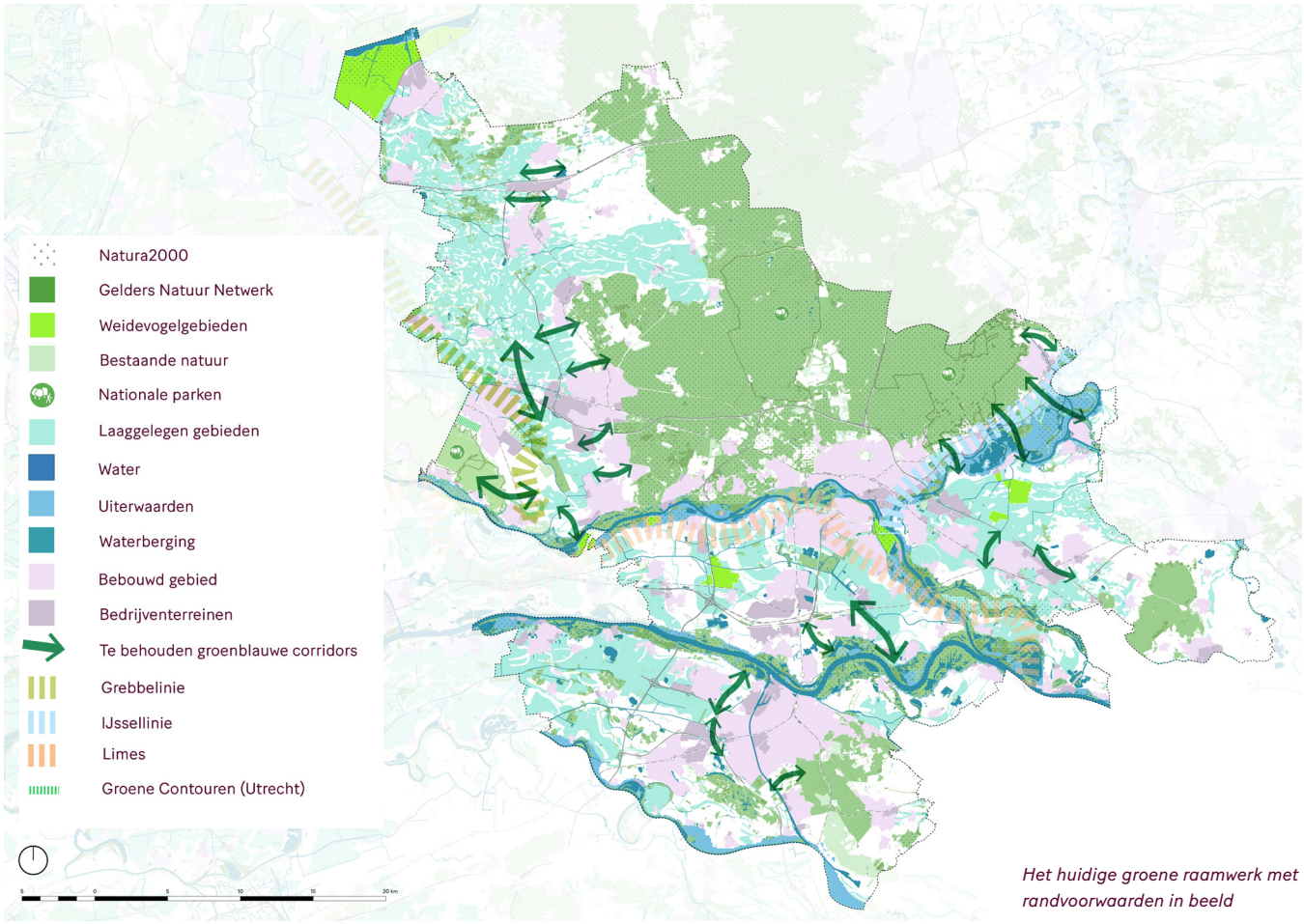
- agglomeratiekracht
- economische concurrentiepositie
- leefbaarheid
- duurzaamheid

Leefomgeving: meer landschap

Het groene raamwerk van de regio versterken we door de landschappelijke kwaliteit, het watersysteem, de biodiversiteit en de groenvoorzieningen leidende principes te laten zijn bij het ruimtelijke ontwerp voor de Groene Metropool.

CONTEXT

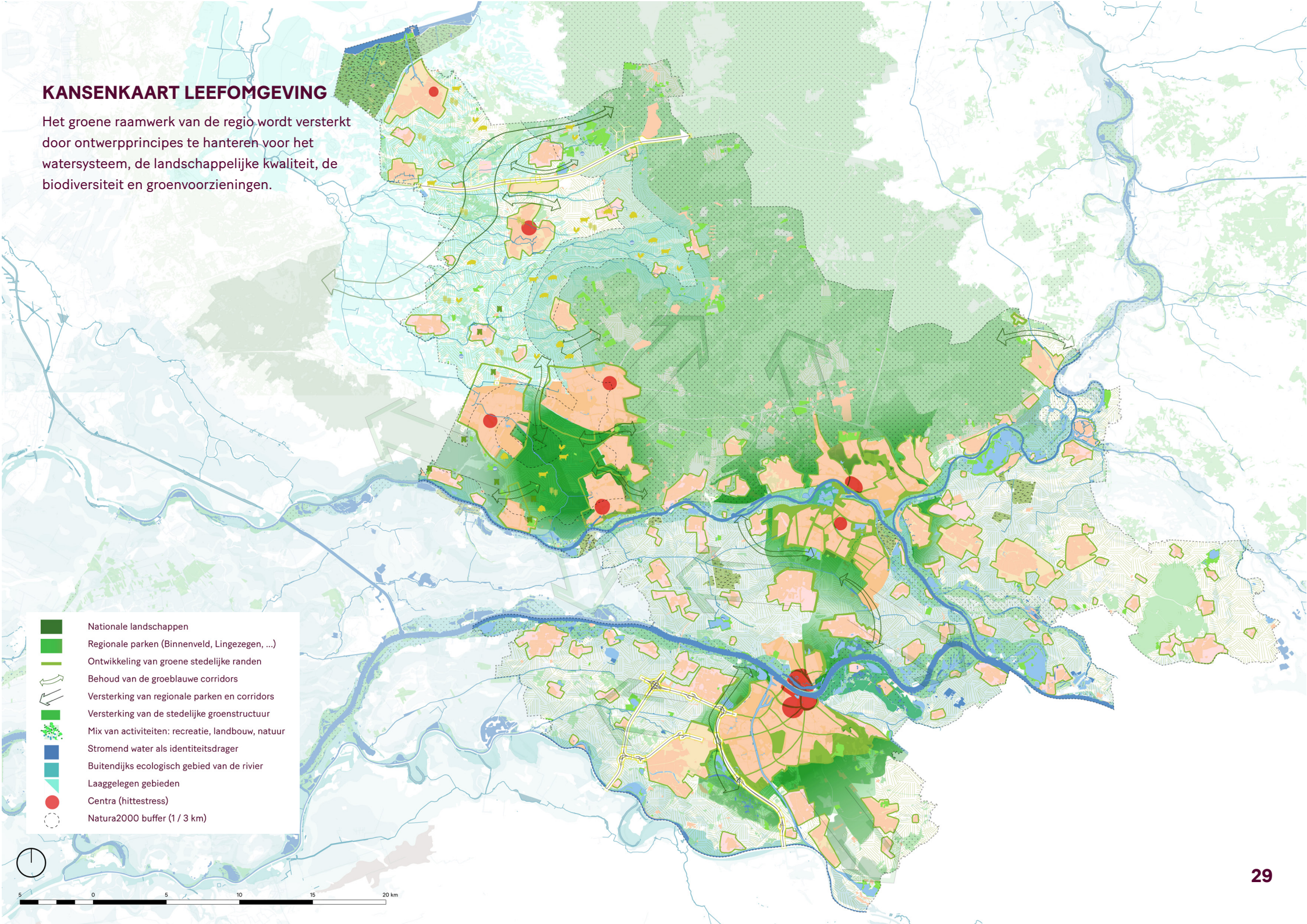
De hoge kwaliteit van de leefomgeving maakt onze regio een fijne plek om te wonen en te werken. De groene en ontspannen leefomgeving draagt positief bij aan het economisch vestigingsklimaat. Onze steden worden tot in hun hart doorsneden door rivieren, beken en parken. Onze inwoners vinden op fietsafstand een aantrekkelijk landschap met prettige uitloopgebieden. De stuwwallen en het rivierengebied zijn plekken waar bewoners en bezoekers uit heel Nederland van genieten. Deze landschappelijke kwaliteit en het agrarische karakter van het landschap rond de dorpen is onderscheidend ten opzichte van andere stedelijke regio's in ons land, al staat die kwaliteit ook onder druk door het intensieve gebruik ervan. Om ervoor te zorgen dat de toevoeging van 100.000 extra woningen en de bijhorende banen en werkgebieden de leefomgeving niet extra onder druk zetten, versterken we de kwaliteit van onze leefomgeving. Het groenblauwe raamwerk van de regio versterken we door het watersysteem, de landschappelijke kwaliteit, de biodiversiteit en de groenvoorzieningen uitgangspunt te laten zijn bij het ruimtelijke ontwerp voor de Groene Metropool. We houden daarbij ook rekening met de afspraken die gemaakt worden in de Regionale Energie Strategieën.

Het huidige groene raamwerk met randvoorwaarden in beeld

KANSENKAART LEEFOMGEVING

Het groene raamwerk van de regio wordt versterkt door ontwerpprincipes te hanteren voor het watersysteem, de landschappelijke kwaliteit, de biodiversiteit en groenvoorzieningen.

KANSEN EN AMBITIES

Het uitgangspunt in deze strategie is dat alle bewoners van onze regio (nu en in de toekomst) recht hebben op een prettige en gezonde leefomgeving. Ze hebben toegang tot recreatiegebieden dichtbij de stad en ook tot de grote natuurgebieden in onze provincies. Het betekent ook dat de woonwijken en hun omgeving zelf voldoende groen zijn, uitnodigen tot bewegen en klimaatadaptief zijn ingericht om zowel hittestress als overstromingen tegen te gaan. Hieronder is weergegeven welke kansen en ambities dat oplevert.

Bestaande natuur
De kwaliteit van bestaande natuur en landschap beschermen en versterken we. Daarmee onderstrepen we het belang van biodiversiteit en de intrinsieke waarde van de natuur. De nieuwe verstedelijking mag de belasting op kwetsbare gebieden niet vergroten. Dat kan alleen door meer natuur- en uitloopgebieden toe te voegen, de stikstofdeposities te verminderen en door de bestaande gebieden goed te beheren.

Bodem, water en klimaat
Bij een toekomstbestendige verstedelijking past dat we rekening houden met het bodem- en watersysteem; dit is het fundament voor het maken van ruimtelijke keuzes. Herstel van het natuurlijke systeem begint met het vergroten van de infiltratie van regenwater in de bodem. De stuwwallen zijn de belangrijkste plekken waar dat gebeurt. Het grondwater in de stuwwallen is de bron van water in tijden van droogte en is onze belangrijkste strategische drinkwaterreserve. En daar anticiperen we op. Het betekent dat op sommige locaties het behoud van bodemstructuren noodzakelijk is voor schoon drinkwater, waardoor toepassing van geothermie of bodemenergiesystemen niet mogelijk is. Ook werken we aan een gezond en veerkrachtig watersysteem, een robuuste blauwe dooradering in het landschap voor het vasthouden en opvangen van water.

Energie
Met deze strategie stimuleren we de energietransitie. Door langetermijnplannen voor verstedelijking te maken, is het makkelijker om de energienetwerken zowel boven als onder de grond mee te 'plannen'. Kansen benutten we zo veel als mogelijk, vooral als de afstand tussen vraag en aanbod kort is. De vergelijking tussen de concept-RES'en en het verstedelijkingsconcept laat nog geen conflicten zien; de uitgangspunten sluiten goed op elkaar aan.

Agrifood/Landbouw
Het belang van de agrifoodsector is groot in onze regio. De sector is ruimtelijk, sociaal en economisch verweven in de maatschappij. De transitie richting meer natuurinclusieve landbouw en kringlooplandbouw is een opgave die ruimte vraagt. Door ruimtelijke zonering en zo veel als mogelijk te zoeken naar functiecombinaties, ondersteunen we de transitie van de landbouw. Deze verstedelijkingsstrategie is een mede-aanleiding om een gezamenlijke onderzoeksvraag naar landbouw in de Vallei op te stellen. De uitkomsten daarvan leiden mogelijk tot aanvullende ontwerpprincipes die ook behulpzaam zijn in andere gebieden binnen de Groene Metropool.

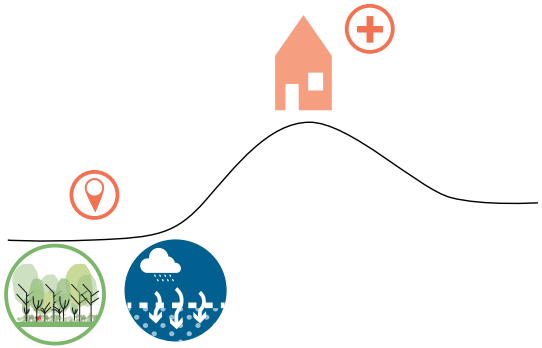
Stikstof
De insteek van dit verstedelijkingsconcept is dat de ruimtelijke ingrepen die we doen, bijdragen aan de vermindering van stikstof op de natuur. We kiezen daarbij voor een gebiedsgerichte aanpak. We gaan ervan uit dat door een mix van lokale, regionale en landelijke maatregelen, vrijwel alle woon- en werklocaties vergunbaar zijn op de middellange en lange termijn.
Ons uitgangspunt bij het opstellen van de strategie is dat het geplande wetsvoorstel Stikstofreductie en Natuurverbetering zoals gepland in 2021 in werking treedt. Als dat niet het geval is, zal dat een wijziging betekenen in het faseren van ontwikkelingen in ruimte en tijd. Samen met een stikstofregisseur brengen we dat de komende maanden in kaart.

Bestaande wijken
In het verstedelijkingsconcept kiezen we ervoor om te verdichten in bestaande wijken en daar programma toe te voegen voor wonen, werken, groen en dergelijke. Dat is een kans om in bestaande wijken ook een begin te maken met klimaatadaptatie, de verbetering van de biodiversiteit om daarmee de gezondheid van de bewoners van de wijk te verbeteren.

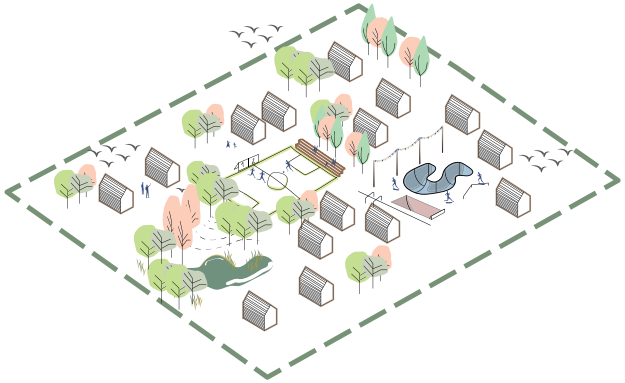
ONTWERPPRINCIPES

1. Het werken met zones van verstedelijking
We geven de voorkeur aan verdichting boven uitleglocaties. Hoe kleiner we de 'footprint' van de bebouwde omgeving kunnen maken, hoe meer ruimte er is voor die andere functies: recreatie, een natuurlijker watersysteem, ruimte voor agrariërs, mooi landschap, natuur, enzovoort.

Maar, de bouwopgave is te groot om met alleen verdichting kunnen realiseren. Bij het ruimtelijk aanwijzen van geschikte uitleglocaties hanteren we een aantal principes:

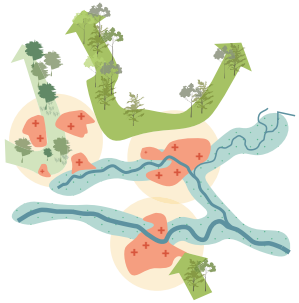
- De laagste en natste delen houden we zoveel mogelijk vrij van nieuwe bebouwing. We bouwen er niet, maar deze gebieden zijn wel een belangrijk onderdeel van ons integrale ruimtelijk ontwerp.

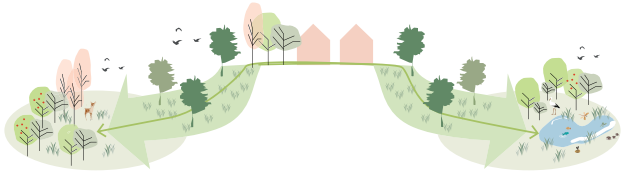
- Onze inzet is dat we leefomgevingen maken, dus niet alleen monofunctionele locaties voor wonen of werken. Dat betekent dat recreatieve uitloopgebieden, sportvelden, natuur en hydrologische buffers bij het ruimtelijk ontwerp horen.

- We verstedelijken in principe niet in het Natuur Netwerk Nederland, weidevogelgebieden, uiterwaarden, huidige waterbergingsgebieden, bovenop de stuwwallen en in de droogdalen. Behoud van onze natuurwaarden begint met het beschermen ervan. Herstel van het natuurlijke watersysteem is noodzakelijk bij klimaatadaptatie en onder de stuwwallen liggen onze strategische drinkwaterreserves. Droogdalen en uiterwaarden zijn locaties met een te hoog risico op overstroming.

- De hogere delen in het landschap bieden de beste ondergrond voor verstedelijking. Dit zijn bijvoorbeeld de flanken van stuwwallen (uitgezonderd de droogdalen). In de vallei en het rivierengebied zijn oeverwallen, dekzandruggen en rivierduinen relatief geschikte locaties. Al deze locaties vragen om een zorgvuldig ontwerp, rekening houdend met landschap en bestaande functies die niet zomaar kunnen wijken.

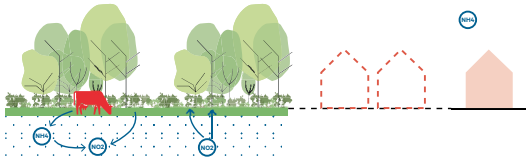
- Groene buffers tussen de kernen houden we intact en versterken we waar nodig. We zorgen ervoor dat op de overgangen tussen de stuwwallen en de lagere gronden geen ondoordringbaar lint van bebouwing ontstaat die deze twee natuurlijke systemen isoleert. Deze 'groene vingers' zijn ook belangrijk voor de leefbaarheid, klimaatadaptatie en identiteit van onze bestaande kernen en wijken.

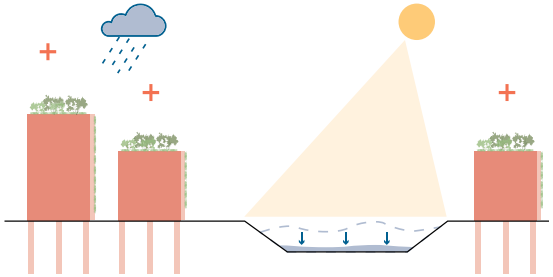
- We behouden en versterken de landschappelijke en cultuurhistorische kwaliteit van engen (oude landbouwgebieden), waardevolle open gebieden, landgoederen, beschermde monumenten en de Grebbelinie, IJssellinie en Romeinse Limes.

- We houden wederzijds afstand tussen verstedelijkingslocaties en windmolens.

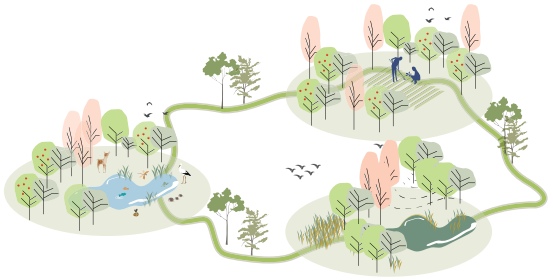
- Op locaties die op korte afstand van stikstofgevoelige habitats ontwikkeld worden, zetten we maximaal in op het minimaliseren van netto negatieve effecten op de natuur. Als dat niet of onvoldoende kan, schuiven we de ontwikkeling van deze locaties naar de langere termijn of vallen deze af ten opzichte van meer haalbare locaties. Toevoer- en rondwegen en andere stikstofbronnen leggen we op een zo groot mogelijke afstand aan van de gevoelige habitats.

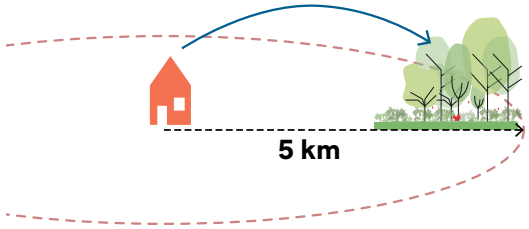

- We houden bij het ruimtelijk ontwerp van verstedelijking rekening met beperkingen in bodemgebruik dicht bij de (toekomstige) drinkwaterwinning en vice versa.

2. Multifunctioneel ruimtegebruik nabij de stad
Wanneer er 100.000 woningen toegevoegd worden aan de regio zijn ook extra recreatiemogelijkheden nodig. We willen onze inwoners prettige recreatiegebieden bieden en tegelijkertijd de bestaande natuurgebieden niet verder belasten. Om die reden hanteren we een aantal principes:

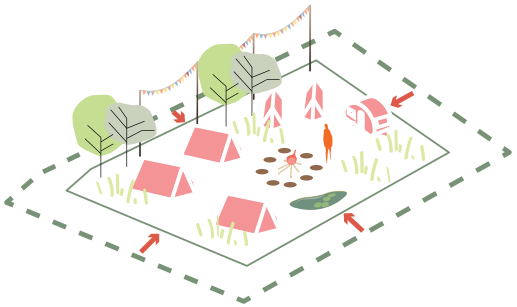

- We realiseren nieuwe uitloopgebieden op fietsafstand van de woningen: op 5 kilometer afstand of dichterbij. De belangrijkste (grootste) gebieden ontsluiten we ook goed met het openbaar vervoer om ze zo voor iedereen toegankelijk te maken.

- Nieuwe recreatieve voorzieningen combineren we met doelen voor een klimaatadaptief watersysteem, (natuur inclusieve) landbouw, natuur en energietransitie. We zien vooral kansen om gebieden te ontwikkelen waar bijvoorbeeld landbouw, hernieuwbare energie en recreatie gecombineerd kunnen worden. De korte afstand tot de vraag naar energie (bedrijven en woningen) maakt deze gebieden interessant voor zonne-energie opwekking, als ze ruimtelijk goed ingepast zijn. Voor agrariërs kan dit helpen de omslag naar natuurinclusief te financieren en ontstaan nieuwe verdienmodellen, mede gericht op de recreanten en energie.

- Het nieuwe groen kan vele vormen aannemen die lokaal specifiek zijn. Het ontwerp en de precieze locatie ervan is dan ook geen onderdeel van de verstedelijkingsstrategie, maar van de gebiedsuitwerkingen. Er kan bijvoorbeeld natuur, bos, ruimte voor water en klimaat of een ecologische verbindingszone mee gerealiseerd worden, maar ook aantrekkelijk(er) en goed toegankelijk agrarisch gebied of een recreatiegebied met zwemplas. Het ontwerp passen we aan bij het landschap.

- We spreken af om standaard een vast aantal m² uitloopgebied per nieuwe woning toe te voegen in de vorm van nieuwe groen en/of landschap. Een rekensom geeft aan dat dat in theorie om zo'n 5.000 hectare in de Groene Metropool gaat. Dit is 'buiten'-ruimte die beschikbaar is voor alle nieuw toe te voegen woningen: zowel in de steden en daarbuiten. De insteek is dat er genoeg dagelijks, wekelijks en maandelijks groen moet blijven voor alle inwoners in de Groene Metropool. En als het aantal nieuwe inwoners fors groeit, groeit het groen dus mee[2]. De uitwerking kan op allerlei manieren plaats vinden. Het genoemde streefgetal valt samen met de meest extensieve vormen. Wanneer we kiezen voor intensief bruikbare recreatiegebieden als bijvoorbeeld parken, dagcampings of speelweides, gebruiken we minder ruimte. We ontwikkelen een vergelijkingsnorm die voor alle verschillende typen uitloopgebieden informatie geeft over recreatiedichtheid, kosten, koppelkansen en inrichting.

- We zetten bij de (her)ontwikkeling van werkgebieden in op de menging van functies zoals combinaties van wonen en werken. Leefomgevingen zijn er immers niet alleen voor bewoners, maar ook voor werknemers. We zetten in op een goed werkklimaat en verblijfgebied voor werknemers; niet alleen op de campussen maar ook in de overige werkgebieden.

3. Veranderingen in de agrarische sector

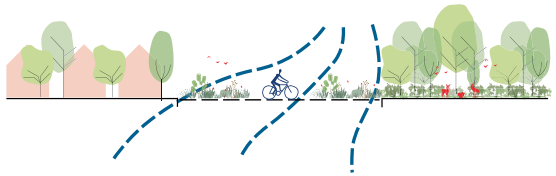
De verschillende opgaven en de daarbij horende ruimtebehoeften in het landelijk gebied pakken we integraal en gebiedsgericht aan. We ondersteunen daarbij een vitale, toekomstbestendige landbouwsector en bieden toekomstperspectief voor agrarische ondernemers, rekening houdend met de ruimtebehoefte van andere functies die soms prioriteit hebben. We kijken gebiedsgericht naar wat er nodig is om (blijvende) agrarische ondernemers een goede locatie te geven of te laten behouden passend bij hun (nieuwe) bedrijfsvoering. Daarbij betrekken we ook stoppende agrariërs om voor ieder een passende oplossing te vinden. Waar mogelijk zetten we in op meervoudig ruimtegebruik en bijbehorende verdienmodellen.

[2] In de regio Utrecht (U10) is "Groen groeit mee" de uitdagende slogan, die duidelijk wil maken dat als de regio/provincie groeit qua inwoneraantal, economie en mobiliteit, ook de behoefte groeit aan groene recreatieruimte en natuur meegroeit. Tel daarbij de noodzakelijke veranderingen waar de groene ruimte voor staat (meer duurzame landbouw, ruimte voor opwek van elektriciteit, meer biodiversiteit, etc.). Gemeenten hebben de opdracht om uit te werken hoe groen daadwerkelijk mee kan groeien. In de verstedelijkingsstrategie van de Groene Metropool doen we daarvoor een eerste voorstel.

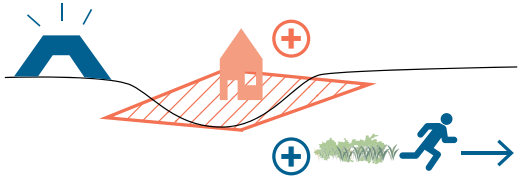
Enkele in het oog springende potentiële locaties voor nieuwe recreatieve voorzieningen:

- Er is ruimte om Park Lingezegen verder uit te breiden richting de uiterwaarden, om zo een verbinding te creëren.
- Het Binnenveld samen met het gebied tussen Ede en Veenendaal biedt kansen voor de ontwikkeling van recreatie, natuur en hydrologie. Daarbij dient rekening gehouden te worden met het Natura 2000 gebied , waterberging, de agrarische functie en andere ruimtelijke claims op het gebied.
- Tussen Beuningen en Nijmegen ligt een gebied dat potentie heeft om integraal ontwikkeld te worden met recreatie- en woonfuncties. Zo kan op de langere termijn (2030-2040) de Beuningse plas een recreatieve functie krijgen.

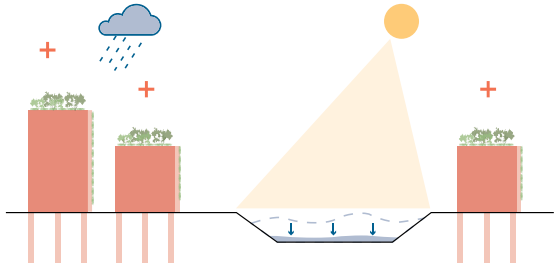
4. Inrichting van de stedelijke omgeving
Met de verstedelijkingsstrategie doen we uitspraken over hoe we vinden dat de regio het beste kan groeien of (her)ingericht kan worden. Vanuit de bouwsteen leefomgeving blijven we daarbij zo dicht mogelijk bij de kwaliteit en gebiedseigen kenmerken die de regio al heeft.

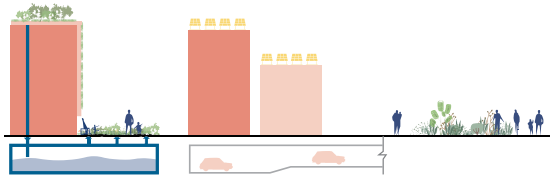
- Op de overgang van woonwijken naar het landelijk gebied werpen we geen extra barrières op voor fietsers en wandelaars, maar creëren we nieuwe verbindingen. We richten onze infrastructuur zo in dat de barrièrewerking voor flora en fauna geminimaliseerd wordt. De mobiliteitstransitie, waarbij meer gewandeld wordt en ook de fiets en het openbaar vervoer vaker gebruikt worden dan de auto, is uitgangspunt voor ons stedelijk ontwerp. Dat is uitgewerkt in de bouwsteen Mobiliteit.

- Waterveiligheid staat in heel Nederland hoog op de agenda. In onze regio betekent dat dat we er rekening mee houden dat omvangrijke nieuwbouw in het rivierengebied en de vallei tot gevolg kan hebben dat dijken verder verstevigd moeten worden. We houden er ook rekening mee dat er vluchtwegen nodig zijn.

- Daarnaast houden we rekening met een toename van zowel drogere en warmere zomers als zwaardere buien in die zomers. Waterberging die droogvalt, sloten die greppels worden en zwaardere funderingen zullen normaler worden. Dit vraagt om meer ruimte voor waterberging in bebouwd gebied, meer groen en blauw in de stad en een andere inrichting.

- De doelen voor gezondheid, water en ecologie (inclusief stikstof) zijn in ontwerpen voor verstedelijking vaak goed te combineren. In de gebiedsuitwerkingen onderzoeken we een ruimtelijk concept voor het inrichten en verdichten van de stad, gericht op gezondheid, natuur en klimaat. Aan de hand van praktijkvoorbeelden zullen we een ‘catalogus’ met maatregelen maken die toegepast kunnen worden in de nieuwe leefomgevingen en die meerdere functies met elkaar koppelen. Voorbeelden van elementen uit het systeem zijn:
    - parkeeroplossingen anders dan op maaiveldniveau
    - groen- en sportvoorziening op loopafstand.
    - maatregelen die luchtkwaliteit bevorderen en geluidsoverlast tegengaan
    - inzet van daklandschappen voor groen (tegen hittestress) en zonne-energie.
    - inzet op circulaire bouwen: industriële bouwsystemen en hergebruik van materialen (zie ook de bouwsteen Wonen) en bijvoorbeeld een grijswatersysteem.

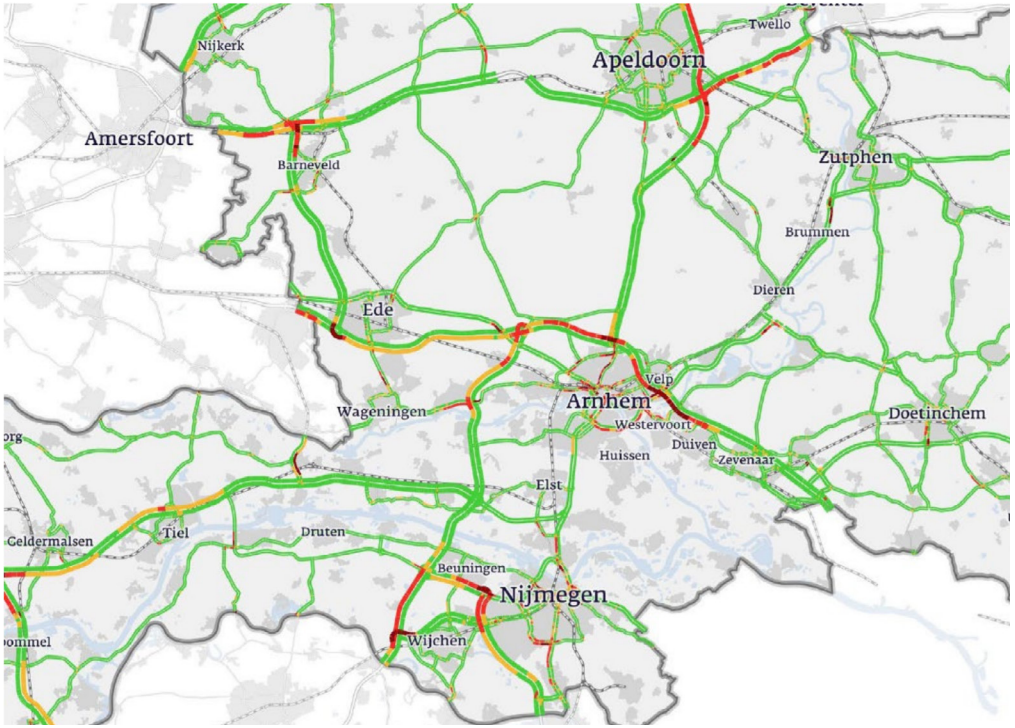
Mobiliteit: slim en schoon

We stellen de reiziger centraal en we verleiden hem of haar om de slimste en schoonste keuzes te maken om door het netwerk te reizen. We benutten bestaande mobiliteitsnetwerken beter. We willen de groei in balans brengen met onze leefkwaliteit en aantrekkelijkheid van cultuur, recreatie en landschap.

CONTEXT

De verstedelijkingsstrategie kiest vanuit een samenhangende aanpak (leefomgeving, wonen, economie, bereikbaarheid) optimale locaties voor nieuwe woningen en werklocaties. Uit de mobiliteitsscan blijkt wat de effecten zijn van de toevoeging van nieuwe woningen (zie onderstaande analyse). Het mobiliteitsnetwerk in de Groene Metropool heeft nu al een groot aantal knelpunten (binnen de regio en in de aansluitingen op het stedelijk netwerk Nederland) en de groei van het aantal woningen gecombineerd met een groei van de economie, maakt de druk (op de knelpunten) in de toekomst alleen maar groter. We verwachten dat maatregelen en investeringen nodig zijn om deze effecten te voorkomen en om de locaties zoals die naar voren komen in het mobiliteitsconcept, te kunnen ontwikkelen zoals gedacht. Daarbij moeten we ook kijken naar de exploitatiekosten van het OV.

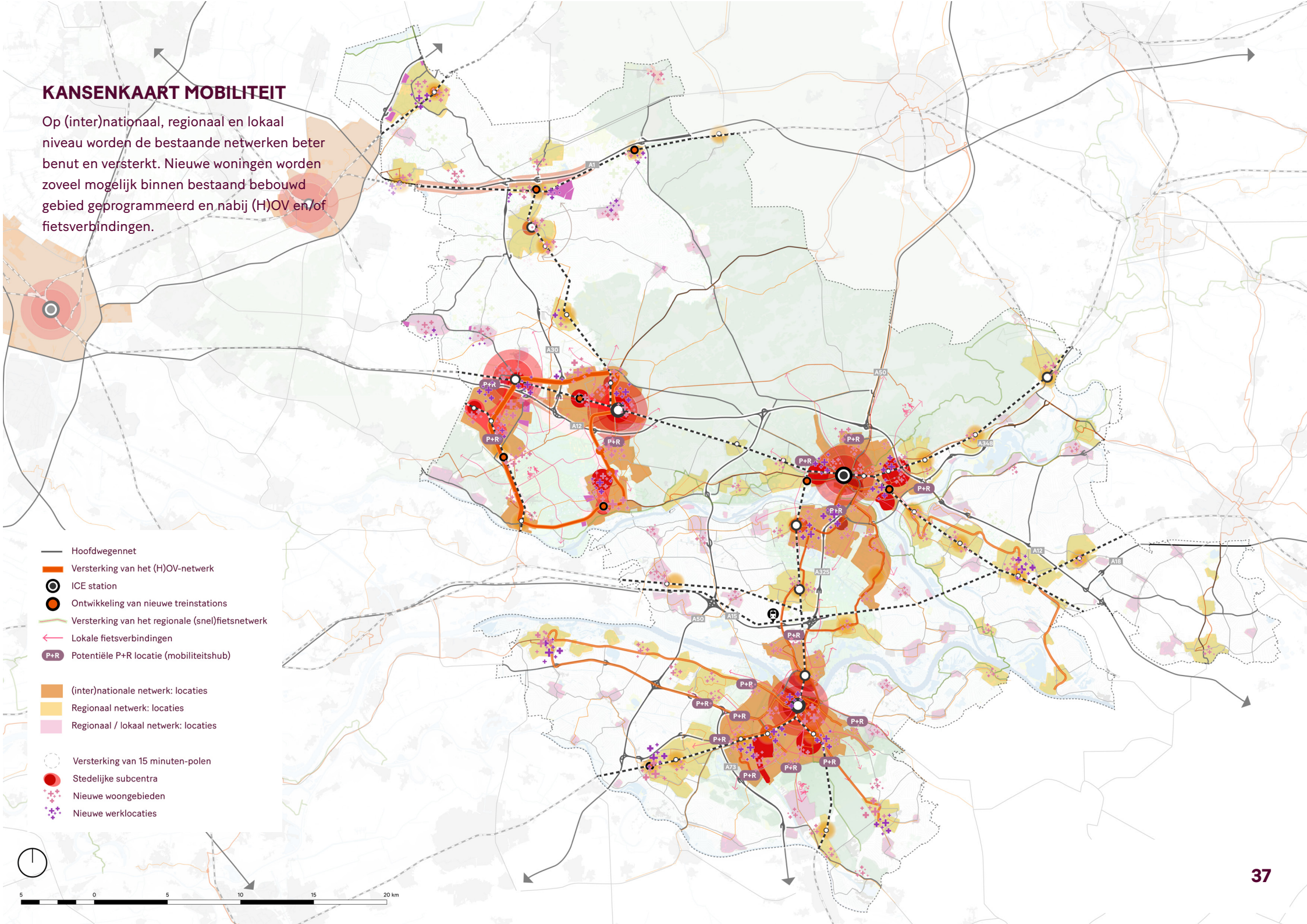
De verschillende verkeersstromen op internationaal, nationaal en regionaal niveau komen samen op een druk bezet spoor op de corridor Randstad-Arnhem-Rhein Ruhr en op de corridor Amersfoort- Foodvalley-Apeldoorn. Als we kijken naar de huidige situatie op de weg, zijn er vooral in de avondspits problemen. Onderstaande kaart illustreert de daadwerkelijk gereden snelheden op het wegennetwerk van Gelderland in 2019. Hoe roder de kleur, hoe langzamer het verkeer zich beweegt in vergelijking met een situatie zonder files. Veel congestie is ook te vinden op de stedelijke hoofdstructuur.

Vertraging op de weg in Gelderland in 2019, avondspits (Mobiliteitsscan, Floating Car Data, 2019)

KANSENKAART MOBILITEIT

Op (inter)nationaal, regionaal en lokaal niveau worden de bestaande netwerken beter benut en versterkt. Nieuwe woningen worden zoveel mogelijk binnen bestaand bebouwd gebied geprogrammeerd en nabij (H)OV en/of fietsverbindingen.

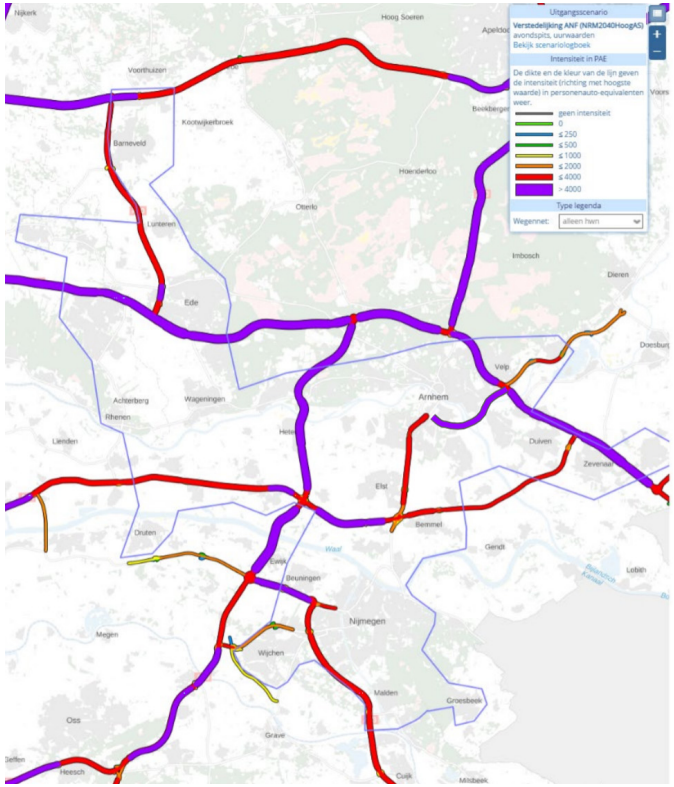

Hier ontstaan vaak de meeste vertragingen. Dit is voor de verstedelijkingsstrategie ook een uitdaging. Immers, meer woningen toevoegen in bestaand stedelijk gebied, betekent ook meer autoritten toevoegen aan een hoofdstructuur die al aan zijn maximale opnamecapaciteit zit. Daarmee kost het veel tijd om de stad uit te komen of er in te komen. Voor deze zogenaamde first mile / last mile moet een oplossing komen.

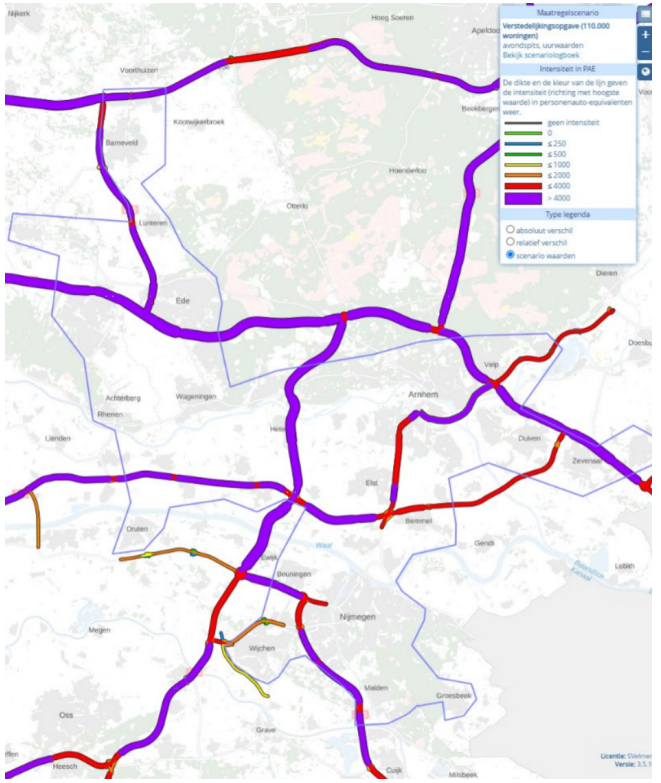
De toevoeging van nieuwe woningen zorgt voor een groei van het verkeer in vrijwel de hele regio. Hieronder wordt links de prognosesituatie zonder de woningbouw getoond, met rechts de situatie met de woningbouw (paars hoogste intensiteit). Het verkeer neemt met name toe op de A73, A50, A15, A12, A1 en A30.

Met toevoeging van de woningen (en werklocaties) in de komende 20 jaar wordt de maximale capaciteit bereikt op een flink aantal snelwegen (>100%): A50, A73, A12 en A30. Dit levert een aantal knelpunten op in het stedelijk netwerk Arnhem-Nijmegen-Foodvalley en op verbindingen met andere stedelijke netwerken. Die knelpunten zijn zoals gemeld niet alleen zichtbaar op de weg, maar ook op het spoor, in het regionaal ov en op de fietspaden. De drukte op het spoornetwerk in onze Regio/Oost- Nederland heeft ook alles te maken met het feit dat niet alleen internationaal, nationaal en regionaal spoor van dezelfde spoorcorridors gebruik maken, maar dat deze corridors naast personenvervoer ook vaak voor goederenvervoer gebruikt worden. Dat geldt bijvoorbeeld voor de spoorcorridors Randstad-Arnhem-Rhein Ruhr en Amersfoort-Foodvalley-Apeldoorn.

De verstedelijkingsstrategie brengt in beeld in welke gebieden bij voorkeur gebouwd wordt en welke randvoorwaarden (investeringen) nodig zijn om dat op een goede manier te kunnen doen. Dat gaat onder andere om mobiliteitsoplossingen. Gezien het grote effect van de verstedelijking op

Effect intensiteit (Mobiliteitsscan)
Prognose 2040 (referentie)

Effect intensiteit (Mobiliteitsscan)
Verstedelijking / nieuwe woningen

het (toch al drukbezette) mobiliteitsnetwerk, is het belangrijk verschillende opties voor oplossingen en maatregelen in het mobiliteitsnetwerk in kaart te brengen (onderzoeksagenda).

In het uitgevoerde onderzoek en de voorgestelde principes, anticiperen we op de volgende ontwikkelingen:

- De groei van het aantal verplaatsingen: we verplaatsen ons steeds meer en het aantal verplaatsingen blijft groeien (mede door het toevoegen van nieuwe woningen). Door die groei kunnen meer knelpunten ontstaan. Prognoses laten zien dat het in 2025 alweer drukker is dan in 2019 (KIM) en er een grote groei zichtbaar is in 2030 en verder.
- De groei van logistiek en stadslogistiek.
- De klimaatopgave: de opgave voor het klimaat is 55% CO_2-reductie in 2030 en een energieneutraal Gelderland in 2050. In Gelderland veroorzaakt mobiliteit bijna een derde van de totale CO_2-uitstoot.

KANSEN / AMBITIE

Om te anticiperen op zowel de groei van het aantal verplaatsingen/knelpunten als de klimaatopgave kiezen we er vanuit de verstedelijkingsstrategie voor om mensen in de Groene Metropool zoveel mogelijk binnen het stedelijke netwerk (korte afstanden) en tussen stedelijke netwerken (lange afstanden) te laten reizen op de slimste en schoonste manier. Zoals aan de rand van stedelijke netwerken overstappen van auto op fiets of openbaar vervoer (flexibel en beter benutten mobiliteitsnetwerk). De reiziger staat hierbij centraal. Op deze manier wordt het bestaande netwerk het beste benut en werken we aan CO2-reductie. We willen de groei in balans brengen met onze leefkwaliteit en aantrekkelijkheid van cultuur, recreatie en landschap.
Dit kan door de vorming van mobiliteitshubs, door het stimuleren van fietsen en lopen op korte afstanden binnen het stedelijk netwerk (first mile / last mile), door het vergroten en versterken van het Hoogwaardig Openbaar Vervoer-netwerk (HOV-netwerk) en door voor verbindingen op langere afstanden tussen stedelijke netwerken in te zetten op openbaar vervoer en spoor. Naast investeringen, moeten we ook kijken naar de exploitatiekosten (van het OV). Door meer te lopen, te fietsen, meer gebruik te maken van het openbaar vervoer en deelvervoer neemt vertraging op de weg af en wordt mobiliteit duurzamer.
Gezien de grote effecten die de toevoeging van extra woningen heeft op het wegennet, is het ook nodig te kijken welke inrichting van het regionale en landelijke wegennet nodig is. Gedragsmaatregelen zoals het stimuleren van thuiswerken, verkeersmanagement en het stimuleren van fietsgebruik en technologische ontwikkelingen zoals benutten van data en inzetten op schonere brandstoffen, elektrische auto's (laadinfrastructuur) of zelfrijdende auto's, dragen bij aan slim en schoon vervoer. Daarbij zetten we in op een verkeersveilige omgeving.

Dwars door de Groene Metropool lopen de twee belangrijkste goederencorridors van Europa. We maken volop gebruik van onze gunstige ligging aan deze corridors, want dit maakt het voor bedrijven aantrekkelijk om zich te vestigen in de regio. Het goederenvervoer zal naar verwachting verder groeien. Ook de transportstromen nemen toe en dat vraagt om betere verbindingen van weg, water en spoor. Door in te zetten op een sluitend netwerk stimuleren we de modal shift van weg naar spoor en water, het vergoenen van scheepvaart en zero-emissie stadslogistiek.
Tegelijkertijd heeft het goederenvervoer ook effect op het mobiliteitsnetwerk. Goederenvervoer en personenvervoer maken in veel gevallen gebruik van dezelfde spoorcorridors. Dat vraagt om keuzes: de keuze op welke corridors we goederenvervoer nu juist wel of juist niet willen hebben. Dat speelt in de Noordelijke Foodvalley langs de A1 corridor bij Nijkerk en Barneveld en ook bij het spoorgoederenvervoer door Arnhem (waar mogelijke Noordtakvarianten van de Betuweroute de spoorcorridor kruisen in Arnhem). Dat heeft negatieve invloed op de leefkwaliteit van inwoners, op de grote verstedelijkingslocatie Arnhem-Oost en op de A12-corridor. Een goede oplossing hiervoor is randvoorwaardelijk om groei van zowel het goederenvervoer als het aantal woningen mogelijk te maken en leefkwaliteit van bewoners in deze gebieden op peil te houden.

ONTWERPPRINCIPES

Bij de uitgangspunten en ontwerpprincipes voor de bouwsteen mobiliteit kijken we hoe we het beste kunnen anticiperen op de belasting van het mobiliteitsnetwerk.

De keuze voor locaties voor wonen en werken in de regio hebben grote invloed op de mogelijkheden om slim en schoon te reizen. Vanuit het verstedelijkingsconcept wordt daarom ingezet op de volgende uitgangspunten en ontwerpprincipes:

Deze uitgangspunten raken aan de bouwstenen wonen, leefomgeving en economie. Slim en schoon bereikbare woonlocaties en nabijheid van werk, voorzieningen, groen en sociale contacten zijn gunstig voor een brede welvaart in de Groene Metropool. Dat versterkt de agglomeratiekracht en de netwerkkracht.

De ontwerpprincipes worden op de volgende pagina's uitgewerkt per ruimtelijk schaalniveau (internationaal/nationaal, regionaal en regionaal/lokaal) en per type woonlocatie. Daarbij zijn ter illustratie van de ambitie slim en schoon en de ontwerpprincipes mogelijke mobiliteitsoplossingen genoemd. De genoemde mobiliteitsoplossingen liggen uitdrukkelijk niet vast, maar deze worden onderzocht in de gebiedsuitwerkingen (onderzoeksagenda).

- Locatie komen alleen in aanmerking voor een bestemmingswijziging als in de uitwerking ook de mobiliteitsoplossing wordt opgenomen. Om mobiliteit te beperken wordt waar dat mogelijk is ingezet op het mengen van wonen en werken.

- Nieuwe woningen worden eerst binnen bestaand stedelijk gebied gebouwd, vervolgens aan de randen van steden en dorpen, nog steeds binnen bebouwd gebied. Daarna binnen of direct aan het bestaande bebouwde gebied binnen stedelijke agglomeraties/dorpen.

- Nieuwe woningen worden *zoveel mogelijk* geprogrammeerd nabij (H)OV (trein en bus) en/of in verbinding met nabijgelegen (regionale/snel-) fietspaden, waarbij in de eerste plaats de bestaande capaciteit wordt benut en knooppuntvorming wordt gestimuleerd. Daarna pas wordt gekeken naar mogelijkheden voor aanpassingen aan bestaande mobiliteitsvoorzieningen en als laatste naar de aanleg van nieuwe infrastructuur.

- We zijn ons ervan bewust dat het niet lukt om de hele bouwopgave voor elkaar te krijgen bij (bestaande) knooppunten en in binnenstedelijk gebied. In de gebiedsuitwerkingen geven we aan in welke mate dit mogelijk is en welke oplossingen nodig zijn om te kunnen bouwen op verschillende locatietypen.

(INTER)NATIONAAL NIVEAU

(grootschalige ontwikkellocaties die liggen aan de hoofdinfrastructuur / openbaar vervoer)

Het gaat hierbij om grootschalige ontwikkellocaties, die liggen aan de hoofdinfrastructuur. Vooral voor deze locaties is het ontwerpprincipe om te bouwen bij OV-locaties leidend. Daarbij gaat het om intercitystations. Dit is nodig om te voorkomen dat de snelwegen verder vollopen, zeker omdat het grote aantallen woningen (en dus reizigers) betreft. Dit sluit ook aan op wensen en behoeften van de reiziger. Voor veel (nieuwe) inwoners van de regio geldt dat men reist over langere afstanden (1 uur reistijd naar het werk). We verwachten dat de potentie om per spoor te reizen groot is, gezien de nabijheid van intercitystations en omdat er weinig parkeerruimte is in de stad.

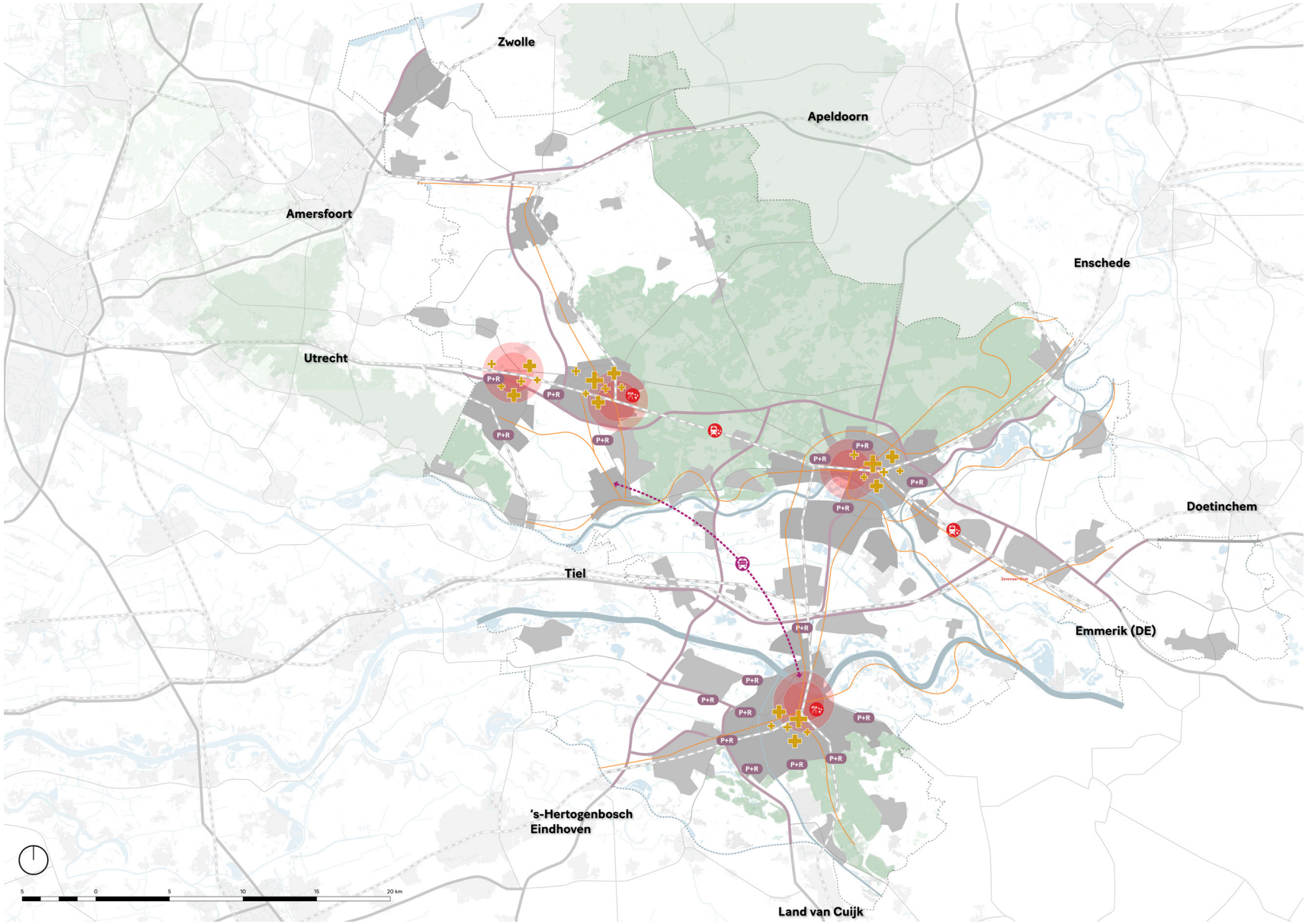
De ontwerpprincipes voor deze locaties

- Bouwen bij intercitystations (zoals Ede-Wageningen, Veenendaal-De Klomp, Arnhem Centraal en Nijmegen Centraal). Door de beperkte ruimte, wordt vanuit de bouwsteen mobiliteit geadviseerd in te zetten op verdichting en op het creëren van hoogstedelijke woonmilieus binnen bestaand stedelijk gebied.
- In potentie ligt de mobiliteitsoplossing er al voordat er gebouwd wordt. Er worden echter knelpunten op het spoor en op de stations gezien. De verschillende stromen op internationaal, nationaal, regionaal niveau komen samen op een druk bezet spoor tussen Randstad-Arnhem-Rhein Ruhr en tussen Amersfoort-Foodvalley-Apeldoorn. Het oplossen van knelpunten is een voorwaarde om op deze locaties te kunnen bouwen. Hoe deze knelpunten opgelost moeten worden is onderwerp van nadere studie.

Deze principes sluiten aan bij de uitvoering van al geplande capaciteitsverbetering zoals: Hoogfrequent Spoor, station Ede-Wageningen en station Nijmegen.

Onderzoeksagenda (illustraties van voorwaarden om te kunnen bouwen):

- In de Ontwikkelagenda Toekomstbeeld OV is er aandacht voor het spoor tussen Arnhem-Utrecht/, Arnhem-Oost en het spoor tussen Utrecht/Amersfoort-Apeldoorn/ (in relatie tot Internationaal goederenvervoer/Internationaal spoor, ICE-verbinding Amsterdam-Arnhem-Ruhrgebied/Berlijn).
- Door IenW en de provincies Utrecht en Gelderland wordt een voorstel voorbereid om voor de corridor Randstad-Arnhem-Rhein Ruhr een integrale aanpak te starten vanwege de vele opgaven rondom deze corridor (internationale, landelijke en regionale spooropgaven, verstedelijkingsopgaven langs deze corridor, economische ontwikkelingen en klimaatopgaven. De inzet is meer trein, minder auto en vliegverkeer.
- Voor het goederenvervoer langs de A12 worden verschillende varianten onderzocht, waaronder de Betuwelijn en de spoorlijn langs de A1.
- Aanvullend mogelijke mobiliteitsoplossingen:: zorg voor kwalitatief hoogwaardig vormgegeven stedelijke hubs/stations, stadsrandhubs en een toereikend fietsnetwerk. Ook voor deze oplossingen is nadere studie nodig, voordat afspraken kunnen worden gemaakt.

Locaties op (inter)nationaal niveau

REGIONAAL NIVEAU

(inzet op locaties die met goed regionaal HOV-netwerk te ontsluiten zijn)

Het gaat hierbij om locaties die met een combinatie van een goed regionaal HOV-netwerk en snelle fietsroutes al ontsloten worden of te ontsluiten zijn. Dat kan gaan om locaties met ruimte voor grote aantallen woningen en reizigers. Het betreft jaren '70 wijken en grotere kernen (net) buiten de stad met eigen voorzieningen, waar in grotere aantallen gebouwd kan worden door te verdichten of aan de stadsrand uit te breiden. Voor sommige locaties liggen er al (regionale) stations/hubs zoals Arnhem-Zuid of station Zevenaar. Andere locaties zijn bereikbaar met bus/Hoogwaardig Openbaar Vervoer (HOV) of er ligt een kans om ze goed bereikbaar te maken per HOV. Hierbij gaat het om reizigers die zich relatief veel verplaatsen binnen de regio (en in mindere mate over langere afstanden). We verwachten dat mensen die op deze locaties wonen, graag gebruik maken van het openbaar vervoer als de verbindingen goede zijn in combinatie met een regionaal fietsnetwerk of snelle fietsroutes. Lokale fiets- en bus-infrastructuur draagt bij aan slimme en schone verbindingen.

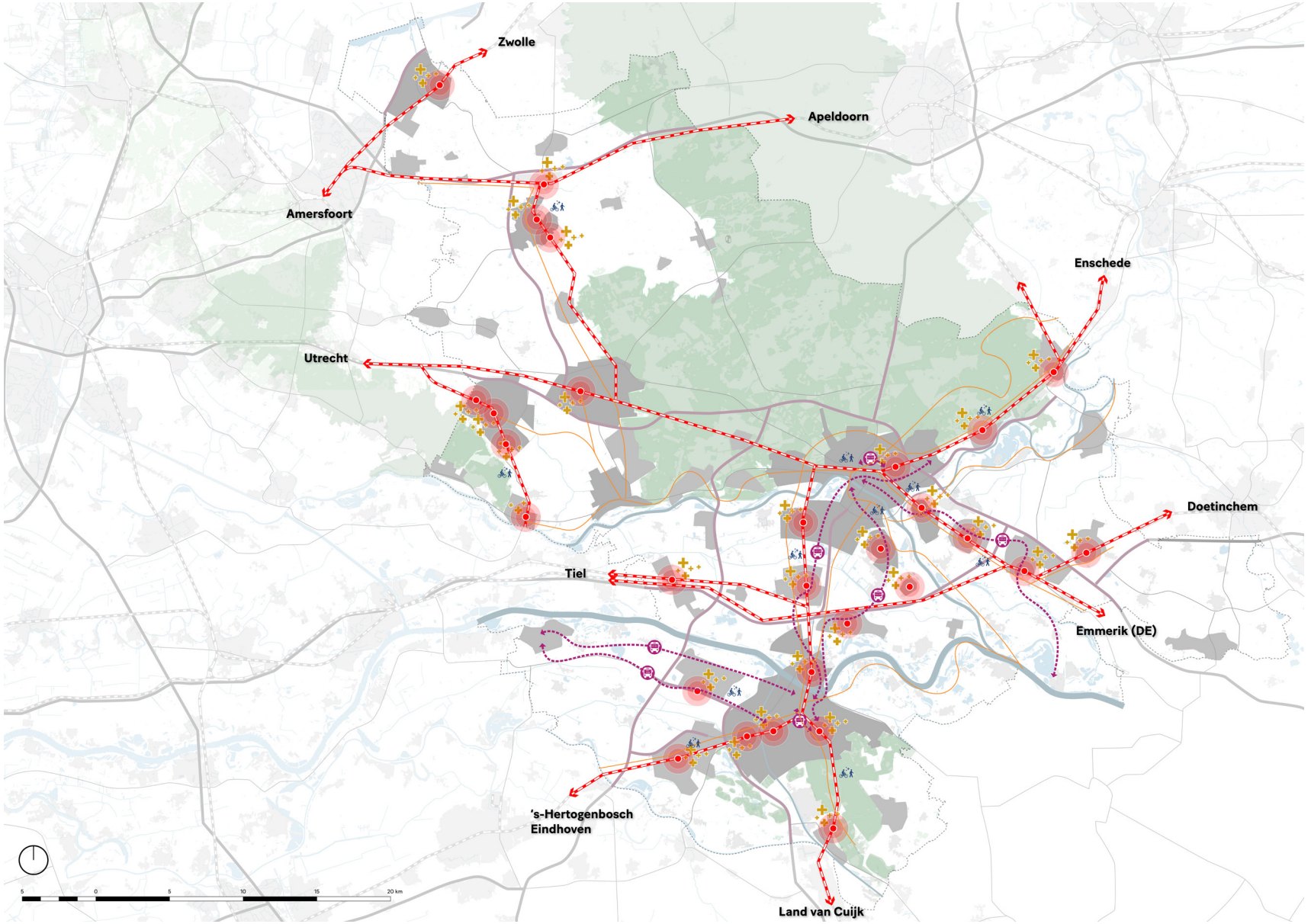
De ontwerpprincipes voor deze locaties

- Bouwen bij Hoogwaardig Openbaar Vervoer of regionale stations of op locaties waar HOV kan worden uitgebreid. Door de beperkte ruimte verdichten/stedelijk woonmilieu creëren binnen bestaand stedelijk gebied. Dan denken we aan locaties zoals: Zevenaar-Oost, Arnhem-Oost, Nijmegen Noord/Ovatonde, Veenendaal-Zuid, station Lent, Rhenen, Barneveld-Noord, Station Hoevelaken, Barneveld-Zuid, Hoevelaken. Dit zijn de zogenaamde regiokernen uit ons systeem.
- In potentie ligt de mobiliteitsoplossing er al voordat gebouwd wordt. Op dit moment zien we door de regio heen nog ontbrekende HOV-verbindingen en (snel)fietsroutes. Het is nodig die te realiseren, om op deze locaties te kunnen bouwen. Het is nodig te onderzoeken welke verbindingen nodig en mogelijk zijn om op deze locaties te kunnen bouwen.

Onderzoeksagenda (illustraties van voorwaarden om te kunnen bouwen):

Deze principes sluiten aan bij al geplande capaciteitsverbeteringen of eerdergenoemde ambities tot capaciteitsverbeteringen. Het zijn voor de verstedelijkingsstrategie voorwaarden om te kunnen bouwen (ter illustratie, nader te onderzoeken):

- Uitvoering geplande capaciteitsverbetering, zoals de Maaslijn, station Heyendaal, frequentieverhoging Valleilijn, sprinterverbindingen naar 4x per uur Nijmegen-Den Bosch.
- Onderzoeken van HOV-lijnen op ontbrekende verbindingen en onderzoeken eventuele (nieuwe) treinstations, bijvoorbeeld (optimalisatie) station Arnhem-Presikhaaf, Arnhem-Oost, Barneveld-Noord en Stroe vanuit toekomstige functie in het netwerk.
- Een voorbeeld van zo'n toekomstige functie is de mogelijke (grote) woonlocatie in de Spoorzone Arnhem-Oost: hier zou onderzocht kunnen worden of Arnhem-Presikhaaf opopgewaardeerd zou kunnen worden. Dit om de ov-toegankelijkheid van Arnhem-Oost te verbeteren gezien de toenemende druk op de snelweg A12. Naast het spoor loopt hier ook een belangrijke HOV-lijn door het gebied en zou een hub onderzocht kunnen worden. Voor Foodvalley-Zuid kan de ontwikkeling van de ov-locatie bij Wageningen onderzocht worden en zou bijvoorbeeld onderzoek plaats kunnen vinden naar de verbindingen en voorzieningen op de ronde Ede, Rhenen, Veenendaal en Wageningen.
- Aanvullend kan worden onderzocht: het stimuleren van daadwerkelijk gebruik van HOV/regionaal spoor door lage parkeernormen, het stimuleren van fietsgebruik (verbeteren fietsnetwerk, gedragsmaatregelen) en het opwaarderen van regionale hubs (met de auto naar de regionale hub en dan verder per spoor).

Locaties op regionaal niveau

REGIONAAL / LOKAAL NIVEAU

(locaties die meer verspreid liggen en vooral door auto en fietsnetwerk ontsloten zijn)

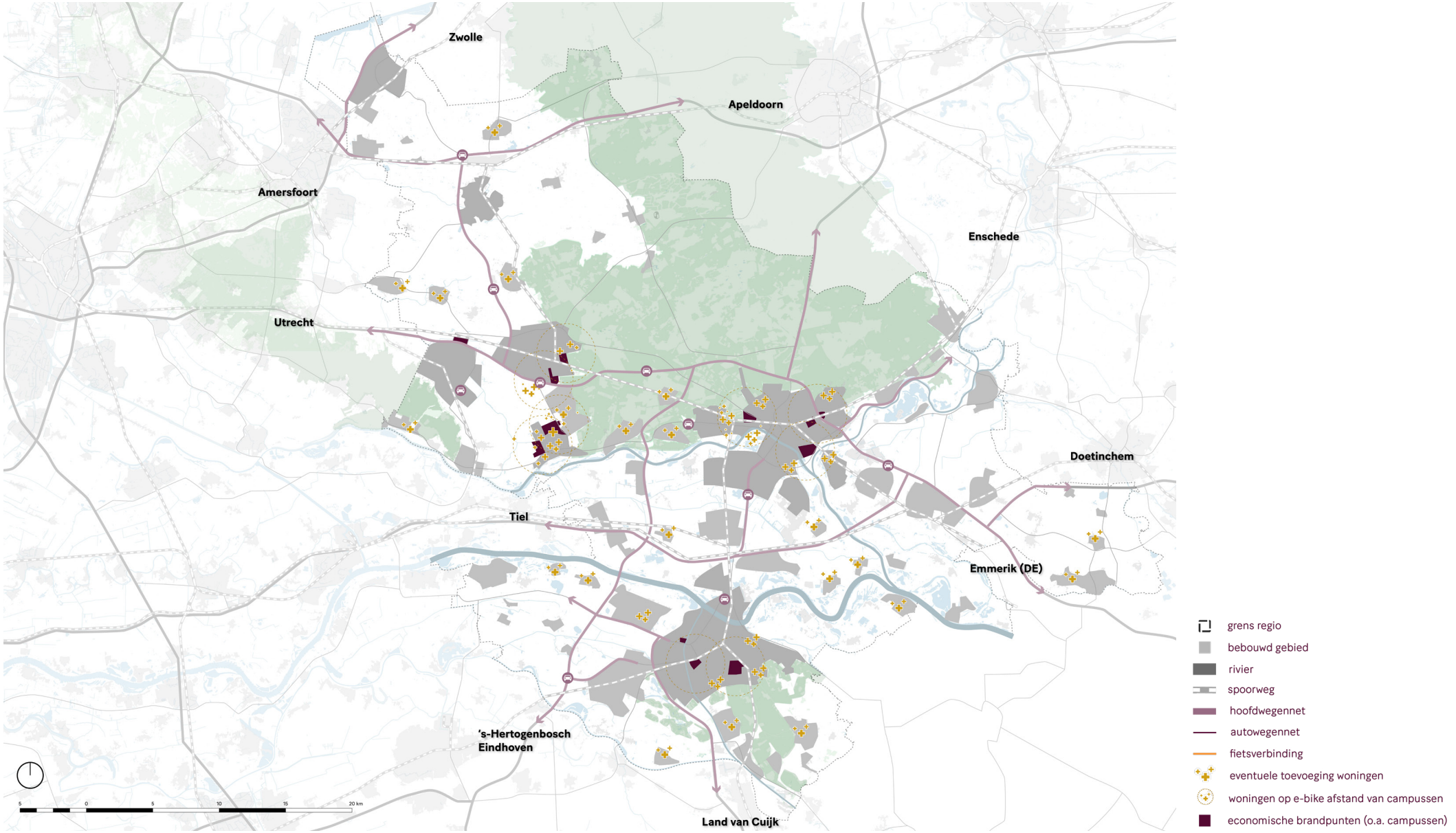
Op het regionale en lokale niveau gaat het om locaties in dorpen (met weinig voorzieningen) die meer verspreid liggen. Voor de leefbaarheid in deze dorpen wordt in de komende jaren gebouwd voor de eigen behoefte. De nadruk ligt op het in stand houden (en waar nodig verbeteren) van verbindingen voor de auto, het openbaar vervoer en de fiets naar voorzieningen in de buurt. Deze dorpen zijn nu beperkt verbonden met openbaar vervoer. Mensen reizen vanaf deze locaties vooral per auto of fiets.

De ontwerpprincipes voor deze locaties:

- Bouw in dorpen voor de eigen behoefte. Verdichten ligt hier vanuit deze bouwsteen geredeneerd niet voor de hand. Ingezet moet worden op landelijk wonen in een stedelijk netwerk. We denken dan aan locaties binnen dorpen zoals Valburg, Scherpenzeel, Ellecom, of kleinere kernen.
- De mobiliteitsoplossing ligt er al en kan nog beter benut en versterkt worden.

Onderzoeksagenda (illustratie van voorwaarden om te kunnen bouwen op deze locaties):

- wegennet op orde houden
- fietsnetwerk op orde houden
- sterk inzetten op vraagafhankelijk ov-haltetaxi/regiotaxi en vraagafhankelijke maatwerkoplossingen,
- dorpen waar mogelijk aansluiten op HOV-verbindingen,
- zorgen voor lokale hubs en/of overstappunten.

Locaties op regionaal / lokaal niveau

Economie: werk maken van de toekomst

Onze regio springt eruit in Nederland als het gaat om de unieke ligging tussen de Randstad en Duitsland en de kansen die dit oplevert in internationale samenwerking. Die ligging biedt logistieke kansen, maar geeft de regio ook een schakelpositie in de kennisuitwisseling op de thema's Food, Health, Hightech en Energy. Deze (kennis)sectoren zijn wereldwijd van belang en volop in transitie.
Ons doel is een regio te zijn die economisch, ecologisch en sociaal tot bloei komt in de komende 20 jaar. Het uitbouwen en versterken van deze sectoren in balans met de omgeving past daarbij. Dat is een stevige opgave én een uitdaging omdat de ruimte beperkt is en we te maken hebben met een hoge woningdruk en veel economische activiteiten. Die opgave pakken we samen op. De verstedelijkingsstrategie is een kans om de ruimtelijke vertaling bij deze economische ambities te maken.

CONTEXT

De verstedelijkingsstrategie is geen economische visie. Het is het ruimtelijke concept waarop de regio zich verder wil ontwikkelen. We maken gebruik van de economische visies van Foodvalley, Arnhem-Nijmegen en het onderzoek 'de Kracht van Oost'. De verstedelijkingsstrategie probeert aansluitend op deze visies (in samenhang met de andere opgaven) de ruimtelijke structuur voor de economie zoveel mogelijk te versterken. De Groene Metropool heeft voor de economie een aantal onderscheidende kenmerken: de ligging, de kennisclusters en de gedrevenheid om ruimte te geven aan verschillende transities.

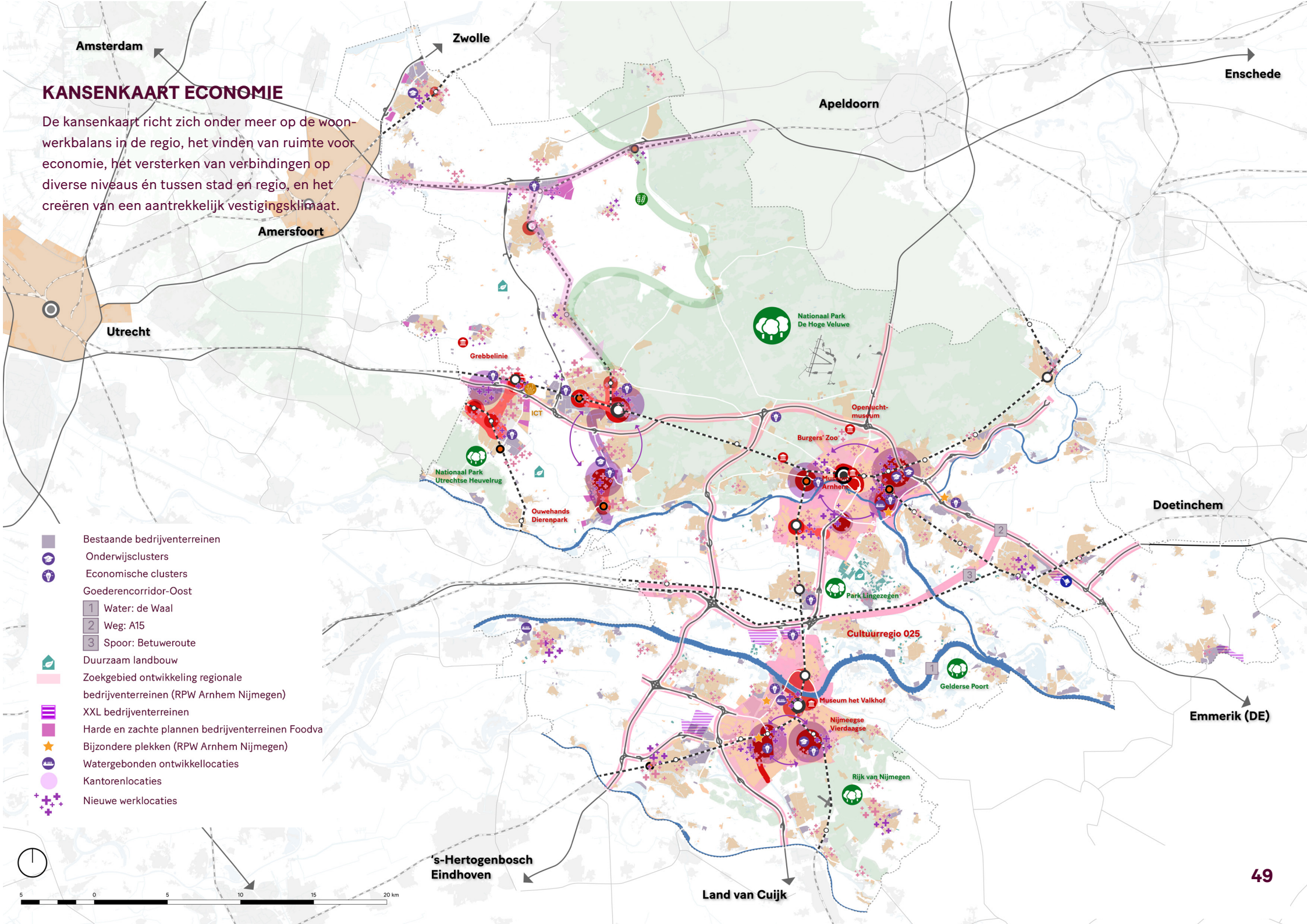
Ligging
De ligging van de regio Arnhem-Nijmegen-Foodvalley op de corridor tussen Randstad en het Rhein-Ruhrgebied heeft door de geschiedenis heen altijd gezorgd voor een goede basis voor veel verschillende economische activiteiten. Met de verdere internationalisering van economie en maatschappij neemt het belang van goede verbindingen naar het Europese achterland (Berlijn, Frankfurt) alleen maar toe.

Kennisclusters
Waar de Regio Foodvalley dé nationale proeftuin wil zijn voor de transitie naar een circulaire voedselvoorziening voor een gezond leven, is Arnhem de Energiehoofdstad waar samengewerkt wordt met belangrijke energiespelers en netwerkbeheerders. Health in combinatie met Hightech is sterk geclusterd in Nijmegen. De Novio Tech Campus in Nijmegen is een broedplaats voor nieuwe innovatieve bedrijvigheid op het snijvlak van gezondheid en hoogwaardige technologie.

Innovatie en transitieruimte
De kennisclusters in de regio zijn belangrijk, maar van oudsher komt de innovatie in onze regio vooral vanuit de bedrijven met een jarenlange verbintenis in de regio. Dat gaat om ICT, de logistiek en de landbouw en agrofood. Die basis verloochent de regio niet. Uit de provinciaal economische verkenning van Gelderland van 2018 blijkt dat zowel in de regio Foodvalley als in de regio Arnhem Nijmegen naast het grote aantal kennisbanen en banen in de zorg, het aantal banen in de detailhandel, groothandel, bouw en metaal aanzienlijk is. We willen stimuleren dat daar ook in de toekomst innovaties plaatsvinden door te zorgen voor fysieke verbindingen en ruimte te bieden voor locaties waar geëxperimenteerd kan worden. De vernieuwende concepten voor bijvoorbeeld zorg en voor nieuwe bouwmethoden, zien we als onderdeel van de woonopgave.

KANSENKAART ECONOMIE

De kansenkaart richt zich onder meer op de woon-werkbalans in de regio, het vinden van ruimte voor economie, het versterken van verbindingen op diverse niveaus én tussen stad en regio, en het creëren van een aantrekkelijk vestigingsklimaat.

KANSEN EN UITDAGINGEN

Onze regio heeft een sterk concurrentieprofiel op logistiek en distributie. De ligging aan de Europese hoofdtransportassen (A1, A12, A15, A73, Betuweroute, Waal en Rijn) biedt kansen op het gebied van hoogwaardige logistiek en maakindustrie. Deze sectoren staan voor de opgave om flexibeler en met kortere doorlooptijden op maat geproduceerde goederen goedkoop en duurzaam te leveren. Transport en (stads)distributie wordt daarmee geografisch meer diffuus, maar ook hoogwaardiger en kennisintensiever. Onder invloed van technologie (Internet, ICT) kan de regio de komende decennia een gidsrol vervullen in nieuwe duurzame distributieconcepten en duurzame logistieke processen.

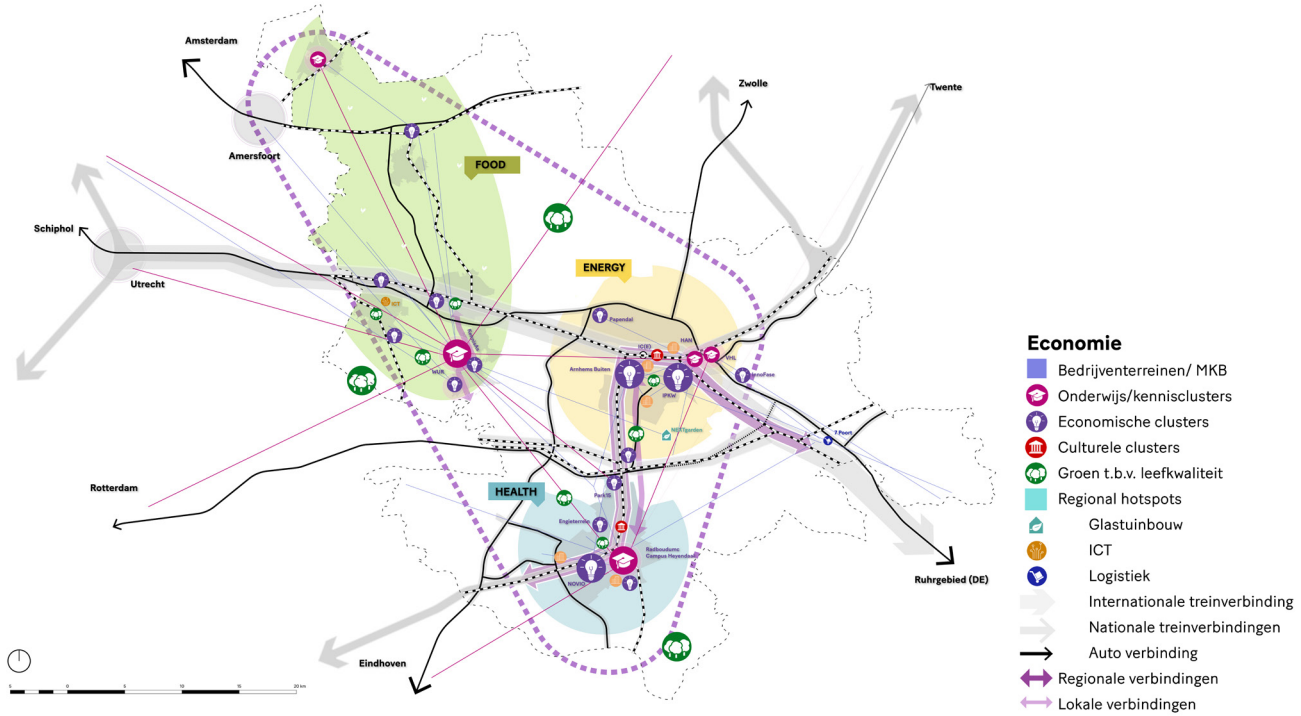
Kennisclusters als aanjagers

De gunstige ligging van de regio en de goede aansluiting op (inter)nationale railnetwerken (zoals ICE en IC) maakt de regio een internationale draaischijf voor het benutten en uitbouwen van de kennisconcentraties. De kennisclusters in en rond de steden, de universiteiten in Nijmegen en Wageningen zijn belangrijke aanjagers voor innovatie, productiviteit en duurzaamheid. Kennis wordt in de regio steeds sterker een drager van de regionale identiteit.

De kennisclusters en werklocaties raken in dagelijkse verbindingen steeds meer met elkaar verbonden. De uitwisseling binnen de regio groeit – daar zetten we vol op in – en daarmee groeien ook de regionale mobiliteitsstromen en congestie. Inmiddels heeft het (snel)wegennetwerk onvoldoende capaciteit voor alle verkeer en zit ook het railnetwerk aan zijn plafond. We zetten vol in op een betere benutting van de bestaande infrastructuur en weten dat er daarnaast meer capaciteit nodig is om de strategische ligging van de regio te blijven benutten.

Kennisintensivering van de economie

In de afgelopen jaren heeft de regio zich ontwikkeld tot een moderne kennisintensieve regio met toonaangevende kennisinstellingen en campussen als brandpunten voor innovatie en groei van werkgelegenheid in de clusters Food, Health, Hightech, en Energy. Op Campus Heyendaal, Novio Tech Campus, Industriepark Kleefse Waard, Arnhems Buiten en Wageningen Science Park is dit goed te zien. De insteek van de verstedelijkingsstrategie is dat de kennisintensieve economie tussen de verschillende clusters (Food, Health, Hightech en Energy) elkaar meer versterken en dat de campussen onderling beter verbonden zijn. Dat kan met slimme

Het economische ecosysteem van de regio Arnhem Nijmegen Foodvalley

ketens rondom toplocaties, het vormgeven van een ecosysteem per sector waar verschillende organisaties samenwerken, toeleverancier van elkaar zijn en soms ook elkaars concurrent: dat versterkt en versnelt innovatie. Voor die combinatie van onderwijs, spin offs en scale ups is nu te weinig werk- of bedrijfsruimte voor beschikbaar. Het is nodig om ruimte te maken, te herschikken of te hergroeperen zodat er ketens ontstaan.

Het vormgeven van die ecosystemen kan grensoverschrijdend gebeuren door bijvoorbeeld gebruik te maken van de goede verbindingen met Duitsland. Met verbetering van het ICE netwerk zijn veel meer Regio's in Noord, Midden en Zuid-Duitsland binnen 5 uur reistijd bereikbaar vanuit onze regio. In veel van deze Duitse regio's zijn (hoofdkantoren van) bedrijven gevestigd die zeer interessant kunnen zijn voor onze speerpuntsectoren en kennisinstellingen. Een aantal gemeenten in de regio is al lid van een grensoverschrijdende samenwerking in Euregio verband.

Een fijn klimaat om te werken en uitvindingen te doen

Wij zijn een regio waar kennis en pragmatiek hand in hand gaan, waar theorie en uitvinden in het veld gelijk op gaan. Dat heeft zijn oorsprong in de intensieve relatie die er in onze regio is tussen stad en land, tussen de primaire sectoren zoals de landbouw, de toeleverende en verwerkende industrie, een innovatief bedrijfsleven en gezondheidssector en de in de regio gevestigde kennis- en onderwijsinstellingen. We willen het vestigingsklimaat versterken waarin denkers en makers met elkaar tot duurzame en technologische oplossingen komen met meerwaarde voor economie, ecologie als samenleving.

Om dat te laten lukken moeten de randvoordwaarden op orde zijn. In een innovatieve (top)regio moet ruimte zijn om uitvindingen te doen en zaken uit te proberen en er moet een omgeving zijn die onze ambitie ondersteunt, het menselijk kapitaal beter benut, die talent aantrekt én vasthoudt en die het sociaal kapitaal breed activeert. Daarvoor zijn fysieke en digitale verbindingen nodig, een aansprekende arbeidsmarkt, een goede kwaliteit van de leefomgeving, regionale samenwerking en voldoende en betaalbare woningen.

Uitdaging: stimuleren van en ruimte geven aan innovatiekracht

De topsectoren Food, Health, Hightech en Energy, de logistiek en het brede MKB waar onze regio sterk in is, vragen ook in de toekomst om doorontwikkeling.
Daarvoor is allereerst ruimte nodig: het gaat om zo'n 700 hectare aan nieuwe werkgebieden en bedrijventerreinen in de periode tot 2040. Die ruimteclaim is groot in een gebied waarin de ruimte schaars en het aantal onder te brengen functies stijgt. Om die reden geven we in deze verstedelijkingsstrategie ontwerpprincipes en uitgangspunten mee, die de ruimteclaim rechtvaardigen en zorgen dat deze gebieden over de volle breedte bijdragen aan de ontwikkeling van de regio. Dat past bij de samenwerking in triple helix verband die op een aantal thema's al goed werkt.
De ruimtevraag die vanuit de RPW's bekend is voor de periode tot 2030 is verder doorgerekend tot 2040. In deze ruimtevraag is rekening gehouden met het vernieuwen en intensiveren en soms herstructureren van bestaande bedrijventerreinen en met het borgen van experimenteerruimte in de regio voor landbouw, energie en circulariteit.

De insteek is dat de keuze van aanvullende werklocaties effect heeft op het vormgeven van een ecosysteem en op het (faciliteren) van de samenwerking tussen kennisinstellingen en innovatieve bedrijven. Dat vraagt om een goede profilering en vervolgens strikte toewijzing: de. Naast samenwerking binnen de regio gaat het ook om de externe samenwerking (inter)nationaal. Inzet is het ontwikkelen van 'hotspots', gericht op innovatieve crossovers tussen de topsectoren. Circulariteit en digitalisering spelen daarin een belangrijke rol.

Hoe helpt de verstedelijkingsstrategie?
De verstedelijkingsstrategie is een belangrijke aanleiding en kans om de ruimtelijke economische structuur in onze regio te versterken en te zorgen voor meer agglomeratiekracht. Ons doel is om ruimte te maken voor bedrijvigheid die past in het profiel van onze regio.
Daar hoort bij dat we de economische centra in de regio en daarbuiten (nationaal en internationaal) beter met elkaar verbinden. Daar hoort een verbetering van het ICE netwerk bij.
Een tweede ambitie is om de verstedelijking in te zetten om het aantal banen in de regio te laten groeien. Als er per nieuwe woning in de regio ook een nieuwe baan ontstaat[3], blijft de woon-werkbalans in evenwicht . Het gaat om een gemiddelde door de hele regio. Onze inzet daarbij is dat er toegang tot werk moet zijn voor iedereen. Agglomeratiekracht leidt tot banengroei in de sectoren van cultuur en dienstverlening.

Naast meer landschap – een belangrijke asset van onze regio – maken we ook meer stad. Dat helpt om economische brandpunten te maken in de drie polycentrische polen. Eén van de manieren waarop dat kan is met het maken van vruchtbare crossovers tussen de verschillende sectoren en 'lagen' die er al zijn, maar die nu niet met elkaar verbonden zijn. Wij willen dat het vanzelfsprekend is dat studenten die een succesvolle spin-off ontwikkelden, in de regio blijven omdat juist hier de kansen voor doorgroei liggen en het vestigingsklimaat goed is. Het creëren van (meer) stedelijke dichtheid, het inzetten op campus-ontwikkeling, het faciliteren van huisvesting van het bedrijfsleven (zowel de grote corporates als het MKB) en het scheppen van fijne leefomgevingen met voldoende en betaalbare woningen en een breed pallet aan voorzieningen zijn daarin belangrijke randvoorwaarden.

De groene, aantrekkelijke woon- en leefomgeving van deze regio is een belangrijke asset voor zowel bewoners en recreanten als bedrijven. Voor inwoners en bedrijven in de regio is dat vanzelfsprekend, maar daarmee is het niet minder uniek. Dat merken we aan het grote aantal bezoekers aan onze regio voor vakantie of een dagje uit. Naast natuur en landschap heeft de regio ook een rijk en gevarieerd aanbod aan cultuur en dat is belangrijk voor het aantrekken en binden van talent aan de regio. In de groei en doorontwikkeling van de regio is daarin nog een slag te maken met extra programma en een goed evenwichtig aanbod van cultuur door de regio heen. Met name in Foodvalley Zuid is behoefte aan een completer cultuur aanbod.

Regiobrede samenwerking op cultuur helpt daarbij, bijvoorbeeld door Stichting 025 te versterken door de Groene Metropool heen. Natuurlijk geldt ook voor het culturele aanbod dat bereikbaarheid een belangrijke rol speelt.

RUIMTELIJKE AMBITIES

1. Investeren in ons vestigingsklimaat
We investeren in ons vestigingsklimaat. Dat is al aantrekkelijk met onze universiteiten, hogescholen, breed aanbod mbo, binnensteden en kernen, omgeving met natuur, groen en water en een fijn woonklimaat met vele voorzieningen zoals cultuur, recreatie, horeca, evenementen. Dat vestigingsklimaat willen we behouden en versterken. Dat doen we door in te zetten op bruisende binnensteden in de drie polen, door in te zetten op creatieve broedplaatsen, door goede woon-werkgebieden te maken (altijd met een functiemix), door in te zetten op duurzaamheid (duurzame energie, klimaatadaptatie) en door goede verbindingen te maken: binnen de regio, binnen Nederland en naar Duitsland.

2. Verbindingen – gidsrol in goederenlogistiek
We benutten onze strategische ligging op de multimodale goederencorridor maximaal en versterken de corridors. Logistiek heeft niet altijd een positief imago – en het is niet in alle delen van de regio gewenst - maar ook de logistiek maakt een transitie door. Niet alleen qua kennis, maar vooral ook qua ruimtelijke inbedding en technische doorontwikkeling mee met de tijd.
De regio heeft als ambitie om koploper te zijn in schone en up-to-date logistiek. Dit biedt kansen voor de logistieke sector en duurzaam vervoer. Ook het verschonen van de scheepvaart is hierbij een belangrijk thema voor de regio, zowel op gebied van economie en innovatie als voor de gezondheid van de inwoners. Voor de

verstedelijkingsstrategie is van belang dat de distributiepunten een goede ruimtelijke inpassing krijgen langs de corridors A1 en A12 en dat de balans tussen personen- en goederenvervoer in orde is.
Er is schuifruimte nodig om de logistiek te bundelen. De ruimte die vrij komt op andere locaties kan ingezet worden voor verdichting op bestaande bedrijventerreinen, voor gemengde woon-werk- omgevingen of voor woongebieden.

3. Verbindingen – draaischijf in het verbinden van kenniswerkers en kennishubs
De verbindingen met de Randstad, met de andere stedelijke gebieden en met Duitsland zijn goed. Als het gaat om de uitwisseling van kennis en diensten kunnen betere verbindingen de economische groei aanjagen. Om die reden versterken we onze strategische ligging op de A12-corridor waarbij de ICE zorgt voor een versterking van de internationale relaties met een duurzame verbinding met Duitsland.

4. Brandpunten van kennis en innovatie
We maken sterker wat sterk is en blijven vol inzetten op de ontwikkeling van onze internationale clusters en campuslocaties op het gebied van Food, Health, Hightech en Energy en de verbindingen (crossovers) daartussen. We ontwikkelen de campussen tot echte brandpunten van innovatie. Daarbij moeten we de verbinding met Twente – Eindhoven, Utrecht – Amsterdam (en ook Oss/Boxmeer) niet vergeten uit te bouwen. Dit doen we niet alleen, maar nadrukkelijk samen met het bedrijfsleven en de kennisinstellingen. Campussen met brandpuntpotentie in de regio zijn: de Wageningen University & Research (WUR), het World Food Centre, ICT-Campus Veenendaal, Poultry Expertise Centrum (PEC), Food Academy Nijkerk, Hotspot Energy Arnhem (Arnhems Buiten, Kenniscampus regio Arnhem, IPKW), Campus Heyendaal en de Novio Tech Campus.
Bij deze brandpunten horen ook plekken waar ruimte is voor innoveren en experimenteren.

5. Economische clustervorming
We zetten in op economische clustervorming die zich richten vanuit de thema's Food, Health, Hightech en Energy richten op productie, innovatie en kennis. Ze zijn gericht op economische ontwikkeling en de groei van werkgelegenheid. Deze clusters zijn de koppeling tussen de brandpunten en het MKB. Dat betekent dat we aanvullende ruimtevragen voor werklocaties en bedrijventerreinen hier zoveel mogelijk op aansluiten en dat we bestaande bedrijventerreinen versterken en verdichten met clustervorming als doel.

6. Het MKB en de werklocaties
Daarnaast is het MKB van onschatbare waarde, zowel in de (zakelijke) dienstverlening, ICT als in de maakindustrie en natuurlijk in Agrifood en logistiek. We willen het MKB versterken door ondernemerschap te stimuleren en door in te zetten op voldoende en toekomstbestendige werklocaties passend bij de diversiteit van de vraag. Hoe we dat in de komende jaren doen is afgesproken in de Regionale Programma's Werklocaties (RPW's) en staat ook beschreven in de regionale agenda's. Die lijn trekken we ook na 2030 door, waarbij we vasthouden aan slimme combinaties van bedrijvigheid (functiemenging), de combinatie van verdichting / intensivering en afnemende ruimtevraag per arbeidsplaats.

7. Recreatie, toerisme en cultuur
De Groene Metropool heeft met recreatie, toerisme en cultuur een aantal sterke troeven in handen: of het nu gaat om de bruisende binnensteden of de nationale landschappen, die troeven worden met het versterken van de regio door het toevoegen van meer landschap en meer stad alleen maar sterker. Daar ligt een kans om ook in de toeristische en culturele sector meer banen te ontwikkelen. Voor de cultuursector geldt dat die zich zal (moeten) versterken Zodat de verdeling over de regio goed is. Voor toerisme en recreatie geldt dat er toegang tot het landschap met fietsroutes en wandelroutes nodig is, maar ook dat er nieuwe recreatieplekken worden toegevoegd omdat de druk op de natuurgebieden nu al groot is. In de bouwstenen groene leefomgeving en de bouwsteen mobiliteit is hier ook al op gewezen.

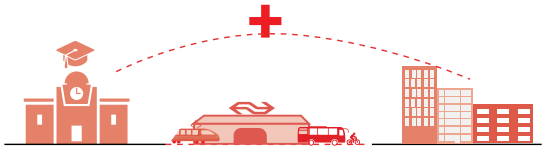
[3] De inzet op 1 baan per woning is onder andere onderzocht door de Stec-groep. Zij geven aan dat dat heel ambitieus is en dat 0,6 baan per woning (voor delen van de regio) logischer lijkt. De insteek voor de verstedelijkingsstrategie is dat we een goede balans tussen wonen en werken willen realiseren. We houden voor de regio als gehaal aan dat 1 baan per woning de inzet is. Aandachtspunt daarbij is dat op een aantal plekken de balans nu doorslaat naar werken (met een tekort aan wonen) terwijl in de Regio Arnhem-Nijmegen het doel is om de uitgaande forenzenpendel fors te verkleinen en te zorgen voor meer banen in de regio.

RUIMTELIJKE VERTALING IN ONTWERPPRINCIPES

In de komende 20 jaar is de ruimtebehoefte voor werklocaties en bedrijvenlocaties nog groot. We willen daar zo efficiënt en effectief mogelijk mee omgaan. Het uitbreiden van huidige locaties of het toevoegen van nieuwe locaties moet bijdragen aan bovengenoemde doelstellingen. Dat brengt ons tot de volgende ontwerpprincipes:

- In de gebiedsuitwerkingen gaan we na waar in de regio ruimte beschikbaar is en beschikbaar kan blijven voor experimenten op het gebied van bijvoorbeeld circulariteit, energie en landbouw.

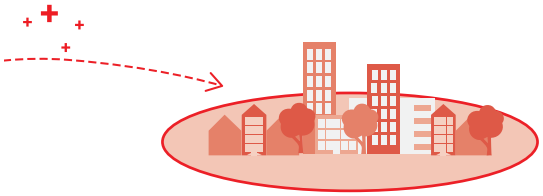
- We zetten in op de versterking van kennisclusters en werklocaties die goed met elkaar verbonden zijn;

- Daar waar mogelijk verdichten, intensiveren en verduurzamen we bestaande werkgebieden en bedrijventerreinen die een excellente bereikbaarheid via OV (internationaal en regionaal) hebben.

- We benutten de bestaande werklocaties optimaal voordat we overgaan tot de aanleg van nieuwe locaties. We zetten in op scherpere ratio's m^2 BVO versus arbeidsplaatsen bij nieuwe bedrijven. We zetten in op de aanpak van leegstand, herstructurering en verdichting van bedrijventerreinen.

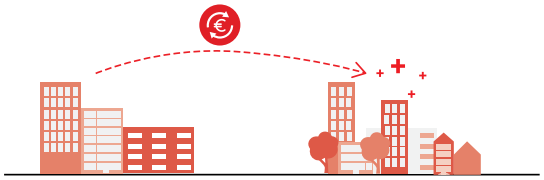
- Het verstedelijkingsconcept gaat uit van een aantal economische brandpunten. Op die plekken creëren we een sterke stedelijke dichtheid met wonen en werken zodat ze zich doorontwikkelen als sterke economische brandpunten.

- We kijken scherp naar de toegevoegde waarde van nieuwe bedrijvigheid voor het regionale ecosysteem. Niet alle ruimtevragen worden geaccommodeerd: de prioriteit ligt bij kennisontwikkeling en het vervolledigen van de aanwezige kennislocaties. De RPW's zijn leidend en worden op dit punt nog aangescherpt.

- Inzet op variatie en toegevoegde waarde. Er is een divers en samenhangend aanbod aan typen werklocaties nodig. Bedrijven stellen immers verschillende eisen aan een locatie wat betreft bereikbaarheid, uitstraling, fysieke ruimte en milieugebruiksruimte. Er moet voldoende ruimte zijn voor logistiek, watergebonden bedrijven, kleinschalige lokale bedrijvigheid, multifunctionele woon-werkmilieus en bedrijven in de hogere milieucategorie. Dit laatste is nodig, zodat er ruimte is voor industrie en circulaire economie.

- Het doorontwikkelen van bestaande werklocaties en het toekomstbestendig aanleggen van nieuwe werklocaties staat voorop. We leven in een tijd van grote veranderingen. Dit stelt meer en andere eisen aan de inrichting van onze werklocaties. De energietransitie, een veranderend klimaat, digitalisering, circulaire economie, maar ook het welzijn van werknemers vragen om anders ingerichte werkgebieden. Ook werklocaties zijn multifunctionele leefomgevingen.

Wonen: meer stad en meer vitale kernen

We voegen 100.000 woningen toe om het woningtekort in te lopen, om de bevolkingsgroei te accommoderen en de toestroom uit andere regio's op te vangen. De opgave is ook kwalitatief.
Dit is dé kans om de bestaande wijken te versterken; steden, wijken en dorpen worden (in onderlinge samenhang) aantrekkelijker, duurzamer, veilig, gezond, bereikbaar en inclusief.

CONTEXT

We bieden bewoners een ruim aanbod aan werk, voorzieningen en de levendigheid van steden. En tegelijkertijd is er een divers aanbod aan groene woonmilieus, zowel landelijk als stedelijk, met 'groot groen' binnen handbereik, zoals de Veluwe en het rivierengebied. De unieke ligging van de regio draagt bij aan economische kansen voor mensen die hier wonen. Voor bewoners moet er de kans zijn om door te stromen naar een woningen die past bij hun levensfase.
De behoefte aan nieuwe woningen is er; de komende decennia lopen demografische trends zoals groei en vergrijzing gelijk op. Tegelijkertijd spelen in dit stedelijk netwerk urgente thema's. Zo staat de leefbaarheid onder druk, zijn er te weinig betaalbare woningen, is de ruimte soms versnipperd en verrommeld, neemt de biodiversiteit af en zijn bestaande wijken nog onvoldoende duurzaam en niet klimaat-adaptief. Daarom stellen we in de bouwsteen Wonen de bestaande steden en dorpen centraal. Juist daar voegen we woonkwaliteit toe. Investeringen daar, nu en richting 2040, versterken de kwaliteiten en de eigenheid van de regio.

AMBITIE

De Groene Metropool biedt 'groene woonkwaliteit' aan ruim 1,2 miljoen mensen. Dat is onze ambitie tot 2040. We voegen 100.000 woningen toe om het woningtekort in te lopen om de natuurlijke bevolkingsgroei te accommoderen en daarbij de toeloop uit andere regio's op te vangen. Dit is dé kans om de bestaande wijken te versterken. Steden, wijken en dorpen worden (in onderlinge samenhang) aantrekkelijker, meer duurzaam, veilig, gezond, bereikbaar en inclusief. De soms eenzijdige woningvoorraad in een kern of wijk maken we meer divers. Daar waar mogelijk willen we woonwijken en groene kwaliteiten combineren zodat bestaande kwaliteiten niet ondermijnd worden, maar juist versterkt. We streven naar meer groen én meer stedelijkheid. Het palet aan woonmilieus in of nabij het groen versterken we. Dat kan een groen woonmilieu zijn aan de stadsrand, in een dorp maar ook centrum-stedelijk met groen op korte afstand. We streven naar een divers aanbod aan woonmilieus en woningen, dat aansluit bij verschillende behoeften van inwoners en die voor iedereen een betaalbaar aanbod bevat.

We benutten nieuwe trends om adaptief blijvend te voldoen aan behoefte, op basis van huidige en toekomstige onderzoeken. We werken uiteindelijk toe naar een volledig circulaire leefomgeving.

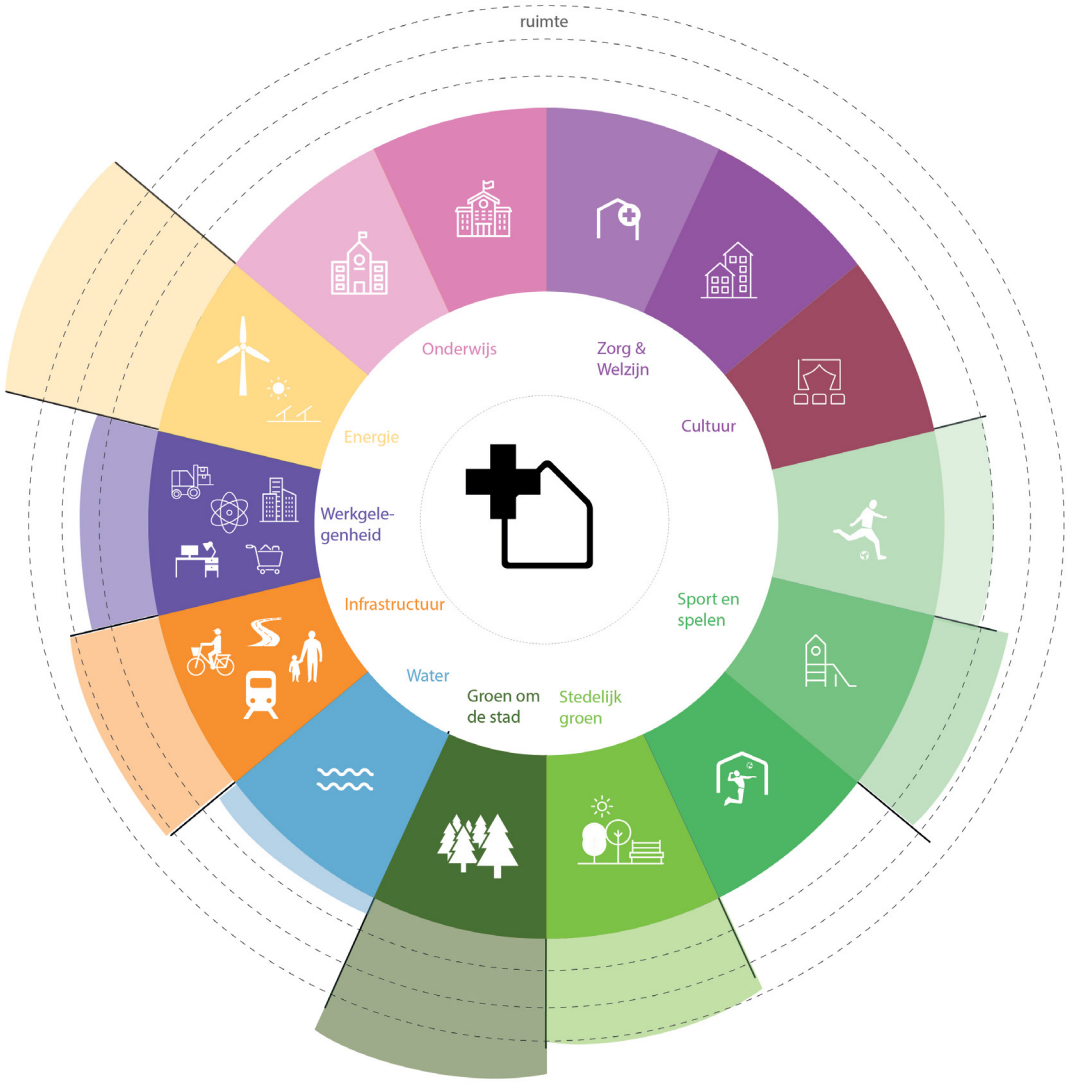
DOELSTELLINGEN

Het stedelijk netwerk van de Groene Metropool heeft een gelaagdheid in de verschillende schaalniveaus. Er zijn inwoners die voor hun werk en vrijetijdsbesteding bewegen tussen de steden en het groene raamwerk en er zijn ook inwoners die minder grote afstanden afleggen en juist meer lokaal georiënteerd zijn: ze werken en sporten in de buurt. Deze inwoners hebben een ander 'daily urban system'. Beide manier van leven en mobiliteit zijn mogelijk in de manier waarop het verstedelijkingsconcept nu is vormgegeven. De huidige situatie in de regio en de trends en ontwikkelingen laten zien dat nabijheid belangrijk is. We stellen in het verstedelijkingsconcept de bestaande steden, wijken en dorpen centraal. Het toevoegen van woningen samen met andere

functies (door efficiënt ruimtegebruik) biedt de mogelijkheid om bestaande steden en dorpen te versterken te zorgen voorzieningen en verbindingen ‘nabij’ zodat ook de leefomgeving ook voor bestaande bewoners verbetert.
De gelaagdheid van het stedelijk netwerk maakt dat we rekening kunnen houden met de verschillende woonvoorkeuren en woonmilieus. Deze diversiteit is nu al een kwaliteit en die kunnen we zo in onze regio versterken.

Het ruimtelijke principe om de diversiteit te bewaken leidt tot randvoorwaarden en condities voor ontwikkeling (we zetten in op een goede mix van programma) en zal ook van invloed zijn op locatiekeuzes. Het bewaken van de diversiteit in programma vraagt om flexibiliteit en de vaardigheid om in te kunnen springen op veranderende woonbehoeften en woonambities. In het hoofdstuk ‘werken met de verstedelijkingsstrategie’ is dat verder uitgewerkt.

> We creëren leefomgevingen: het toevoegen van woningen gaat gepaard met andere functies, zoals uitloopgebieden, zorg, werkgelegenheid en infrastructuur. Zo worden bestaanden steden en dorpen integraal versterkt.

ONTWERPPRINCIPES

1. Circulaire leefomgeving

Om de ambitie van circulariteit te realiseren, helpt het om uit te gaan van wat er al is. Dat doen we door te kijken wat we al kunnen doen in de bestaande wijken. Immers: het grootste deel van de woningen die in 2040 in de regio staan, zijn er nu al. Door niet alleen woningen toe te voegen, maar ook groen en bijvoorbeeld voorzieningen, heeft het toevoegen van programma aan het bestaande 'stedelijk weefsel' direct veel effect. Veel meer dan in een standaard nieuwbouwwijk zorgen extra woningen voor het verbeteren van de woonomgeving in steden en dorpen op het gebied van leefbaarheid, duurzaamheid, gezondheid. Het houdt deze wijken inclusief en veerkrachtig. Niet alleen de nieuwe bewoners van de extra woningen hebben hier iets aan, de bewoners van de bestaande wijk profiteren mee. Het is een stimulans voor vitaal, duurzaam en inclusief maken van steden, dorpen en wijken. Het moet weer mogelijk zijn om door te stromen naar een andere woning in de directe woonomgeving.

Vanuit de bouwsteen wonen zetten we in op het meer en beter toepassen van functiemenging, verdichten, transformeren, slim uitbreiden en herstructurering, flexibeler omgaan met het woningontwerp bijvoorbeeld (casco)woningen die flexibiliteit kunnen bieden. Met deze integrale ontwerpopgave, kunnen we beter inspringen op demografische trends (zoals groei en vergrijzing). Bovendien biedt deze benadering vanuit flexibiliteit en casco bouw kansen om aan te sluiten op mobiliteit (knooppunten) en economie (broedplaatsen passend bij het economisch profiel). Tot slot: door zorgvuldig om te gaan met ruimte, materialen en grondstoffen voorkomen we afwenteling op komende generaties.
Hoe we dat doen verschilt per gebied. Er is immers grote variatie in de regio: van hoog stedelijke centra, via sub urbane woonmilieus naar kleinere kernen.

De volgende ingrediënten zijn van belang voor een gebiedsgerichte programmamix:

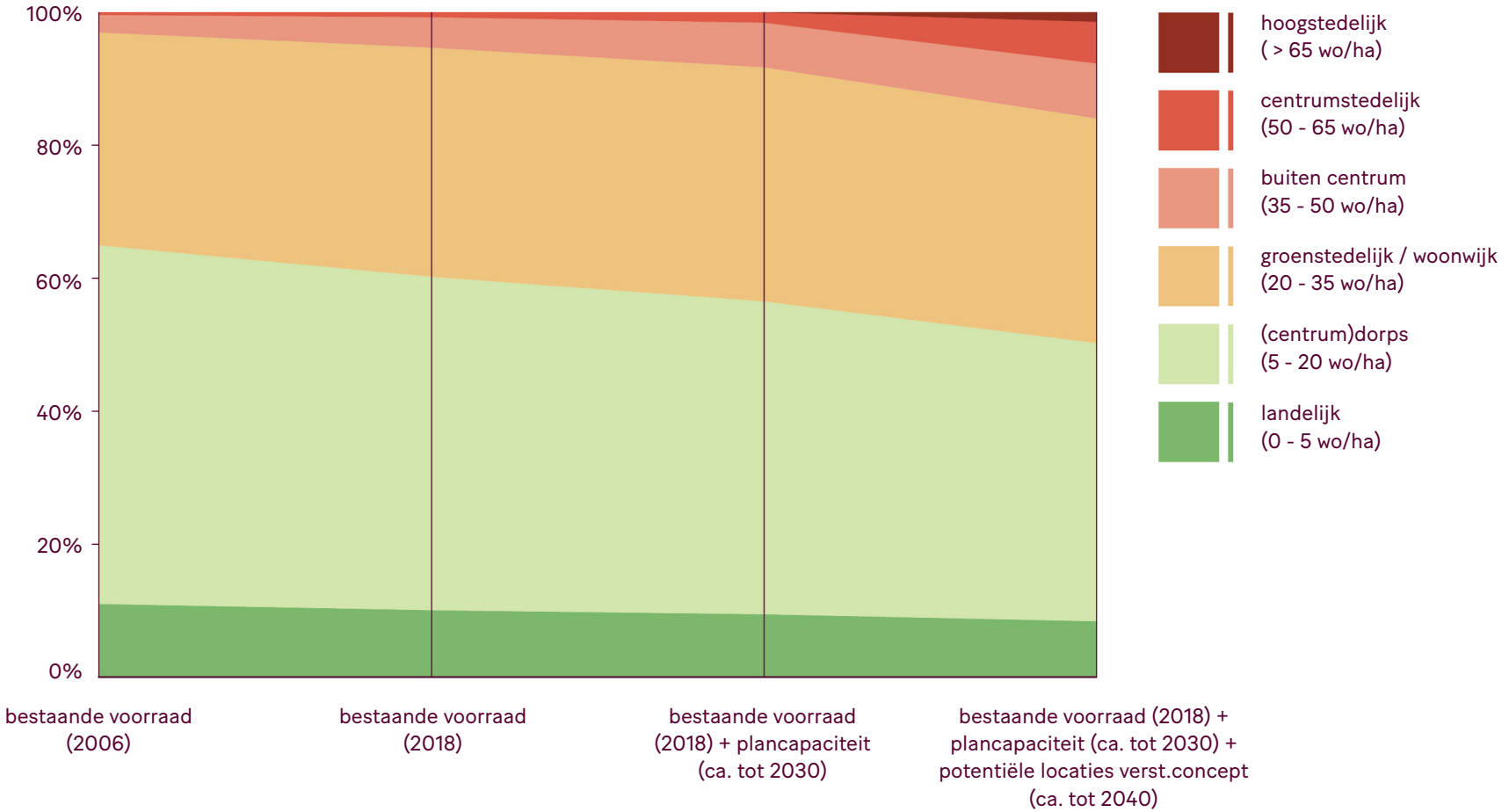
- **Duurzaam gebruik maken van ruimte en circulair gebruik van vrijkomende of hoogwaardige biobased materialen:** bij bijvoorbeeld herstructurering kunnen we in bestaande wijken woningen met een laag energielabel duurzaam maken. In de praktijk blijkt dat je zo meer woningen kunt realiseren die beter voldoen aan de behoefte, zonder dat dit ten koste gaat van de beschikbare openbare (groene) ruimte. Bij elke ontwikkeling, zowel herstructurering als nieuwbouw, maken we de (energie)infrastructuur van de toekomst mogelijk. In wijken met (potentie voor) een warmtenet, zorgen toevoegingen ervoor dat een aansluiting hierop beter of sneller gerealiseerd kan worden.
- **Groen:** werken aan nieuwe en andere woningen biedt ook kansen om de (groene en blauwe) openbare ruime beter in te richten. Zo kunnen bijvoorbeeld oude landschappelijke structuren hersteld worden die niet alleen bijdragen aan het versterken van de groene identiteit van de regio, maar ook extra kansen bieden voor klimaatadaptatie, biodiversiteit of natuur inclusief bouwen. Daarnaast kan dit bijdragen aan het voorkomen en verkleinen van gezondheidsproblemen. Aansluiten bij de grotere groene netwerken is belangrijk (zie ontwerpprincipe 'Groen blauwe raamwerk').
- **Vitale kernen:** door woningbouw te concentreren en te mengen met ander stedelijk programma wordt nabijheid vergroot. Door woningen te bouwen op fiets- en loopafstand tot werkgebieden, voorzieningen en scholing wordt onnodige mobiliteit beperkt. Dit biedt ook op sociaaleconomische thema's voordelen, bijvoorbeeld door de vergroting van draagvlak voor de voorzieningen die daar nabij zijn of goed bereikbaar zijn. Dat maakt kernen vitaler. Ook kunnen nieuwe betaalbare woningen in de nabijheid van werklocaties (inclusief centra en campussen) de economische waarde van dergelijke plekken verbeteren omdat werknemers in de buurt kunnen wonen.
- **Divers en aanvullend programma:** niet nog meer van hetzelfde maken, maar juist de kwaliteiten of segmenten toevoegen die nog missen (zie ontwerpprincipe 'Variatie en aanvullend vermogen'). Verdichten, transformeren of herstructureren biedt - naast zorgvuldig omgaan met ruimte en grondstoffen - extra kansen om in wijken met een (te) eenzijdige bevolkingsopbouw gaandeweg te komen tot een gedifferentieerde woningmix waardoor meerdere doelgroepen niet alleen toegang tot de wijk hebben, maar er ook graag komen.

OVERZICHT ONTWIKKELING WOONMILIEUS

Het hoofddoel is om voldoende aanbod te hebben door de verschillende woonmilieus heen. Met de toevoeging van woningen aan de bestaande voorraad - middels harde en zachte plancapaciteit en potentiële verstedelijkingslocaties uit het verstedelijkingsconcept - ontstaat er geleidelijk aan meer diversiteit aan woonmilieus.

Onderstaand figuur laat zien hoe de woonmilieus zich verhoudingsgewijs ontwikkelen tussen 2006 en 2040.

- Bestaande voorraad (2018): 483.400 woningen
- Bestaande voorraad (2018) + plancapaciteit (ca. t/m 2030): 550.960 woningen
- Bestaande voorraad (2018) + plancapaciteit (ca. t/m 2030) + potentiële locaties verstedelijkingsconcept (ca. t/m 2040): 619.475 woningen

2. Groen raamwerk
Om de groenblauwe woonkwaliteit te bieden, hoort het ontwikkelen van groen en blauw (landschap en water in en rond stedelijk gebied) bij de opgave concreet en nabij. Groene en blauwe netwerken zijn richtinggevend. Dit draagt onder andere bij aan kwaliteit van woonmilieus, versterkt de biodiversiteiten zorgt voor klimaatadaptatie en de ecologie. Het is dus meer dan alleen het beschermen van natuur. Gekoppeld aan een regionaal netwerk van voet- en (snel)fietspaden en fijnmazig ov wordt het groen ook toegankelijk en bruikbaar voor bewoners, net als de manier waarop voorzieningen bereikbaar zijn voor bewoners. Het creëren van dit netwerk is een opgave op zichzelf, die condities creëert voor 'groene en blauwe woonkwaliteit' en die dus ook van invloed is op het bepalen van geschikte locaties. Tegelijkertijd kan dit leiden tot randvoorwaarden voor ontwikkeling van groene kwaliteiten binnen (bestaande) locaties. Zie de bouwsteen Leefomgeving voor een uitwerking van dagelijks, wekelijks en maandelijks groen beschikbaar voor alle inwoners van de Groene Metropool.

3. Variëiteit, complementariteit en betaalbaarheid
Zet in op een grotere diversiteit aan woonmilieus. Wat we toevoegen moet aanvullend zijn ten opzichte van de bestaande voorraad. We willen een variëteit aan woonmilieus en prijssegmenten aanbieden. Op deze manier werken we aan inclusieve wijken die ook voor doelgroepen die minder te besteden hebben toegankelijk zijn. Dat wat nodig is, zal door de jaren heen verschillen. Nu is er op veel plaatsen behoefte aan woningen voor starters en senioren. Dat zal over tien jaar misschien wel anders zijn.
Betaalbaar bouwen is wat ons betreft geen criterium waarmee je fysieke plekken kunt onderscheiden of prioriteren, maar wel een must om de woningmarkt toegankelijk te houden. Concreet streven we ernaar dat ten minste 50% van de nieuwe woningen in het sociale segment en middensegment wordt gerealiseerd. Met regionale programmering (en onderlinge uitwisseling) kan overzicht en continuïteit worden geboden op de ontwikkelingen in de regio's en met

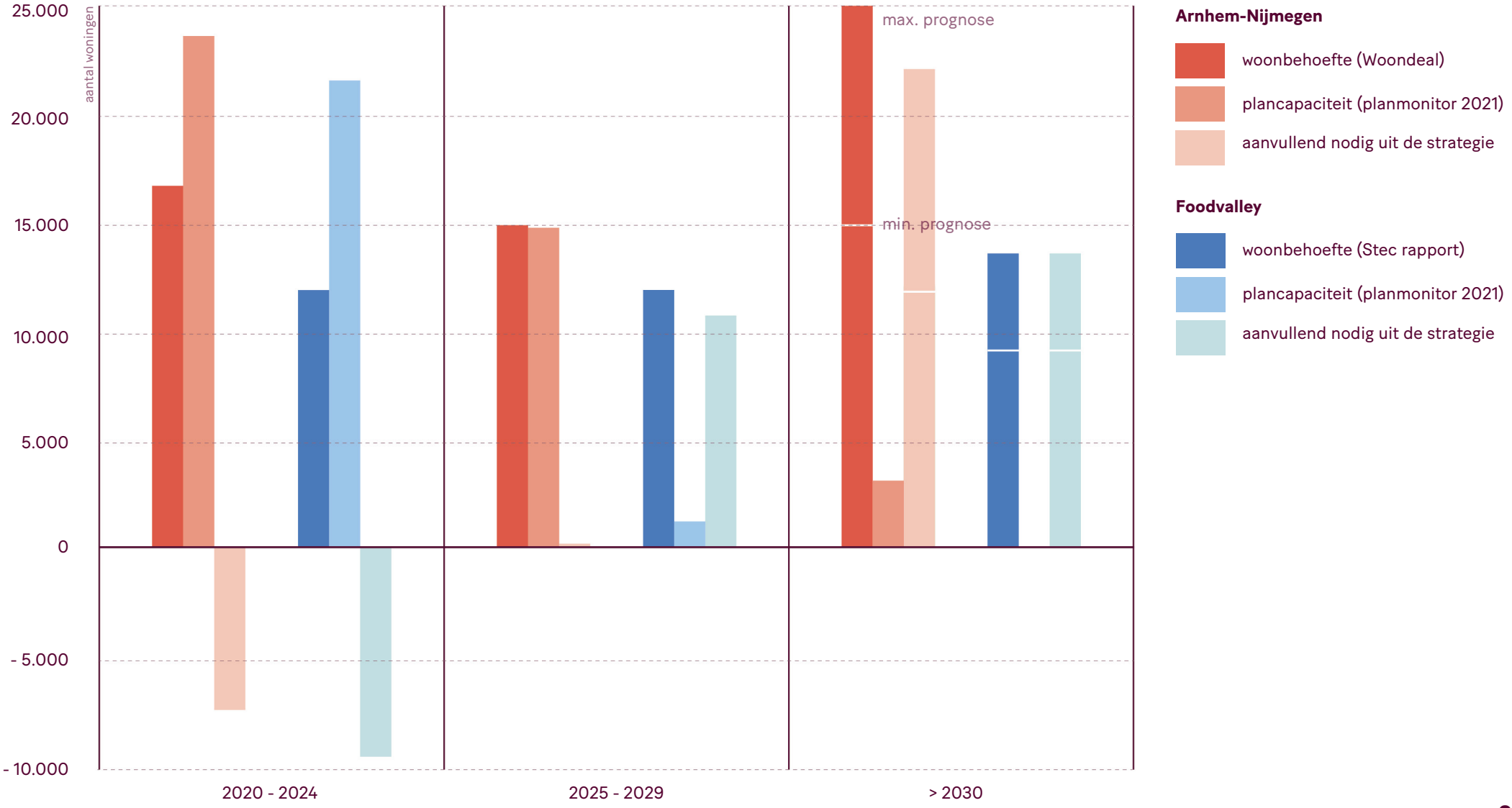
stakeholders en gemeenten worden gewerkt aan deze maatschappelijke opgave. De behoefte aan verschillende woonmilieus is bovendien breder. Het gaat niet alleen om fysieke of geografische thema's, het gaat ook om economische, sociale, mentale en gedragscomponenten. Alleen met variëteit, complementariteit en betaalbaarheid kunnen we goed voorzien in de woonbehoefte van de Groene Metropool. Vanuit de uitwerking en ervaringen die worden opgedaan in de Woondeal Arnhem-Nijmegen nemen we mee wat wel en niet werkt.

Hoe weten we waar we staan?
Het lopende woningbouwprogramma heeft op de korte termijn voldoende projecten om te voldoen aan de behoefte. De focus ligt dan ook niet alleen op het vinden van extra locaties, maar ook op het 'hard' maken van programma en komen tot realisatie.

De verstedelijkingsstrategie geeft daarom ook een overzicht met locaties voor de (middel) lange termijn om te komen tot aanvullende nieuwe plannen. Dat biedt ons de kans om tot 2040 een continue bouwstroom te ontwikkelen zodat er ontwikkeltempo blijft en we op koers liggen richting 2030 en verder. De principes en bouwstenen uit het verstedelijkingsconcept maken het mogelijk om de selectie van nieuwe locaties zorgvuldig en logisch te doen.

OVERZICHT ONTWIKKELING WOONBEHOEFTE EN PLANCAPACITEIT

Onderstaand staafdiagram toont per vijf jaar de woonbehoefte, de harde en zachte plancapaciteit en de hoeveelheid woningen die nog aanvullend nodig zijn.

Bij het opstellen van de strategie is gekeken naar de verdeling van het woonprogramma over de regio zowel in aantallen als in woonmilieus. Op basis daarvan – en op basis van de vraag die nu bekend is - kan een eerste programmaschets gemaakt worden voor gewenste woonmilieus in de komende 5 tot 10 jaar. Natuurlijk hebben alle locaties en uitwerkingen hun eigen dynamiek, maar het hoofddoel is wel om voldoende aanbod te hebben door de verschillende woonmilieus heen. Als je het lopende programma op die manier rangschikt, zie je dat er een trend plaatsvindt waarbij er meer stedelijke woonmilieus worden toegevoegd (en dus ook meer nabijheid), die leiden tot meer diversiteit.

Door vooraf afspraken te maken over hoe we om (willen) gaan met veranderingen, op welke manier we dan met elkaar bijsturen of de koers vasthouden, zijn we met elkaar in staat om op tijd te reageren. We monitoren en kijken steeds naar wat er op (middel)lange termijn nodig is om integrale doelen te halen. Vanzelfsprekend spelen de principes en bouwstenen die zich onderling tot elkaar verhouden daarin een rol. Door aan te geven welk principe dan het zwaarste weegt, ontstaat per periode een afwegingskader. Dat kader heeft een generiek deel (voor de groene metropool als geheel) en een gebiedspecifiek deel voor de acht deelregio's.
Werken met dit kader biedt de gelegenheid om (periodiek) te kunnen kiezen voor kwalitatieve plannen die voorzien in behoefte en daarbij goed bijdragen aan het DNA van de groene metropool. Die afweging vindt nu plaats op het niveau van de regio Foodvalley en op het niveau van de Regio Arnhem-Nijmegen. Het ligt voor de hand om dat ook in de komende jaren zo te blijven doen.

De methodiek om via een afwegingskader te werken kan ook voor de toekomst ontwikkelperspectief genereren. Adaptief werken is daarbij van belang. Op projectniveau vindt dat al vaker plaats. De volgende stap is om dit integraal op te pakken, op het niveau van het regionale stedelijke netwerk. Hierbij moet worden toegewerkt naar een ontwikkelperspectief waarin verschillende paden mogelijk zijn: hard doorgroeien of toch temporiseren? Gekoppeld aan randvoorwaarden en afhankelijkheden met keuzes in het mobiliteitsnetwerk en ten aanzien van het netwerk en gebieden (verschillen in complexiteit van locatieontwikkelingen).

Het geeft aan hoe het samenhangende pakket aan onderdelen zich in de tijd uitrolt en hoe besluitvorming, dynamiek op de markt en toekomstige aanpassing hier invloed op hebben. Het is dus een continu (bij)sturingsvraagstuk. Dat moet niet leiden tot kramp: de uiteindelijke keuzes voor woon- en werklocaties locaties vinden plaats binnen gebiedsprocessen en projectuitwerkingen. Het afwegingskader uit de verstedelijkingsstrategie is daarbij de leidraad en vanuit de regio wordt daar de kennis van de actualiteit over programma en tempo aan toegevoegd. Die uitgangspunten en kennis bij elkaar bieden de mogelijkheid om goed aan te sluiten op de actuele vraag en opgave.

Concreet: de opdracht die volgt uit de verstedelijkingsstrategie is om binnen de regio in de komende 20 jaar met elkaar goed zicht te houden op de samenhang in de uitwerking van het verstedelijkingsconcept (systeem) in relatie tot de actualiteit. Als dat lukt, zijn we in staat om te werken met een continue bouwstroom die mee kan bewegen. Dan versterken en vergroenen we de regio.

02

02 Meer landschap, meer stad: gebiedsuitwerkingen

De volgende stap na de introductie van het verstedelijkingsconcept en de bouwstenen, is het maken van gebiedsuitwerkingen. In de gebiedsuitwerkingen wordt voor de deelgebieden uitgewerkt waar ruimte is voor woningen en werklocaties en welke randvoorwaarden voor de leefomgeving, mobiliteit, economie en wonen daarvoor moeten worden ingevuld. De integraal uit te werken gebieden zijn: Arnhem-Oost, Nijmegen-West, Foodvalley-Zuid, Foodvalley-Noord, Liemers, Middengebied Arnhem-Nijmegen, Rijk van Nijmegen en de Veluwe.

Waarom gebiedsuitwerkingen?
De gebiedsuitwerkingen spelen een belangrijke rol in de verstedelijkingsstrategie. In deze acht gebieden worden grote abstracte opgaven concreet. Juist in een context van een specifiek gebied, kun je de opgaven in een logisch verband brengen met de aanwezige en gewenste kwaliteiten en ambities.

We maken de gebiedsuitwerkingen om twee redenen. De eerste reden is dat uit deze uitwerkingen blijkt of het voorgestelde verstedelijkingsconcept en de generieke ontwerpprincipes ook werkbaar zijn op gebiedsniveau. Een tweede reden om ze te onderzoeken is om uit te vinden waar in de regio verschillende opgaven samen komen. Dat helpt ons om in het najaar in de aanloop naar het verstedelijkingsakkoord scherp te krijgen waar aanvullende afspraken of investeringen nodig zijn.

Wat we dit jaar nog doen in de gebiedsuitwerkingen is uitvinden hoe in deze gebieden de ontwerpprincipes uit kunnen pakken en met welke onderzoeksagenda we verder willen bij de verdere uitwerking om de randvoorwaarden goed in beeld te krijgen. De conclusies daaruit nemen we mee in de afronding van de verstedelijkingsstrategie en in het verstedelijkingsakkoord.
Veel gemeenten werken voor het eerst op deze manier integraal samen aan gebiedsontwikkeling op regionale schaal en het is fijn om in deze setting uit te proberen wat werkt. Een tweede stap is om veel preciezer in de regio de samenhang tussen gebieden en locaties en randvoorwaarden te onderzoeken. Dat is de stap naar een langjarige samenwerking in de deelgebieden.

Voor de zomer van 2021 vinden voor alle 8 gebieden eerste gesprekken plaats over de onderzoeksagenda per gebied. In dit hoofdstuk is daar per gebied een eerste aanzet voor gedaan. De verdiepende uitwerkingen vinden in het najaar van 2021 of het voorjaar van 2022 plaats.

Om welke gebieden gaat het en wat leveren we op?
We kiezen ervoor om acht gebiedsuitwerkingen te maken. Het gaat om drie sleutelgebieden in de regio (Arnhem Oost, Foodvalley-Zuid en Nijmegen West) die hebben de naam sleutelproject gekregen omdat hier grote opgaven op stapel

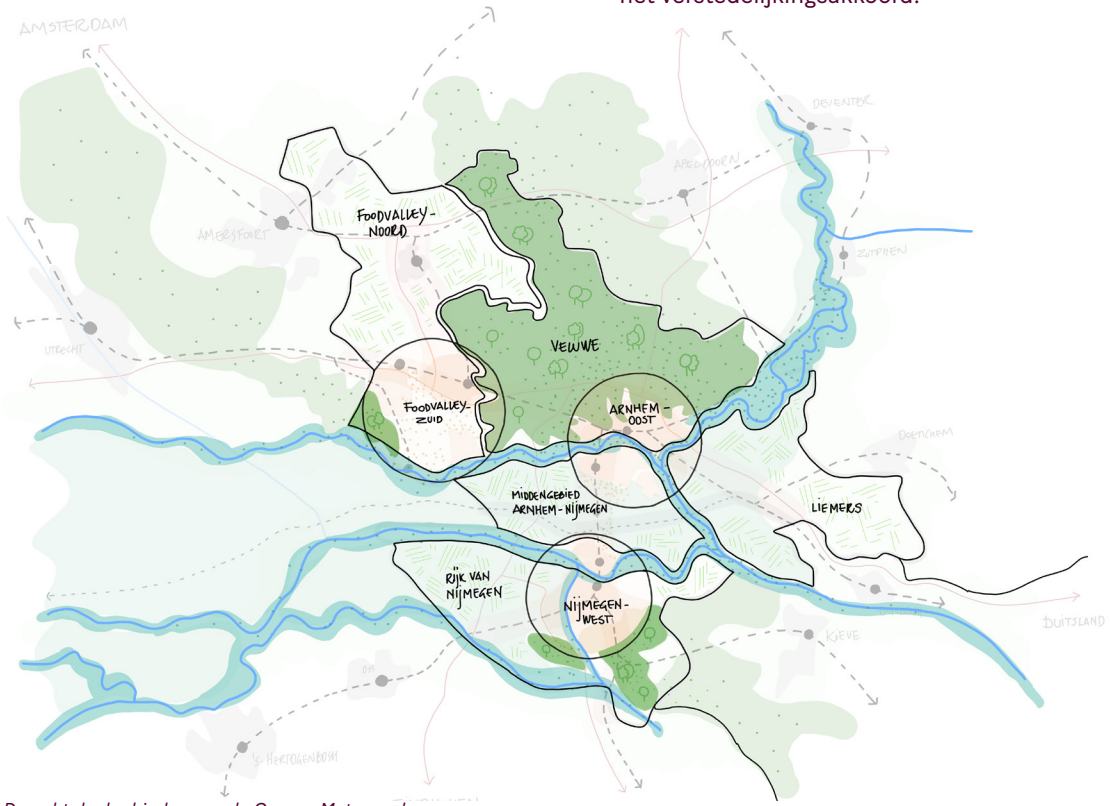
staan. Dit zijn de economische polen en hier concurreren de bouwstenen volop met elkaar. Naast deze sleutelgebieden worden nog vijf gebiedsuitwerkingen gemaakt van Foodvalley-Noord, Liemers, Middengebied Arnhem-Nijmegen, Rijk van Nijmegen en de Veluwe. Ook hier komen verschillende – soms botsende - opgaven samen.

De ronde met de gebiedsuitwerkingen geeft een eerste indruk van hoe de principes werken en welke (noodzakelijke) afwegingen dat vraagt. Specifieke locaties en onder welke randvoorwaarden op die locaties gebouwd kan worden, rollen daar nog niet uit. Het gaat om een impressie van hoe de gebieden eruit kunnen gaan zien. Deze uitwerking is belangrijk om een goed beeld te krijgen van de samenhangende afwegingen en keuzes.

Door opgaven en ontwerpprincipes te combineren, kunnen we meer rendement halen uit maatschappelijke investeringen en kunnen meerdere maatschappelijke doelen gelijktijdig worden gediend. Een mooi voorbeeld hiervan in de regio is het Ruimte voor de Rivier-programma: de veiligheidsopgave was de aanleiding, de vernieuwing van het rivierengebied is het resultaat. Wat begon als een waterveiligheidsmaatregel, heeft juist ook vanwege de opdracht om daarnaast ook ruimtelijke kwaliteit centraal te stellen - geleid tot een mooier rivierengebied met hogere natuurwaarden en volop recreatiemogelijkheden.

Dat is ook de insteek voor onze verstedelijkings-strategie. De investeringen die hier gedaan (moeten) worden, zorgen voor versterking van de groene metropool. Zo leidt verstedelijking tot meer banen, betere toegankelijkheid tot groen, stimuleren van het OV, fietsen en wandelen. Door te kiezen voor een fors programma in de sleutelgebieden en in bestaande kernen en wijken, blijft op veel andere plekken in de regio de natuur behouden en wordt de structuur versterkt.

De combinatie van bestaande stad gekoppeld aan (her)ontwikkeling en een inzet op vitaliteit in de kernen zorgt voor een gezondere leefomgeving en de gewenste differentiatie in de bestaande en nieuwe wijken.
De uitkomsten van de gebiedsuitwerkingen zijn een belangrijk vertrekpunt voor vervolguitwerking in de komende jaren. Op de korte termijn zijn ze het vertrekpunt voor het opstellen van een regionale uitvoerings- en investeringsagenda en het verstedelijkingsakkoord.

De acht deelgebieden van de Groene Metropool

Arnhem-Oost

Gebiedsuitwerking volgt in juli.

Positionering van het sleutelgebied in de Groene Metropool

Arnhem en omgeving is één van de 'polycentrische polen' in de regio. Daarbinnen vormt Arnhem-Oost (Arnhem Centraal - Spoorknoop - Station Presikhaaf - Spooremplacement) de poort van de Groene Metropool op de internationale corridor Randstad-Arnhem-RheinRuhr. De reden om binnen het verstedelijkingsconcept dieper op dit gebied in te zoomen heeft te maken met de stapeling van opgaven in dit gebied. Enerzijds ligt de spoorzone centraal op de internationale corridor en sluit dit aan op (inter)nationale ambities, anderzijds beperkt het de stad ook om andere ambities waar te kunnen maken die van groot belang zijn voor stad en regio. In potentie kan hier een fors woningbouwprogramma gerealiseerd worden als de locatie vrijkomt en de randvoorwaarden op orde komen. Het stadsdeel ligt dicht bij de binnenstad, er zijn mogelijkheden om het gebied beter te ontsluiten en het landschap is binnen handbereik, zowel de uitlopers van de Veluwe als de uiterwaarden van de IJssel en Stadsblokken Meinerswijk. Daarnaast liggen er twee belangrijke hotspots in het gebied: de Kenniscampus regio Arnhem en het IPKW.

Beoogd programma

Het woningbouwprogramma voor dit gebied heeft een potentie van circa 8.000 tot 10.000 woningen. Dat zijn de woningen uit de planmonitor en een aanvullend deel volgend uit dit verstedelijkingsconcept. Het genoemde aantal is aanvullend op de lopende planontwikkeling: AKZO en omgeving, Melkfabriek / Fluvium / Rijnwijk en verschillende locaties in Presikhaaf. Belangrijk hierbij is de ontwikkeling van station Arnhem-Oost, het spoorpark Arnhem-Oost als verbinding tussen stadsdelen en de verdere ontwikkeling van een sterk cluster rondom het energieprofiel met de Kenniscampus, de campus IPKW in samenhang met de Nieuwe haven en de kennisas op Het Broek. Dat draagt bij aan een kwaliteitsimpuls op bestaande werkgebieden en de Arnhemse mix.

Leefomgeving

In de verstedelijkingsstrategie streven we naar het ontwikkelen van een groen raamwerk met groen in en rond het stedelijk gebied. Met het toevoegen van Spoorpark Arnhem-Oost (ca 70 ha) wordt een sterk versteend deel van de stad vergroend en wordt een parkverbinding gelegd tussen de Veluwe en de Rivierklimaatparken aan de IJssel en de Rijn. Met deze verbinding bevorderen we de biodiversiteit in de stad, gaan we hittestress tegen (Hotspot Rijnpark/'t Broek) en creëren we een gezonde en aantrekkelijk plek voor sport, ontspanning en ontmoeting. Met groei en verdichting binnen de bestaande stad blijft het landschap rondom het stedelijk gebied zoveel mogelijk intact.

Wonen

Arnhem-Oost biedt kansen om 8.000 tot 10.000 woningen toe te voegen aan de planvoorraad van Arnhem. Daarvan is 50% voorzien in de categorie betaalbare woningen, waarvan 30% in de categorie sociale huur. De ontwikkeling van deze gemengde wijken maakt het mogelijk om nieuwe doelgroepen in Arnhem-Oost aan te trekken, waaronder studenten, starters, stedelijke gezinnen en mogelijk ook senioren en expats. Met de pilot Flex/Tijdelijk Wonen wordt bovendien ingezet op tijdelijke woonconcepten. Daarnaast heeft de toevoeging aan de woningvoorraad als belangrijk doel om doorstroming te bevorderen in de bestaande wijken in Arnhem-Oost, zodat er meer balans ontstaat tussen de vragers en dragers in de wijk. Aanvullend op Arnhem-Oost is er een aanpak gericht op leefbaarheid en veiligheid.

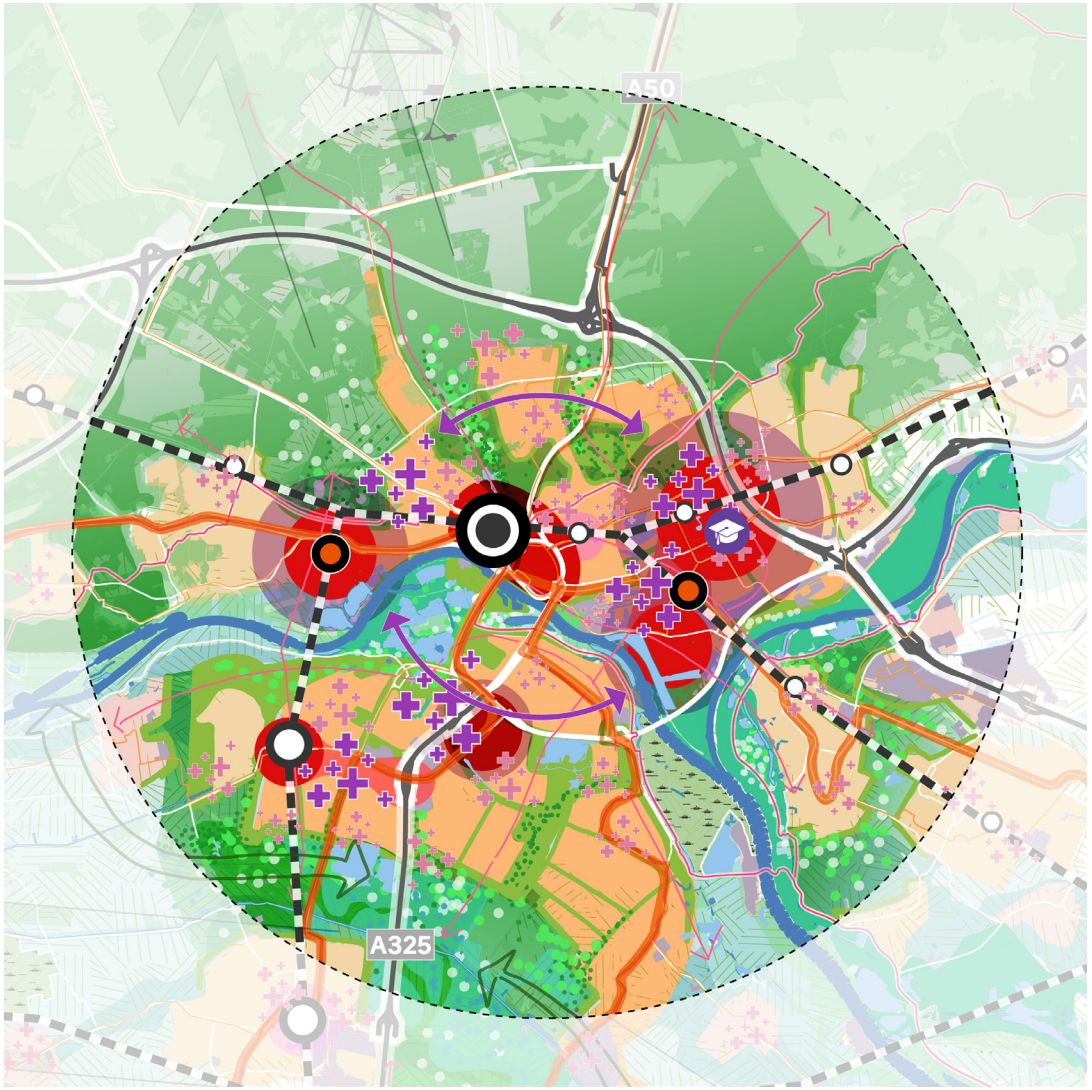
Mobiliteit

De bereikbaarheid van Arnhem-Oost is in potentie goed, maar staat onder druk. Enkele randvoorwaarden moeten onderzocht worden op haalbaarheid in tijd, geld en volgordelijkheid. Ten eerste gaat het om het versterken van de internationale corridor Randstad-Arnhem-RheinRuhr. ICE Duitsland met focus op snelheid, frequentie, en betrouwbaarheid in relatie tot Arnhem Centraal en tracékeuze Arnhem. Een tweede randvoorwaarde is de doorontwikkeling van de opgave Spoorzone Arnhem-Oost (Spoorknoop

– station Presikhaaf – Spooremplacement - station Arnhem-Oost). Daarbij moet voorkomen worden dat er afwenteling van de vervoersvraag voor de Spoorzone Arnhem-Oost op het hoofdwegennet (A12 / A50 / A15) plaatsvindt. Daarvoor wordt ingezet op optimale benutting en verbetering van het openbaar vervoer en het stedelijk netwerk (onder meer met hubs, Trolley 2.0, fietsen, deelconcepten en MaaS). Ten derde is het van belang dat de bestaande fiets- en looproutes die de Rijn kruisen worden verbeterd en dat er twee nieuwe routes worden onderzocht, onder andere Arnhem-Oost/Malburgen. Tot slot is het benutten van capaciteit op het hoofdspoor voor personenvervoer een randvoorwaarde.

Economie

Voor economie staat het versterken en uitbouwen van de HotSpotEnergy-strategie en de campusontwikkeling in Arnhem met Arnhems Buiten, de kennisas tussen Kenniscampus regio Arnhem en het Energiecluster op IPKW/Nieuwe Haven centraal. Daarmee versterkt Arnhem de unieke positie van de Groene Metropool op het thema Energy. Ook hier gelden meerdere randvoorwaarden. Voor het versterken van het ecosysteem is het allereerst van belang om ketens te sluiten tussen kennis en het MKB in het stedelijke innovatiemilieu op de kennisas en het verdichten van bestaande bedrijventerreinen

Sleutelgebied Arnhem-Oost. Voor de legenda, zie p. 17

te onderzoeken. Ten tweede is het opgave om schuifruimte voor milieuhinderlijke bedrijvigheid waar mogelijk op te lossen binnen de bestaande stad en anders in te zetten op slimme clustering met geschikte locaties in de regio. Daarnaast is het ook van belang om het vestigingsklimaat voor zakelijke dienstverlening (ICE Duitsland), toerisme, cultuur en creatieve industrie uit te bouwen. Tot slot is het randvoorwaardelijk dat er wordt ingezet op voldoende aanbod van banen, passend bij de sociaaleconomische structuur van de stad en Arnhem-Oost in het bijzonder.

Dilemma's, kansen en risico's
Om deze ontwikkeling voor Arnhem én voor de regio voor elkaar te krijgen, worden de volgende onderdelen onderzocht en in de tijd gezet. Het gaat hier uitdrukkelijk om een onderzoeksagenda en nog niet om keuzes van wat kan en nodig is:

- Kan de goederencorridor over Arnhem aangepast worden? Dat is nu een (regionaal) knelpunt voor de groei van economisch personenvervoer en ICE internationaal.
- Kan de aanpak van het spoordossier versneld worden? Aanpak van het spoor levert middenin de stad ontwikkelruimte op voor wonen, sociaal programma, klimaat en economie in de spoorzone. Die ruimte is gewenst, maar wat is de volgordelijkheid en wie staat hiervoor aan de lat? Het verwijderen van het binnenstedelijk spooremplacement kan een substantieel aandeel woningen in de versnelling brengen.

Ambitieagenda Spoorzone Arnhem-Oost
We werken samen met het Rijk aan het versterken van de leefbaarheid, veiligheid en duurzaamheid in Arnhem-Oost. Daarbij streven we naar het vergroten van de ruimtelijke samenhang tussen de wijken door zoveel mogelijk bestaande infrastructurele barrières op te heffen. Tegelijkertijd leiden we het onderzoek naar de 'spoorse' opgave in de Spoorzone Arnhem-Oost, waarbij Station Presikhaaf, de spoorknoop, een nieuw station Arnhem-Oost en de herontwikkeling van het spooremplacement worden meegenomen. Niet alleen de bereikbaarheid maar ook de kwalitatieve inpassing in de leefomgeving betrekken we hierbij. Zo wordt ook het nieuwe spoorpark Arnhem-Oost gerealiseerd, dat de verschillende deelgebieden met elkaar verbindt en bijdraagt aan een gezonde ontwikkeling van dit stadsdeel.

Samen met onderzoeksinstellingen wordt gewerkt aan de Kenniscampus regio Arnhem als vitaal, levendig en gemengd cluster van onderwijs en innovatie. We zorgen samen met de Kenniscampus, de campus IPKW in samenhang met de Nieuwe Haven en de kennisas op Het Broek voor een sterk cluster rondom het energieprofiel. Hiermee werken we aan de kwaliteitsimpuls op de bestaande werkgebieden en geven ruimte aan de Arnhemse mix. Daarnaast ontwikkelen we multifunctionele stedenbouwkundige concepten, die tevens bijdragen aan de gewenste Arnhemse mix (wonen/ werken/voorzieningen) en die gebruik maken van duurzame vormen van mobiliteit. De maatschappelijke functies groeien zo mee met de demografische ontwikkeling van het gebied.
Tot slot zorgen we voor ruimte voor flexwonen en tijdelijke woonconcepten.

Tijdlijn tot 2040

Arnhem bouwt tot 2030 ca. 7.000 woningen in de verschillende versnellingslocaties zoals in Arnhem-West, Centrum-Oost met het Coberco-terrein en Schuytgraaf. Met o.a. de ontwikkeling rondom Kronenburg wordt aan de gewenste overprogrammering van de planvoorraad gewerkt. In kader van de Woondeal wordt samengewerkt op de verschillende locaties om de realisatie te versnellen. Voor de periode na 2030 heeft Arnhem de opgave nog 7.000 tot 9.000 woningen te programmeren tot 2040. De Spoorzone in Arnhem-Oost geeft in belangrijke mate invulling aan deze behoefte. Om deze ambitie waar te maken moet al op korte termijn begonnen worden met de planvorming om te komen tot de gewenste aanvulling in kader van de verstedelijkingsstrategie Groene Metropool.

Korte termijn: versterken van Arnhem-Oost
De strategie op korte termijn is gericht op het versterken van het vestigingsklimaat en leefbaarheid van Arnhem-Oost. In kader van de nationale aanpak leefbaarheid en veiligheid wordt gestart met een wijkgericht programma voor vijf wijken in Arnhem-Oost (Geitenkamp, Klarenbeek, Presikhaaf, 't Broek en Malburgen).

Met de HotSpot-Energy strategie worden wordt in samenwerking met de partners van de KennisCampus regio Arnhem enerzijds en IPKW anderzijds om tot de versterking van deze campussen te komen. O.a. met Connectr Energy Innovation Lab wordt een plek gecreëerd waar studenten, onderzoekers, ondernemers en beleidsmakers samenwerken om innovaties in de duurzame energiesector te versnellen. Ook de Nieuwe Haven biedt ruimte voor watergebonden bedrijvigheid passend bij het Energy-profiel, en de verstedelijkingsambities van de stad.
Met de vervoerspartijen wordt samengewerkt om de bereikbaarheid van de campussen te optimaliseren en de hub-functie van station Presikhaaf te versterken.
Op het voormalige AKZO-terrein wordt een ROC-campus ontwikkeld in combinatie met herontwikkeling naar woningbouw. In Presikhaaf wordt, in samenwerking met de corporaties, gewerkt aan een ambitieagenda om te komen tot een aanpak om de fysieke leefomgeving, renovatie en verdichtingskansen. Ook het Gashouderskwartier aan de Westervoortse dijk wordt op korte termijn gerealiseerd. En op het Merwede-terrein is de pilot Flex-wonen gestart om tijdelijk bijzondere doelgroepen te huisvesten.

Middellange termijn: versnellen verstedelijking
Naast het versterken van de leefbaarheid en vitaliteit van Arnhem-Oost zijn er verschillende versnellingsopgaves in kader van de verstedelijkingsstrategie Groene Metropool.

- Vergroenen en verbinden van Arnhem-Oost met de Veluwezoom en de verschillende (klimaat-) parken door o.a. barrières op te heffen en de ontwikkelstrategie voor het Spoorpark op te stellen. Investeringen in een gezonde leefomgeving (beperken en voorkomen van milieuhinder en in Rijnkruisende verbindingen voor de fiets- en loopverbindingen van en naar dit stadsdeel zijn cruciaal.
- Verdichting versnelt de vergroeningsopgave; de verschillende verstedelijkingslocaties in de spoorzone kunnen worden ontwikkeld mits knelpunten t.a.v. milieuhinder, duurzame mobiliteit en betaalbaarheid (onrendable toppen) worden opgelost. Hiermee worden ook de klimaat- en vergroeningsdoelen meegenomen in de gebiedsontwikkeling.
- Strategische aanpak voor verdichting van binnenstedelijke bedrijventerreinen zoals Het Broek gericht op efficiënt en aantrekkelijk ruimtegebruik, het ontwikkelen van ketens tussen de campussen en het MKB, creëren van plekken van interactie en ontmoeting en draagvlak voor andere vormen van mobiliteit. Verdichting biedt de mogelijkheid om ruimte te maken voor bedrijfsverplaatsing binnen de stad.

Lange termijn: transformeren
Een belangrijke randvoorwaarde om de potentie van de spoorzone en de kans om opnieuw trots te zijn op Arnhem-Oost vormt de integrale aanpak van het spoor. Door de positie van Arnhem op het ICE-netwerk te versterken vormt Arnhem-Centraal de poort van de Groene Metropool van en naar het internationaal economisch netwerk. Het vormt hiermee een belangrijke bouwsteen voor het vestigingsklimaat van de regio. Belangrijke samenhangende opgaven hierbij zijn de noodzakelijke upgrade van (campus-) station Presikhaaf, het gewenste station Arnhem-Oost als toekomstige hub in het hart van Arnhem-Oost, de kwalitatieve inpassing van spoorknoop en -tracé zodat de barrièrewerking verminderd en een spoorpark kan worden gerealiseerd en het komen tot een duurzame oplossing ten aanzien van het binnenstedelijk gelegen spooremplacement Arnhem-Oost. Dit samenhangende pakket geeft een boost aan de leefbaarheid, vitaliteit en trots in Arnhem-Oost en biedt de markt het vertrouwen om te komen tot de gewenste investeringen in de verschillende deelgebieden. Dat vergt een lange adem en een gemeenschappelijke aanpak van Rijk en regio door de verschillende domeinen heen. Dit betekent niet wachten, maar juist versnellen in de aanpak. Met de verkenning Randstad-Arnhem-RheinRuhr (A12-) corridor, de werkafspraak Spoorzone Arnhem-Oost en de gewenste verkenning duurzame toekomst spooremplacement is een begin gemaakt.

Samenwerkingspartners (eerste concept)
Rijk en provincie: ministerie van BZK, IenW, EZK en LNV vanwege de Arnhem-Oost aanpak, de verkenningen mobiliteit en bereikbaarheid in Arnhem-Oost, de campus- en bedrijventerreinen aanpak Energy HotSpot Arnhem en biodiversiteit, stikstof en klimaatproblematiek.
Met provincie, Economic Board en groene metropoolregio AN i.s.m. KennisCampus regio Arnhem en IPKW werken aan de doorontwikkeling van EnergyHotspot Arnhem; en de verschillende deelthema's.

Foodvalley-Zuid

Eerste sessies hebben plaatsgevonden met ambtenaren en bestuurders.

Positionering van het sleutelgebied in de Groene Metropool

Het sleutelgebied Foodvalley-Zuid heeft een bijzondere positie binnen de Groene Metropool. Foodvalley-Zuid is een polycentrisch stedelijk gebied met een grote verscheidenheid aan woonmilieus rondom het Binnenveld1. De vijf, nagenoeg aaneengesloten, kernen rondom dit gebied hebben nu ruim 200.000 inwoners. Er is een aantrekkelijke, beginnende stedelijkheid te zien die verder vorm gaat krijgen. De Foodsector in dit sleutelgebied is vooral zichtbaar door innovatieve en kennisgerichte instellingen en bedrijven rondom Wageningen Universiteit & Research. Bovenal is Foodvalley-Zuid omzoomd door drie grote landschappen: de Veluwe, de Utrechtse Heuvelrug en het Rivierengebied.
In dit gebied liggen grote kansen en uitdagingen om een schaalsprong te maken. Meer landschap, meer economische impact en meer stad, waarbij maximaal gebruik kan worden gemaakt van de ligging aan de A12-corridor met twee intercitystations. De nabijheid van de Randstad heeft daarbij een grote impact op het sleutelgebied.

Beoogd programma

Het gebied bevat in fysieke zin de groene binnenruimte (het Binnenveld) en de stedelijke ring van Veenendaal, Ede-Stad, Bennekom, Wageningen en Rhenen. Tot en met 2040 is er een vraag naar 40.000 woningen in Foodvalley, waarvan een aanzienlijk deel zal landen in dit sleutelgebied. Concreet betekent dit er vier gemeenten en twee provincies zijn betrokken. Er is op alle bouwstenen een schaalsprong nodig. Hiervoor is een integrale ruimtelijke aanpak van dit gebied en een stevige bestuurlijke samenwerking een voorwaarde voor succes.

Leefomgeving

De contramal van het bestaand stedelijk gebied (inclusief het Binnenveld) kent een belangrijke natuur en landbouwidentiteit. Het gebied is daarnaast een belangrijk uitloopgebied voor de kernen rondom. Hiervoor kan het gebied, direct nabij de te realiseren woningen, nog meer toegankelijk en doorgankelijk worden gemaakt om zo te gaan functioneren als landschapspark. Ook de randen van het Binnenveld spelen een rol in het beter verbinden van stad en buitengebied, waarvoor de aantrekkelijkheid van de randen nog wel een randvoorwaarde is. Daarnaast zijn de randen van belang voor het verminderen van recreatiedruk op de centraal gelegen natuur, met name wanneer dagrecreatie wordt toegevoegd. Voor de natuur, specifiek voor de uitwisseling van soorten, heeft het gebied versterking nodig op stevige verbindingen met het omliggende landschappen en natuurwaarden. Ook bodemdaling is een aandachtspunt in dit gebied. Voor de aanwezige landbouw ligt er een opgave om te verduurzamen en meer te richten op in- en omliggende natuurwaarden. Dat geldt meer specifiek voor de stikstofdepositie. Voor het realiseren van bovenstaande ambities is het opstellen van een gezamenlijke visie op het Binnenveld en de randen de eerste stap.
Tot slot is voor het voor de bouwsteen leefomgeving – in het kader van een groen raamwerk in de bestaande stad – van belang dat vergroening naast het toevoegen van woon- en werklocaties een belangrijk doel vormt.

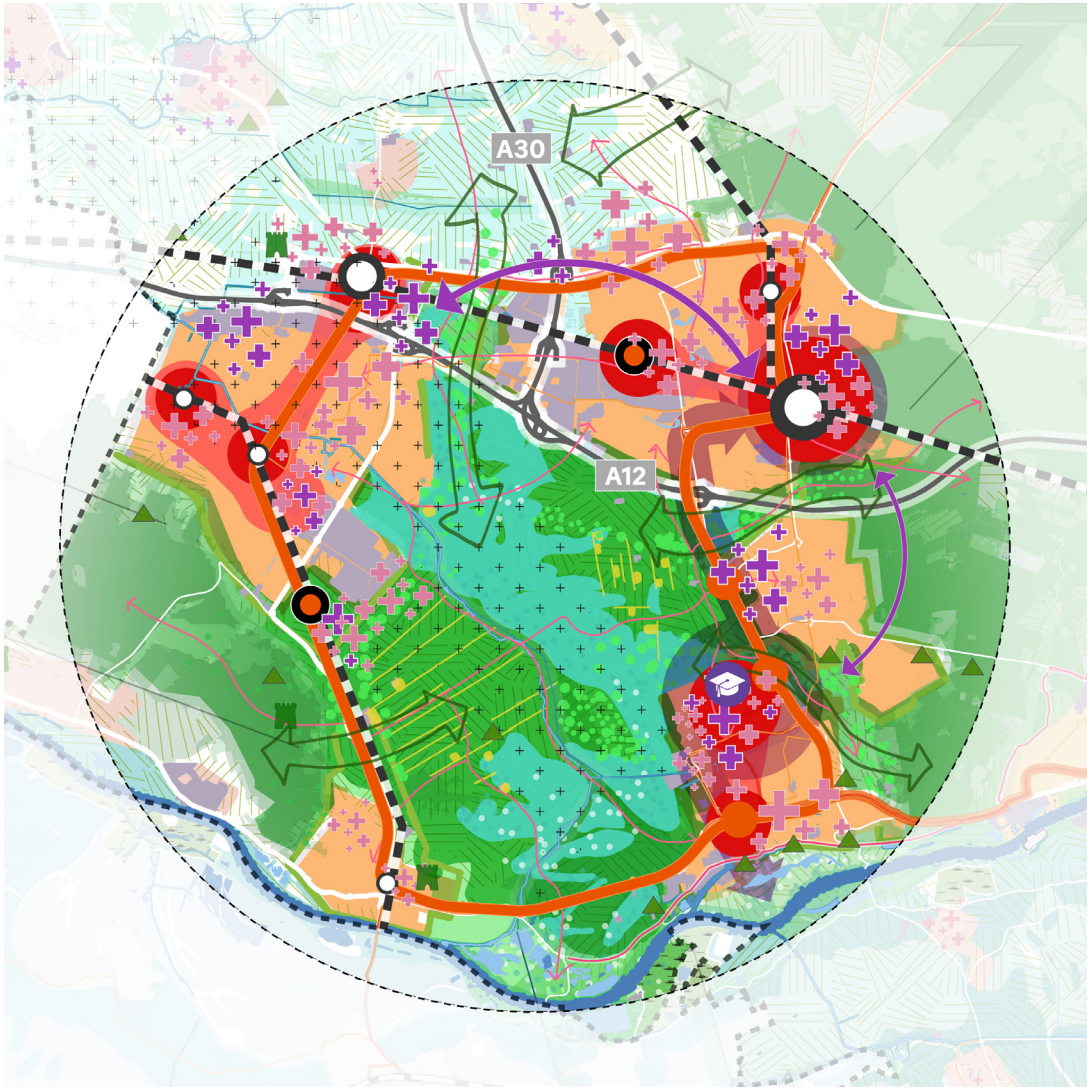
Wonen

De bouwsteen wonen is de drijvende kracht achter de verstedelijkingsstrategie. De vraag naar 40.000 nieuwe woningen in Foodvalley met de ambitie om zoveel mogelijk binnenstedelijk te realiseren betekent dat er ingezet moet worden op verdichting. Rondom stations en centra en transformatie van bestaande verouderde bedrijventerreinen. De huidige opzet van de kernen biedt hiervoor goede kansen. Het toevoegen van nieuwe woningen draagt bij aan een kwalitatief en kwantitatief evenwicht op de woningmarkt, waarbij de primaire focus ligt op woningzoekenden die een binding hebben met onze regio.

[1] De groene binnenruimte omvat onder andere de Natura2000-gebieden de Hel, de Blauwe Hel, de hooilanden, de agrarische gebieden en de groene wiggen tussen de kernen. In dit concept wordt dit gehele gebied 'Het Binnenveld' genoemd.

Dit sleutelgebied is bijzonder omdat het bestaat uit vijf kernen die heel verschillend zijn qua omvang en ook omdat er in dit sleutelgebied geen grote stad aanwezig is. Een aantal van deze kernen zal nog flink gaan doorgroeien en met elkaar zullen deze kernen straks bieden wat je op andere plekken juist in grote steden vindt. Dat betekent dat er een schaalsprong nodig is, maar ook dat er eerder moet worden overgestapt op uitbreiding. Ook buiten de bestaande kernen zullen locaties in aanmerking komen om te groeien. Hierbij is het de opgave deze zo goed mogelijk binnen de principes van de strategie te ontwikkelen.
De vraag die voorligt is hoe de voorbereiding op een schaalsprong zo goed mogelijk kan plaats vinden en hoe je met een aantal kernen samen 'stad' kunt zijn. Wat is daar voor nodig?

Mobiliteit
Een cultuuromslag in onze mobiliteit is randvoorwaardelijk voor de ambities zoals opgenomen in het verstedelijkingsconcept. Inwoners van Foodvalley-Zuid zullen nog vaker dan nu gebruik gaan maken van de fiets, het openbaar vervoer of andere vormen van slimme en schone mobiliteit. Dat elke woning een auto voor de deur heeft, is zeker bij inbreiding niet langer realistisch. Vanuit de huidige situatie, die sterk gebaseerd is op automobiliteit, is dit een forse opgave. We zetten in op het vasthouden

Sleutelgebied Foodvalley-Zuid. Voor de legenda, zie p. 17

en waar mogelijk versterken van onze goede positie op diverse landelijke netwerken (spoor en snelweg). Bij een aantrekkelijk vestigingsklimaat hoort een hoogwaardige OV-ontsluiting rondom het Binnenveld. Dat is nodig voor zowel wonen, werken als recreëren. Dit vraagt om een nadere verkenning, maar bovenal grensontkennende samenwerking tussen concessiehouders.
Ter illustratie: op dit moment zijn er drie concessiehouders actief in dit sleutelgebied.

Voor toekomstige ontwikkelingen is het verkennen van nieuwe stationslocaties / haltes (mobiliteitshubs) vereist. Ook is het nodig te verkennen welke hoogwaardige fietsverbindingen en OV noodzakelijk zijn om toe te voegen op de beschikbare auto-infrastructuur. De ontsluiting tussen de verschillende kernen leidt tot een minder stijgende of zelfs lagere automobiliteit en een hogere omgevingskwaliteit, zowel ruimtelijk als qua gezondheid. Ongewenste mobiliteit in het Binnenveld terugdringen!
Tot slot is de uitvoering van reeds geplande infrastructurele projecten, zoals de verbreding van de Rijnbrug, randvoorwaardelijk.

Economie
De economische focus van Foodvalley-Zuid ligt bij Foodsector en ICT-sector. Bij locatieontwikkeling dient de kracht van de Kennisas en de campussen WUR (Wageningen), Business & Science Park (Wageningen), WFC (Ede) en ICT Campus (Veenendaal) benut en versterkt te worden voor het realiseren van een goed vestigingsklimaat voor zowel (nieuwe) inwoners als bedrijven/ organisaties. Het primaire ontwikkelgebied voor de innovatieve Foodsector zien we als een bredere strook langs de Kennisas. De regio Foodvalley richt zich hierbij vooral op innovaties en verduurzaming van de Foodsector. We versterken de innovatieve Foodsector zowel met kennis als praktijk. Voor de versterking van de praktijk kan bijvoorbeeld gedacht worden aan de inzet van vrijkomende agrarische bebouwing.

Ter versterking van het ecosysteem is er een onderzoeksvraag naar nieuwe werklocaties, optimale benutting van bestaande werklocaties en het uitvinden van nieuwe vormen van woon-werkmilieus, die relevant zijn voor dit sleutelgebied.

Gezien de ruimtevraag voor woon- en werklocaties zijn er opgaven en randvoorwaarden voor het intensiveren en transformeren. Zowel voor het regionale ondernemerschap als de onderscheidende Foodsector gaan we op zoek naar oplossingen voor het intensiveren op bestaande bedrijventerreinen. Hierbij wordt meer gewerkt met een stevig profiel per bedrijventerrein (bijvoorbeeld de WUR-campus, Business & Sciencepark Wageningen en de ontwikkeling van het Business & Foodpark en de ICT-campus).
Om transformatie mogelijk te maken is het noodzakelijk om deze opgave prioriteit te geven en regionaal afspraken te maken. Hierdoor ontstaat schuifruimte die nodig is voor de benodigde bedrijfsverplaatsingen. Op dit moment zijn enkele industriële vestigingslocaties van regionaal belang. Deze locaties zorgen echter ook regelmatig voor overlast en beperken de inbreidingsmogelijkheden. Per locatie moet een afweging gemaakt worden hoe hiermee omgegaan kan worden (uitplaatsen kan lokaal een positieve impact hebben, maar regionaal juist een groot negatief effect). Hierbij is ook de inzet op transformatie naar circulaire bedrijfsprocessen nodig, waardoor overlast hoe dan ook beperkt wordt.

Dilemma's en afwegingen
- Zoeken naar lokale kracht (kennis van gebied en opgave) die gesteund moet worden om schaalsprong te koppelen en omvang opgave aan te kunnen, met behoud van lokaal niveau.
- Welke nieuwe vorm van (bestuurlijke) samenwerking is nodig? Werken over grenzen en werken met integrale budgetten in plaats van sectorale c.q. lokale budgetten.
- Onderdeel hierbij is ook welke instrumenten en ondersteuning er nodig zijn. Capaciteit en expertise is zeker in dit sleutelgebied een knelpunt, maar ook het kunnen beschikken over voldoende middelen.
  Het maken van samenwerkingsafspraken, zoals bij economie, is cruciaal. Inzet van

het juridisch grondinstrumentarium kan binnen het sleutelgebied nog versterkt worden. Tot slot kunnen door samen te werken tussen de gemeenten en andere organisaties schaalvoordelen en daarmee versnellingsmogelijkheden worden gecreëerd.

- De Regio Foodvalley heeft eigen ambities als een kennisregio. Centraal staat de groei van kennisecosystemen op een aantal hotspots. Dit krijgt ook prioriteit in RPW's.
- Ander belangrijk aandachtsveld is om de ontwikkeling van de werklocaties (RPW) te verduurzamen, klimaat neutraal, bio-divers en toekomstbestendig te maken. Ook dit wordt vastgelegd in de RPW's.
- Inbreiden versus uitbreiden: snelheid en financiering dilemma's, maar ook welke woonkwaliteit willen we realiseren? In Foodvalley-Zuid moet sprake blijven van een ontspannen groene leefomgeving met een menselijke maat, waar door nieuwe stedelijkheid meer mensen van kunnen genieten. Ook de betaalbaarheid staat onder druk, juist bij inbreidingslocaties. Hiervoor is gerichte financiële ondersteuning nodig.
- In dit polycentrische stedelijk gebied zijn mogelijk kansen om specifieke stedelijke voorzieningen (onderwijs, sport/recreatie, cultuur) toe te voegen, welke voorzieningen zich hiervoor lenen moet onderzocht worden;
- Gezamenlijk beeld voor het Binnenveld. Dit vraagt keuzes om de druk niet te veel op dit gebied op te voeren en afspraken om de contouren gezamenlijk te definiëren en te bewaken. Hierbij is het balanceren tussen de verschillende opgaven, zoals verduurzaming van landbouw, natuurversterking, de energietransitie, ruimte voor klimaatadaptatie, recreatie, et cetera.
- Klimaatadaptatie en het goed omgaan met de natuurlijke watersystemen vraagt in dit sleutelgebied op veel locaties maatwerk. Dit komt door de relatief lage ligging van het hele gebied en de grote lokale verschillen in het watersysteem. De Veluwe en de Utrechtse Heuvelrug hebben veel impact. Concreet betekent dit dat met name uitbreidingen op een goede manier in het natuurlijk systeem moeten worden ingepast. De eerste stap is dan ook om vanuit dit systeem de randvoorwaarden gezamenlijk te bepalen.
- Een nog te maken afweging is de mate van te delen voorzieningen binnen dit sleutelgebied.

Tijdlijn tot 2040

Korte termijn
De korte termijn is gericht op het verder verkennen van onderzoeksvragen, het verder in beeld brengen van afhankelijkheden en waar nodig oplossingsrichtingen. Daarnaast zal de bereidheid tot samenwerking en vervolgens het opzetten van deze samenwerking meer vorm moeten krijgen.

Middellange termijn
Op de middellange termijn is er volop inzet op inbreiding, conform de ambitie om de nieuw te realiseren woningen zoveel mogelijk binnenstedelijk in te passen. Ook de intensivering op bestaande bedrijventerreinen moet vorm krijgen. Tot slot zal de modaliteitsshift gemaakt worden door onder andere het realiseren van ontsluitingen voor duurzame mobiliteit (fiets- en OV-infrastructuur).

Langere termijn - maar na de korte termijn wel mee starten
Deze regio heeft ook behoefte aan uitbreidingsplekken voor verstedelijking. De beschikbare ruimte is beperkt. Daarom is het wel van belang om zo snel mogelijk te starten met de eerste voorbereidingen. Met name het neerzetten van randvoorwaarden, zoals de visie op het Binnenveld, is belangrijk. Juist ook om de aanwezige kwaliteit te bewaken en waar nodig te versterken.

Samenwerkingspartners
Gemeente Veenendaal, Gemeente Ede, Gemeente Wageningen, Gemeente Rhenen
Provincie Gelderland, Provincie Utrecht
Waterschap Vallei en Veluwe
Min LNV, Min BZK, Min EZK, Min I&W
Onderwijsinstelling WUR, CHE, AERES groep
Grondeigenaren institutioneel en particulier

Nijmegen-West

Eerste sessie heeft plaatsgevonden met Nijmegen en omliggende gemeenten.

Positionering van het sleutelgebied in de Groene Metropool

Nijmegen en omgeving is één van de 'polycentrische polen' in het verstedelijkingsconcept. De opgave die Nijmegen-West heeft in de Groene Metropool is om nog meer dan nu al het geval is, aanjager te zijn van economische groei. De verwevenheid van wonen, werken en voorzieningen (o.a. kennisinstellingen) moet zorgen voor een ondernemend ecosysteem op Health/High Tech/MKB dat versterkend werkt in de regio. Door de goede verbinding met de andere polen en met de kernen om Nijmegen heen ontstaat een stevig netwerk. Binnen het sleutelgebied bevinden zich de belangrijke gebiedsontwikkelingen in het kader van de NOVI en de Woondeal: Stationsomgeving en de Kanaalzone-Zuid (inclusief Winkelsteeg) en de verstedelijkingscorridor naar Beuningen, Wijchen en Malden. Het studiegebied voor het sleutelgebied Nijmegen-West omhelst de ontwikkelingen in de stad Nijmegen en de omliggende kernen Weurt-Beuningen, Wijchen, Malden.

Beoogd programma

Nijmegen staat landelijk in de top drie regio's met het hoogste percentage woningtekort. Met de ontwikkeling van onder andere Nijmegen-West moet daar verandering in komen en het tekort worden ingelopen. In Nijmegen-West vindt een groei wonen en van werkgelegenheid plaats tot 2040.

De ruimte die nodig is voor de extra woningen en banen wordt gevonden in de gebieden Waalsprong, Waalfront, Centrum / Stationsomgeving, Kanaalzone-Zuid en Heyendaal en als het om werk gaat in de sectoren Health en Hightech. Cruciaal is de verbinding met campus Heyendaal en de transformatie van de gebieden Centrum / Stationsomgeving en Kanaalzone-Zuid. Hier zal een transformatie plaatsvinden naar wonen en werken en wordt een vitaal stadsdeel gebouwd dat zorgt dat aanwezige barrières worden geslecht zoals die er zijn bij het station en de Kanaalzone. Samenwerking tussen de gemeenten Heumen, Wijchen, Beuningen en Nijmegen kan in de zone ten westen van de A73 leiden tot versterking van het landschap en biedt bewoners een aantrekkelijk uitloopgebied. Het versterken van de HOV-verbindingen en de realisatie van hubs aan de randen van de stad op het grensvlak van de gemeenten en Nijmegen met Nijmegen Centraal leidt tot een betere bereikbaarheid en de gehele regio.

Leefomgeving

In de verstedelijkingsstrategie streven we ernaar om deze groei binnen de huidige stad te laten plaatsvinden. Zo blijft het mooie landschap rondom het stedelijk gebied intact. Bovendien blijft met groei en verdichting het draagvlak voor een goed voorzieningenniveau in de stad in stand. Door functiemenging en slimme combinaties blijft de stad (en de omliggende regio) aantrekkelijk om te wonen en te verblijven. Het groen komt van buiten de stad als aders de stad in. Daarmee is er ruimte voor biodiversiteit en kunnen we de gevolgen van de klimaatverandering opvangen. Tussen de verstedelijkingsopgaven ligt er een opgave om een aantrekkelijke groene verbinding te realiseren die zich uitstrekt van de Overasseltse en Haterse vennen in Heumen tot aan de Waaluiterwaarden tussen Weurt en Beuningen. Deze groene corridor vormt het uitloopgebied van de te intensiveren gebieden in Nijmegen, Beuningen en Wijchen en Heumen.

Wonen

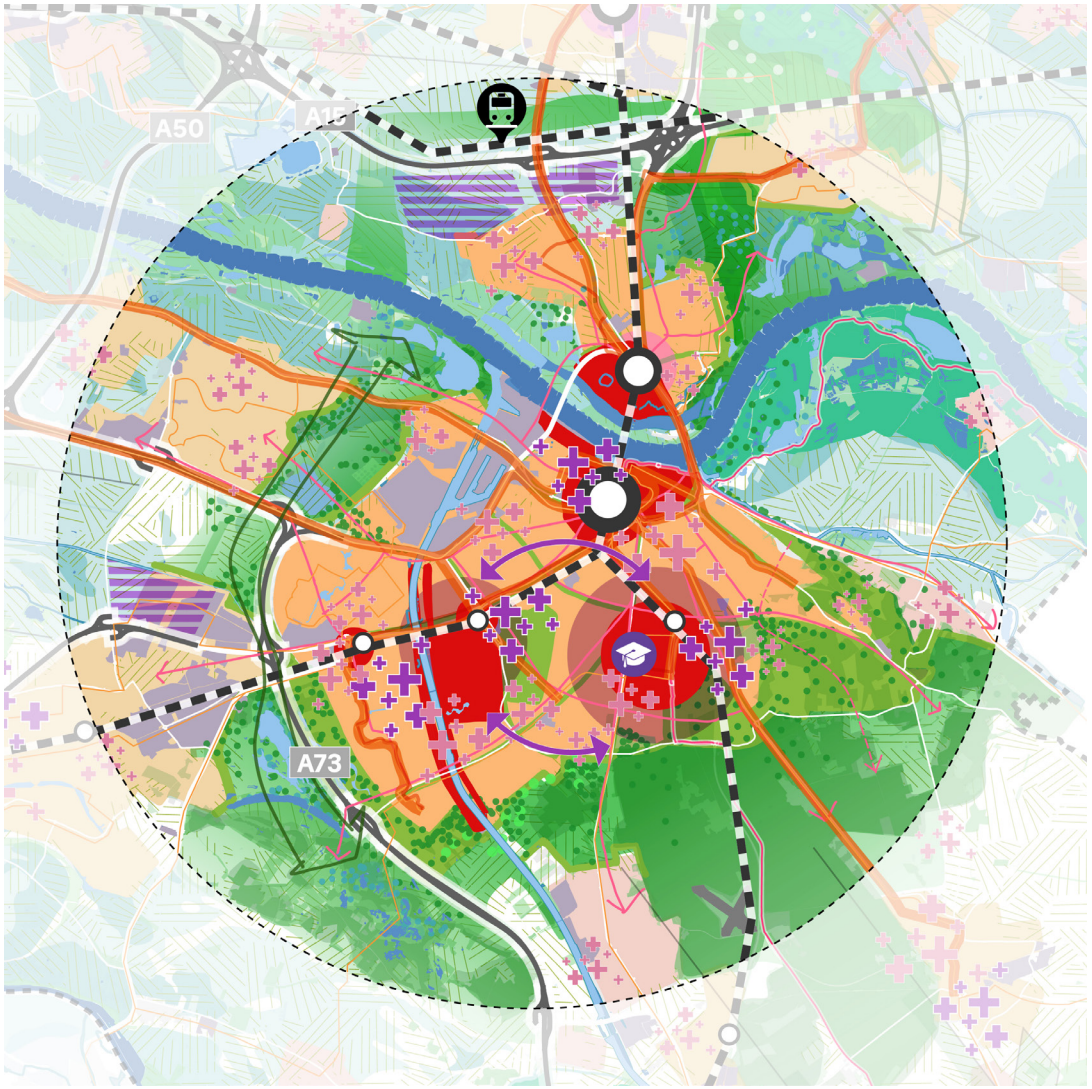
Binnen de groeiopgave wordt gewerkt aan gemengde wijken met een goede mix van woningtypen en woonvormen die passen bij de leefwijzen en behoeften van mensen. De Kanaalzone-Zuid biedt naast een flinke toevoeging aan de woningvoorraad van zo'n 3.000 woningen ook kansen om een stap te zetten naar een

meer vitaal en verbonden Nijmegen-West. In totaal realiseren we rondom het station 2.000 nieuwe woningen. Naast de nieuwe plekken voor woningbouw versterken we de wijken rondom het kanaal met woningbouw en meer functiemenging (Neerbosch-Oost, Lindenholt, Dukenburg, Hatert). In Beuningen staan tot 2040 nog eens 2.000 woningen gepland, o.a. in de randen van Weurt en Beuningen. In Heumen worden aan het kanaal 650 woningen gepland en in het centrum van Malden circa 150 woningen tot 2030. Ook Wijchen blijft groeien.

In de kernen rondom Nijmegen ligt het accent meer op compact wonen. Aan de randen van het landschap ligt het accent juist op nieuwe woonvormen, zoals nieuwe woonboerderijen en landgoederen. Hier wordt tegelijkertijd gewerkt aan landschapsversterking en het woningbouwvraagstuk. We maken deze toekomstbestendig en maken de koppeling met vraagstukken op het terrein van welzijn, zorg, inkomen, werk, gezondheid, leefbaarheid en veiligheid.

Mobiliteit

Nijmegen-West biedt volop ruimte aan voetgangers en fietsers. Met een sterk openbaar vervoer en fietsnetwerk houden we de stad en de regio leefbaar en bereikbaar. Daarnaast willen we

Sleutelgebied Nijmegen-West. Voor de legenda, zie p. 17

hubs ontwikkelen aan de stadsranden, zoals onder andere in de Gelderse Bereikbaarheidsvisie staat. Stedelijke verdichting met hoogbouw plannen we vooral rond de openbaar vervoersknopen. Nijmegen Centraal en station Heyendaal worden gerenoveerd en station Dukenburg is in beeld voor vernieuwing. Op deze stationslocaties streven we naar verdichting van wonen, werken, onderwijs en dienstverlening in combinatie met een multimodaal vervoersknooppunt, waarbij we de nadruk leggen op fiets- en OV-gebruik. Onderzocht moet worden of de HOV-corridor naar Druten via Beuningen, Cuijk – Wijchen – Nijmegen en Malden – Nijmegen een belangrijke rol kan spelen in de verstedelijkingsopgave.

Economie

Door de verstedelijkingsopgave worden economische kansen beter benut. De regio vormt de motor van de economische groei. We hebben economisch sterke sectoren in de stedelijke knooppunten, maar we hebben ook dringend behoefte aan meer werkgelegenheid, zowel voor hooggeschoolden als voor praktisch werkenden. Nijmegen–West investeert in uitstraling, kwaliteit en groei van de campussen, omdat de campus dé plek is voor innovatie en de plek waar nieuwe bedrijvigheid in Health en Hightech en MKB ontstaat. De benodigde ruimte voor een goed vestigingsklimaat vinden we door nieuwe werklocaties te ontwikkelen en bestaande locaties te herstructureren, te intensiveren of te transformeren. In de stationsomgeving creëren we ca. 15.000-20.000 m2 aan ruimte voor kantoren, hotels, winkels, maatschappelijke voorzieningen en een congrescentrum. Aan de westkant van station wijkt het oude UWV-kantoor voor duurzame hoogbouw met woningen en economische functies. Winkelsteeg zal als een van de belangrijke werklocaties in Nijmegen als derde brandpunt gaan functioneren. Economisch kan Winkelsteeg meer van zijn centrale ligging profiteren met een nieuwe profilering, meer gericht op functies voor én in de regio. Winkelsteeg versterkt daarmee het voorzieningenniveau in dit deel van de stad. Er wordt ingezet op meer arbeidsintensieve bedrijvigheid wat meer banen betekent voor de omliggende wijken, de stad en regio. Hierbij is het behouden en versterken van bedrijventerreinen in nabijheid van de woonwijken een belangrijke opgave. In het sleutelgebied willen we onderzoeken waar en hoeveel bedrijventerreinen er nog kunnen landen.

Dilemma's, kansen en risico's

De binnenstedelijke ontwikkeling is complex door de vaak relatief kleine plots met hoge dichtheden, complexiteit in infrastructuur, hoge tijdelijke kosten voor o.a. bouwlogistiek en de gewenste kwalitatieve parkeeroplossingen in combinatie met het aandeel betaalbare woningen. Bij binnenstedelijke ontwikkeling zijn er vaak relatief hoge verwervingskosten, omdat veel gronden al een stedelijke functie kennen, mogelijke saneringsrisico's samenhangend met eerdere economische activiteiten en eventuele hindercontouren met betrekking tot onder andere veiligheid, geluid en geur.
De opgaven op het gebied van duurzame mobiliteit, duurzaamheid, klimaatadaptatie en circulair, natuurinclusief en aardgasvrij bouwen zijn aanzienlijk. Het vergt nader onderzoek hoe deze ambities haalbaar gemaakt kunnen worden. Ook de voorzieningen die nodig zijn voor sociaaleconomische versterking van de leefbaarheid vragen om extra investeringsruimte en om het slim koppelen van opgaven. Er wordt ingezet op betere verbindingen en prettigere routes voor voetgangers en fietsers. Om de wijken en het landschap beter met elkaar te verbinden zijn deze routes essentieel.

Kansen

De bevolkingssamenstelling in Nijmegen-West zal meer divers worden. Zo zal bijvoorbeeld een groot aandeel van de woningen uit het betaalbare en sociale segment bestaan. Dat is belangrijk voor de stad. Voor de binnenstedelijke inbreidingslocaties is het niet nodig om geheel nieuwe infrastructuur en voorzieningen aan te brengen. Bestaande infrastructuur en voorzieningen kunnen beter worden benut en mensen kunnen op fietsafstand alle voorzieningen in de stad bereiken. In de binnenstedelijke gebieden kan worden ingezet op leer-werkinitiatieven die mensen met afstand tot

de arbeidsmarkt een kans bieden om aan het werk te gaan. Aan de randen van de kernen rondom Nijmegen liggen kansen voor andere woonmilieus. Daarmee bieden we met elkaar een divers woonprogramma aan.

Tijdlijn tot 2040

Doorlooptijd woningbouwplannen
Nijmegen bouwt tot 2030 in de Waalsprong nog 6.000 woningen en in het Waalfront 1.500 woningen. Beuningen, Wijchen en Heumen bouwen in die periode nog bijna 4.500 woningen.

Doorlooptijd aanvullend deel strategie
In totaal realiseren we rondom het station 2.000 nieuwe woningen. In de Kanaalzone-Zuid is ruimte voor 3.000 woningen waar zeker 15 jaar voor nodig is om tot realisatie te komen. In de wijken rondom het kanaal en in de rest van de stad is er nog capaciteit van ongeveer 4.500-7.000 woningen. De grootte van de ontwikkelgebieden biedt kansen voor verschillende woon-werkmilieus met ieder zijn eigen karakteristieken. Beuningen, Wijchen en Heumen bouwen in de periode na 2030 nog bijna 1.200 woningen.

Wat is er nodig?
In de gebiedsuitwerking van Nijmegen-West onderzoeken we de volgende keuzes als het gaat om ingrepen en investeringen.

Het Programma Hoogfrequent Spoorvervoer (PHS) gaat de lijn Schiphol-Nijmegen verstevigen. Daardoor rijden er meer treinen, wordt de dienstregeling betrouwbaarder en lossen we knelpunten op het spoor op. Om dit te accommoderen is een volledige renovatie van het station Nijmegen Centraal noodzakelijk naar een innovatieve hub met een hoge verblijfskwaliteit. Vooruitlopend op de verdere verstedelijking moet onderzocht worden of er een hoogwaardige openbaar vervoerverbinding naar Druten/ Beuningen gerealiseerd kan worden en wat dat oplevert. Ook andere HOV-corridors verdienen aandacht net als fietsroutes en een aantal andere regionale bereikbaarheidsopgaven. Tegelijkertijd zorgen de elektrificatie van de Maaslijn Nijmegen-Roermond en de renovatie van station Heyendaal voor een betere toestroom naar campus Heyendaal.

Versnellingsmogelijkheden
Versnellingsmogelijkheden zijn er in de NOVI-Woondealprojecten Stationsomgeving en Kanaalzone en in Beuningen.

Welke samenwerkingspartners zijn hiervoor nodig?
Om de plannen te realiseren, is het nodig dat het Rijk, Provincie Gelderland, NS, ProRail, het bedrijfsleven, de onderwijsinstellingen en gemeente Beuningen, Wijchen, Heumen en Nijmegen als partners optrekken. Zo komen we tegemoet aan de opgaven waar we samen voor staan in de verstedelijkingsstrategie.
Op stedelijk en (inter)nationaal schaalniveau zijn ook de Novio Tech Campus en de universiteitscampus Heyendaal belangrijke economische dragers en bieden ze kansen voor versterking van een triple helix model (samenwerking tussen bedrijfsleven, overheid en onderwijs) gericht op innovatie.

Foodvalley-Noord

Tekst onder voorbehoud. Nieuwe versie volgt na verwerking uitkomsten van de eerste ambtelijke sessie (22/6)

Positionering van Foodvalley-Noord in de Groene Metropool

Foodvalley-Noord omvat de gemeenten Barneveld, Nijkerk, Renswoude, Scherpenzeel en het noordelijke deel van de gemeente Ede. De gemeenten Barneveld en Nijkerk overlappen met de regio Amersfoort, waar nu het Ontwikkelbeeld Amersfoort voor wordt opgesteld. Foodvalley-Noord kenmerkt zich door de aanwezigheid van de Gelderse Vallei met het Groene Valleilint en grootschalige landbouwgebieden. Ten westen ligt de stad Amersfoort, waarmee de gemeente Nijkerk sterke relaties heeft, en ten oosten grenst het gebied aan de Veluwe. Met de A1-corridor, de Valleilijn, de A30 en de A28 is Foodvalley-Noord goed verbonden in noord-zuidelijke en oost-westelijke richting. Economisch gezien heeft Foodvalley-Noord een sterke band met Foodvalley-Zuid, gezien het belang van de sector 'Food'.

Per bouwsteen is een voorzet voor de onderzoeksagenda gegeven.

Leefomgeving

In de Gelderse Vallei, als stroomgebied tussen de Veluwe en de Utrechtse Heuvelrug, kunnen waterberging (sponswerking), recreatie en natuur gecombineerd worden. Hier ligt de uitdaging om dit te ontwikkelen tot een robuust beekdallandschap in een landbouwgebied met duurzaam beekbeheer. Hier, maar ook in de flanklandbouwgebieden, speelt de landbouwtransitie. Het ontwikkelen van circulaire, natuurinclusieve landbouw binnen de randvoorwaarden van een duurzaam bodem- en watersysteem moet verder verkend worden. Ook de stikstofdepositie, nabij (Natura2000-) natuurgebieden is een aandachtspunt. Dichterbij de kernen speelt het belang van behoud en versterking van groene buffers, zodat kernen niet aan elkaar groeien. De ruimte tussen Nijkerk, Nijkerkerveen, Hoevelaken en Amersfoort is een kwetsbaar gebied, gezien de huidige versnippering. Tot slot is er ruimte nodig voor energieopwekking, waarvoor zones langs de A1 en A28 in beeld komen.

Mobiliteit

Met de A1-corridor, de A28, de A30 en de Valleilijn zijn de grotere kernen goed verbonden. Met name de verbindingen richting Amersfoort en Ede worden veel gebruikt. Barneveld heeft een grote inkomende pendel, vanwege Harselaar. Aandachtspunt is het aandeel van openbaar vervoer en (elektrische) fietsen, zowel voor bestaande kernen als potentiële nieuwe ontwikkellocaties. Een aanpak voor sluipverkeer door kernen hoort daar ook bij. Daarnaast lopen er meerdere initiatieven, zoals de verbreding van de A1, nieuwe stations als Stroe, een mogelijke railterminal en een verkenning naar een ringweg voor Barneveld. Tot slot zijn er nog knelpunten die moeten worden opgelost, zoals de aansluiting A1-A30 en knooppunt Hoevelaken.

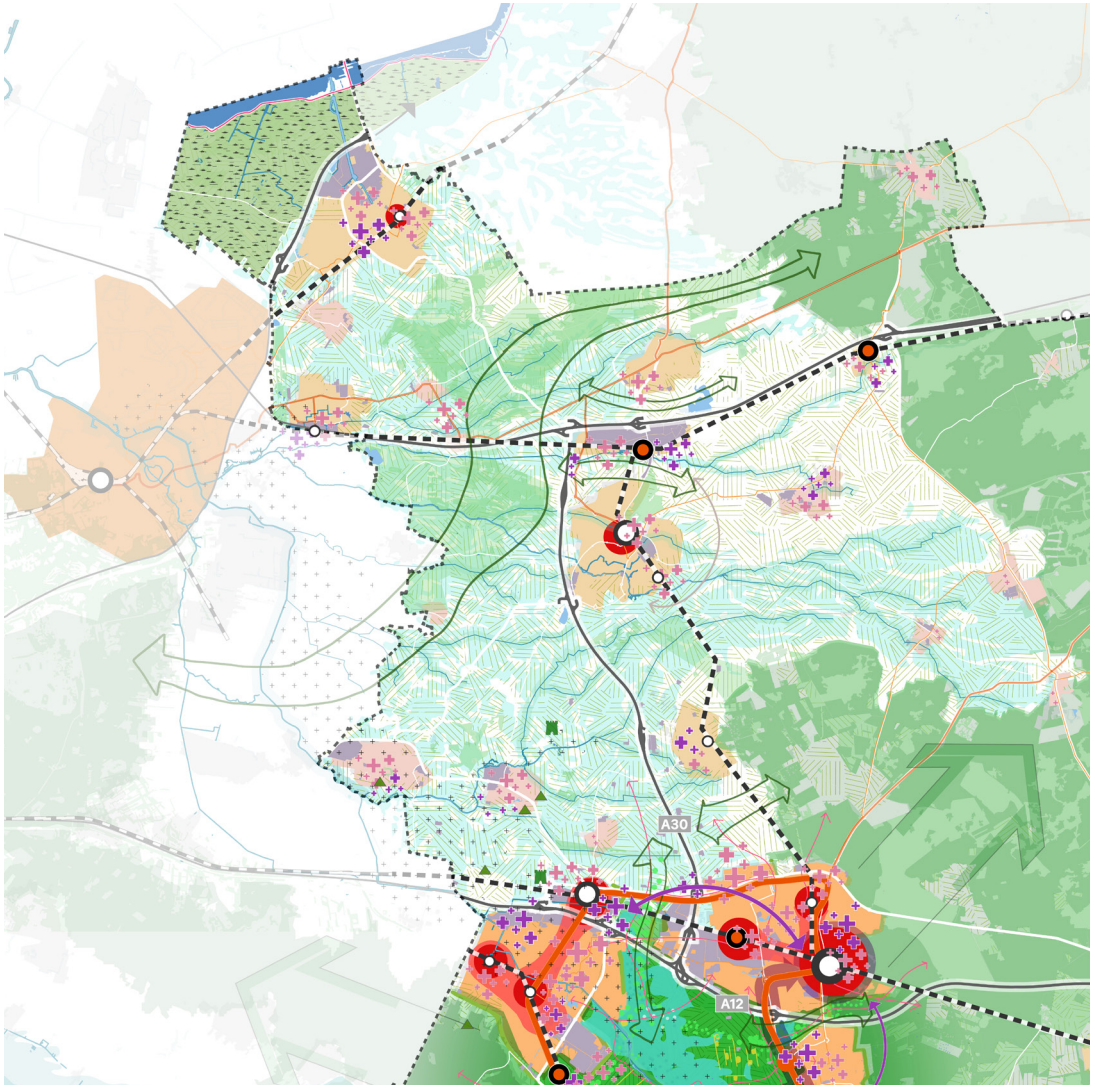
Economie

Landbouw, specifiek de intensieve veehouderij, is een belangrijke economische drager in dit gebied en leidt tot complexe ruimtelijke opgaven. Op meerdere niveaus wordt er gewerkt aan dit thema, zoals het nationaal programma Landelijk Gebied (NP LG), de Landelijke beëindigingsregeling veehouderij (Lbv) en de Startnotitie voor het Landbouwperspectief in de Foodvalley. Met name de Lbv gaat grote gevolgen hebben voor de landbouwstructuur en vitaliteit van veedichte gebieden als Foodvalley-Noord.
Ten tweede speelt de ruimte voor bedrijventerreinen een vraagstuk. Het deelgebied levert al een fors aandeel met Harselaar en bedrijventerreinen in Nijkerk en Hoevelaken. De ruimtevraag richting 2040 moet nog verdeeld worden tussen Foodvalley-Noord en Zuid, waarbij de balans tussen woningen en banen en de clustering van bedrijventerreinen langs de A1 onderzocht moeten worden.

Wonen

De belangrijkste uitdaging voor de gebiedsuitwerking is de afstemming tussen de

verstedelijkingsstrategie en het Ontwikkelbeeld Amersfoort. Hier is sprake van een nauwe vervlechting, onder meer vanwege de gezamenlijke Woondeal en afstemming over de te beleggen opgave. Daarnaast is het van belang om bij het kiezen van potentiële ontwikkellocaties de potentie van de stations en nog beschikbare ruimte in de regiokernen goed te benutten, terwijl ook de vitaliteit van lokale kernen een belangrijk aandachtspunt is.

Deelgebied Foodvalley-Noord. Voor de legenda, zie p. 17

De Liemers

Voor dit deelgebied hebben nog geen ambtelijke / bestuurlijke sessies plaatsgevonden.
Dit betreft een voorzet, die tijdens de sessies aangevuld en bevestigd kan worden.

Positionering van de Liemers in de Groene Metropool
De Liemers omvat de gemeenten Doesburg, Duiven, Montferland, Westervoort, omgeven door de rivieren de Nederrijn en de IJssel. Via de A12-corridor zijn de gemeenten Duiven, Montferland, Westervoort en Zevenaar goed verbonden met Arnhem, waardoor de woningmarkten van deze regiokernen ook een sterke relatie hebben met Arnhem als polycentrische pool. De verdere ontwikkeling van Arnhem-Oost zal hier ook een impact op hebben. Zowel Doesburg als lokale kernen in de overige gemeenten liggen meer afgelegen in open landbouwgebieden en de Gelderse Poort.

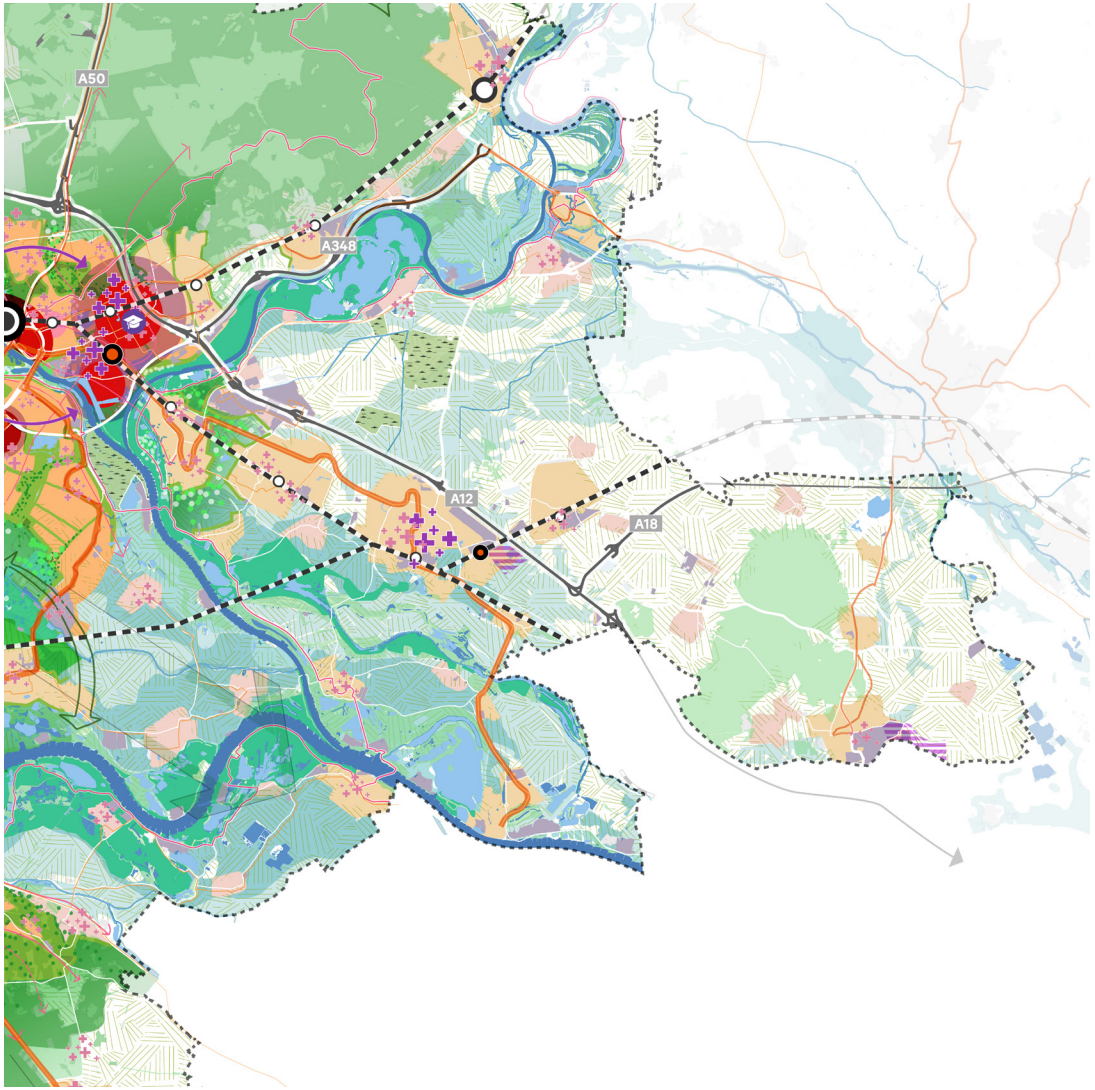
Per bouwsteen is een voorzet voor de onderzoeksagenda gegeven.

Leefomgeving
Het watersysteem speelt een grote rol in de Liemers. Het systeem van de weteringen biedt kansen voor een ecologische en hydrologische impuls. Langs de rivieren kan waterveiligheid, natuurontwikkeling, duurzame landbouw en (extensieve) recreatie gecombineerd worden, waar al aan gewerkt wordt in het Rivierklimaatpark IJsselpoort en de Gelderse Poort. Ook liggen hier kansen voor de inpassing van woongebieden en bedrijvigheid. Met name langs de A12-corridor rond Westervoort en Duiven zijn groene buffers van groot (lokaal) belang. Deze moeten behouden en versterkt worden om lineaire ontwikkelingen langs de A12 te voorkomen. Langs de rivieren kan waterveiligheid, natuurontwikkeling, duurzame landbouw en (extensieve) recreatie gecombineerd worden, waar al aan gewerkt wordt in het Rivierklimaatpark IJsselpoort en de Gelderse Poort. Ook liggen hier kansen voor de inpassing van woongebieden en bedrijvigheid. Tot slot gaat de landbouwtransitie hier een grote rol spelen.

Mobiliteit
In oost-westelijke richting is de A12-corridor belangrijk, waarbij de stations mogelijkheden bieden voor de ontsluiting van nieuwe woon- en werkgebieden. De A12-corridor als Goederencorridor-Oost speelt tevens een belangrijke rol voor Liemers als Logistics Valley. Hier ligt bij Arnhem een knelpunt voor de capaciteit voor personen- en goederenvervoer. Voor de oost-westelijke verbinding is ook de MIRT-verkenning ViA15 van groot belang om de wegen rondom Arnhem te ontlasten en zo de regionale bereikbaarheid te verbeteren. Momenteel moet het tracébesluit beter gemotiveerd of aangepast worden, vanwege de stikstofuitstoot nabij beschermde natuurgebieden. Tot slot is de bereikbaarheid van lokale kernen zonder treinstation een aandachtspunt.

Economie
De verdere ontwikkeling van Logistics Valley is onderdeel van het economisch profiel van de Liemers. Hier spelen kwesties rondom de ruimte voor bedrijventerreinen, verduurzaming van transport in combinatie met energieopwekking en de hoeveelheid banen. Ten tweede speelt de landbouwtransitie een grote rol, waarbij landbouwers deels op zoek moeten naar nieuwe verdienmodellen bij de transitie naar duurzame landbouw.

Wonen
Waterveiligheid bij potentiële nieuwe locaties is een belangrijk aandachtspunt. De bestaande kernen liggen immers op de hogere oeverwallen en het gebied kent veel watergangen. Daarnaast hebben enkele gemeenten weinig ruimte, zoals Westervoort, waardoor de nadruk op binnenstedelijk bouwen komt te liggen. Hier ligt de uitdaging om het bouwtempo te versnellen voor de komende vijf à tien jaar. In de lokale kernen speelt vitaliteit een grote rol, vanwege vergrijzing (o.a. in Doesburg).

Deelgebied De Liemers. Voor de legenda, zie p. 17

Middengebied Arnhem-Nijmegen

Tekst onder voorbehoud. Nieuwe versie volgt na verwerking uitkomsten van de eerste ambtelijke sessie (23/6)

Positionering van het Middengebied Arnhem-Nijmegen in de Groene Metropool
Het Middengebied Arnhem-Nijmegen beslaat de gemeenten Lingewaard en Overbetuwe, gelegen tussen de stedelijke gebieden van Arnhem en Nijmegen. Ook het stedelijk gebied van Wageningen en Ede is nabij. In het hart van de Groene Metropoolregio vertegenwoordigt het Middengebied waarden die van belang zijn voor deze steden en voor de hele regio. De ligging in de Groene Metropool is enerzijds strategisch en anderzijds kwetsbaar, aangezien de stedelijke gebieden uitbreiden en intensiveren.

Het Middengebied biedt mogelijkheden om deze positie te benutten en bij te dragen aan regionale ontwikkeling met een goede leefkwaliteit, voor nu én duurzaam voor de toekomst. Sterk vanwege het dorpse vitale karakter en de groene buffer met o.a. Park Lingezegen en de uiterwaarden.

Integrale groei is dé kans om het gebied te versterken en tevens te functioneren als een 'dynamische contramal' voor intensivering van de nabije steden, mits randvoorwaarden omtrent landschap, mobiliteit, vitaliteit en economie op orde zijn. Al deze thema's hangen immers met elkaar samen en komen in het Middengebied vlak bij elkaar. Om synergie te bereiken en afwenteleffecten te voorkomen vereist dit een balans tussen alle vormen van verstedelijking. Te midden van de drie stedelijke gebieden van de Groene Metropool biedt de kwaliteit en positie van het Middengebied mogelijkheden voor de regio, zeker als er integrale regie en flankerend beleid toegepast wordt.

Per bouwsteen is een voorzet voor de onderzoeksagenda gegeven, op basis van de eerste verkennende sessie, met consultatie van strategische agenda en Omgevingsvisies.

Leefomgeving
Het karakter van het Middengebied is gevormd door ligging in het rivierenlandschap, waarbij oost-west structuren als ruggengraat functioneren. De Linge is een belangrijke 'backbone' met kansen om waterberging, waterkwaliteit, recreatie en natuur te combineren. Daarnaast zijn de Nederrijn, het Pannerdensch Kanaal en de Waal belangrijke structurerende elementen.
De dijkzones en uiterwaarden zijn van belang vanwege waterveiligheid, natuur, recreatie en mobiliteit. Voor Park Lingezegen liggen er kansen om het landschapspark uit te breiden. De aangrenzende nieuwe landschapszones (Knoop 38 en Danenberg) kunnen de verstedelijking inbedden. Dergelijke landschappelijke zones met ecologische corridors richting de uiterwaarden, waarbij ook ruimte wordt gecreëerd voor o.a. natuur en recreatie, houden het gebied leefbaar. Voor de landbouw in zowel de open kommen als op de oeverwallen ligt daarbij het vraagstuk voor de ontwikkeling naar meer natuurinclusieve landbouw en een duurzaam water- en bodembeleid en landschapsbeheer (ook als kans om toekomstbestendig om te gaan met stikstof).

Grootschalige energieopwekking wordt geclusterd langs de A15 als energiecorridor. We lossen dit meervoudig op; langs deze corridor ontstaat een afwisselend beeld van energielandschappen, natuurgebieden en woon- of werkgebieden.

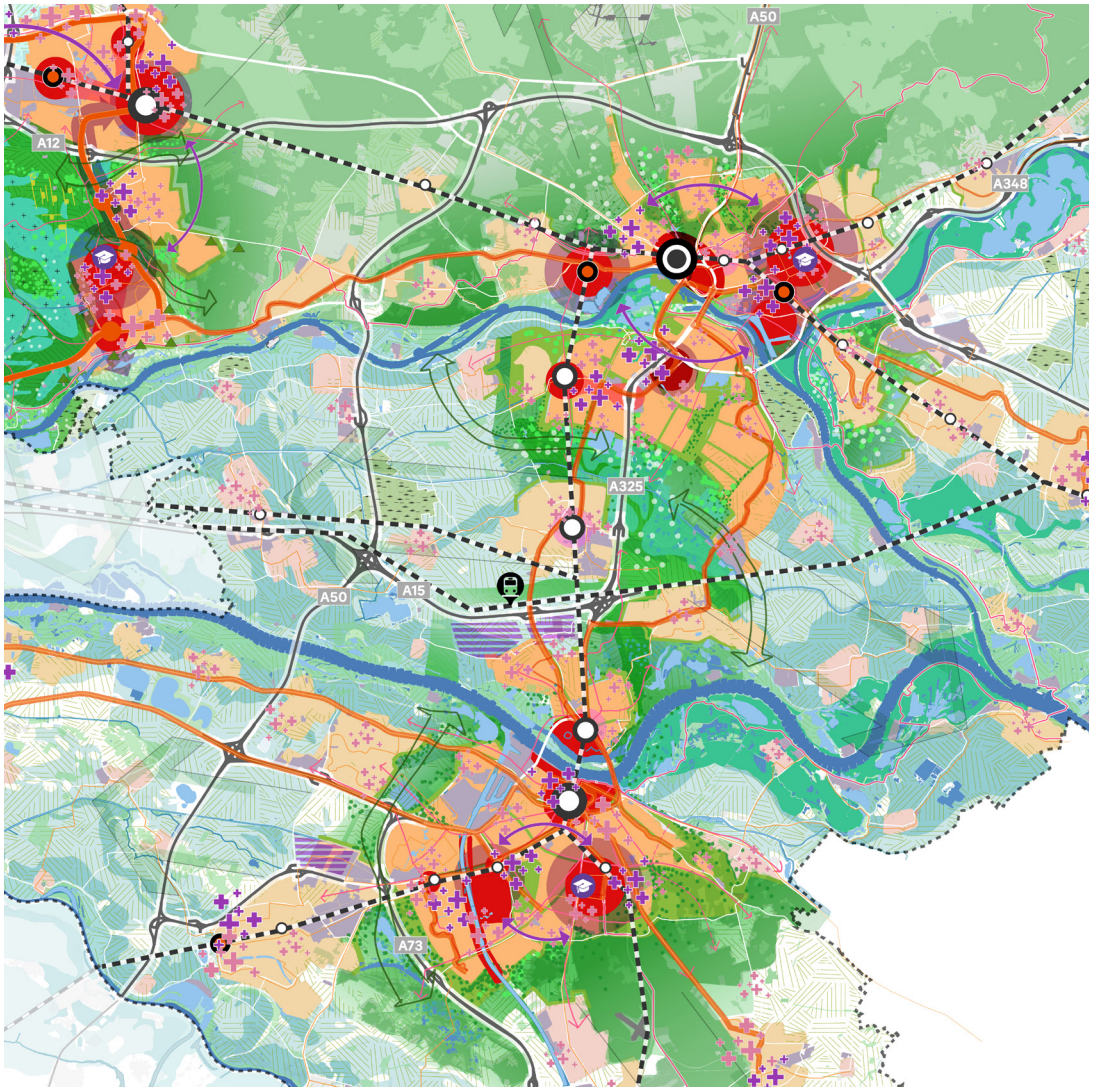
Mobiliteit
De Betuweroute en de A15 (straks doorgetrokken naar A12) maken deel uit van een belangrijke Europese corridor van Rotterdam naar Ruhrgebied. De A50, A325 en het spoor Arnhem-Elst-Nijmegen zijn de belangrijkste noord-zuidverbindingen. De bereikbaarheid van het Middengebied staat onder druk, dit kan negatieve effecten hebben op de vitaliteit en leefbaarheid in de kernen. Voorkomen moet daarom worden dat er (op lange termijn) knelpunten blijven bestaan in het netwerk van fiets, ov en auto, o.a. door het overbelast raken van A325 en spoor én het vooralsnog niet doortrekken van de A15. Vanwege de noodzaak om Middengebied bereikbaar en leefbaar te houden, zoeken we naar manieren om dergelijke verbindingen te versterken.

Tevens moet inrichting van de leefomgeving een gedragsverandering stimuleren, zodat de hoge autoafhankelijkheid wordt aangepakt en bereikbaarheid verbetert. Denk bijvoorbeeld aan:

- Nieuwe woon- en werklocaties rondom de Betuwelijn die duurzaam ontsloten kunnen worden, via bestaande stations (Zetten-Andelst), mogelijk ook potentie voor nieuwe stations (Valburg);
- Het creëren van nieuwe (snel)fietsroutes naar de drie steden, inclusief het versterken van goede oost-west-verbindingen, o.a. in de Linge-zone (incl. Lingekruising bij de A325);
- Het behoud van busverbindingen met de (kleinere) dorpen.

Economie

Het Middengebied biedt ruimte voor het versterken en behouden van een sterk ondernemers- en vestigingsklimaat. Zodat het huidige bedrijfsleven optimaal kan ondernemen en innoveren. En nieuwe bedrijvigheid wordt aangetrokken die passend en versterkend is voor het Middengebied. Deze ruimte voor economie zoeken we op en aansluitend op bedrijventerreinen, met o.a. de logistieke hotspot bij Knoop 38 en het agribusiness-cluster rondom NEXTgarden (tevens energiehub). Naast werkgelegenheid op bedrijventerreinen, willen we de economie versterken en verbreden naar de

Deelgebied Middengebied Arnhem-Nijmegen. Voor de legenda, zie p. 17

kernen. Door in te zetten op het versterken van dorpscentra en voorzieningen (vitale kernen), vanwege het belang dat deze centra (met veel detailhandel, horeca, dienstverlening en andere voorzieningen) hebben voor de leefbaarheid van het gebied. Tevens door extra inzet te plegen op gemengde gebieden (rondom OV-knooppunten) en de recreatieve en toeristische potentie van de Betuwe.

Wonen
Vitale steden en kernen is een kwaliteit en kans in het Middengebied. Het vraagt dat bestaande wijken meer toekomstbestendig en duurzaam worden en woningen op sommige plekken nog beter gaan voldoen aan actuele woonwensen. Groei in de intermediaire zone tussen Arnhem en Nijmegen (in en rondom Elst, Huissen en Bemmel), kan ook bijdragen aan het versterken van landschappelijke buffers. Buiten deze zone zijn er meerdere kleine kernen waar de vitaliteit op het spel staat. Verbeteren bereikbaarheid en lokale organische groei zijn daar belangrijke thema's.

In Overbetuwe is het kansrijk om grotere kernen aan de westzijde, Heteren en Zetten, ook voor de regionale behoefte in de Groene Metropool (Arnhem-Nijmegen-Foodvalley) te laten groeien. Zo dragen we bij aan behoud en versterking van voorzieningen in leefbare kernen met een dorps karakter. Dit in combinatie met (benutten of versterken van) duurzame mobiliteitsoplossingen om de relatie met Foodvalley en Rivierenland verder te versterken.
In Lingewaard kan woningbouw in Gendt bijdragen aan het op peil houden van vitaliteit en voorzieningenniveau in de eigen en de omliggende kleinere kernen.

Rijk van Nijmegen

Voor dit deelgebied hebben nog geen ambtelijke / bestuurlijke sessies plaatsgevonden.
Dit betreft een voorzet, die tijdens de sessies aangevuld en bevestigd kan worden.

Positionering van het Rijk van Nijmegen in de Groene Metropool
Tot het Rijk van Nijmegen behoren de gemeenten Berg en Dal, Beuningen, Druten, Heumen, Nijmegen, Mook en Middelaar en Wijchen. De ligging tussen de rivieren Waal en Maas en de aanwezigheid van de stuwwal zorgen voor een verscheidenheid aan landschappen: van uiterwaarden tot een heuvelachtig bosgebied. Het landschap biedt mogelijkheden voor een functiecombinatie van woningbouw, landbouw, klimaatadaptatie, biodiversiteit en recreatie (uitloopgebied voor o.a. Nijmegenaren). Als meest zuidelijk gelegen deelgebied heeft het Rijk van Nijmegen – naast de sterke band met Nijmegen – ook economisch belang bij verbindingen met gebieden ten zuiden van de Maas, zoals het Land van Cuijk.

Per bouwsteen is een voorzet voor de onderzoeksagenda gegeven, op basis van de eerste verkennende sessie.

Leefomgeving
Het uitgangspunt is het versterken van de natuurwaarden en het watersysteem in combinatie met energieopwekking en recreatie, in de uiterwaarden en polders. De functiecombinatie biedt veel kansen – onder meer bij de dijkversterkingsopgave voor het tracé Ewijk – Nijmegen – Millingen in combinatie met een fietsroute – maar veroorzaakt ook druk op het landschap, met name vanwege de recreatiebehoefte.

Een tweede onderzoeksvraagstuk betreft het watersysteem: verdroging van natuur en landbouw vraagt om een duurzame watervoorziening met aandacht voor bediening van functies (bijvoorbeeld landbouw in combinatie met fruitteelt) en mogelijkheden om water langer vast te houden. Ten westen van Nijmegen spelen de weteringen een belangrijke rol in de waterhuishouding in de polders. In de kernen is de hoeveelheid verharding een aandachtspunt in verband met hittestress.

Tot slot is er ruimte nodig voor de energietransitie. De zoekgebieden voor zon en wind uit de RES kunnen gecombineerd worden met andere thema's, zoals de landbouwtransitie, natuurontwikkeling en leefbaarheid. Zandwinplassen kunnen mogelijk gebruikt worden voor drijvende zonnevelden.

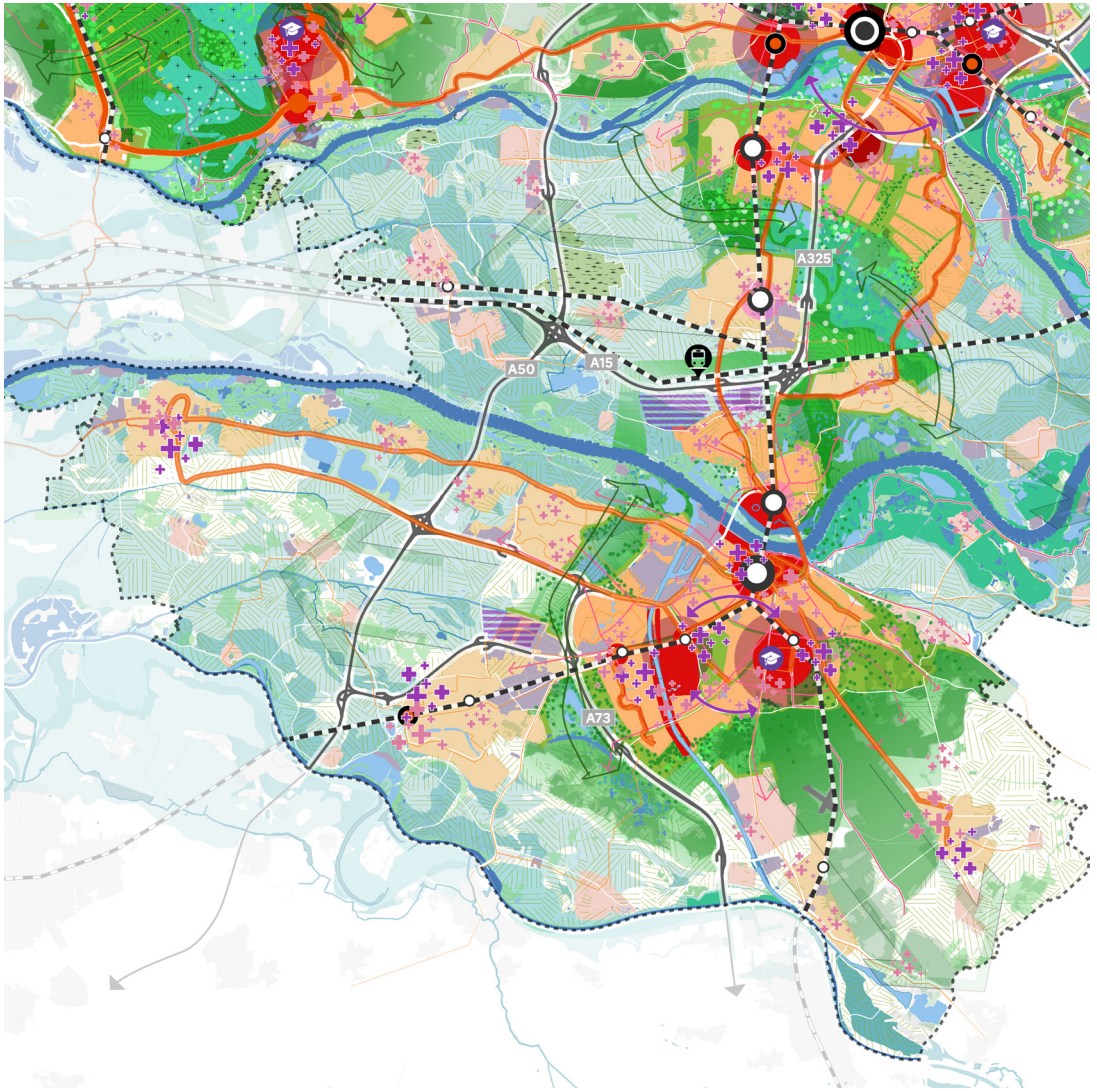
Mobiliteit
Het Rijk van Nijmegen is sterk gericht op de stad Nijmegen als werkgebied en als voorzieningencentrum. Goede openbaar vervoer- en fietsverbindingen vanuit de regiokernen naar Nijmegen zijn van belang voor een goede bereikbaarheid en een transitie naar schone en slimme mobiliteit. Onderzocht moet worden in hoeverre een uitrol/verbetering van het HOV-netwerk (inclusief hubs) mogelijk is en een oplossing vormt, bijvoorbeeld de Rijksweg Heumen en de corridor Druten. Ook wordt verkend welke snelfietspaden gerealiseerd zouden kunnen worden. Daarnaast is er een wens voor HOV tussen Nijmegen, Beek en Duitsland. In de regio wordt al werk gemaakt van snelfietspaden (bijvoorbeeld tussen Mook en Nijmegen), maar ook hier dient nog een verdere uitrol gerealiseerd te worden. Zowel de uitrol van (H)OV als snelfietspaden biedt kansen voor duurzame ontsluiting van potentiële ontwikkellocaties.

Economie
De diversiteit aan landbouwgebieden en de aanwezigheid van de Waal biedt kansen voor de economie. In de komgebieden ten westen van Nijmegen is grootschalige landbouw, op de oeverwallen is tuinbouw en fruitteelt, op de stuwwal bij Groesbeek akkerbouw en in de Ooijpolder is een eerste ontwikkeling zichtbaar richting kringlooplandbouw. Voor al deze gebieden speelt de landbouwtransitie. De Waal, specifiek voor de gemeenten Druten en Nijmegen, biedt kansen voor de circulaire economie in de vorm van watergebonden bedrijvigheid. Hier ligt een

uitdaging rondom de toenemende ruimtevraag richting 2030. Daarvoor zijn kansrijke potentiële ontwikkellocaties voor watergebonden bedrijvigheid geïdentificeerd, die nader onderzocht dienen te worden: het ENGIE-terrein in Nijmegen en de locatie Druten (Drutensche Waarden buitendijks en een potentiële nieuwe ontwikkellocatie).

Wonen

Het Rijk van Nijmegen kenmerkt zich door vitaliteit van de kleinere kernen, de betaalbaarheid van woningen, de transformatiemogelijkheden in deze kernen (Beuningen, Heumen, Berg en Dal, Wijchen en Mook & Middelaar) én de kansen om woningen in te passen in bestaande kernen met behoud en versterking van groenblauwe, landschappelijke structuren. Dat geeft nog wel uitdagingen met betrekking tot fasering en snelheid.

Deelgebied Rijk van Nijmegen. Voor de legenda, zie p. 17

Veluwe

Voor dit deelgebied hebben nog geen ambtelijke / bestuurlijke sessies plaatsgevonden.
Dit betreft een voorzet, die tijdens de sessies aangevuld en bevestigd kan worden.

Positionering van de Veluwe in de Groene Metropool

De Veluwe is één van de grootste natuurgebieden van Nederland en zelfs het grootste Natura2000-gebied op land van Noordwest-Europa. Een deel van dit gebied valt binnen de Groene Metropool. De gemeenten Arnhem, Barneveld, Ede, Renkum, Rheden, Wageningen en Rozendaal grenzen aan de west- en zuidkant van de Veluwe(zoom). Noord-Veluwe valt buiten de Groene Metropool. Voor enkele van deze gemeenten beslaat de Veluwe zelfs het grootste deel van het grondgebied en is het daarmee een belangrijke identiteitsdrager. Naast het landschap zelf gaat het hier nadrukkelijk ook om randen van dit landschap, grenzend aan woongebieden, rivierengebied, vallei, infrastructuur en/of landbouwgebieden. Dit is ook van invloed op de toegankelijkheid van de Veluwe en de verbindingen tussen de Veluwe en andere landschappen, zoals de Utrechtse Heuvelrug via het Binnenveld.

Per bouwsteen is een voorzet voor de onderzoeksagenda gegeven als input voor een eerste sessie over de gebiedsuitwerking.

Leefomgeving

De natuur op de Veluwe staat onder grote druk. Hier liggen meerdere oorzaken aan ten grondslag, zoals vermesting en verzuring door stikstofneerslag, verdroging, versnippering, en verstoring door recreatie. Partners zetten zich momenteel in om de natuur op de Veluwe te versterken; provincie Gelderland , gemeenten, waterschappen ondernemers, grondeigenaren, wetenschappelijke organisaties en natuurbeschermingsorganisaties. De opgaven beperken zich niet tot de Veluwe zelf, maar ook de randen van het gebied: bijvoorbeeld de relatie met de landbouw, het creëren van buffers langs de randen van de Veluwe en het behouden en versterken van verbindingen met andere landschappen. De stikstofopgave in Gelderland is in sterke mate gerelateerd aan de natuur op de Veluwe.

Mobiliteit

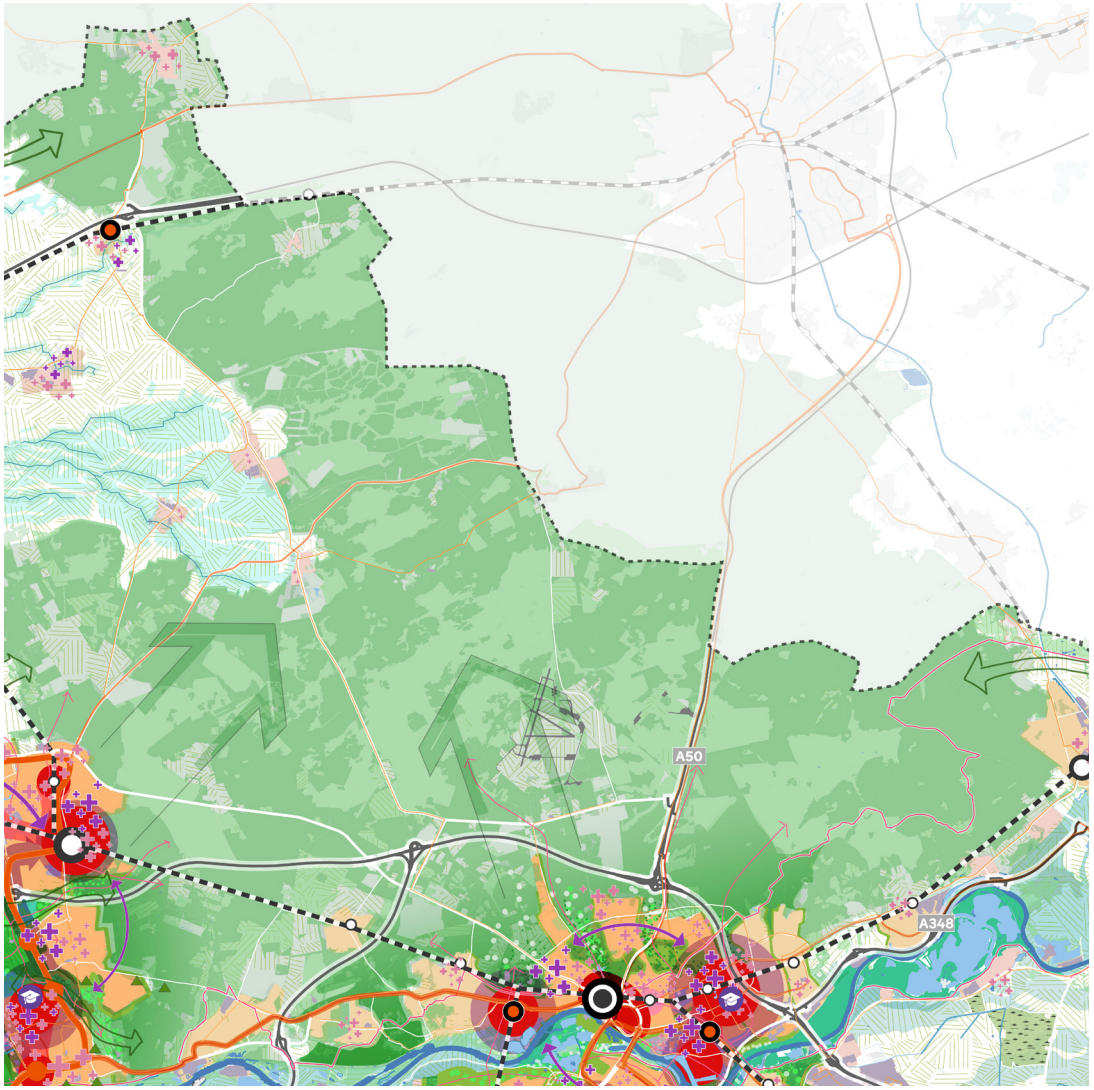
De Veluwe speelt een grote rol als uitloopgebied voor inwoners van de Groene Metropool. De stations aan de randen van de Veluwe en het fiets- en wandelnetwerk kunnen daarin een grote rol spelen als dragers voor schone en slimme mobiliteit en het toegankelijk maken van het gebied voor alle inwoners. Zo kan de recreatiedruk verlicht worden. Ook ligt er een opgave met betrekking tot de barrièrewerking van infrastructuur in verband met het behouden en versterken van ecologische verbindingen.

Economie

De Veluwe is van grote economische waarde voor de Groene Metropool. Dat gaat verder dan inkomsten door toerisme en recreatie. Ook voor het vestigingsklimaat van de Groene Metropool is de instandhouding en versterking van landschappen als de Veluwe van groot belang. Het afwegen van deze economische waarde en de natuurwaarden van de Veluwe is een belangrijke opgave. Om het toerisme op de Veluwe in balans te houden met de natuur, ruimte te bieden aan recreanten en een gezonde recreatiesector, is een opgave.

Wonen

De Veluwe biedt kansen om te wonen in een groen raamwerk. Wel vraagt dat om zorgvuldige omgang met de randen van de Veluwe en het voorkomen van verdere versnippering op de Veluwe zelf. Het behouden van de ‘groene vingers’ tussen de kernen draagt bij aan de identiteit en de biodiversiteit. Daarbij hoort ook het afwegen van passende woonmilieus, dichtheden en mate van verharding. In de kernen rond de Veluwe worden ook extra woningen toegevoegd.

Deelgebied Veluwe. Voor de legenda, zie p. 17

03 Werken met de verstedelijkingsstrategie

Van verstedelijkingsconcept naar een strategie om langjarig samen te werken
In de eerste hoofdstukken is uitgebreid besproken hoe in een intensieve samenwerking tussen de twee regio's, de 26 gemeenten, het Rijk, de provincies Gelderland en Utrecht en de waterschappen ontwerpend onderzoek uitgevoerd. Er is een analyse gemaakt van prognoses voor wonen en werken. Op basis van de uitkomsten is het verstedelijkingsconcept ontwikkeld.
Dit concept laat het kostbare groene raamwerk van de regio zien: de landschappen, de fijne uitloopgebieden en de groene dorpen en steden. De versterking (en waar nodig bescherming) van het groene raamwerk staat voorop. Over die 'groene laag' heen zijn de lagen van economie en economische ontwikkeling gelegd, van de mobiliteitsstructuur zowel bestaand als gewenst (noodzakelijk) en tot slot de laag van het woonprogramma en de werkgebieden. Het verstedelijkingsconcept is opgesteld vanuit de intentie dat alle regiopartners en het Rijk met elkaar van mening zijn dat dit de manier is waarop de Groene Metropool tot groei kan komen.

Een modelmatige doorrekening van dit concept laat zien wat de effecten zijn van het toevoegen van 100.000 woningen en 700 hectare werkgebied in onze regio. De conclusie is dat het gevraagde in principe op deze manier is in te passen op een manier die recht doet aan de uitgangspunten om het groene raamwerk van de regio te versterken. De echte test daarvan gebeurt in de gebiedsuitwerkingen en natuurlijk straks in de praktijk als we te maken krijgen met technische en programmatische vraagstukken, met conjunctuurgolven, et cetera.

Wat is dan nu de volgende stap?
In dit hoofdstuk geven we een doorkijk naar de samenwerking en de gezamenlijke werkwijze in de komende jaren. Dat begint met een schets van de route die tot het eind van dit jaar gemaakt wordt: naar een definitieve verstedelijkingsstrategie met een verstedelijkingsakkoord en een (aanzet tot een) regionale investeringsagenda. Vervolgens wordt beschreven op welke manier de uitwerking en afweging later in het traject op gebiedsniveau gemaakt wordt.

Wat moet de verstedelijkingsstrategie doen?
Nu we een verstedelijkingsconcept en ontwerpprincipes hebben en een eerste opgaveformulering hebben van de gebiedsuitwerkingen, is het goed om scherp te maken wat de verstedelijkingsstrategie voor ons moet doen. Dat geeft immers ook aan waarover we in het vervolgtraject afspraken met elkaar willen maken.

- Voorop staat dat de verstedelijkingsstrategie de verstedelijking die zich voordoet in onze regio, zo goed mogelijk faciliteert. Er staat niet voor niets 'als die zich voordoet'. Dat kan stoppen bij bijvoorbeeld 80.000 woningen en 500.000 m^2 aan werklocaties; dat kan ook doorgaan tot 125.000 woningen en 750.000 m^2 aan werklocaties.
- We doen het dus adaptief en reageren adequaat op wat er gebeurt: we durven te stoppen met bouwen en we durven ook een been bij te trekken om extra groei te faciliteren als dat moet.
- We maken regionale afspraken over de realisatie van een minimaal aantal betaalbare woningen gedurende de hele looptijd van de strategie.
- We maken afspraken over een regionale

investeringsstrategie: met elkaar en het Rijk (publiek- publiek) en liefst in vervolg daarop ook met de marktpartijen (publiek – privaat). Het gaat om het maken van langjarige afspraken met elkaar door conjunctuurgolven heen. Het zoet en het zuur zitten er allebei in.
- Het naar voren durven halen en naar achteren durven schuiven van capaciteit: doel is om op tempo te blijven met aantallen. Soms moet je ook gewoon tegen elkaar zeggen 'op deze plek lukt het (nu) niet'.
- Bespreken wat de 'aorta' van de strategie is (zoals bij Dominoday); we willen ervoor zorgen dat de strategie en de benodigde productie en ontwikkeling steeds doorloopt ook als zich meerdere tegenvallers voordoen.
- In de gebiedsuitwerkingen benoemen wat we met elkaar de goede gebieden en locaties vinden. De vitaliteit per deelregio staat daarin voorop: wat is nodig?

Waar leggen we de afspraken vast?
Een vervolg op de verstedelijkingsstrategie is het sluiten van het verstedelijkingsakkoord
Het verstedelijkingsakkoord is een set van afspraken tussen rijk, regio en provincies waarin de gezamenlijke ambitie om tot groene verstedelijking te komen (conform het verstedelijkingsconcept) is uitgewerkt. Een aantal van bovengenoemde doelen wordt verwerkt tot een afspraak in het akkoord. Andere doelstellingen worden verankerd in de op te stellen regionale investeringsagenda en in vervolg daarop de uitvoeringsagenda.
Partijen maken in het verstedelijkingsakkoord afspraken met elkaar over:
- De gedeelde ambitie en urgentie (herbevestiging gezamenlijk doel);
- Rolneming en rolverdeling (waar zijn we van en waar willen we van zijn);
- Verantwoordelijkheden;
- Planning en fasering;
- De gebiedsgerichte uitwerkingen (hoe en wanneer);
- Harde randvoorwaarden en 'showstoppers';
- Samenwerking (uitwerking en monitoring);
- Een investeringsagenda die vervolgens per partner nader uitgewerkt en vastgelegd kan worden.

Als het gaat om de regionale investeringsstrategie zal het gaan om het maken van afspraken over het realiseren van een doorgaande bouwstroom. Daar komen afspraken bij kijken over programma, over snelheid en betaalbaarheid. Het gaat er om dat partijen met elkaar vaststellen wat nodig is om binnen de kaders ontwikkelruimte vrij te spelen. Dan gaat het om OV, om stikstof en/of natuur om de integratie economie en stad, om schuifruimte' en logistiek, om de meervoudigheid van energie, enzovoort. Dat is complex, dus daar moeten ook de rol en verantwoordelijkheden in genoemd worden. Afgesproken wordt wie wat doet om gezamenlijk de opgave te realiseren.

Rol van de gebiedsuitwerkingen
Ter voorbereiding op het akkoord en de investeringsagenda wordt in de gebiedsuitwerkingen uitgewerkt en getest hoe ontwerpprincipes uitpakken in vlekken of deelgebieden en welke randvoorwaarden ingevuld moeten worden. Dat begint in de eerste fase met het opstellen van een onderzoeksagenda om vast te stellen wat hier de urgentie en ambitie is. In een tweede fase worden de deelgebieden verder uitgewerkt en wordt gekeken naar de beschikbare locaties, naar waar het wringt in de ambities en wat dat zegt over de randvoorwaarden.

Deze acht gebieden (de drie sleutelgebieden en de vijf overige gebieden) zullen ook in de komende jaren met elkaar een eenheid vormen in de uitwerking en dus ook samen sturen op aantallen, locaties en knelpunten. De gemeenten in deze deelregio's verkennen met elkaar de beweegruimte binnen het gebied en zorgen voor uitwisselingen van programma tussen locaties in die gebieden. Bij de verdere uitwerkingen (na stap 2) zullen uiteraard ook de colleges en raden in die gebieden zorgvuldig betrokken worden. Immers, die uitwerking komt ook terecht in de (gemeentelijke) omgevingsplannen.

Hoe werkt het 'samen sturen'?
Vertrekpunt
In onze regio zijn voor de periode 2020 – 2040 zo blijkt uit de prognoses zo'n 100.000 extra

woningen en zo'n 700 hectare voor werklocaties nodig. Een flink deel van deze woningen en een deel van de werklocaties en is nu al opgenomen in bestemmingsplannen en visies. Dat gaat om zo'n 40% van de opgave. Onze aandacht in de uitwerking van deze verstedelijkingsstrategie gaat uit naar die werklocaties en woonlocaties die nu nog niet vastliggen in bestemmingplannen of contracten. Dat gaat om zo'n 60% van de opgave. Die komt dus nadrukkelijk aan de orde in de gebiedsuitwerking. Uiteraard in samenhang met dat wat al in de pijplijn zit, maar we concentreren ons op (de aansluiting van) de 60% die nog niet vastligt.

Of het lukt om gebieden tot ontwikkeling te brengen, hangt vaak ook samen met andere facetten: zijn locaties bereikbaar? Is er voldoende stikstofruimte? Moet er nog bestaande functies verhuizen of aangepast worden? Zijn er andere belemmerende factoren? De fasering van gebieden wordt bepaald door de samenhang en afhankelijkheid tussen de verschillende bouwstenen.

In de komende maanden (en in de jaren daarna) is dat waar de gesprekken in de regio en met het Rijk over zullen gaan: over het tempo en de volgorde om locaties op een goede en samenhangende manier tot ontwikkeling te brengen. Door met elkaar de ontwikkelingen goed te volgen via de planmonitor en de 'moederbestanden' die als basis fungeren voor deze strategie actueel te houden, is goed te zien waar eventuele knelpunten ontstaan of waar het nodig is om te temporiseren.

De opgave in cijfers

De conclusie van de modelmatige doorrekening van het verstedelijkingsconcept, is dat we met dit concept de aantallen kunnen halen, op de gewenste plekken (effect wat we beogen), in de juiste snelheid en in de juiste categorieën. In het schema op pagina 57 is te zien is hoe de verdeling van woningen over de regio eruitziet en ook hoe de verschillende woningtypes en woonmilieus verdeeld zijn over de regio. Die verdeling sluit aan bij de keuze voor een Groene Metropool met drie gebieden waar grotere concentraties voor wonen en werken zijn.

Maar dat dat is de theorie. In de tabel op pagina 59 is de bestaande planvoorraad (openbaar en niet-openbaar) opgenomen zoals die op dit moment bekend is. Daaruit zijn een aantal conclusies te trekken: voor de periode tot 2024 is er overall ruim voldoende plancapaciteit in de regio, maar een deel van die plannen moet nog 'hard' gemaakt worden en in Foodvalley is nog versnelling nodig op een aantal locaties.
Vanuit de strategie zijn voor deze periode geen woningen nodig. Wel is voor de periode 2020-2024 en 2025-2029 uitgegaan van eenzelfde woonbehoefte.

Voor de periode 2025 – 2029 geldt dat er in Foodvalley plancapaciteit kan worden doorgeschoven uit de periode 2024-2029 om de woonbehoefte voor deze periode op te vullen. Ook moeten plannen nog hard worden gemaakt. Voor Arnhem-Nijmegen geldt dat met name het hard maken van plannen van belang is.

Voor de periode na 2030 geldt dat nog 20.000 – 35.000 woningen gevonden moeten worden in de strategie. Dat is opgave die meegegeven wordt in de gebiedsuitwerkingen en dat kan ook omdat het verstedelijkingsconcept en de ontwerpprincipes handvatten geven om ook bestaande locaties nog eens te verkennen op mogelijkheden.

Monitoren en bijsturen

De verstedelijkingsstrategie maken we met elkaar voor 20 tot 25 jaar. Dat is een lange periode waarvan we nu al weten dat er van alles gaat gebeuren. Er zullen zich veranderingen voordoen in de economie en in de politiek, maar ook in de woonbehoeften van inwoners, de manier waarop we reizen en waarop bedrijven zich organiseren. Wat er precies verandert kunnen we nu niet voorspellen, maar we weten wel dát het zal veranderen. Door vooraf afspraken te maken over hoe we om (willen) gaan met die veranderingen en op welke manier we dan met elkaar bijsturen zijn we met elkaar in staat om op tijd te reageren.
We monitoren met elkaar (generiek en specifiek in de deelgebieden) en kijken steeds naar wat er

op (middel)lange termijn nodig is om integrale doelen te halen. Dat gaat over de inhoud, maar ook over timing. Dat gaat over het regionale beeld (halen we de aantallen en het tempo) en over gebiedsgerichte invulling (wat is op deze plek nodig?). Alleen als we steeds vanuit die twee perspectieven sturen kunnen we komen tot een aanpak die onze regio versterkt en vergroent. Zo komen we ook tot de continue bouwstroom.

Natuurlijk is het geen spreadsheet planologie. Het gaat om integrale opgaven omdat de behoefte om meer woningen te realiseren in een goede kwaliteit samen gaat met aanzienlijke (transformatie) opgaven in het (bestaande) stedelijk netwerk zoals wateropvang, vergroening, energietransitie, mobiliteit en stadsdistributie. Dit heeft ook te maken met adaptiviteit en veerkracht. Ook daar helpen de gebiedsuitwerkingen ons bij die brengen op subregionale schaal de opgaven en kansen voor ontwikkeling in beeld. En vervolgens zal ook op lokaal gebiedsontwikkelingsniveau en projectuitwerking de afweging voor ontwikkelingen plaats vinden.

Afwegen in gebiedsuitwerking

En hoe werkt dat dan op lokaal niveau bij het maken van een afweging over locaties? Daar hebben we het u nog niet over in de strategie, maar het zal een vraag zijn die wel speelt bij de individuele gemeente. Om te sturen op tempo, programma en hardheid van woon- of werklocaties kan het een optie zijn om te werken met een beslisboom. Dat gebeurt ook op andere plekken waar verstedelijkingsconcepten zijn gemaakt.

Dat zou er voor woongebieden als volgt uit kunnen zien:

Stap 1: Is er (in dit gebied) voldoende plancapaciteit?

↓

Stap 2: Is er sprake van een 'hard' plan?

↳ **JA** >> heeft het enige omvang? (van invloed op de werking van het concept)

↳ **JA** >> Is de locatie in lijn met de ontwerpprincipes en het verstedelijkingsconcept?

↳ **NEE** >> Is het schadelijk / bijsturen mogelijk? Voldoet het aan de ontwerpprincipes?

↳ **JA** >> beperkte omvang? dan doorzetten zoals gepland

↳ **NEE** >> locatie nog te bepalen?

↳ **JA** >> In lijn brengen met het verstedelijkingsconcept

↳ **NEE** >> Is de locatiekeuze in lijn met het verstedelijkingsconcept?

↳ **JA** >> locatie van strategisch belang?

↳ **NEE** >> is het te verantwoorden vanwege lokale vraag of beperkt in omvang?

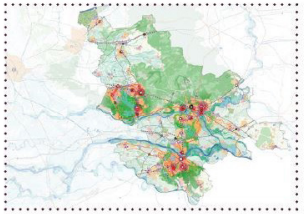
etc.

Ook voor werklocaties moeten we hier nog een denklijn in uitwerken. Dat vraagt om goede samenwerking met de collega's in regio's die sturen vanuit de RPW's. Het RPW van zowel Foodvalley als Arnhem-Nijmegen is nog niet expliciet over een andere manier van omgaan met bestaande locaties en de manier waarop daar verdicht of uitgebreid kan worden. Net als bij de woonlocaties gaat het om maatwerk in de afweging. Want wanneer draagt een werkterrein bij aan het ecosysteem? Of wanneer vinden we een (tijdelijke) locaties voor een proef of experiment gewenst? Een belangrijke vraag in uitgifteprotocollen kan zijn: leidt dit tot meerwaarde?

Met bovenstaande uitwerking en vragen zitten we al midden in de projectuitwerkingen. Dat is ook het moment dat het verstedelijkingsstrategie, vanuit de gebiedsuitwerkingen het lokale omgevingsbeleid raakt. De wens is om de uitgangspunten van het verstedelijkingsconcept daar te laten landen in omgevingsvisies en omgevingsplannen. Dat maakt het mogelijk om een integrale afweging te maken met een beslisboom en afwegingskader zoals hierboven beschreven.

Het proces voor de periode tot ondertekening verstedelijkingsakkoord:

Documenten	Verstedelijkingsconcept >	Gebiedsuitwerkingen >	Verstedelijkingsstrategie en -akkoord >	Projectuitwerkingen
Afspraken over	Ontwerpprincipes Verhaallijnen Concept Gelaagdheid en netwerk Onderzoeks- en investeringsagenda	Uitvoerings- en investeringsagenda bij de verstedelijkingsstrategie	Verstedelijkingsstrategie concept fasering randvoorwaarden onderzoeksvragen Verstedelijkingsakkoord - verankering afspraken over: rolverdeling financiering werkwijze	Stedenbouwkundige plannen, omgevingsplannen Uitgifteafspraken, grondaankopen, vaststellen programma's, etc.

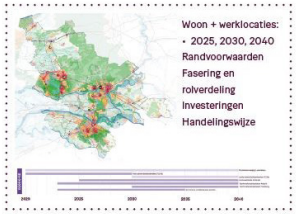
Verstedelijkingsconcept
geeft richting aan de gebiedsuitwerkingen (niet: waar precies gebouwd moet worden en wat daarvoor nodig is)

Gebiedsuitwerkingen
uitwerking van waar gebouwd moet worden en welke randvoorwaarden vanuit de bouwstenen

Sleutelgebieden
- Arnhem-Oost
- Foodvalley-Zuid
- Nijmegen-West

Foodvalley-Noord
Liemers
Middengebied Arnhem Nijmegen
Rijk van Nijmegen
Veluwe

Verstedelijkingsstrategie

Gebiedsprocessen / projectuitwerkingen
uiteindelijke gefaseerde en adaptieve keuzes

De strategie bestaat uit drie pijlers: verstedelijkingsconcept, gebiedsuitwerkingen en (de opzet voor) een verstedelijkingsakkoord

	Planning	VERSTEDELIJKINGSCONCEPT	GEBIEDSUITWERKINGEN	VERSTEDELIJKINGSSTRATEGIE + VERSTEDELIJKINGSAKKOORD
		bouwstenen, ontwerpprincipes voor regio én positionering in Stedelijk Netwerk Nederland (NOVI).	ruimtelijk toetsing ontwerpprincipes om te komen tot gebiedsagenda	werk-, onderzoeks- en investeringsafspraken voor uitvoering strategie.
2021 ↓	Juli	**Week 26:** verstedelijkingsstrategie (VS) gereed, incl. voorzet voor B&W-advies en raadsvoorstel.	**Juni / juli:** atelier 1 per deelgebied (testen of principes ook gebiedsgericht doen wat we beogen én formuleren positionering, kwesties en opgaven).	
	Augustus	**Juli / augustus:** instemmen Colleges		
	September	**September / oktober:** vaststellen raden en staten	**September:** atelier 2 per deelgebied (concretiseren, incl. afhankelijkheden en/of randvoorwaarden)	
	Oktober	**Resultaat:** perspectief, bouwstenen, principes en vervolgproces in beeld →	**Resultaat:** gebiedsagenda met daarin o.a. acties, samenwerking en gewenste afspraken in beeld. Koppeling aan investeringsagenda. →	**Resultaat:** voorstel voor afspraken met het Rijk
	November			**Week 47:** BO MIRT: vaststellen verstedelijkingsstrategie, bespreking verstedelijkingsakkoord.
	December			
2022 ↓	Januari (en verder)			**Januari:** Ondertekening verstedelijkingsakkoord

'Werken met': Strategie biedt basis van proces van (adaptief) programmeren van verstedelijking. De nu al geprogrammeerde ontwikkeling worden verder integraal uitgewerkt in gebiedsprocessen en projectuitwerkingen.

04 Bijlagen

Begrippen en definities

Begrippen en definities

Nationale Omgevingsvisie (NOVI)
Het kabinet heeft een aantal NOVI-gebieden uitgekozen. Het Rijk is van plan om hier samen met de regio, met aandacht voor de brede ruimtelijk-fysieke opgaven:

- een extra impuls te geven aan grote transities, passend bij NOVI-prioriteiten.
- extra steun te geven aan de aanpak van grote, integrale fysieke opgaven, die heel belangrijk zijn voor Nederland.

NOVI-gebieden zijn, voortbouwend op bestaande interbestuurlijke samenwerkingstrajecten, instrumenten waarbij overheden meerdere jaren verbonden zijn en toewerken naar de echte gezamenlijke uitvoering van de verschillende opgaven. Deze gebieden zijn onderdeel van de Omgevingsagenda's die per landsdeel worden opgesteld. Bij de NOVI-gebieden zoomen we met prioriteit in op de relatief concrete transities in de acht gebieden.

De Nationale Omgevingsvisie (NOVI) is de langetermijnvisie van het Rijk op de toekomstige inrichting en ontwikkeling van de leefomgeving in Nederland. De gebiedsgerichte uitwerking van de NOVI vindt plaats via onder meer Omgevingsagenda's en NOVI-gebieden.

Stedelijk Netwerk Nederland
De NOVI stuurt op de ontwikkeling van het Stedelijk Netwerk Nederland; een goed bereikbaar netwerk van steden en regio's met een aantrekkelijk vestigingsklimaat. Niet alleen gericht op de Randstad, maar op het potentieel van heel Nederland. Uitgaande van de ambities en mogelijkheden van onze steden en regio's.

MIRT-onderzoek
MIRT staat voor Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport. Het MIRT bestaat uit projecten en programma's die zich in het fysieke, ruimtelijke domein afspelen. Hiermee werken Rijk en regio samen aan de concurrentiekracht, de bereikbaarheid en de leefbaarheid van Nederland. Als de opgave nog niet helder genoeg is om een of meerdere MIRT-verkenningen op te starten, kunnen de partijen eerst een (vormvrij) MIRT-onderzoek uitvoeren.

Verstedelijkingsconcept
Het verstedelijkingsconcept is de ruimtelijke vertaling van de vastgestelde contourennotitie en het resultaat van het daaruit voorkomende ontwerpend onderzoek.

Het verstedelijkingsconcept bestaat uit het perspectief voor de Groene Metropool en de ontwerpprincipes voor de bouwstenen leefomgeving, mobiliteit, economie en wonen. Samen met de verhaallijnen leiden deze ontwerpprincipes tot het gepresenteerde concept. De integraal te ontwikkelen gebieden zijn opgenomen in het concept om te laten zien hoe de ontwerpprincipes er in de praktijk uit zouden kunnen zien. De keuzes voor waar precies te bouwen en wat daarvoor nodig is, zijn in het verstedelijkingsconcept nog niet gemaakt. Het concept geeft wel nadrukkelijk richting voor de volgende stappen. "Dit is hoe het moet als we de groene metropool willen zijn." Het onderzoek naar de bouwstenen, de onderliggende cijfers en plannen hebben geleid tot de ruimtelijke uitgangspunten en ontwerpprincipes. Die zijn omgezet in schetsen en een ruimtelijk raamwerk.

Gebiedsuitwerkingen
In de gebiedsuitwerkingen wordt voor de deelgebieden uitgewerkt waar ruimte is voor woningen en werklocaties en welke randvoorwaarden voor de leefomgeving, mobiliteit, economie en wonen daarvoor moeten worden ingevuld. De integraal uit te werken gebieden zijn:

- De sleutelgebieden Arnhem-Oost, Foodvalley-

Zuid, Nijmegen-West

- De gebiedsuitwerkingen Foodvalley-Noord, Land van Maas en Waal, Liemers, Middengebied Arnhem-Nijmegen, Rijk van Nijmegen en Veluwe

Verstedelijkingsstrategie en akkoord

De resultaten van de gebiedsuitwerkingen vertalen we in een verstedelijkingsstrategie. Dit is het verder uitgewerkte verstedelijkingsconcept waarin we laten zien waar op de korte (2025), middellange (2030) en lange termijn (2040) de extra woon-en werklocaties voor de komende jaren in dit gebied een plek kunnen krijgen (fasering) en onder welke voorwaarde (gekoppeld aan de andere opgaven die van belang zijn). De combinatie van het concept met deze voorwaarden, is de strategie. De strategie geeft aan wat de randvoorwaarden zijn, hoe de fasering en rolverdeling is, welke investeringen nodig zijn en hoe gewerkt gaat worden met de strategie. Hierover wordt eind 2021 een verstedelijkingsakkoord gesloten.

Het is vervolgens aan de gemeenten en de provincies om deze uitgangspunten te onderstrepen en vervolgens over te nemen in het lokale omgevingsbeleid. Dat is waar de rol van de raden ligt: beoordelen waar het lokale en regionale omgevingsbeleid aangepast kan of moet worden om als gemeente binnen deze regionale ambitie je eigen programma en ambities vorm te geven.

Nationale keuzes sterke en gezonde steden en regio's

Stedelijk netwerk Nederland (Bk 3.1)
Versterken Stedelijk Netwerk Nederland en koppelen van richting verstedelijking aan ontwikkeling (OV-)infrastructuur

Stedelijke regio's (Bk 3.2)
Medeformuleren van een regionale strategie voor een samenhangende aanpak van wonen, werken, mobiliteit, gezondheid, veiligheid en leefomgevingskwaliteit in regio's

Gezonde leefomgeving (Bk 3.5)
Verbeteren luchtkwaliteit
PM2,5 > advieswaarde WHO
PM10 > advieswaarde WHO

Mobiliteitssysteem (voor personen én goederen) in, rondom en tussen de steden (Bk 3.8)
Leveren van goede bereikbaarheid, optimaal benutten van bestaande netwerken en modaliteiten onderling verknopen en benutten op hun specifieke kwaliteiten

Gebieden met een voorspelde daling in de woningbehoefte 2030 t/m 2039 (Bk 3.9)
Gezamenlijk ontwikkelen van een integrale gebiedsgerichte ontwikkelingsstrategie

De opzet van het verstedelijkingsconcept sluit zoveel mogelijk aan op staand beleid in de regio en op de visies die tegelijkertijd met deze verstedelijkingsstrategie ontwikkeld worden. Het concept en de afspraken in de strategie helpen om in de komende dertig jaar de keuzes te maken bij het aanwijzen van nieuwe, duurzame plekken voor wonen en werken in de groene en ontspannen regio.

De uiteindelijke gefaseerde en adaptieve keuzes voor woon- en werklocaties locaties vinden plaats binnen gebiedsprocessen/projectuitwerkingen, met het verstedelijkingsakkoord als leidraad.

Regio Arnhem Nijmegen
De regio Arnhem Nijmegen is een samenwerkingsverband tussen 18 gemeenten. De gemeenten gaan vanaf april 2021 over in een nieuwe organisatiestructuur: de Groene Metropoolregio Arnhem Nijmegen

- Gemeenten in de regio Arnhem en Omgeving: Arnhem, Lingewaard, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal
- Gemeenten in de regio Liemers: Doesburg, Duiven, Montferland, Westervoort, Zevenaar
- Gemeenten in de regio Nijmegen en Omgeving: Berg en Dal, Beuningen, Druten, Heumen, Mook en Middelaar (provincie Zuid-Limburg), Nijmegen, Wijchen.

Met uitzondering van de gemeente Mook en Middelaar behoren alle gemeenten tot de provincie Gelderland.

Meer informatie: www.regioan.nl

Regio Foodvalley
De regio Foodvalley bestaat uit acht gemeenten. Deze gemeenten werken samen met twee provincies, onderwijs- en kennisinstellingen en ondernemers in de regio.

- Gemeenten in de provincie Gelderland: Barneveld, Ede, Nijkerk, Scherpenzeel, Wageningen
- Gemeenten in de provincie Utrecht: Renswoude, Rhenen, Veenendaal

De gemeenten Wageningen, Ede, Rhenen en Veenendaal vormen samen het WERV-gebied.
Meer informatie: www.regiofoodvalley.nl

Omgevingsvisie gemeente
In een gemeentelijke omgevingsvisie legt de gemeente haar langetermijnbeleid vast. De gemeente stelt één omgevingsvisie voor het hele grondgebied vast.

Woondeal regio Arnhem-Nijmegen
Samenwerkingsagenda voor de woningbouwopgave in de Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen tussen het Rijk, de provincie Gelderland en de 18 gemeenten. Voor de Woondeal zijn versnellingslocaties aangewezen.
rekening wordt gehouden met het toevoegen van voorzieningen .

Plancapaciteit
De regio beschikt over woningbouwplannen, die voor 2030 gerealiseerd moeten worden: de plancapaciteit. Deze plannen zijn opgenomen in de planmonitoren van de regio Arnhem Nijmegen en van de regio Foodvalley. Binnen de strategie zoeken we naar het aanvullende benodigde aantal woningen om 100.000 woningen voor 2040 te realiseren.

Toekomstvarianten
Voor de strategie zijn mogelijke verstedelijkingslocaties aangewezen, die een bandbreedte concentratie - spreiding vertegenwoordigen. Deze locaties zijn opgenomen in drie toekomstvarianten, die zijn doorgerekend met het Dashboard Verstedelijking. Vervolgens hebben ingrediënten uit alle varianten geleid tot een voorkeursvariant. Dit vormt de basis voor het verstedelijkingsconcept.

De verstedelijkingslocaties vertegenwoordigen een aantal woningen en werklocaties. Iedere locatie vormt een ‘leefomgeving’, waar naast woningen en werkplekken ook rekening wordt gehouden met het toevoegen van voorzieningen.

Dashboard Verstedelijking
Het Dashboard Verstedelijking is een instrument dat inzicht biedt in hoe de woningbouwopgave maatschappelijke meerwaarde oplevert. In oktober 2018 presenteerde het College van Rijksadviseurs

het Dashboard Verstedelijking, waarna het instrument door het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is geadopteerd. In deze strategie is het Dashboard Verstedelijking gebruikt om de drie toekomstvarianten te kunnen beoordelen.

Bouwstenen
Om de integraliteit en meerwaarde van de verstedelijkingsstrategie te waarborgen, wordt de strategie opgebouwd met thematische 'bouwstenen': leefomgeving, wonen, economie en bereikbaarheid. Voor deze bouwstenen zijn uitgangspunten opgesteld.

Hoogwaardig Openbaar Vervoer (HOV)
Openbaar vervoer dat voldoet aan hoge eisen voor de frequentie, snelheid en betrouwbaarheid. Met de term HOV worden geen uitspraken gedaan over de vorm van het OV. De keuze daarvoor (bijvoorbeeld bus of rail) is afhankelijk van de vervoersplanning.

Mobiliteitsscan
De Mobiliteitsscan is een instrument voor (brede) analyses ten aanzien van ruimtelijke planvorming en effecten daarvan op mobiliteit en duurzaamheid. De tool bevat data uit verschillende verkeersmodellen. De mobiliteitsscan is een soort stresstest voor het mobiliteitsnetwerk en geeft aan waar problemen te verwachten zijn, binnen een bepaalde bandbreedte. Ook gaan we in op oplossingen voor het netwerk of geven we aan onder welke (mobiliteits)voorwaarden uitbreiding woningbouw op deze locaties kan plaatsvinden.

Polycentrische pool
Arnhem, Nijmegen en FoodValley-Zuid worden ontwikkeld als polycentrische polen, als onderdeel van Stedelijk Netwerk Nederland. De centra van iedere 'pool' worden goed met elkaar én met het omliggende gebied verbonden, zodat de netwerkkracht versterkt wordt. In de centra komt een groot deel van de woningbouwopgave terecht.

Sleutelgebieden
In sleutelgebieden komen vele opgaven samen, ligt er een hoog complexiteitsgehalte, is versnelling van de woonopgave mogelijk én is behoefte aan samenwerking. Enkele sleutelgebieden kunnen op regionaal niveau worden opgepakt; andere sleutelgebieden vragen om een samenwerking tussen gemeenten, regio, provincies en het Rijk. Binnen de sleutelgebieden kunnen sleutelprojecten worden aangewezen, zoals het uitbreiden van capaciteit op het spoor.

Regionale Energiestrategieën (RES)
Eén van de afspraken uit het Klimaatakkoord is dat 30 energieregio's in Nederland onderzoeken waar en hoe het beste duurzame energie opgewekt kan worden, welke warmtebronnen bruikbaar zijn en de haalbaarheid hiervan. In een Regionale Energiestrategie (RES) beschrijft elke energieregio zijn eigen keuzes.

RUIMTE VOOR UITDAGINGEN - VERSTEDELIJKING

REGIO'S FOODVALLEY EN ARNHEM-NIJMEGEN

ONDERZOEK DOOR KIESKOMPAS IN OPDRACHT VAN PROVINCIE GELDERLAND,
J. VAN LINDERT, L. VAN HECK, Y. KUTIYSKI, S. KWADIJK & A. KROUWEL

Samenvatting

Provincie Gelderland heeft Kieskompas gevraagd om te onderzoeken hoe inwoners van de regio's Foodvalley en Arnhem-Nijmegen (bij elkaar 26 gemeenten) over de toekomstige ruimtelijke inrichting denken. De samenleving staat voor een aantal grote uitdagingen, terwijl de ruimte en (financiële) mogelijkheden beperkt zijn. Hoe denken de inwoners van de regio's Foodvalley en Arnhem-Nijmegen over de uitdagingen bij verstedelijking?

We vroegen deelnemers aan het onderzoek allereerst om acht overkoepelende uitdagingen te rangschikken. In beide regio's wordt het *bouwen van woningen* als belangrijkste prioriteit gezien, kort gevolgd door het *aanpassen van de leefomgeving aan het veranderende klimaat* en het *uitbreiden van groen en natuur*. Het *verbeteren van de bereikbaarheid* scoort een vierde plek. Over het algemeen zijn de verschillen tussen beide regio's relatief klein, maar inwoners van de regio Foodvalley hechten duidelijk meer belang aan *ruimte voor land- en tuinbouw*, terwijl het *plaatsen van windmolens en zonnepanelen-velden* meer steun in Arnhem-Nijmegen krijgt. In beide regio's scoort het *uitbreiden van recreatiegebieden* een zesde plek en wordt de laagste prioriteit gegeven aan het *bouwen van bedrijventerreinen*.

Nadat we deelenemers aan het onderzoek vertelden dat er *in de komende 20 jaar naar verwachting zo'n 100.000 woningen in de regio's Foodvalley en Arnhem-Nijmegen* gebouwd *moeten worden,* vroegen we hen hoe ze hier over dachten. Ruim een één op de drie inwoners lijkt het het bouwen van deze woningen vooral als een kans voor meer voorzieningen en werkgelegenheid *(cijfer 7, 8, 9 of 10)* te zien, ruim één op de drie lijkt vrij neutraal *(cijfer 4, 5 of 6)* en ruim een kwart lijkt het vooral als bedreiging voor het landschap en karakter te zien (cijfer 0, 1, 2 of 3).

Over de beste locaties voor het bouwen van woningen zijn de meningen verdeeld. In eerste instantie kiest een ruime meerderheid voor *meer woningen binnen dorps- en stadsgrenzen (bijvoorbeeld hoogbouw)* in plaats van *meer woningen in het buitengebied*. Ook wordt duidelijk vaker gekozen voor *een groter aantal kleinere nieuwbouwprojecten* dan voor *een kleiner aantal grotere nieuwbouwwijken*. Na het delen van belangrijke voor- en nadelen van het bouwen binnen dorps- en stadsgrenzen, kiest vier op de tien voor *grotere nieuwbouwwijken aan de randen van dorpen en steden*, drie op de tien voor *kleinschalige nieuwbouw aan de randen van dorpen en steden* en slechts twee op de tien voor *binnen de bestaande dorps- en stadsgrenzen.* Eén op de tien kiest voor de optie *anders, namelijk*, waarbij vooral het ombouwen van (leegstaande) kantoorpanden en bedrijventerreinen vaak spontaan genoemd werd. Wat inwoners als beste plek voor het bouwen van woningen aanwijzen, hangt dus af van de informatie en context die ze krijgen.

Ondanks dat het *bouwen van woningen* als belangrijkste prioriteit wordt gezien, ontstaat er bij veel inwoners weerstand als dat ten koste gaat van *groene ruimtes in steden of dorpen*, dan wel van het *buitengebied*. Tegelijkertijd noemt bijna drie op de vier inwoners het *bouwen van extra woningen in hun eigen woonomgeving acceptabel als er ook meer groen komt*. Ook het bouwen van *meer hoogbouw om groene ruimtes te behouden* kan op steun rekenen; in beide regio's is ongeveer twee op de drie inwoners het hier (helemaal) mee eens.

Een relatief grote groep inwoners (45 procent) ziet zichzelf ook wonen in een *appartement (hoogbouw/ beneden- of bovenwoning)*; bij inwoners in de pensioenfase (65 jaar en ouder) is dit zelfs bijna zes op de tien. Ongeveer een kwart van de inwoners geeft aan graag binnen twee jaar te willen verhuizen; dit betreft vooral inwoners in de opbouwfase (18 tot 35 jaar) van hun leven (zes op de tien) en degene die

wonen in een vrije sector huurwoning (zeven op de tien). Inwoners in de consolidatie- en pensioenfase (50 jaar en ouder) willen veel minder vaak verhuizen, maar een kwart van hen geeft wel aan *best kleiner te willen wonen*. Bij de keuze om ergens te gaan wonen geven veel inwoners aan het (heel) belangrijk te vinden om dichtbij voorzieningen te zitten, maar ook fietsverbindingen, recreatiemogelijkheden en een park zijn voor veel mensen belangrijk.

Als het over de economische ontwikkeling van de regio gaat, is er maar weinig draagvlak *voor het bouwen van nieuwe bedrijventerreinen ten koste van groen* of *als andere bedrijventerreinen nog niet vol zijn*. Over boerenbedrijven lopen de meningen uiteen. Zo vindt ruim één op de drie inwoners dat *boerenbedrijven zoveel mogelijk behouden moeten blijven, ook als dit ten koste gaat van biodiversiteit*. Tegelijkertijd is een ruime meerderheid (zeven op de tien) van mening dat *boerenbedrijven die schade aan de natuur veroorzaken, verplaatst moeten worden naar gebieden die minder kwetsbaar zijn.* Ook is een meerderheid voorstander van het *verbinden van natuurgebieden, ook als ten koste gaat van landbouwgrond*. Het *plaatsen van zonnepanelen op landbouwgrond* kan weer op veel minder steun rekenen; ongeveer de helft is hier tegen. De geschetste consequenties en/of voorwaarden hebben dus invloed op de keuzes die mensen maken met betrekking tot het bieden van ruimte aan landbouw, natuurgebieden en/of de energietransitie. Over het algemeen zijn de verschillen tussen beide regio's klein. Boerenbedrijven krijgen wel duidelijk meer steun van mensen met een praktische opleiding en bewoners uit het buitengebied.

Toename van bedrijvigheid en het aantal inwoners zal in principe ook leiden tot extra verkeersbewegingen. Als er een relatie gelegd moet worden tussen potentiële bouwlocaties en de daarmee te verwachte toename van mobiliteit, zijn de opties *bouwen op locaties die al goed bereikbaar* en *bouwen op locaties waar al gebouwen staan* duidelijk favoriet. Voor het verbeteren van de bereikbaarheid kunnen het openbaar vervoer- en/of fietsvoorzieningen duidelijk op meer steun rekenen dan de aanleg van wegen. Ruim drie op de vier inwoners kiest voor een *betere bereikbaarheid van hun dorp/stad met het openbaar vervoer en fiets* in plaats van *betere bereikbaarheid met de auto*. Dat betekent echter niet dat men tegen het aanleggen van wegen is; twee op de tien is tegen het de aanleg en/of verbreden van wegen. Het verschil tussen beide regio's is over het algemeen klein. Verder hechten mannen en praktisch opgeleiden duidelijk meer belang aan de auto.

Inhoudsopgave

- **Samenvatting** **2**
- **Inhoudsopgave** **4**
- **1. Over het onderzoek** **5**
  - *1.1 Over Kieskompas* *5*
  - *1.2 Over de respondenten* *5*
- **2. Woonsituatie** **6**
- **3. Prioriteiten** **8**
- **4. Dilemma's** **9**
- **5. Wonen & leefomgeving** **11**
- **6. Economie** **14**
- **7. Mobiliteit (verkeer en vervoer)** **16**

1. Over het onderzoek

De provincie heeft een belangrijke rol in de ruimtelijke inrichting. Zo bepaalt de provincie waar woningen en bedrijven gebouwd mogen worden en welke gebieden bestemd zijn voor bijvoorbeeld natuur, recreatie en landbouw. Provincie Gelderland heeft Kieskompas gevraagd om te onderzoeken hoe inwoners van de regio's Foodvalley en Arnhem-Nijmegen (bij elkaar 26 gemeenten) over de toekomstige ruimtelijke inrichting denken. Dit wordt ook wel de verstedelijkingsstrategie Arnhem-Nijmegen-Foodvalley genoemd. Het onderzoek richt zich op vier 'bouwstenen' en de relatie en keuzes die hier onderling in te maken zijn. De vier bouwstenen zijn:

- Leefomgeving: meer landschap
- Wonen: meer stad en meer vitale kernen
- Mobiliteit: duurzaam en nabij
- Economie: netwerk rondom Food, Health & Energy

1.1 Over Kieskompas

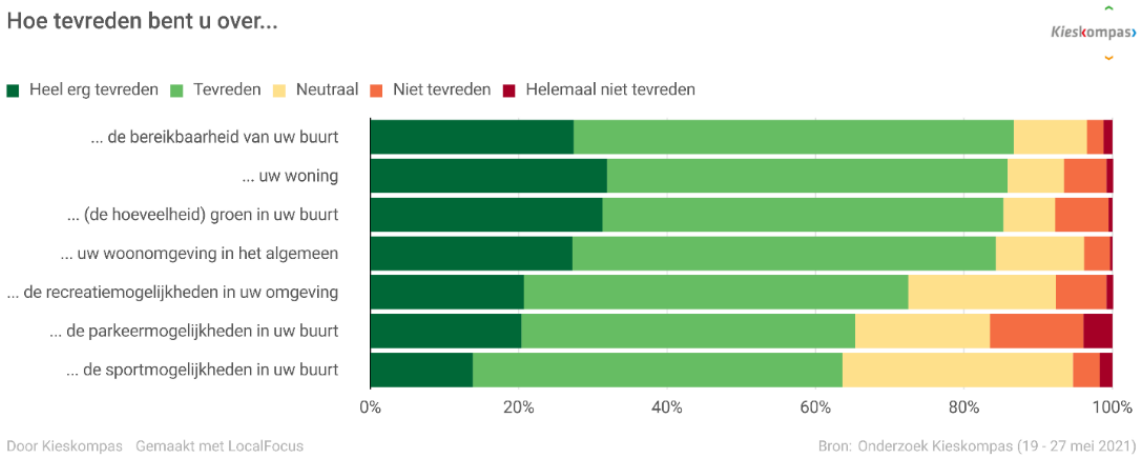
Bij Kieskompas brengen we politieke opinies en maatschappelijke trends in beeld. Dat doen we via gericht panelonderzoek en met behulp van online tools en events. Zo helpen we wetenschappelijk en onafhankelijk onderzoek een stapje vooruit. Het onderzoeksinstituut Kieskompas wordt dan ook gevormd door een groep betrokken en enthousiaste wetenschappers die betrouwbare informatie leveren aan kiezers en besluitvormers.

1.2 Over de respondenten

Op donderdagochtend 27 mei hadden 2178 mensen het onderzoek volledig ingevuld, waarvan 1804 mensen uit de rego's Arnhem-Nijmegen en Foodvalley (7138 panelleden, responserate van 31%). De resultaten van dit onderzoek zijn vervolgens voor beide regio's gewogen naar geslacht, leeftijd, opleiding, etniciteit en stemgedrag om de data ten aanzien van deze kenmerken representatief te maken. Gewichten hoger dan het 99e percentiel zijn getrimd. Om respondenten een gewicht toe te kennen, moeten hun leeftijd, geslacht, migratie-achtergrond, opleiding, en het stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen bekend zijn, hetgeen 1158 mensen uit de regio Arnhem-Nijmegen en 621 uit de regio Foodvalley met ons deelden.

2. Woonsituatie

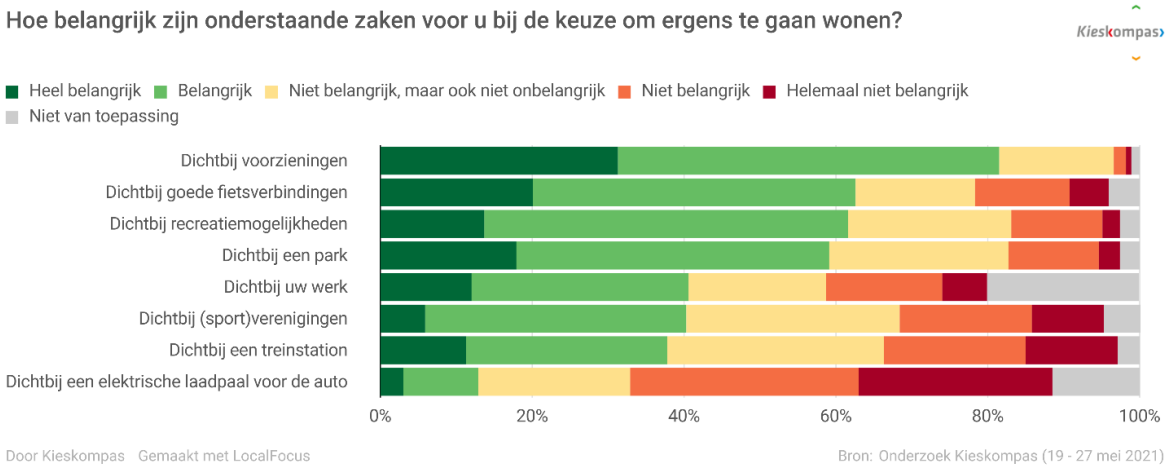
Om meer inzicht te krijgen in de keuzes die inwoners van de regio's Foodvalley en Arnhen-Nijmegen voor hun toekomstige leefomgeving maken, is het allereerst belangrijk om meer over de huidige situatie te weten te komen. Zoals in onderstaande figuur naar voren komt zijn de meeste inwoners (85 procent) (heel erg) tevreden over hun woning en de woonomgeving; daarentegen is één op de vijfentwintig inwoners ontevreden over de *woonomgeving* en één op de vijftien over de eigen *woning*.

Echter, als we inzoomen op de woonsituatie van verschillende groepen ontstaan er wel degelijk grote verschillen. Zo geeft bijna zeven op de tien huurders in de vrije sector aan *graag binnen twee jaar te willen verhuizen naar een andere woning*; vier op de tien huurders in de vrije sector zegt *dit al te proberen, maar zonder resultaat*. Ook valt het op dat vooral jongere inwoners vaker plannen hebben om te verhuizen. Bijna zes op de tien inwoners in de opbouwfase van hun leven (18 tot 35 jaar) zouden graag binnen twee jaar verhuizen, terwijl dit bij inwoners in de pensioenfase (65 jaar en ouder) ruim vier keer lager is (13 procent). Tot slot valt het op dat bijna een kwart van de inwoners in de consolidatie- en pensioenfase (50 jaar en ouder) aangeven *best kleiner te willen wonen*, terwijl jongere inwoners juist vaker aangeven dat hun *huidige woning eigenlijk te klein is voor het aantal mensen dat er woont*.

Percentage dat 'ja' heeft geantwoord op de stellingen	Ik ben afgelopen jaar verhuisd	Ik wil graag in mijn buurt blijven wonen	Ik zou graag binnen twee jaar verhuizen naar een andere woning	Ik probeer te verhuizen naar een andere woning, maar dat lukt mij niet	Ik zou best kleiner willen wonen	Mijn huidige woning is eigenlijk te klein voor het aantal mensen dat er woont
Totaal	**8%**	**78%**	**24%**	**13%**	**19%**	**5%**
Opsplitsing per groep						
Man	8%	80%	23%	12%	20%	4%
Vrouw	9%	76%	26%	14%	17%	6%
Praktisch opgeleid	7%	83%	21%	14%	23%	3%
Middel-opgeleid	7%	80%	24%	13%	20%	5%
Theoretisch opgeleid	9%	77%	25%	13%	18%	5%
18-34	19%	64%	58%	27%	13%	13%
35-49	9%	77%	28%	17%	8%	10%
50-64	6%	77%	21%	12%	24%	3%
65+	5%	85%	13%	6%	23%	1%
Foodvalley	8%	78%	24%	13%	20%	4%
Arnhem/Nijmegen	8%	78%	25%	13%	18%	6%
Sociale huurwoning	11%	76%	35%	25%	19%	11%
Huurwoning vrije sector	13%	55%	69%	39%	4%	31%
Eigen woning	9%	82%	24%	14%	18%	6%

Vervolgens is natuurlijk de vraag in wat voor woning en woonomgeving mensen zouden willen wonen. Als we naar de woonomgeving kijken is het voor de meeste mensen (heel) belangrijk om dichtbij voorzieningen te zitten, maar ook fietsverbinden, recreatiemogelijkheden en een park zijn voor veel mensen belangrijk. Voor veel werkenden is het ook belangrijk om dichtbij hun werk te wonen. Weinig inwoners vinden het op dit moment belangrijk om dichtbij een elektrische laadpaal voor de auto te wonen. Het wonen dichtbij een treinstation wordt door vier op de tien als (heel) belangrijk gezien.

Tot slot is het ook belangrijk om te weten in wat voor type woning(en) mensen zichzelf in de toekomst binnen hun financiële mogelijkheden zien wonen. Relatief veel inwoners (45 procent) zien zichzelf in een *appartement (hoogbouw / beneden- of bovenwoning)* wonen; bij inwoners in de pensioenfase (65 jaar en ouder) is dit bijna zes op de tien, terwijl dit bij inwoners in de carrièrefase (35 tot 50 jaar) maar iets meer dan een kwart is. Theoretisch geschoolden zien zichzelf vaker dan gemiddeld wonen in een *vrijstaand huis* en/of *twee onder één kap woning*. Inwoners die op dit moment een huurwoning hebben, zien zichzelf vaker in een *rijtjeshuis* en/of *appartement (hoogbouw / beneden- of bovenwoning).* Dit kan met de (verwachtte) financiële mogelijkheden te maken hebben. Ook was er de mogelijkheid om zelf een ander type woning te noemen; oudere inwoners deden dit veel vaker. Naast '*waar ik nu al woon',* werden door oudere inwoners ook vaker specifieke woonproducten zoals *een seniorenwoning, seniorenflat, zorgwoning, bungalow* of een *hofje* genoemd.

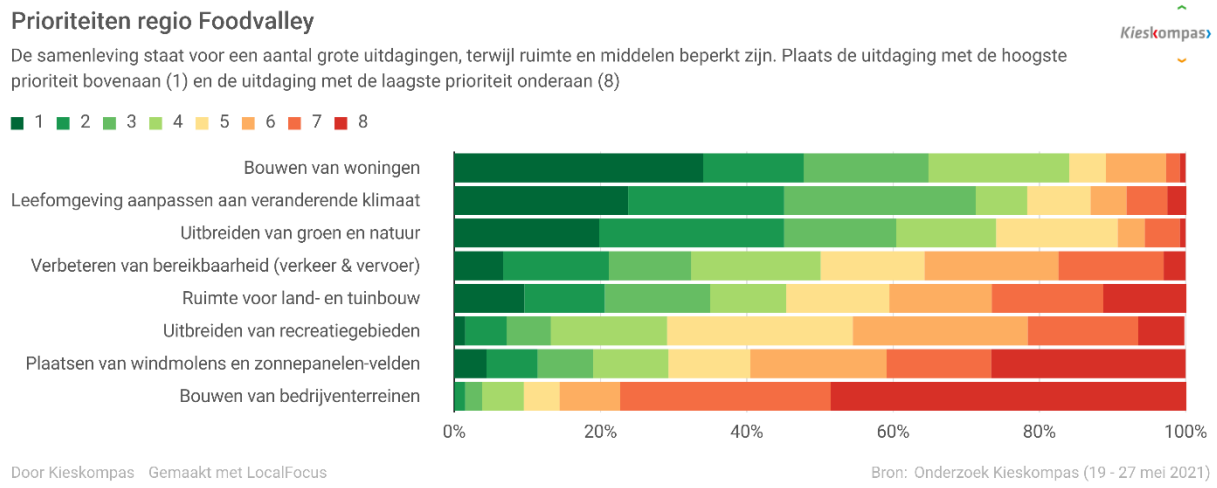
In wat voor type woning ziet u zichzelf binnen uw financiële mogelijkheden in de toekomst wonen? (meerdere antwoorden mogelijk)

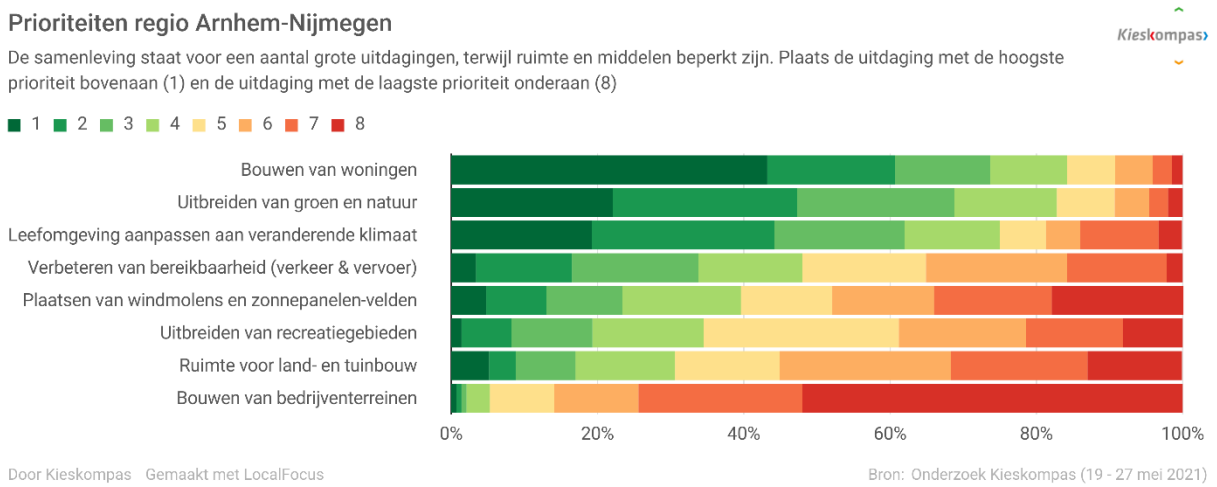
	Een vrijstaand huis	Een twee onder één kap woning	Een rijtjeshuis	Een appartement (hoogbouw / beneden- of bovenwoning)	Anders, namelijk
Totaal	**30%**	**27%**	**31%**	**45%**	**13%**
Opsplitsing per groep					
Praktisch opgeleid	19%	21%	23%	46%	22%
Middel-opgeleid	27%	24%	39%	51%	11%
Theoretisch opgeleid	40%	35%	26%	38%	9%
18-34	38%	39%	42%	46%	4%
35-49	43%	43%	42%	26%	11%
50-64	23%	16%	25%	49%	14%
65+	15%	9%	11%	59%	25%
Foodvalley	30%	27%	30%	39%	12%
Arnhem/Nijmegen	30%	28%	31%	48%	13%
Sociale huurwoning	5%	10%	38%	61%	28%
Huurwoning vrije sector	29%	29%	48%	55%	3%
Eigen woning	41%	32%	22%	34%	11%

3. Prioriteiten

De samenleving staat voor een aantal grote uitdagingen, terwijl de ruimte en financiële mogelijkheden beperkt zijn. Wat zijn dan de voorkeuren? Het bouwen van woningen, uitbreiden van natuurgebieden, ruimte voor land- en tuinbouw of het verbeteren van de bereikbaarheid? We vroegen inwoners van de regio's Foodvalley en Arnhem-Nijmegen allereerst om acht belangrijke overkoepelende uitdagingen te rangschikken, waarbij de hoogste prioriteit bovenaan geplaatst moest worden en de uitdaging met de laagste prioriteit onderaan. Zo komen we er achter welke uitdagingen de hoogste prioriteit hebben en welke uitdagingen minder belangrijk zijn voor de inwoners van de regio's Foodvalley en Arnhem-Nijmegen.

Allereerst valt op dat de verschillen tussen inwoners van Foodvalley (bovenste figuur) en de regio Arnhem-Nijmegen (onderste figuur) over het algemeen klein zijn. In beide regio's wordt het *bouwen van woningen* door de inwoners als belangrijkste prioriteit gezien, kort gevolgd door het *aanpassen van de leefomgeving aan het veranderende klimaat* en het *uitbreiden van groen en natuur*. Er is in beide regio's sprake van een duidelijke top drie. Ook met betrekking tot het *verbeteren van de bereikbaarheid* lopen de regio's samen op; ongeveer één op de drie inwoners plaatst dit thema in hun top drie. Wel zien we een groter verschil als het gaat om *ruimte voor land- en tuinbouw*; inwoners van de regio Foodvalley geven dit duidelijk een hogere prioriteit dan de inwoners van de regio Arnhem-Nijmegen. Het *plaatsen van windmolens en zonnepanelen-velden* wordt daarentegen als belangrijker gezien in de regio Arnhem-Nijmegen. In beide regio's scoort het *uitbreiden van recreatiegebieden* een zesde plek en wordt de laagste prioriteit gegeven aan het *bouwen van bedrijventerreinen*.

Om meer inzicht te krijgen in de prioriteiten van de verschillende inwoners van de regio's Foodvalley en Arnhem-Nijmegen is de onderstaande tabel opgesteld. In deze tabel is voor elke groep het aantal mensen opgeteld dat deze prioriteit in hun top drie geplaatst hebben. Als een vakje rood/oranje kleurt wordt deze prioriteit minder vaak dan gemiddeld door deze groep in hun top drie geplaatst, als het vakje groen kleur juist vaker dan gemiddeld.

Zo zien we dat mannen, jongeren, degene die in een vrije sector huurwoning wonen en inwoners van de regio Arnhem-Nijmegen het *bouwen van woningen* vaker dan gemiddeld in hun top drie plaatsen; ongeveer drie op de vier. Vrouwen, theoretisch-opgeleiden, inwoners in de opbouwfase van hun leven (18 tot 35 jaar) en inwoners van de regio Foodvalley plaatsen het *aanpassen van de leefomgeving* vaker dan gemiddeld in hun top drie, terwijl mannen en praktisch geschoolden dit minder dan gemiddeld doen. Praktisch geschoolden en oudere inwoners kiezen weer vaker voor *het verbeteren van de bereikbaarheid* van de regio. Ditzelfde patroon zien we bij *ruimte voor land- en tuinbouw*; praktisch geschoolden hebben dit zelfs twee keer zo vaak in hun top drie staan dan theoretisch geschoolden.

Percentage dat deze prioriteit in hun top 3 plaatst

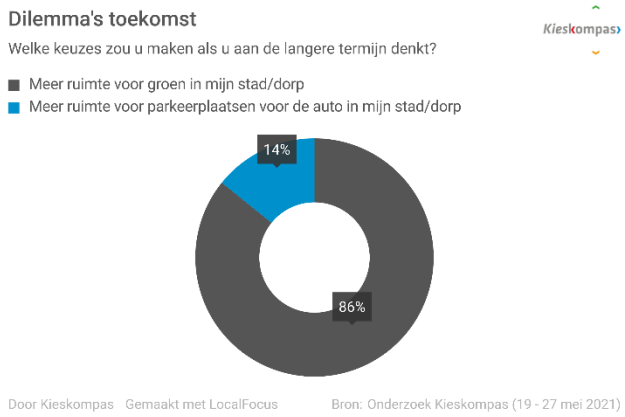
	Bouwen van woningen	Uitbreiden van groen en natuur	Leefomgeving aanpassen aan veranderende klimaat	Verbeteren van bereikbaarheid (verkeer & vervoer)	Ruimte voor land- en tuinbouw	Plaatsen van windmolens en zonnepanelen -velden	Uitbreiden van recreatiegebieden	Bouwen van bedrijventerreinen
Totaal	***70%***	***65%***	***64%***	***33%***	***23%***	***22%***	***17%***	***3%***
Opsplitsing per groep								
Man	74%	63%	57%	36%	24%	20%	17%	4%
Vrouw	66%	68%	72%	29%	21%	24%	18%	2%
Praktisch opgeleid	70%	58%	58%	44%	30%	16%	18%	4%
Middel-opgeleid	72%	69%	60%	32%	25%	20%	18%	4%
Theoretisch opgeleid	68%	66%	73%	28%	14%	28%	16%	1%
18-34	76%	72%	70%	24%	17%	25%	14%	2%
35-49	71%	65%	65%	35%	21%	23%	19%	2%
50-64	68%	63%	60%	34%	29%	18%	14%	4%
65+	66%	60%	61%	41%	24%	21%	24%	3%
Foodvalley	64%	60%	71%	32%	35%	19%	13%	4%
Arnhem/Nijmegen	73%	68%	61%	33%	17%	23%	19%	2%
Sociale huurwoning	61%	70%	58%	40%	16%	15%	23%	5%
Huurwoning vrije sector	81%	67%	76%	23%	14%	30%	8%	1%
Koopwoning	69%	62%	63%	34%	27%	21%	19%	3%

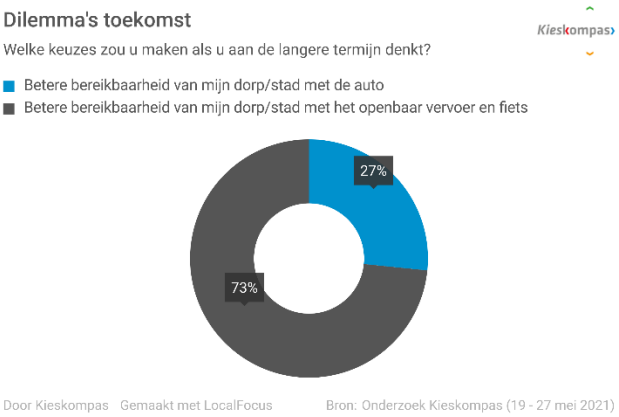
4. Dilemma's

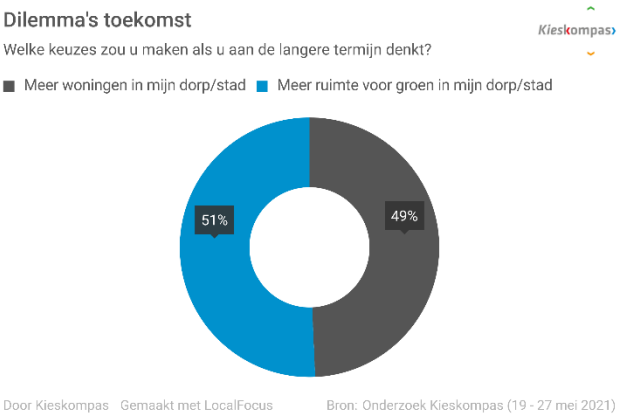
Vervolgens legden we (zonder enige aanvullende informatie) een aantal dilemma's voor, waarbij telkens één van de twee keuzemogelijkheden gekozen kon worden. De verschillen tussen inwoners van de regio Foodvalley en de regio Arnhem-Nijmegen zijn over het algemeen klein. Bij de verschillende leeftijdsgroepen, woonsituaties en geslachten zijn de verschillen bij bepaalde dilemma's groter.

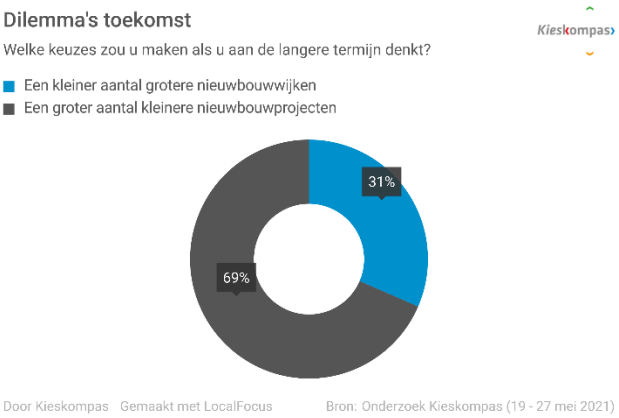
Bij de keuze voor m*eer ruimte voor groen* of *meer ruimte voor parkeerplaatsen in hun dorp/stad*, koos de overgrote meerderheid (86 procent) voor *meer groen in hun dorp/stad*. Daarnaast koos bijna driekwart voor een *betere bereikbaarheid van hun dorp/stad met het openbaar vervoer en fiets* in plaats van *betere bereikbaarheid met de auto*. Mannen, praktisch geschoolden en oudere inwoners kiezen vaker dan andere groepen voor een *extra parkeerplaatsen* en *betere bereikbaarheid met de auto*, hoewel ook binnen deze nog steeds een ruime meerderheid voor *groen* (80 procent) en/of *openbaar vervoer en fiets* (70 procent) kiest.

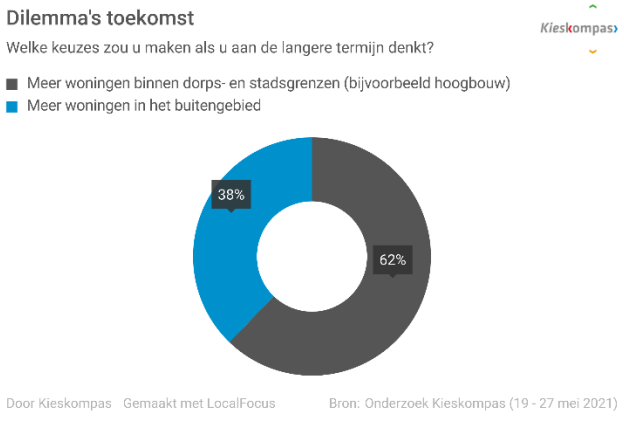
Bij de dilemma's met betrekking tot het bouwen van woningen was er meer verdeeldheid. Zo kiest de helft voor *meer woningen in hun stad/dorp*, terwijl de andere helft een voorkeur heeft voor *meer groen*. Bij dit dilemma zijn de verschillen tussen groepen relatief klein. Ruim twee op de drie inwoners kiest voor een *groter aantal kleinere nieuwbouwprojecten*, terwijl één op de drie juist voor een *kleiner aantal grotere nieuwbouwwijken* kiest. Theoretisch geschoolden en degenen die in een stadscentrum of het buitengebied wonen kiezen vaker voor een *groter aantal kleinere nieuwbouwprojecten*. Ook bij dit dilemma zit weinig verschil tussen de inwoners van de regio's Foodvalley en Arnhem-Nijmegen. Tot slot kiest in beide regio's ruim zes op de tien inwoners voor *meer woningen binnen dorps- en stadsgrenzen (bijvoorbeeld hoogbouw)*, terwijl vier op de tien liever *meer woningen in het buitengebied* ziet. Inwoners in de opbouwfase van hun leven (18 tot 35 jaar), theoretisch geschoolden en degenen die in een stadscentrum of sociale huurwoning wonen kiezen daarbij vaker voor meer woningen binnen dorps- en stadsgrenzen.

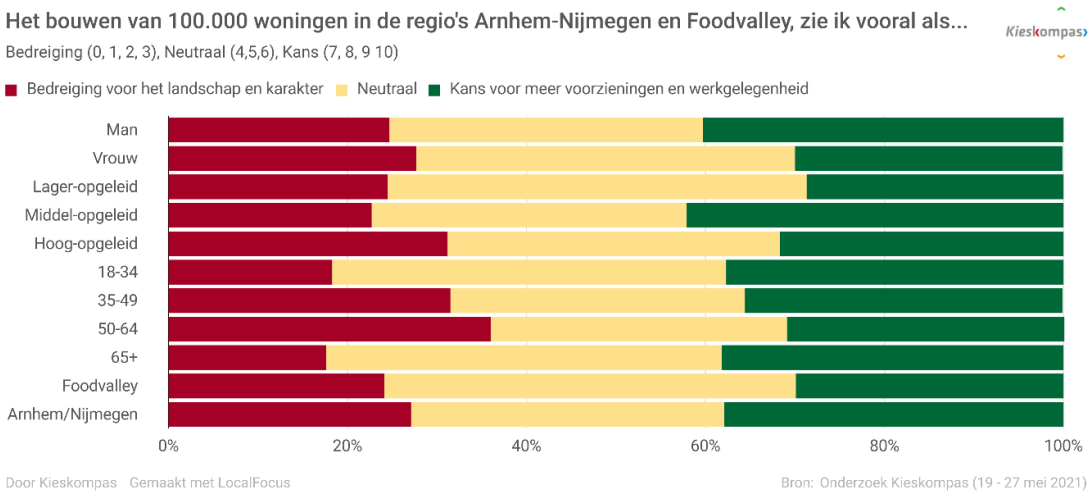

5. Wonen & leefomgeving

Om deelnemers aan het onderzoek meer achtergrondinformatie te geven bij de keuzes die ze moesten maken, deelden wij vervolgende de volgende informatie met hen: '*In de regio's Arnhem-Nijmegen en Foodvalley wonen op dit moment ruim een miljoen inwoners. De bevolkingsprognoses geven aan dat het aantal inwoners de komende jaren nog flink zal groeien: als de verwachtingen uitkomen zijn er in de komende 20 jaar zo'n 100.000 woningen extra nodig.'* Na het delen van deze informatie met de deelnemers aan het onderzoek vroegen wij hen (op een schaal van 0 t/m 10) in hoeverre ze dit vooral als een *bedreiging voor het landschap en karakter (0)* of juist vooral als *kans voor meer voorzieningen en werkgelegenheid (10)* zien.

Ruim een één op de drie inwoners lijkt het het bouwen van deze woningen vooral vooral als een kans voor meer voorzieningen en werkgelegenheid *(cijfer 7, 8, 9 of 10)* te zien, ruim één op de drie lijkt vrij neutraal *(cijfer 4, 5 of 6)* en ruim een kwart lijkt het vooral als bedreiging voor het landschap en karakter te zien (cijfer 0, 1, 2 of 3).

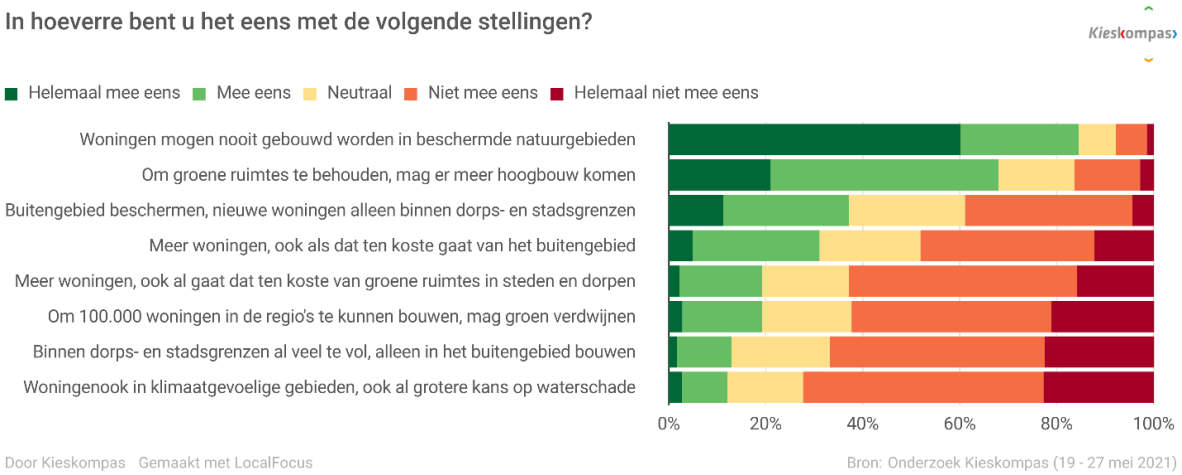
Een andere belangrijke vraag met betrekking tot woningbouw is waar deze woningen dan gebouwd moeten worden. Om respondenten een goed geinformeerde keuze te kunnen laten maken, deelden wij de volgende informatie met de deelnemers van het onderzoek: *Het bouwen van woningen binnen dorps- en stadsgrenzen heeft zowel voordelen als nadelen. Belangrijke voordelen: buitengebied blijft behouden, meer voorzieningen in de buurt en een beter vestigingsklimaat. Belangrijke nadelen: duurder, ingewikkelder, kost meer tijd en praktisch onmogelijk om 100.000 woningen te bouwen.* Na het delen van deze informatie met de deelnemers aan het onderzoek vroegen wij hen op welke manier de nieuwe woningen volgens hen het best bijgebouwd kunnen worden. Hierbij gaf vier op de tien aan een voorkeur te hebben voor (1) g*rotere nieuwbouwwijken aan de randen van dorpen en steden,* drie op de tien voor (2) *kleinschalige nieuwbouw aan de randen van dorpen en steden* en ruim twee op de tien voor (3) *binnen de bestaande dorps- en stadsgrenzen.* Tot slot koos iets minder dan één op de tien voor (4) *Anders, namelijk,* waarbij vooral het ombouwen van (leegstaande) kantoorpanden of bedrijventerreinen vaak genoemd worden. Als we kijken naar de verschillen tussen groepen dan zien we dat praktisch geschoolden en ouderen vaker voor *kleinschalige nieuwbouw aan de randen van dorpen en steden* kiezen. De keuze voor *grotere nieuwbouwwijken aan de randen van dorpen en steden* wordt weer vaker gemaakt door theoretisch geschoolden, jongere inwoners en inwoners die het bouwen van 100.000 woningen vooral als een kans zien. Tot slot valt het op dat inwoners die het bouwen van de 100.000 woningen vooral als een bedreiging voor landschap en karakter van de regio zien, vaker kiezen voor bouwen binnen bestaande dorps- en stadsgrenzen.

Als u moest kiezen, op welke manier kunnen nieuwe woningen het best kunnen worden bijgebouwd?

	Binnen de bestaande dorps- en stadsgrenzen	Kleinschalige nieuwbouw aan de randen van dorpen en steden	Grotere nieuwbouwwijken aan de randen van dorpen en steden	Anders, namelijk
Totaal	21%	30%	40%	8%
Opsplitsing per groep				
Man	24%	29%	38%	8%
Vrouw	18%	32%	42%	8%
Praktisch opgeleid	24%	45%	24%	7%
Middel-opgeleid	17%	30%	41%	11%
Theoretisch opgeleid	25%	23%	47%	6%
18-34	16%	24%	52%	8%
35-49	23%	31%	33%	12%
50-64	28%	31%	33%	8%
65+	18%	37%	40%	5%
Foodvalley	23%	30%	38%	8%
Arnhem/Nijmegen	21%	31%	40%	8%
Bedreiging landschap	37%	28%	22%	13%
Neutraal	17%	36%	40%	7%
Kans voorzieningen	14%	26%	53%	7%

Ondanks dat het bouwen van woningen als belangrijkste prioriteit naar voren kwam, zijn veel inwoners van mening dat het bouwen van woningen niet zomaar ten koste mag gaan van groen en natuur. Zoals in onderstaande figuur naar voren komt is minder dan twee op de tien het er (helemaal) mee eens dat er *groen mag verdwijnen om 100.000 woningen in de regio's Arnhem-Nijmegen en Foodvalley te kunnen bouwen,* terwijl ruim zes op de tien het hier (helemaal) niet mee eens is. Er is dan ook weinig draagvlak voor het bouwen van woningen *in klimaatgevoelige- en beschermde natuurgebieden*, terwijl er *meer hoogbouw om groene ruimtes te behouden* op veel steun kan rekenen; ruim twee op de drie inwoners is het hier (helemaal mee eens).

Ruim drie op de tien is het er (helemaal) mee eens dat er *meer woningen moeten komen, ook als dat ten koste van het buitengebied gaat* en twee op de tien *ook als dat ten koste gaat van groene ruimte in steden en dorpen.* Ongeveer één op de acht (13 procent) is het er (helemaal) mee eens dat er *alleen nog in het buitengebied woningen gebouwd worden, omdat het binnen dorps- en stadsgrenzen al veel te vol is*. Ruim één op de drie (37 procent) is het er (helemaal) mee eens dat *woningen alleen nog maar binnen dorps- en stadsgrenzen gebouwd worden om het buitengebied te beschermen*. Er zijn dus maar weinig inwoners die het binnen dorps- en stadsgrenzen zo vol vinden, dat er alleen nog maar in het buitengebied gebouwd moet worden, maar het behoud van groene ruimtes in steden en dorpen is voor veel inwoners belangrijk.

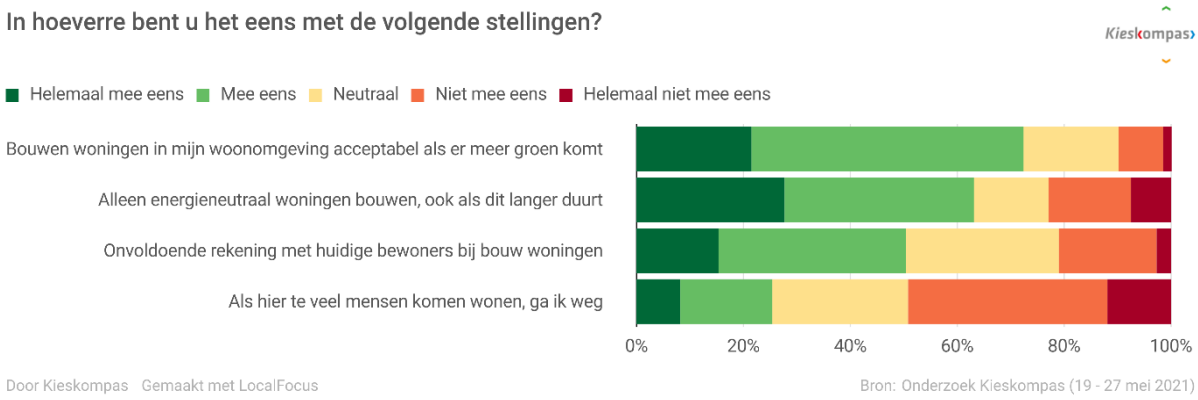

Als we inzoomen op de verschillende groepen, zien we dat mannen, inwoners in de opbouwfase van hun leven (18 tot 35 jaar) en inwoners met een 'gemiddelde' opleiding het er vaker (helemaal) mee eens zijn dat er *groen mag verdwijnen bij het bouwen van 100.000 woningen in de regio's Arnhem-Nijmegen en Foodvalley*. Mannen en praktischer opgeleiden vinden ook vaker dan gemiddeld dat het bouwen van woningen ten koste mag gaan van groene ruimtes in steden en dorpen.

Praktisch opgeleiden zijn vaker van mening dat er meer woningen gebouwd moeten worden, ook als dat ten koste gaat van het buitengebied. Inwoners in de opbouw- (18 tot 35 jaar) en carrièrefase (35 tot 50 jaar) van hun leven, theoretisch geschoolden en inwoners uit de regio Arnhem-Nijmegen zijn vaker van mening dat er *meer woningen gebouwd moeten worden, ook als dat ten koste van het buitengebied gaat*. Tot slot valt het op dat de groep 18 tot 35 jaar en theoretischer opgeleide inwoners veel vaker van mening zijn dat er *meer hoogbouw mag komen om groene ruimtes te behouden*.

Percentage (Helemaal) mee eens	Om 100.000 woningen in de regio's Arnhem-Nijmegen en Foodvalley te kunnen bouwen, mag groen verdwijnen	Er moeten meer woningen gebouwd worden, ook al gaat dat ten koste van de groene ruimtes in steden en dorpen	Er moeten meer woningen gebouwd worden, ook als dat ten koste gaat van het buitengebied	Om groene ruimtes te behouden, mag er meer hoogbouw komen
Totaal	***19%***	***19%***	***31%***	***68%***
Opsplitsing per groep				
Man	24%	21%	32%	68%
Vrouw	13%	17%	30%	68%
Praktisch opgeleid	15%	21%	23%	52%
Middel-opgeleid	25%	21%	35%	71%
Theoretisch opgeleid	15%	16%	32%	74%
18-34	23%	17%	34%	83%
35-49	18%	21%	34%	70%
50-64	18%	19%	28%	63%
65+	17%	20%	29%	53%
Foodvalley	19%	19%	26%	66%
Arnhem/Nijmegen	19%	19%	34%	69%

Het bouwen van extra woningen ten koste van groen in steden/dorpen of het buitengebied is voor veel inwoners van zowel de regio's Foodvalley en Arnhem-Nijmegen geen wenselijke situatie. Tegelijkertijd vindt bijna drie op de vier inwoners *het bouwen van extra woningen in hun eigen woonomgeving acceptabel als er ook meer groen komt*; Inwoners in de opbouwfase van hun leven (18 tot 35 jaar), theoretisch geschoolden en inwoners van de regio Arnhem-Nijmegen nog vaker. Wel is de helft van de inwoners *bang dat er bij de bouw van woningen onvoldoende rekening wordt gehouden met de huidige bewoners*; jongere inwoners en theoretisch geschoolden minder vaak, terwijl praktisch opgeleiden hier juist veel vaker bang voor zijn. Een kwart van de inwoners zegt *weg te gaan als er te veel mensen komen wonen*, terwijl een kwart neutraal is en de helft het hier (helemaal) niet mee eens is. Vooral inwoners in de carrière- en consolidatiefase (35 tot 65 jaar) geven vaker aan *weg te gaan als er te veel mensen komen wonen.* Tot slot vindt ruim zes op de tien inwoners dat *huizen alleen energieneutraal gebouwd mogen worden, ook als dat langer zou duren.*

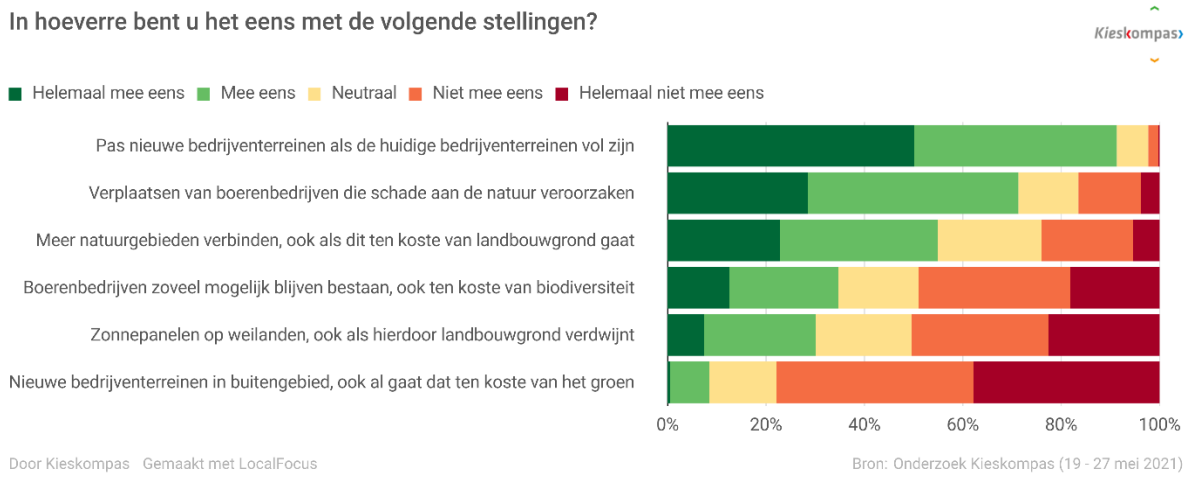
Percentage (Helemaal) mee eens	Het bouwen van extra woningen in mijn woonomgeving is acceptabel als er ook meer groen komt	Als hier te veel mensen komen wonen, ga ik weg	Ik ben bang dat bij de bouw van woningen onvoldoende rekening wordt gehouden met de huidige bewoners
Totaal	**72%**	**25%**	**51%**
Opsplitsing per groep			
Man	71%	24%	52%
Vrouw	73%	27%	49%
Praktisch opgeleid	63%	26%	64%
Middel-opgeleid	71%	24%	51%
Theoretisch opgeleid	79%	27%	41%
18-34	82%	19%	41%
35-49	71%	31%	57%
50-64	71%	32%	52%
65+	64%	20%	53%
Foodvalley	62%	28%	52%
Arnhem/Nijmegen	77%	24%	50%

6. Economie

Naast het bouwen van woningen en het verbeteren van de leefomgeving is het versterken van de economie een andere belangrijke uitdaging. In dit onderzoek richten wij ons daarbij voornamelijk op de ruimte voor boerenbedrijven en bedrijventerreinen.

Er is grote consensus over de stellingen met betrekking tot bedrijventerreinen. Zo is ruim negen op de tien het er (helemaal) mee eens dat er pas *nieuwe bedrijventerreinen mogen komen als de huidigen vol zijn*; in Foodvalley zelfs nog iets vaker. Daarnaast is in zowel de regio Foodvalley als de regio Arnhem-Nijmegen minder dan één op de tien inwoners van mening dat *het aanleggen van nieuwe bedrijventerreinen in het buitengebied ten koste mag gaan van groen*.

Over boerenbedrijven zijn de meningen meer verdeeld. Ruim zeven op de tien is van mening dat *boerenbedrijven die schade aan de natuur veroorzaken naar gebieden verplaatst moeten worden die minder kwetsbaar zijn;* minder dan twee op de tien is het hier (helemaal) niet mee eens. Tegelijkertijd is ruim één op de drie (35 procent) van mening dat *boerenbedrijven in het buitengebied zoveel mogelijk moeten blijven bestaan, ook als dit ten koste gaat van biodiversiteit*. Ruim de helft (55 procent) is van mening dat *meer natuurgebieden met elkaar verbonden moeten worden, ook als dit ten koste van landbouwgrond gaat.* Tot slot vindt ongeveer de helft van de inwoners dat er geen *landbouwgrond mag verdwijnen om zonnepanelen op weilanden te plaatsen*. De geschetste consequenties en/of voorwaarden hebben dus invloed op de keuzes die mensen maken met betrekking tot het bieden van ruimte aan landbouw, natuurgebieden en/of de energietransitie.

De hierboven beschreven verdeeldheid zien we ook terug als we de antwoorden van verschillende groepen vergelijken. Allereerst wordt duidelijk dat de verschillen tussen de beide regio's over het algemeen klein zijn, maar bij andere opsplitsingen aanzienlijk groter. Zo vindt ruim de helft van de praktisch opgeleiden en bewoners van het buitengebied dat *boerenbedrijven zoveel mogelijk moeten blijven bestaan, ook als dit ten koste gaat van biodiversiteit,* terwijl inwoners in de opbouwfase van hun leven (18 tot 35 jaar) en theoretisch opgeleiden het hier veel minder vaak mee eens zijn. Jongere inwoners en theoretisch geschoolden scoren dan juist weer het hoogst als het gaat om *het verbinden van natuurgebieden ten koste van landbouwgrond*; bijna zeven op de tien is het hier (helemaal) mee eens. Bewoners van het buitengebied, dorpsbewoners, ouderen en praktisch opgeleiden zijn het hier het minst vaak mee eens, ongeveer vier op de tien. Hetzelfde patroon is zichtbaar bij de vraag *zonnepanelen op weilanden geplaatst mogen worden, ten koste van landbouwgrond.*

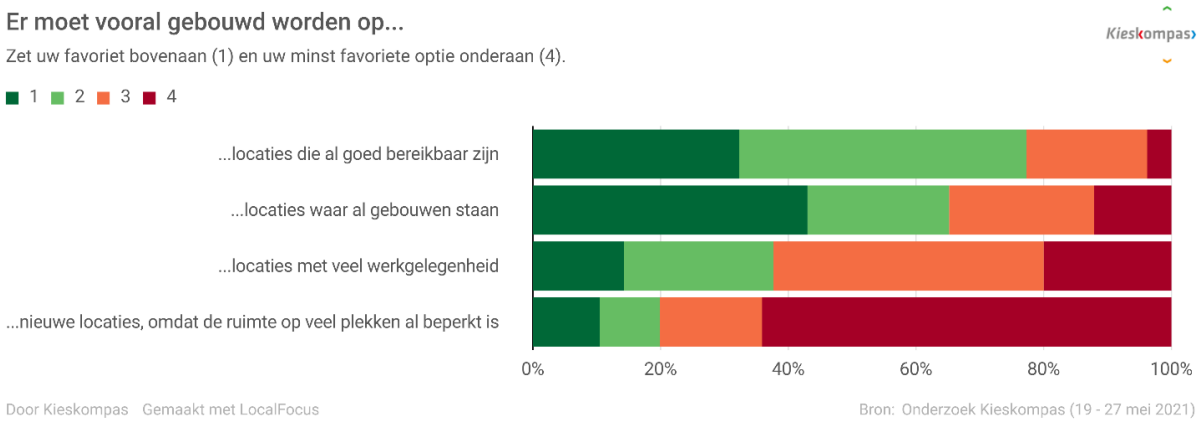
We zagen bij de vorige stellingen al dat er weinig animo is voor *nieuwe bedrijventerreinen ten koste van groen*. In de gedetailleerdere uitwerking zien we zelfs dat maar één op de vijftig van de stadscentrumbewoners dit een goed idee vindt. Hoewel de scores in andere groepen iets hoger liggen, vindt uiteindelijk minder dan één op de tien dat groen mag wijken voor bedrijventerreinen.

Percentage (Helemaal) mee eens	Boerenbedrijven in het buitengebied moeten zoveel mogelijk blijven bestaan, ook als dit ten koste gaat van biodiversiteit	Meer natuurgebieden moeten met elkaar verbonden worden, ook als dit ten koste van landbouwgrond gaat	Zonnepanelen mogen op weilanden geplaatst worden, ook als hierdoor landbouwgrond verdwijnt	In het buitengebied mogen nieuwe bedrijventerreinen worden aangelegd, ook al gaat dat ten koste van het groen
Totaal	**35%**	**55%**	**30%**	**9%**
Opsplitsing per groep				
Praktisch opgeleid	53%	39%	23%	10%
Middel-opgeleid	37%	55%	29%	9%
Theoretisch opgeleid	21%	65%	36%	6%
18-34	22%	69%	37%	6%
35-49	35%	49%	30%	9%
50-64	38%	57%	27%	12%
65+	46%	41%	25%	6%
In een stadscentrum	31%	58%	33%	2%
Buitenwijk van een stad	31%	56%	31%	9%
In een dorpscentrum	42%	45%	26%	8%
Woonwijk van een dorp	35%	57%	30%	12%
In het buitengebied	57%	41%	21%	8%
Foodvalley	36%	50%	26%	9%
Arnhem/Nijmegen	34%	57%	32%	8%

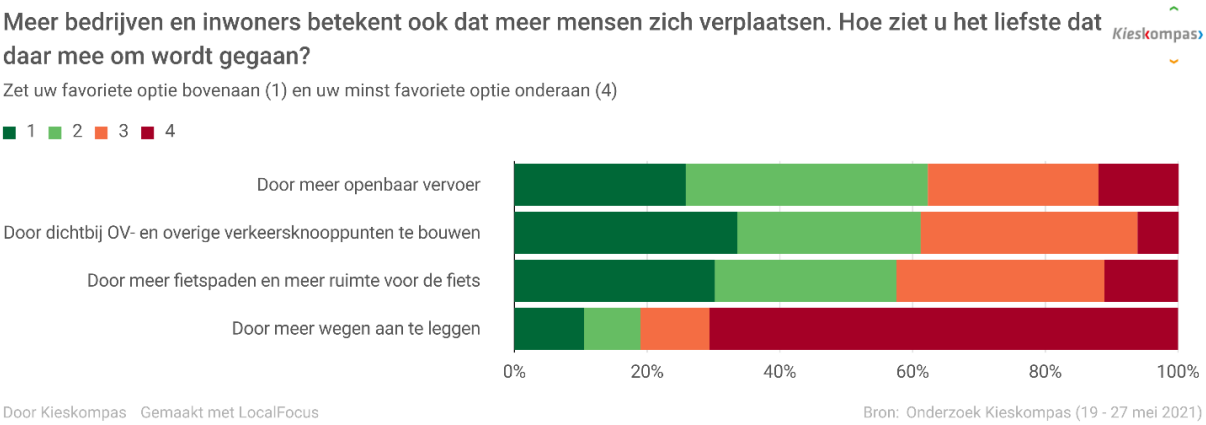
7. Mobiliteit (verkeer en vervoer)

Toename van bedrijvigheid en inwoners zal in principe ook leiden tot extra verkeersbewegingen. We legden daarom een aantal vragen voor met betrekking tot de toename van mobiliteit in relatie tot toekomstige bouwlocaties.

We vroegen respondenten om vier potentiële locaties voor nieuwe woonwijken te rangschikken, waarbij het *bouwen op locaties die al goed bereikbaar* en *bouwen op locaties waar al gebouwen staan* duidelijk favoriet zijn. Duidelijk minder populair is de optie *nieuwe locaties, omdat de ruimte op veel plekken al beperkt is*; ruim zes op de tien zet dit op de laatste plaats. *Bouwen op locaties met veel werkgelegenheid* wordt vaak op de derde plaats gezet, maar staat voor vier op de tien op de eerste of tweede plek.

Bij de vraag hoe de toename van mobiliteit vormgegeven moet worden, kiest men voornamelijk voor drie opties, (1) *uitbreiding van het openbaar vervoer, (2) meer fietspaden en ruimte voor de fiets* en (3) *door dichtbij OV- en overige verkeersknooppunten te bouwen*. Het aanleggen van *meer wegen* is voor veel inwoners duidelijk de minst favoriete optie; zeven op de tien inwoners zet dit op de laatste plaats. Vooral vrouwen, theoretisch geschoolden, inwoners in een stadscentrum plaatsen dit onderaan. Dat betekent echter niet dat deze mensen allemaal tegen het aanleggen van wegen zijn.

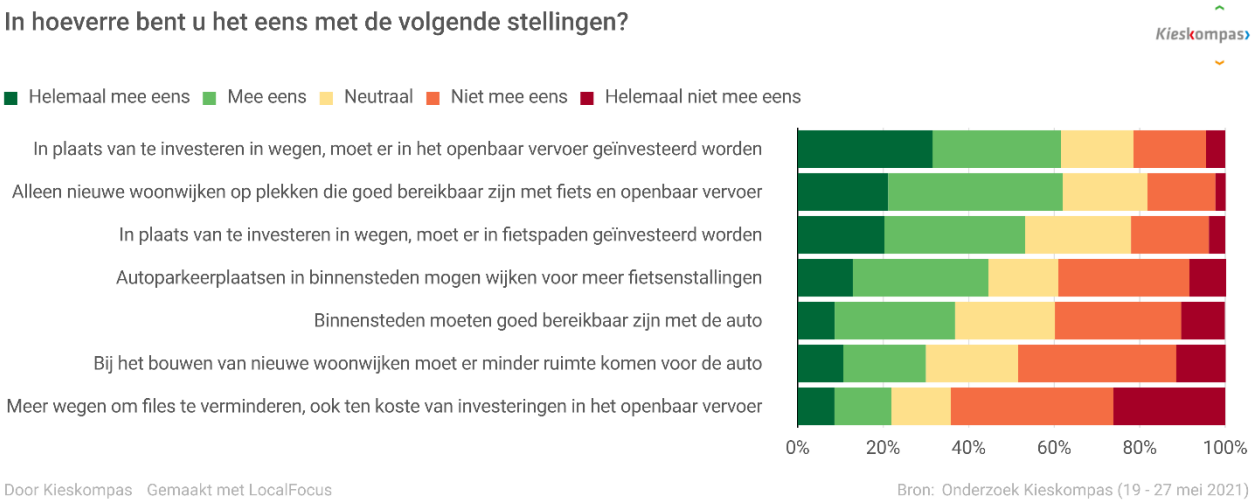

De verschillende meningen over de toekomst van het wegennetwerk komen ook duidelijk naar voren in de onderstaande figuur. Zo is ongeveer twee op de tien inwoners van mening dat *nieuwe wegen aangelegd mogen worden ten koste van natuur*, terwijl iets minder dan twee op de tien van mening is dat *er geen wegen verbreed of aangelegd mogen worden* of *minder ruimte voor auto's minder moet komen*. Bijna twee op de tien vindt dat er geen nieuwe wegen mogen worden aangelegd, maar wel verbreed. De grootste groep vindt dat er nieuwe wegen aangelegd mogen worden, mits dit niet ten koste van de natuur gaat.

Ook uit de antwoorden op onderstaande stellingen wordt duidelijk zichtbaar dat het openbaar vervoer en de fiets door veel inwoners worden gezien als de beste oplossing voor het mobilitetsvraagstuk. Zo is ruim zes op de tien van mening dat er *beter geinvesteerd kan worden in het openbaar vervoer in plaats van wegen* en is zelfs een iets grotere groep het (helemaal) niet eens met de stelling '*Om files te verminderen moeten meer wegen worden aangelegd, ook al gaat dat ten koste van investeringen in het openbaar vervoer*. Ruim de helft van de inwoners wil dat er geinvesteerd wordt in fietspaden in plaats van wegen en ruim vier op de tien inwoners vindt dat *autoparkeerplaatsen mogen wijken voor betere fietsvoorzieningen*

Over dat *binnensteden goed bereikbaar moeten zijn met de auto* is men meer verdeeld; vier op de tien is het hier (helemaal) mee eens en vier op de tien is het hier (helemaal) niet mee eens. Ongeveer één op de drie inwoners vindt dat er *minder ruimte voor auto's moeten komen in nieuw te bouwen wijken*, maar bijna de helft is het daar (helemaal) niet mee eens. Veel meer steun (60 procent) is er voor het *alleen bouwen van nieuwe woonwijken op plekken die goed bereikbaar zijn met de fiets en het openbaar vervoer*.

Als we inzoomen op de verschillende groepen zien we dat de verschillen tussen de regio's Foodvalley en Arnhem-Nijmegen over het algemeen klein zijn. Bij geslacht en opleidingsgroepen zijn de verschillen groter; mannen en praktisch opgeleiden hechten meer waarde aan de auto en autobereikbaarheid.

Zo kiest ongeveer zeven op de tien vrouwen en theoretisch geschoolden voor *investeringen in het openbaar vervoer in plaats van wegen*, terwijl maar iets meer dan de helft van de mannen en zes op de tien praktisch opgeleide inwoners het hier (helemaal) mee eens is. Inwoners in carrièrefase van hun leven (35 tot 50 jaar) zijn duidelijk het meest gesteld op de auto, terwijl jongere en oudere inwoners juist meer steun aan het openbaar vervoer en de fiets geven. Zo is maar iets meer dan vier (44 procent) op de tien

inwoners in de carrièrefase (35 tot 50 jaar) van mening dat *investeringen in het openbaar vervoer in plaats van wegen*, terwijl bijna zeven op de tien inwoners in de opbouw- en pensioenfase het hier (helemaal) mee eens is. Inwoners in de opbouwfase van hun leven (18 tot 35 jaar) en theoretisch opgeleiden zeggen vaker dat *de auto minder ruimte moet krijgen in nieuwe woonwijken*, kort daarop gevolgd door vrouwen.

Percentage (Helemaal) mee eens	Bij het bouwen van nieuwe woonwijken moet er minder ruimte komen voor de auto	Binnensteden moeten goed bereikbaar zijn met de auto	In plaats van te investeren in wegen, moet er in het openbaar vervoer geïnvesteerd worden	In plaats van te investeren in wegen, moet er in fietspaden geïnvesteerd worden	Nieuwe woonwijken moeten alleen gebouwd worden op plekken die goed bereikbaar zijn met de fiets en het openbaar vervoer
Totaal	**30%**	**37%**	**62%**	**53%**	**62%**
Opsplitsing per groep					
Man	25%	44%	52%	46%	61%
Vrouw	36%	29%	72%	62%	63%
Praktisch opgeleid	24%	43%	59%	58%	64%
Middel-opgeleid	25%	38%	59%	46%	58%
Theoretisch opgeleid	40%	32%	66%	59%	65%
18-34	40%	32%	69%	58%	61%
35-49	21%	42%	44%	43%	48%
50-64	29%	39%	65%	52%	65%
65+	27%	33%	67%	60%	75%
Foodvalley	33%	36%	58%	54%	61%
Arnhem/Nijmegen	29%	37%	63%	53%	62%

Zienswijze

onderwerp	Zienswijze Zevenaar op Verstedelijkingsstrategie
datum	2 september 2021
deadline	7 september 2021
zaaknummer	Z/21/389851INT/21/1048894
van afdeling/ambtenaar	Jacqueline van der Leij
aan afdeling/college/raad	college

Zienswijze op concept Verstedelijkingsstrategie ANF

Op 31 augustus is aan het college ter besluitvorming voorgelegd om de Verstedelijkingsstrategie Groene metropool ANF 2040 ter vaststelling aan te bieden aan de gemeenteraad.

Het college kan weliswaar instemmen met de hoofdlijnen van de verstedelijkingsstrategie. Het college is echter van mening dat de gebiedsuitwerking uit deel 2 dat ziet op De Liemers te beperkt is omschreven. Het college kan dan ook alleen instemmen "onder de voorwaarde dat" de gebiedsuitwerking wordt aangevuld met onder andere de volgende onderwerpen:

- Goede beschrijving van het gebied met alle daarbinnen liggende gemeenten;
- Goede verwerking van de stukken die mede in Liemers verband tot stand zijn gekomen:
    - De Liemerse Economische Visie;
    - Woningbouw (Koers voor de Liemerse Woonagenda 2020-2025)
- Mobiliteit (Mobiliteitshubs, Mobiliteit op Maat', gedragsaanpak duurzame mobiliteit)
- Agrarische planvorming (Landbouwtransitie waar onder andere LTO mee bezig is).

Wij gaan er vanuit dat bovenstaande onderwerpen zorgvuldig worden opgenomen in de gebiedsuitwerking de Liemers.

Vragen vanuit de raad aan het college:

A. Schriftelijke vragen als bedoeld in artikel 36 Reglement van Orde

B. Schriftelijke vragen ter mondelinge beantwoording in de raads- of commissievergadering

C. Technische vragen

Categorie: ~~A / B~~ / C (doorhalen wat niet van toepassing is)

Onderwerp: Verstedelijkingsstrategie Groene Metropool

Naam en fractie: Marcel Lap, PvdA

Datum indienen: 4 oktober 2021

Afdeling: …….. *(door organisatie in te vullen)*

Contactpersoon: …… *(door organisatie in te vullen)*

Inleiding/Aanleiding:
In bijlage 1 op blz 37 staat de kansenkaart Mobiliteit van de regio. Daarin staan ook aangegeven de ontwikkeling van nieuwe treinstations. Opvallend op de lijn Arnhem Centraal – Zevenaar – Doetinchem is dat een nieuw station is ingetekend bij Arnhem Presikhaaf (omliggende bedrijventerreinen) en het station Zevenaar Oost niet is ingetekend.

Op de regionale kaart van de Liemers op blz 82 staan beide te ontwikkelen nieuwe treinstations ingetekend.

Vraag/Vragen:

1. Hoort op blz 37 treinstation Zevenaar Oost ook ingetekend te zijn als “Ontwikkeling van nieuwe treinstations”? Indien het in deze kansenkaart is weggevallen wordt dit dan door het college opgenomen in de zienswijze?

Antwoord: Zoals aangegeven zijn we nu bezig met de gebiedsontwikkeling van de “Liemers” in kaart te brengen. De inzet van Zevenaar zal zijn om o.a. treinstation Zevenaar Oost hierin op te nemen.

2. In het verleden is vaker aangegeven dat een extra stop op de lijn Arnhem – Doetinchem lastig te realiseren is. Inmiddels is het spoor vanaf Zevenaar tot Didam verdubbeld.
   Is onderzocht of twee extra stops bij Zevenaar Oost en Arnhem Presikhaaf in te passen is in de huidige dienstregeling en op het bestaande spoor?

Antwoord: Er is onderzoek gedaan door de vervoerder (in opdracht van de Provincie) en hierbij is gebleken dat een extra station zevenaar-oost niet in de huidige dienstregeling past. Maar

mogelijk wel met de komst van de RegioExpress. Van een extra stop op Presikhaaf was destijds nog geen sprake.

3. Wat is de huidige planning voor de ontwikkeling van treinstation Zevenaar Oost?

Antwoord: Dit najaar wordt een eerste verkenning naar de potentie en mogelijkheden van een HUB-locatie in Zevenaar-Oost opgestart.

-----Oorspronkelijk bericht-----
Van: xxx
Verzonden: woensdag 15 september 2021 13:48
Aan: Griffie Zevenaar <Griffie@zevenaar.nl>
Onderwerp: inspreektekst commissievergadering 15-9-2021

Goedemiddag,

Voor de commissievergadering van vanavond heb ik de inspreektekst bijgevoegd. In deze tekst verwijs ik onder andere naar een zienswijze zonder de bijlagen die ik als apart bestand bijgevoegd heb, maar die nog geanonimiseerd moet worden.

Ik wil u vragen om een afschrift aan de raad.

Met vriendelijke groet,

Xxx

Naam en contactgegevens kunnen opgevraagd worden bij de griffie

Benthem Gratama
advocaten

Het college van B&W van de gemeente Zevenaar
Postbus 10
6900 AA ZEVENAAR

Datum:	13 september 2021
Onze ref.:	**Stuyt/Gem. Zevenaar** 210988 JAM/EO
Uw ref.:	Ontwerp projectomgevingsvergunning 'Zonnepark Eltenseweg, Lobith'
Behandelaar:	mr. J.H. Meester, advocaat
Direct tel. nr.:	(038) 750 15 01 (secr.)
Direct fax nr.:	(038) 421 85 73
E-mailadres:	jhmeester@benthemgratama.nl

Geacht college,

1. Als advocaat en gemachtigde van:
   a. de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid **Stuyt Agro B.V.** gevestigd aan de Eltenseweg te Lobith (**bijlage 1 - KvK-uittreksel**);
   b. [redacted] wonende aan de [redacted];
   c. [redacted] wonende aan de [redacted]; en
   d. [redacted] wonende aan de [redacted];

   dien ik hierbij een zienswijze in op de ontwerpomgevingsvergunning van 27 juli 2021 van het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Zevenaar (hierna: "**Ontwerpomgevingsvergunning**") met kenmerk HZ_WABO-2021-0453 voor het realiseren van een drijvend zonnepark gedurende een periode van 25 jaar, zoals deze blijkens uw kennisgeving van 5 augustus 2021 tot en met 15 september 2021 ter inzage ligt.

2. In deze zienswijze worden partijen als volgt gedefinieerd:
   a. de besloten vennootschap **Stuyt Agro B.V.** (hierna:"**Stuyt Agro**");
   b. [redacted]; (hierna: "[redacted]");
   c. [redacted]; (hierna: "[redacted]");
   d. [redacted]; (hierna: "[redacted]");

   tezamen hierna ook aan te duiden als "**Stuyt c.s.**"; en
   e. de besloten vennootschap **Wezendonk Zand & Grind B.V.** (hierna: "**Wezendonk**").

Benthem Gratama Advocaten B.V. heeft de beroepsaansprakelijkheid van haar advocaten verzekerd. Onze aansprakelijkheid wordt beperkt tot het bedrag dat in voorkomende gevallen onder deze verzekering voor uitbetaling in aanmerking komt. Alle opdrachten worden aanvaard en uitgevoerd overeenkomstig de Algemene Voorwaarden van Benthem Gratama Advocaten B.V., welke zijn gedeponeerd bij de Rechtbank Overijssel. Deze Algemene Voorwaarden zijn tevens afgedrukt op de achterzijde van dit briefpapier.

Burg. van Roijenslegel 2
8011 CS Zwolle
Postbus 1086
8001 BA Zwolle
KvK-nr.: 66383730
T: 038 428 00 77
info@benthemgratama.nl
www.benthemgratama.nl

Benthem Gratama
advocaten

Inleiding

3. De zienswijze van Stuyt c.s. kan als volgt worden samengevat. Tussen Stuyt c.s. en Wezendonk is langere tijd sprake geweest van gesprekken, onderhandelingen en afspraken ten aanzien van het plangebied: recreatiepark en natuurpark Carvium Novum (hierna: **"Carvium Novum"**). Om het gewenste resultaat te kunnen behalen moest een groot gedeelte van het gebied worden ontzand. Om de ontzanding te kunnen bewerkstelligen heeft [redacted] een deel van zijn percelen grond verkocht en overgedragen aan Wezendonk. Ten onrechte heeft Wezendonk ook zand afgegraven op percelen grond die eigendom zijn van Stuyt Agro. Tevens is het voorgestelde bouwplan dat aan de Ontwerpomgevingsvergunning ten grondslag ligt (deels) gevestigd op percelen grond die in eigendom zijn van Stuyt Agro. Zodoende is er sprake van een evident privaatrechtelijke belemmering.

4. Ook om de volgende redenen kan het College geen definitieve omgevingsvergunning verlenen aan de aanvrager. De Ontwerpomgevingsvergunning geeft geen blijk van een goede ruimtelijke ordening. De Ontwerpomgevingsvergunning is in strijd met art. 12 Woningwet in samenhang met art. 2.10 Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (hierna: "**Wabo**") verleend. Daarnaast wijkt de Ontwerpomgevingsvergunning af van de aanvraag én heeft het College gehandeld in strijd met de algemene beginselen van behoorlijk bestuur.

Feiten en omstandigheden

5. Stuyt Agro is van origine een agrarisch bedrijf gevestigd aan de Eltenseweg 10 te (6915 KA) Lobith. Sinds 2011 zijn de agrarische activiteiten afgebouwd. [redacted] zijn allen ook woonachtig op ditzelfde adres en wonen zodoende aan het gebied waarop het bouwplan van toepassing is. Wezendonk houdt zich bezig met het winnen en verhandelen van zand en grind.

6. Voor het gebied waar o.a. Stuyt c.s. woonachtig en gevestigd zijn is het idee ontstaan om in recreatie en natuur te gaan voorzien. Meer specifiek gaat dit over een terrein van 65 hectare groot aan de Eltenseweg te Lobith. De plannen bestonden uit het ontzanden van het gebied en het terugbrengen van een economische functie door middel van recreatie ingebed in een natuurlijke en waterrijke omgeving. Het plan staat bekend als Carvium Novum.

7. In 2003 heeft [redacted] aan de besloten vennootschap Wezendonk Holding B.V. een optie tot koop verleend op een deel van de aan [redacted] in eigendom toebehorende percelen ten behoeve van zandwinning door Wezendonk Holding B.V. De zandwinning vond plaats in het kader van Carvium Novum. Door de ontzanding is een waterrijk gebied ontstaan.

8. Gedeputeerde Staten van Gelderland hebben op 4 januari 2011 aan Wezendonk het ontgronden van onder andere de percelen, kadastraal bekend gemeente Herwen, sectie B, nrs. 1842, 1845 en 2082 vergund. De ontgronding had -conform de eerste vergunning- reeds gereed moeten zijn, maar na uitstel is de termijn nu tot 31 december 2021 (**bijlage 2- Ontgrondingsvergunning**) verlengd.

9. Op 7 januari 2011 hebben Stuyt Agro en Wezendonk een koopovereenkomst gesloten waarbij een gedeelte van percelen die aan Stuyt Agro toebehoren zijn verkocht (**bijlage 3 – Koopovereenkomst + aanvullende overeenkomsten**). Meer specifiek betreft dit een gedeelte van de percelen, kadastraal bekend gemeente Herwen, sectie B, nrs. 1842, 1845 en 2082. Op 15 maart 2012 zijn de onroerende zaken aan Wezendonk geleverd (**bijlage 4 – Notariële akte**).

10. De afspraken tussen [redacted]en Wezendonk Holding B.V. omhelsde niet alleen de optie tot koop, maar zij kwamen ook beheerafspraken overeen. Deze afspraken zijn neergelegd in een notariële akte en de koopovereenkomst met inbegrip van de aanvullende overeenkomst.

11. Op basis van het bestemmingsplan Carvium Novum van juli 2010 (hierna: "**Bestemmingsplan**") hebben de betreffende percelen de bestemming 'Groen' en 'Natuur'. Stuyt c.s. hebben dan ook sinds het afbouwen van de agrarische activiteiten geanticipeerd op natuur en recreatie.

12. In mei 2020 kregen Stuyt c.s. kennis van het voornemen dat op de waterplas een drijvend zonnepark zou worden gerealiseerd. Dit druist geheel in tegen de bestemming en de jarenlange voorbereidingen voor Carvium Novum als natuurlijke en waterrijke omgeving.

13. Het College heeft op 17 maart 2021 een aanvraag ontvangen voor een omgevingsvergunning voor het realiseren van een drijvend zonnepark gedurende een periode van 10 jaar (**bijlage 5 – Aanvraagformulier**).

14. Op 4 augustus 2021 heeft het College het voornemen de omgevingsvergunning te verlenen bekend gemaakt. De Ontwerpomgevingsvergunning is van 5 augustus 2021 tot 15 september 2021 ter inzage gelegd.

Juridisch kader

15. De Ontwerpomgevingsvergunning is gebaseerd op art. 2.1 in samenhang met art. 2.10 in samenhang met art. 2.12, eerste lid, onder a, onder 3 van de Wabo en ziet op de activiteiten bouwen van een bouwwerk en handelen in strijd met het bestemmingsplan.

16. De Ontwerpomgevingsvergunning is voorbereid met toepassing van de procedure als beschreven in paragraaf 3.3 van de Wabo.

17. Op het gebied is het bestemmingsplan Carvium Novum van juli 2010 van toepassing.

Gronden van de zienswijze

Evident privaatrechtelijke belemmeringen

Perceelgrens

18. Het College stelt zich op het standpunt dat er geen sprake is van een evident privaatrechtelijke belemmering. Dit standpunt is onjuist.

19. Nadat de onroerende zaken – een gedeelte van de percelen - aan Wezendonk zijn geleverd is geen aanwijs van het geleverde en verkochte verricht. Het Kadaster heeft slechts een administratieve grens bepaald, waarbij is overgegaan tot hernummering van de gedeeltes van de percelen kadastraal bekend gemeente Herwen, sectie B, nrs. 1842, 1845 en 2082 die aan Stuyt Agro en Wezendonk toebehoren. Nadat hernummering heeft plaatsgevonden zijn de nummers 2412 en 2413 ontstaan. Tussen Stuyt Agro en Wezendonk is een geschil ontstaan over de eigendomssituatie, althans de perceelgrens. Stuyt Agro stelt zich op het standpunt dat Wezendonk ten onrechte een deel van het aan Stuyt Agro toebehorende perceel 2413 is gaan ontgronden.

20. De jurisprudentie van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: "**Afdeling**") op dit punt luidt als volgt:

"Zoals de Afdeling eerder heeft overwogen, in onder meer de uitspraak van 27 februari 2013, ECLI:NL:RVS:2013:3447, is voor het oordeel door de bestuursrechter dat een privaatrechtelijke belemmering aan de verlening van een omgevingsvergunning met toepassing van artikel 2.12 van de Wabo in de weg staat, slechts aanleiding wanneer deze een evident karakter heeft. De burgerlijke rechter is de eerst aangewezene om de vraag te beantwoorden of een privaatrechtelijke belemmering in de weg staat aan de uitvoering van een activiteit."[1]

21. In het onderhavige geval is het geschil aan de civiele rechter voorgelegd. In kort geding heeft uiteindelijk het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden geoordeeld dat Wezendonk inderdaad meer

[1] ABRvS 11 mei 2016, ECLI:NL:RVS:2016:1274, r.o. 2.2.

grond heeft afgegraven dan dat aan haar is geleverd (**bijlage 6 – Vonnis kort geding en arrest kort geding**). Met andere woorden: Wezendonk heeft percelen grond die toebehoren aan Stuyt Agro afgegraven. Stuyt Agro heeft op 17 augustus 2020 een dagvaarding in de bodemprocedure betekend aan Wezendonk.

22. Het bouwplan van Wezendonk ziet momenteel niet alleen op perceel 2412 maar tevens op een gedeelte van 2413 (**bijlage 7 – Tekening met daarop het bouwplan en de juiste eigendomssituatie**). Op de tekening betreft de paarse lijn de door Grenspunt vastgestelde grens. In totaal gaat het om ongeveer 1,1 hectare. Dat betekent dat bij het bouwplan percelen zijn betrokken die in eigendom toebehoren aan Stuyt Agro. Nu dit percelen zijn, waarop Stuyt Agro het exclusieve gebruiksrecht heeft op grond van art. 5:1 van het Burgerlijk Wetboek, kan geen vergunning worden verleend zoals is aangevraagd. Stuyt Agro wenst in geen geval dat het bouwplan wordt uitgevoerd op zijn percelen.

23. De jurisprudentie van de Afdeling luidt op dit punt als volgt:

"Een privaatrechtelijke belemmering is eerst evident in de hiervoor bedoelde zin, indien zonder nader onderzoek kan worden vastgesteld dat voor de realisering van een bouwwerk de toestemming van een ander is vereist en die ander die toestemming niet geeft en niet hoeft te geven."[2]

24. Stuyt Agro geeft geen toestemming en zal geen toestemming geven voor het uitvoeren van het bouwplan op haar gronden. Nu Stuyt Agro geen toestemming geeft en zal geven voor het ontgronden en het uitvoeren van het bouwplan zal een inbreuk worden gemaakt op het eigendomsrecht van Stuyt Agro. Wanneer dat het geval is dient het bevoegd gezag de vergunning te weigeren. Zie bijvoorbeeld:

De Afdeling in oktober 2012:
"Zoals de Afdeling eerder heeft overwogen (uitspraak van 11 juli 2012 in zaak nr. 201109752/1/A1), is voor het oordeel door de bestuursrechter dat een privaatrechtelijke belemmering aan de verlening van ontheffing in de weg staat, slechts aanleiding, wanneer deze belemmering een evident karakter heeft. De burgerlijke rechter is de eerst aangewezene om de vraag te beantwoorden of een privaatrechtelijke belemmering aan een activiteit in de weg staat.

Een privaatrechtelijke belemmering is eerst evident in evenbedoelde zin, indien zonder nader onderzoek kan worden vastgesteld dat het bouwplan voorzien is op grond die in eigendom aan een

[2] ABRvS 22 mei 2019, ECLI:NL:RVS:2019:1628, r.o. 4.2.

ander toebehoort en die ander daarin niet berust en niet hoeft te berusten."[3]

De Afdeling in 2019:
"Een privaatrechtelijke belemmering is evident, indien zonder nader onderzoek kan worden vastgesteld dat het bouwplan voorzien is op grond die in eigendom is aan een ander en die ander niet in realisering ervan berust en er niet in hoeft te berusten (zie onder meer de uitspraak van de Afdeling 17 oktober 2012, ECLI:NL:RVS:2012:BY0377)."[4]

De voorzieningenrechter van de rechtbank Oost-Brabant:
"Een privaatrechtelijke belemmering is eerst evident in evenbedoelde zin, indien zonder nader onderzoek kan worden vastgesteld dat het bouwplan voorzien is op grond die in eigendom aan een ander toebehoort en die ander daarin niet berust en niet hoeft te berusten.

De voorzieningenrechter stelt voorop dat verweerder de vergunning in geval van een evidente private belemmering moet weigeren indien zonder nader onderzoek kan worden vastgesteld dat in het bouwplan is voorzien op gebruik of bouw op grond van een ander en die ander zich hiertegen verzet en zich tegen mag verzetten (bijvoorbeeld de uitspraak van de Afdeling van 17 oktober 2012, ECLI:NL:RVS:2012:BY0377) en 24 april 2019 (ECLI:NL:RVS:2019:1329)."[5]

25. Dat sprake is van een evident karakter geldt des te meer nu Stuyt Agro zelf reeds plannen heeft voor de percelen. Stuyt Agro richt zich op de recreatiemogelijkheden en is dus ook voornemens de betreffende grond zelf te gebruiken.

26. Ten onrechte gaat het College er tot op heden vanuit dat de perceelgrens anders is en dat geen sprake is van een gebruik van grond van derden. Stuyt c.s. hebben geconstateerd dat de foutieve informatie in ieder geval is opgenomen in:

    a. Landschapsplan zonnepark;
    b. Participatieplan;
    c. Advies ecologische inpassing; en
    d. Besluitgebied.

27. De conclusie moet dan ook zijn dat het College geen omgevingsvergunning met toepassing van art. 2.12 Wabo kan verlenen voor het bouwplan zoals dat voorligt.

---

[3] ABRvS 17 oktober 2012, ECLI:NL:RVS:2012:BY0377, r.o. 2.1.
[4] ABRvS 24 april 2019, ECLI:NL:RVS:2019:1329, r.o. 4.2.
[5] Rb. Oost-Brabant 11 december 2020, ECLI:NL:RBOBR:2020:6225, r.o. 8.

Beheersafspraken

28. Stuyt Agro en Wezendonk zijn overeengekomen dat na de zandwinning de waterplas en omgeving, beheerd zou worden op een door partijen nog nader af te spreken wijze volgens een door partijen op te stellen en door de provincie goed te keuren beheerplan. In de akte van levering is opgenomen dat Wezendonk het natuurgebied Carvium Novum zou realiseren door de gronden geheel als natuurterrein aan te leggen en in te richten. Stuyt Agro zou als eerste in de gelegenheid worden gesteld om het beheer te gaan uitvoeren.

29. Nu Wezendonk in afwijking van de bestemming en de oorspronkelijke plannen voor het gebied drijvende zonneparken wenst te realiseren, wordt ook gehandeld in strijd met de privaatrechtelijke beheersafspraken. De rechten, die Stuyt Agro op basis van de overeenkomst en akte toekomen, worden haar ontnomen, althans deze rechten worden inhoudelijk waardeloos gemaakt.

30. De discussie hierover is eveneens onderdeel van de aanhangige bodemzaak.

<u>Daadwerkelijke bouwplan niet in lijn met de Ontwerpomgevingsvergunning</u>

31. Stuyt c.s. hebben geconstateerd dat het bouwplan dat is ingediend, afwijkt van de daadwerkelijke situatie en het bouwplan dat Wezendonk daadwerkelijk heeft. Stuyt c.s. verwijzen hiervoor naar het volgende:

    i. In het bouwplan wordt ten onrechte uitgegaan van de situatie dat het Castellum is of nog steeds wordt gerealiseerd. Het Castellum is niet aangelegd en wordt dat ook niet;
    ii. In de natuurtoets wordt uitgegaan van drie eilanden. Het bouwplan en het voornemen is om vier eilanden te realiseren;
    iii. Op de tekening in het o.a. Landschapsplan ontbreekt een fiets- en wandelpad dat er in de feitelijke situatie wel is (**bijlage 8 – Kaartje met fiets- en wandelpad**);
    iv. In het Landschapsplan wordt uitgegaan van een fietspad dat in de werkelijkheid niet is aangelegd en ook niet wordt aangelegd omdat die is gesitueerd op gronden die in eigendom toebehoren aan Stuyt c.s.;
    v. In de feitelijke situatie is geen sprake van een brede stroom rietmoeras omdat de waterplas te diep is; en
    vi. ter plaatse is geen sprake van een dijk of verhoging aan de noordzijde. In de praktijk zal die er ook niet komen omdat deze dijk in het bouwplan is gesitueerd op gronden die in eigendom toebehoren aan Stuyt Agro. Ten onrechte wordt deze dijk weergegeven in de visualisatie van bijvoorbeeld het Landschapsplan.

32. Nu de feitelijke situatie ter plaatse en het daadwerkelijke bouwplan afwijkt van hetgeen is opgenomen in de Ontwerpomgevingsvergunning, vragen Stuyt c.s. zich af of het plan wel conform vergunning uitgevoerd kan worden.

Activiteit bouwen

33. De Ontwerpomgevingsvergunning heeft ten eerste betrekking op de activiteit bouwen. Een bouwomgevingsvergunning dient op grond van artikel 2.10 van de Wabo te worden geweigerd indien een van de daar genoemde gronden aan de orde zijn. Een van de weigeringsgronden betreft 'strijd met de redelijke eisen van welstand'. In de Ontwerpomgevingsvergunning staat dat het bouwplan nu niet voldoet aan de redelijke eisen van welstand. Naar de mening van Stuyt c.s. had uw College de omgevingsvergunning dan ook moeten weigeren. Ten onrechte bent u voornemens de omgevingsvergunning te verlenen.

Activiteit handelen in strijd met het bestemmingsplan

34. De Ontwerpomgevingsvergunning heeft daarnaast betrekking op de activiteit handelen in strijd met het bestemmingsplan. Er dient derhalve sprake te zijn van een goede ruimtelijke ordening en een deugdelijke ruimtelijke onderbouwing.

Hinder door schittering

35. Door het ontbreken van de dijk of aarden wal is vanaf de Eltenseweg nr. 10 onbelemmerd zicht op de noordkant van de waterplas en de zonne-eilanden. Stuyt c.s. zullen daardoor te maken krijgen met schittering. De schittering zal niet minder hinder opleveren door het enkele feit dat sprake is van draaiende zonne-eilanden. Hetzelfde gaat op voor de discomfort glare. Uit de Reflectiestudie blijkt dat alleen de maskerende verblinding als toetsingscriterium wordt gebruikt. Door het ontbreken van de dijk of aarden wal kunnen de resultaten van het onderzoek anders zijn. Het College heeft hier ten onrechte geen rekening mee gehouden.

Natuur

36. Het plaatsen van de zonnepanelen heeft invloed op de kwaliteit en het ecosysteem. Dit is ten onrechte niet -voldoende- meegenomen in de besluitvorming. Stuyt c.s. hebben hierover informatie over ingewonnen. Stuyt c.s. hebben onder andere informatie gevraagd aan [redacted] Daaruit is gebleken dat het College meer informatie zou moeten inwinnen over het te realiseren plan voordat daar uitvoering aan kan worden gegeven (**bijlage 9 – E-mailbericht** [redacted]).

37. Ten onrechte wordt ervan uitgegaan van het plan geen verstoring zal opleveren voor de bevers in de waterplas en ook geen negatieve effecten zal hebben op het leefgebied. In de Natuurtoets wordt ervan uitgegaan dat het leefgebied is beperkt tot de aangrenzende plas 'De Mars'. Dit is

onjuist. De beverburcht geeft de bevers door de aardenwal direct toegang tot de waterplas. Meer dan eens hebben Stuyt c.s. geconstateerd dat de bevers in de gehele waterplas hun leefgebied hebben. Dat de bevers in de waterplas leven is ook te zien op de verspreidingsatlas (**bijlage 10 – Verspreidingsatlas**).[6] De zonne-eilanden worden zodoende direct in het leefgebied gerealiseerd en de werkzaamheden vinden in het leefgebied plaats. Zodoende is er zonder twijfel sprake van optische verstoring van het leefgebied van de bevers. Gebleken is dat de huidige activiteiten rond de waterplas al een negatief effect hebben op de bevers (**bijlage 11 – Foto's bevers**). Hier is overigens een handhavingsverzoek voor ingediend (zaaknummer 2021-011270). De aanlegwerkzaamheden en het gebruik van het zonnepark zijn zodoende niet op ruime afstand van het leefgebied van de bevers.

Haalbaarheid

38. Voorts hebben Stuyt c.s. twijfels bij de haalbaarheid van het plan. In dat verband verwijzen zijn naar een krantenartikel uit de Gelderlander van 4 september 2021 getiteld "Alarm om overvol stroomnet: er kan geen zonnepark bij" (**bijlage 12 – Krantenartikel**). Uit het artikel blijkt dat door gebrek aan ruimte op het hoogspanningsnet problemen ontstaan op het energienet. Het hoogspanningsnet kan op sommige dagen de hoeveelheid geleverde stroom niet meer aan. Tennet honoreert daarom voorlopig geen nieuwe aanvragen voor zonnevelden en windmolens. Gelet hierop achten Stuyt c.s. de kans zeer reëel dat de aanleg van de thans aan de orde zijnde zonne-eilanden geen doorgang kan vinden. Het plan is derhalve onuitvoerbaar.

Recreatie

39. Uit de ruimtelijke onderbouwing blijkt niet waarom recreatie -in afwijking van de voorgaande jaren- het onderspit moet delven. Vanuit de gemeente is jarenlang het geluid gekomen dat omwonenden en betrokkenen de recreatievoorzieningen in het plangebied moeten ontwikkelen. Dat daar nu ineens een zonnepark wordt gerealiseerd, valt niet te rijmen en wordt door het College niet gemotiveerd.

40. Bespreekpunt opmerkingen Stuyt c.s. Een concreet voorbeeld hiervan betreft de uitkijkposten (redoutes). Deze zijn een aantal jaar geleden aangelegd en dienen om de Romeinse Limes in het gebied weer te geven. Als grote oppervlakken zonnepanelen dat zicht bederven zal dat een negatief effect hebben op de aantrekkelijkheid en recreatie in gebied dat genomineerd is als Unesco-Werelderfgoed.

---

[6] NDFF Verspreidingsatlas Zoogdieren, Bever, laatst geraadpleegd op 09 september 2021, https://www.verspreidingsatlas.nl/8496057.

Tussenconclusie

41. Naar de mening van Stuyt c.s. getuigt de Ontwerpomgevingsvergunning derhalve niet van een goede ruimtelijke ordening.

Ontwerpomgevingsvergunning wijkt af van de aanvraag

42. Stuyt c.s. hebben geconstateerd dat de Ontwerpomgevingsvergunning afwijkt van de aanvraag. De volgende verschillen zijn geconstateerd.

    a. Het aanvraagformulier vermeldt dat de zonne-eilanden voor de duur van 10 jaar zouden worden gerealiseerd. De Ontwerpomgevingsvergunning vermeldt een termijn van 25 jaar;
    b. Het aanvraagformulier vermeldt dat er vijf zonne-eilanden zouden worden gerealiseerd. De Ontwerpomgevingsvergunning vermeldt vier zonne-eilanden; en
    c. Het aanvraagformulier vermeldt dat de zonne-eilanden o.a. op perceel B 2412 zouden worden gerealiseerd. De Ontwerpomgevingsvergunning vermeldt een plangebied dat ook op perceel B 2413 is gerealiseerd.

43. Het College heeft niet inzichtelijk gemaakt op basis waarvan het vergunde moet afwijken van dat wat is aangevraagd. Tevens is het College niet bevoegd anders te vergunnen dan dat wat is aangevraagd. Het College kan dan ook geen gelijkluidend definitief besluit nemen als de Ontwerpomgevingsvergunning.

Belangenafweging

44. In een eerder stadium is voor/met de bewoners van/eigenaren van grond in het plangebied bepaald/afgesproken dat zij tezamen recreatie in het gebied moeten gaan opzetten en daarin voorzien. Stuyt c.s. hebben de recreatiemogelijkheden van hun gronden onderzocht en daar al voorbereidende werkzaamheden voor getroffen. Het College is er ook mee bekend dat Stuyt c.s. dit overwegen. Desondanks heeft het College het voornemen het zonnepark toe te staan. Dit heeft ernstige invloed op de recreatiemogelijkheden die Stuyt c.s. kunnen ontwikkelen. Het is zeer aannemelijk dat de recreatiemogelijkheden minder aantrekkelijk worden nu de zonne-eilanden worden gevestigd op de waterplas, die gebruikt kon worden voor recreatie en waar recreanten uitzicht op hebben. De zonne-eilanden vormen mogelijk ook een veiligheidsrisico bij recreatief gebruik van de waterplas.

45. Het College heeft zodoende gehandeld in strijd met art. 3:4 Awb.

Motiveringsplicht

46. Het College heeft geen inzicht gegeven of en op welke wijze zij rekening heeft gehouden met de afspraken die zijn gemaakt met Wezendonk voor de ontgrondingsvergunning. Tevens is niet inzichtelijk gemaakt hoe de belangen van Stuyt c.s. worden gewaarborgd.

47. Het College heeft zodoende gehandeld in strijd met art. 3:46 Awb.

48. Terzijde, het moet Stuyt c.s. van het hart dat Wezendonk ten onrechte het College onjuist heeft geïnformeerd. In het Participatieplan staat op pagina 6 vermeld:

"Tussen de bewoners (lees: Stuyt c.s.) *en Wezendonk speelt een juridisch conflict dat geen direct verband heeft met het plan voor het zonnepark."*

49. Nu het bouwplan wordt gerealiseerd op percelen die toebehoren aan Stuyt Agro is dit onjuist. Stuyt c.s. hebben het idee dat het College ook wetenschap heeft van dit geschil.

Onzorgvuldige voorbereiding

50. Stuyt c.s. hebben geconstateerd dat de Ontwerpomgevingsvergunning (zeer) onzorgvuldig is voorbereid. Het College gaat er ten onrechte vanuit dat Stuyt Agro tot op heden een agrarische onderneming is die agrarische activiteiten verricht. Dit staat ten onrechte vermeld in het Participatieplan.

51. Daarnaast hebben Stuyt c.s. geconstateerd dat het College van onjuist informatie uit is gegaan bij het nemen van het besluit. Stuyt c.s. hebben hiervoor reeds het een en ander hierover gemeld.

52. Het College heeft zodoende gehandeld in strijd met art. 3:2 Awb.

Petitie

53. De aanvrager doet (laten) vermoeden dat in de omgeving van het gebied draagvlak is voor het plan. Stuyt c.s. hebben geconstateerd dat dit niet (met cijfers) wordt onderbouwd en/of inzichtelijk gemaakt. Stuyt c.s. hebben een petitie gestart. Dit betreft de petitie 'Geen zonnepark aan de Eltenseweg in Lobith'. De petitie heeft 730 ondertekeningen. Zodoende hebben Stuyt c.s. achterhaald en aangetoond dat voor het plan geen draagvlak is (**bijlage 13**).

Benthem Gratama
advocaten

Verzoek

54. Stuyt c.s. verzoeken u, op grond van het bovenstaande, uw voornemen te heroverwegen en alsnog te besluiten de omgevingsvergunning niet te verlenen.

55. Met het verzoek ondergetekende van het verdere verloop van de procedure op de hoogte te houden.

Hoogachtend,

[redacted]

J.H. Meester

Bijlagen:

Bijlage 1 – KvK Uittreksel Stuyt
Bijlage 2 – Ontgrondingsvergunning
Bijlage 3 – Koopovereenkomst + aanvullende overeenkomsten
Bijlage 4 – Notariële akte
Bijlage 5 - Aanvraagformulier
Bijlage 6 – Vonnis en arrest in kort geding
Bijlage 7 – Tekening met de juiste eigendomssituatie
Bijlage 8 – Tekening met fiets- en wandelpad
Bijlage 9 – E-mailbericht [redacted]
Bijlage 10 - Verspreidingsatlas
Bijlage 11 – Foto's bevers bij de waterplas
Bijlage 12 – Krantenartikel energienet
Bijlage 13 – Petitie

Namen en adresgegevens kunnen opgevraagd worden bij de griffie.

[redacted], 16 september 2021

Gemeenteraad van de gemeente Zevenaar,
Postbus 10,
6900 AA Zevenaar

Betreffende: Ontwerp omgevingsvergunning zonnepark Carvium Novum

-

Geachte Gemeenteraad,

Van het bovengenoemde ontwerp heb ik kennis genomen en middels deze brief wil ik hierop reageren.

Mijn bezwaar op de aanleg van een zonnepark heeft puur betrekking op de mijns inziens te grootschalige karakter ervan. Niet absoluut, maar wel in dit plangebied. De oppervlakte open water is 26 ha, waarvan een deel, grenzend aan Lobith, een recreatieve bestemming heeft. Het resterende deel wordt dan bestemd voor het zonnepark. Dit zal het maximaal toelaatbare van 50% niet overschrijden, maar toch zeker benaderen.

Deze bevinding wil ik kracht bijzetten met een paar opmerkingen uit documenten die deel uitmaken van de vergunning of daaraan worden getoetst.

Volgens het Bestemmingsplan Carvium Novum (vastgesteld 6 juli 2010) is het op basis van de geldende planologische regels niet mogelijk om het initiatief te realiseren, omdat het plangebied de bestemming “natuur” heeft. Er wordt daarom van het geldende bestemmingsplan afgeweken. Ik vind, dat de gemeente daar te makkelijk van afwijkt.
In de Toelichting van dit Bestemmingsplan staat in paragraaf 5.1 hierover het volgende;
“De kwetsbaarheid van de omgeving en de hoge waarde van de aanwezige en nog te realiseren natuur, vragen om een regeling met een zwaar beschermingsniveau.”

In bijlage 2, de Natuurtoets, wordt in paragraaf 2.3 gesproken over de kernkwaliteiten van het GNN en GO. Het plangebied ligt buiten deze twee gebieden. Echter moet ik constateren, dat het voor een groot deel wordt omsloten door deze gebieden en daardoor zeker van invloed zullen zijn op aantasting van de kernkwaliteiten.

In paragraaf 3.1 van dezelfde Natuurtoets wordt in figuur 4 met rode cirkels globaal de locatie van de drie toekomstige drijvende zonne-eilanden aangegeven. Er was in maart 2020 blijkbaar nog sprake van 3 eilanden. Deze Natuurtoets, ontvangen op 17 maart 2021, maakt deel uit van de vergunning die de gemeente voornemens is te verlenen.
Verder is mijn vraag, wat het “Ecologische Onderzoek Houberg”, zoals vermeld aan de linker bovenzijde van iedere pagina vanaf 21, van doen heeft met deze Natuurtoets.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Naam en contactgegevens kunnen opgevraagd worden bij de griffie

Aan de gemeenteraad van de gemeente Zevenaar
Postbus 10
6900 AA Zevenaar

Betreft: zienswijze projectomgevingsvergunning zonnepark Lobith

Lobith, 14 september 2021

Geachte raad,

Het college van B&W heeft middels een publicatie in Zevenaar Post dd. 4 augustus 2021 bekend gemaakt medewerking te willen verlenen aan de realisatie van grootschalige drijvende zonnepanelen in het natuur- en speelpark Carvium Novum te Lobith.

Graag wil ik hierbij mijn zienswijze kenbaar maken over dit voornemen.

1. Carvium Novum is bedoeld als natuur- en speel-/recreatiepark. Dit is vanaf het begin zo gebracht door de initiatiefnemers, en is o.a. te lezen op borden bij de ingang van het park en op de website https://www.carviumnovum.nl. Dit rijmt totaal niet met het huidige plan om een groot deel van het terrein te gebruiken als lokatie voor de opwekking van energie. Dit valt niet onder de functies natuurontwikkeling en/of recreatie. Aangezien aan de opwekking van energie geld wordt verdiend, moet dit worden beschouwd als een bedrijfsmatige activiteit die niet thuishoort in een natuurproject
2. Het bestemmingsplan Carvium Novum biedt geen basis voor grootschalige energie-opwekking. Het op een zodanig essentieel punt afwijken van dit bestemmingsplan zou een bestuurlijke dwaling betekenen. Aan de inwoners van Lobith en de bezoekende fietsers/wandelaars is een worst voorgehouden in de vorm van natuur, waar men nu enkele jaren van kan genieten alvorens ze die nu weer op oneigenlijke wijze af te pakken.
3. Hoewel 3D-visualisaties de situatie mooi voorspiegelen, zullen zonne-eilanden een blijvende smet op de omgeving zijn, op een lokatie die niet ergens verborgen achteraf ligt, maar direct bij Lobith en de Eltenseweg, waardoor het een dagelijkse ergernis zal worden voor iedereen die in deze omgeving woont, werkt, langs rijdt of recreëert.
4. Bij de besluitvorming is naar mijn idee geen rekening gehouden met het volgende. De directe natuurlijke omgeving van Lobith en Spijk is in de afgelopen 100 jaar ingrijpend veranderd. De grootschalige steenindustrie en de zandwinning hebben hun sporen diep nagelaten in het landschap. De oorspronkelijke geaccidenteerde (reliëf) structuur van het rivierenlandschap is op vele plaatsen afgegraven en gereduceerd tot platte akkers waarop vaak intensieve landbouw wordt bedreven. Bovendien is het nabije industrieterrein Spijksedijk een erfenis van de inmiddels verdwenen steenfabrieken: een terrein dat in verhouding tot de omgeving (natuur, nabije dorpen) veel te groot is en te zware bedrijven huisvest die veel hinder veroorzaken. Als klap op de vuurpijl verdwijnt momenteel ook nog een groot stuk landschap langs de Rijn om er een overnachtingshaven te realiseren. Ik wil aangeven dat de omgeving van Lobith en Spijk niet verder belast mag worden met activiteiten die een groot beslag op de ruimte en het landschap leggen, en die wederom een gevolg zijn van de ruimte- en geldhonger van industriële partijen. Het is hoog tijd om de inwoners in bescherming te nemen tegen de verdere industrialisering, en het oorspronkelijke, unieke landschap in deze omgeving juist te gaan herstellen.

5. Het voornemen om de plassen vol te leggen met zonnepanelen in plaats van het gebied op natuurlijke wijze in te richten voor recreatie is strijdig met het stimuleren van het toerisme, dat juist één van de beleidsdoelen van de gemeente Zevenaar is, en nota bene een fundament onder het plan Carvium Novum

Op basis van de bovenstaande argumenten heb ik bezwaar tegen de voorgenomen vaststelling van de projectomgevingsvergunning.

Naar aanleiding van het voorgaande verzoek ik u met inachtneming van mijn zienswijze niet in te stemmen met dit ontwerpbesluit.

Ik ga ervan uit dat u mij van de verdere procedure op de hoogte houdt.

Hoogachtend,

[redacted]

GEMEENTE ZEVENAAR
15 SEP. 2021
INGEKOMEN

Naam en contactgegevens kunnen opgevraagd worden bij de griffie

GEMEENTE
ZEVENAAR

ONTVANGSTBEWIJS

Vandaag, 15/9/2021

ontvangen van [redacted]

een schrijven van Zienswijze proj. omg. verg. Zonnepark Lobith

gericht aan Gemeenteraad

over het onderwerp

zie boven

Gemeente Zevenaar,

gemeenteraad
gemeente Zevenaar

Vragen vanuit de raad aan het college:

A. Schriftelijke vragen als bedoeld in artikel 36 Reglement van Orde

B. Schriftelijke vragen ter mondelinge beantwoording in de commissievergadering Ruimte van 6 oktober 2021

C. Technische vragen

Categorie: B (commissie van 061021)

Onderwerp: Petitie Anti Zonnepark Carvium Novum te Lobith

Naam en fractie: VVD Zevenaar Wim Snelders

Datum indienen: 28 september 2021

Afdeling: …….. *(door organisatie in te vullen)*

Contactpersoon: …… *(door organisatie in te vullen)*

Inleiding/Aanleiding:

Ingekomen stukken in de raad van 29-09-2021

Tijdens de commissievergadering Ruimte van 15 september 2021 heeft de inspreker de heer E. Stuyt aangegeven dat hij een petitie heeft aangeboden via de mail aan College van B&W.

Vraag/Vragen:

1. Waarom wordt de raad bij de ingekomen stukken (agenda raad 29-09-2021) niet op de hoogte gesteld van de aangeboden petitie ?.

2. Welke acties / vervolgstappen gaat het college doen met de door 734 ondertekende petities ?.